Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVINT.

PARTIDA.

EN VALLADOLID.

En casa de Diego Fernandez de Cordoua, Impres-
sor del Rey nuestro señor.

M. D. LXXXVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABLA DE LOS TITVLOS de la quinta Partida.

TITVLO primero, De los empreſtidos. folio. 2.

¶Titulo. II. Del preſtamo a que dizé en latin commodatum. folio. 5.

¶Titulo. III. Delos condeſijos que dizen en latin depoſitum. fol. 7.

¶Titulo. IIII. De las donaciones. fol. 10.

¶Titulo. V. Delas vendidas y delas compras. fol. 15.

¶Titulo. VI. Delos cambios que los omes fazen entre ſi e que coſa es cambio. fol. 35.

¶Titulo. VII. Delos mercadores, e delas ferias, e de los mercados en que compran y venden las mercaderias, e del diezmo, e del portadgo que han a dar por razon dellas. fol. 36.

¶Titulo. VIII. Delos logueros, e de los atrendamientos. fol. 39.

¶Titulo. IX. De los nauios, e del precio dellos. fo. 52

¶Titulo. X. De las compañias que fazen los mercadores, e los otros omes vnos con otros. folio. 55.

¶Titulo. XI. De las promiſsiones, e de las otras poſturas que fazen los omes vnos con otros. fol. 60.

¶Titulo. XII. De las fiaduras que ſe fazen por mandado, o con plazer de otro. folio 72.

¶Titulo. XIII. De los peños que ſon empeñados por palabra, o calladamente, e de todas las otras coſas que a eſta razon pertenecen. folio. 82.

¶Titulo. XIIII. De las pagas, e de los quitamientos, e de los deſcontamientos, a que dizen en latin cõpenſatio, e de las otras deudas que ſe pagan a los q̃ las non deuen. folio. 97.

¶Tit. XV. Como han los deudores a deſamparar ſus bienes quando non ſe atreuen a pagar lo que deuẽ, e como deue ſer reuocado el enagenamiento q̃ los debdores fazen. folio. 110.

¶Sequitur quinta partita.

1 a Comiẽço. l. ſicut ab initio. C. de action. & obliga.

1 b ¶Todas nobles. Inchoandum eſt a nobiliori & digniori. vt hic. & in. l. 2. ff. de ſtatu homi. & notat gloſſ. in rubrica. C. de bono poſſeſſio. contra tabul. & in. §. alia. inſtitut. de bono. poſſeſſio.

Aqui comiença la quinta Partida deſte libro: que fabla de los empreſtidos, e de las vendidas, e de las compras, e de los cambios, e de todos los otros pleytos, e poſturas que fazen los omes entreſi, de qual natura quier que ſean. ?.

PROLOGO.

NAſcen entre los omes muchos enxecos, e grandes cõtiendas, en razõ de los pleytos, e de las poſturas, q̃ ponen los vnos con otros. E como quier que en el comiẽço [a] ſe fagan a plazer de amas las partes, todas las mas vegadas acaeſce, que ſe mudan deſpues las voluntades, porque han a venir a contienda ſobre ello. Onde, pues que en la quarta partida ante deſta, fablamos de los caſamientos, e del linaje que dellos ſale, e de todos los otros debdos, que los omes han entreſi, por debdo de parenteſco, o de ſeñorio, o de cuñadadgo, o de amiſtad, en eſta quinta diremos, de todos los otros debdos que creſcen entrellos: por razon de poſturas. Aſsi como por empreſtido: o por donado: o por condeſijo, o por donacion, por compra, o por vendida, o por camino, o por loguero, o por cõpañia: o por fiadura, o por peño, o por poſtura, o por otro pleyto qualquiera con plazer de amas las partes, e de todas las otras coſas, que algunas deſtas razones perteneſcẽ. E porque eſtos pleytos e poſturas, a que llaman en latin cõtractos, ſon los vnos de gracia, e de amor, que ſe fazẽ los vnos a los otros, e los otros ſon por razon de ſu pro, de amas las partes, porende nos queremos aqui fablar de los pleytos de gracia, porque ſon los fechos dellos, mas nobles [b] e mas honrrados, a los que los fazen [c]. Aſsi como de empreſtar, e dar ſin recebir ende luego camio, o gualardõ por ellos. E deſpues fablaremos de cada vno de los otros ordenadamente, aſsi como conuiene.

3 c ¶Alos que los fazen. Quia beatius eſt dare, quam accipere Actuum. 20 cap. & in cap. prædicato. 16. quæſt. 1. & ca. 1. de donatio.

¶Titulus primus. De mutuo.

1 d ¶De gracia. Habes hic, quod cõtractus mutui eſt gratiosus; & nullus ad mutuum compellitur, neque tenetur. quod tamen limitã, niſi præcederet promiſsio de mutuando: nam ſi non mutuet tenetur ad intereſſe. vt in l. ſi pœnam. ff. de verbo obliga & per Bar. in l. ſi fideiuſſor. creditori. in penul. quæſtione. ff. de fideiuſſo. limita etiam, quando immineret neceſsitas ciuitatis: nam poſſunt compelli ditiores ciuitatis mutare pecuniam & poſtea paulatim ſatisfieri eis ipoſita collecta ſecundũ Guiliel de Cugneo. in. l. neminẽ. C. de ſacroſanct. eccleſi. per text. in l. 1. vbi & Ioan. de Plat. C. de omni agro. deſer. lib. 11. Tertio, limita niſi petẽs mutuo ſit in extrema neceſsitate conſtitutus, cui poſſet quis mutuando ſubuenire nam tenetur tunc quis ad mutuum, quia tunc eleemoſina eſt in præcepto, & ſi tenetur dare multo fortius mutuare. argument. capitu. paſce. 86. diſtin. & eſt bonus tex cum gloſſ. in capitulicut. 47. diſtinct. quod tempore neceſsitatis poſſunt pauperes implorare officium iudicis Eccleſiaſtici: vt diuites communicent ſibi actualit & tenet Abb. in capitu. 1. de emptio. & venditio. quod per excommunicationem poſſunt compelli: tempore namq̃ neceſsitatis omnia ſunt communicanda. Iſtud tamen de omnibus communicandis tempore neceſsitatis. Bald. dicit magis eſſe conſilij, quam præcepti in foro iudiciali. vt tradit ipſe in l. ex hoc iure. colũ. 4. verſicu. opponitur rerum. ff. de iuſti. & iur. & ad prædicta. vid. quod habetur Deuteronom. 15. capitu. ibi ſi vnus de fratribus tuis, qui morantur intra portas ciuitatis tuę in terra quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, in paupertatem deuenerit non obdurabis cor tuum neque contrahes pactum, ſed aperies eã pauperi & dabis mutuum, quo cum indigere proſpexeris, &c. & Matthæi. 5. capitu. volẽti mutuare a te ne auertaris, & quando neceſsitas eſt extrema & eleemoſina eſt in præcepto. dict. capitu. ſicut. Abb. in d. cap. 1.

Titulo. I. que fabla de los empreſtidos.

EMpreſtidos, es vna natura de pleyto de gracia [d] que acaeſce mucho a menudo entre los omes de que reciben plazer e ayuda los vnos de los otros. E porende, pues que en el prologo deſta partida fezimos emiẽte dellos, q̃remos aqui dezir. Que coſa ſon. E a que tienẽ pro. E quãtas maneras ſon dellos. E de que coſa ſe han de fazer. E quien los puede fazer. E en que lugar. E que fuerça han. E que pena deuen auer, los que non tornaren.

¶Titulus primus. Mutuum conſiſtit in his rebus que pondere numero, mẽſura vel cõſiſtunt. ff. ſi certum petatur. l. 2. §. mutui. datio & hic. ſed nunquid erit mutuum ſi libr. Adi. ff. & C. ſi cert. petat.

¶Ley. 1. que coſa es empreſtido, e que pro nasce del, e quantas maneras ſon de empreſtido, e de que coſas ſe puede fazer.

EMpreſtamo, es vna manera de pleyto, de guiſa que fazen los omes entreſi, empreſtando los vnos a los otros, de lo ſuyo, quãdo lo han meneſter, e naſce ende muy grand pro. Ca ſe ayuda ome de las coſas agenas, como de las ſuyas, e creſce, e naſce entre los omes a las vegadas, amor por eſta razon, e ſon dos maneras de empreſtamo. La vna es mas natural que la otra, e eſta es como quando empreſtã vnos a otros, alguna de las coſas que ſon acoſtũbradas, a contar [e] e pe-

brum ad pondus, vel oues ad numerum dedero, recepturus librũ tanti ponderis, vel oues tanti numeri: dic quod non ſecundum Azonem. C. ſi certum petat. in ſumma. colum. tertia. in mutuo enim eſt inſpicienda natura, conſuetudo, & aptitudo, quæ naturæ coaptantur. Hæc enim eſt natura pecuniæ, vt fere ſemper detur ad numerum, & ad hoc eſt inuenta, & conſueuit dari, & coaptatur ſuæ naturæ: quia apta eſt ad numerum, & idem de frumento & ſimilibus, quæ conſiſtunt pondere, numero, vel menſura: libri vero non ſunt ad hoc inuenti, vt dentur ad pondus, neque dãtur, imo ſecundum æſtimationem bonitatis: & idem in omnibus ſimilibus.

¶A contar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Vel secundo.* Adde.l.1.secundum.§.appellata.ff.si certum petatur. & an repetendi mutuum possit obijci: quod non fuit dominus pecuniæ mutuatæ.vi. Bart.in.l.nam & si fur.in princi. cum quo docto. communiter transeunt.ff.si cert.peta.vbi vi.cui incumbat probatio an fuerit dominus vel non,& casus aliquos in quibus reconciliatur mutuū ex post facto

vbi a principio mutuum fuit de pecunia aliena.vid. per Azo.C.si certum petat. in summa & ponit gl.in d.§.appellata,vi ibi.

b *Las otras cosas.* Habes hic duplicem differentiam inter mutuum & commodatum, primam respectu rei. Secundā respectu translationis dominij. Adde alia quia ex contractu mutui nihil debemus sperare.Luc.6. cap. mutuum dantes,nihil inde sperantes, quod in commodato non exigitur, imo licite aliquid potest sperari secundū Bald. in l.singularia. ad finem primæ lectu. ff.si certū petatur q allegat AEgidium in suo libebelo.de regimine principum:quia in mutuo cum trāseat dominium nō distinguitur vsus ad dominio: & pro solo tempore inusitū ep aliquid solui cum tempus sit cōmune, sed in commodato secus est,quia non transit dominium,vt hic. Vnde si pecunia non mutuata,sed ad ostentationem daretur & sic,vt commodata: quia tunc nō transit dominium,posset aliquid pro tali commodato recipi.l.3.§.fi. ff.commo.& ibi Paul.de Cast.qui refert Theologos.& idē dicit Bal. in l.si nauis.ff.de rei vend.alias differentias collige ex notatis per gl. Bar.& Bal.& Moder.in dd.singularia.vide per te.

¶ *Las otras cosas.*

Sar o medir. E tal prestamo como este, es llamado en latin mutuū, q̄ quier tanto dezir en romance,como cosa emprestada,q̄ se faze a ruego de aquel, aquien la empresta̅,ca passa el señorio [a] de qualquier destas cosas,al q̄ es dada por prestamo. E la otra manera de prestamo, es de qualquier d todas las otras cosas [b] q̄ nō son de tal manera como estas, assi como cauallo,o otra bestia,o libro, e otras cosas semejantes. E a tal prestrmo cō mo este dizen en latin cōmodatum, q̄ quier tanto dezir,como cosa que presta vn ome a otro,para vsar e aprouecharse della: mas non para ganar al señorio de la cosa prestada. E de cada vna destas maneras sobredichas,mostraremos en las leyes deste titulo,e començaremos a dezir de la que llaman en latin mutuum.

¶ *Ley. I I. Quien puede emprestar,e aquiē e que cosas.*

VN ome a otro puede emprestar alguna de las cosas que diximos en la ley ante desta,que le pueden contar,o pesar,o medir. E esto se entiende, si las cosas son de aql [c] que las empresta, o si otro [d] lo faze por mandado del. Otrosi dezimos que lue guo que es passada la cosa a poder de aquel aquiē es prestada puede fazer della lo que quisiere, bien assi como de lo suyo. Pero tenudo es de dar a aquel que gela presto otra tāta e atal [e],e tabuena [f] como aquella q̄ le presto, maguer nin gunas destas cosas non dixesse [g] señaladamente el que la emprestasse. E deue gela dar al plazo [h], que pusierē entresi, qnando la cosa fue prestada. E si el plazo non fue puesto, deue gela dar a volū tad [i] del que la presto, diez dias [k] despues que fue prestada.

¶ *Ley. III. Como a las eglesias, e a los reyes, e a los codeçios, e a los menores de edad, pueden fazer prestamo.*

NOn tan solamente, puedē los omes prestar vnos a otros aquellas cosas [1] que diximos en las leyes ante desta q̄ pueden ser emprestadas, mas pueden las aun prestar a los reyes, o a las eglesias, e a las cibdades, e a las villas, e aun a aquellos q̄ fuessen menores de veynte e cinco años. Pero el emprestido q̄ fuesse fecho a la eglesia, [m] o algun ome, que fuesse menor,

g ¶ *Non dixesse.* Quia habetur tacitū pro ex presso. vt ind. l.cum quid. & sic q̄si tacitum venit ex natura contractus par est virtus tacti, & expressi de quo vid. late p laso. in d.l.cum qd. in Vtrac; lectura ex cuius dictis colligunt multas differētias inter tacitū & expressum, & aliqñ maioris potētiæ est tacitū, q̄ expressum. vt in. l. si cū dotem. in prin. secundū lectu. Bart. ff. solut.matri. & per Abb. in.c. cū olim. de ostag. delega. nota etiam, cp si tractar. de situatione dando actu, nō est par ratio taciti & expressi, vt tradit Alex. cōsi. 59.vol.3.col.5.

h ¶ *Al plazo.* Et vtile est, vt ap ponatur termi nus, ne incidamus in opi. gl. Bar. & doct. in l.si pœnā. ff. de verb. oblig. & nota bene istā.l.partitarū. cp si nullus terminus apponitur intelligit cp post decē dies ad voluntatem creditoris reddatur & sic infra decē dies nō posset repetere postea sic. quod forte posset limitari: nisi ex expressione causę mutui aliud tēpus ex intētione mutuātis & eius q recepit mutuū colligitur veluti quia pecunia fuit mutata ad certū vsum; nā nō potest repeti ante vsum expletū. secundum Bal. in l.2.ad fi. C. commoda. vel aliter exemplifica. vt per Salic. in l.pen. C. commoda.

i ¶ *A voluntad.* i. elapsis 10. diebus a tēpore mutui cū fuerit petitū a creditore, non ergo transeunt decē dierū constituet debitorē in mora, nisi de nouo interpelletur. cp nota tamen ad ea quę habētur infr. eo. l. 8.

k ¶ *Diez dias.* nota bene quia de iure communi non erat ita determinatum, vt dixi in glo. præceden.

¶ *Ley. III.*

Ecclesia vel minor non tenetur de mutuo nisi in eorū vtilitatē cōuersum, probetur. Rex cū tenet si dedit mutui recipiendi potestatē. h. d. *Aquellas cosas.* Ex verbo isto sucto sequēti, puedē las aūpstar, colligitur q̄ procedit dispositio huius. l. etiā in alijs rebus mutualibus vltra pecuniā numeratā & sic decidit q̄ Bal. in.l.singularia. in 13. speciali ff. si cert. pe. vbi ponit an. l. cuitas. ff. eod. tit. pederet in alio mutuo cōsistēti in frumēto vel alio mutuabili, & si nō sit pecunia numerata.

m ¶ *A la eglesia.* Concord. tex. in auth. hoc ius porrectū. in fin. C. de sacrosanct. eccles. & 10. q. 2. §. ius & c. quod quibusdam. de fideiussor. & tende istam. l. vt mutuans ecclesiæ non repetat, nisi probet versum in vtilitatem ecclesiæ, vt procedat etiam si prælatus capitulum receperint mutuum, vel ad hoc dederunt speciale mandatū, si per solutionem mutui oporteret venire ad distractionem mobilium pretiosorum vel immobilium ecclesiæ secundū Abb. in d.c.q quibusdā & vult Archi. in d.c. hoc ius. & Albe. in d. auth. hoc ius dorrectū. secus si ad alienationem istorum non esset necesse venire, quia satisfieri posset ex alijs bonis vel fructibus & ita procedet quod d. Bar. in l. ciuitas. ff. si cer. pe. extende etiā vt, predat etiā si prælatus, & capitulū cōtrahat in instrumeto debiti pecuniā fuisse versam in vtilitatē

Ecclesia secundū Archi. in d.§. hoc ius. & Albe. in d. auth. hoc ius quod intelligere cum iusta distinctione precedente, nā non oporteret ex hoc diuerahi mobilia pretiosa vel immobilia tempore alterius cōtessio & facit ad hoc quod not. Bart. in l. si forte. ff. de Cathe. secui. extēde etiam & si mutuum sit gratuitum sine vsuris, vt clare mente docto in.l.1. C. si aduersus credito. vbi Salicet. & quia lex ista, & alia iura generaliter loquūtur & in distincte, & ita hoc etiā inclinat Ioann. de Imo. in c.1. de depositor. col. 8. licet ibi referat aliquos sentientes aliud, sed tene quod dixi, quia ista l. partitæ intelligi non potest de mutuo fœneratitio: nam reprobatę sūt vsurę per istas partitarū. ll. situ per ius diuinum & canonicum. vnde licet docto. cōmuniter velint cp lex. 1. C. si aduersus credito. intelligatur de mutuo fœneratitio tamē secundū hanc. l. cu tene quod dixi tam in ecclesia quā in more & in alijs hic positis, & an dispositio huius. li. habeat locum in contractu emptionis initio cū ecclesia, seu in alio contractu præter mutuū. vi. In. q nō & ibi Abba. in c.1. depo. Bal. Bar. & alij in d. auth. hoc ius porrectū. & ista dicit eōem opi. Dec. cōsi. 16. col. 4. & tenet etiā Paul. de Cast. in d.l. ciuitas. licet cōtrariū tenet Card. in cle. 1. q. 10. de reb. eccle. Alex. cōsi. 4. circa. fin. vol. 3. vi infr. ead. in gl. fin.

3 a ¶ *Del Rey.* Nota bene quia non ita reperies ex præsumptione iure communi, & nimirum, quia cum bona regni regantur per administratores, gaudet Rex priuilegio minoris. li. ff. tit. ff. partit. 6.

b ¶ *Al menor.* Adde.l.1.C. si aduersus credito. & l.1.C. quando ex fact. tuto. & idem dic in ciuitate, vt in ista lege colligitur. & in l. ciuitas ff. si certum peta vbi & glo. quod idem de omnibus collegijs & intelligo, vt ibi per Bart. Bald. & Alexand.

5 c ¶ *Poder.* Facit. l. habeat in prin. ff. ā iusitiuri. act. & not. Bar. in d. l. ciuitas

6 d ¶ *O villa.* Quid si mutuū factū fuit ipsi ciuitati vel collegio Deuenrionum, quod representat vniuersitatem iuxta not. per glo. C. quæ sit lon. consu. in rubrica. vel de mandato ipsius ciuitatis seu habenti mandatum a ciuitate ad recipiendum mutuū. Bart. in d. l. ciuitas. quę cōsiter docto. sequuntur, tenet quod tunc obligatur ciuitas, & tenebitur & si creditor non probet versum in vtilitatem ciuitatis. Mouetur qa sicut ciuitas obligatur delinquēdo. vt in l. metum. §. animadtertendum. ff. quod metus causa. sic & contrahendo: quia & ciuitas cum habet potestatem legis condendæ, potest facere legem quam vult in alienatione rerum suarū. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. & sic talis contractus habebit vim legis. l. Cgsar. ff. de publica. l. pen. C. de dona. inter virū & vxo. & ista. l. nostra non videtur huic dicto obstare. Imo ipsa loquitur, quando aliquis recipit mutuū nomine ciuitatis, non si ciuitas ipsa recipiat, vel de mandato eius recipiatur. Bene tamen verum est quod si ciuitas sit læsa, quia pretium non fuit cōuersum in eius vtilitatem, quod potest petere in integrū restitutionem: & tunc nisi creditor probet pecuniam fuisse versam in vtilitatem ciuitatis, non tenebitur petita restitutione, secundum dicta in d.l. ciuitas. signāter per Alexan. & probatur. in l.1. & 2. C. si aduersus credito. forte tamen potest dici quod in ciuitatibus istius regni non practicabitur istud dictum Barr. cum non sint liberę ciuitates. prout sunt ciuitates Italiæ. de quibus loquitur Barto. quæ habent potestatem. l. cōdendæ. Imo sine auctoritate & confirmatione regia nulla possunt condere statuta. vt habetur in volumine pragmatica. in capitulis correctorum, & solus Rex in isto regno potest condere legem. vt in l. 8. tit. 1. partit. 1. vnde non esset necessaria ciuitati petitio restitutionis, & si non probaretur a creditore in eius vtilitatem versum, non teneretur. & certe etiam terminis iuris communis nō videt verū dictū Bar. distinguēntis, an recipiat ciuitas vel eius administrator, cū militet eadem ratio ex quo vniuersitas ciuium regitur per decuriones & alios, maxime, quia fundamenta Bar. non sunt. vrgentia & eis respondent moderni, vt tradit Alexan. in d. l. ciuitas. Cogita & adde quod & similiter debitor ciuitatis, qui soluit thesaurario cōmunis, tenetur probare versum esse in vtilitatem ciuitatis, alias nō liberatur. vide. l. vnica. C. de solut. & libera. debitor. ciuil. li. 11. ¶ *Ensupra.* Nō ergo sufficiet probare instantem necessitatē; nisi & probetur in vtilitatē ecclesię regis ciuitatis vt minoris fuisse versum. quæ fuit opinio glo. in § si vero quis in authē. de ecclesia. & emphy. colla. 9. super verbo prohibere. & approbatur communiter secundum laso. in d. l. ciuitas. nec intelligas q̄ lex. l. velit q̄ sit necesse probare ista duo simul, scilicet, quod instabat necessitas, & quod pecunia fuit vtilis. quia sufficit vtrumuis. f. si voluit hęc. l. vt non esset sufficiens probatio, & in alijs hic positis, & an dispositio huius. li. habeat locum in contractu emptionis initio cū ecclesia, seu in alio contractu præter mutuū. vi. In. q nō & ibi Abba. in c.1. depo. Bal. Bar. & alij in d. auth. hoc ius porrectū. & ista dicit eōem opi. Dec. cōsi. 16. col. 4. & tenet etiā Paul. de Cast. in d.l. ciuitas. licet cōtrariū tenet Card. in cle. 1. q. 10. de reb. eccle. Alex. cōsi. 4. circa. fin. vol. 3. vi infr. ead. in gl. fin. dicit quod primo mobilia pretiosa vel immobilia tempore alterius cōtessio & facit ad hoc quod not. Bart. in l. si forte. ff. de Cathe. secui. extēde etiam & si mutuum sit gratuitum sine vsuris, vt clare mente docto in. l. 1. C. si aduersus credito. vbi Salicet. & quia lex ista, & alia iura generaliter loquūtur & in distincte, & ita hoc etiā inclinat Ioann. de Imo. in c. 1. de depositor. col. 8. licet ibi referat aliquos sentientes aliud, sed tene quod dixi, quia ista l. partitæ intelligi non potest de mutuo fœneratitio: nam reprobatę sūt vsurę per istas partitarū. ll. situ per ius diuinum & canonicum. vnde licet docto. cōmuniter velint cp lex. 1. C. si aduersus credito. intelligatur de mutuo fœneratitio tamē secundū hanc. l. cu tene quod dixi tam in ecclesia quā in more & in alijs hic positis, & an dispositio huius. li. habeat locum in contractu emptionis initio cū ecclesia, seu in alio contractu præter mutuū. vi. In. q nō & ibi Abba. in c. 1. depo. Bal. Bar. & alij in d. auth. hoc ius porrectū. & ista dicit eōem opi. Dec. cōsi. 16. col. 4. & tenet etiā Paul. de Cast. in d. l. ciuitas. licet cōtrariū tenet Card. in cle. 1. q. 10. de reb. eccle. Alex. cōsi. 4. circa. fin. vol. 3. vi infr. ead. in gl. fin.

5 c ¶ *Poder.* Facit. l. habeat in prin. ff. ā iusitiuri. act. & not. Bar. in d. l. ciuitas

6 d ¶ *O villa.* Quid si mutuū factū fuit ipsi ciuitati vel collegio Deuenrionum, quod representat vniuersitatem iuxta not. per glo. C. quæ sit lon. consu. in rubrica. vel de mandato ipsius ciuitatis seu habenti mandatum a ciuitate ad recipiendum mutuū. Bart. in d. l. ciuitas. quę cōsiter docto. sequuntur, tenet quod tunc obligatur ciuitas, & tenebitur & si creditor non probet versum in vtilitatem ciuitatis. Mouetur qa sicut ciuitas obligatur delinquēdo. vt in l. metum. §. animadtertendum. ff. quod metus causa. sic & contrahendo: quia & ciuitas cum habet potestatem legis condendæ, potest facere legem quam vult in alienatione rerum suarū. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. & sic talis contractus habebit vim legis. l. Cgsar. ff. de publica. l. pen. C. de dona. inter virū & vxo. & ista. l. nostra non videtur huic dicto obstare. Imo ipsa loquitur, quando aliquis recipit mutuū nomine ciuitatis, non si ciuitas ipsa recipiat, vel de mandato eius recipiatur. Bene tamen verum est quod si ciuitas sit læsa, quia pretium non fuit cōuersum in eius vtilitatem, quod potest petere in integrū restitutionem: & tunc nisi creditor probet pecuniam fuisse versam in vtilitatem ciuitatis, non tenebitur petita restitutione, secundum dicta in d.l. ciuitas. signāter per Alexan. & probatur. in l.1. & 2. C. si aduersus credito. forte tamen potest dici quod in ciuitatibus istius regni non practicabitur istud dictum Barr. cum non sint liberę ciuitates. prout sunt ciuitates Italiæ. de quibus loquitur Barto. quæ habent potestatem. l. cōdendæ. Imo sine auctoritate & confirmatione regia nulla possunt condere statuta. vt habetur in volumine pragma. in capitulis correctorum, & solus Rex in isto regno potest condere legem. vt in l. 8. tit. 1. partit. 1. vnde non esset necessaria ciuitati petitio restitutionis, & si non probaretur a creditore in eius vtilitatem versum, non teneretur. & certe etiam terminis iuris communis nō videt verū dictū Bar. distinguēntis, an recipiat ciuitas vel eius administrator, cū militet eadem ratio ex quo vniuersitas ciuium regitur per decuriones & alios, maxime, quia fundamenta Bar. non sunt. vrgentia & eis respondent moderni, vt tradit Alexan. in d. l. ciuitas. Cogita & adde quod & similiter debitor ciuitatis, qui soluit thesaurario cōmunis, tenetur probare versum esse in vtilitatem ciuitatis, alias nō liberatur. vide. l. vnica. C. de solut. & libera. debitor. ciuil. li. 11. ¶ *Ensupra.* Nō ergo sufficiet probare instantem necessitatē; nisi & probetur in vtilitatē ecclesię regis ciuitatis vt minoris fuisse versum. quæ fuit opinio glo. in § si vero quis in authē. de ecclesia. & emphy. colla. 9. super verbo prohibere. & approbatur communiter secundum laso. in d. l. ciuitas. nec intelligas q̄ lex. l. velit q̄ sit necesse probare ista duo simul, scilicet, quod instabat necessitas, & quod pecunia fuit vtilis. quia sufficit vtrumuis. f. si voluit hęc. l. vt non esset sufficiens probatio, & in alijs hic positis, & an dispositio huius. li. habeat locum in contractu emptionis initio cū ecclesia, seu in alio contractu præter mutuū. vi. In. q nō & ibi Abba. in c. 1. depo. Bal. Bar. & alij in d. auth. hoc ius porrectū. & ista dicit eōem opi. Dec. cōsi. 16. col. 4. & tenet etiā Paul. de Cast. in d. l. ciuitas. licet cōtrariū tenet Card. in cle. 1. q. 10. de reb. eccle. Alex. cōsi. 4. circa. fin. vol. 3. vi infr. ead. in gl. fin.

sagero del Rey [a], a algūa patte, e recibiesse en el emprestido en su nome, o lo que fuesse prestado al menor [b] de veynte e cinco años, aql que lo presto, no lo puede demādar, ni lo deue auer, fueras ende, si pudiere prouar, q̄l emprestido entro en pro de cada vno dellos, ca si fuesse fecho en su daño non vale. E mpero si el mensajero sobredicho del rey, lacasse el emprestido sobre carta del rey en q̄ ouiesse otorgado poder para sacarlo, estó ce tenudo seria el rey de pagar el emprestido, q̄ assi fuesse fecho, o sacado, quier entrasse en su pro, quier non. E porque podria acaescer, que los omes dubdariā en que manera podria ser prouado lo q̄ diximos, si el emprestido entro en pro dāq̄l en cuyo nome fue fecho, dezimos que si pudiere prouar, el q̄lo presto a la eglesia, o alguno q̄lo recibiesse en nome del rey, o de algūa cibdad, o villa, [d] o a ome que fuesse de menor edad, que en aquella sazon que gelo presto, era en tan gran premia, que lo auia muy gran menester, e que entro en su pro [e]: que vale tal prueua, para cobrar la cosa que fuesse prestada.

¶ *Ley. IIII. Del prestamo que es fecho a los fijos que son en poder de su padre o de su abuelo.*

EL demientra, que estouiere el fijo, o el nieto, en poder del padre, o de su abuelo, tomare prestado, [f] de otro sin mandado de aquel en cuyo poder esta non

Add. C. & ff. ad Mace.

3 a ¶ *Del Rey.* Nota bene quia non ita reperies ex præsumptione iure communi, & nimirum, quia cum bona regni regantur per administratores, gaudet Rex priuilegio minoris. li. ff. tit. ff. partit. 6.

b ¶ *Al menor.* Adde.l.1.C. si aduersus credito. & l.1.C. quando ex fact. tuto. & idem dic in ciuitate, vt in ista lege colligitur. & in l. ciuitas ff. si certum peta vbi & glo. quod idem de omnibus collegijs & intelligo, vt ibi per Bart. Bald. & Alexand.

5 c ¶ *Poder.* Facit. l. habeat in prin. ff. ā iusitiuri. act. & not. Bar. in d. l. ciuitas

6 d ¶ *O villa.* Quid si mutuū factū fuit ipsi ciuitati vel collegio Deuenrionum, quod representat vniuersitatem iuxta not. per glo. C. quæ sit lon. consu. in rubrica. vel de mandato ipsius ciuitatis seu habenti mandatum a ciuitate ad recipiendum mutuū. Bart. in d. l. ciuitas. quę cōsiter docto. sequuntur, tenet quod tunc obligatur ciuitas, & tenebitur & si creditor non probet versum in vtilitatem ciuitatis. Mouetur qa sicut ciuitas obligatur delinquēdo. vt in l. metum. §. animadtertendum. ff. quod metus causa. sic & contrahendo: quia & ciuitas cum habet potestatem legis condendæ, potest facere legem quam vult in alienatione rerum suarū. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. & sic talis contractus habebit vim legis. l. Cgsar. ff. de publica. l. pen. C. de dona. inter virū & vxo. & ista. l. nostra non videtur huic dicto obstare. Imo ipsa loquitur, quando aliquis recipit mutuū nomine ciuitatis, non si ciuitas ipsa recipiat, vel de mandato eius recipiatur. Bene tamen verum est quod si ciuitas sit læsa, quia pretium non fuit cōuersum in eius vtilitatem, quod potest petere in integrū restitutionem: & tunc nisi creditor probet pecuniam fuisse versam in vtilitatem ciuitatis, non tenebitur petita restitutione, secundum dicta in d.l. ciuitas. signāter per Alexan. & probatur. in l.1. & 2. C. si aduersus credito. forte tamen potest dici quod in ciuitatibus istius regni non practicabitur istud dictum Barr. cum non sint liberę ciuitates. prout sunt ciuitates Italiæ. de quibus loquitur Barto. quæ habent potestatem. l. cōdendæ. Imo sine auctoritate & confirmatione regia nulla possunt condere statuta. vt habetur in volumine pragma. in capitulis correctorum, & solus Rex in isto regno potest condere legem. vt in l. 8. tit. 1. partit. 1. vnde non esset necessaria ciuitati petitio restitutionis, & si non probaretur a creditore in eius vtilitatem versum, non teneretur. & certe etiam terminis iuris communis nō videt verū dictū Bar. distinguēntis, an recipiat ciuitas vel eius administrator, cū militet eadem ratio ex quo vniuersitas ciuium regitur per decuriones & alios, maxime, quia fundamenta Bar. non sunt. vrgentia & eis respondent moderni, vt tradit Alexan. in d. l. ciuitas. Cogita & adde quod & similiter debitor ciuitatis, qui soluit thesaurario cōmunis, tenetur probare versum esse in vtilitatem ciuitatis, alias nō liberatur. vide. l. vnica. C. de solut. & libera. debitor. ciuil. li. 11. ¶ *Ensupra.* Nō ergo sufficiet probare instantem necessitatē; nisi & probetur in vtilitatē ecclesię regis ciuitatis vt minoris fuisse versum. quæ fuit opinio glo. in § si vero quis in authē. de ecclesia. & emphy. colla. 9. super verbo prohibere. & approbatur communiter secundum laso. in d. l. ciuitas. nec intelligas q̄ lex. l. velit q̄ sit necesse probare ista duo simul, scilicet, quod instabat necessitas, & quod pecunia fuit vtilis. quia sufficit vtrumuis. f. si voluit hęc. l. vt non esset sufficiens probatio, & in alijs hic positis, & an dispositio huius. li. habeat locum in contractu emptionis initio cū ecclesia, seu in alio contractu præter mutuū. vi. In. q nō & ibi Abba. in c. 1. depo. Bal. Bar. & alij in d. auth. hoc ius porrectū. & ista dicit eōem opi. Dec. cōsi. 16. col. 4. & tenet etiā Paul. de Cast. in d. l. ciuitas. licet cōtrariū tenet Card. in cle. 1. q. 10. de reb. eccle. Alex. cōsi. 4. circa. fin. vol. 3. vi infr. ead. in gl. fin.

sagero del Rey [a], a algūa patte, e recibiesse en el emprestido en su nome, o lo que fuesse prestado al menor [b] de veynte e cinco años, aql que lo presto, no lo puede demādar, ni lo deue auer, fueras ende, si pudiere prouar, q̄l emprestido entro en pro de cada vno dellos, ca si fuesse fecho en su daño non vale. E mpero si el mensajero sobredicho del rey, lacasse el emprestido sobre carta del rey en q̄ ouiesse otorgado poder para sacarlo, estó ce tenudo seria el rey de pagar el emprestido, q̄ assi fuesse fecho, o sacado, quier entrasse en su pro, quier non. E porque podria acaescer, que los omes dubdariā en que manera podria ser prouado lo q̄ diximos, si el emprestido entro en pro dāq̄l en cuyo nome fue fecho, dezimos que si pudiere prouar, el q̄lo presto a la eglesia, o alguno q̄lo recibiesse en nome del rey, o de algūa cibdad, o villa, [d] o a ome que fuesse de menor edad, que en aquella sazon que gelo presto, era en tan gran premia, que lo auia muy gran menester, e que entro en su pro [e]: que vale tal prueua, para cobrar la cosa que fuesse prestada.

¶ *Ley. IIII. Del prestamo que es fecho a los fijos que son en poder de su padre o de su abuelo.*

EL demientra, que estouiere el fijo, o el nieto, en poder del padre, o de su abuelo, tomare prestado, [f] de otro sin mandado de aquel en cuyo poder esta non

Add. C. & ff. ad Mace.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vel mesura, si fuerit data ad mensuram distractis vterentur pecunia, vt in l. sed Iulianus. §. mutui datione. ff. eo. & requiritur vera numeratio, vt ista. l. totū habeat & nō sufficere ficta vel interpretatiua. l. si filius. §. his autē solus. ff. eo. & l. ga quod. & l. si quid alij. & l. si filius. C. eo.

¶ *Vera & tenuda.* Etiā in foro cōscientię secundū Inn. in ca. quia plerique de im. mu. ec cl & Abb. in c. nouit. de iud. col. 1. facit obligatio naturalis teneat filiū familias. l. ga naturalis. ff. ad maced & ēiā factus sui iuris nō tenetur. l. 1. ff. cod.

a b *Padre.* Etiam de peculio. l. pe. C. ad macedon.

c ¶ *Mador.* Vid. l. 1. sed si pater. §. nō solū ff. ad maced.

d ¶ *De su padre.* Seu de bonis patris. vt in l. si filius familias. ff. si cer. pet. & posset solui ei filius de bonis castrensibus: ga in illis obligat ex mutuo. l. 1. in fi. cū l. sequēti. ff. ad maced. vel ex pecunia sibi ab alio ad solvendū donata l. sed si pater. §. 1. ff. eod.

e ¶ *Le preguntassen.* Recte ponitur hoc verbū, nā hoc ad diligentiā mutuantis incubit. ff. de reg. iur. l. qui cō alio. & quia imaginari debuit patrē vivere, cū sine ipso nemo nascatur, & p̄sumi vivere, vsq; ad centum annos. d. l. fi. C. de sacrosan. eccle. secundū Ang. in l. 1. C. ad macedo. si tamen ex iusta causa eū credit pater familias, licet nihil interrogaret cessaret senatus consultū Macedo. & dispositio huius legis. l. si quis patrem. ff. eo. & ibi Bart. & l. pen. ff. eod. quæ dicit de eo, qui scivit. vel scire potuit. & adde. l. 1. C. eod.

f ¶ *Lo negasse.* Adde. l. 1. C. eo. & procedit siue negauerit cum dolo, vel sine dolo: si ei mutuum habuit iustā causam credēdi. s. ēm Ange. in d. l. 1. per l. pe. ff. eo. loquit. ēmē cū se patrē familias asseruit, nā negare veritatem non video quomodo fieri posset sine dolo.

g ¶ *Mentira.* Intellige dū tamē mutuās filiū nō scivit filiū familias. Nam si sciret, nō iuuaretur ex tali mendacio. ff. de reg. iur. l. nemo. videtur & qui se obtulit. ff. de petit. hæredit. Ange. in d. l. 1. qui dicit idem esse si fuisset deceptus ignorantia iuris vel simplicitate vana: nam nō iuuaretur mutuans. per l. si quis patrem. ff. eod.

h ¶ *Del rey.* Vt si habebat conductā vectigalia seu regia tributa vt exemplificat. l. ff. eo. de qua ista sumpta est.

i ¶ *Los omes.* Adde. l. 2. C. ad mace. & l. 2. ff. eo. dignitatis nō facit cessare macedonianū. l. 1. §. fi. ff. ad maced. & si sit de illis quę liberāt filium a patria potestate secūdū gl. in l. nepotes. ff. de his qui sunt sui vel alieni. quā sequit Salic. in d. §. fi. reprobat gl. ibi quę voluit cōtrariū.

k ¶ *Caualiero.* Intellige vsq; ad quantitatem castrensis peculij. vt in l. 2. ff. ad maced. quia in hoc vice patris familias fungitur.

¶ *Caualleria.* Adde. l. fi. §. fi. C. ad maced. & ex ista. l. habes. quattuor casus in quibus cessat macedonianum. vide alios in l. 2. C. eo. & duodecim refert Paul. de Cast. in l. sed Iulianus. §. sed & si ff. eo. & vi. infr. l. 5. & 6. adde alū notabilē casum, quem ponit gl. in l. frater a fratre. ff. de condic. indebi. in glo. magna. si duobus fratribus existentibus sub patria potestate, vnus haberet peculiū castrense, vel quasi, d quo mutuaret alteri fratri, nā obligaretur naturaliter & ciuiliter & cessaret macedonianum quā gl. ibi exaltat & dicit vnicā Laso. col. 33. & subdit rationē quia ex hoc non speratur machinatio mortis patris, quæ fuit ratio macedoniani. vt ff. eod. l. 1.

¶ *Ley. V. Del prestamo que fuze vn ome menor de edad a otro.*

SI alguno que fuesse menor [m] de veynte e cinco años, emprestasse alguna cosa a otro, q̄ fuesse otrosi menor de edad, si este que tomo el prestido, lo metio en su pro, o le finco en saluo, tenudo es de lo tornar, a aquel que gelo presto. Mas si fuesse mayor de veynte e cinco años, tenudo es de lo tornar en todas guisas, quier lo meta en su pro, o le finque en saluo, o non. Otrosi todo emprestido que sacare el q̄ estuuiere en poder de otro, si lo metiere en pro de aquel, en cuyo poder estuuiere, assi como en casar [n] alguna su hermana, o en comer, o en vestir a si mismo, o en otra cosa que fuesse menester a la otra cōpaña que auia de gouernar, o de aprouechar, aquel en cuyo poder esta, dezimos que tal emprestido como este, tenudo es de lo pagar, el q̄ lo tomo, o aquel en cuyo poder esta.

¶ *Ley. VI. del prestamo que es fecho al fijo o al nieto, que esta en poder de su padre, o de su abuelo con otorgamiento de aquel en cuyo poder esta.*

SAcando emprestado el que esta en poder de otro, con sabiduria, o con mandamiento de aquel en cuyo poder es, o maguer non le mando sacar, si esta delante [o] o lo consiente, o si lo saca a otra parte, e gelo embia a dezir por carta, o de otra guisa, o lo otorga, [p] o si paga [q] despues alguna partida de la debda, dezimos q̄ tenudos son de pagar tal prestamo el q̄ lo saca, o aql en cuyo poder esta. Otrosi dezimos q̄ el q̄ tomasse emprestado, estando en poder de otri, si despues q̄ fuesse de edad cōplida, e salisse de poder de aquel q̄ lo auia en guarda pagasse alguna partida [r] del debdo, q̄ tenudo es porēde de pagar todo lo al que finca. Otrosi dezimos, q̄ si alguno que esta en poder de otri, va en mādaderia [s] o en escuela [t], e saca alla algun emprestido, que tenudo es de lo pagar el, o aquel en cuyo poder esta, fasta en aqlla quantia a lo menos, que pudiera despēder en comer, e en vestir, e en las otras cosas q̄ le serian menester, fincādo en su poder [u] e en su casa. E aun de mas [v], quanto asmaren que le podria costar el logar de la casa, en que morasse, e lo que auriē a dar a su maestro, e a despender en las otras cosas, [w] que serien menester por razon de su estudio, o de aquella mandaderia en que fuesse.

¶ *Ley. VII. Del prestamo que es fecho a aquel que esta en tienda de cambio, o de paños por otri.*

GAmbiador, o mercador, que touiesse tienda de paños, o de algun otro menester, si encomendasse aquella tienda a otro, que nō estouiesse en su poder [x], e dexando lo y como en su lugar, si este a tal tomare algun emprestido, por mandado [k] del otro, q̄ le dexa, o sin su mādado, e lo meten en pro [l] de aq̄l q̄ lo y dexa, tal prestido como este, nō es tenudo de lo pagar este q̄ lo toma [m], mas aql en cuyo logar estaua. Pero si nō lo tomasse por su mādado, nin lo metiesse en su pro, estonce es tenudo de lo pagar aquel q̄ lo tomo.

¶ *Ley. VIII. Quando deue ser tornada la cosa q̄ fue dada emprestada, e en que logar.*

SI alguna de las cosas que se pueden contar, o pesar, o medir, emprestasse vn ome a otro, señalando dia o logar a que gela deuia dar el debdor, tenudo es de gela pagar, en aquel dia, e en aquel logar que puso conel. E si por auentura [n] no touiere de que le de otro tanto a tal, como aquello que le fue prestado, deue le dar tanto precio por ende, quanto montare, e valiere aquello que le presto. E deue ser contado, segun valiera [o] otra

protestatus sit. & ad de notata per Bart. in l. quo enim. ff. rem. rat. habe. & in l. cum tabernam. §. 1. per illum text. ff. de pigno. & Bal. in l. si absentis. col. 2. C. si cert. pe. & in l. ū. C. a. d macedo. & Bart. in l. Titius Seio. ff. de consti. pecu. & Bal. in rubrica. C. de fide instrumento. col. 1 10. versi. quæro quid de literis transmissis. vbi dicit. quod recipiens literas, & non contradicens, videtur fateri vera esse contenta in eis.

3 a ¶ *O lo otorga.* Ratum habeado. l. si in prin. C. ad macedo.

4 b ¶ *O si paga.* Adde. l. sed Iulianus. §. ii. ff. ad macedo.

5 c ¶ *Pagasse alguna partida.* Adde. l. sed Iulianus. §. fi. in fin. & l. 2. C. eo. ti. vbi per gloss. quid fidet pignus. & in l. sed si pater. ff. eod. in princ.

6 d ¶ *Mandaderia.* Hoc est legationis causa, vt in l. macedoniani. C. ad macedo. & idē dic si causa mercatiæ, vel alia simili causa: nam hoc gratia exempli ponitur. l. 1. §. quod vulgo. ff. de vi. & vi. arma. secundum Cy. Angel. & Alberi in d. l. macedo.

7 e ¶ *O en escuela.* Adde. l. sed Iulianus. §. quod dicitur. & ibi bonam glo. ponentem in hoc notabiles quæstiones. ff. ad macedonia. & l. macedoniani. C. eo. & vult glo. in d. §. quod dicitur procedere hoc etiam si filius studeat contra voluntatem patris, quod intellige secundum Albe. & Ange. ibi dum tamen filius sit habilis ad studium, & consideratis facultatibus patris & alia familia eius secundum Guilliel. & Alberi. ibi.

8 f ¶ *Emcando en su poder.* Ad istas expensas necessarias & quas pater fecisset domi cum filio, si mutuentur filio, tenebitur pater etiam si fit contra voluntatem patris in studio. etiam si non sit habilis, vt vult glo. & ibi Ang. in d. §. quod dicitur.

9 g ¶ *E aun de mas.* Intellige si sit habilis ad studium, vt dixi in glo. super part. en escuela, vel etiam si nō fuisset habilis, si pater posuisset eum in studio quia sibi debet imputari. vi. Alberi. in d. §. quod dicitur & limita, nisi notorium esset creditori filium non studere, quem pater credebat bene studere: quia tunc dabitur exceptio patri, arg. l. si no. cum Cornelius. & l. cum quis. §. 1. ff. de solutio. & vult Alberic. vbi rec. esse supra hodie vero vi. l. nouam Caroli Regis nostri in comitijs de Vat. 1. 4. ti. lado. id. anno domini. 1542. petitione. 6. & cogitabis nam forte re- 7 li. 1. ducenda esset ad terminos huius. l. & limitanda quando in superflua expenderet illa quę ex mutuo vel venditione accepit, vt dicit procemium illius capit.

10 h ¶ *Otras cosas.* Vt in libris quia aquam haurit cribro qui leges addiscit sine libro secundum Saly. post glo. in l. macedoniani. C. ad macedo. vbi etiam quærit quid si filius recipiat mutuum contra senatus consultum: sed postea conuertit in emptionem librorum, vtrum possit repeti. & tenet post Bal. quod non per. l. sed si pater. §. hoc senatus consultum. ff. eo. & ibi vi. per Alberi. quid si filius accepit mutuum in causam necessariam: sed postea lusit pecuniam & vi. l. 2. §. quod si accepit. ff. de in rem verso.

¶ *Ley. VII.*

Prepositus mercanciæ meę vel officio non tenetur de mutuo meo mandato contracto per eum, sed ego teneor, idem si sine mandato si in meam conuertitur vtilitatem, sed si non conuertitur, ipse solus tenetur. hoc dicit.

¶ *Que non estuuiessen en su poder.* Quid si esset filius familias. vi. l. sed Iulianus. §. iste dum. ff. ad macedo. 1

k ¶ *Por mandado.* Et videtur mandatum si accipit in causam quæ in quam præpositus est. l. cito. culcunque. §. ac non tamen. ff. de instito. Ad ti. C. de exercito.

¶ *En pro.* Adde l. 1. & 2. C. de exercito. 3

m ¶ *Este que lo toma.* Et sic habes q̄ institor non tenetur, eo quod gessit aliquam institor. adde. l. fin. & ibi Bart. ff. de instito. vbi habetur quod hoc intelligit finito officio nam eo durante contrarium posset, tanquam institor. & ita intelligatur. l. 1. §. est autem. ff. de exercito. & adde ad istā l. l. si pupilli. §. 1. ff. de negoc. gest. & Socin. consi. 154. vol. 2. vbi late loquitur circa intellectum d. l. fi. & dicta l. si pupilli. §. 1. & nota multum istam. l. in eo quod vult quod non solum quando habuit mādatum ad recipiendas: mutuo pecunias non tenetur institor: verum etiam quando non habuit ad hoc mandatum. Si tamen mutuum in vtilitatem domini conuertit: quod est singulare, neque meminī me alibi legisse. Quid tamen si de receptione mutui non constaret: nisi per confessionē institoris, an tunc tenebitur ipse institor. licet habuerit mandatum Ang. in l. 4. in prin. ff. de reiudica. versi. istud autem limita. dicit quod sic. & etiam Soci. in d. consi. versi. octauus casus. limita etiam si institor specialiter se obligasset seu fidem suam astrinxisset. vt in l. in eum. §. tabernæ. ff. de instito. & vi. per Soci. in d. consil.

¶ *Lex. VIII.*

Si in termino præfixo mutuum non solvitur: post moram æstimatur quantum valet in loco vbi erat solvendum, sed non apposita die nec loco æstimatur secundum valorem tempore petitionis in iudicio factæ & loci vbi petitur. h. d.

¶ *Si por auentura.* Probatur hic, quod ex causa necessaria sit condemnatio in eo, quod non fuit petitum. Turius tamen est secundum Bar. in l. vinum. colu. fi. ff. si cert. pe. quod petatur mutuum in illo genere & qualitate, qua fuit mutuatum: & quia debitor posset esse in mora, & decrescere extimatio, quod inferretur officium iudicis super extimatione: & tunc semper erit sententia super petitis. 1

¶ *Segund valiera.* Non intelligas de estimatione, quæ paruo tempore duravit propter aliquam carestiam: sed de communi estimatione: secundum Ioan. de Imo. in l. pretia rerum in fi. per illum text. ff. ad l. falc. licet contrarium tenuit ibi Alex. & Laso. in d. l. vinum. colum. 7. per aliqua motiua quibus respondet Decius. col. ult. d. vinum. 2 reneas cum Ioā. de Imol. & quid e contra si debitor obtulit congruo loco & tempore, & creditor noluit recipere, an in solutione regulatur secundum valorem rei tempore oblationis, & morę creditoris, vi. Laso. in d. l. vinum. colum. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 a ¶ *Segun que valiere.* Intellige de valore loci, vbi petitum est ita tamen, si ibi poterat conueniri, vt in l. ratio. §. fi. per venditorem. ff. de actio. & secundum glo. ff. in d. l. vinum & crescit ista æstimatio a tempore moræ vsque ad sententiam, & etiam post deducto tempore, quod datur iudicatis ad soluendum, secundum Bar. in l. 3. §. in hac. col. 5. & 6. ff. commoda.

4 b ¶ *En juyzio.* Cõcordat l. fi. ff. de trifica. quæ expresse loquitur de tẽpore quo accipitur iudicium glo. tamen & doct. cõiter in l. vinum. ff. si cert. peta. intelligũt hoc si ante nõ fuerit petitum etiam extra iudicialiter: nã si esset petitũ tũc esset in mora. & a tẽpore moræ crescit æstimatio. mouetur ex verbis Illius. l. cum dicit petitum esse, neque dicit in iudicio, & ex alijs que ibi videre poteris per Soci. & Ias. col. 1. quibus tamen respõdet Decius dicens veriorẽ esse opi. cõtrariã, scilicet, qđ ad constituendum debitorẽ in mora taliter, quod veniat interesse quanti plurimi in contractibus stricti iuris requiratur litis contestatio moueatur. ex. d. l. fi. & ex. l. 3. §. in hac. ff. commod. ibi quanuis in stricti iuris iudicijs &c. ad quam docto. tenentes communem opi. respondet, quod loquatur respectu iuramẽti in litem, iuxta intellectum Bar. in d. §. in hac. §. lectura. & certe iste passus est multum dubius, maxime stante ista. l. particulam: cuius conditores viderunt dictam diuersitatem inter glossatores. & nihilo minus fuit positum hoc verbum in iudicio: non tamen auderã propter hoc recedere a communi opi. secundum quam intelligo istam l. quando ante iudicium non esset petitum etiam extraiudicialiter: nã si hoc operatur interpellatio tacita per elapsum diei expressi: quanto magis vera interpellatio licet extrajudicialis? & quia hoc reperitur expressum in contractibus bonę fidei. l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empt. nec video bonam rationem diuersitatis, cur aliud in contractibus stricti iuris, maxime attento iure isto partitarum. & pro his adde. l. 9. tit. 14. & l. 18. tit. 11. ista ead. part. cum. d. l. 9. dicit, por juyzio, & l. 18. hoc non dicit, sed pidiesse tamen, & sic sufficiet etiam extraiudicialiter peti. ¶ *Lex.* IX.

tal cosa, como aquella que fue prestada en aquella sazon, e en aquel logar, do la ouo de pagar. E si non fue señalado dia, nin logar, en que ouiesse de ser fecha la paga, deue ser contado, easmado, segun que valiere [a], en aquel logar, do le faze la demanda, a la sazon que gelo demãdare despues en juyzio. [b]

¶ *Ley IX. Como aquel que ouiesse otorgado que rescibiera alguna cosa emprestada si non le fuesse entregada como se puede amparar si gela demandassen.*

Fiuza, e esperança, fazen los omes alas vegadas, vnos a otros, de se empreitar [c] alguna cosa, e aquellos a quien fazen esta promessa, fazen carta [d] sobre si, ante que sean entregados della otorgando que la han rescebida, e despues acaesce que les fazen demanda [e] sobre esta razon, bien assi como si les ouiessen fecho el prestido verdaderamente. E quando tal cosa como esta acaesciere, dezimos, que este que fizo la carta sobresi, deue esto querellar al Rey, o a algunos de los otros [f] que juzgan en su logar, como aquel que le prometio de prestar maruedis, e nõ gelos quiso prestar, nin cõtar, nin dar, e deue pedir, que le mande dar la carta que tiene sobre el, de los maruedis que le prometio de prestas. E si se callare, q̃ lo non muestre assi, ante que dos años passẽn, despues que fizo la carta, dende en adelante, [g] non podria poner tal querella. E si gela demandasse despues seria tenudo de dar le los maruedis bien assi como si los ouiesse rescebido. [h] E si ante q̃ los dos años se cumpliesẽn, lo querellasse, segund que es sobredicho, non seria tenudo [i] de responder le, por tal carta, nin de pagar le los maruedis. Fueras ende, si el otro pudiere prouar, que le auia dado, e contado, los maruedis, q̃ le prometiera de prestar, o si el debdor que auia otorgado, que auia rescebido los maruedis prestados, renunciasse a la defensiõn de la pecunia non contada. Ca estonce non se podria amparar por esta razon, [k] si este renunciamiento

a ¶ *Carta.* An sufficeret renuntiatio in eadem charta ista. l. innuit quod sic: sed videtur durum, cum eadem facilitate ducatur. vi. Alex. cõsil. 35. col. 1. vol. 1. aduerte tamẽ quia de iure cõmuni, communis opinio erat in contrarium scilicet q̃ non teneat renuntiatio facta in eodẽ instrumento, vt tenet Bart. & communiter docto. in d. l. si ex cautione. C. de non. nu. pe. Host. & Io. And. in c. fin. de solu. Abb. in c. Si cautio. de fi. instru. ista tamẽ l. decidit, quod & si fiat renuntiatio in eodẽ instrumento, teneat renuntiatio: & approbatur hic optimo Ioã. Fabri. instit. de litt. obli. co. fi. Bal. in l. illicitas. ff. de offi. præfi. & eam dicit esse equam opinionem Io. de Imol. in cap. si cautio. de fide instru. nume. 5. & asserit etiam nu. 6. cõmuniter seruari. Limita & intellige, nisi renuntians assumeret in se onprobandi pecuniam non fuisse numeratam. vt dixi in gl. supra super verbo. bien assi, & tenet glo. in d. l. si ex cautione. & Roderi. Suarez. in repet. l. post rem. ff. de re iud. fol. 142. col. 3. quid tamen si renuntiatio fieret laso biennio. vi. Salice in d. l. si ex cautione. quivult, quod tali casu nullo modo audiretur, & si assumeret in se onus probandi. vi. ibidem. & Feli. in c. si cautio.

b ¶ *Carta.* Quid si cõfessio mutui fiat coram testib⁹. vi. Bar. in l. si ex cautio. C. de nõ nume. pecu.

c ¶ *Demanda.* An aũt licet actor nihil petat: possit reus istam querelam proponere? dic q̃ sic vt in auth. hãc autẽ querelã & ibi glo. C. de nõ num. pecu. & Bart. in authẽ. de tẽpore non solu. pecu. super dote. colla. 7.

d ¶ *O alguno delos otros.* Quando creditor est absens, requiratur, quod ista querela ponat in iudicio. vt hic & in l. in contractibus. §. in omni. C. de non nu. pec. Si tamen creditor posset haberi creditori, sufficeret fieri in scriptis, vt i. d. §. In omni, & not. gl. in l. si intra. C. eo. ti. & ibi Bal. & Azo. in summa. col. 2. quia tamen ista. l. ponit istam formã: vt fiat corã iudice, & in. ferius subdit, e si callare, que non lo muestre anssi. &c. ca. tutius est quod siue querelando, siue excipiendo super hoc proponatur coram iudice.

e ¶ *Dende en adelante.* Adde. l. in contractibus. in prin. & ibi glo. in verbo. nullo modo. C. de non nu. pe. & amplia & limita istam regul. vt late videbis per Feli. in c. si cautio. fol. 4. & 5. de fide instru.

f ¶ *Bien assi como si los ouiesse rescebido.* Non ergo excusaretur a solutione, licet opponat exceptionem non num. pecu. vel doli exceptionẽ elapso biennio, licet velit in se assumere onus probandi, quod pecunia non fuit numerata, & sic videtur hic approbari opin. Iaco. Butrica. in l. generaliter & in l. in contractibus. C. de non nume. pe. Bal. & Salice in d. l. si non singuli. C. si cert. peta. & etiam Feli. affirmare videtur in d. c. si cautio. & hoc de rigore iuris: sed de æquitate canonica (quæ ratione peccati seruanda est in vtroque foro) contrarium esset. secundum communem opi. vt tradit Iõa de Imo. in d. c. si cautio. col. 7. & Feli. fol. 5. colũ. 1. an autem admittatur debitor ponens positionem creditori post biennium, quod pecuniam non numerauit? Bar. tenet quod sic in d. l. in contractibus. §. 1. qui vult quod creditor teneatur respondere, nisi ex iusta causa recuset, quod licet sit æquum non est sine scrupulo per text. in d. l. in contractibus. §. illo. sed ẽne opinio. Barto. attenta dicta æquitate canonica.

g ¶ *En seria tenudo.* Istam regul. quod debitor opponens de non numerata pecun. infra biennium non teneatur, nisi creditor probet numeratam, extende & limita. vt per Felin. in d. cap. si cautio. fol. 3. colum. 4. & fol. 4.

h ¶ *Por esta razon.* Scilicet vt non teneatur soluere, nisi creditor probet numerationem, posset tamen in se assumere onus probãdi pecuniam non fuisse numeratam: nam nõ debet plus operari renunciatio, quã lapsus biennij qui (vt dixi) saltim de æquitate canonica non excludat debitorem volentem in se assumere onus probandi, ita tenet Io. de Imo. in c. fi. de solutio. colu. penul. & Salyc. in d. l. si ex cautione. 1. & 3. quæstio. vbi & glossa.

Titu. II. Del prestamo que llaman commodatum.

5

a tal fuesse escrito en la carta.

¶ *Ley. X. Que fuerça ha el emprestamo, e q̃ pena deue auer el que lo non tornare.*

Mal fuerça ha el prestamo [b] que los omes fazen vnos a otros, de las cosas que se pueden contar o pesar, o medir, que luego que passa la cosa a poder de aquel a quien fue prestada, que maguer la queme fuego, [c] o la lleue agua, o la furte ladrones, o la pierdan por otra manera qualquier, por de aquel se pierde que la rescibe prestada, e non por del otro que la presto. Otrosi dezimos, que aquel que toma la cosa prestada, si non la torna a la sazon que deuia, que tenudo es de pechar, aquella pena, [d] a que se obligo por esta razon. E si pena non fue puesta deue pechar los daños, e los menoscabos [e], que rescibio el otro, en demandar la cosa que se presto. E para esto pagar son tenudos tambien los herederos, de los que tomarõ el prestamo, como ellos mismos.

Titu. II. Del prestamo, a que dizen en latin Commodatum.

EL prestamo como se departe en dos maneras: diximos en la segũda ley del titulo ante deste. E pues que ya fablamos complidamente de la primera manera de prestamo, a que dizen en latin mutuum, porque se empresstan todas las cosas, que se pueden contar, o pesar, o medir. Queremos aqui dezir de la segunda manera de prestamo, que es dicha en latin commodatum; porque se pueden emprestar todas las otras cosas que non son de aquella manera. E mostraremos primeramente: que cosa es. E porque ha assi nome. E quien lo puede fazer. E a quien. E de que cosas. E en q̃ manera. E cuyo es el peligro, si la cosa prestada se pierde, o se muere, o se menoscaba. E qñ deue ser tornado tal prestamo. E q̃ pena deue auer el q̃ rescibiere la cosa prestada si non la tornare.

¶ *Ley. I. Que cosa es prestamo, a que dizen en latin commodatum, e porque ha assi nome, e quien lo puede fazer, e a quien, e de que cosas.*

COmmodatum es vna manera de prestamo, que fazen los omes vnos a otros, assi como de caualios, o de otra cosa semejante de que se deue aprouechar aquel que la rescibio, fasta tiempo cierto [f]. E esto se entiende quando lo faze por gracia, o por amor, non tomando aquel que lo da, porende precio, [g] de lo guero, nin de otra cosa ninguna. Commodatũ quiere dezir [h] como cosa que es dada a prode aquel que la rescibio. E todos aquellos q̃ diximos en las leyes del titulo ante deste, q̃ puedẽ dar e rescebir empresstadas las cosas q̃ se suelen cõtar o pesar, o medir. Essos mismos [i] pueden dar e rescebir tal prestamo como este, que se faze de las otras cosas, que non son desta natura, assi como de suso diximos [k].

¶ *Ley. II. En que manera se faze el prestamo, a que dizen en latin commodatum, e cuyo peligro es si se pierde, o se muere, o se empeora la cosa empresstada.*

a ¶ *Precio.* Adde in §. item is cui. insti. quibus mo. re. contra. obli. ad fi.

b ¶ *Quiere dezir.* Prosequitur dicta Azo. C. eo. in suma. col. 1.

c ¶ *Essos mismos.* Si tamen pupillus commodauerit, ab vno latere tantũ stat contractus: quia pupillus non est obligatus, sed alius obligatur ei. vt in l. Iulia. §. antepe. ff. de actio. empt. idemque & si pupillo commodatum fit; neque enim tenetur, nisi inquãtum locupletior factus est, vel nisi inquantum dolo deliquit, vt ff. commo. l. 5. §. fi. & l. 2. & 3. & in l. 1. §. an in pupillum. ff. depositi. fur autem & prædo & consimiles recte agunt commodati. ff. eo. l. commodare. & l. ita vt si fur.

d ¶ *Diximos.* Supra in fine huius tituli præcipientis.

e ¶ Contrahitur cõmodatum tribus modis, aut gratia recipientis, aut gracia dantis, aut gratia vtriusq; cũ vero gratia dãtis cõtrahitur cõmodatũ tenet donatari de dolo tantũ. si aũt gratia recipientis tenet de omni culpa sed nõ de casu. sed quando gratia vtriusq; tenetur talem diligentiam sicut in rebus suis adhiberet, alias tenet de leui culpa. h. d.

f ¶ *Fasta tiempo cierto.* Tacitum vel expressum si enim cõmodo ad quem, vt vadas ad villã tacite in est tẽp⁹ infra quod possit ire & re. ff. & dicit de villa. l. C. & §. §. si quis ita instit. ff. de eo quod de cõcert. loco, & modo tradit Bart. in & i de l. in commoda creta to. §. sicut. ff. libus. commoda. & intellige, vt sit commodatũ quod detur ad certum vsum: alias esset precariũ, vt notat glo. & ibi Bar. in d. §. sicut de quo vi Ab. in ca. fi. de precar. pe. & fi. col. & in c. 1. de commoda. & quid si infra præfinitum tempus non potuisti vti commodato, forte quia infirmus. vid. glo. & Bart. in dicta §. sicut.

g ¶ *Sin precio.* Adde in §. item is cui. insti. quibus mo. re. contra. obli. ad fi.

h ¶ *Quiere dezir.* Prosequitur dicta Azo. C. eo. in suma. col. 1.

i ¶ *Essos mismos.* Si tamen pupillus commodauerit, ab vno latere tantũ stat contractus: quia pupillus non est obligatus, sed alius obligatur ei. vt in l. Iulia. §. antepe. ff. de actio. empt. idemque & si pupillo commodatum fit; neque enim tenetur, nisi inquãtum locupletior factus est, vel nisi inquantum dolo deliquit, vt ff. commo. l. 5. §. fi. & l. 2. & 3. & in l. 1. §. an in pupillum. ff. depositi. fur autem & prædo & consimiles recte agunt commodati. ff. eo. l. commodare. & l. ita vt si fur.

k ¶ *Diximos.* Supra in fine huius tituli præcipientis.

l ¶ Contrahitur cõmodatum tribus modis, aut gratia recipientis, aut gracia dantis, aut gratia vtriusq; cũ vero gratia dãtis cõtrahitur cõmodatũ tenet donatari de dolo tantũ. si aũt gratia recipientis tenet de omni culpa sed nõ de casu. sed quando gratia vtriusq; tenetur talem diligentiam sicut in rebus suis adhiberet, alias tenet de leui culpa. h. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DEpartierō los sabios antiguos que el prestamo del commodato, se faze en tres maneras. La primera es, quando el que empresta la cosa la empresta con entencion de fazer gracia al que lo rescibe, [a] tan solamente, e non por pro de si mismo. E esto seria, como si empresta[sse] vn ome a otro cauallo, o arma, o otra cosa semejante, que ouiesse menester. E de tal prestamo como este: dezimos q̄ aquel que lo rescibe, que es tenudo de lo guardar tan bien como si fuesse suyo proprio, e aun mejor si pudiere. E si lo non fiziesse assi, si se perdiesse, o se muriesse, o si lo empeorasse por su culpa, o por descuydamiento [b], tenudo es de pechar otra tal cosa, e tan buena, a aquel que gela presto. Empero si esto auiniesse por ocasion [c] e non por su culpa: estonce non seria tenudo de lo pechar. La segunda manera de prestamo es quando de la cosa empresta[da] se aprouecha, tan bien el que la da, como el que la rescibe e esto seria [d] como si dos omes combidassen a comer de so vno su amigo, e el vno dellos ouiesse vasos de plata: e el otro nō: e aquel que los non auia, rogasse al otro, que le prestasse aquellos vasos, con que beuiesse para fazer honrra, e plazer a aquel su amigo. E de tal prestamo como este, o otro semejante del, dezimos que aquel que lo rescibe, non es tenudo de guardarle, mas que faria las sus cosas proprias. [e] E porende guardando lo el, assi como lo suyo, maguer se perdiesse por ser el de mal recabdo, [f] non seria tenudo de lo pechar. La tercera manera es, quando el que empresta la cosa, lo faze con entencion de fazer honrra, e plazer a si mesmo, mas que por aquel que lo rescibe. E esto seria: como si alguno empresta[sse] a su esposa [g], o a su muger, algunos paños, [h] preciados, porque viniesse ante el mas apuestamente, e mejor. E porende dezimos, que pues que el faze el prestamo, por su honrra, e por su plazer: si ella pierde aquello que le empresto, non es tenuda de lo pechar, fueras ende, si lo dexasse perder engañosamente. [i] E lo que diximos en esta ley, ha logar, non tan solamente, en estas cosas sobre dichas mas en todas las otras cosas semejantes dellas.

¶ *Ley. III. A quien pertenesce el peligro de la cosa empresta[da], quando se pierde por ocasion.*

POr ocasion perdiendo algund ome la cosa que ouiesse rescebido empresta[da], que fuesse de aquellas que se non pueden pesar [k], nin contar, nin medir, assi como cauallo: o armas, o paños o otra cosa semejante, non es tenudo de la pechar: el que la rescibe, si se pierde sin su culpa. E por ocasion se perdiendo, e non por su culpa, seria como si [l] gela quemasse fuego, [m] con otras cosas, o si se cayesse la casa [a] de suso [b], e la matasse, o si gela leuassen auenidas de aguas, o gela robassen los enemigos, o gela furtassen ladrones [c], o si la perdiesse sobre mar por alguna tēpestad, o por quebrātamiento de algū nauio en q̄ la leuasse ome, o en otra manera semejāte destas. Pero razones y ha q̄ maguer se perdiesse la cosa por algūa de las ocasiones sobredichas, q̄ seria tenudo de la pechar aquel q̄ la ouiesse rescebido empresta[da]. E esto seria [d], assi como si demandasse vasos de plata empresta[dos], con q̄ beuiessen en su casa, e los leuasse sobre mar, o en algū camino, e los perdiesse alla, o si pidiesse alguna bestia empresta[da] para vna jornada, e la leuasse mas luē fie, e se muriesse, o se perdiesse alla. Ca en tales casos como estos, o en otros semejantēs dellos, tenudo seria de pechar lo que rescibiesse prestado, maguer la cosa se perdiesse, por ocasion, porque el dio carrera por do acaecio aquella ocasion, vsando della en otra manera que nō deuia. Otrosi dezimos, q̄ recibiendo vn ome de otri alguna cosa prestada fasta tiēpo cierto, q̄ non fuesse de aquellas q̄ se suelen contar, nin pesar, nin medir, si pusiesse dia o hora cierta, a q̄ la tornasse a su señor, si de aquel dia, o de aquella hora en adelante vsasse de aquella cosa: e teniendo la contra la voluntad [e] de su señor, e se perdiesse, o se muriesse: tenudo seria de la pechar. E esso mismo seria, si aquel que recibiesse la cosa prestada se obligasse [f] en tomandola, que si se perdiesse, o se muriesse, o se empeorasse, por alguna destas cosas [g] que dixim̄os: que fuesse el peligro del.

¶ *Ley. IIII. Si aquel q̄ toma la cosa empresta[da], la embia por mensajero cuyo deue ser el peligro si se perdiesse en la carrera.*

EMprestada tomādo algū omeco sa d̄ otri, q̄ sea d aqllasq̄ se nō suelen cotar ni pesar, ni medir si aq̄l aquiē fuesse prestada, la embiasse al señor cuya era: con algun su ome [h] de recabdo [i] que fuesse átal, que ouiesse acostūbrādo de fiar enel [k] tales cosas, o mayores: si en leuandola este tal la perdiesse por ocasiō, como si gela tollessen por fuerça: o gela furtassen o en otra manera semejante destas: o si le fiziessen algū engaño porque la perdiesse, en qualquier destas maneras, o en otras semejantes dellas dezimos que se pierde a aquel q̄ la presto, e nō al que la torno prestada. Cā pues el puso aq̄lla guarda, en ebiar la, que fiziera si suya propria fuesse, nō es tenudo dela pechar. Mas si la ebiasse cō ome q̄ no fuesse de buē recabdo [l], e enquien non ouiesse acostūbrado de fiar tales cosas, si se perdiesse por culpa deste atal: o por su negligēcia, tenudo seria dela pechar aq̄l q̄ la ouiesse tomado prestada. Mas si aquel q̄ ouiesse em prestado tal cosa: ebiasse por ella algū ome suyo, e aquel q̄ la tenia gela diesse si aq̄l su ome que embio por ella la perdiesse, o la mal metiesse, o se fuesse con ella, perderse ya a aq̄l cuya fuesse e non aquel q̄ la tomo emprestāda. Pero si este q̄ la auia prestado, e cuya era ebiasse dezir a aq̄l aquien la auia prestada q̄ gela embiasse por algund su ome de recabdo, en quien se fiasse, e este atal

to. §. quod vero senectute. ff. eo. & in l. contractus in fi. ff. de regul. iur. q̄ intellige q̄n ortum fuit sine culpa inhabitantium. vt declarat Bal. in l. nam & salutem. §. 1. de offi. præfecti vigil. quē vi. & gl. in. §. 1 exte rea. Insti. quibus mo. re. con. obliga. & vid. in materia bonum consil. Alex. 50. vol. 1. & late per Salic. in l. quæ fortuitis. col. 2. & 3. C. de pigno. actio. vbi & Bal.

4 a ¶ *Cayesse la casa.* Adde d. §. q̄d vero senectute.

5 b ¶ *De suso.* Hæc omnia dicit p̄pter id q̄ habetur in d. §. q̄d vero senectute. & ibi glo. in verb. saluas quam vi.

6 c ¶ *Furtassen ladrones.* In d. §. q̄d vero dicitur vi latronū. Idem tamen dic in furto clandestino de quo nō erat suspicandum. secundū Bal. in d. l. quę fortuitis. col. 1. C. de pigno. actio. & in l. 1. vbi notabiliter. C. de po. re gulariter tamē furtum nō numeratur inter casus fortuitos, vt in. l. cū duobus. §. dāna. ff. pto socio. & not glo. in d. §. præterea. Instit. quibus mo. re. cōtrahi. oblig. & in. §. sed iste quidem. instit. de actio. fallit tamen q̄ndo non potest culpa imputari, vt in d. §. damna. vel iuxta si pō tatio somnolē ta data fuit ei, cui furtum fa. ctum fuit, vel vxor eius ei subtraxit, vel si fuit factū furtum a familiari, de quo verisimiliter cōsidere debuit: quia reputabatur bonus, vel quia ostia bene firmauit: sed de nocte fuerunt perforata, vt multotiēs contingit in apothecis, in quibus nullus dormit secundum Salic. in d. §. damna. & Angel. in d. §. sed iste quidem. col. 4. ad fi. & gl. in d. §. damna.

7 d ¶ *Esto seria.* Adde l. si vt certo. §. sed interdū. ff. cōmoda. & ibi Bar. notāter distinguentē, q̄ndo quis teneatur de casu culpa præsumpta. & adde l. 4. infra tit. 1. & l. 10. tit. 13. ea. par. & vi. in materia notab. di cū Bal. in c. 1. §. fi epis. vel Abb. ver. 2. quero. quod si quis præcedēte culpa fuit exasculatus, vel alias inhabilis, seu inutilis factus, autfertur sibi feudū. & vi. per eūdē in c. 2. in fi. de feud. sine culp. nō amit.

8 e ¶ *Tenuda de la contra voluntad.* Et sic vbi mora præcessit casum, tenetur quis de casu. vt hic & in l. si ex legati causa. ff. de verbo. obliga. & in l. quod te mihi. ff. si cer. pet. & in c. 1. de commodato.

9 f ¶ *Se obligasse.* Adde l. 1. C. eo. & c. 1. eo tit. & an sit idem si res datur existimata. vi. ibi Abb. col. ū.

10 g ¶ *Por alguna destas cosas.* Sed an requiratur q̄ specificetur casus, vel sufficiat generalis renūciatio casuū fortuitoꝝ, generaliter in se suscipiē do periculū eorū, sine expressione alicuius istaꝝ. l. nō aperiti. per gl. & ibi doct. in l. sed & si quis. §. quę fortuita. ff. quis cautio. & Salic. in d. l. 1. C. cōmo. versi. quæro nunc circa secundam partē. & cōmunior videtur opinio, q̄ generalis renunciatio post aliquos casus expressos teneat in contractibus & in iudicijs. vi. quæ dixi infra ea. par. 8. l. 23.

¶ *Lex. IIII.*

a Si commodatarius misit rē cōmodatā cū familia vel quem alias legalē nouit & diligentē aut cum eo cui cōmodans mādauit, & asportat eam non tenetur de eius perditione aliter secus. hoc dicit.

h ¶ *Con algun su home.* Limita nisi aliter fit expressum: vel tacite ex qualitate personarum, vt per se ipsum referret, secundum glo. Bar. & doct. in l. eum qui. §. fin. & in l. qui non. ff. eo. limita etiam & intellige, q̄ando species remittitur per nūcium fidelem, secus si esset quantitas, nam indistincte periret periculo mittentis. l. incendium. C. si cert. pet. & tenet Abb. in ca. significante. de pign. Pau. in d. §. fi. nota tamē, quod si est debitor quantitatis, licet alius teneretur deferre ad domicilium creditoris, excusabitur tamen si esset periculum perdendi rem in itinere, vt voluit glo. not. in l. cum hi. §. causæ. ff. de transactio. quam ad hoc allegat Bal. in l. libe ret. col. 4. C. de operis liberto. & Platea multum notans in l. nemo. C. de anno. & tribu. lib. 10. & similiter si ego debitor, quantitatis tradidi eam nuntio a creditore destinato. statim liberor, licet nuntius perdat secundum Abba. in c. significante. supra allega. & procedit etiam si nuntius sit ecclesiæ. secundum Bal. in authen. hoc ius porrectum in fi. C. de sacrosan. eccles.

i ¶ *De recabdo.* Adde quod habetur in l. 27. tit. 11. parti. 3. & adde text. & notab. in l. apud Iabeonē. §. fi. ff. de præscr. verbis. & quæ notat Bald. in l. fi. ts cui. C. de furtis.

k ¶ *En el.* Et non refert an esset pauper, si alias ex bonis moribus præcedentibus erat talis, de quo erat confidendum. vt mi. suspectū. & ibi Barto. ff. de suspect. tuto.

l ¶ *De buen recabdo.* Nota quod imputatur ei qui malum nuntium misit. adde l. si cum exhibuissent. ff. de publica. & in l. cum mandato. ff. de mino. & glo. in cap. in grauibus. §. 7. & cum qui. §. fin. cum glo. l. sequen. ff. commoda. & l. si soluerit. & ibi Barto. 1. not. ibi. ff. de solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 a ¶ *Gracia al que le rescibe.* Et si non constat cuius gratia factum sit regulariter præsumitur factum commodatarij gratia secundum Bart. in l. si vt certo. §. interdum. ff. commoda. & nota quod si contractus sit principaliter gratia recipientis, licet aliqua vtilitas veniat danti censetur factus gratia recipientis tantum text. not. & ibi notat Ange. & Alexand. in l. rogasti. in prin. ff. si cert. pet. & ibi etiā Bar. in fi. princ.

2 b ¶ *O por descuydamiento.* Ista est leuissima culpa, quæ est deuitatio incircunspecta ab ea diligentia quam habent communiter, diligentiores, & diligentissimi homines. vnde si diligentissimus præcauisset, & tu nesciuisti ipsa uereres in culpa leuissima secundū Abb. in capit. vnico de commodat. colum. 3. post Bar. in l. quod nerua. colum. 5. ad fi. ff. de posi.

3 c ¶ *Ocasion.* Casu scilicet fortuito, de quo non tenetur commodatarius, etiam si gratia sui tantum factum est commodatum. Et intellige nisi culpa præcesserit casum. vt in l. si vt certo. §. nūc videndū verā cul. sed interdum. ff. eo. & in c. 1. eod. tit. & in l. in rebus §. 1. ff. eod. & idem si præcessit mora vel pactum, vt habetur in dictis iuribus & in l. proxim. infra eodem.

4 d ¶ *Esse seria.* Istud exemplum ponit consultus in l. in rebus in fin. prin. ff. eodem.

5 e ¶ *Propias.* Aduerte ad istā. l. nam de iure communi conclusio cōmunis Docto. est quod cōmodatarius gratia vtriusque tenetur de culpa etiam leui, per text. in l. si vt certo. §. nunc videndum. & in l. in rebus. in princ. ff. commodati, & ibi Bart. & tenet gl. in. §. item is cui in verbo exactā inst. quibus mod. re con. obli. & in d. l. si vt certo. §. interdum. ff. commo. Abb. in c. 1. de commod. col. 2. licet gl. ibi dixit tantum de dolo & lata culpa & leuis culpa prout diffinitur a Bart. in l. quod nerua colu. 1. o. ff. depositi. est deuiatio in circunspecta ab ea diligentia: quam adhibent homines diligentes eiusdem conditionis & professionis. & hoc prout consideratur culpa in rebus prorsus alienis, quæ diffinitio probatur in l. ea igitur. ff. de pigno. actio. Conūcta cum l. præceden. in §. fi. quę etiam loquitur in commodato, cum gl. ibi probatur. quod etiam in cōmodato, quando fit gratia vtriusque debet taliter leuis culpa considerari. ista tamen lex vult quod Cōmodatarius gratia vtriusque licet cēseatur de leui culpa, debeat tamen talis culpa considerari secundum eam diligentiam, quam ipse adhibeat in suis rebus propriis, & non vltra videlicet secundum quod alius homo diligens solet adhibere, & ideo tenet menti istam l. cuius ratio forte potest assignari, quia in tali commodato vertitur

6 ¶ *Ser el de mal recabdo.* Sed quid si in rebus suis est omnino negligens dic quod tunc tenetur: quia caderet in latam culpam. intellige ergo de eo qui aliqualiter erat negligens non tamē omnino secūdum Bar. qui ita declarat in l. q̄d Nerua. ff. de po. colum. 11. & Saly. in l. si nulla. colum. 4. ff. de pignoratia actio.

7 ¶ *A su esposa.* Facit quod in dubio, ornamenta quæ dātur sponsę potius videntur commodata, quam donata vid. quæ dixi in l. 3. titu. 11. part. 4. in glo. super parte como don. & cū ista sint consuetudinis. vt iuxta si pō tatio somnolē ta data fuit ei, cui furtum fa. ctum fuit, vel vxor eius ei subtraxit, vel si fuit factū furtum a familiari, de quo verisimiliter cōsidere debuit: quia reputabatur bonus, vel quia ostia bene firmauit: sed de nocte fuerunt perforata, vt multotiēs contingit in apothecis, in quibus nullus dormit secundum Salic. in d. §. damna. & Angel. in d. §. sed iste quidem. col. 4. ad fi. & gl. in d. §. damna. In noviss. rec. est l. 4. tit. 2. li. 5.

8 ¶ *Paños.* Exēplū hoc & aliud ponitur in l. si vt certo. §. interdū. ff. cōm.

9 ¶ *Engañosamente.* Dolo scilicet & lata culpa. vt in d. §. interdum. & in l. 1. §. is quoque apud quem in fi. ff. de actio. & obli. glo. in d. c. vnico de commo.

¶ *Lex. III.*

a Si res commodata perijt per casum, vt in exemplis huius legis, nō tenetur commodatarius, si tamen culpa præcessit casum, vt in casibus in hac l. exceptis tenetur. Item tenetur de casu si post diem assignatam rem commodatam non restituat, vel si suscepit in se periculum casus fortuiti. h. d.

b ¶ *Que se non pueden pesar.* Nam de illis procedit quod habetur supra tit. 1. l. fin.

c ¶ *Como si.* Habes hic qui dicantur casus fortuiti & aliqua exempla, & adde l. contractus quædam ad fi. ff. de reg. iur. de quo vid. plene per Bal. in l. quæ fortuitis. col. 2. C. de pigno. actio. vbi ponit tam de cōtingentibus facto naturæ, quam facto hominis, & ibi dicit quod casus fortuitus est accidens quod per custodiam, curam, vel diligentiam mentis humanæ, non potest euitari, & casus fortuiti dicuntur violenti, qui Dominii iudicio procedunt. vt notat glo. in. §. 1. iusti. de cap. dimi. & tradit Bald. in l. licet col. 1. C. loca.

d ¶ *Fuego.* Incendium ergo est casus fortuitus, vt hic & l. si vt certo. §. sed interdum. ff. commoda. & ibi Bar. notāter distinguentē, q̄ndo quis teneatur de casu culpa præsumpta. & adde l. 4. infra tit. 1. & l. 10. tit. 13. ea. par. & vi. in materia notab. di cū Bal. in c. 1. §. fi epis. vel Abb. ver. 2. quero. quod si quis præcedēte culpa fuit exasculatus, vel alias inhabilis, seu inutilis factus, autfertur sibi feudū. & vi. per eūdē in c. 2. in fi. de feud. sine culp. nō amit.

e ¶ *Tenuda de la contra voluntad.* Et sic vbi mora præcessit casum, tenetur quis de casu. vt hic & in l. si ex legati causa. ff. de verbo. obliga. & in l. quod te mihi. ff. si cer. pet. & in c. 1. de commodato.

f ¶ *Se obligasse.* Adde l. 1. C. eo. & c. 1. eo tit. & an sit idem si res datur existimata. vi. ibi Abb. col. ū.

g ¶ *Por alguna destas cosas.* Sed an requiratur q̄ specificetur casus, vel sufficiat generalis renūciatio casuū fortuitoꝝ, generaliter in se suscipiē

Universidad de Deusto
Biblioteca

por quien gelo embio a dezir, cãbiasse la razon, e dixesse q̃ le embiaua dezir q̃ gela embiasse por si mismo, si este q̃ la tiene lo creyesse [a], e gela diesse, si la perdiesse o se fuesse cõ ella, es el peligro de aquel que la tiẽne prestada.

¶ *Ley. V. Como los herederos del finado deuen tornar la cosa que rescibio empresta da aquel, a quien ellos heredan.*

MVriendose alguno, aquien o quiesse prestado cauallo, o otra cosa semejante desta, tenudo es delo tornar su heredero a aquel que lo empresto. E si por auentura los here deros, muchos fuesse, qualquier dellos q̃ aya aquella cosa [b] es tenudo de la ren dir, a aquel cuya era, o a sus herederos. Otrosi dezimos que si aquel q̃ tomo la cosa prestada, la perdio en su vida, o la perdieron sus herederos, despues que el murio, por su culpa, q̃ son tenudos cada vno dellos [c] de la pechar, pagãdo cada vno su parte, en aquella cosa, segũ valier, o deuen comprar otra tal, como aquella, e tan buena, e darla a aquel cuya era, la otra que se perdio. E aun dezi mos, que si vna cosa fuere prestada a dos omes, o mas, e quando gela em prestaron, non se obligassen cada vno dellos entodo, para tornarla, si aquella cosa se perdiesse, [d] tenudos son cada vno dellos, de pechar su parte, e non mas [e].

¶ *Ley. VI. Como aquel que presta la cosa, q̃ ha alguna mal lad en ella, deue apercebir al otro, que la toma prestada.*

PRendiendo vn ome sieruo presta do, para seruir se del algun tiempo, si aquel sieruo fuesse ladron, e el señor del non apercibiesse ende: a aquel que lo empresto, mas se callasse [f], si este sieruo tal furtasse algu na cosa, a aquel que lo tomo prestado, tenudo es el señor de pechar aquello, q̃ le furtasse el sieruo. Otrosi dezimos, q̃ si prestasse vn ome a otro alguna cuba, o tinaja, o otra cosa, para tener vino, o azeyte: si aquella cosa que le prestasse fuesse quebrantada, o fuesse tal, que re cibiesse mal sabor el vino, o el azeyte, o se perdiesse, o se menoscabasse en otra manera aquello que y metiesse, e sabiẽ do [g] el señor della, que tal era, se callasse que lo non dixesse al que la prestaua, te nudo es de pechar le todo el daño que le viniesse, por razon de aquella cosa q̃ le presto.

¶ *Ley. VII. Que el que toma sieruo, o cuua llo empresta do, que le deue dar a comer mientra que lo touiere.*

GAuallo, o sieruo, o otra cosa semejante desta tomando vn ome de otro prestado, el que lo recibe, tenudo es de dar le de lo suyo que coma, e todas las cosas que fueren menester, de mientra que se siruiere de lla. Mas si por auentura cayesse en algu na enfermedad, sin culpa de aquel que la auia empresta do, todas las cosas que le fueren menester para guarecer aque lla enfermedad, tambien en las melezi nas, como en galardon al maestro, que le guareciere por su trabajo, el señor [h] de la cosa es tenudo de lo pagar, e nó el que tiene la cosa prestada.

¶ *Ley. VIII. Como aquel que perdio la cosa empresta da, e la pecho a su dueño, la deue auer, si despues la fallare.*

» Cõmodans tenetur de dãno commodatario illato p furum furem commodatũ: vel vas vitio sum: si dominus scisit & cõmodatariũ nõ certificauit. h. dicit.

¶ *Se callasse.* Cũ [f] sereteum esse furem, vt hic & in l. si ser uus. ff. eod. & hoc requiritur, vt possit agi actione cõ traria commo dati. nã si agere noxali: pos set etiã si com modator esset ignorans. l. 1. 2. & 3. ff. de noxa.

¶ *Sabiendo.* Se- [g] cus si ignoran te, vt hic & in l. in rebus. §. item qui scies. ff. eo.

¶ *Lex. VII.*

» Tenetur cõmodatarius ad expẽsas rei cõmodatæ quan diu eam tenet: sed de expẽsis in infirmitate factis tenetur dominus. h.d.

¶ *El señor.* Intel [h] lige si expensę sunt magnæ: secus si modi cæ vt in l. in re bus. §. possunt. ff. eo. & quę di catur quãtitas magna vt par tu relinquitur arbitrio iudi-

» Si commodatarius perdat rem commodatam & soluit æstimationem commodanti, & postea inuenit eam dominus: ipsius est electio vel retinere pretium, vel recipere rem, & pretium restituere: sed si extraneus eam inuenit recuperat eam commodatarius tãquam suam. hoc dicit.

¶ *Escogencia.* Approbat opi. glo. in l. in cõmodato. §. ff. eod. nõ aperit tainẽ ista l. quã actionem actor intentare debeat. an rei vendicationem ex eo, quod æstimationẽ soluit. vt in l. si culpa. ff. de rei vẽdi an condictione sine causa ad repetendum pretium. vt in l. si fullo. ff. de condi. sine causa, an actiõ cõmodati contraria ad rem, vel pretium alternatiuæ, prout elegerit soluere reus, vt hic, & in d. §. fin. vbi Barto. post Iacob. Butri. tenet, qd actor possit eligere vnam ex istis quam vellet, & si eligit rei vẽdicationem & his super ea cõtestatur, nõ poterit post istem contestatam reus eligere: vt soluat p tium. sed cogetur soluere secundum naturam actionis intentatæ. In contrarium tamen videtur, imo quod non competat in isto casu actori rei vendicatio, quia licet soluerit extimationem ex quo tamen non est nactus possessionẽ, non est factus dominus & cum ei non sit necessaria rei vendicatio, non potest agere actione in rem, & hoc credo verius & tenet Ange. & Pau. de Cast. in d. §. fi. post Dyn. in c. pro possessore. de reg. iur. lib. 6. poterit ergo intẽtare actor vel condictionẽ sine causa, vel contrariam commodati, vt hic. & in d. l. si fullo duobus tamen casibus post set actori competere rei vendicatio. Primo si re extante, & hoc scies commodans recepit spõte rei extimationem: quia cum videatur vẽ didisse, si postea res perueniat ad eum, tenebitur ad restitutionẽ vtili in rem. Secundo si dolo ipse commodator habuit extimationem, vt quia ipse su rripuerat rem, & nihilominus habuit extimationem, vt in l. rem mihi. & ibi Albe. ff. cõmo. vi. gl. & docto. in d. l. si culpa, in verbo, iuuari, secundum gl. in d. l. si fullo. & vt. quæ dixi in l. 19. tit. 12. part. 3. in glo. super verbo, que le torne.

¶ *Suya.* Dabitur ei ergo vtili in rem etiam sine cessione. vt in d. l. si culpa. ff. de rei vend. & probatur etiam hic. ¶ *Lex.* IX.

» Restitui debet cõmodatũ expleto vsu vel tẽpore, nec potest retine ri prętextu debiti, nisi pro necessariis expẽsis in cõmodato factis post quã fuit res cõmodata, & nisi restituatur tenetur commodatarius ad expensas: & etiam tenetur de casu post moram contingente. h.d.

¶ *Pecho.* Idest post vsum expletũ. vt in l. in cõmodato. §. sicut. ff. cõmo d. & in c. 1. eo. tit. non ante alias daretur cõtraria cõmodati. vt in dictis iuribus. præcarium tamen reuocari potest, quandocunq; & ti res cõcederetur precario ad certũ vsum. vt not. Abb. in c. fi. de precario. & in c. 1. sup. gl. 1. col. 2. de cõmo. limitat tã & intelligit notã. in d. c. fi. col. si nihil ex reuocatione p̃carij intẽpestiua fieret magnũ dãnũ p̃cario recipiẽti: qa tũc obstaret exceptio dolitqa nõ potest negari, quin p̃cariũ sit beneficiũ, & quomodo distinguatur cõmodatũ a p̃cario. vid. per gl. & Alber. & docto. in d. §. sicut Abb. in d. c. 1.

¶ *Complido.* Quid si cõmodauj tibi equũ ad eundũ Parisios & tenuisti tantũ in domo, quod potuisti ire & redire, dic quod possum reuocare ante vsum vel aliud tẽpus expletũ. arg. ff. de verb. obli. l. interdũ. & tenet Alberi. post Iacob. de Raue. in d. l. incommodato. §. sicut. ff. eo. vbi dicit esse idem & si cõmodatarius sit impeditus vti casu fortuito. & idẽ dicit si commodatarius non posset vti re commodata nam tunc statim potest reuocari. vid etiam ibi per Bar.

¶ *De prenda.* Cõcordat l. fi. C. eo. & l. pen̄ti. qui est casus notabilis. & ibi Bar. ff. de pig. actio. & ratio huius decisionis est secundũ Alberi. post Iacob. Butri. in l. fi. quia res peruenit ad retinere volentem ex ta li causa, ex qua patet noluisse tradentem ius in ea constituere. vt in l. rei cõmodatæ. ff. eod. & sic cessant contraria de. l. 1. C. etiã ob chirographa. pecu. pig. re. po. & aliarũ. ll. & quid si pecunia cõmodatur, vt species an possit retinere pro debito. vi. Salic. post gl. in d. l. fin. vbi ipse & Bal. & Ange. late distingunt in ista materia, vide per eos in ista materia retentionis. & p̃ Bar. in l. fi. C. in quibus caus. pig. vel hypo. tacite contrahi. & in l. fi non sortem. §. si centum. ff. de cõdi. indebi. & Bal. nouell. in tract. de dote. fol. 42. col. 1. & 2.

¶ *Despues que gela prestan* Approbat & declarat opi. glo. in d. l. fina. C. eod. & sic habes hic vnum casum, in quo competit ius retentionis, sci licet ratione impensarum, quæ factæ fuerunt in re commodata: non procederet tamen in factis in re deposita. vt in l. fi. in fi. infra tit. proxi. & adde qđ potest quis retinere rem defuncti quousque sibi soluatur expensæ factæ in eius funere, vel infirmitate. l. in restituenda. vbi Bal. C. de peti. hæredita. & etiam malæ fidei possessor poterit retinere rẽ propter expensas factas, causa fructuum percipiendorum, vt in l. fi. a Domino. ff. de peti. hæredi. l. fundum. ff. famil. herciscę. & in l. 41. tit. 28. parti. 3. & si res minoris vel furiosi pignori detur sine decreto, licet datio non teneat, competit tamen retentio, si in vtilitatem minoris est versum. l. si pupillorum. §. pe. ff. de rebus eorum. gl. in l. 2. C. de curato. furio. item minor a vendicando alienata repellitur, si pretium in eius vtilitatem versum non restituat. l. vtere. & l. si prędium. in fine. C. de prædijs mino. Item vxor potest retinere res viri pro dote, vt si bi soluatur. l. si filio familias. in prin. & ibi Bar. ff. sol. matri. & vide in hoc omnino quæ tradit Ange. Aret. in tracta. maleficio. in parte, & eius bona publicamus. col. 2. & Bal. in l. cum tibi. C. qui potio. in pig. habe. tex. in auth. de exhibẽn. reis. §. quia vero. colla. 5. & procedit hoc ante quam hæres intret possessionem bonorum hęreditatis. alias non posset hæredibus non consentientibus, vt in l. dotis actio nem. ff. solu. matrimo. Decius consi. 400. colũ. 2. de retentatione bonis intrantis infundum alicuius, quousque satis faciat de damno. vi. Bar. in l. hoc amplius. §. 1. in fi. ff. de dam. infe. item licite retinet pro curator instrumenta litis, quousq; sibi satisfiat de sumptibus. l. quæ omnia. §. 1. & ibi Bar. ff. de procura. poterit etiam dominus fructus secatos per colonum adhuc extantes in fundo, loco pignoris pro mercede retinere. vt in l. in prædijs. ff. in quibus caus. pign. vel hypothe. taci. contra not. Bal. in l. ædem post princip. C. loca. & cum emptor non tenetur stare colono poterit colonus retinere rem, propter expensas in re factas. l. colonus. ff. de vi & vi arma. Bald. in l. emptorem. col. 2. C. loca. adde Bal. in l. non ab re. C. vnde vi. competit etiã ius retentionis in casu. l. ratis & ibi Bar. ff. de incen. ruí. naufra. pupil lus etiam in contractu vltro citroque obligatorio, licet ipse sine auctoritate tutoris non obligetur: obligat tamen sibi alium. vt in l. pupillus. §. primo. ff. de aucto. tuto. & per Bar. in l. obligari. in princ. ff. eo. tamen si pupillus agat contra eum cum quo contraxit, datur ius retentionis ei, qui a pupillo conuenitur: nisi pupillus impleat ex parte sua. tenet Bar. in d. §. 1. & si vassallus vendidit feudum ignoranter, licet non perdat feudum propter ignorantiam, & debet sibi ab emptore restitui: poterit tamen emptor retinere donec sibi a venditore satisfiat de interesse. Bal. in §. fi vassallus. el segundo. si de feu. fue. cõtrouer. inter domi. & agna. adde etiam alium casum, vbi consulitur per modum retentionis per gloss. & ibi Paul. de Cast. in l. si ex pluribus. ff. ad l. Falci. & ius retentionis transit etiam in singularem successorem, vt habetur in l. 1. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. & in l. cũ prætor. ff. de distractio. pigno. Barto. in l. fi tertius. §. fi prius. ff. de aqua plu. arcen. & probatur in l. 3. & ibi Bal. C. quod met. caus. tradit Soci. consi. 158. col. 9. vol. 2. & licet retentionis ius quod causatur ex iure pignoris porrigatur etiam ad fructus rei, vt in l. quanuis. C. in quibus caus. pig. vel hyp. ta. contra. tamen in iure retentionis causato, alias propter impensas in re factas, non extenditur ad fructus rei iam separatos a re ipsa: tum talis retentio non habeat locum, nisi in ea re in qua facta est impensa, dicta l. si in area, & dicto. §. si centum. & in fructibus separatis. tenet Bal. nouel. in tractatu. de dote. solio. 4. col. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 a ¶ *Con derecho.* Vide supra eodem.l.7.
6 b ¶ *Seria el peligro.* Btiá si eodē mō res esset peritura penes cōmodātē. vt in l.cū res.§.fi.ff.de leg.1.&in auth.de depositō.& denūciatio. l.respōd.colla.7.& tenet Azo.C.eo.in sūma.& in debitore ex cōtractu. ista est cōis inia. vt tenet Bar.& alij cōiter in l.q̄ te mihi.ff.si cer.pet. & in l.nemo rē suā. la.1.ff.de verb.obl. huiusmodi cōsuetudo, videtur fortiter obstare tex.in l.si plures.§.1.ff.depōne.& vt obstare rūsio.gl.ad illā l.q̄ intelligatur, qñ debitor habebat iustā cām litigādi ppter impēsas q̄ vltra id q̄ est diuinare ad illū tex.de depositarius non haberi iustā retētionē rei depositæ ppter impēsas, vt patet in l.si.7.tit.1.& in d. auth. de depo.& denunciat.1.rūsvñ Paul.de Ca. in d.l.cum res. in fi. distinguit in hoc aliter, q̄ Bart.& dōcto. scilicet qd aut constat, qd res non fuisset ita peritura: quia fuisset vēditura, & tūc debitor tenetur, aut cō stabat qd non fuisset vēditurus, & sic eodē modo fuisset peritura penes cōmodātē vel creditorē & q̄ nō teneatur p̄ d.l.si plures.§.1.aut dubitatē, & tunc præsumat cōtra morosum qd non fuisset, peritura. & qd fuisset vēditurus cōmodans, vel legatarius, vt est casus in d.l.cū res.in fi.& per istā distinctionē in actione personali dicit multas ll. reduci ad cōcordiam. & cū dictis Paul.de Cast.trāfit Decius in d.l.quod te.& contra cōmunē tenet Ias.ibidē.& in d.l.nemo.& forte in puncto iuris istud esset tenendū, licet cōis opinio sit ea, quā prædixi. Si vero agatur actione reali, dic vt in l.itē si verberatū.§.fi.ff.de rei vendi.& per Bar.& docto.in d.l.quod te.in foro tamē cōscientiæ nō tenebitur, qui obligatus erat ex contractu ad restituendā rem, si naturaliter intereat. & eodem modo esset peritura apud creditorē cōmodantē, vel deponentē. vt tradit notabiliter Pet.de Ancha.in repe.reg.peccatū.fol.3.co.2.vers.in quæstione autē supra dicta.de reg.iur.in.6.& adde in materia tex.not.in l.qui retinet.ff.de pigno.actō.& gl.& Paul.de Cast. in l.si possessor.§.fi.ff.de petit.hære.

¶ *Titulus tertius.* ¶ *Lex I.*

»Depositū est quod vnusquisq; res suas alteri custodiēdas confidens de eo, & cōtrahitur trifariis modis. Vno modo voluntarie. Alio modo necessarie propter incendium ruinam vel naufragiū vt saluetur. Tertio modo sequitur ando rem de qua in iudicio contenditur. h.d.

Titulo. III. De los con desijos, a que dizen en latin, depositū.

DEpositum en latin, tāto quiere dezir en romāce, como cōdesijo. Onde pues q̄ en los titulos ante deste, fablamos dl os empres stidos, de q̄ recibē gracia e ayuda, aquellos q̄ lo tomā de otro: queremos aqui dezir de los cōdesijos, en q̄ fazē plazer, e amor los q̄ los tienē en guarda a los otros, de quiē los reciben. E mostraremos q̄ cosa es cōdesijo: a q̄ dizē en latin depositum. E onde tomo este nome, e quantas maneras son del, e q̄ cosas son aq̄llas q̄ vn ome puede encomendar a otro, e qual las puede comēdar, e a quiē e a quiē las puede demādar, e quando, e a quien deuen ser tornadas: e en que maneras, e que pena merece quien lo non quiere tornar.

¶ *Ley.I. Que cosa es condesijo, a que dizen en latin, depositum, e onde tomo este nome, e quantas maneras son del.*

COndesijo. a q̄ llamā en latin, depositū: es quādo vn ome da a otro[c] su cosa en guarda, fiandose en el. E tomo este nome de peño, q̄ quiere tāto dezir, como poner de mano en guarda de otro, lo q̄ quiere condessār[d]. E son tres maneras de cōdesijo. La primera es, quādo alguno, sin otra cuyta[e] q̄ le acaezca da a otro ē guarda sus cosas. La segūda es, quādo alguno lo ha de fazer en tiēpo de cuyta, esto seria como si se quemasse, o se cayesse la casa a alguno, en q̄ tuuiesse alguna cosa, o se quebrātasse la naue en q̄ lo lleuasse, o acaesciēdo alguna destas cuytas, diesse en guarda a otro a aq̄lla sazō alguna de aq̄llas cosas q̄ tuuiesse y, por estorcerlas d aq̄l peligro. La tercera es, quando algunos omes cōtiendē en razon de alguna cosa, e la metē en mano de fiel[f], encomendando gela, fasta q̄ la contienda sea librada por juyzio.

¶ *Ley. II. Que cosas se pueden dar en condesijo.*

EN guarda, e en cōdesijo, puedē ser dadas las cosas, de qualquier manera quier q̄ seā. Mas primamēte, vsan a dar mas en condesijo, las cosas muebles q̄ las otras. Otrosi dezimos q̄ estōce toma ome en cōdesijo las cosas quādo non recibe precio, nin galardon por guardarlas. Ca si lo recibiesse, o prometiesse de gelo dar, estonce nō seria cōdesijo, mas seria loguero[g] pues algo señalado toma por la guarda. E por ēde este atal mas tenudo[h] seria de guardar aq̄llo q̄ assi recibiesse en encomiēda, q̄ nō de otra guisa. E aū dezimos q̄ el señorio, e la tenēcia[i] de la cosa q̄ es dada en guarda nō passa a aquel q̄ la recibe, fueras ende[k] si fuesse de aquellas, que se puedē contar, o pesar, o medir si quando la recibiesse le fuesse dada por cuento, o por peso, o por medida. Ca estōce passaria el señorio a el. Pero seria tenudo de dar aquella cosa, o otro tanto: e a tal como aquello que recibio al que gelo dio en guarda.

¶ *Ley. III. Quien puede dar las cosas en cōdesijo, e a quien.*

EN guarda, e en cōdesijo, puede ome dar[a] las cosas q̄ tuuiere en su poder, a todo ome[b] quier sea clerigo[c], o lego, o religioso, [d] o seglar, o libre, o siruo. [e]Pero aq̄l q̄ recibio la cosa, tenudo[f] es d gela guardar biē e lealmēte, de guisa q̄ no se pierda, nin se empeore, por su culpa[g], nin por su engaño. E por su culpa, dezimos, q̄ se pierde la cosa, quādo la nō guardasse en aq̄lla manera, q̄ toda la mayor parte da de los omes suelē guardar[h] sus cosas. Mas si la cosa se pierde, por leue culpa[i], de aq̄l q̄ la ouiesse en guarda, nō seria tenudo de la pechar: fueras ende, en tres casos. El primero es, si quādo aq̄l q̄ recibio la cosa se obliga[k] a pechar la: maguer se pierda por tal culpa leue. El ij. caso es este, quādo aq̄l q̄ recibe el condesijo, el mesmo, nō gelo rogādo el otro pide[l], e ruega q̄ gelo encomiēden. El iij. caso es este, quādo recibe precio[m] por guardar la cosa que le dan en cōdesijo. E ē qualquier destas tres maneras sobredichas si la cosa q̄ assi fuesse dada en cōdesijo se perdiesse, o se empeorasse por descuydamiento, o por mala guarda de aq̄l q̄ la recibio, tenudo es d la pechar. E por leue culpa[n] dezimos q̄ se pierde la cosa, q̄n aq̄l q̄ la tiene, non pone toda aq̄lla acucia e femēcia q̄ otro ome acucioso e sabidor deuia poner.

¶ *Ley. IIII. Como el que tiene la cosa en cōdesijo, si se perdiere por occasion, nō es tenudo dela pechar, fueras ende en cōstas señaladas.*

CAsion acaece a las vegadas, en las cosas que ome tiene en guarda de otri, de manera q̄ se han de menoscabar, o perder. E esto seria, quando se muriesse la cosa encomēdada de su muerte natural, o la matasse otro, sin su culpa de aquel q̄ la tuuiesse en guarda, o si gela robassen, o gela furtassen. [o]Ca en qualquier destos casos[p], o en otros semejātes dellos, nō seria tenudo dela pechar, aquel que la tuuiesse ē guarda, fueras ende por quatro razones[q]. La primera, si quando el que la recibe en guarda, se obliga a pecharla, si se perdiere en qualquier manera[r]. La segunda es, quando aquel q̄ recibe la cosa en condesijo, non la quiere tornar a su dueño, podiendo lo fazer. Ca si despues que el gela demanda lex tamen fori.3.tit.15.lib.3. dicit quod teneatur de leuissima, & ita ibi tenet Montaluus, quia tamen.ll.fori.non sunt recipiendæ vt leges, nisi illæ quæ vsu sunt approbatæ. tene quod dixi.

¶ *Por leue culpa.* Hic habes diffinitionem leuis culpæ. & dixi supra titu. proxi.l.2. ¶ *Lex. IIII.*

»De casu fortuito depositarius nō tenetur, tenetur tamen, si de hoc conueniat, vel si est in mora restituendi, aut si culpa vel dolus præcesserit casum, vel si gratia recipientis tantum fuit depositum. h.d.

¶ *No gela furtassen.* Vide quæ dixi supra tit.1.l.3.in glos. super parte, furtassen. & aduerte, quod non concludit: fuit interfectus, ergo derobatus. vt in l.1.C.eod. & ibi not. Bal. neque sequitur est derobatus, ergo deist rebus est derobatus, nisi probaretur, quod illas res secum portabat, & postea apud eum non sunt repertæ. argūm. l.si quando. C. vide vi. & not. Sali. in d.l.1.

¶ *Qualquier destas cosas.* Sed cui incumbat probatio de perditione rei & quod fuit casu fortuito. vi. dist. Barto. in l.si quis ex argentariis.§. præter. ff. de edend. & adde ad istam.l. quod depositarius non tenetur de casu fortuito. l.1.C.eod. & limita, nisi culpa præcesserit casum, vt quia transiens per illuas insolitas fuit derobatus. secundum Sali. ibi. & l.3. supra ti.1. & ibi dixi. & infra ista.l.ibi, la tercera.

¶ *Quatro razones.* Adde gl. ponentem istos casus. l.1.§. pe. ff. eod. & gl. in l.1.C.eod.

¶ *Manera.* Innuit sufficere, quod in se recipiat generaliter periculum casuum fortuitorum, licet non specificentur. vide quæ dixi supra titulo primo.l.tertia. in glos. super parte, por alguna destas cosas. & adde ad istam legem.l.primam.§.si conueniat. ff. eodem. & glos. in cap.2.eodem titulo.

Adi. C. & ff. & in decreta. de depo- si.

a ¶ *Dā a otro.* Et sic vt sit depositū, requiritur q̄ recipiatur in custodiā, nō si simpliciter res relinquatur in domo alicuius: aliud est em deponere, aliud in custodiā committere. vt in l.si ego.§.fi.ff.de tur.dot.& tenet Io.And.post.Lāberti.de Rampo.in additio ad Specu.in rub.de depositō. vbi vide alias duas notab. quæstiones in hoc.

d ¶ *Condessar.* Hispanum vocabulum antiquum. i. custodiendū dare.

e ¶ *Sin otra cuyta.* Quid interfit scire, an propter imminentē necessitatē fiat depositū, vel necessitate cessante. vid. in l.1.ff.eo. & infra eo.l.8.

f ¶ *En mano del fiel.* De hoc habes in l.licet.§.1.ff.eod. & in l.interesse.ff.de acquir.poss. & in l.proprie.ff. isto tit.

¶ *Lex. II.*

»Omnes res possunt deponi: sed communiter deponitur mobilis si non datur pretium pro custodia: alias esset locatio de qua tenetur recipiens præstare maiorem custodiam quā depositarius simplex. Item nō transfertur in depositariū dominiū, nec possessio rei depositæ nisi in rebus consistentibus pondere numero vel mensura tenetur tamē depositarius de lata culpa & dolo: de leui ta men non tenetur nisi adhoc se obligauit vel se obtulit deposito, aut si pretium recipit pro custodia, & dicitur lata culpa quando non custoditur res eo modo quo maior pars hominum custodit, seuis quando non custoditur eo modo quo sapiēs diligens homo custodiret. h.d.

g ¶ *Loguero.* Vt in.§.1.insti.de locatio. & insti. manda.§.fin. & §.item is cui. insti. quibus mod. re contr. oblig.

h ¶ *Mas tenudo.* Vt in l.1.§.si quis seruum. ff. eod. & cap.2.eod.tit.

i ¶ *La tenencia.* Adde l.licet.§.rei. ff. eodem.

k ¶ *Recibe fueras ende.* In his enim transfertur dominium in depositariū. vt in l.quintus. & in l.die sponsalitorum.§.1. & in l.Lucius Titius. ff. eod. & tunc periculum transfiret in depositarium. vt in l.incēdium. C. si certum pet. & adde l.5.ti.15.libro.3.foro. ll. & limita istam. l. nisi sint deposita ista signata vel clausa: nam tunc tacite videtur prohibere, ne eis vtatur: nisi in contrarium agatur, vt in dictis iuribus. & tenet Azo.C.eod. in summa. in prīc, vide Bal.5.volumi. consilio 219. incipit, præmittendum est ad euidentiam, & an liceat deponere pecuniam penes vsurarium tradit S. Thomas. 2.2. quæstio. 78. articu. vltimo, qui ad finem concludit, quod si quis committat pecuniam suā vsurario non habenti alias, vnde vsuras exerceret vel hac intentione, vt inde copiosius per vsuram lucraretur illicitum est, & ipse deponens est particeps culpæ. si autem committeret pecuniam suā vsurario alias habenti, vnde vsuras exerceret, vt tutius pecunia seruaretur non peccat, sed vt tur homine peccatore ad bonū & forte istud dictū S. Tho. in hoc debet intelligi etiam quando fuit depositā pecunia ad numerum & ita videtur ex eius mente.

¶ *Lex. III.*

»Depositarius tenetur de lata culpa & de dolo: de leui autē non tenetur nisi ad hoc se obligauit, vel se obtulit deposito, aut si recepit pro custodia pretiū. Et dicitur lata culpa quando nō custoditur res eo modo q̄ maior pars hominum custodit: leuis vero dicitur quādo nō custoditur eo modo quo sapiens diligēs homo custodiret. h.d.

1 a ¶ *Ome dar.* Et quid si iudex faciat depositū vtrū liberetur depositarius redens de mādato iudicis, licet pars cuius est nō vocetur. vide Bal. in l. fin. C. de bon. auct. iudi. posſ.

Nō in ueniā in nore.

vbi dicit quod sic per tex. ibi quod intelligerem, quādo mutādo depositū in aliū depositarium ex causa iusta iudex præciperet, vel quādo inheret reddi alicui, & notorie nō constaret quod iniuste præciperet: nam si hoc expresse appareret, non liberaretur sponte reddēs, & non appellans, iuxta ea quæ not. Bal. in l. falsus. pe. & fi. col. C. de furt. & quæ habentur in l. hereninius. §. cata. ff. de euictio.

a b ¶ *A cada ome.* Et si sit fœmina. l. publia. ff. eodem. & de pupillo. vide l.1.§. an pupillum. ff. eod.

3 c ¶ *Clerigo.* Vide in c.1. de depo. & quando clericus recipit depositū eleemosynæ a iudice seculari potest per eundem iudicem compelli ad restitutionē depositi: quia non procedit contra eū proprie per modū iudicij, sed executiue, ex consequentia officij suscepti, secundū Bald. in l. acceptā. col. 2. C. de vsur. & adde in mat. l.7. infra eodem.

4 d ¶ *Religioso.* Sed qualiter tenebitur religiosus cum non habeat proprium. vt in c. nolo. 12. q. 1. nec ex eius facto tenebitur monasterium. vt in d.c.1. & c. q. quibusdam. de iudeijsso. dic secundum Innoc. in d.c.cum olim. de priuileg. el secundo. quod poterit agi contra eum rei vendicatione, vel depositi. vel furti, seu alijs competentibus actionibus. & si Abbas videret res depositas apud monachum rapi, vel furto subtrahi, vel alias perire, & facile posset eas liberare, teneretur depositor insolidum, propter dolum suum: sed si monachus iurripuisset, tunc secus esset, quia Abbas nō erat obligatus ex eius malefitio. & adde quod habetur infra eod.l.7.

5 e ¶ *Siervo.* Adde l.1.§. si apud seruum. & l. si apud filium. ff. eodem. & per Azo. in summa. col. 2. versi. datur.

6 f ¶ *Tenudo.* Quid si velit se exonerare a deposito. vide l.ei apud quem. §. si velit. ff. eo. titu. vbi vi. Paul. de Cast.

g ¶ *Culpa.* Intellige de lata culpa, vt hic. & l.d. q̄ nerua. ff. eo. & C. eo. l.1.

7 8 ¶ *Suelen guardar.* Vide quæ dixi supra tit. 1. l. 2. in verbo, las sus cosas propriās. & aduerte, quia ista l. diffinit quid sit lata culpa, & videtur approbari diffinitio Ioan. de Bro. quam ponit Bar. in l. quod nerua. ff. eod. & probatur in l. latæ culpæ. ff. de verb. signifi. & vid. ibi per Bar. col. 5.

i ¶ *Por leue culpa.* Quæ sit leuis culpa. vi. quæ dixi supra titu. 1. l. 2. & habetur hic in fi. & adde ad istum tex. l. quod nerua. ff. eod.

10 k ¶ *De obligā.* Ad. de l.1. ff. si conueniat. ff. eod.

11 l ¶ *Otro pide.* Ad. de l.1.§. sæpe. ff. eod. & cap. 2. de depo. & isto casu nec dum tenebitur de leui, verū etiam de leuissima culpa. vt in l.si quis. ff. certum peta, tur, non vero de casu fortuito, secundum Bar. in l. quod nerua. ff. eodē. col. 11. & per Abb. in di. to cap. 2. notab. secundo. & habetur in l.1.§. sæpe. ff. eodem.

12 m ¶ *Precio.* Adde l.1.§. si quis seruum. ff. eod. & d. cap. 2. eo. ti. & isto casu cōmuniter tenetur, quod venit leuis culpa non leuissima, secundum Abbatem in dict. ca. 2. notab. 2.

13 n ¶ *Por leue culpa.* Hic habes diffinitionem leuis culpæ. & dixi supra titu. proxi. l. 2. ¶ *Lex. IIII.*

»De casu fortuito depositarius nō tenetur, tenetur tamen, si de hoc conueniat, vel si est in mora restituendi, aut si culpa vel dolus præcesserit casum, vel si gratia recipientis tantum fuit depositum. h.d.

¶ *No gela furtassen.* Vide quæ dixi supra tit. 1. l. 3. in glos. super parte, furtassen. & aduerte, quod non concludit: fuit interfectus, ergo derobatus. vt in l.1.C.eod. & ibi not. Bal. neque sequitur est derobatus, ergo deist rebus est derobatus, nisi probaretur, quod illas res secum portabat, & postea apud eum non sunt repertæ. argūm. l.si quando. C. vide vi. & not. Sali. in d.l.1.

¶ *Qualquier destas cosas.* Sed cui incumbat probatio de perditione rei & quod fuit casu fortuito. vi. dist. Barto. in l.si quis ex argentariis.§. præter. ff. de edend. & adde ad istam.l. quod depositarius non tenetur de casu fortuito. l.1.C.eod. & limita, nisi culpa præcesserit casum, vt quia transiens per illuas insolitas fuit derobatus. secundum Sali. ibi. & l.3. supra ti.1. & ibi dixi. & infra ista.l.ibi, la tercera.

p ¶ *Quatro razones.* Adde gl. ponentem istos casus. l.1.§. sæpe. ff. eod. & gl. in l.1.C.eod.

q ¶ *Manera.* Innuit sufficere, quod in se recipiat generaliter periculum casuum fortuitorum, licet non specificentur. vide quæ dixi supra titulo primo. l. tertia. in glos. super parte, por alguna destas cosas. & adde ad istam legem. l. primam. §. si conueniat. ff. eodem. & glos. in cap. 2. eodem titulo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re en juyzio, e fuere el pleyto começa
do[a] por demanda, e por respuesta, se
muriesse[b], o se perdiesse aquella cosa,
tenudo es aquel que la recibio de la pe
char. La tercera es, si por su culpa[c], de
aquel que tiene en condesijo, o por su
engaño[d] acaescio la ocasion, porque
se perdio, o se murio. La quarta es, quã
do la cosa es dada en guarda, principal
mente por pro[e] de aquel que la recibe
en deposito, e non por el que la da en
qualquier destos casos, maguer la co
sa que es dada en condesijo, se pierda,
o muera, o se empeore por ocasion, te
nudo es aquel q̃ la recibio en guarda,
de la pechar a aquel q̃ gela dio, en con
desijo, o en guarda, o a su heredero.

¶ *Ley V. Quien puede demandar la cosa q̃ es dada en condesijo, e quando, e a quiẽ deue ser tornada, e en que manera.*

TEnudo es el que recibe la cosa
en guarda, e sus herederos[f] de
la tornar[g] a aquel q̃ gela dio a
guardar, o a los q̃ heredassen[h] lo suyo,
cada que gela demandassen[i]. E ma
guer que le ouiesse a dar alguna cosa
aquel que gela encomendasse: con to
do esso, non gela deue tener, el que re
cibio el condesijo, por razon de pren
da, a que dizen en latin, compensatio[k]
que quiere tanto dezir, como desconta
r vna debda por otra, ante q̃ue le lue
go entregar della, e despues desto pue
de le demandar aquello que le deuie
re. Pero si aquella cosa que recibiesse al
guno en guarda, era en contienda en
tre dos omes, o mas. O gela diessen a
mos en fieldad, estonce non seria tenu
do[l] el que la assi recibiesse, de la dar a
ninguno dellos, fasta que el pleito, o la
contienda que auian sobre ellla, fuesse
librado por juyzio, o fuessen auenidos[m]. Ca estõce deue la tornar segũ el
pleyto fue puesto, quando la recibio, o
segun ellos fuessen acordados, q̃se tor
nasse. E deue ser tornada la cosa q̃ es da
da en guarda, con los frutos[n], e las ren
tas, e las mejorias que saliessen della.

¶ *Ley VI. Por quales razones non es tenudo aquel que tiene la cosa en condesijo de tornarla al que la dio.*

VAtro razones son, que por
qualquier dellas, non es tenu
do, aquel que recibio el con
desijo de lo tornar a aquel que gelo
dio, nin a sus herederos. La primera
es, quando la cosa que es dada en guar
da, es espada, o cuchillo, o alguna de
las otras armas, con que los omes vsan
a ferir, o matar. Ca si acaescie sse, que
rediatur mihi, potero mutare voluntatem, & agere antequam mo
riar vel moriaris. vt ff. eo. l. 1. §. pen. & adde c. secundum eo. titu.

¶ *Compensatio.* Concordat cum l. si quis vel pecunia. C. eod. & c. 2. eo. tit. quid autem si depositum sit factum per constitutum. vt quia vi
deliceret se quis constituit depositariũ sine actuali receptione depositi. Bal. in consi. 384. incipit, duo sunt videnda. 1. volu. relato per So
cc. consi. 141. col. pen. 1. vol. vult quod d. l. pen. & sic eti am ista nõ ha
beant locum nisi in deposito actualiter facto & non in eo de quo cõ
stat ex sola confessione qui per aliqua motiua confirmat dictũ Bal
di, quod tamen non careat scrupulo. videtur in contrarium quod no
tat idem Bal. in rubr. C. depo. vers. quinto quæritur. & Bar. in l. Lu
cius titius. ff. eod. & quia fundamentum Bal. est ex notatis per glos.
in l. assiduis. C. qui potio. in pig. ha. de dote confessata quæ licet nõ
operetur idem, quod actualis numeratio in prejudicium tertij tamẽ
in præiudicium cuiuscunque tertij bene operatur, & quia quis se obligat ad
leges depositi non video cur in tali non habeant locum. ll. depositum. priuilegiantes. argum. l. 1. §. si conueniat. ff. depositi.

¶ *Non sera tenudo.* Quid si ipse sua sponte velit reddere. vid. l. ei. apud quem. §. si velit. ff. eodem tit.

¶ *Buessen auenidos.* Quid si cũ duo deposuerint, fuit cõuentũ ne redderetur vni, sine alterius: dic q̃ ista autem plendũ est, & in hoc casu philoso
phus quidã liberauit quandã ancillã depositariã, quæ vni tantũ red
diderat. vt refert Azo. C. eod. in summa. & fuit Demosthenes iste phi
losophus, cui hoc accidit. vt refert Erasmus in lib. apophthegma.

¶ *Conlos frutos.* Adde l. 1. §. hanc actionem. ff. eo. & C. eo. l. 2. & 4. & in fra eod. l. 8.

¶ *Lex. VI.*

Depositarius nõ tenetur restituere arma stulto si timetur q̃ cũ eis
lædatur nec ei cuius bona pertinent ad fiscum, nec furi veniẽte domi-

depositarius eũ retinere prætextu cõpensationis debiti, sequester ta
men non tenetur vna litigantiũ depositum restituere: nisi finita lite
vel de partium voluntate: & restituetur cum fructibus. h. d.

¶ *E sus herederos.* Adde quod habetur in l. si duo hæredes. & in. in de
positi. & in l. si hominem. §. datur. ff. eo. & l. ex depositi. ff. de actio. & obli. vbi vide bis quando detur contra hæredes pro parte hæreditaria & quando insolidum.

¶ *Tornar.* Et debet reddi in eo dẽ loco in quo deposita est, vt vbi fine do lo depositarij reperitur l. si in asia. §. depositum. ff. eodem. vbi vid. qualiter hoc limitatur. & vid. l. ei apud quem. §. in sequestrum. ff. eod.

¶ *A los que heredassen.* Cuilibet pro parte hereditaria quando deposita res est diuidua, vt insolidũ si est indiuidua. vi. l. 1. §. si pecunia in sacculo. & §. apud Iulianum. ff. eod. & vi. quod habetur in l. si plures. eo. tit. & in l. si. C. eo.

¶ *Cada que gela demandassen.* nã & si deposuero apud te, vt post mortem meam vel post mortem tuam

Nõ inueniẽ in no. re.

¶ *Se muriesse.* Innuit vt non distinguatur, vtrum eodẽ modo interiora essent apud deponentem, vel non: quod & tenuit Azo. C. eo. in summa. colũ. 5. vi. quæ dixi in l. fin. supra tit. 1.

¶ *Culpa.* Adde l. quod nerua. ff. eod. & c. fin. eod. tit.

¶ *Engaño.* Adde l. 1. §. si rem ff. eo. & præsumitur in dolo si rebus suis salvis existentibus depositas dicit se perdidisse. vt in ca. 2. eo. titul. & in l. quod nerua. ff. eo. quod enim quis facit in suo præsumitur facere potuisse in alieno. l. tutor. §. nõ est & ibi Bart. ff. de admi. tuto. & vi. l. 1. 2. & 4. titu. 15. lib. 3. foro. ll. & l. si vt certo. §. quod vero senectute. ff. commod. vbi glo. & Bart. & adde quod dicit Bal. in l. quæ fortuitis. col. 5. vers. sed iuxta hoc quæritur. C. de pigno. actio. de eo qui bouem commodatum reliquit in loco tuto. sufficiens tamen posuit in tutissimo, & bos commodatus fuit de nocte a latronibus ablatus. vide ibi & quid si res suæ erant pretiosiores vel saltim æquales, an teneatur si prætulit suas. Vide glo. quod non in dicto. §. quod vero senectute, imo & secundum Abbatem in dicto cap. secundo, non tenebitur si non potens subuenire vtrique suas etiam viliores prætulit, quia primo tenetur quis subuenire sibi, de mum proximo. cap. si non licet. 23. quæst. 5. & capit. non satis. 86. distinctio. demum dicit non posse dari in hoc certam doctrinam, sed ex variis coniecturis iudex præsumat dolum adesse vel abesse. quid enim si saluatur res vilissimas, & dimisit res depositas valde pretiosas. ex qualitate ergo personarum vel rerum iudex præsumat dolũ qui ex coniecturis probatur in l. dolum. C. de dolo. & forte in persona pauperis præsumitur, quod absit dolus, licet præferat suas vilissimas. arg. eius quod habetur in l. illicitas. §. ne tenuis. in verbo, lumine. ff. de offic. præsi. prælatus tamen non debet proponere vilitatem suam vtilitati ecclesiæ. vt in cap. quicunque. 12. quæst. 4. glos. in cap. placuit. el primero, 7. quæstione prima. & adde in hoc. quod in quolibet clerico dicit Abb. in capit. tua nos. el primero. circa finem. de iureiurando. & glo. nota. in mate. in cap. scias. in verbo, præferenda. 7. quæst. 1.

¶ *Porque.* Approbat opinionem Ioan. de qua per glo. in l. 1. §. sæpe. ff. eodẽ. & not. bene, quia communiter docto. post Azonem tenebant cõtra istam opinionem. l. si quis neque causam. ff. si certum peta. & Io. de Imo. in cap. fi. col. antepe. de depos. Bar. in l. quod nerua. col. antepe. ff. eo.

¶ *Lex V.*

Restituendum est depositum deponẽti vel eius hæredi nec potest

---

5 a ¶ *Comẽçado.* Gratia exempli ponit: nam idem esset si alias extraiudicialiter constitueretur in mora. vt dixit gloss. in l. vinum. super parte, cum petitum esset. ff. si cert. pet. quia non est vis in modo constituendi quem in mora ex quo quis est in mora, vt teneatur de casu, & probatur in l. 3. supra titulo primo.

6 b ¶ *Se muriesse.* Innuit vt non distinguatur, vtrum eodẽ modo interiora essent apud deponentem, vel non: quod & tenuit Azo. C. eo. in summa. colũ. 5. vi. quæ dixi in l. fin. supra tit. 1.

7 c ¶ *Culpa.* Adde l. quod neruat. ff. eod. & c. fin. eod. tit.

8 d ¶ *Engaño.* Adde l. 1. §. si rem ff. eo. & præsumitur in dolo si rebus suis salvis existentibus depositas dicit se perdidisse. vt in ca. 2. eo. titul. & in l. quod neruat. ff. eo. quod enim quis facit in suo præsumitur facere potuisse in alieno. l. tutor. §. nõ est & ibi Bart. ff. de admi. tuto. & vi. l. 1. 2. & 4. titu. 15. lib. 3. foro. ll. & l. si vt certo. §. quod vero senectute. ff. commod. vbi glo. & Bart. & adde quod dicit Bal. in l. quæ fortuitis. col. 5. vers. sed iuxta hoc quæritur. C. de pigno. actio. de eo qui bouem commodatum reliquit in loco tuto. sufficiens tamen posuit in tutissimo, & bos commodatus fuit de nocte a latronibus ablatus. vide ibi & quid si res suæ erant pretiosiores vel saltim æquales, an teneatur si prætulit suas. Vide glo. quod non in dicto. §. quod vero senectute, imo & secundum Abbatem in dicto cap. secundo, non tenebitur si non potens subuenire vtrique suas etiam viliores prætulit, quia primo tenetur quis subuenire sibi, de mum proximo. cap. si non licet. 23. quæst. 5. & capit. non satis. 86. distinctio. demum dicit non posse dari in hoc certam doctrinam, sed ex variis coniecturis iudex præsumat dolum adesse vel abesse. quid enim si saluatur res vilissimas, & dimisit res depositas valde pretiosas. ex qualitate ergo personarum vel rerum iudex præsumat dolũ qui ex coniecturis probatur in l. dolum. C. de dolo. & forte in persona pauperis præsumitur, quod absit dolus, licet præferat suas vilissimas. arg. eius quod habetur in l. illicitas. §. ne tenuis. in verbo, lumine. ff. de offic. præsi. prælatus tamen non debet proponere vilitatem suam vtilitati ecclesiæ. vt in cap. quicunque. 12. quæst. 4. glos. in cap. placuit. el primero, 7. quæstione prima. & adde in hoc. quod in quolibet clerico dicit Abb. in capit. tua nos. el primero. circa finem. de iureiurando. & glo. nota. in mate. in cap. scias. in verbo, præferenda. 7. quæst. 1.

9 e ¶ *Porque.* Approbat opinionem Ioan. de qua per glo. in l. 1. §. sæpe. ff. eodẽ. & not. bene, quia communiter docto. post Azonem tenebant cõtra istam opinionem. l. si quis neque causam. ff. si certum peta. & Io. de Imo. in cap. fi. col. antepe. de depos. Bar. in l. quod neruat. col. antepe. ff. eo.

¶ *Lex V.*

Restituendum est depositum deponẽti vel eius hæredi nec potest

---

no eum eo, & ne detur furi protestanti, vel si depositarius est rei depositæ dominus & deponens fur: & hoc probatur. h. d.

1 a ¶ *Despues.* Intelligitur ergo, q̃ reddere teneatur rebus in eodẽ statu permanẽtibus. vt dixit gl. in c. nequis in verbo, furens. 22. q. 2. de quo vid. per Ias. in l. quod seruius pe. & in col. ff. de cõdi. ob causam.

b ¶ *Ladrõ.* Quid si deponẽs erat bonæ fidei possessor, videtur, quod dominus non præferatur ei. arg. l. 1. §. idem Pomponius. ff. inaut. caup. stab. Azo. tamen. C. eo. in summa. col. 2. dicit de iquitate potuit esse causam domini, quod notat multum pro extensione huius l.

c ¶ *En vno.* Concordat l. bona fides. ff. eod. a qua ista. l. habuit ortum. q̃ tamẽ si consuetudo esset in cõtrariũ, veluti in castellis datis sub homagio, quæ reddi debẽt deponẽti licet postea veniat dominus petens sibi dari castrum: dic quod seruãda esset cõsuetudo secundũ Oldral. consil. 93. col. fi. vers. ad id quod dicebatur.

d ¶ *Es suya.* Non enim tenuit de positũ rei propriæ. ff. eodẽ. l. bona fides. & ff. de contrah. emptio. l. suæ rei.

¶ *Lex. VII.*

Si rei depositio fiat in ecclesia cum cõsensu prælati vel capituli, vel eis scientibus & non contradicentibus tenentur ipse restituere depositi, sed si apud vnũ eorũ deponitur cæteris ignorantibus ille solus restituet nisi in vtilitatem ecclesiæ probetur conuersum, quia tunc omnes tenentur. h. d.

e ¶ *Bien assi, &c.* Ex hoc videt q̃ ecclesia recipiẽs depositũ obligabitur eriã si nihil ex deposito lucretur, q̃ est cõtra doctrinã Inno. in c. 1. de depos. qui dicit ecclesiã nõ teneri, nisi de deposito lucrũ senserit. argu. l. licet. §. si filius. ff. de pecul. & Inno. c. sequitur Ioan. An. & Abb. col. fi. ad fi. qui multũ notat hoc dictũ Inno. subdẽs esse rationẽ quia tũc depositũ fit gratia vtriusq̃; & ideo ecclesia obligatur: secus vero si fiat gratia tantũ deponentis: nã tũc dicit nõ sibi occurrere cur ecclesia obligetur, saltim cũ sit peruentũ ad distractionẽ immobiliuum, vel mobiliũ pretiosorũ ex cõtractu prælati & capituli nõ inniti ad vtilitatẽ ecclesiæ cõtra capitulũ sine exceptione. 12. q. 2. & rationẽ. l. præses. C. de transactio. Ioan. de Imola tamen ibi. col. 12. vult ecclesiã obligari, & si nihil lucri recipiat ex deposito, per illum tex. & hoc videtur approbari hic in ista l. nec iuxta abitur ecclesia restitutione in integrũ, quãdo dolo delinqueret in re deposita. vt in l. si ex causa. §. nũc videndũ. ff. de mino. & tenet Io. An. in d. c. 1. vbi & Ioã. de Imo. 4. notabili. reserens Pet. & Floria. dicẽtes q̃ obligatur ecclesia recipiẽs depositũ, sicut si alius recepisset, vt & dicit hæc, l. ad rationem Abb. potest responderi, quod ex quo Canõ permisit recipi depositum per ecclesiã in consequẽtiam veniant alia de distractione rerũ pro restitutione depositi.

f ¶ *Perlado.* Approbat glo. in d. c. 1. eod. tit. in verbo, personæ. & idem vult ibi Ioan. And. si depositũ fiat apud sanctam ecclesiã deputatum ad depositi recipienda secus si esset deputatus ad custodiam valorũ ecclesiæ & vide ibi per Ioã. de Imo. quid si sacrista esset deputatus ad de posita ecclesiæ & de consuetudine esset, qđ ille apud ecclesiam reciperet alia deposita. vide per eum. col. 12.

g ¶ *Solo.* Vi. quæ dixi supra eo. l. tertia.

h ¶ *Tenudo.* Vt hic. & in capit. quod quibusdã. de fideiuss. o. l. ei qui. C. quod cum eo. & habetur in dict. cap. 1. isto titu.

¶ *Lex VIII.*

Negans depositum necessitate incendii vel naufragij depositum retinetur ad duplum, sed si est alterius generis depositum tenetur in simplum, & ad expensas fructus & interesse & damni non lucri, & efficitur infamis: & sup æstimationẽ iurabit actor in litem cũ iudicis taxatione. h. d.

i ¶ *Por algunas semejantes dellas.* Tollit hæc l. dubium, quod mouebat Ioan. Fab. in §. sequens. insti. de actio. & approbatur hic opinio: quã tenebat Ang. & Iaso. contra Fabrum.

k ¶ *Si este a tal que la rescibio, la negasse.* Requiritur negatio, vt sit pœna dupli. vt hic, & §. quadrupli. versiculo. sed & furti. Instituta. de actio.

l ¶ *Porque faze grand enemiga.* Cum enim existente necessitate deponat, & cresciit perfidiæ crimen, & publica vtilitate coercendum est vendicandæ reipublicæ causa. ff. eodem. lege prima. §. primo in fine. & si negans condemnatur ad restitutionem depositi, est infamis. vt in l. qui depositum. C. eodem & in lege prima. §. qui furti. ff. de his qui not. infam. & infra in ista l. quæ licet loquatur quando ex aliis causis fit depositum a fortiori procedit in eo quod fit ex istis causis necessarijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

42 ¶ *Enfamado.* Concordat l. qui depositū. C. eod. & l. 1. §. 1. ff. de his qui not. infami. & procedit quādo procedit ordinarie & cōdemnatione facta: secus si procederetur executiue mittēdo instrumentū depositi executiuū, secundū Bal. in l. si quis. C. eo. an autē, si tabellio infamatur vel etiam pro dote vxoris. Si autem res deposita nō fuerit de his quæ pondere numero vel mensura consistunt, si inuenitur in potestate depositarij vel hæredum eius, præfertur deponens omnibus alijs creditoribus. h. d.

¶ *Contra.* De his rebus dicit, quia in eis transit dominium in depositarium, vt supra eod. l. 2. nā si extaret res deposita, cuius dominium nō transiret, tunc deponens indistincte præferretur. l. in rebus. & ibi Bal. 2. lectura. C. de iure dot. l. sive tri. §. in bonis. ff. de priuileg. credi. & ista l. in fine. 1

e sera enfamado[a], e deue tornar el con desijo, o la estimaciō con las costas[b], e los daños, e los menoscabos[c] q̄ ouiere fecho el otro, por esta razō. E quāto en los daños, e los menoscabos, deue ser creydo por su jura, [d]el q̄ dio la cosa en guarda. Pero el juez los deue estimar, e tēplar[e], catando toda via, q̄ ome es, aql q̄jura por ellos. E stos menoscabos, dizimos q̄ se deuē entēder, por los daños q̄ vinierō, porque la cosa nō fue tornada quādo la pidio: mas nō de lo q̄ pudiera auer ganado[f] por ella. E los daños q̄ le podria venir por esta razō, seria como si ouiesse a dar dineros, o otra cosa a dia señalado, cō penas, o cō costos, o en otra manera semejāte destas, e porq̄ non le fuesse tornado el condesijo a la fazon q̄ lo deuiers auer, cayo en aqllas penas, e en aquellos costos. E si la cosa q̄ es dada en cōdesijo es de tal natura que de fruto de si, tenudo es de pechar, de mas de sto, todos lo frutos[g] que ouo della, despues que gela dio en guarda, e que pudiera auer[h] despues que la pidio el dueño della, o sus herederos.

¶ Ley IX. *Como el condesijo que recibio el finado en su vida, deue ser tornado ante que las otras debdas, fueras ende en cosas señaladas.*

DIneros cōtados, o otra moneda de oro, o de plata, o alguā de las otras cosas, q̄ se suelen e puede cōtar[i], o pesar, o medir: recibiendo alguno en guarda de otro, si se muriesse aquel q̄ la recibio en guarda ante q̄ la tornasse, tal priuilegio han las cosas q̄ son dadas en cōdesijo, que primeramēte[k] deue entregar, e pagar las cosas q̄ fuessen encomendadas, q̄ ninguno de los otros debdos, q̄ deuiesse el finado. Fueras ende, si ante q̄ aquellas cosas ouiesse recebido en guarda ouiesse fecho algun debdo, porq̄ ouiesse obligado[l] señaladamente todos sus bienes o parte dellos: ca estonce, ante pagaria el debdo que ouiesse, que aquello que assi ouiesse recebido e guarda. Esso mismo seria, si algund debdo fuesse fecho, por razon de la sepultura[m] del finado. O si aquel que tiene la cosa en guarda: fuesse debdor de otro, por maruedis q̄ les ouiesse prestado, para fazer[n] alguna casa, o naue, o otra cosa semejāte, q̄ esta ua en manera de se perder, si la non resiziesse. O si el finado deue alguna cosa a su muger, que le ouiesse dado por dote[o]. O si ouiesse ante fecho[p], algund pleyto, con el Rey[q], porque fuessen sus bienes obligados, o por malfetrias[r] que ouiesse ante fecho[a], porque ouiesse algo de pechar, ca estonce tales debdas, como estas, se deuen ante pagar q̄ el condesijo que fuesse assi dado. Mas las otras cosas que fuessen dadas en cō desijo, non por cuento, nin por peso, nin por medida, si fueren falladas[b] entre los bienes del finado: e si le fuere aueriguado, que le fuerō dadas en guarda, ellas deuē ser entregadas en todas guisas, a sus dueños o a sus herederos, ante que se paguen las otras debdas, de qual manera quier que sean.

¶ *Ley. X. Que las despensas que fueren fechas por razon del condesijo, deuen ser tornadas a aquel que las fizo.*

DEspensas faziendo aquel q̄ touiesse alguna cosa en guarda de otri, por pro della, como quier que las deue cobrar, cō todo esto non deue retener[c], como en razon de prēda por ellas, aqlla cosa q̄ le fue dada en guarda: mas deue la dar, aquel cuya es, quādo gela demande. Otrosi dezimos, q̄ es tenudo[d] el otro, de darle aqllas despensas, q̄ fizo en esta razō. Otro si dezimos, q̄ si algun ome diesse a otro algun siruo en guarda, sabiendo que era ladron, e non le apercebiesse dello: e este siruo furtasse alguna cosa a su guardador, q̄ tenudo es el señor de pechar aquello q̄ furtasse. Mas si el que lo dio en guarda non lo sopiesse[e], e stōce, en su escogencia es de pechar el furto, o de desamparar el siruo por emiēda del furto que desta manera le fizo.

Titulo. IIII. De las donaciones.

DAr es vna manera de gracia e de amor, que vsan los omes entre si, que es mas cūplida, e mejor que las q̄ diximos en el titulo ante deste. Ca el que empresta, o da lo suyo en condesijo, fazelo con entencio de cobrar todo lo suyo, mas el que da, quita lo de si del todo. Onde, pues que en los titulos de suso, fablamos de los prestidos, e de los condesijos, q̄ fazen los omes vnos a otros, por fazer les amor e ayuda, queremos aqui dezir de las donaciones q̄ se fazen por gracias, o por bōdad, de aquel que lo da, o por merecimiento de aquel que lo rescibe. E primeramente diremos q̄ cosa es donacion. E quiē la puede fazer. E a quiē. E de quales cosas. E en que manera. E despues diremos por quales razones se desata la donacion, despues que es dada. E de todo lo al que a esta razon pertenezca.

¶ *Ley. I. Que cosa es donacion, e quien la puede fazer, e a quien, e de que cosas.*

DOnacion[f] es bien fecho q̄ nasce de nobleza, e bondad[g] de coraçon, quando es fecha sin ninguā premia[h]. E todo ome libre[i] q̄ es mayor de xxv. años[k] puede dar lo suyo, o parte dello a quien se quisiere: maguer nō lo conozca[l] solamēte q̄ nō sea aql a quien lo da de aquellos a quiē defiendē[m] las leyes deste nuestro libro q̄ lo non puedā tomar. Pero si el q̄ faze la donacion es loco, o desmemoriado, o desgastador de sus bienes, de manera q̄ le es defendido del judgador del logar q̄ nō vse dellos, nō valdria la donacion q̄ ninguno destos fiziesse, como quier q̄ valdria, la que a ellos fiziessen.

¶ *Ley. II. Quales omes no pueden fazer donacion.*

SAbido es yendo que algund ome se trabajasse de muerte del rey, o de lision de su cuer-

1 ¶ *Tenudo.* Hoc casu datur actio depositi contraria. ff. eod. l. actione. & nota quod in actione depositi contraria venit etiam leuissima culpa, vt in l. si seruus. §. quod vero. & ibi Bar. ff. de furt.

c ¶ *Non lo sopiesse.* Adde l. si seruus pignori. ff. de pigno. actio. & appro bar ista l. opi. Placeti. de qua per Azo. C. de po. in summa ad ff. gl. tamen in d. l. si seruus. & ipse Azo. vbi sup. & doct. cōmuniter in l. in rebus. §. item qui scies. ff. cōmoda. tenent indistincte deponentem sciē tem, vel ignorantem teneri ad interesse, ne que liberari dādo pro noxa: quia officium situm nō debet esse depositario dānosum. l. si seruus. §. q vero. ff. de furt. nota bene ista l. quæ dicit contra gl. & comunē opi. & sequitur opi. Placenti. 3

¶ *Titulus. IIII. l.* ¶ *Lex I.*

» Donatio est beneficium ex cordis nobilitate procedēs quō ex libera voluntate fit: & pōt donare quilibet liber maior. 25. annis cui vult: dū tamen non sit de prohibitis, donatio tū stulti vel prodigi cui bonis est interdictū per iudicem non valet licet talibus donari pt. h. d.

d ¶ *Donacion.* Cō. 1 cor. l. 1. ff. eo.

g ¶ *De bondad.* Ille 2 proprie dicitur magnificus & liberalis, qui dat sine prætextu alicuius re-

Adi. ff. & C. & in de. cre. de donatio, vi de l. 8 cū se quē. ti tu. 30 par. 3

tributionis, vt hic & in l. 1. ff. eo. & ibi no. lo. de Imo.

h ¶ *Premia.* Nā si necessitate cogēte, nō ē donatio. l. rē legat. ff. & adi. leg. 3

i ¶ *Libre.* Nam seruus vel monachus, non potest donare. c. non dicatis 4 12. q. 2. etiam si seruo concedatur libera pecunia administratio. l. cōtra iuris. §. fi. ff. de pact. de filio familias vi. l. si filius familias. ff. de donatio. & l. 1. infra eo.

k ¶ *Mayor de xxv. años.* Nam minor etiam cum decreto non donat. l. si. 5 versi. cum autem, vbi vi. gl. C. si maior. fact. rat. alie. habu.

l ¶ *No lo conozca.* C. eo. l. in extraneos. 6

m ¶ *Defienden.* Vt si donetur vx. ori vel pater filio fam. vel miles donet 7 concubine. ¶ *Lex II.*

» Donare non potest qui crimen lesæ maiestatis commisit: vel si est

5 b ¶ *Con las costas.* Vt in l. properandum. §. fin autem. C. de iudi. & in authentic. de iudicijs. §. oportet cum ibi notatis.

6 c ¶ *Los menoscabos.* Adde. l. 3. ff. de in litem iuran. & l. pen. §. 1. ff. si quis ius vocā. non ierit. l. semper. §. hoc interdicto. ff. quod vi aut clam. & in c. conquestus. & in capite salubriter. de vsur.

7 d ¶ *Por su jura.* ad de l. 3. cum gl. ibi. ff. de in litem. iur. & hoc propter difficultatem probationis interesse. vt in l. si. ff. de præto. sti pulnam dolus cum difficultate probationis adiuncta talem probationem videatur admittere. l. si quando. C. vnde vi. l. 1. §. non solum. ff. de vi & arma. l. in actionibus. 6. plane. & l. cum furti. ff. de in litem. iur. & adde l. 1. §. in depositi. ff. eod.

8 e ¶ *Templar.* Adde l. videamus. §. fi. cum. l. sequenti. ff. de in litem iuran.

9 f ¶ *Ganado.* Sequitur glossam in d. l. 3. ff. de in litem iur. & sic habes, q. nummis non restitutis non habeatur ratio lucri, in contrarium videtur tex. in l. non vnique. §. nunc de officio. ff. de eo quod certo loco. & hoc tenet Bar. in d. l. 3. maxime per. l. 1. C. de sentent. quæ pro eo quod interest, quod forte procederet & sic limitaretur ista l. quādo, qui prætenderet interesse lucri, esset solitus lucrari, puta si esset mercator & lucrum esset quasi certum seu appareret certum secundum moder. docto. in d. l. 3.

10 g ¶ *Los frutos.* Adde l. 1. §. hanc actionem. ff. eod. & l. 5. supra eo. & quid si fructus fuerint per eum consumpti, & tēpore consumptionis: non tantum valebant sicut valuerunt post tempus consumptionis. vide Bal. in l. 2. in fi. C. de fruct. & liti. expen. qui tenet considerari tēpus consumptionis. & vide Bar. in l. divortio. §. ob donationes. ff. solut. matrimo.

11 h ¶ *Que pudiera auer.* Vide quæ habentur in l. 39. titul. 28. par. 3. & quæ ibi dixi. & l. 2. vbi Bal. & docto. C. de fruct. & liti. expen. & l. certum. C. de rei vendica.

¶ *Lex. IX.*

» Deponens rē quæ cōsistit pondere, numero vel mensura præferri anterioribus creditoribus plonalibus: sed non præferri realibus nec el q̄ expēditur in funus defuncti, vel in domus vel nauis refectione necessaria, nec prætertur regi si quid ei ex delicto vel cōtractu debetur vel etiam pro dote vxoris. Si autem res deposita nō fuerit de his quæ pondere numero vel mensura consistunt, si inuenitur in potestate depositarij vel hæredum eius, præfertur deponens omnibus alijs creditoribus. h. d.

¶ *Contra.* De his rebus dicit, quia in eis transit dominium in depositarium, vt supra eod. l. 2. nā si extaret res deposita, cuius dominium nō transiret, tunc deponens indistincte præferretur. l. in rebus. & ibi Bal. 2. lectura. C. de iure dot. l. sive tri. §. in bonis. ff. de priuileg. credi. & ista l. in fine. 1

k ¶ *Primeramēte.* Istud priuilegium datur de positio propter frequētiā contractuū, & necessariū vsum. ff. depositi. l. si hominem. §. fi. cū l. sequenti. 2

l ¶ *Obligado.* Nā habens hypothecam præfertur omnibus priuilegijs personalibus. l. eos. C. qui potio. in pig. hab. & hypotheca sequitur ipsam rem. l. rescriptum. ff. de pact. quid tamen si hypotheca facta fuit in fraudem chirographarij deponētis vel de posstarij vide quod dicit Bald. in rubr. C. de reuocan. his quæ in fraud. credi. alie. sunt. in princi. versi. item certū. & glo. in l. 1. §. ex contrario. ff. de separa. bono. 3

m ¶ *Sepultura.* Adde l. penul. ff. de relig. & sump. fun. & l. 30. titu. 13. infra. ead. part. vbi vid. quæ dixi. 4

n ¶ *Para fazer.* Adde l. interdum. ff. qui potio. in pig. habe. & l. 28. tit. 13. infra ea. par. 5

o ¶ *Dote.* Adde l. si. C. qui potio. in pig. habe. & l. 33. tit. 13. ea. par. 6

p ¶ *Ante fecho.* Idem si post, dummodo non in fraudem deponentis, in d. l. eos. C. qui. pot. in pig. habe. & vi. gl. in l. quod quis. in gl. si. ff. de priuileg. credito. 7

q ¶ *Pleyto con el rey.* Adde l. pen. §. respublica. & l. priuilegia. ff. de priuileg. credi. & l. si cum pecuniam. & l. 2. C. de iur. fisci. libr. 10. & l. 2. C. in quibus caus. pign. taci. contrahi. 8

r ¶ *Malferias.* Videtur hic innui, q̄ fiscus habeat tacitā hypothecam in bonis delinquētis, etiā cōtra creditores: & si sint depositarij quod & voluit. gl. in l. vna. C. de pœnis fisca. credi. præfe. li. 10. gl. tū in l. auferetur. §. fiscus. ff. de iure fisci. tenet cōtrariū. & in l. rescriptū in princ. ff. de pact. aduerte tū q̄ ista l. nō probat q̄ in delictis habeat fiscus tacitā hypothecā; sed tm̄ probat q̄ in prosecutione sortis, propter delictū habeat priuilegiū personale, vt præferatur alijs creditoribus, cū quibus delinquēs cōtraxit, & secundū hoc cōcordat ista l. cū l. quod placuit. ff. de iure fisci. & not. Cin. & ibi etiā Alberi. in l. si quis post hac. C. de bon. proscript. & idē Alber. in d. l. quod placuit. de verita te tamē primi dicti, an fiscus in delictis habeat tacitā hypothecā. vid. Bar. in l. post cōtractū. ff. de dona. & in l. auferet. §. fiscus. ff. de iur. fisc. Albe. in l. 1. C. de priuileg. fisci. & per Alex. in d. l. rescriptū. in princ. & magis cōis videt opinio, q̄ ante inchoatū iudiciū criminale bona 9

¶ *Titulo. IIII. De las donaciones* Gallos f. 632 10

non habet hypothecata: imo neq; ante sententiā latā, secūm Bar. in d. l. post contractū. & per Alex. in d. l. rescriptū in prin. quē vi. & per ista hypotecā non excludūtur creditores condēnati, qui essent credito res aliter quā ex delicto illius, per dicta. l. 1. C. penis fiscal. & sed solū cōpetit hypotecaria fisco cōtra debitorē possidentem, vel tertiū possidentē qui non esset creditor secūm Bald. Ange. & Alex. in d. l. rescriptū in princ. dic ergo q̄ ista l. intelligatur, non quando fiscus perit pœna delicti: quia tunc preferentur creditores indistincte: sed quādo damnum fuit datum, vel malefitium fuit factum in re fisca li: nā si fiscus agit ad tale dānū prefertur et depositario: imo tali casu posset dici, q̄ fiscus habeat bona delinquentis in fiscū sunt tacite obligata secūm Azo. C. de priuileg. fisci. in summa in prin. & hoc est q̄ etiam voluit Bald. in d. l. rescriptum. in princ. in fi. & antiqua. prout ibi refert Alex. q̄ si fiscus persequatur rē familiarem, vt quia agat pro dāno dato in fundo fiscali, habeat inconti nenti bona tacite hypotecata, non expecta ta sententia: nā tūc proprie nō prosequit pœnam alias melioris conditionis esset delinquens in damnum fisci, quā contrahens q̄ non est dicendum secundum eum. & satis videtur probari in ista l.

10 a ¶ *Ante fecho.* Idem si post vt dixi. 8. quādo maleficiū fieret in re fiscali: si vero fiat in re alicuius extranei. vi. l. 13. tit. 14. infra ea. par.

11 b ¶ *Si fueren falladas.* Adde d. l. si ventri. 6. in bonis. ff. de priui. credito.

¶ *Lex. X.*

» Licet res deposita nō debeat prætextu debiti retineri, pter experias quas depositarius fecit, poterit eas repetere a deponēte, & tenetur deponens de furto serui depositi si scisset furē nec depositarius certus si cauit: sed si non sciebat liberatur dando seruum pro noxa. h. d.

1 c ¶ *Tener.* Approbat opi. Ioā. de qua in glo. in l. si quis. super parte exceptionē. C. eo. licet docto. communiter ibi approbent opi. contrariā quæ fuit Placentī. tene ergo mēti istam. l. quod pro expēsis factis in

re deposita per depositarium non competit sibi ius retentionis. 1

d ¶ *Tenudo.* Hoc casu datur actio depositi contraria. ff. eod. l. actione. & 2 nota quod in actione depositi contraria venit etiam leuissima culpa, vt in l. si seruus. §. quod vero. & ibi Bar. ff. de furt.

e ¶ *Non lo sopiesse.* Adde l. si seruus pignori. ff. de pigno. actio. & appro 3 bar ista l. opi. Placeti. de qua per Azo. C. de po. in summa ad ff. gl. tamen in d. l. si seruus. & ipse Azo. vbi sup. & doct. cōmuniter in l. in rebus. §. item qui scies. ff. cōmoda. tenent indistincte deponentem sciē tem, vel ignorantem teneri ad interesse, ne que liberari dādo pro noxa: quia officium situm nō debet esse depositario dānosum. l. si seruus. §. q vero. ff. de furt. nota bene ista l. quæ dicit contra gl. & comunē opi. & sequitur opi. Placenti.

¶ *Titulus. IIII. l.* ¶ *Lex I.*

» Donatio est beneficium ex cordis nobilitate procedēs quō ex libera voluntate fit: & pōt donare quilibet liber maior. 25. annis cui vult: dū tamen non sit de prohibitis, donatio tū stulti vel prodigi cui bonis est interdictū per iudicem non valet licet talibus donari pt. h. d.

d ¶ *Donacion.* Cō. 1 cor. l. 1. ff. eo.

g ¶ *De bondad.* Ille 2 proprie dicitur magnificus & liberalis, qui dat sine prætextu alicuius re-

Adi. ff. & C. & in de. cre. de donatio, vi de l. 8 cū se quē. ti tu. 30 par. 3

tributionis, vt hic & in l. 1. ff. eo. & ibi no. lo. de Imo.

h ¶ *Premia.* Nā si necessitate cogēte, nō ē donatio. l. rē legat. ff. & adi. leg. 3

i ¶ *Libre.* Nam seruus vel monachus, non potest donare. c. non dicatis 4 12. q. 2. etiam si seruo concedatur libera pecunia administratio. l. cōtra iuris. §. fi. ff. de pact. de filio familias vi. l. si filius familias. ff. de donatio. & l. 1. infra eo.

k ¶ *Mayor de xxv. años.* Nam minor etiam cum decreto non donat. l. si. 5 versi. cum autem, vbi vi. gl. C. si maior. fact. rat. alie. habu.

l ¶ *No lo conozca.* C. eo. l. in extraneos. 6

m ¶ *Defienden.* Vt si donetur vx. ori vel pater filio fam. vel miles donet 7 concubine. ¶ *Lex II.*

» Donare non potest qui crimen lesæ maiestatis commisit: vel si est

Universidad de Deusto
Biblioteca

per ecclesiam hæreticus iudicatus, si tamen aliud crimen etiã cap̃tã le contraxit donare potest vsq; ad sententiam: postea vero nõ.h.d.

1 a ¶ *Desde dia.* Adde l. quisqs. & l. ñ. C. ad l. Iul. maiest. & l. 4. tit. 2. par. 7.

2 a/b ¶ *Nen vale.* Adde dicta iura. & l. donationes. in ñ. ff. isto tit. & idẽ dic in aliis casibus & delictis in quibus a tempore cõmissi criminis bona cõfiscantur ipso iure, vt in l. commissa. ff. de publica. & cicum secundũ Il. de hære. lib. 6. & in auct. ingressus. C. de incest. nup. & notatur in l. imperatores. ff. de iure fisci.

3 c ¶ *Consejeros.* Vide quæ dixi in l. 1. tit. 16. part. 2.

4 d ¶ *Despues.* Adde l. 4. in fin. tit. 26. part. 7. vbi vide quæ dixi.

5 e ¶ *Deue morir.* Adde qd etiã debẽt bona publicari; vt notatur per Bart. & doctos. in l. post contractũ. ff. de donatio.

6 f ¶ *Que diessen sentencia.* Approbat opi. gl. dy. & Bart. in d. l. post contractũ & reprobat opi. Odofre. quẽ ibi refert Bart. in prin. lecturę quã dicit Ange. in l. ñ quis posthac. C. de Adri. bonis dãna. in princ. col. 2. qđ communiter sequuntur advocati & assessores, scilicet, quod donatio pendeat ex futuro euẽtu: vt si condemnatio fit secuta, non teneat: si vero sequatur absolutoria sententia, teneat donatio. quæ opi. vt vides reprobatur hic, & contra opi. Odofr. est etiam casus rotundus, secundum Ang. ibi in d. l. si quis post hac.

7 g ¶ *Valdria.* Intellige in delictis, in quibus ipso iure non interdicitur administratio, prout est regulariter, vt in l. auferetur. ñ. in reatu. ff. de iure fisci. secus in his in quibus interdicitur, vt in l. ex iudiciorum. ff. de accusa. l. quæsitum. ff. qui & a quibus, nisi alienatio sit necessaria, vt in l. reos. ff. de solutio. vt profuis alimentis aduocatis vel scripturis ad causam pertinentibus. de quo vi. plenius per Bart. in d. l. post contractum. col. 4. ff. eo. intellige etiam, nisi donatio vel alienatio fieret in fraudẽ fisci metu pœnæ. l. si aliquis. ff. de dona. caus. mor. l. in fraudem, in prin. ff. de iure fis. & l. cum ratio. ñ. ex bonis. ff. de bonis damna. & l. quæ rei. in prin. ff. de bonis eorũ qui sibi mor. conscisc. & ex quibus præsumatur fieri in fraudem. vi. Bart. in d. l. post contractum 2. ñ. & 4. col. & notabiliter per Ang. in d. l, si quis post hac col. 2. C. de bonis damna. & per Decium consi. 235.

8 h ¶ *Antes.* Adde l. si quis post hac. versi. ſt quid etiam. C. de bonis proscri. & limita, nisi fierent in fraudem fisci (vt dixi) in prædicti glo. & adde specu. & ibi Ioa. And. in additio. in titu. de donat. ver. itẽ pone aliquis intendens, & Bar. in l. iusiurandum. ñ. procurator. col. pe. ff. de iu. iur.

¶ *Lex III.*

19 Filius familias non potest donare sine consensu patris qui eũ habet in potestate, nisi de castrensi peculio vel quasi. De profectitijs autem dote donare potest consanguineis pro dote, vel alia iusta causa: & de eis potest magistro suo salarium dare. Itẽ non valet donatio per patrem filio fa. facta tam post mortem patris cõmunicatur cum fratribus, nisi filius fiat miles & pater donet ei equũ & arma, aut scholari libros. h.d. & concordat cũ. l. filius familias in prin. ff. eo.

i ¶ *Non valdria.* Non valet donatio facta a patre filio in potestate vt hic, & in l. 2. C. de inofficiosis dona. & l. donationes quas parentes. C. de dona. inter vi. & vxo. & hoc est regulare. limita, vt per Barto. in l. frater a fratre. in ñ. ff. de condi. indeb. & ibi late per Iaso. in vtraque lectu. pen. & fin. folio pe. & fi. col. 2. lectu. hodie tamen de iure regni tenet donatio facta filio in potestate, & si fit traditia, frei donatæ posselli. est irreuocabilis. l. 17. in ordi. taurinis. Si tamen non interueniat traditio, est reuocabilis tam in filio in potestate quam in emancipato, vt in d. l. 17. quam vicum. l. 26. ad. fin. Quæ tamen hoc procedit respectu tertiæ partis bonorũ in qua pater potest meliorare filium, & in quo casu ioquitur dict. l. 17. respectu vero aliorum bonorum patris iura antiqua remanebunt incorrecta. l. præcipimus. C. de appella.

In no. rec. est l. 1. ti. 6. li. 5.

In no. rec. est l. 10 ti tu. 6. li. 5.

¶ *Particion.* Hic habes, quod filius familias confert fratribus donationem simplicem sibi a patre factam, quod est contra communẽ doctri. Bar. & aliorum doctorum in auctẽ. ex testamento. C. de colla. & per Barto. in l. 1. ñ. neque castrense col. 4. ff. de colla. bono. & sic de iure isto partitarum nulla in hoc erat differentia inter filium in potestate, & filium emancipatum, nam vterque confert simpliciter, donationem: intellige tamẽ, vt dicam in gl. sequen.

¶ *En su parte.* Hoc idem erat de iure communi; nam donatio simplex facta filio familias imputatur sibi in legitimam, vt not. Barto. in l. 1. ñ. neque castrense. colum. 4. ff. de colla. bono. & in l. in quartam. ff. ad l. falci. col. pe. per l. filium quem habentem. secundum lectu. Azo. C. famil. hercis. & probatur in l. 4. titu. 15. parti. 6. quæ tamẽ. l. dicit ita demum hoc procedere, si inter filios emergat inæqualitas, non alias, vt ibi, & in l. pe. C. de colla. & sic secundum illam legem debet ista intelligi & limitari alias istæ. ll. essent contrariæ: sed dic qđ ista limitetur, & declaretur per illam tam respectu imputationis, quam collationis. & hoc nota quia Rodericus Suarez perpendit cõtrarietatem istarum duarum, ll. partitarum in repetitione. l. quoniã in prioribus fol. 90. col. 4. & non soluit. hodie tamen per l. 26. in ordina. taurinis. cum filius videatur per donationem melioratus non teneatur conferre neque computare in eo, quod tertium & quintũ bonorum non excedit. & ita intelligatur id quod habetur in. l. 29. eiusdem ordi. tau.

In no. rec. est l. 10 ti tu. 6. li. 5.

Titulo. IIII. De las donaciones.

4 a ¶ *Cauallero.* Adde l. 1. ñ. neq; castrense. & ibi Bar. ff. de colla. bono.

5 b ¶ *Sciencia.* Adde l. quæ pater. ff. fami. hercis. Bar. in l. 1. ñ. neq; castrẽse 4. col. ff. de colla. bono. & l. 5. tit. 15. 6. part. vbi vi. quæ dixi.

6 c ¶ *Valdria.* Ex isto verbo contat aperte quod si pater mittit filium ad studium, & dedit ei libros ad addiscendum q̃ videtur tales libros sibi donasse & donatio tenet de quo vide late per Bald. in l. filiæ cuius, ver. 3. quæritur. C. fami. her. cuius cõtrarium voluit Ang. in l. filię licet. C. de colla. vbi vultu isto casu nõ videtur donare, quia videtur ex necessitate tradidisse ex quo misit filiũ ad studium. & ideo infert qđ tunc tales libri vt cões diuidẽtur ꝓ dictũ videtur reprobari hic in ista. l. & cogita an possit limitari quando donatio librorũ nõ esset in magna quantitate ex dictis Bald. in d. l. filiæ cuius. vide quæ latius dixi in l. 5. titu. 15. 6. par.

¶ *Lex. IIII.*

10 Fit donatio pure vel sub conditione & presenti vel absenti. Et tenetur donans vel eius hęres rem donatam tradere donatario, deducto tamen ne egeat donator. h. d.

1 d ¶ *Non lo puede fazer.* Adde l. absentibus. eo. & l. neque ambigi. C. eo. vbi glo. notabilis (quam sequitur communis doctorum sententia) dicit quod si quidam qui non fuit ad hoc deputatus ountius, sed ipse motu proprio voluntãte donatoris a se intellecta ipsi donatario declaruerit, non videbitur perfecta donatio, & satis probatur hic. Ludouicus tamen Romanus in hoc tenet contrarium, motus per aliqua pulchra fundamenta. consi. 295. volens, ꝙ dato, quod non interueniat nuntius, vel epistola sufficiat ad validitatẽ donationis, ꝙ donatarius quocunq; modo certificetur, & donationem acceptauerit, & eius fundamenta breuiter etiã reassumit Phil. Corne. consi. 254. vol. 3. col. 1. & tandẽ dicit non esse recedendũ in decisorijs a communi opi. & dicit Paul. de Cast. satis pulchre in l. titi. ñ. idẽ respondit. lo. 2 ff. de verbo. oblig. ꝙ & si contineatur in instrumẽto; talis donauit tali, si non dicitur presenti & recipienti, cũ donatio possit fieri inter absentes, non præsumitur presentia: & si non apparet de acceptatione illius, donatio non valet, vt enim donatio accipiat perfectionem, exigitur consensus donantis, & donatarij; sicut est in cæteris cõtractibus qui consensu contrahuntur. l. 1 in ñ. ff. de contrahe. emp. l. cõsensu. ff. de actio. & oblig. neq; obstat. c. si tibi absenti. de prębẽ. li. 6. quia loquitur in beneficialibus, ſcdm Io. fab. in d. l. neq; ambigi. vel ſcdm Archi. in d. c. si tibi absenti. & etiã videtur velle. gl. ibi in casu illo, erat qui recipiebat nomine absentis, & fuit inuestitus. Sed an hodie stante. l. ordi. 3. titu. 8. lib. 3. quæ dicit obligationẽ contrahi inter absentes donatio fieri possit absenti; est satis dubiũ, & versatur cõmuniter in palatijs. Mihi tamen semper visum est, ꝙ per illam. l. nõ tolluntur prędicta. Moueor ex doctrina Bar. in l. illud. ad fi. C. de sacrosan. eccle. vbi in quæstione gl. ibi de donatione facta pauperibus dicit quod si constat quod quis contractum donationis voluit celebrare, non tenet donatio facta etiã pauperibus absentibus, ex quo non fuit aliquis presens, vt etiã gl. ibi vult: aut est dubium & tũc dicit ipse ꝙ valebit iure cuiusdã voti, seu pollicitationis, & sic sit obligatus personaliter. l. 2. in prin. ff. de pollicita. & de voto, & voti redempt. per totũ, & sic quando quis vult facere contractũ donationis, non intendit l. obligare: nisi secundũ formã a iure traditam, super forma & valore donationis. & sic cessat dispositio. d. l. ordi. hoc etiam videtur expresse velle Bart. in d. l. 2. ff. de pollicit. post gl. ibi dum vult, quod dispositio. l. ñ. C. de sacrosanct. non procedit in voto, seu pollicitatione. & quod illa. l. loquens in contractibus in casibus specialibus, vbi transfertur sine traditione dominium procedit in his in quibus contractus celebratur ex duorũ consensu, & sic qđ illa. l. prorediat cum loquitur de donatione, quando interuenit etiã consensus ecclesię, in quã fit donatio. Præterea intento illius. l. ordi. non est tollere formã datam a iure in contractibus, qui consensu cõtrahuntur, vt in d. l. consensu. & in d. l. 1. alias sequeretur absurdum: quod si quis vẽderet absenti & ignoranti, dicatur quod per illam. l. tenuit vẽdicio. solum voluit illa. l. tollere formã antiquã stipulationis, & dare vinculum obligationi, qualitercunq; aliquis se vellet alteri obligare, non tamen voluit totã formã iuris in contractibus, qui consensu cõtrahuntur, subtuere. Si tamen ex verbis donationis cõstaret donantem se velle obligare vt quia promisit non reuocare, vel iurauit: tunc obligaretur personaliter tali absenti per illam l. non tamen dominium rei donatę in eum transferet acceptatione donationis non sequuta. & ad hoc etiã bene facit quæ dicit Decius cons. 226. co. fi. & vi. quæ dixi in l. 1. titu. 11. infra. ca. parti. in glo. super verbo. gran pro. & aduerte etiam quia si notarius stipularetur & reciperet donationem nomine absentis non posset donator reuocare ex dictis Bal. in l. cũ a Socero ad fin. C. de iure dot. Francis. de Aret. consi. 74. col. 4. Guido pap. decisio. 49. Ludo. Gozadi. consi. 87. nu. 14. & aduerte quia licet hæc. l. requirat præsentiam donatarij, vel in absentia certum nuntium, vel epistolam vt possit dici perfecta donatio, intelligendum videtur, quo ad contractum & donationem, quia non interuenerunt organa media. Si tamẽ donatarius alias certificatus, de donatione donatoris in eadem voluntate perseuerante (quod præsumitur, nisi constet de renocatione) acceptauerit donationem vel rei donatæ possessionẽ acceperit transfertur in eum dominium. Ita voluit singulariter Bald. in d. l. neque ambigi & isto casu forte procederent dicta Ludo. Roma. in d. consi. quia habent maximam æquitatẽ & benefactum quę dixi sup. 4. pa... titu. 11. 10. super gl. in verbo. ni consientem. Si tamen ante acceptationẽ donatarij, donator reuocaret donationem, donatio esset nullius momẽti, vt probat tex. in l. 2. ñ. si quis donaturus. ff. de donatio. & tenet Bar. & Paul. de Cast. in d. l. absenti. vbi Paul. respon. ad d. c. si tibi absenti. Decius in regul. contractus. col. 5. ff. de regu. iur. Sed quid si donator non revocauit sed mortuus est an mortuo eo poterit donatarius acceptare donationẽ? Andr. de Iser. in ñ. donare. qualiter hodie. fol. 2. alia. possit. col. 5. tenet ꝙ nõ per l. bonorũ. ff. rẽ rat. habe. & similiter mortuo donatore, non posset ratificari per heredes donatarij in præiudicium heredũ donatoris, in quos eis dominiũ translatũ ante radificationem. per tex. in l. si ego. ñ. si res. ff. de iure dot. & quia ratificatio non posset fieri in præiudiciũ tertij, cui interim ius & dominium est quæsitũ, etiã ex causa habita a debitore, vt not. Spec. in tit. de obli. & solutio. ñ. 1. versi. pone obligatũ. & tradit Paul. de Cast. cõs. 195. vo. 2. in. 2. dubio incipit, visis his quę narrantur, si enim donator ante acceptationẽ donatarij mortatur, videtur mortiendo penitere: & sic res non esset integra, quando consensus donatarij accedit, vt in d. l. si ego. & per Io. de Imo. in. l. 2. ñ. si pecuniam. ff. de donatio. fauore tñ dotis non habet locũ penitentiatideo moriendo nõ videtur pœnitere. vt in d. l. si ego. ñ. 1. declarat Bar. & Io. de Imol. vbi supra.

In no. rec. est l. 1. ti. 16. li. 5.

¶ *Lex. IIII.*

¶ *Enque manera puede ser fecha la donacion.*

HAzer se puede la donaciõ en quatro maneras. La primera, quando es fecha sin ninguna condicion. La segunda, quando aquel que la da, pone condicion en el donadio. La tercera, quãdo son presentes en algũ logar el q̃ da, e el que recibe ende, si el padre fiziesse cauallero a su fijo, e le diesse cauallo e armas, o le fiziesse aprender alguna sciencia, o le diesse libros en que la aprendiesse. Ca el donadio que fuesse fecho en alguna delas maneras sobredichas valdria, e non seria tenudo de aduzirlo a particion entre los otros hermanos.

¶ *Ley. IIII. En que manera puede ser fecha la donacion.*

HAzer se puede la donaciõ en quatro maneras. La primera, quando es fecha sin ninguna condicion. La segunda, quando aquel que la da, pone condicion en el donadio. La tercera, quãdo son presentes en algũ logar el q̃ da, e el que recibe la donacion. La quarta, quando aquel q̃ quiere fazer la donacion, es en otra tierra. Ca estonce non la puede fazer si non por carta, o por mẽsajero cierto, en que le embie a dezir, señaladamẽte lo que le da. E quando la donacion es fecha simplemente por carta, o por palabra, mas nõ es aun entregado aquel a quiẽ la fazen, tenudo es de complir la aquel que la faze, o sus herederos. Pero esto se deue entẽder desta guisa, que si aquel que la donacion ha de cũplir, fuesse tan rico, que aya de lo que le fincare, tanto de lo suyo q̃ pueda biẽ beuir, de guisa que non aya que demãdar lo ageno: estonce es tenudo en todas guisas, de la dar complidamente. Mas si por auentura non le fincasse

¶ *Non le fincasse.* Adde d. l. inter eos. ñ. fi. ff. de re iudi. & inst. de actio. ñ. sunt pręterea. & Bal. de notis feudo. cap. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Lex. V.*

Donatio alicui facta sub conditione valet si conditio impleatur alias non. Ite donatio alicui facta sub cõditione si pater liberet filiũ a potestate, impletur etiam si non per emancipationem sed per patris mortẽ efficiatur sui iuris. qualitercũq; enim impleatur conditio etiam per modum non expressum: sufficit ex quo disponẽtis volũtas impleatur. h.d.

1 a ¶ *Quier.* Et sic etiam in cõtractibus sufficit aliquid fieri p equipollẽs, vt hic & in l. fi. C. de dona. quæ sub modo, vi. quæ notat Bar. in l. gallus. §. & quid si tantum col. 2. & 3. ff. de libe. & posth. & quod dicit Bald. in l. 1. ad fin. 9. col. C. de sacrosc. eccle. & in rub. C. de exercito. col. 3. & Iaso. in l. cũ seruus. ff. de verb. obliga. & per Alex. consi. 117 col. 3. vol. 2. vbi quid in statutis.

Ad ti. C. de dona. q̃ sub mod.

¶ *Lex VI.*

Donatio inter vivos facta sub modo revocatur, si modus non adimpleatur. h.d.

1 b ¶ *Desampare.* Est ergo in electione eius, qui dedit ob aliquã causam finalẽ, vel agere ad implementum modi, vt hic, & in l. legem. C. eo. & in l. fi. de donationis. C. de contrahen. empti. vel agere, cõdictione ob causam, ad recuperandũ donata sub modo vt hic, & in l. 1. vbi gl. C. de donatio. quæ sub mo. & ibi etiam Sali. & an si agat condictione ob causam posit mora purgari Ci. Albe. & Sali ibi dicunt quod sic tribus concurrentibus scilicet quod lis non fit contestata & quod sit infra modicum tẽpus, & quod res donantis non sit factum deterius. & nota quod fauore ecclesiæ modus apponitur in donatione non censetur in dubio causa finalis, vt in c. verum. de condi. appo. & ibi per Abb. & per Bald. in l. dictam legẽ C. de condictio. ob causam col. 2. & de legatario modum non implente, vi. in l. si heres. ff. de condi. ob causam. & l. libertas. §. lucius ff. de aur. & argen. lega. & Bar. in l. quibus diebus. §. termilius. ff. de condi. & demonstra.

2 c ¶ *Cuprimos.* Nota hoc exemplum, nam l. 3. C. de donatio. quę sub modo. tantum dicit de datis ob causam alimentorum.

3 d ¶ *Revocar.* Et isto casu datur etiam vtilis rei vendicatio, vt in d. l. 1. fauore alimentorum seu piæ causæ.

¶ *Lex VII.*

Valet donatio facta vsq; ad certam diem, & post diem habebit rem donatam quem voluit donans, & transit ad eum eius possessio & dominium, & si donans neminem expressit qui habeat post diẽ habebunt rem donatam donatoris hæredes. h.d.

¶ *Ley. V. En que manera vale la donacion que es fecha so condicion.*

SO condicion faziendo algun donadio vn ome a otro, como si dixesse, el que lo fazẽ do re tal cãpo, o tal heredad si tu pudre te sacare de su poder, si la cõdicion se cõpliesse vale el donadio, e si fallestee, non vale. Pero si acaesciesse q̃ el padre se muriesse ante q̃ el fijo sacare de su poder, como quier q̃ la cõdicion non se cũplio en la manera q̃ cuydo el q̃ fizo la donaciõ vale el donadio: porq̃ la condicion se cũple por la muerte del padre, e sale ende el fijo de su poder. Ca en este caso, e en todos los otros semejãtes del, en q̃ sea puesta condicion en qual manera quier [3] que se cũpla la voluntad del que la puso vale el donadio sobre que fuera puesta.

¶ *Ley. VI. En q̃ manera vale el donadio q̃ faze vn ome a otro con alguna postura.*

POr cierta cosa, e por señaladas razones se mueuen los omes a las vegadas a fazer donaciones a otros que si por ellas non se moviessen por auentura non farian las donaciones. E esto seria como si vn ome diesse a otro maravedis, o alguna eredad, diziendo señaladamente quãdo se faze la donacion que lo da, porq̃ este el otro toda via guisado de cauallo e armas, para fazer le seruicio, o si lo diesse a algũ menestral, o a otro ome qualquier. E dixesse abiertamẽte, que gelo daua por alguna lauor, o seruicio que le fiziesse. E por ende dezimos que si aquel q̃ rescibiere la donacion, en la manera sobredicha, cũple la conuenẽcia, o la postura, o faze aq̃llo porque gelo dierõ, vale el donadio en todas guisas. E si non lo cũple, o non lo faze: bié puede apremiarle, que cũpla lo que prometio de fazer, o que desampare [b] la donacion que le fizo. Otrosi dezimos, que dando vn ome a otro viña, o huerta, o eredad, o otra cosa qualq̃er en esta manera, diziendo señaladamente quãdo faze aquella donaciõ que daua aquella cosa, porque delos frutos que saliessen della, diesse cosa cierta, a algũos omes para gouierno, o para sacar cativos, [c] o para otra razõ semejãte destas si aquel que rescibe assi el donadio, cũple aq̃llo porque gelo dieron, vale la donacion, e si nõ lo cũple, bié lo puede reuocar [d]. E qualquier donacion de las que son dichas en esta ley, dizen en latin sub modo, q̃ quier tãto dezir en romance, como donadio fecho so otra manera.

¶ *Ley. VII. Dela donacion que es fecha a dia cierto e a tiempo señalado.*

ESta dia cierto, [e] o a tiẽpo señalado, puede ser fecha la donacion: esto seria, como si dixesse el q̃ la faze a otro algũo, dote tal eredad o tal cosa, q̃ la labres, e q̃ la esquilmes e te aproueches della, fasta tal dia, o tal tiẽpo. E de aq̃l tiẽpo, en adelante, que la desampares, e q̃ finq̃ a mis erederos: o a otro ome algũo, qualquier q̃ nombrasse ciertamẽte a quiẽ fincasse. E por ende dezimos q̃ la donacion q̃ assi fue fecha, valdria fasta aq̃l dia, o aquel tiẽpo q̃ señalasse el que la fizo. E de aquel dia en adelãte ganarian la posesion [f], e el señorio [a] della, sus herederos del q̃ ouiesse fecha la donacion, o el otro [b] a quien nõbrasse para auer la. E si por auentura, quãdo fizo la donacion, non señalo [c] en quien fincasse de aquel dia, en adelante, dezimos q̃ la deuen auer, los que heredan [d] los otros bienes, de aquel que fizo la donacion.

¶ *Ley. VIII. De las donaciones q̃ se mueuẽ los omes a fazer por razon q̃ non han fijos como valen despues que los han.*

MVeuẽselos omes alas vegadas a fazer donaciones, porq̃ non ha fijos [c] ni ha esperança de los

e ¶ *Cierto.* Adde l. 2. & 3. C. de donatio. quæ sub modo.

f ¶ *Possesio.* Quid in legato ad tẽ. l. 1. q. pus alicui relicto, & post tem p9 ain viderur q̃ sit idẽ cũ legatũ sit donatio quędã insti. d lega. in prin. & l. legatũ. ff. de lega. 2. & ad de ad isti. l. l. 45 in ordi. Tauri. In nonis. sed quid si rec. est extenore instrumẽti maioriæ. 7. li. 5. nous successor. 2. q. non põt accumere possesionẽ honorũ maioriæ non præstito prius ab eo iuramẽto de non alienandis bonis vel alias antunc procedat dispositio isi ius l. & dictæ l. Tauring? aduertenda essent verba talis dispositionis an considerent ipsam acquisitionẽ vel acquisitionis effectũ, nã si disponũt q̃ possesio nõ acquiratur videreturforte dicendũ q̃ tunc alio ingredicte possesionẽ ante prestitũ tale iuramentũ impediret acquisitionẽ possesionis, etiã postea præstito iuramẽto, bene ad hoc conferunt q̃ habentur, in l. si post mortẽ

in prin. & §. sequi. ff. de lega. 1. vbi Bar. & Paul. de Cast. in dubio cũ forte presumendũ est talia verba apposita respectu effectus, vt videlicet bona non intret realiter, neq; his vtatur. nõ vero de acquisitione possessionis: de quain ista l. & in d. l. tauri. cũ ista acquisitio tendat in conseruationẽ honorũ maioriæ, ad quã intendit, qui talia verba posuit in instrumento maioriæ. si tamẽ clare constaret, q̃ & istã acquisitionẽ voluit, phibere teneret dispositio & impediretur trãslatio possessionis & dominij: ex his q̃ not. Paul. de Cast. in l. nemo potest in fi. ff. de lega. 1. dicit q̃ testator põtimpedire translationem dominij rei legatę. Sed quid si ecclesia sit in possessione rei q̃ pretenditur esse maioriæ an adhuc habebit locũ ista l. & d. l. Taurinæ? pulchrũ dubiũ est & forte dicendũ est q̃ sic: ex quo lex iniecit hoc vinculũ antequã possesio perueniret in ecclesiã ex his q̃ notantur in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. & cõfert optime q̃ notat Bart. in l. fi. ff. vt in posse. legato. esse lice. & aduerte quod omnes exceptiones

detrahentes proprietati maioriæ detrahunt, & possessioni. Bar. in l. 1. §. paruí. ff. q̃ vi aut clã. Abb. in c. item cum quis. de resti. spo. sed an ille quæ requirunt alitiorem indaginem referuabuntur iudicio

4. q. proprietatis, iuxta l. fi. C. de edi. diui Adria. toll. videtur, q. sic. Salẽ quando maioria facta fuit in testamento. l. si in adoptionem. verisi. sed nõ iure scripti. ff. de bo. post. cõtra tab. & vide per Bal. in rubrica de causa. posse & proprie. & in l. 1. C. de appe. & in rubr. de consue. & in c. itẽ cum quis. de resti. spol. & Alex. in l. cum hẽredes in prin. ff. de acqui. possel. & ibi videbis per Bald. q̃ possidẽs corporaliter debet citari: de quo vi. per Alex. cõsi. 82. & cõsi. 83. 2. vol. & consi. 40. vol. 3. & sunt notabilia cõsilia in ista materia. & nota quod si semel adiuit iudicem, non poterit postea propria auctoritate intrare possessionẽ sedm Bal. in l. 1. C. de execu. rei iudi. de quo plene in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de nouí. ope. nũ. & per Bal. in l. 2. C. de seruitu. & Iaso. in tract. de iure emphy. & limita nisi a diuerit iudicẽ, vt eum ad occupandũ aduiuet. l. 6. C. cum eo. & ibi do cto. & an huic possessori cõpetat interdictũ recuperandę. vid. per Bal. in au

5. q. cten. de sun cto. C. ad tertul. & Alex. consi. 37. vo. 1. co. pe. Ité & huic possessori cõperit interdictũ ne vis fiat ei. vi. Salt. in l. ea lege col. 4.

6. q. C. de condi. ob cauf. ¶ Quid autem si iste in quem trãsit ista ficta, & legalis possesio ante apprehensionẽ corporalẽ transferat auctoritate legis ius suũ in aliũ, & constituat se eius nomine possidere, vel si ex licentia principis vendat aliquã rem maioriæ, & constituat se nomine emptoris possidere an trãsfertur in aliũ ista possesio. Bal. q̃ non in d. rubrica de causa possef. & proprie quia duæ fictiones nõ concurrunt. Sed quid si iste in quẽ ex lege transfertur possesio moriatur ante apprehensionẽ realẽ an transmittat in sequentẽ vocatum & videbatur q̃ nõ ex dicto Bal. superius relato videtur tũ qd auctoritate legis non eadẽ possesio numero, quæ fuit primo delata, sed

7. q. alia transferatur, in sequentẽ, & sic non est opus tractare de transmissione. Item quid si ante mortẽ possessoris defuncti aliquis occupauit possessionem an tunc trãsferatur in sequentẽ? & videtur q̃ nõ: quia vbi possesio est apud aliũ: illa per actus fictos non transfertur in alterũ, non interueniente consensu, seu facto illius penes quẽ est (dato q̃ bene per actus corporeos transferretur.) Probatur in l. quẽ

In no. re. d. l. 8. ti. 7. lib. 5. uis. §. 1. ff. de acqui. possi. coniuncta l. 3. §. si seruus. eo. tit. & hinc est q̃ aspectu & verbis non transfertur possesio, quãdo alius erat in possessione. vt tradunt docto. in c. 2. de consue. Alexan. d. consi. 83. co. 1 lex tñ tauri. 45. aperte decidit contrariũ ibi, aunque otro la aya ante tomada en vida del tenedor. Quid autẽ si ille in quẽ possesio ista legalis transfertur, sus picetur se posse repelli, an perdat possessionem: & videtur quod sic, quia nihil est quod repugnet. l. clam possidere.

8. q. 10. q. §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. possef. Sed quid si mortuo possessore maioriq ingreditur ille in possessionẽ bonorũ maioriæ: ad quẽ non pertinebat: & hæres defuncti in alijs bonis extra maioriã, vult mitti in possessionẽ bonorũ maioriæ, ex edicto diui Adria. vel agere contra inuadentẽ remedio. l. cũ quęrebatur. C. vnde vi. an poterit. & certũ est per istã l. & legẽ taur. q̃ non, quia ille ad quẽ pertinet maioria est qui habet possessionẽ a lege in eũ translatam & ipse debet agere. & videtur idem dicendũ ex iure cõmuni, quia cũ hic veniat possesio accessorie ad dominiũ cessante dominio cessat possessio. notabilis theorica Bal. in l. cũ alienã col. 1. C. de lega. Sed pone

11. q. quod possessor maioriæ fecit aliquas expensas propter quas concedit ur, sibi a iure retentio an poterit retinere non obstãte dispone huius. l. & dictæ. l. taurinæ, & videtur quod sic per ea quæ notat Abb. in c. de multa. col. 4. de preben. & quod notat Bar. in l. quod dicitur ff. de impen. in rebus dota. factis. & in l. 2. ad fi. ff. de appe. reci. Item

12. q. quæro an in infantem transferatur ista possesio? & videbatur quod non per l. 1. §. fi infanti. ff. de acqui. possi. sed credo contrariũ esse verius per id qđ notat Paul. de Cast. in l. donatarũ. C. de acqui. possef. de possessione quæ transfertur ficto modo. Sed an transiret ista pos

13. q. sesio in eum qui adhuc est in vtero dixi. in l. 2. titu. 23. 4. part.

¶ *Vel señore.* Ortum habet ista l. ab his quæ habentur in l. quotiens. C. de dona. quæ sub modo, quæ secundũ docto. ibi non sit late pro uideb it: sicut hic vides prouidere istam: nã per illam. l. tantum datur actio vtilis ex stipulatu, secundũ vnam expositionem, vel cõ

ctio. ex l. 1. ecu n dum aliã, quod tamen haberet actionem realem, &

quod elapsa die ille in quem post tempus fuit collata donatio esset dominus, & transiret in eum dominiũ, & possesio non fuit prouisum per illam. l. sicut per istam. ideo tene eam menti quia est valde singularis, & semper allegatur in palatijs. Bene tñ verum est quod Spec. tit. de locato. §. nunc aliqua versi. 70. quæritur in quæst. per eũ ibi posita exte. dit dict. l. quoticus ad actionem realẽ, sed casus speculatoris est longe diuersus ab isto, est enim mirabile quãe traditione, ali- crer. quã iste secundo donatarius dona. adipiscat pos. & inf.

Ad ti.

¶ *Lex VIII.*

Donatio facta propter filiorum defectum reuocatur in totum habitis filijs legitimis postea natis: si autem habens filios legitimos donet non reuocatur si legitima eis salua remaneat, reuocatur tamen vsque ad legitimam. h. d.

¶ *Porque no han fijos.* Si ergo haberet filios vel filium non videtur q̃d haberet locum dispositio huius legis, vt hic colligitur a contrario sensu. & in l. si vnquã. C. de reuocan. donatio. ibi filios nõ habens. in contrariũ tamen videtur. l. cum pater. §. cũ existimaret. ff. de lega. 2 & quia videtur etiã in isto casu militare eadẽ ratio, ac si nullũ filiũ habuisset cum potius velit pater dare bona filijs quam extraneis. vt in l. cum acutissimi. C. de fideicõmis. l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. & substi. l. cum auus. ff. de condi. & demon. & in hanc sentẽtiam inclinat Ange. in d. l. si vnquam. eo casu quo est verisimile patrem non donasse si sciuisset alios filios sibi nascituros, vt in exemplo ibi posito per eum. & idem vult Bal. in l. 1. col. 3. versi. sed quid si tempore donationis. C. de inoffi. donatio. vbi Paul. de Cast. distinguit an filius natus ante donationem esset odiosus patri vel non, vnde hoc totum residebit in iudicis arbitrio consideratis circunstãijs an pater si cogitasset de liberis postea nascituris, donaret vel non: vt late tradit Andreas Tiraquellus, in commen. d. l. si vnquam. super verbo. filios non habens.

¶ *Lex que heredan.* Adde l. fi. C. de lega.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 a ¶ *En in hanc esperança delos auer.* Istud verbū ponderat Ioānes Bernardus diaz de Luco, olim regij consilij indiarum collega meus nūc bene meritus episcopus Calagurritanus in regulis & fallentijs suis, in litera d. regula 141. pro cōmuni cōclusione doctorū, q si pōt ostendi q donator tēpore donationis cogitauit de filijs non reuocabitur donatio per d. l. si vnquā. neq; per hanc. l. vt voluit Bar. in l. tritia. § imperator. ff. de lega. 2. Ioan. de Imol. in c. fi. de dona. quā dicit cōmunē esse sententiā Soci. cōsi. 51. col. 3. vol. 4. in cōtrariā tñ par tē facit, quia dispositio istius l. & d. l. si vnquā nō fuit introducta fauore donātis, sed filiorū vnde nō pōt per patrē huic dispositioni renūtiari, vt in l. scire debetis. C. vt in posse, legato. l. qđ de bonis. § fi. cū simil. ff. ad l. falci. & tenet expresse Oldral. cōsi. 173. & Io. And. in additio. ad specu. titu. de instru. editio. § porro in addi. fin. versi. hoc autē certū est. quē sequitur Rom. in cōsi. 269. in fi. tenet etiā Alber. in d. l. si vnquā, vbi dicit se ita obtinuisse de facto, licet Specu. titu. de instru. editio. § porro. versi. donatio autem firma vult contrariū ponens pro forma q premittatur de non reuocando etiā in casu superuenientiū liberorū. Bar. etiā, in d. § imperator. col. pe. versic. quæro vtrū. l. si vnquā. tenet qđ reuocationi quę pōt fieri per d. l. si vnquā, potest renuntiari per donantē, non tñ querelæ in officiosæ donationis, quæ introducitur fauore filiorū quod est maximi effectus, nam per l. si vnquā. reuocatur donatio in vita patris, & per patrē, reuocatio tñ quæ fit per querelam inofficiosę donationis non fit in vita patris, sed postmortē filiorū, nā nullū ius habēt in vita patris, vt in l. fi. & ibi notat. Bar. ff. de liber. agnos. & si dicatur quod eueniet inconueniens, & damnū filijs in vita patris propter alimēta, si forte sunt pauperes dicendū est secūdū Ci. Ray. & Io. de Imol. in d. § imperator. qđ in illū in quē transeunt bona per donationem transibit hoc onus alimētorū, vt in l. si quis a liberis. § fi. ff. de liber agnos. & opi. Bar. dicit veriorem Ludo. Roma. cōsi. 29. mouetur prout Bar. ex c. quicunq; 17. q. 14. ibi eū filios non haberet neq; speraret prout etiam sunt verba nostre. l. & ex alijs quæ poteris videre per eū, & ita tenet Soci. dicens esse cōmunem opi. qđ possit renūciari consi. 147. incipit visa facti contingentia vol. 2. col. fi.

3 b ¶ *Dirse.* Et sic non haberet locum ista l. in venditione, vel alio cōtractu oneroso, sed in contractu gratuito donationis qđ intellige, nisi venditio esset facta modico pretio secundū Bal. in d. l. si vnquā, & in l. 1. C. de pactis. & adducit late Soci. cōsi. 215. col. 1. & 2. vol. 2. Quid si donetur pro dote alicuius puellæ, ab alio quā a patre an reuocetur talis donatio ex superuenientia liberorū? habui de facto & defendi q adhuc habeat locū ista l. & d. l. si vnquā, quia adhuc talis p dote datio dicitur mera liberalitas & donatio, vt in l. fi. § fi. a socero ff. quæ in frau. credito. l. 1. § accedit. C. de rei vxo. actio. cū simil. & in terminis adducebam cōsi. Alex. 71. vol. 4. & nunc in cōmento huius l. vidi And. Tiraquel. idē tenentē & allegantē. d. consi. Alex. in d. suo cōmento. l. si vnquā. super verbo donatione largitus num. 193. ibi duodecimo ista dotis mētio. vi. ibi in donatione vero ob causam q̄ respiceret fauorem donātis quarenus respiceret, & valor causę concurreret nō haberet locū ista l. vt tenet Ang. in d. l. si vnquā. & Alex consi. 40. vol. 4. dictus And. Tiraquel. in d. verbo. donatione largitus. nu. 122. in donatione etiā remuneratoria non haberet locū ista l. neq; d. l. Si vnquā, vt tenet Ang. notabiliter ibidē, & Decius qui alios recitat cōsi. 20. & dictus Andreas in d. verbo. donatione largitus. nu. 11. vsque ad nu. 94. vbi multa dicit & declarat quinque decla rationibus. adde Decium cōsi. 366. col. pe. & in donatione mutua, seu reciproca an habeat locum ista l. vi. eundē And. Tiraquel. in d. verb. vbi de alijs multis in hac materia. & an habeat locū ista l. in filia renuntiante iuxta formā. c. quāuis pactū, de pactis. lib. 6. vi. Decius consi. 181. in fi. & quid in legato facto an reuocetur per superuenientiam liberorū. vid. Alex. cōsi. 31. vol. 3. & Bar. in l. pe. ff. de cōfir. tuto. & an procederet ista lex in donatione iuris nōdū delati. vi. Soci. consi. 39. vol. 3. Et quid si filius maior renunciet maioriæ, & velit vt succedat secundo genitus, an si primogenito postea nascantur filij possit petere maioriam, decides ex notatis per Pau. de Cast. & alios in l. fi actionem. C. de pactis. & ex his quæ habentur in c. vnico de eo qui fidem fecit agnato de feudo paterno.

4 c ¶ *Aora.* Quicūq; sit ille, siue libertus, siue extraneus, & sic cessabūt opiniones. nam Azo. in summa. C. de reuocan. donatio. tenebat l. si vnquam. non procedere si donaretur alij quam liberto. idem tenue runt Guill. de cug. & Ci. in l. 1. C. de inoffi. dona. quam opi. dicebat procedere in puncto rationis Soci. in d. cōsi. 53. Cōmunis tamē opinio posti. gl. in d. l. si vnquam. erat in contrariū, quam sequitur ista l. 1. q. Quid tñ si donaretur filio proprio? dic qđ tunc non reuocatur, nisi vsque ad debitū honorum subsidium. l. si totas. C. de inoffi. dona. Bar. in d. § imperator. col. 1. & idē si donaretur ecclesię vel pio loco vt in c. quicūq; vbi tex. cū glo. 17. q. 4. Bar. in § imperator. sup. alleg. sed an reuocabunt filij postea nati, per querelā inofficiosæ donationis, vel ex dispositione huius l. vel d. l. si vnquā? pendet decisio, an in donatione facta filio iam nato pater de alijs filijs nascituris cogitauit, vel nō iuxta ea quę dixi sup. in gl. 1. & quid si dona tio facta iam nato erat magna, non tamen excedit valorem tertiæ & quintæ partis bonorū & partem legitimæ talis filij, an filij postea nati reuocabunt talem donationem? videtur quod non quia pater visus fuit talem filiū iam natum meliorare in d. tertia & quinta bonorū vt in l. 26. in ordi. Taurinis. Dictus tamen dominus episcopus Calagurritanus in loco sup. allegato, in glo. 2. tenet contrariū, imo qđ reuocabitur donatio, & reducetur ad æqualitatē cum alijs filijs, & non habebit talis filius vnicus maiorē partem ex dicta considerātione qđ visus fuit pater meliorare eū, nam cum esset vnus filius tantū non cadit qđ videatur meliorare, quia non debet præsumi illa predilectio neq; melioratio respectu nasciturorum, quorū merita nondum nouit, & quia facultas meliorandi intelligi debet pluribus filijs extantibus inter quos cadere posit affectio & predilectio quę cessat quando vnicum tantū habet, & licet nihil alleget ad hoc potest allegari tex. in § . datur. insti. de assignatio. liberto. vbi habetur q illa facultas (de qua in illo titu.) assignandi libertum datur ei qui duos plures ve liberos habet, & ibi gl. parua. dicit qđ in vnico filio hoc non est necesse, & facit etiā tex. in l. cum pater § . hereditatē. in li. ff. de lega. 2. ibi viriles autē inter eos fieri qui eo tēpore vixerint eū de alijs eligendi potestas non fuerit, prēterea cū ista reuocatio fiat ex præsumpta mente patris donantis, qui si alios sibi filios nascituros cogitasset, non tantum filio vnico quem habebat donaret, sed æqualitatem inter eos seruaret non potest dici quod dictus filius vnicus videatur melioratus a patre, & sic opinio. d. domini episcopi nititur summa æquitate & veritate, & ego credo esse veram in hoc. subdit etiam dictus dominus episcopus intantū hoc procedere, qđ si pater vnicæ filiæ donationem magnam pro dote fecisset supernascentes filij non relicto sibi tertio donationem vsq; ad suam legitimam reuocarent, neq; in hoc secundum eum gener videbitur decep tus, & si pretendat causam onerosam, cum imputet sibi qui nō prouidit in casu supernascentium liberorum, neq; ignorare debuit dispositionem d. l. si vnquam, neque huic vltimæ conclusioni aduer sari dicit. l. 29. in ordin. Tauri. qua cauetur quod ad hoc, vt dicatur dos inofficiosa debeat considerari quod excedat legitimam & tertiā & quintam partem bonorum, quia secundū eum illa l. loquit quādo dos venit moderanda per querelam donationis seu dotis inofficiosæ, non autē quando reuocatur ex dispositione dict. l. si vnquam. & huius nostrę legis, & subdit istud esse rationi, & æquitati consonum, & per hoc euitari parentum quorundam affectiones indiscretas, vt ibi latius per eum. Qui ego in hoc non assentio nā cum talis doris datio a patre fiat, iudicatur non mera donatio, sed ob causam vt ꝓbatur in l. cū mulæ. C. de dona. ante nup. & ibi gl. & Bal. col. 2 l. pomponius philadelphus. ff. fami. hercis. vnde talis donatio nō reuocaretur per natiuitatē sequentium liberorum, ita tenet Iaso. cōsi. 171. & ante eum Soci. cuius ipse meminit consi. 147. incipit visa facti contingentia. col. fi. vol. 1. & nouissime Tiraquel. in d. cōmento suo. versi. donationes largitus. nu. 196. pro opinione tñ domini episcopi facit, quia licet pater teneatur ex pacto officio dotare filiā, non tamen potest negari quin exerceat liberalitatem & donationē in filiam, vt probatur in l. 2. ibi paterna munificentia. C. de bonis. quæ liber. facit etiam opinio illa quam plurium doctorum, in taxā da dote filiæ metam esse legitimam, vt tradit Sali. in auctēn. res quę 2. notabi. C. com. de lega. & Alexan. qui alios refert consi. 69. vol. 1 & vide hodie nouam pragmaticam factam in curijs de Madrid, anno domini. 1534. petitione. 101. quod ergo dat vltra legitimam non ex debito, sed ex liberalitate facit, ergo habebit locum ista l. & l. fi vnquam. ad quæ tamen potest responderi non esse veram illam opinionem, quod in dote filiæ meta sit legitima, sed considerāda est dignitas filiæ, & quantitas facultatum patris & numerus liberorum, vt in l. fi filiæ pater. ff. de lega. 3. l. quæro, cum l. si quando. ff. de iure doti. l. 5. titulo. 7. 6. partita. vbi textus nota. & tradit late Soci. consilio. 288. columna. 7. cum sequen. volu. 2. Decius consi. 26. & consi. 180. & dos quam pater assignat filiæ iudicanda est cōpetens cum nullus melius quam pater sciat capere consilium pro filia l. ne que in ea. ff. de adulter. prætera si pater volens acquirere generum diuitem & potentem det dotem filiæ etiam excessiuam dictis considerationibus attentis, non potest negari quin faciat suum negotium, & vtilitatem sibi & suæ familiæ. ergo donatio est ob causam & sic non procedit dispositio huius l. neque d. l. si vnquā. quod tamen cessat quando extraneus donaret causa dotis vt supra dixi: tūc enim cessant istæ vtilitates & cautę & merā liberalitas exercetur. possent tamen saluari opi. domini episcopi quando pater desesperans de alijs liberis & cum posset dotare filiam minori dote cum marito illo cum quo contraxit, dedit sibi ampliorem dotem, considerans se nullum alium filium habere, tūc, quia exercet donationē simpliciter & cessant dictæ vel consimiles considerationes nimirum si tunc reuocetur donatio in eo quod dos fuit excessiua.

5 a ¶ *O gran partida della.* l. si vnquam. Vnde ista sumitur dicit aliquā partem vnde verificari videtur in qualibet parte euā minima. vt alias dicit gl. in cle. 1. in verbo aut earum parte, de foro compe. Bal. ramē in l. 1. C. de in ofi. donati. & in l. sicut certi. & in l. si cū vel in vtero. C. de testa. milit. tenet ꝙ requiratur vt saltim pars sit dimidia. p. l. nomen filiarum. § portionis. ff. de verbo. signi. Bart. vero in d. § imperator. tenet ꝙ verificetur & si donat quis rem particularem & sic nō quotitatiue. & Franciscu. Curtius senior consi. 1. col. 6. adducit autoritatē Bal. & Io. de Imo. q̄ saltem sit quarta pars bonorū. ego hoc relinquerem arbitrio iudicantis & sic ꝙ donatio ascendat ad talem portionem vel res particularis donata quod non esset verisimile se donaturū si de liberis cogitaret. & hoc tenet Ioa. Bapt. d. Sancto Seue. in d. l. si vt certi. & l. si cum vel in vtero. dicens ita vidisse iudicari in ciuitate Senarum. & tenet Franci. de Aret. in l. titius. in princ. ff. de liber. & posthu. Soci. in d. consi. 51. col. 5. & istud volut ista l. cum dicit gran partida, licet posset dici ꝙ ibi hoc verbū innuat, quod requiratur vt donatio sit maioris partis bonorum. vt in l. propter litē. & ibi Bal. ff. de excusatio. tuto. sed tenendum est quod dixi cum ista materia tendat ad præsumptam mentē donantis, & quia aliud est dicere plurima parte. vt in d. l. propter item: aliud magnam partē de quo etiam vi. And. Tiraquell. in commento illius l. super verbo omnia vel parte in aliquam. num. 27. cum sequenti.

6 b ¶ *Si despues.* Siue modico intervallo siue magno postea nascatur dum tamen de liberis tempore donationis non fuit cognatū, vt quia forte maritus diutius ab vxore prægnante abfuisset, quę statim post donationem peperit filium argu. ff. de captiuis. l. 1. & idem si tempore donationis habebat filium quem tamen ignorabat se habere ex mente & sententia huius. l. & probatur in l. sicut certi. & in l. si cum vel in vtero. C. de testa. milit. & l. titius. § . lucius. ff. de libe. & posthu & est de mente Bart. in rep. l. 1. 2. q. principali. C. de sacrosanc. ecclesi. tradit dictus Andr. Tiraquell. in commento. d. l. si vnquam. super verbo filios non habens. num. 14 & 15.

7 c ¶ *De su muger legitima.* Non ergo procedit dispositio huius legis in filijs adoptiuis neque in spiritualibus quos donator de sacro fonte leuauit neq; in monasterio in quo donans ingrederetur neq; in filijs naturalibus etiā si ex rescripto principis legitimentur: de adoptiuis volut expresse Paul. de Cast. in l. 2. C. si quis alij. frau. patro. Alexā. cōsi. 40. vol. 4. Decius consi. 399. de spiritualibus patet quia isti nō succedunt patribus spiritualibus. vt not. Anto. & Abb. in c. tāta. qui filij sint legi. tradit. d. And. Tiraquell. in d. l. si vnquā super verbo suscepit liberos. nu. 21. cum sequen. de monasterio tenet Albe. in d. l. si vnquā. Franci. de Aret. in l. 1. col. 7. ff. de testa. & tradit. d. Andreas sup dicto verbo num. 36. & 37. vid. ibi. num. 42. an reuocet saltem vsq; ad legitimam de filijs naturalibus. tenet Oldral. cōsi. 278. incipit licet quam. ad claustrales in. 3. dubio per l. qui libertinus. § . pen. ff. de operis libert. & l. generaliter. § . cum autem. C. de instit. & substit. sequitur Tiraquell. vbi supra. num. 45. Ripa. tamen ibi. q. 28. vult contrarium ex præsumpta voluntate donantis quæ fuit ratio d. l. si vnquam. ista. l. partiarum fauet primæ opinioni. vt dixi in princ. huius gl. & idem dicit Tiraquellus esse de filio naturali respectu matris donantis. nume. 51. si tamen essent tales filij naturales qui matri possent succedere ex testamento & ab intestato veluti qui non sunt ex damnato coitu, videtur quod per istos reuocetur donatio ex quo etiam dicere possunt inofficiosum testamentum matris. vid. ibi per eum. & l. 9. in ordin. Tauri. & adde quæ not. Alex. consi. 40. vol. 4. dubio. de filijs naturalibus restituitis vel per principē legitimatis ꝙ donatio prætextu eorum non reuocetur tenet Salic. in d. l. si vnquam. Bal. in l. 1. col. pe. C. de inoffi. donatio. & in l. 2. C. si quid in frau. par. & in c. innotuit. de electio. vbi contrarium dicit esse legitimatrix talis filius per subsequens matrimonium: nam per istū reuocaretur donatio. vi. de his late per. d. Andream super dicto verbo nu. 58. & 59. cum multis sequent. & Decium consi. 307. col. fi. & late consi. 366. aduerte tamen quia ista. l. videtur decidere ꝙ imo & per legitimatū per subsequēs matrimonium non reuocetur donatio, dum dicit: q̄ si despues ouisse fijo, o fija, de su muger legitima con que casasse despues, vult em ista l. vt requiratur filiū natum esse ex vxore legitima, & sic ꝙ tēpore cōceptionis natę ex vxore legitima qualitas adiūcta verbo denoxa l. si extraneus. ff. de condic. ob causam. & sic innuit secus esse, si non nasceretur ex vxore legitima licet postea ex subsequenti matrimonio legitimetur: neq; est de hoc mirandum, cum etiā attenta sola dispositione iuris communis Alex. in. l. gallus. § . & qđ si tantū. col. fi. ff. de liber. & posth. hoc idē videtur tenere motus hac ratione, quod huiusmodi legitimatio trahitur retro in præiudicium legitime nati. vt not. Ioan. And. in regula sine culpa. de reg. iur. lib. 6. & in c. tāta. qui filij sint legi. quia tamen hoc est rigidū cogitandū super hoc relinquēdo vi. quę dixi. in. l. 1. ti. 3. part. 4. in gl. sup. ¶ *Con que casasse despues.* Hoc dicit, quia certū est ꝙ de filijs natis de tali vxore, donator tempore donationis non cogitauit. Non tamen intelligas ꝙ si ex vxore quam tempore donationis habeat nascerentur, quod ideo donatio per istos non reuocaretur: nam idem esset de eis dicendū si & similiter apparet de eis donantem tempore donationis non cogitasse, cum militet eadem ratio. & ita tenet Bal. in. d. l. si vnquā. in casu positione & in dubio, an præsumatur cogitasse de liberis, vel nō vi. Bar. in d. § . Imperator. col. pe. versi. quæro. qđ si in dubio. & notat quod in eo, qui non potest opinari, quod naturali ter sit habiturus filios, sed eit desperatus se posse habere eos: tunc licet de filijs cogitauerit, habebit locum huius. l. dispositio secundum Soci. consi. 126. vol. 3. col. 2. versi, aliquando & tertio. & hoc ex ratione in qua fundata est ista. l. & d. l. si vnquam. vid. ibi per eum qui dicit hunc casum nō repetisse a doctoribus decisum, & subdit ibi colum. 4. quod promissio de non reuocando propter susceptos & renunciatio. d. l. si vnquam. videtur intelligenda respectu filiorum & de filijs ex vxore quam tunc habebat procreandis ex alia vxore. & dictum Soci. latius repetit & prosequitur dictus Andr. Tiraquell. in dict. repet. l. si vnquam. num. 100. versi. declaratur. vid. ibi per eum.

8 ¶ *Que luego.* Et sic non expectata morte donantis, vt filius sic reuocet imo & ipse pater statim potest, vt hic, & apertius in d. l. si vnquam. vbi gl. fi. filius tamen viuente patre non posset agere ad reuocationem secundum Cin. & Ioan. Fab. in l. 1. C. de inofficio. donatio. fi tamē ageret filius recursum haberet contra donatarium ad alimenta. vt in d. l. si quis a liberis. § . fin. ff. de liber. agnos. mortuo tamen patre, filius reuocabit sicut & pater poterat, licet & pater in hoc nullam de clarationem suæ voluntatis fecisset. secundum Alberic. in d. l. ii vnquam. ex quo l. ipso iure reuocauit.

9 ¶ *Es reuocada.* Ipso iure, vt hic dicitur & notat glos. fi. d. l. si vnquam. & si possessio per constitutum fuit translata in donatarium, reddit in donatorem constituto ipso resoluto secundum Philipp. Decium. consi. 166. ad fin. quia constitutum sequitur naturam eius actus, cui apponitur. Bald. in l. ex testamento. ad fin. C. de fideicommiss. & in l. 2. de seu. dat. in vicem. l. commisso. & adde ꝙ reuocabitur donatio & si fit iurata. vt not. Bart. in d. § . Imperator. in fin. & est cōmunis doct. conclusio.

10 ¶ *Manera.* Reuocatur in totum. vt in d. l. si vnquam. & quia licet filij postea nati decedant, donatio non reconualescit secundum Alberic. ibi. & Bartol. in d. l. titia. § . Imperator. col. pen. versi. quæro pone filij sunt nati. ff. de leg. 2. licet Alberic. in l. 1. ff. de alsig. libert. arguit illius l. contrarium inferebat.

11 ¶ *En vida.* l. neque in vita neq; in morte donabit vel legabit vltra legitimam. vid. 28. in ordin. Taur. vbi habetur ꝙ vigore diuersarum. In no. rec. est l. 12. ti. 11. fori permittentium donari posse in vita per parentem habentem filios legitimos, quintam partem, & etiam in morte posse legari ex quintam donare vel legare, siue in vita siue in morte & licet illa. l. loquatur quando donat vel legat descendentibus a fortiori si extraneis & sic per illam. l. tollitur illa antiqua doctorum Hispanorū dubio. & notat quod in eo, qui non potest opinari, quod naturali ter sit habiturus filios, sed eit desperatus se posse habere eos: tunc licet de filijs cogitauerit, habebit locum huius. l. dispositio secundum Soci. consi. 126. vol. 3. col. 2. versi, aliquando & tertio. & hoc ex ratione in qua fundata est ista. l. & d. l. si vnquam. vid. ibi per eum qui dicit hunc casum nō repetisse a doctoribus decisum, & subdit ibi colum. 4. quod promissio de non reuocando propter susceptos & renunciatio. d. l. si vnquam. videtur intelligenda respectu filiorum & de filijs ex vxore quam tunc habebat procreandis ex alia vxore. & dictum Soci. latius repetit & prosequitur dictus Andr. Tiraquell. in dict. repet. l. si vnquam. num. 100. versi. declaratur. vid. ibi per eum.

12 *Segun Gallo. Lib. 2. de confir. cap. 25. vltra.*

Lo que no sse puede hazer en vida.

Donacion en vida.

Donacion en muerte.

Donacion en vida.

Donacion en muerte.

Donacion en vida.

*Donacion en muerte

Universidad de Deusto
Biblioteca

sui superlegem. quoniam in prioribus. C. de inofficio. testam. qui tamen ad decisionem oblitus est huius. l. participarium. ex qua satis probatur, quod non possit disponere parens vltra vnam quintam partem, siue modum quotæ, siue particularium rerum donationes faciendo in vita, & dicit Roder. ibi vnus bonus verbum. quod vbi pater in vita non donasset quintam per modum quotæ, sed fecisset aliquas particulares donationes modicas:) vt sit quotidie) q̃ non cõsueuit attendi, vt tempore mortis habeatur confideratio ad diminuendam quintam partem bonorum quam pro anima legasset, propter illas particulares modicas donationes factas a patre in vita: quia esset hoc quodammodo litigare manus patris, vt induceretur intentio dicti distributionis, & administrationis bonorum quod secundum eum minus esset procul ab iniquitate & nihil allegaretur ad hoc minus consuetudine & absurditate, quæ alias resultaret. & certe quando esset modicus excessus, & filij parum grauarentur in legitima ex donationibus minutatim factis in vita, æquum videtur hoc dictum maxime sic consuetudine roboratum: si tamen esset notabilis excessus & grauamen, idem iudicare in pluribus donationibus ad minutum factis, sicut in vna magna alienatione, vt probatur in l. nomen. §. 1. & ibi gl. in verbo prope. ff. de legat. 3. notat Bald. in l. fraus. ff. de legi. & ansisti. phibitio q̃ parentes non donẽt, neq; in vltima voluntate legent vltra quintã, intelligatur de ipsis bonis parentum, & proprietate eorũ tantum, an etiam cõprehendat fructus quos in vita parentes habent de suis propriis bonis, vt sic fructus in hoc iudicentur sicut cæra bona est pulchrum dubium, & non memini me vidisse per aliquem tactum, nili per Socin. consi. 93. vol. 1. incipit circa primus præsentis consultationis articulum. in 3. dubitatione. vbi arguit ad vtrãq; partem, & tandem cõcludit: q̃ idem sit iudicium de fructibus sicut de cæteris bonis, deducto eo quod attinet ad necessitatem victus, attenta personæ qualitate, & dignitate iuxta notata per gl. & doct. in l. mariti. ff. solut. matrimo. l. plenũ. §. equitis. ff. de vsu & habi. & loquitur ibi Soci. in casu suo multum conformi. ad l. nostri regni vbi per statuum fuerat augmentata legitima filiorũ & parenti tantum licebat disponere de quarta parte bonorum, moueretur ipse quia. l. generaliter loquitur, ergo generaliter debet intelligi. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. præstan. c. si romanorũ. 5. distinguitur enim inter bona fructus percepi ex bonis, quam ipsa bona quæ a beando dicuntur. l. subsignatum. §. bona. ff. de verbo. significa. neq; in eis potest dari ratio differentiæ & eũ verba statuti in nullo repugnent. sed proprie verificentur. ve. ificari & debet dispositio. l. 1. §. is qui nauem. ff. de exercito. & confirmatur hoc per casum quem dicit Singul. in l. fi. versi pen. ff. de requirendis reis. vbi patet q̃ dispositio illius tit. ali, per quem immobilia & mobilia abstentis citati annotantur & conscribuntur, vt si veniat intra annum recuperet, interpretantur per illum text. vt vendicet sibi locũ in fructibus postea perceptis illo anno, qui inter mobilia computantur. adducit etiam dictum Bal. in c. 1. in fi. princi. de dace tenenda. q̃ publicatio mobilium quæ fit ob pacis violationem, vendicat sibi locum in fructibus, adducit etiam d. paulus. §. 1. ff. de pign. & l. quæ uis. C. in quibus caus. pig. vel. hyp. taci. cõtrahi. cũ concor. ibi allegat. in gl. & q̃ fructus augent ipsam rem. l. item veniunt. fructus. ff. de peti. hæred. & dicit Iacob. Butr. in l. tubemus. C. ad Trebel. q̃ fructus censentur res hæreditariæ, sicut & relinquũ patrimonium: & quia eiusdem naturæ debet esse augmentũ sicut & ipsa res principalis. l. etiam. C. de iure dot. l. si conuenerit. §. si nuda. & quod ibi Bar. dicit. ff. de pigno. actio. l. fi. C. de frumen. vrbis Constantinopo. li. 11. allegat etiã alia, quæ ibi poteris videre. & ad finem etiam subit bonũ verbũ, ista non esse ita amare recipienda, vt & si parens aliquanto magnas expensas fecisset in vitã: & aliquos fructus errogasset in pios vsus: debere fieri imputatio in illam quintam vel quartam partem in casu suo. Sed si deberet superesse notabilis quantitas ita quod verisimiliter si non inuenitur, parẽs in alias personas præsumatur verisimiliter ero gasse. contra ista tamen dicta Soci. vrget text. notabilis. & ibi Bal. in l. eum oportet. §. non autem. C. de bonis quæ libe. vbi habetur q̃ pater, qui habet vsumfructũ in bonis aduenticijs filij, potest istũ vsumfructũ quẽ habet in bonis filij, quia ista donatio nõ reuocabitur p q̃rela inofficiosę donatiõis, prout dicit Cald. in d. §. nõ aũ. Itẽ si fructus pueniant ex re alteri donata & tradita; quia tales fructus non augẽt rem donatam. vt dicit gl. in d. §. plane. & probatur in d. §. ex rebus, nec fuerunt in bonis patris. tene ista mente quia quotidiana sunt.

a ¶ *Legitima.* Habes hic, q̃ donatio inofficiosa facta in prejudicium filiorũ tam naturũ reuocatur per querelã inofficiosę donationis, vsq; ad legitimã tantũ, & nõ in totũ. super quo de iure cõi fuerunt diuersæ opiniones inter Azo. & Hugoli. glossatores. vt dicit gl. in l. 1. C. de inof. dona. in gl. mag. 5. q. & opi. Huguli. ibi recitata distinguentis inter donationem inofficiosam re & consilio factã: vel re tantũ magis cõiter per doct. ibi approbat & ita attestat Soci. cõs. 126. col. 1. vol. 3. hęc. l. approbat opi. Azo. vt nulla facta distinctione tm vsq; ad legitimã reuocetur, quã opinionẽ etiã tenuit Bal. in d. l. 11. col. 4. & sub dubio forte dicit ibi Paul. col. 3. istã opi. fore meliorẽ. & adde ad istã. l. q̃ nec̃ remunerãdo pòt parẽs donare in prẽiudicium legitimę filiorũ, & sic donatio etiã remuneratoria reuocat vsq; ad filiorũ legitimam, vt voluit gl. & ibi notãt Fulg. Paul. de Cast. & Iaso. in auth. vnde si parẽs. C. de inof. testa. licet sec9 sit in liberto. vt in. l. diuus. ff. si qd in frau. patroni. Quid autẽ si pater alienet bona in fraudẽ filiorũ titulo oneroso, an si filij reuocẽt vsq; ad legitimã? vi. Bar. in l. nõ vsq; adeo. ff. si qs a parẽte fuerit manu. & Iarius Bal. in l. 2. versꝰ. quo. an filius. C. si qd in frau. patro. Paul. de Cast. in l. Imperator. ff. ad Treb. Io. An. in addi. ad Spec. tit. de reb. eccl. nõ alie. sup parte cæterũ. la. 2. Alex. cõs. 57. vol. 5. & an filij possint in casu, in quo pater dilapidat bona, petere vt eis assignetur aliqua possessio patris, p̃ alimẽtis? vi. Bal. in d. l. 2. ver. sed pone pater. & quid de bonis quæ pater perdidit in ludo, an reuocẽt filij vsque ad legitimam? vi. Bal. in l. 1. C. si quid in frau. patro. & Ange. in suo tract. 1. malefi. in parte metidore de mali dati. col. 3. & per Iaf. in l. in executione. 5. fi. ff. de verb. oblig. ¶ *Lex.* IX.

b Valet donatio sine insinuatione vsq; ad quingentos morapetinos auri: & vltra nõ valet nisi cũ licentia & scientia iudicis loci vbi fit donatio: tũ in donationibus factis a principe vel a priuato principis nõ requirit insinuatio. nec in dote, nec in donatione, p̃pter nupt. quantacunque sit insũma: nec in donatione p redemptione captiuorũ, aut refectione ecclesię vel domus aut hospitalis. Et si Imperator donat alicui villã cũ suis juribus: nõ intelligit cõcessisse monetã nec merũ imperiũ: nisi specialiter cõcedat. Et si specialiter cõcedit nihilominus tenetur facere pacẽ & guerrã pro eo donatarius & erũt appellationes principis. h. d.

¶ *Con carta.* Quando donatio excedit quingentos solidos regni scriptura, vt hic. & in. l. donatio. & in l. pe. C. eo. nor. gl. in c. 1. de cẽsi. li. 6 fallit in donatione, q̃ facit princeps priuato vel priuatus principi, q̃ nec̃ requirit scripturam, nec̃ insinuationẽ, vt hic. & in l. sancimus. in princip. versi. exceptis. & in authe. ibi posita. C. eod.

a ¶ *A eglesia.* Habes hic iuncto verbo q̃ est infr. eod. l. ibi iusticia de sangre, q̃ in generali donatione seu concessione castri, seu loci nõ veniunt merum & imperium etiam si donatur ecclesię. Cuius contrarium in donatione facta ecclesię per principem tenuit Din. in quodã suo consilio relato per Ioã. And. in addit. ad Spec. ti. de iur. om. iudi. in addit. e

¶ *Despoblasse.* Quæ sunt ista habes hic. & in. l. penul. tit. 15. part. 2. & ibi dixi. 6

f ¶ *Monteda.* Intelligę & declara. vt in dicti. l. pen. tit. 15. part. 2. 7

¶ *Despues.* Est ergo de regalibus meri imperii, vt hic vides & dicit Oldrad. consi. 292. vnum. Õmunes ecclesiæ p̃ legitima defensione imperii adhærere debent principi, quia nullo modo poterit resabidi care, & fuit dictũ quorundã antiquorũ, vt refert. Io. And. in dictis addit. ad Spec. in verbo. pastoralis. ti. de iurisd.

¶ *Su derechos.* Habes hic & infr. cũ dicit entendiesse quid comprehendatur in donatione principis, cum dicit cum omnibus iuribus ad d. l. si quando. la prima. & ibi Lucã de Penna. & Io. de Plat. C. de bo. vacan. lib. 10. vid. etiã Paul. de Cast. in l. pro parte. ff. de seruitu. 5

¶ *Delreyno.* Quę sunt ista habes hic. & in. l. penul. tit. 15. part. 2. & ibi dixi. 6

f ¶ *Monteda.* Intelligę & declara. vt in dicti. l. pen. tit. 15. part. 2. 7

¶ *Despues.* Est ergo de regalibus meri imperii, vt hic vides & dicit Oldrad. consi. 292. vnum. Õmunes ecclesiæ p̃ legitima defensione imperii adhærere debent principi, quia nullo modo poterit resabidi care, & fuit dictũ quorundã antiquorũ, vt refert. Io. And. in dictis addit. ad Spec. in verbo. pastoralis. ti. de iurisd. 8

In no. rec. est l. 1. 2. & 3. ti. 10. li. 5. 3 b

¶ *Villa.* Villę & castra sunt quędã nomina, q̃ in se continent iurisdictionem & honorem & districtum, & ius patronatus. vid. Bal. in. c. vnico. col. 3. de capita. qui curiam vend. Bar. in. l. 1. §. sitę autẽ. ff. de noui operis nunti. & dicunt villę, edificia, sitę muris. vt patet Leutti. 25. c. & dicit Bar. in extraua. ad reprimendum in gl. super parte prouinciæ. & an possit rex homines suos stipendiarios alterius facere esse q̃ transeant in eius dominio tradit Lucas de Penna. concludẽs q̃ nõ in l. vnica. C. de capitcui. cẽsu. exi. li. 11. q̃ nota ad l. de Valladolid. & limita vt in l. 51. ti. 18. part. 3. qd autẽ si rex donauit mihi castrũ reseruatis sibi quibusdam vassallus quod castrũ multiplicatum est postea in hominibus & magnitudine quæritur ad quem pertinebit illud augmentũ. dic q̃ dicit inquiendæ sunt familiæ vnde processerunt quid progenitores suos fuerit. & sequi debẽt. vt. C. de agrico. & cẽsi. l. cũ scimus. li. 11. ista Bal. in c. 1. §. si quis. de manso. col. 3. versꝰ. sed pone. de cõtro. inuesti. 4 c

¶ *Despues.* Posset hoc fieri absq; alia autoritate superioris. vt not. Bal. in d. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. licet enim ędificare villas & castra in loco proprio. vt in l. quæcũq; C. de fundis limitro. lib. 10. tamen tale castrum, sic in loco proprio ędificatũ auliam habet iurisdictionem, sed ille qui est dominus ciuitatis, quo ad iurisdictionẽ, est dñs illius castri. l. nulli. C. de epis. & cler. Itẽ qui ex vico. ff. ad municip. est enim ędificium eius iurisdictionis, cuius est sola secundũ illã regulã quid quid ędificatur, &c. secundũ Bal. in l. 1. versꝰ. in initio. ff. de offi. præfect. vrb. col. 2. in fi. vbi ipse ponit notabilem quæstionẽ: ad cuius decisionem confert ista. l. ponit enim, q̃ princeps donauit mihi locũ publicũ, puta talem montem, & ibi ego castrum ędificio, cui deputo pro territorio totum montem. quæritur an castrũ sit meum, & an habeam iurisdictionem ac si princeps donasset mihi sub nomine vniuersali, scilicet territorii: cuius resolutio est, q̃ si princeps donat sub nomine territorii venit iurisdictio, & castrũ est metũ, quo ad proprietatẽ & iurisdictionem, vt in l. pupillus. ff. de verbo. significa. si autẽ donasset, non expresso nomine vniuersali dicit Bald. q̃ non venit iurisdictio in concessione: quia merũ & mixtum imperiũ nominatim est concedendũ. l. 1. ff. de offic. eius cui est mand. iurisd. & hoc idem videtur velle idẽ Bal. in l. a procuratore. C. mãd. vbi dicit q̃ nihil cõmune habet proprietas fundorum cum iurisdictione. hæc tamen. l. innuit quod si donatio talis loci fuit cum omnibus iuribus quæ ibi rex habebat, quod venit iurisdictio causarum ciuilium, non tamen merum imperium. facit. l. si quando. C. de bonis vacan. li. 10. sed tamen adhuc limitarem hoc, & intelligerem quando sub nomine vniuersali donaret, vt etiam hic innuit cum dicit villa o castillo, lugar. & sic quod sit eiusdem qualitatis & vniuersalitatis. sed quid si aliquis fecit maioriam ex facultate regis vel legis, & inter cætera bona assignauit filio maiori, & cæteris vocatis iurisdictionem alicuius castri vel villę: an ex hoc videatur donare maiorig omnia alia iura, & reditus villæ: & videtur quod non per supra dicta & quæ habentur & notantur in cap. vnico de capita. qui curi. vend. & potest induci ad hoc bonus text. in l. alimentorum. ff. de alsig. liber.

¶ *Con gracia.* Habes hic quod rex potest alicui concedere ea quæ sunt regalia & idem habetur in d. l. pen. tit. 15. 2. part. quod notã, nã Lucas de Penna in l. contra publicam. C. de re mili. lib. 12. super hoc late inuitat quod rex non possit concedere regalia in perpetuum: imo neque ad tempus nisi illi cui concederetur esset multum proba persona & vtilis regno, quod tamen talis concessio ad vitam regis concedentis tantum valeat habes in dict. l. penult. secundum quam ifra est limitanda & vide quæ dixi in l. 10. tituli. 18. 3. partita. in concessione vero meri imperij. vide quod habetur in dict. l. 2. titu. 9. lib. 5. ordin. regal. vbi & de donationibus castrorum & villarum. an autem is qui reperitur in possessione regalium de quibus hic cogatur ostendere titulum suæ possessionis videas per Lucam de Penna vbi supra quod sic. & nisi ostendat licite compellitur ad restitutionem eorum. adde l. 4. titu. 1. lib. 2. l. 2. titu. 1 lib. 3. ordin. regal. & intelligit & limitat Lucas de Penna vbi supra. quando lis est cum rege vel ad eius petitionem instituta vt ostendatur titulus: secus si quæstio sit inter priuatos. 9

In no. rec. est l. 2. & li. 5. ti. 10. 3

¶ *Que las alcadas.* Adde l. pen. tit. 15. part. 2. & quæ dixi in l. 22. tit. 13. ea. part. in gl. super verbo, o le embargassen. & quæ habentur in ca. venientes. de iureiurand. 10

¶ *Guerra, y paz.* Adde l. pe. tit. 15. part. 2. & quæ dixi in dic. l. 22. tit. 13. ead. part. in glo. super verbo o no le fiziessen hueste. 11

¶ *Para sacar cautivos.* Adde l. pe. C. eod. & l. fi. C. de iure dot. & authent. eo de cursum. C. de donat. ante nup. vbi ista habentur. 12

¶ *Eglesia.* Approbat opinionem Pilei glossato. de qua per Ioa. Andr. in addi. tio. ad Spec. tit. de instru. editio. §. porro. super verbo illud. quam ibi sequitur ipse, & eandem opinionem tenet Bar. in. l. illud. C. de sacrosan. eccle. sed Bal. in d. l. illud tenet opinionem contrariam, scilicet quod donatio facta ecclesiæ vltra quingentos aureos exigat insinuationem, & videtur de mente. glo. in l. sancimus. in princip. super verbo quingentorum. C. eo. & istam opin. tenet etiam Salic. & Paul. de Cast. in d. l. illud. ideo tene menti istam. l. 13

¶ *De oro.* Arbitror esse castellanos aureos huius regni, quod patet ex his quæ notat Paul. de Cast. in. l. quicunque col. 3. C. de seruis fugiti. & in l. fin. in princip. vbi in indiuiduo logitur de istis quingentis aureis. C. eo mu. de legat. & ex his quę notat Ioan. de Plat. in l. quotiens C. de fusced. & archa. lib. 10. & in rubr. C. de vete. numis. po. li. 11. & Abb. in capit. 9. conquærente. de offic. ordin. adde quæ dixi in l. 2. tit. 11. 3. part. 14

¶ *Mayor donation.* Sed quid si fiat pactum de non petendo aliquod debitum excedens dictam summam tam egeat insinuatione? o. And. in addi. ad Speculat. tit. de instrumentorum editione. §. porro. in additione magna. tenet quod non & Salice. in l. creditori. C. de pactis. glo. tamen tenet contrarium in l. si quis obligatione. ff. de regu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur.& Bart.in.l.modestius.ff.de donatiõ.& est magis cõmunis opin. secundum Alex.in d.l.creditori.vbi Ias.& Soci.quod autem si quis remittat pœnam caducitatis,an egeat insinuatione vid.Bald. quod non iure.l.in principio turis si post alie.vassa.seu redeme.

16 a ¶ *Con carta e con sabiduria.* Non ergo sufficeret præsentia tabellionis,& testium:sed requiratur etiã præsentia iudicis vltra notarium: ita dicit.Paul.de Castr.in.l.fin.C. qui admitti.quos ipsi nõ alligant. vbi etiã tenet Iason,dicens secta cõsuluisse.& dicit Paul.de Cast.in d.l.acta.quod si aliud diceretur omnia iura loquentia de insinuatione essent inania,cum de qualibet donatione cõficiant instrumentũ,q̃ quotidie practicatur in isto regno,vt quando donatio excedit.500.aureos insinuetur corã iudice.& opponit in platijs de isto defectu neq; vnquam fuit receptum,vt sufficeret insinuatio notarij:dicendum est tamen quod donatio sic excedens si fiat in actu coram iudice sufficiat,cũ acta desiderant iudicis præsentiã,vt in d.l. acta.& in l.siue apud acta.C.de transactio.& hinc est q̃ inuentarium quod fit apud acta dicitur insinuatum.Bal.in auth.si omnes.in fi.C. si se,vt ab hæreditate.si tamẽ extra acta fiat donatio & si fiat cũ tabellione & testibꝰ, vel cũ testibus requiritur q̃ postea illa donatio insinuetur corã iudice:quia insinuatio fit non solũ cum presente iudice sit donatio:sed etiã si post factum instrumentũ donationis iudici intimeꝫ.vt probatur in l.donatio.C.eo.& ibi Ang.& co.tit.l.in hac vbi etiam notant Bal.& Ang.Et comprobatur ex notatis per Ioan. Andr.in titu.de instrumentorum editione.§.porro.in addione magna.super verbo subscribat.Sed quid si tabellio,coram quo consecutur instrumentum donationis,esset iudex & tabellio.vid.Alexan. consi.157.vol.2.incipit,visis instrumẽto donationis.col.1.&.2.vbi tenet q̃ iũs fuisse debet tabellio viri& duorum.& corã ipso sufficit in scriptis ex quo est iudex,sed an requiratur q̃ iudex approbet expresse donationem,vel sufficiat q̃ ei tibi intimetur ẽ gloss.in auth.vt nõ fiant pignorationes.§.illud quoq;.colla.5.in verbo gestis monumẽtorum,tenet q̃ requiratur expressa iudicis approbatio,& per illã glos tenet Guitel.in.l.illud.C.de sacrosanc.eccle.qui etiam dicebat in insinuatione requiri causæ cognitionẽ ne donans decipiatur.C. eo. l.data,& potest & debet interrogari de causis quare patrimonium suum sic exhauriat,& dicta Guliel.recitat Bald.in.l.si confu.l.ff. de adoptio.1.lectu.2.col.versi.tertia quæstio contrarium tñ tenet Bart. in.l.Modestinus.ff.de dona.& Bal.in.d.l.illud.dicit de hoc esse casũ in.l.fi.C.de præ.decurio.lib.10.qui tex.hoc nõ bene probat:quia nõ loquitur,vbi donatio esset excessiua,& quæ illa.l.hoc nõ probet si cet rationẽ non assignet dixit Io.de Pla.in.l.i.C.de apochis publ.li. 10.in fine primæ col.seu prin.2.opinio Bart,& aliorum q̃ nõ requirat decretum videtur probari hic,cum dicit consabiduria,vno tamẽ casu procedere posset opin,gl.si.& Guliel.scilicet quando insinuatio esset contra dicta per aliquos oppositores,veluti coniunctos donanti,qui diceret ex leuitate vel ex turpi causa factam esse donationẽ. vt declarat Bal.quem vid,in.l.nec quicquam.§.vbi decretũ.col.2. ff.de offic.pro consul.

17 b ¶ *Del mayor judgador de aquel lugar.* Nota hanc.l.decl irantem coram quo iudice debeat fieri donationis insinuatio.de iure communi non erat ita clarũ vt in.l.in hac.C.eo.& in auth.de defenso.ciui.§.nulla. & not.Ioan.And.in d.additio.ad Specu.de qua in glo.præcedenti.

¶ *Lex.X.*

Propter in gratitudinem donatarij commissam vituperando vel de crimine capitali aut famoso:vel exquo si probaretur,perderet donator maiorem partem,bonorum accusando vel percutiendo:aut magnum damnum in bonis inferendo:siue mortem donatoris tractando reuocat,donationem:sed si post donationem,fact amsilio mater secundo nubat non reuocat donationem,nisi filius de eius morte laborer:vel si percutit eam,seu vt ipsa perdat maiorem partem bonorum laboret,& si donator viuens non fuit conquestus de ingratitudine ad reuocandam donationem eius hæredes non possunt hoc facere,hoc dicit.

¶ *Alguna gracia.* Quid si donetur propter bene meritã?videt q̃ nõ reuocetur,cũ illa dõ sit propria donatio,vt in.l.acquilius.ff. eo.& facit.l.si pater.§,1.eo.ti tu.vbi glos.& glo.hoc etiam vult in l.fi.C. de reuocan.donatio.& tenet Abb.in.c.fin. de donat.col. pen.in contrarium tamẽ arguit Bal.in c 1.col.pe.vers. dicit dominus Iacob.de Raueña,q̃ demerita vltra magis præponderant quã meb rita præcedentia,qui vltima culpa nocet.l.si per emptorẽ.ff.de actio. emp.sed tene quod prædixi:quia probatin.d.l.si pater.§.1.vbi glo. hoc tenet.& adde Ias.in Lex hoc iure.col.13.in secũdo effectu obligationis ancidoralis.ff.de iusti.& iure.& nota etiam,q̃ dos data nõ revocatur prætextu ingratitudinis per patrẽ secũdum Bal.in l.fi.col. 1.C.de dotis promiss.Bal.& Imol.in l.post dotem col.7.ff.soluto matr. Ias.in.§.fuerat.col.2.insti.de actio.quod in patre verũ videtur,eo quia tenetur ad dotandum.l.qui liberos.ff.de ritu nup.& sic non potest dici gratia,in extraneo tamen cum sit gratia & donatio saltim respectu mulieris dotatæ,videtur contrarium dicendum.ad hoc faciunt,quæ dixi supra eodem.l.8.in glos.super parte diesse quid autem si in aliqua dispositione maioriæ caueatur prout aliquando fit quod inobediens patri vel possessori maioriæ priuetur successione,an procedat etiam in illo inobediente qui non primo loco sed vlteriori sperabat succedere.vide text.in l.fin. ff. de bonis liber. & facit.l.titius.& ibi Bartol.ff.de testa. nisi it. quod non i quod forte posset limitari nisi sit nepos maior,cum ille in omnem casum cessante morte eius vel culpa debet succedere.facit.l.viuo.ff.de bonis liber.& l.si quis incesti.C. de incest.nupt.& vide in l.diui fratres ff.de iure patro.

¶ *De palabra.* Ita intelligebat Ioan.And.in.c.fin.eo.tit.nam de personalibus iniurijs statim subdit.& idem dic si eum fugauit,vel cercetam tenuit etiam sine manus iniectione secundum eum.& Alberic. in.l.fin.C.de reuocan.dona.& per istam.l.& per dict.cap.fin.patet non esse necesse,vt sæpe inferatur iniuria verbalis vel realis prout dixit.Faber in.§.sciendum.institu.de donatio.motus per verbum, et fundat positum in dict.l.fin.

¶ *Acusando le.* Tene menti,nam non reperies hoc ita expressum de iure communi.& vide l.qui cum maior.§.si libertus.ff. de bonis libert.& in aliis.§§.illius.l.

¶ *Manos ayradas.* In dicto.l.fin.& capitu.fin.dicit impias manus,& sic non procederet hoc si se defendendo vel alias percutit donatorẽ.vt in capitu.ad aures.& in capit.in quibusdam.de pœnis.& in capit.si vero.§.penultim.& fin.de sententia excommunicationis.& tenet Ioan.Andr.in dict.capitu.fin.idem si iocose secundum eum.qui & subdit idem ess.si ignorauit illum esse donatorem.cum ingratitudo in ignorante notari non possit.l.si ignorans.ff.loca.capit.si vero el segundo.de sententia excommunicationis.habebit tamen locum secundum eundem hæc.l.& si manu propria non percutit.sed per alia percuti faciat.capitul.si quis suadente.17.quæstione quarta.tum.capitul.mulieres.in fin.de sententia excommunicationis.& idem dicit si non manu sed pede percutiat.

¶ *Gran daño.* Procedit etiam si non fiat in tota substantia,vel maiori parte:quia &in minori potest grauedinum inferri,vnde hoc erit in arbitrio iudicis,secundum Ioan.Andr.in dicto capitul.fina. colum.fina.& dicit probari in capitu.penu.eod.titu.& quid si damnum non fuit sequutum:fuit tamen attentatum:Ioan.And.ibi inclinat,quod isto casu non habeat locum:ista pœna reuocationis,nec obstat litera sequẽtis casus quia ipsa illatio periculi ibi est delictum consumatum.

9 a ¶ *Alguna.* Concord.auth.quod mater.C.de reuocan.dona.

7 b ¶ *La donacion.* Quid si promisit de non reuocando etiam prætextu ingratitudinis.vid.quę dixi in l.67.tit.18.part.4.& quid si fuerũt plures donatarij vnius rei indiuidue,an commissa ingratitudine contra vnum tantum reuocetur donatio in totum.vt in arg.l.ii.quis hæ lege.§.quotiens & ibi glos.ff. qui & a quibus & per glos.& Alberic.C.de libe r.& eorum liber.l.2.

8 c ¶ *Sus herederos.* adde.d.l.ii.C. de reuo. don. & c.fi. isto tit. & l. 1. & l. his solis. vbi Bal. C.de re. dona. & facit.l.omni modo.in prin. C.de inofficio testa.& l.nõ tantum.§.si emancipatus.ff. de bono. possess. contra tab.l.1. in fine.ff. ad fyllã.l.2. & l. diui fratres.ff. de iure patro. l.procula.ff.de probat.limita nisi donator conquestus dum vixit.l.quæ a patre.C.de restitu.mili. vel iniuriam ad animum reuocasset.l.ii.C.de iniu. vel cœpisset vel præparasset se ad reuocationem,vel dum venisset ad mouendum huiusmodi litem mortuus est.l.posthumus.§.fin.ff.de inofficio.testa. Sanctimus.in fin.C.eod.titu.item limita nisi ex pacto apposito,vel alias propter talem ingratitudinem,donatio reuocaretur ipso iure nam tunc transiret in hæredem etiam quærela non præparata,quia iniuria quæ trahit secum executionem,transit in hæredem.vt notatur in.l.3.§.quod ait prætor.ff.quod quisque iur.& tenet in terminis Bald.in §.insuper.col.fin.verit.ex his etiam.de prohib.l.feu.alienan.per Frede.& sequitur Floren.in d.c.fin. vbi vid.Ioann. de Imo. col.6.ad fi.nititur impugnare hoc dictum.prædens tamen opinio est verior & communis,quam & tenet Bart.in d.l.1.ad fi. prime col. ff.de priua.delictis Aluarotus,& Card. Alex.in d.§.insuper. Socinsi.66.col.pen. vol.tertio.limita etiam si donator ignorauit causam ingratitudinis,vel si sciuit non habuit tempus competens ad agendum.arg.c. cum in vestri. de electio. & c.fi. de donatio.& eius quod notat gl.in l.fideicommissum.C.de fidei.commis.& in l.fororem C.de his quibus vt indig.secundũ.Ioã.And.& Abb.in d.c.fi super gl.fi.Item limita & intelligestam.l.in hoc quod dicit quod sit opus quod donator reuocet propter ingratitudinem in donatione perfecta & alias irreuocabili si enim desui natura esset reuocabilis vsque ad mortem vt illa quæ sit per viam maioriæ vel donationis in tertia bonorum iuxta.ll.regni,tunc videtur quod ipso iure reuocetur. arg.l.3.§.fin.ff.de adimen.lega.limita tamen hoc nisi prælegatũ seu donatio reuocabilis haberetur loco institutionis quia tunc necessaria esset exhæredatio in filio:quia quando prælegatum seu diuisio bonorum facta per patrem,est ita magna quod videtur succedere loco institutionis seu hæreditatis relictæ iudicatur tanquam institutio non tanquam legatum.Bart.in l.marcellus.ff.ad Trebel.& nota quod in casu quo reuocatur licet superueniat postea calamitas magna filio ex quo diceretur pater misertus filio non tamen reintegratur donatio.l.non putauit.§.si quis emancipatum.ver.post similia autem.ff.de bono.possess.contra tabul.An autem contra hæredem donatarij ingrati possit donator agere gl.in dict.ca.si.videtur velle quod non ex quo tacuit donator in vita donatarij.& idem vult glo. fin.in dict.l.fi.& sequitur ibi Cin.Bal.Ange.Ioan.Andr.& Abb.in dict.c.fi.nam ista actio dicitur quasi actio iniuriarum,quæ tendit ad vindictam:igitur si non fuit intenta,neque competit contra hæredem neque heredi.cum emancipatur.§.emancipatus filius.ff.de col la.bono.& quod notatur in l.fi ille.vbi Ioan.de Plat.C. de decurio. lib.10.In contrarium tamen facit quod habetur in l.fin.C. de adulter.de muliere decedente ante motam quæstionem adulterij,quod nihil ominus marito competat ius contra hæredẽ mulieris,& solue, vt per Ioan.de Imo.in dict.ca.fina.col.7.ex cuius dictis colligo q̃ si donatario non fuisset res tradita,sed promissa,tunc posset: exceptione se tueri donator contra hæredem donatarij.

¶ *Lex.XI.*

Dõatio causa mortis infirmatur si donatarius moritur antequã donans aut permittet donationem: aut si contraheret de infirmitate. & donatio causa mortis fieri potest absq; testamenti factione,& debet fieri coram quinque testibus. & filiusfamilias licet non possit facere testamentum. potest facere donationẽ causa mortis de parentis consensu, item nõ tenet donatio vi vel metu facta. hoc dicit.

Auth. C. de donat. causa mort.

Las vegadas fazẽ los omes donaciones,d estãdo cuydados en enfermedades,o teniedo otros peligros de que no cuydauã escorrer:e por ende q̃remos aqui fablar de las tales donaciones.E dezimos,q̃ la donació q̃ ome faze de su voluntad,estãdo enfermo temiẽdose d̃ la muerte e,o de otro peligro q̃ vale.f Pero tal donació como esta puede ser reuocada,en tres maneras g. La.j.es si se muere ante aql a quiẽ es fecha,que el otro que la fizo. La segunda el se callare ende en su vida,sus herederos h non la pueden retratar nin querellar despues.

¶ *Ley.XI.De las donaciones que fazen los omes seyendo enfermos,quales deuen valer,e quales non.*

d ¶ *Donationes.* Notandum quod appellatione donationis non semper venit donatio causa mortis:quia non est donatio.l.1.§.1.ff.eodem. vnde dicit quod si istud verbum donatur permittiue,tunc non includitur donatio causa mortis.l.si filius.ff.eodem.si vero donatur prohibitiue,vt si statutum dicit quod mulieres non possint donare,tunc includitur donatio etiam causa mortis.Bald.in cap.1.in princi.nume.26.de prohib.feud.alien.per Frede.& sequitur ad.regni prohibentem mulierem contrahere sine licentia viri,quod neque possit donare causa mortis. In contrarium tamen facit.l.fin.l.C.de donat.causa mortis forte.potest dici quod si ita donatio fiat pacto vel stipulatione:quia tunc accedit magis contractui quam vltimæ voluntati exigatur mariti consensus:si vero fiat sine pacto:quia tunc magis accedit vltimæ voluntati non exigatur. hæc distinctio colligitur ex dictis Bald.in l.prima.C.de donatio.caus.mort.& quod donare sit contrahere,vide.l.si donationis.& ibi glos.C. quod metus caus.

e ¶ *De la muerte.* Debet ergo in donatione hac fieri mentio mortis vel peculi,vt dicatur donatio causa mortis neque enim eo ipso quod moriens donet,videtur donare causa mortis,vt in lege Seya.§.final.ff.de donatio.causa mortis.ita dicit Azo.C.eodem. in summa.si tamen ex actis de hoc constaret staremus certo.vt notat.Bartol.in lege quæ dotis.columna secunda.ff.de soluto matrimonio.& in dubio vbi fit mentio mortis,præsumitur donatio causa mortis,vt in dict.l.Seya.§.final.l.Seya.ff.de dote prælega.glos.ff.in l.mortis causa.§.titia.ff.de donatio.causa mortis. Cin.& alij in lege secunda.C.de iur.dot.& vide in materia testator.in capit.de his.de sepultur.& Alexand.consil.81.volumine primo.& consilio.14.eodem.volumine.& consilio.78.volumine 4.incipit visis quæ allegantur.& consilio.81.primo volu.& Soci.consil.53.volum.1.& consilio.232.secundo volum.in donatione causa mortis facta per eum qui de propria vita desperauit,tacite intelligitur conditio si de illa infirmitate decesserit,licet secus sit in heredis institutione secundum Bald.in l.fin.C.de posthu.hæred.instituendis.& hæc verba,dono tibi post mortem meam,vel viere bonis meis post mortem meam?an inducant donationem causa mortis,vel inter viuos?vid.Bal.in.l.si mortis.& in l.in donationibus,C. ad.l.falcid.

f ¶ *Que vale.* Sed an transeat dominium sine traditione,vid.Bal.in l.ff mortis.C.ad l.falcid.

g ¶ *En tres maneras.* Adde.§.primum institut.de donatio.& leg.non omnis.ff.si certum petatur.leg.Senatus de donatio.causa mortis.& repetit donator causa mortis fundum donatum cum fructibus.l. cum quis.ff.de condit.ob causam.&.potest agere cõtra emptorem, qui emit a donatario eo viuente.secundum Bart.in l.illud.§.primo. ff.de donat.causa mortis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Testamento.* Sed an minor qui donat causa mortis, debeat iurare vt dicit Bal. sub dubio forte quod sic, quando donat promittendo. ¶ *Item sacramenta.* col. 3. de pace iura. firman.

¶ *Fazer.* Et an donatio causa mortis requirat presentiã donatarij. vide quæ istam quæstionem disputat in l. 1. C. de donat. caus. mort. & eod. tit. quem refert & sequitur Bal. in l. cõtractus. col. 4. C. de fide instru. & succederet tunc arbitrium boni viri in declarando pretiũ ex qualitate rei, vt declarat Bal. nouel. in tracta. de dote. fol. 1. col. 1. in princ. Iaf. in l. cum stipulatus. col. 7. in prin. ff. de verb. obli. vi. tan. ẽ tex. in l. si merces. in prin. ff. locat. & ego ex mente Azo. per d. c. 5. qua de caus. inst. r. de locatio. intelligerem rem venditã cõ sumpta, vel perẽptam in potestate emptoris: alias non succederet arbitriũ boni viri in declarando pretiũ rei sed pretiũ eius vsus & cõmodi quod emptor q nunc allegat defectũ pretij habent ex illa ratione cogitari quia doctores non tangunt.

¶ *Ley. II. Quien puede fazer vendida, e quien non.*

AQuellos omes dezimos que puedẽ cõprar e vender, q̃ son atales, que se puedẽ obligar [h] cada vno dellos. el vno al otro. E poren de lo que vẽdiesse el padre al fijo q̃ tiene en su poder o el fijo al padre, nõ valdria porque non pueden fazer obligacion entresi. Ca como quier que seã dos personas, segũ natura, e segũ derecho, son contadas por vna. [i] Mas si el fijo ouiesse ganado algũa cõsa, de aquellas ganancias, q̃ son llamadas castrense, vel quasi castrense, segun diximos en el titulo q̃ fabla del poder que han los padres sobre los fijos, de tales cosas como estas, bien podria fazer vendida a su padre.

¶ *Ley III. Como ninguno non deue ser apremiado vender lo suyo.*

VErça nin premia non deue ser fecha a ninguno de vender [k] lo suyo, nin otrosi de comprar si non quisiere, e si alguno no la fiziesse a miedo [a] non valdria. Pero si dos omes ouiessen vn sieruo de so vno e el vno dellos lo quisiesse aforrar, e el otro non, aquel que lo quisiesse franquear bie podria comprar [b] la parte del otro, maguer non gela quisiesse vẽder, e dando le precio conueniente [c] e guisado por el, segund aluedrio de los omes buenos podria le apremiar por el Iuez del logar q̃ lo resciba, maguer non quiera: e desamparar el sieruo porque pueda ser franqueado. E esso mismo dezimos, que seria si alguno ouiesse su sieruo, a q̃ fiziesse premias malas, e sin guisa, como si le diesse poco de comer, [d] o si le firiesse de malas feridas, o le mandasse fazer alguna cosa contra razon, [e] ecõtra derecho. E por qualquier destas razones, o otra semejante dellas, pueden apremiar segun derecho a su señor que lo venda: e es tenudo el señor de vender lo maguer non quiera: assi como diximos en la quarta partida deste nuestro libro en el titulo que fabla de la libertad.

¶ *Ley. IIII. Como los guardadores non pueden comprar ninguna cosa de los bienes de los huerfanos que tienen en guarda.*

TVtores son llamados en latin los que son guardadores de los menores de catorze años. E estos atales [f] non deuen enagenar [g] las cosas [h] de los huerfanos fueras ende, quando les fuessen tan gran menester [i] q̃ non podrian al fazer, o por grã pro dellos, [k] e estonce se ha de fazer cõ muy grã sabiduria, [l] e cõ otorgamiẽto del juez [m] del logar. [n] Pero dezimos q̃ ninguno de los guardadores, nõ puedẽ cõprar ninguna cosa, de las q̃ fueren de aquel, [o] q̃ tiene mobilia preciosa alienare, cũ hæc immobilibus æquiparetur iuxta no C. de tata per glo. in pœnitura. de his q̃ minofiunt a præla. & C. sine consen. ca. ẽ reb' & in c. vnico. eorũ. de cleri. ægro. & de li. 6. an tamen admittatur pignoratitia mobilia ad vtilitatem minoris. vi. in l. 8. tit. 13. ea. partit. [p] ¶ *Gran menester.* Vel si vrgeret res alienum. l. 1. in princ. vers. quæ si forte. ff. de reb. eorũ l. 8. tit. 16. part. 6. vbi ponit alias causas vel si pupillus alt non posset aliunde. vt in l. Sãcimus. C. de sacrosanct. eccle. & tenet Bar. in l. magis puto. §. in primis ad finem ff. de rebus eorum & glo. vbi vi. alios casus in l. ob æs. C. de præd. mino.

¶ *Pro dellos.* De iure communi tantum videtur permitti propter æs alienum vt in dicta. l. 1. §. flæs alienum. ff. de rebus eor. vnde Ioan. de Plat. in l. fi. in additione. C. de iure reipubli. lib. 11. assignans differentiam inter pupillum & furiosum, dicit quod pupillus non vendit rem immobilem, nisi vrgente debito, sed ciuitas vendit pro suo commodo, licet debitum non sit. l. fin. C. de venden. rebus ciui. lib. vndecimo. Ista. l. vult quod etiam pro magna vtilitate minoris res immobilis possit distrahi, sicut & sit in reb. ecclesiæ. cap. sine excepti one. 12. quæstione. 2. notat glo. ea. cauſ. & quæstione in summa. & forte in hoc ista. l. sequuta est dictum Speculatoris. de emptio. & venditio. §. nunc dicendum restat. vers. hoc quoque. ibi, aut ob euidentem vtilitatem pupilli. & adde glo. in l. quæcunque. C. de bonis quæ libe. & ibi Bald.

¶ *Con muy gran sabiduria.* l. cum cognitione causæ. l. magis puto. §. ne passim. ff. de rebus eor. l. ob æs. C. de præd. mino. tradit Spec. tit. de emptione & venditione. §. nunc dicendum. vers. hoc quoque, Decius qui alios allegat consi. 403. colum. 2. ad fin. & ibi habetur, quæ debeant interuenire in ista causæ cognitione & dicit ibi Spec. quod vbi decretum iudicis reperitur inter positum, præsumitur omnes solennitates fuisse adhibitas, tradit etiam Io. de Imo consi. 98. quod tamen est limitandum, nisi ex breuitate temporis arguatur dec. erum fuisse inter positum sine causæ cognitione, vt consuluit notabil. Petr. de Anchar. consi. 83. incipit, vilis diligenter actis & actitatis. quam decisionem dicit singularem Iason in l. nec quicquam. §. vbi decretum. colum. 17. ff. de offic. procon. super quo adde quæ ipse dicit eadem colum. vers. nota & secundo diligenter. & quod not. glo. in l. 2. C. de fide instru. & iure hasfisca. lib. 10.

¶ *Otorgamiento del juez.* Adde dicta. l. 1. in princ. ff. de reb. eorum. & dicta. l. ob æs. C. de præd. mino. requiruntur ergo tria vt dicit glo. in dicta. l. 1. iuris. decretum, & causa alienandi, & præsentia tutoris, vel curatoris. adde. l. 60. & quæ ibi dixi tit. 18. part. 3.

¶ *Dellugar.* Non aperit cuius loci an domicilij vel vbi res sita est. & videtur quod loquatur de iudice domicilij & adde legem magis puto. §. illud. ff. de rebus eo. lex tamen si prædium. C. de præd. mino. exigere videtur, quod sit iudex loci vbi res est. vbi Cy. Alber. & C. de contra. empt. neque ista. l. hoc videtur negare.

¶ *De aquel.* Adde legẽ cum ipse. C. de contrahenda emptione. & legẽ nec si in emptione. §. finali. ff. eodem. hodie per. l. ordi. titu. 5. lib. 5. neque l. 2. §. publice neque clam. licet tutori vel curatori emere res minorum, ff. li. 5.

Titulo. V. De las vendidas e compras.

VEndida, e compra, es vna natura de pleyto, que vsan mucho a menudo los omes entresi, porque es cosa que non puedẽ escusar. Onde, pues q̃ en el titulo ante deste, fablamos de las donaciones: queremos aqui dezir, de las vendidas, e de las compras. E mostraremos que cosa es vendida. E quien son aquellos que la pueden fazer. E en q̃ manera puede ser fecha. E de que cosas. E a quiẽ pertenesce el pro, o el daño, de aquello que es vendido, si se empeora, o se mejora. E que cosas, e que pleytos son aq̃llos, que deuen guardar, e fazer entre los que venden, e compran. E sobre todo esto, mostraremos, por quales razones, se puede desfazer la vendida, despues que es fecha.

¶ *Ley. I. Que cosa es vendida.*

VEndida, es vna manera de pleyto que vsan los omes entresi, e faze se con consentimiento de las partes, por precio cierto [g] en que se auienen, el comprador, e el vendedor, que not. gl. in l. 2. C. qui ætate. lib. 10. & Alex. consi. 48. vol. 1. col. 1.

¶ *Titulus. V.*

¶ *Lex prima.*

Est venditio vnus modus pacti quo multum homines vtuntur cũ partium consensu certo pretio inter ementem & vendentem interueniente. h. d.

¶ *Por Precio cierto.* Nulla enim est venditio sine pretio, vt hic. & in l. 9. infra eo. §. ptiũ. insti. de empt. & vend. vbi Io. Fab. pulchre dicit, q̃ licet exhibeatur instrumentum in quo venditor confiteatur se vendidisse certo pretio: nõ tamẽ declaretur nõ valere nec sufficeret talis confessio. & idem si testes de venditione ita deponerẽt cõtra venditorẽ, licet secus esset contra tertium. vt not. Bal. in l. 1. C. de rebus alie. nõ alie. & tradit Alex. cõsi. 18. vol. 1. & Soci. cõsi. 208. vo. 2. col. 2. incipit. vilis actus. & procedit ista l. etiam si venditor dicat, q̃ vendit iusto pretio: nam ex quo pretium non declaratur, non tenet venditio secundum Io. de Imo. in l. scendum. col. 2. ff. de verb. obligã. nec obstat. l. si fundus. §. fi. ff. de pigno. quia ille est casus specialis. sed an data retur hoc casu actio præscriptis verbis si emptor vel locator fruitus est rei. Azo in summa. in stit. de locatio, tenet q̃ sic per. §. qua de causa

¶ *Lex. III.*

Nemo inuitus compellitur vendere nec emere: & si metu, vel vi fecerit non valet: si tamẽ seruus sit communis & socius velit ei dare libertatem potest dare socio pretium arbitrio bonorum virorũ: & idem si contra tus dominus seruum male tractaret: vt vapulando vel famem ei dando: alias nemo compellitur regulariter emere nec vendere: & si compellitur non valet hoc dicit.

¶ *De vender.* Adde l. inuitum. C. eod. & l. neque emere. C. de iure deliberan. & vtrobique videbis fallentias aliquas in gl. & per Ias. in l. neque emere. vbi Alber. aliquos casus fallentig ponit notatos, scilicet inl. Iulianus. §. idẽ celsus. ff. de actio. empti. & l. 2. C. de cõmu. rerum alienta. & casum in l. 1. C. vt nemi licere in empt. spe. se excu. lib. 10. & l. 1. C. de metatis & metalla. li. 11. & subdit, q̃ alios casus forte curiosus lector poterit reperire. Ego ex studijs meis collegi casum in. l. si fundum. cum. l. sequent. ff. mandata. alium in l. 2. C. debito. ciui. lib. 11. & ibi Bar, & Io. de Plat. alium in l. communi dividundo. §. fin. ff. cõmu. dividun. adde. l. cursum ambulare. & ibi Io. de Pla. versic. item alle. gatur. C. de cursu. publi. lib. 12. adde Io. And. in additio. ad Spec. ti. de emptio. & venditio. §. prius. in additione sup. parte. Celsus adde

in no. alios duos casus in l. 11. tit. 9. lib. 5. ordi. versi. los marauedis de juro rec. est que compraron. & in fi. illius. l. ad de alium casum in l. 19. ti. 4. lib. 6. 15. tit. ordin. regal. adde etiam quod compellitur quis vendere ob necessitatem reipublicæ. arg. l. 1. in fi. C. de cadu. tollen. notat Ange. in §. fi. instit. de donatio. adde eciam. l. si quis sepulchrum. in prin. ff. de religio. & sumptu. per quã. In no. rec. est l. 20. titu. 7. lib. 9. l. dicit ibi Gutierl. & sequitur Florta. quod si religiosi: non habeãt locum ad habitandũ congruentem, vel sufficientem quod possunt petere, quod loca sic condecentia eis assignentur, & ea ratione cogitur vicinus vẽdere domum quia fauore publicæ vtilitatis compelli tur quis vendere rem suã, & idem tenet Bar. Gepol. in suo tract. defensuit. vrba. prædio. c. fi. qui alios refert sic & alias dicebat Io. And. in additio. ad Spec. tit. de execu. senten. in prin. quod ad erectionem furcæ compellitur quis vendere solum suum.

2 a ¶ *Amedo.* Adde l. si donationis. C. quod met. caus.

3 b ¶ *Comprar.* Adde l. 1. §. his itaque. C. de commu. seruo. manumis. & §. fi. instit. de dona. & l. 2. tit. 22. part. 4.

4 c ¶ *Precio conueniente.* Non ergo habet locum taxatio de qua in d. l. 1. §. ne autem. C. de communi seruo manu. vide quæ dixi in l. 2. titu. 22. part. 4. in glo. super parte por precio derecho.

5 d ¶ *Poco de comer.* Adde l. 6. titu. 21. part. 4.

6 e ¶ *Contrariazon.* Vt si dominus vrgeret ancillam ad impudicitiam, & castitatis violationem secum vel cum alio. vt in l. 2. in prin. & ibi gl. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

¶ *Lex. IIII.*

1 a Non potest tutor rem pupilli vendere nec alienare nisi in causa necessaria & cum iudicis decreto: nec potest rem pupilli emere nisi iudice autorizante vel cum alterius contutoris consensu: & quamuis sic emerit restituetur si est læsus ad quatuor annos post legitimam ætatem. hoc dicit.

1 f ¶ *Estos atales.* Idem dic de curatoribus. l. 2. C. de prædi. mino. & ff. de rebus eorum in rubrica. & per totum. & l. 6. tit. 18. part. 3. & quę ibi dixi l. 16. tit. 16. part. 6.

2 g ¶ *Enagenar las cosas.* Large hic accipitur pro quacunque specie alienationis. l. non solum. C. de præ. mino. l. fi. C. de rebus alie. non alie. & tenet Azo. in summa. C. de præ. mino. col. 2. & comprehendit etiam hypothecam. d. l. in prin. cum gl. ibi. ff. quæ res pigno. obli. possint & l. si consensu. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. l. 1. §. fi. cum l. seq. ff. de rebus eorum. posset tamen tutor vel curator pro obseruantia contractus liciti, quem facit in rebus minorum generaliter obligare bona minoris, sicut & potest prælatus. vt in c. nulli. de reb. eccle. nõ alienã. & ibi Host. Io. And. Card. & Abb. & tradit Alex. cõsi. 118. co. pe. vol. 5. versi. insuper. vbi dicit istam esse magis communem opinionem. sed licet hoc procedat in prælato, in quo non videtur prohibita generalis, sed specialis hypotheca tãtum, vt in dicto nulli. & in §. nos igitur. in auth. de non alie. aut permu. reb. eccl. colla. 1. & ibi gl. in tutore vel curatore non crederem in generali hypotheca inclusi immobilia, si nõ fieret cum decreto iudicis per prædicta, & per rex. in l. pe. C. de his qui ve. ætа. impe. & quia esset eadem ratio: nã ita ex hypotheca generali veniretur ad distractionem rei immobilis, sicut ex speciali prout etiã in prælato dicebat Anto. & Io. de Imo in d. c. nulli. & adde. ff. de rebus eorum in rub. & Io. de Pla. in l. 2. C. de prædi. decu. li. 10. & vi. glo. & Bal. in l. curator. C. si res alie. pig. data sit.

3 h ¶ *Las cosas.* An intelligatur etiam de mobilibus iuxta dispositionem d. lex quæ tutores. C. de admi. tur. videtur quod non sed tantum de immobilibus. vt in l. 18. ti. 16. part. 6. cogita quia. l. ista generaliter loquitur & licet. d. l. 18. tamen excipiat seruos antiquos. idẽ videtur aliis rebus mobilibus quæ viles essent & seruari possent vt in d. l. lex quę tutores & ratio suadet ne fiat in potestate tutoris solo mobilia preciosa alienare, cũ hæc immobilibus æquiparetur iuxta no C. de tata per glo. in pœnitura. de his q̃ minofiunt a præla. & C. sine consen. ca. ẽ reb' & in c. vnico. eorũ. de cleri. ægro. & de li. 6. an tamen admittatur pignoratitia mobilia ad vtilitatem minoris. vi. in l. 8. tit. 13. ea. partit. [p] ¶ *Gran menester.* Vel si vrgeret res alienum. l. 1. in princ. vers. quæ si forte. ff. de reb. eorũ l. 8. tit. 16. part. 6. vbi ponit alias causas vel si pupillus alt non posset aliunde. vt in l. Sãcimus. C. de sacrosanct. eccle. & tenet Bar. in l. magis puto. §. in primis ad finem ff. de rebus eorum & glo. vbi vi. alios casus in l. ob æs. C. de præd. mino.

¶ *Pro dellos.* De iure communi tantum videtur permitti propter æs alienum vt in dicta. l. 1. §. flæs alienum. ff. de rebus eor. vnde Ioan. de Plat. in l. fi. in additione. C. de iure reipubli. lib. 11. assignans differentiam inter pupillum & furiosum, dicit quod pupillus non vendit rem immobilem, nisi vrgente debito, sed ciuitas vendit pro suo commodo, licet debitum non sit. l. fin. C. de venden. rebus ciui. lib. vndecimo. Ista. l. vult quod etiam pro magna vtilitate minoris res immobilis possit distrahi, sicut & sit in reb. ecclesiæ. cap. sine excepti one. 12. quæstione. 2. notat glo. ea. cauſ. & quæstione in summa. & forte in hoc ista. l. sequuta est dictum Speculatoris. de emptio. & venditio. §. nunc dicendum restat. vers. hoc quoque. ibi, aut ob euidentem vtilitatem pupilli. & adde glo. in l. quæcunque. C. de bonis quę libe. & ibi Bald.

¶ *Con muy gran sabiduria.* l. cum cognitione causæ. l. magis puto. §. ne passim. ff. de rebus eor. l. ob æs. C. de præd. mino. tradit Spec. tit. de emptione & venditione. §. nunc dicendum. vers. hoc quoque, Decius qui alios allegat consi. 403. colum. 2. ad fin. & ibi habetur, quæ debeant interuenire in ista causæ cognitione & dicit ibi Spec. quod vbi decretum iudicis reperitur inter positum, præsumitur omnes solennitates fuisse adhibitas, tradit etiam Io. de Imo consi. 98. quod tamen est limitandum, nisi ex breuitate temporis arguatur dec. erum fuisse inter positum sine causæ cognitione, vt consuluit notabil. Petr. de Anchar. consi. 83. incipit, vilis diligenter actis & actitatis. quam decisionem dicit singularem Iason in l. nec quicquam. §. vbi decretum. colum. 17. ff. de offic. procon. super quo adde quæ ipse dicit eadem colum. vers. nota & secundo diligenter. & quod not. glo. in l. 2. C. de fide instru. & iure hasfisca. lib. 10.

¶ *Otorgamiento del juez.* Adde dicta. l. 1. in princ. ff. de reb. eorum. & dicta. l. ob æs. C. de præd. mino. requiruntur ergo tria vt dicit glo. in dicta. l. 1. iuris. decretum, & causa alienandi, & præsentia tutoris, vel curatoris. adde. l. 60. & quæ ibi dixi tit. 18. part. 3.

¶ *Dellugar.* Non aperit cuius loci an domicilij vel vbi res sita est. & videtur quod loquatur de iudice domicilij & adde legem magis puto. §. illud. ff. de rebus eo. lex tamen si prædium. C. de præd. mino. exigere videtur, quod sit iudex loci vbi res est. vbi Cy. Alber. & C. de contra. empt. neque ista. l. hoc videtur negare.

¶ *De aquel.* Adde legẽ cum ipse. C. de contrahenda emptione. & legẽ nec si in emptione. §. finali. ff. eodem. hodie per. l. ordi. titu. 5. lib. 5. neque l. 2. §. publice neque clam. licet tutori vel curatori emere res minorum, ff. li. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed an per illam l. corrigatur ista: ita quod neque liceat tutori emere rem pupilli, etiam cum autoritate iudicis, vel alterius cōtutoris: videbatur quod sic qui in casu illius l. non poterat tutor aliag emere, nisi auctorante alio tutore vel iudice quia ipse non potest sibi suam autoritatē inter ponere. l. 1. in fi. ff. de auto. tuto. & ita intelligit Ang. & Albe. in d. l.

cūipse: contrarium tū imo, q illa lex non corrigat istam videt veri, nā & de iure communi antiquo secundū cōem opi. tutor se autorante potest emere a pupillo maiore infante palam & bona fide: vt nor. Bart. in l. pupilli. §. fi. ff. de auto. tuto. & per docto. signāter Saly. in d. l. cūipse. C. de contra. ēpt. istum ergo casum tñ corrigit illa noua

lex. si ergo emat bona fide cum autoritate iudicis vel alterius tutoris, poterit vt hic habetur super quo latius distingue vt per Bart. in d. §. fi. d. l. pupillus & per Saly. & Pau. de Cast. in d. l. cum ipse.

10 a ¶ *Con otorgamiento.* Intellige si res mobilis esset, alias si immobilis: vt supra requireretur, autoritas scilicet tutoris & decretum iudicis. vt declarat Bar. in l. si curatorem. C. de in integ. rest. mino. & vi. Bar. in l. 1. ff. de rebus eo. & qui si tutor esset minus legitime constitutus, an sufficiat decretum iudicis, cum tali minus legitimo tutore. vid. Specul. tit. de tutore. §. general. ter. col. 3. vbi notabiliter.

11 b ¶ *O de alguno.* Vid. glo. in l. 2. §. tutor. ff. pro empto. & quod ibi dicit Pau. de Castro.

12 c ¶ *En las leyes.* Vide. l. 5. & 8. tit. fi. part. 6.

¶ *Lex. V.*

» Præses aut iudex non posset emere per se vel per alium: nec familiares eius in loco suæ iurisdictionis, nisi necessaria pro victu & vestitu: bene tamen potest rem vēdere sui patrimonij ante habitam. h. d.

¶ *Adelantado.* Hic est qui de iure communi dicitur præses prouinciæ vt habetur in l. 22. tit. 9. part. 2. sed quid de consillarijs principis an possint emere res subditorum. vi. l. fin. C. de rescin. vendi. vbi glo. & Bald. dicit quod non vbi & Albe. post Odofre. dicit quod illa. l. obviat bararijs illorum, qui conuersantur in curijs dominorum, ne sub præxtu emptionis fraudes committant. & quia male seruātur secundum eam: fiunt in curijs & officijs baratariæ multæ, aliqui vero intelligunt illam. l. in rebus priuatorum quæ substātur a fisco: vt proceres curiæ & consiliarij principum illas non emant & istam lecturam refert & sequitur ibi Saly. quidquid tamen sit de iure contrarium videmus seruari de facto. vi. quæ dicam infra in glo. sequen.

h

2 c ¶ *Ines qualquier.* Siue sit de maioribus iudicibus, siue de minoribus. l. 1. C. de contracti. iudicum. l. principalibus. C. si cert. peta. l. nō licet. & l. qui officij. ff. isto tit. l. si per impressionem. C. quod met. caus. vel siue sit iudex perpetuus: vel ad certum tempus de iure tamen communi magis cōmunis est opinio, q̄ ista prohibitio non habeat locū in iudicibus perpetuis per tex. in l. præfidis ibi quia perpetui sunt. ff. si cert. peta. & tenet Bar. & magis communiter doct. in l. principalibus eo. tit. Bal. in l. solent. §. non vero. ff. de ofīi. procō. & idem dicūt de officiali ad bene placitum: quia propter incertitudinem equiparatur perpetuo. gl. in clementi. 2. de præscript. tradit Ias. in d. l. principalibus. co. 2. & secundum hoc videmus auditores regalium cancellarium quotidie emere & cōtrahere cum prouincialibus: quia licet. l. regni præcipiat quod tales auditores non intelligantur nominati: nisi ad vnū annum, vt in l. 4. titu. 4. lib. 2. ordinam. ex quo subentur seruire elapso anno ad bene placitum principis (vt in ordinationibus regalis audientiæ Vallis Oleti, & de consuetudine principis est, quod non & vi. solet illos mouere) iudicantur perpetui secundum Angelum in l. 2. ti. eos qui. C. si certum petatur. licet tamen hoc de facto seruetur: attenta tamen ista. l. quæ generaliter loquitur videtur quod dicti auditores, neque alij iudices etiam perpetui vel ad beneplacitum non possint emere, neque cōtrahere cum subditis iuxta dispositionem huius

In no. rec. est

l. 5. ti. 5. li. 2.

In no. rec. est

d. l. 5. & vi.

l. 2. ti. 3. li. 2.

voluntate posset accipere. l. non dubium. & ibi Bart. C. de testa. l. milites. §. fi. ff. de re milita.

2 a ¶ *Vender.* Videbatur contrarium, ex quo omnis contractus cū subditis est prohibitus, & quia erat eadē ratio & timor impressionis: ideo tenemenți istam. l. & ad præsens non memini de consimili in iure cōmuni, imo vt dicit Azo. C. de cōtract. iudi. in summa potest magistratus donare & vendere. vt ait Placētinus. licet in venditione secundū Azo. nō adeo prompta sit ratio. tenemenți istam. l. quæ vult q̄ non possit vēdere nisi tantū isto casu.

¶ *Lex. VI.*

» Emptio & vēditio fit dupliciter: in scriptis vel sine scriptis, si autē partes conueniāt vt fiat scriptura non perficitur nisi fiat eā literis & testibus: si autē non fit mētio de scriptis p̄ficitur venditio cū partes conuenerint de pretio, etiam si arra nō intercesserit. h. d.

b ¶ *Quiero.* Approbat opi. Azo. C. de fide instru. in summa. co. fi. & sic, quod in dubio videtur contrahi in scriptis, quando in contractu vel ante contractum cōueniunt, quod inde scriptura fiat, quæ etiam fuit opi. Placenti. & approbat gl. in fi. de empt. & vendi. in princi. verbo consistuntur, & in l. contractus. super verbo in scriptis. C. de fide instru. & hanc tenet Specu. tit. de empt. & vend. §. 1. sed si dictum Cyn. Nico. de matha. & Bal. in d. l. contractus contrariam opinionem imo quod non videatur contrahi in scriptis nisi quando agitur vt aliter contractus non valeat tenet Bart. in d. l. contractus & in l. fi. & auth. ibi posita. C. si cert. pe. vbi & hoc tenet Bal. & latius Saly. qui ibi multum egregie tangit istum articulū. & concludit quod nō ex hoc solo quod conueniunt scripturam fieri dicatur cōtrahi in scriptis, nisi fiat aliquæ coniecturæ, per quas alias appareat, quod partes voluerunt contrahere in scriptis & idem Saly. tenet istam partem in d. l. contractus. 2. quæst. Ang. etiam cons. 156. incipit domina angelina. circa fi. Io. Fab. Ang. de Aret. in prin. inst. de emp. & vend. col. 2. Fabianus de monte. in tract. emptio. & vendi. 6. quæst. principali. vers. tertio queritur. & istam attestatur cōmunem opi. Decius. cons. 340. pro solutione dubiorum. col. 2. tene ergo menti istam. l. & nota eam in practica. & quod ista opi. quam ista. l. eligit in puncto rationis sit verior, communiter probatur ex dicto Pau. de Cast. in l. cū res. col. 1. C. de probatio. vbi adducit rationem, quia cum agatur quod instrumentum debeat fieri notarius in instrumento apponet diem instrumenti. & ita partes taciteh videntur egisse, cum non posit rogari, nisi de his quæ in presentia eius fiunt, & sic opus est quod dentur in præsentia notarij contrahāt, & prius nō dicitur factus contractus. limitarem tamen istam. l. nisi ex aliquibus coniecturis scriptoris constaret de intentione partium, quod noluerunt per hoc in scriptis contrahere: sed voluerūt tantum scripturam, ad probationem vt tradit Francisc. de Aretio. consi. 159. incipit. longa est disputatio. secundo dubio. Decius. d. consil. 340.

3 c ¶ *Carta fecha.* Intellige quando ad substantiā contractus hoc fuit votum. secus si ad illius probationem, vt in d. l. contractus. vbi Bal. & Saly. & secundum Bal. ibi quando a principio fuit dictum de scriptura colligitur animus contrahendi in scriptis, vide tamen quod post Saly. dicit Aret. insti. de emptio. & vendi. in prin. sed quidquid sit de

iure communi opi. Azo. ponit a in d. l. contractus appellatus & vi. Saly. notabiliter loquentem in aut. sed nouo iure ēpe. co. C. de cōpet. & Io. Fab. in d. princ. insti. de emp. & vendi. & Decius consi. 151. col. 1. & 2. & consi. 340. col. 2. & consi. 159. & Socin. consi. 32. vol. 1.

d ¶ *Señal.* Adde l. quod sæpe. in princip. ff. de contrahen. emp. & instit. de empt. & vēdit. in princ.

¶ *Lex. VII.*

» Ante traditionem rei vēditæ arris datis potest emptor pœnitere & perdit arras: & si venditor dat eas duplicatas si tamen licet, arræ dentur et ab. ēptiam pro parte dicete pretij nō est & in l. locus pœnitentiæ. ti. fi. li. d. tit. h. d.

e ¶ *Despues.* Per hoc videt approbari opin. Azo. C. eo. in summa. versi. illud autē col. 4. q̄ emptor nō potest agere ad interesse contra vēditorem, etiam q̄ contractus venditionis fuit perfectus: sed satis est quod venditor perdat arras. quia sic tacite videtur actum inter contrahentes: vt arrarum amissione & duplicatione, sint contēti, & huius opi. fuit etiam Ange. in d. l. contractus. C. de fide instr. in fi. vers. vltimo scias. & etiam Saly. ibidem col. fi. qui dicit ita practicari. & adde l. 2. titu. li. 3. foro legum. communis tamen opinio de iure communi est. Non in contrarium adhærentium opi. Ioan. de qua in gl. insti. de emptio. in vē & vendi. §. 1. super parte compellitur & in d. l. contractus. quam tenet Bart. in l. prædia. ff. de actio. empt. & in l. 1. §. dixerit aliquis. ff. de gē is publica. Bal. in d. l. contractus. & in l. vnica. C. de senten. quæ pro eō in nō quod interest. eolum. penulti. Ioan. Fab. & Ange. in dicto. §. 1.

reco-

2 ¶ *Del precio.* Adde. l. 2. C. quando licet. ab empt. discede. & aduerte quia loquitur ista. l. quando arra datur in pecunia: quia si esset in specie aliqua, tunc non ita conueniret: vt cederet pro arra & pro parte pretij. & sic reprobat ista. l. opinionem aliorū, qui dicebant quod quando arræ dantur in pecunia numerata, in dubio videantur datæ nomine arrarum, & pro parte pretij, prout refert Bald. in l. si fundus. ff. de lege commissoria. exigitur ergo vt licet arræ dentur in pecunia exprimatur, quod & sint pro parte pretij hoc est pro arris & pagamento, vt vulgo dicitur, vt sic non liceat pœnitere adde Albericū. in l. 22. C. quando licet. ab empt. discede.

¶ *O por señal.* i. non dentur nomine arrarum, sed in signum perfectionis contractus. & nota multum istud verbum nam non vidi (si bene memini) simile verbum in iure communi. nisi dicas quod hoc vult. l. quod sæpe. in princ. ff. de contrahen. emptio.

¶ *Nin desfazer.* Et si habet facultatem rei tradendæ, præcise tenebitur ad tradendum venditor & emptor ad pretium vt probatur hic & tenet Bar. in l. 1. ff. de actio. empt. vbi glo. ponit opi. Marti. & tenet Bal. in l. vnica. col. pe. C. de sent. quæ pro eo quod interest. vbi dicit istam esse communem opi. & idem Bald. in cap. 1. §. fi. facta. si de feudo fuerit contro. inter domi. & agna. & gl. in §. pretium insti. de empt. & venditio. & adde. l. 7. tit. 7. ad fi. 7. part.

¶ *Lex.* VIII.

» Contrahitur venditio etiam inter absentes per procuratorem ad hoc constitutum vel per nuncium vel epistolam: etiam si tertio sit in præsentia. h. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 a ¶ *En vno.* Habes hic quod consensus vendentis & ementis debet interuenire in vna, adde gl. in l. 1. ff. de contrahen. emptio. & l. in consensum. ff. de actio. & obli. non tamen vitiabitur & si consensus non veniat ex interuallo ex parte ementis, vt voluit gl. in l. si stipuler. §. si in locando. ff. de verb. obli. quod limitat & intelligit ibi Ioan. de Imo. quando altera pars sibi dedit tempus ad deliberandū, vel quando cōuenit tali responsioni & idem fore si nō contradicit. arg. l. si filius famil. ff. ad macedo. alias autem secus videretur ne sequatur absurdum ne quis impediat disponere de re sua si teneretur expectare responsum ex interuallo & quia non est verisimile quod voluerim etiam impedire super dispositiōe rei meę neque bonus vir hoc verisimiliter arbitraretur. facit. l. in bonæ fidei. ff. de eo quod cer. loco. l. vir bonus. ff. iudic. sol. benefacit ad prędicta quod decidit Albericus posi Marti. fil. la. in l. remitti. ff. de iure iur. & l. 3. cum gl. & ibi Bald. C. de repu. hære.

In no. rec. est l. 10. & 11. ti. 17. lib. 9.

2 b ¶ *La cosa delante.* Adde l. 1. C. de contrahen. emp. & ibi dicit Bal. quod ī solutione gabellæ inspicitur locus contractus & non locus vbi res est sita. vi. de hoc legem quatenus gabellarum. 101. quæ aliter disponit. & l. 11.

¶ *Lex.* IX.

In no. rec. est l. 18. ti. 12. lib. 9.

» Debet de pretio certæ rei conuenire contrahens. non enim valet venditio si pretium confertur in voluntate alterius contrahentium: sed in voluntate tertij potest conferri. & si ille iniuste arbitretur currit ad arbitrium bonorum virorum: sed si antequam arbitretur decedat, non valebit venditio. h. d.

1 c ¶ *Cierto.* Adde. l. 1. & quæ ibi dixi supra eo.

2 d ¶ *Quanto tu quisieres.* Idem si dicat quanti æquum putaueris. l. quod sæpe. §. 1. ff. eo. & idem si commercium conferatur in arbitrium alterius contrahentium. vt in l. in vendentis. C. eo. si tamen accidētale aliquid contractus conferretur in arbitrium alterius contrahentium tenet? & si sit in mora arbitrandi, recurritur ad iudicem vt. ff. eo. l. hæc venditio. & ibi Bart.

3 e ¶ *Ome alguno.* Et sic in certo hōie se cus si esset incertus. vt in l. si. C. eo.

4 f ¶ *El precio.* Adde d. l. si. C. eo. & insti. eo. §. pretium. ver. sed nostra.

ESTando delante el comprador e el vendedor pueden fazer la vendida, e aū podria ser fecha, maguer el vno estouiesse en vn logar, e el otro en otro, por cartas, o por mandaderos, cōsintiēdo ambos a dos, en vno [a] en la vēdida, e pagādo se el cōprador de la cosa, e el vēdedor del precio. E aun dezimos q̄ se podria fazer la vendida: maguer non este la cosa delante [b] del comprador, e del vendedor, consintiendo ambos en ellā segū que es sobredicho.

¶ *Ley.* IX. *Como deue ser nombrado el precio ciertamente en la vendida.*

CIerto [c] deue ser el precio, en que se auienen el comprador, e el vendedor, para valer la vendida: ca si el vendedor dixesse vendote esta cosa por quanto tu quisieres, [d] o por quanto yo quisiere la vendida que en tal manera, fuesse fecha non valdria. Pero si el comprador e el vendedor se auienen en otro ome alguno, [e] metiendolo en su mano, que el señalasse el precio, por quanto sea vendida la cosa, estonce señalando el precio, aquel en cuya mano lo ponen, valdria la vendida. E si este en cuya mano lo meten, señalasse el precio desaguisadamente, mucho mayor, o menor de lo que vale la cosa, estonce deue ser endereçado el precio segun alvedrio [g] de omes buenos. Mas si aquel en cuya mano lo meten muriesse [h] ante que señalassen el precio estonce non valdria la vendida.

¶ *Ley.* X. *En que manera puede valer la vendida, maguer non fuesse y nombrado precio cierto.*

¶ *Alvedrio.* Adde. l. si cōdita. & l. societatem. §. arbitrorum. & l. vnde si neruæ. ff. pro socio & sufficit erroris læsio licet non sit vltra dimidium iusti pretij. d. l. vnde si neruæ. & hoc relinquitur iudicantis arbitrio: secūdum Cy. & Ang. in d. l. fi. & nota verba huius. l. hic dum dicit de saguisadamēte mucho mayor o menor, in modico enim ledere posset arbitrator. l. si de meis §. recepisse. ff. de arbi. & vi. p. Bar. in d. §. arbitrorum.

¶ *Muriesse.* ff. d. 6 de d. l. fin. & d. §. pretiū vers. sed nra. mors tamen alterius ex contrahentibus non obstaret. l. si pactum. ff. de probatio. lib. C. vt actio ab hæred. & contra hæred. quid tamen si bona venditoris ante declarationē arbitri confiscātur. vt per Bal. in d. l. fi. col. 5. vers. viterius quæro & ibi per Salyc. per quos vi. de intellectu. l. quotiens. §. fi. ff. de nouatio.

ACordando se el comprador, e el vendedor, de vender el vno al otro alguna cosa, por tantos dineros, quantos el comprador touiesse en alguna arca, o saco, o maleta, o otra cosa qualquier, valdra la vendida, si fueren [i] y fallados algunos dineros, quantos quier que sean, maguer non ouiesse tantos quantos podria, o valdria, aquella cosa. Mas si por auentura, non fallassen y ningunos, estonce non valdria [k] la vendida. Porque la vendida non se puede fazer sin precio. Otrosi dezimos que si algun ome vendiere a otro alguna cosa, auiniendo se ambos, que la pudiesse auer el cōprador por tanto precio, quanto la ouiera, aquel que la vende, valdra otrosi la vendida, si fallaren en verdad, que la ouo comprado, el que la vende assi. Mas si fallassēn que la ouiera dado nadio, o que la auia heredado, o en otra manera qualquier que non fuesse por compra, estonce nō valdria la vendida.

¶ *Ley.* XI. *De que cosas puede ser fecha la vendida.*

COmpra o vendida pueden los omes fazer, tambien de las cosas que non son, [l] nin parescen como las que non se pueden mostrar. E esto seria como si vn ome vendiesse a otro el fruto de alguna sierua que estouiesse preñada, o de bestia, o de alguna viña, o tierra: o de otra cosa semejante destas. Ca como quier q̄ la cosa non paresce, aun quando la vende, cō todo esso vale la vendida, pues que señalo la cosa

¶ *Lex.* X.

» Valet venditio facta pro nūmis qui sunt in certo loco: aut pro tanto pretio quantum consuit venditori: sed si pro nullo pretio emptor emit non valet. h. d.

¶ *Si sierua.* Et sic non dicitur incertū quod ex relatione ad aliud potest certificari. vt hic & in l. hæc venditio. §. hu iusmodi. ff. de cōtrahē. empt.

vnde si aliquis emat cētum castrones, qui sunt apud macellatorem, dicens quod emit quanti valent: tenebit emptio, quia cum sciatur pretium, quo macellator alios castrones vendit non dicitur pretium incertum. secundum Alberi. in d. §. huiusmodi.

¶ *Non valdria.* Concor. cum. l. si quis fundus. ff. de contrahen. empt. & hoc quia est falsa demonstratio in substantialibus venditionis: nam si esset in accidentalibus, non vitiaret, vt in l. si diuortio. ff. de verbo. obli. secundum Bal. in d. l. si quis fundum.

¶ *Lex.* XI.

» Partum certi animalis potest quis emere: sed si nil pariat non tenetur emptor ad pretium soluendum nisi suo periculo emit. Item possum emere factum retis: & licet nil capiatur soluam pretium. h. d.

¶ *Non son.* Regulariter tū emptio sine re quę veneat esse nō pōt. l. nec emptio. ff. eo. l. 1. ff. de rerū permu. & intellige, siue de re demōstrata ad oculū siue ad intellectū, vt si vēdat tertia pars prędij, vel homo in genere vel æquus incertus, seu decem cadi olei, vt in l. si debitor. §. 1. ff. eo. & l. conuenit. & tradit Azo. C. in summa.

2 a ¶ *Salir el fruto.* Et sic sufficit. q. sit res ex qua possit produci, quod emitur. vt hic. & l. nec emptio. & l. inter dū in prin. ff. de verb. obli. sic & alias sufficit aliquid esse aptitudine. l. sufficit. ff. de condi. indeb. per quā. l. dicit Io. de Imo. in l. 2. col. 2. ff. de publi. iudi. qū potest iudicari aliquod crimē esse capitale, ex quo inspecta ordinata dispositione facta super ipso crimine, possibile est capitalem pœnam posse infligi.

3 b ¶ *Non diesse.* In est enim tacita conditio, si fructus nascuntur l. 1. in fin. ff. de conditi. & demon. l. si debitor. §. verisimile. ff. eo.

4 c ¶ *Ninguno.* Nā si aliquem dedisset ille erit empto⁹ vt in d. §. verisimile.

5 d ¶ *Su ventura.* Tūc enim emptio consistit in sola spe & vt emi vt alea. d. l. neque emptio. ad fi.

6 e ¶ *Pescares.* Ad. l. si iactum. ff. de actio. empt. & idi Bar. & eo. titl. empt. §. fi.

¶ *Lex.* XII.

» Vendēs dolo seu fraudulenter fraudulenter fructum prægnātis ancillæ seu vineę cūre vera non esset tenetur ad æstimationem fructus vel ad interesse: quia valet venditio. h. d.

¶ *Lex.* XIII.

» Si quis in alterius mortem caperet non valet venditio futuræ successionis certi hominis nisi eo consentiēte & vsq; ad mortem in cōsensu perseuerante incerti autem hominis valet. h. d.

1 f ¶ *Esperāça.* spes enim succedēdi alteri appellatur spes, vt hic & in l. fi. C. de pactis. non tamen est legitima spes. & est ratio secundum Bar. in l. post emancipationem. §. illud. ff. de liber. lega. quia nullum ius est fundatum in tali spe: neque filius habet ius in hæreditate patris viuente patre. l. pretia rerum. ff. ad l. falci. & dicit Ange. in l. spem. C. de donatio. quod debet spes esse fundata super aliquo existenti fundamento: alias dicitur vana spes, vnde si spero me titio successurum, cum nullum habeam fundamentū non appellatur spes. Sed si titius esset mihi pater vel auus tunc iuste spero: quia talē successionē obsequio mihi paro. l. nec ei. ff. de adoptio. & ex prædictis infert Bart. in d. §. illud. qđ si quis remittit ius qđ habet vel habere sperat, prout apponitur in contractibus, vt remittere ius q̄ habet vel habere sperat de futuro ex causa tū de præsenti alias nō

onde deue salir el fruto, [a] sobre q̄ se faze la vēdida. Pero si aquella cosa de q̄ se faze la vēdida, nō diesse [b] fruto ninguno [c] de si, estonce, nō seria tenudo el cōprador de dar le el precio, fueras ende si la o uiesse cōprado a su vētura. [d] Otrosi dezimos q̄ podria ome cōprar la cosa q̄ non fuesse aun cierta, esto seria como si algū ome pescasse, o caçasse, e dixesse otro alguno, darte he tāto precio por la primera cosa que pescares, [e] o caçares, ca si el otro gelo otorga, como quier q̄ non sade, q̄ es aquello q̄ vende, valdria la vēdida. Otrosi dezimos, que si el cōprador dixere, que quiere atender a su ventura, si facasse algua cosa el pescador de la primera vez si prisiesse o matasse el pescador alguna cosa: fasta ora cierta del dia, o en todo el dia estōce maguer non prēda ninguna cosa: tenudo es el comprador, de dar le el precio que el prometio.

¶ *Ley.* XII. *Como vale la vendida que es fecha de fuero de sierua, o de yegua, o de otra cosa semejante.*

ENgañosamēte queriendo vēder vn ome a otro el fruto de alguna sierua, o yegua, o de otra cosa semejāte: diziendo que era preñada, sabiendo que era mañera, vale la vēdida, como quier que es fecha con engaño. Pero el vēdedor tenudo es de dar al cōprador la estimacion, q̄ podria valer el fructo dela sierua, o de la yegua, o de refazer le todos los daños q̄ le viniesse cō por esta razō. E esso mismo dezimos q̄ seria, si vēdiesse el fructo de alguna viña, o de algunos arboles, o de otra cosa semejante sabiēdo q̄ non leuaua fructo, o faziēdo maliciosamēte algū engaño, por q̄ nō leuasse. Ca tenudo es de dar le la estimaciō de los fructos, cō los daños que le vinieron ende por q̄ non los ouo.

¶ *Ley.* XIII. *Como puede ome vēder el derecho que espera auer en los bienes de otri.*

ESperança [f] hā los omes alas vegadas de heredar los vnos, los bienes de los otros. E esta esperança puede ser en dos maneras. La vna es quando alguno ha fiuzia de heredar los bienes de algun su pariente, seyēdo tan propinco: que haya de heredar le: si acaesciere q̄ fine sin testamento todo lo suyo. La otra es quando han fiuzia q̄ le stablescera alguno por heredero. E por que ya algunos omes q̄ quieren vender tal esperāça como esta sobredicha, o derecho que atiendē auer: dezimos que lo non pueden fazer, si nōbrassen [g] las personas de aquellos que han fiuzia de heredar. Fueras ende, si fuere la vēdida cō otorgamiento, e con plazer dellos mismos, [h] e q̄ duren toda via en este plazer fasta q̄ mueran. Mas si nō los nombrassen [i], poder lo yan vēder en esta manera diziēdo, assi, q̄ todas las ganācias o derechos, que les han de venir, por razō de heredamiento, onde quier q̄ les vengā, que las vendē: e aquien, e por quanto. E por esta razon [k] defendemos q̄ non valā la tal vendida en q̄ fuessen nombradas las personas de aquellos q̄ ouiessen fiuzia de heredar. Porque los cōpradores de tal esperança, o de tal derecho, como de suso es dicho, nō ayan razō de se trabajar de muerte de aquellos, cuyos son los bienes, por cobdicia de los auer.

¶ *Ley.* XIIII. *Como due valer, o nō la vēdida q̄ fuesse fecha, de molino o de casa o de otro edificio derribado, o de arboles arrācados.*

MEndiendo vn ome a otro casa, o molino, o otro edificio qualquier, si lo que assi vēdiesse fuesse detribado, o quemado, o destruydo en alguna otra manera, non lo sabiēdo

¶ *Si nombrassen.* Adde l. quinā §. fi. ff. de don. & l. 9. ti. 9. 7. ea. part. & l. 33. ti. 11. 2a part.

¶ *Dellos mismos.* Permittit hoc l. propter considerationem quā habent isti qui consentiūt de passis centibus de non captanda eorū morte secundū Bal. d. l. fi. in prin. C. de pactis.

¶ *Non los nōbrassen.* Quid si immente eorū fit interitio de certa persona sed in fraudē non nominant? die qđ secus esset & haberet ac si nominarent. l. fraus. ff. de legib. & tener Bal. in l. fi. col. fi. C. de pact.

¶ *Razon.* Adde l. h. in fin. C. de pactis. c. 1. & 2. de cōcessio. p̄ben. & c. de testanda. & c. ne captāda. de cōcess. no. præbē. lib. 6. & ex ista rōne dicebat Soci. consi. 35. volu. 3. incipit miror q̄ in præsenti q̄ neque ad officia secularia non potest da ispectatiua etiam si daretur generaliter non expriment de officio certi hominis, sicut esset etiam in beneficijs ecclesiasticis c. constitutus. de cō- In no. cessio p̄ben. rec. est tra Soci. quando spectatiua daretur super officijs hominis incerti vt l. 3. & hic & in d. l. fi. permittitur. in hæreditatibus ergo idem dicendum in l. 17. ti. officijs secularibus vi. de hoc in l. 12. & 13. tit. 2. lib. 7. ordi. rega. vbi & l. 13. prohibentur dari spectatiuæ ad officia secularia & l. 18. tit. 15. li. 2. ti. 10 ordi. reg. lib. 5.

¶ *Lex.* XIIII.

» Emens sciens rem destructam tenetur de pretio. si autem ignorāter si quidem venditor ignoret: & est totaliter destructa: vel maior pars, non valet venditio, si minor valet licet dicitur de pretio deteriorationis estimatio: si autem sciat venditor non valet si est totaliter destructa: & tenetur emptori ad interesse super quo iurauit emptor in litem cum taxatione iudiciali. h. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 a ¶ *Non valdria.* Sed quare non durat venditio respectu areæ quæ est maxima pars domus licet sit combusta l. qui res. §. aream. ff. de solutio. respondeo quod hic non emit contemplatione soli sed respectu ædificij tantum. & ideo cum nihil supersit de eo cuius contẽplatione emit non tenet venditio, & facit ad istos census modernos qui venduntur super vineis vel domibus qui imponuntur ratione edificiorum & arborũ & vitiũ: vt destructis edificijs seu arboribus non debeat census respectu areę videqd habetur & notatur in l. i. C. de iure emphy. & per Alex. con. 112. vo. 1. & dixi. j. ea. part. tit. 8. l. pe in glo.

b ¶ *Algunos arboles.* Adde l. arboribus. ff. eo. & quid si emerentur fructus alicuius territorij qui tempore emptionis erant deuastati. vi. Bal. in l. 2. C. de cõtr. emptio.

3 c ¶ *La menor parte.* Idem si esset dimidia pars vt in d. l. domum. ff. eo.

4 d ¶ *Non vale la vendida.* Si ergo tẽpore emptionis res empta erat tota destructa non tenet venditio nulla facta distinctione scientiæ vel ignorantiæ venditoris & emptoris.

5 e ¶ *Et tenudo de pechar.* Hoc addit ista. l. ad l. domum. ff. eo.

6 f ¶ *Con su jura.* Nam cum venditio tenuit ex quo tota res non erat destructa & actio ex empto fit bonæ fidei, iuratur in litem vt in l. in actionibus. ff. de in litem iuran.

7 g ¶ *E non lo sopiesse.* Nam si tota esset perempta nulla distinctione facta non tenet vẽditio vt dixi supra & probatur in d. l. domum, vbi etiã Bal.

8 h ¶ *E non lo supiesse el vendedor.* Hoc dicit quia si vterque sciret rem venditam pro parte esse destructam, compensaretur dolus ex traque parte & non daretur actio ex empto quia inter dolosos contractus bonæ fidei non proficit vt in d. l. domum. teneret tamen venditio pro ea parte quæ extaret vt dicit glos. in d. l. domum. in verbo nihil actum vel dic vt in glo. sequenti.

9 i ¶ *Baxando lo entender.* Vult ista l. qđ ad hoc vt venditor rei destructæ agat ad totũ pretium contra emptorem requiritur non solũ qđ emptor sciat rẽ esse destructã, imo etiam q venditor hoc sibi dicat & per venditorem certioretur & sic limitabis reg. c. cum qui certus de reg. iur. li. 6. Vel dic & melius q. si emptor sciret domũ esse destructã seu combustã: non exigatur q vlterius per venditorem certioretur imo tali casu cum vterque sciuit tenebit venditio & venditor aget ad totum pretiũ ex quo scienti non fuit facta iniuria nec; dolus. l. 1. §. si intelligatur. ff. de ædili. edict. regu. scienti. de reg. iur. li. 6. l. pacisci. ff. de pactis videtur enim tunc vendi area vel talis qualis res est: tene ergo menti istam. l. quę in casu in quo venditor scilicet & emptor sciuit rẽ destructam vult q venditor teneat in totum & sic deuiat ab his quę habentur & notantur in d. l. domum.

¶ *Iex.* XV.

m Non possunt vendi, homo liber: locus publicus. Item nec res sancta: religiosa aut sacra: quia istæ res nõ possunt vendi per se: sed cum o vniuersitate vendi possunt.

¶ *ome libre.* Adde l. & liberi. ff. de contrahen. empt.

¶ *Los exidos.* Ea em quæ sunt in vsu publico, quæ publica sunt vsu & proprietate nõ pñt vẽdi, nec; sunt in cõmercio vt hic & in l. sed Celsus ff. de cõtrah. emp. no. Azo. C. co. in summa. col. 3. & gl. exẽplificat in cãpo Martio in d. l. sed Celsus. de licentia tamen regis possent vendi vt notat gl. & ibi Bar. & Pau. de Cast. in l. cõmunis. §. cũ quis ff. de verb. obl. vbi etiã dicit Bart. q ciuitas etiam recognoscens superiorẽ posset facere statutum vt posset alienari talis res: quod dictũ non credere posse procedere attento isto iure partitarũ. & ll. huiq regni vt dixi i l. 8. ti. 1. parti. 1. ea tamen quæ sunt propria ciuitatis quæ nõ sunt in vsu publico vendere pót ciuitas de licentia pñdis ciuitatis & cũ eius decreto vt in l. 1. & 2. & ibi Bald. C. de seruis reipubl. manumittẽ. & iuxta formam l. fi. C. de venden. rebus ciuitatis. d. l. 11. quæ tñ l. loquit tñ in his quę habuit ciuitas titulo hæreditatis vel legati seu fidei commissi aut donationis quę sunt aliis priuilegiata. vt in l. fi. C. de sac. eccle. & forte non præcederet in rebus quas ciuitas alijs titulis habuisset maxime si habuisset ex cõtractu proprio ipsius ciuitatis arguitur eius quod habetur in ca. Abbate sane. de iudic. li. 6. & notat Bal. in l. uco. pe. C. si plures vna sen. fue. condem. licet non reperiam aliquem hoc dicentem in d. l. fi. vnde in habitis ex alijs titulis sufficeret consensus ciuitatis cum autoritate & decreto præsidis: quia tamen est nouum dictum cogita bene. & d an posset ciuitas cum alia ciuitate facere conuentionẽ super animalibus quę ab vna parte in aliam intrant in eorum territorijs vt tãtum soluant damna vi. Soci. quod sic cons. 127. vo. 1. sicut alias vidi multas conuentiones, super cõione pascuorũ vicę ad certa loca q potius dicẽde sunt bonę societates & bone conuentiones quam alienationes.

¶ *Son del Rey.* Tũc intelligerẽ esse regis qñ sunt in territorio regni non applicato alicui ciuitati vel alij nã si esset in territorio applicato alicui ciuitati tunc talia essent ciuitatis & hoc ex his quæ tradunt doct. moderni. signanter Soci. in l. 1. in prin. col. 4. ff. de acquir. poss. & Ias. in l. rem quę nobis. col. 7. eo. ti. & Soci. cõs. 127. vol. 1. incipienti visis capitulis transactionis. in secũda dubitatione facit. l. æde sacra. §. si. ff. de contrahen. emp. & per Bal. in rub. C. de contrahẽ. emp. q. 22. co. 6.

¶ *Aldea.* Non ergo procederet quãdo ius patronatus inhæreret cuicunq; rei venditę sed oportet q res sit talis quod sine aliqua expressione cõtineat iura vniuersitatis vt villa, castrũ vt hic. & declarat Inn. ca. ex literis. de iure patrona. & ibi Ab. co. fi. vers. extra gl. & Oldral. cons. 312. incipit thema quæstionis. co. 2. & Bal. in l. 1. C. de bonis liberto. co. 2. ver. & est hic argumentũ vbi & vide quid si vẽdat quis omnia bona sua vel hæreditarẽ. & per Bal. in l. si monumẽto. C. quę res pig. obli. possunt. & adde Decium cons. 127. incipit plane dubia.

¶ *Sus pertenencias.* Licet hoc non fuerat expressum ex venditione villæ vel castri tantum, idem esset, vt dixi in glo. præcedenti: tutum tamẽ est quod & in vẽditione hoc exprimatur, & quid si in vẽditione rei vniuersalis exprimat ius patronatus. vi. Decii cons. 127.

6 a ¶ *En el titulo.* Ff. l. 8. & tit. 15. par. 1. vbi vi. quæ dixi. ¶ *Lex.* XVI.

Non potest vendi ædibus affixum vt separetur: & si de facto fuit traditũ emptori: remanet cũ eo, & emptor restituit pretiũ duplicatum curiæ regis: sed si receperat venditor pretiũ restituet emptori & venditor solvet fisco tantũdem de suo, itẽ non potest quis vẽdere seruum in fuga constitutum. h. d. Habuit ortũm a l. senatus cõsuit. ff. de contrahẽ. emp. & a l. cęsar. §. 1. ff. de leg. 1.

1 b ¶ *Fincada.* Intelligę nisi domus minaretur ruinã, vt in l. prædes. la. §. ff. de of. fi. præsi. Bal. in l. fenatus. ff. eo.

2 c ¶ *Passasse apoder.* Dic ergo aut emptor habet rem & pretium & punitur in duplum fisco vnũ simplum de suo & aliud quod est prętiũ venditori debitum cui soluere non tenetur cum nõ tenuit venditio, aut vẽditor habet vtrunque rem scilicet & pretium & similiter præstat duplum: aut vnus habet rem, & alter pretium & tunc quilibet soluat fisco vnum simplum: & ita intellige istam l. & declarat glos. vbi & Alberi in d. l. Senatus. glo. & Bar. in l. fi. ff. de dam. infec.

3 d ¶ *Tornar.* Quasi indebite solutum, vt in dicta l. Senatus. & l. cæterum. ff. de leg. 1.

4 e ¶ *Torre tante.* Intellige vt supra distinxi.

5 f ¶ *Anduuisse fuydo.* Adde l. in fuga. C. ad l. faui. de plagia. vbi glos. pone rationem huius prohibitionis. ¶ *Lex.* XVII.

Non debet emi nec vendi venenum nec alia potio ineffera nisi ad medicinam operandam h. d.

1 g ¶ *Ponçoña.* Et de emente venenum, vt daret alteri, quod punitur ac si dederit licet non dedisset. vide in l. 1. in fi. ff. ad l. pompe. de parric. l. & ibi notat Bar. & vide Sylvan. l. 1. C. de malef. & mathem. Adde l. eiusdem in princ. ff. ad l. Corne. de sica. & vi. Ange. in suo tracta. maleficio. in parte & ex interuallo dictus titius ex dictis vulneribus. col. 3. & ibi Augus. in additio.

2 h ¶ *Mexclandola.* Et ita sub prohibitione simplicium non comprehenditur hic mixta: eo quia non durat ratio prohibitionis in mixto, sicut in simplici. de materia. vid. quod habetur per Bar. & Bald. in l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. & per Alex. consil. 140. primo dubio. volumine 5. ¶ *Lex.* XVIII.

Non possum emere rem meam nisi alius in ea partẽm habeat vel aliquod ius aut possessionem quia illud possum emere. h. d.

¶ *La su cosa.* Debet enim esse diuersitas inter ementem & vendentem. l. pupillus. §. itẽ ipse. ff. de auct. tuto. & est ratio naturalis, quia in cõtractibus est quędam digressio de persona in personam respectu actionis: & ideo requirit duo extrema, vt tradit Bal. in l. 1. col. 2. C. si seruus exterο. vbi vide per eum quando valeat mãdatũ de re propria emendari.

¶ *Lex* XIX.

Valet vẽditio rei alienæ, sed meliens sciester ea euicta nõ agit de euictione nisi hoc conuenerit, sed si ignorauerit agere ad pretiũ & inter esse cõtra venditorẽ. h. d. Habuit ortum a l. ex emptore totam. l. & a l. Iulianus. §. si venditor. de act. empti.

k ¶ *La vendida.* Concor. l. rem alienam. ff. de contra. empti. nota ergo, qđ etiã inter scientes tenet cõtractus rei alienæ dum tamen nõ fit furtiua, vt notat glo. in l. si in emptione. §. item si emptor. ff. eo. Bar. & alij in l. cum vir. ff. de vsucapio. & Cin. in l. 1. C. de vsucapio. pro empto. & sic consequẽter rebitur vendi tor ad rem tradendam. l. ex empto. in prin ci. ff. de actio. emp. quidquid alias dixerit glos. in l. si is qui pro emptore. §. fi. ff. de vsucap. & quãdo res aliena etiam mobilis posset vendi sine vitio furti tradit Bald. quem vid. in l. alienum. C. de furtis. & ibi etiam ponit ipse notabile verbum, quod si vendo tibi possidẽti rem alienam, si res nullo modo spectat ad me, neque ego eam tibi commodaui, vel aliter ad vsum concessi, quod non videor ex hoc tibi tradere rem: quia eã non habeo, neque quasi habeo, neque possum tradere, neque quasi tradere, & sic quod. l. quędam mulier. cum simil. ff. de rei vendi. debet intelligi de eo, qui potest cõcedere titulum esse tutelem, vel de eo qui habebat possessionem, vel quasi & secundum hoc non posset emptor ex tali titulo vsucapere. in contrarium tamen videtur tex. in l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucapio. vbi eum ad hoc põderat Paul. de Cast. contra Bal. & nota quod si vendo talem rem, quando dico esse Sempronij, non videor tunc vendere nomine meo, sed procuratorio nomine Sempronij, secundum Alexan. in d. prima in principio. columna quarta. ff. de noui operis nuntia. allegat. l. in familiæ. & ibi Bar. C. famil. hercisc. Bal. in l. mater. ad fin. C. de rei vendica. & l. si fundum per fideicommissum. ff. de lega. primo. quod est singulariter notandum. & de feudatario vendente rem feudalẽ, sine consensu domini, quod non teneatur ad tradendum rem præcise: vide Bal. in §. si facta. ff. de feu. fue. controuer. inter domi. & agna.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quod idem Bald. notat in cap. de vassallo. qui contra constitutionem lotharij benefic. alie. versic. pone quod dominus.

2 a ¶ *Compra fue.* In emptore distinguitur scientia vel ignorantia in vēditore non. c. 1. in princ. & ibi not. Bal. de inuestit. de re alie. facta.

3 b ¶ *Vernarle el precio.* Sed cui applicabitur videtur quod venditori cum hæc l. permittat, quod remaneat apud eum. & vid. glos. & Bal. in l. non dubitatur. C. de euict. & procedit etiam si cōtractus sit a iure prohibitus, vt no. Bal. in c. 1. in prin. col. fi. na. versicu. sed quæro cū emptor. de probi. seu. alie. per Frede. glos. tamen ibi. quando contractus est prohibitus, vnit quod applicetur fisco, tanquam scelerequisitum. & idem tenet glo. in l. quemadmodū. C. de agric. & censit. lib. 11. in parte. & emptor. & tenet ibi Ioan. de Pla. quem vide ibi. & in l. fin. C. de fundis rei priuat. libro. 11. & adde ad istā legem l. ij fundū. C. de euict. & Paul. de Castre. in l. fi is qui pro emptore. §. fin. ff. de vsucap. & quid si duo sint emptores rei alienæ, vnus sciat, alter ignoret. vide l. si heris. §. si quis sciens. ff. de libe. cau. & limita tu istam l. in casu. l. fi. §. fina. C. cō. de legat. & si quis emancipatus patrōnatus, cui applicetur pretium. vide per Roch. in suo tractatu. de iure patronatus. fol. 30. columna. 3. & glo. in cap. de hoc. de simonia.

faze, [a] o sabe que aquella cosa q̄ assi cōpra, que non es de aquel q̄ gela vende o creya que es suya. E si sabe que es agena, maguer q̄ la torne despues por juyzio a aquel cuya es, nō es tenudo el vendedor de tornar le el precio, [b] fueras si quando gela vendio se obligo [c] que lo tornasse, si aquel cuya era aquella cosa la demādasse e la cobrasse. Mas si nō supiesse el comprador q̄ era la cosa agena quando la cōpro, estonce [d] nō seria el vēdedor tenudo tan solamēte de pechar el precio, mas todos los daños, e los menoscabos que le viniessen por razon de aquella vendida que fizo.

¶ *Ley. XX. Como non vale la vendida que se desacuerdan en el precio, o en la cosa sobre que es fecha.*

ACordar se deue en el precio, el cōprador e el vendedor. Ca si desacordassen diziēdo el vēdedor q̄ el precio fue mayor de lo q̄ otorgasse el cōprador non valdria la vendida. Esto seria como si dixesse el vendedor q̄ auia vēdido la cosa por ciē maruedis, el cōprador dixesse q̄ non mas de por cincuenta. E non se pudiesse ende saber la verdad. Mas si desacordasse diziēdo el vēdedor q̄ el precio era menor de lo q̄ dezia el cōprador estonce valdria la vendida. Otrosi dezimos, q̄ si desacordassen en la cosa sobre q̄ fue fecha la vendida non valdria. E esto seria como si el vendedor dixesse que le auia vendido vna viña, o vna pieça de tierra que era en algund lugar señalandola. E el comprador dixesse q̄ non auia entendido de aquella, mas de otra que se ñalasse en otro lugar, o si dixesse que le auia vendido vn sierno señalando lo por su nome. E el comprador dixesse q̄ non entendiera de aquel mas de otro que auia otro nome.

¶ *Ley. XXI. Como non vale la vēdida que fuere fecha engañosamente vendiendo una cosa por otra.*

LAton vendiēdo vn ome a otro por oro, o estaño por plata, o otro metal qualquier vno por otro [e] nō valdria tal vēdida. Otrosi dzimos q̄ si vn ome vendiesse a otro algū siervo, e fuesse fallado q̄ era muger. E el cōprador cuydādo q̄ era varon lo comprasse, que non valdria tal vendida, maguer aquel que la vendiesse non supiesse que era muger. Esso mismo seria que nō valdria la vēdida si alguno vendiesse a sabiedas [f] alguna muger por virgē que lo non fuesse como quier que si fiziesse tal vendida como esta, cuydando q̄ era la muger virgē valdria, [g] maguer q̄ non fuesse. Otrosi dizimos que auiēdo algund ome dos [h] siervos el vno de vn menester, e el otro de otro, si vēdiesse alguno dellos, nombrādo el nōbre del vno, e el menester del otro, si el señor era sabidor de los nomes dellos, aquel sera vendido q̄ nōbro: maguer errasse en el menecer. Mas si non fuesse sabidor de los nombres, estonce esse sera vendido que nombro por su menester maguer errasse en el nome.

¶ *Ley. XXII. Como non deuen vender armas de fuste, nin de fierro a los enemigos de la fe.*

ARma [i] de fuste nin de fierro non deuen vender, nin prestar los Cristianos a los moros, nin a los otros enemigos de la fe. Otrosi defendemos que ninguno de nro señorio non les lleue [a] a la su tierra mientra guerreare con nuesco trigo, [b] ninceuada, nin ceteno, nin olio nin ninguna de las otras cosas e viādas cō q̄ se pudiessen amparar, nin gelo vēdā, nin gelo den en nuestro señorio para lleuar a su tierra. Pero por bien tenemos q̄ los q̄ viniessen a nra corte en mē sajeria, o cō pleyto q̄ les vēdan la vianda, [c] q̄ouieré menester para comer, o para beuer de mietra q̄ y morasen. E si alguno contra esto fiziere, mādamos q̄ pierda porende, todo lo q̄ouiere, e que este su cuerpo a merced del rey. Ca dar armas, o fazer otra ayuda, a los enemigos de la fe, con que se puedan amparar, es vna manera como de trayció. [d]

¶ *Ley. XXIII. A quien pertenesce el pro, o el daño de aquello que es vendido si se mejorā, o se empeorā.*

VMple se la vēdida en dos maneras segun diximos en el comiēço deste libro en este titulo, [e] e la vna se faze en escrito, la otra sin el: e quādo la cōpra se faze sin escrito, [f] auenie̅dose el cōprador [g] cō el vendedor, el vno de la cosa, e el otro del precio: dé de adelāte, el daño q̄ viniesse en la cosa, es del cōprador. [h] Esso mesmo dezimos, quādo se faze por escrito, que luego q̄ la carta es acabada, se firmada cō testigos, dede adelāte es el daño del cōprador: maguer la cosa nō sea passada a su poder. E esto seria como si oniesse cōprado algū siervo, o otra cosa qualquier. E despues q̄ la vēdida fuesse cōplida, enfermare, en guisa q̄ pierda algū miēbro, o se muriesse sin culpa del vendedor, o si ouiesse cōprado alguna otra cosa, e la quemasse [k] fuego, o se derribasse toda, o parte della, o se empeoraſſe de otra guisa sin culpa del vendedor. E esso mismo dezimos q̄ seria si la cosa se perdiesse, o se empeorasse ē otra manera qualquier semejāte destas, q̄ auenieſſe sin culpa del vēdedor. Ca en estas cosas, o en otras semejātes dellas, el daño q̄ viene en la cosa cōprada seria del cōprador tā solamēte. Otrosi dezimos, q̄ cōplida seyēdo la vēdida, en alguna [l] das maneras q̄ de suso diximos, q̄ la pro [l] q̄ despues viene a la cosa comprada, seria del cōprador: maguer la cosa nō fuesse passada a su poder. [m] E esto seria como si ouiesse cōprado alguno cāpo, o viña, e despues q̄ la vēdida fuesse fecha, auenidas de rios acrescidas la cosa cōprada en alguna partida de tierra en q̄ auinieſſen [n] arboles, o otra cosa, por q̄ se mejorasse. Otrosi quādo la vēdida fuesse acabada, vale la cosa ciē maruedis, e despues desso por mudamiēto de la cōdicion del tiepo valiesse [o] dozientos maruedis o mas: ca quāto quier q̄ se mejorasse la cosa, despues q̄ la vēdida sea cōplida en estas maneras sobredichas, o en otras semejātes dellas: toda la mejoria sera del cōprador. Ca guisada cosa es, q̄ como a el pertenece el daño, segun diximos, si la cosa se perdiesse, o se empeorasse, q̄ le pertenezca otro si la mejoria q̄ en ella viniere.

¶ *Ley. XXIIII. A quien pertenesce el pro, o el daño en las cosas que se suele contar, o pesar, o medir, o gustar despues q̄ fuessen vendidas.*

EL daño que acaesciere en la cosa despues que la vendida es complida, diximos que es del comprador, maguer non sea la cosa q̄ compro venida a su poder. Pero cosas ya q̄ nō seria assi, ca si alguo cōprasse

---

2 a ¶ *Non les lleue.* Adde l. 31. tit. 21. par. 2. & l. 4. tit. 2. par. 4.

3 b ¶ *Trigo.* Approbat gl. in l. 1. C. quæ res expor. non debe. & habes hic quod tēpore belli nō licet deferre Sarracenis victualia. & adde. c. 9 olim. de Iudæ. & Sarra. vbi idē etiā & de alijs mercibus tēpore etiā treugæ hoc nō licet secundū gl. in d. c. quod olim. tēpore vero pacis nō est prohibitū nisi fieret in dispēdiū Christianorū, veluti si Sarraceni his se munirent ad pugnā quia suspicio belli habetur, vt tēpus belli. Item in locis subiectis soldano hoc nō licet etiā tempore pacis, vt habetur in extrauagan. Clemētis quinti. incipit multa in communibꝰ sub titu. de Iudæ. & Sarrac.

c ¶ 4 c Ad ti. C. de peri. & cōmo. rei vēdi. & in. ff. & inf. l. 32. & 39. cum aliis.

¶ *Vianda.* Et sic victualia tantū permittit hostibus vēdi, quando veniūt causa legationis & hoc addit ista l. ad dictā l. 2. C. quæ res aspor. non debent. ¶ *Como de trayción.* Et sic non est proprie prohibitio: sed prodictioni proximū, vt hic. & in l. nemo. C. quæ res aspor. nō debe. & ibi not. Ang.

d ¶ *Lex. XXIII.*

» Damnū & lucrū rei vēditæ pertinet ad emptorē perfecta vēditione etiā ante traditionē: nisi aliter cōuenit, si prouenit ab ipso vēditore culpa. h. d. Cōcordat l. si decem. ff. locata. & l. in vendi tionibus. ff. de contrahen. emtio.

¶ *Lex. XXI.*

» Nō valet vēditio æris pro auro vel mulieris pro viro vt corruptæ pro virgine sciente venditore esse corruptam, secus si ignoratur. Item habens duos seruos, si in vēditione ex primit nomen vnius & alterius artificium si emptor sciebat nomina nominatus erit vēditus, si ignorabat artifex esse venditus. hoc dicit.

e ¶ *Por error.* Quid si vēdatur pro vino acetum. vid. in l. venditionibus. ff. eodem.

f ¶ *A sabiendas.* 2 Sciens emptorem errare putātem eam virginem. l. ex empto. §. fi quis virginem. de actio. emp. t.

Ad ti. C. quæ res ex por. nō de be. vi. in l. 4. tit. 21. par. 4 3

g ¶ *Valdria.* Non ergo in isto casu agit actione ex empto, ad resoluendam venditionem, licet contrarium dixit glo. in l. alioquin. ff. de cōtrah. emp. & sequitur ista l. intellectum Azo. de quo. C. eod. in summa. col. 4. versi. secus si putarem.

h ¶ *Dos siervos.* Approbat gl. in l. in venditionibus, super parte absentem. ff. eodem. ¶ *Lex. XXII.* 4

» Hostibus fidei non debent vendi arma & victualia arida siue liquida, nec sunt portanda inimicis fidei qui contra nos habēt guerrā & contra facientes perdit bona, & corpus est a mercedem regis, quia est modus proditionis. Venientibus autem in legationem vel causa litigandi ad terram nostram venduntur victualia. h. d.

i ¶ *Arma.* etiam tempore pacis. vt in cap. ita quorundam. & c. ad libe randam. de Iudæ. & Sarra.

---

i ¶ *Si se murieſſe.* Adde l. fi. C. de peri. & commo. rei vendi.

k ¶ *Quemasse.* Adde l. penul. C. eod.

l ¶ *Que la pro.* Quod dictū est in periculo rei vēditæ intelligendū est, & in cōmodo, vt hic. & in d. l. 3. etiā si sit cōmodū fortuitū. ff. eo. l. habitationē. in princ. & tradit Bal. in rub. C. eo. ad fi. & quid si vēditor ante traditionē rei cōpromisit cū quodam extraneo: & quia extraneus non paruit sententiæ arbitri vēditor consecutus est pœnā an cedat commodo emptoris, qd ite vēditor consecutus est. Bald. tenet q̄ non in l. 1. col. fi. versic. extra quæro. C. eo. ga hæc pœna prouenit nō ex rei ex cōptu. & vi. per Bart. & do. in l. prætor. §. qd de fructibus. vbi bonus tex. ff. de bo. auct. iudi. poſ.

5 6 7

m ¶ *Asu poder.* nō ergo requiritur traditio rei ad perfectionē emtionis, quo ad cōmodū vel periculum, licet quo ad translationē dominij requiratur traditio, vt in l. traditionibus. C. de pactis. & adde l. fi vend. ta. ff. de peri. & cōmo. rei. vendi. a fortiori ergo est. dicendū re tradita, vt tunc periculū sit emptoris. & idē si habueretur res pro tradita & sic esset quasi tradita, vt in l. quod si neque. §. fi. in fin. ff. eo. veluti si vēditi tibi quasdā tabes pendentes in nemore, & tu signasti eas, sit quasi traditas, vt in l. habet vim traditionis. & si vendidi tibi aliquos porcos de grege, & tu signasti eos, videor tradidisse. vt in d. §. fi. not. Bal. C. eo. in rubr. col. 1. licet secus dicat in signato vino. vi. ibi. & l. 1. §. si dolium. ff. eod. 8

n ¶ *Auneſſen.* Adde l. id quod. ff. de peric. & commo. rei venditæ. &. §. cum autem. instit. de emptio. & venditio. 9

o ¶ *Valiesse.* Adde l. sicut. C. de actio. empt. & l. cum pro pecunia. C. de solutio. ¶ *Lex. XXIIII.* 10

» In rebus quæ pōderātur vel mēsurātur periculū ante gustū pōderationē aut mēsurationē prouenies spectat ad vēditorē, nisi apposito termino ad hoc faciendū fuerit emptor in mora: aut nō apposito termino requisitus nō gustet, pōderet, seu mēsuret: quo casu potest etiā alij vēdere, & si minus valeat tenetur emptor ei. Itē potest expēsis emptoris cōducere vasa ad ponendū res emptas. Et si nō inuene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rio vasa & su a sint sibi necessaria pro nouis fructibus potest ejicere in
q̃lle seu fundere rem ad pondus vel mensuram venditam. Item an-
te quam res vendita mensuretur seu ponderetur periculum pertinet ad vẽditorẽ, si vero plus vel minus in valore res ascẽdit: imputatur emptori. Itẽ vẽditione perfecta etiã ante traditionẽ dãnũ & cõ

modũ pertinet ad emptorẽ, nisi dãnum culpa vẽditoris contingat. h. d.

2 a ¶ *Pues.* Intellige quãdo vẽditur in genere sub alterno, vt in vino talis cellę vel dolij, nã si esset in genere generalissimo, nõ caderet tractatus de perẽptione, vel deterioratione, q̃a genus perire non põt. l. in rõne. §. incertæ. ff. ad l. falci. declarat Bal. in l. 2. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

2 b ¶ *Pesadas.* vult hæc lex sufficere sola degustatione, vt omne periculũ tã deteriorationis, q̃ effusionis seu perẽptionis post degustationẽ, sit emptoris: quæ fuit opin. Azo. C. eo. in summa licet glo. aliter dixit in l. 1. ff. de peri. & com. rei. vẽd. & in l. sicut. C. de act. emp. & ibi doct. sed si vendatur totũ vinũ q̃ est in tali vegete ad vationẽ decẽ solidorũ pto qualibet salma, vel pro quolibet corbe, an dicatur tũc vẽditũ in specie, vel ad mensurã: quæstio est magni effectus: nã si dicatur q̃ sit in specie, statim est periculũ emptoris. vt sup. l. proxi. & not. gl. in l. 1. ff. de peri. & cõmo. rei vẽd. Si vero nõ in specie, sed in genere vel ad mẽsurã, tũc procedit quod hic in ista l. habetur. Bal. mouet istã q. in l. sicut C. de actio. empt. & primo arguit q̃ videatur vẽditũ adhuc ad mẽsurã quia pretij declaratio pẽdet ex mẽsura. concludit tamẽ in cõtrariũ imo q̃ talis vẽditio sit in specie & q̃ tũc videatur vẽditũ ad mẽsurã siue in genere quãdo dicitur vẽdo tibi tot salmas vini ex tali vegete vel ex tali cellario, quia cũ fiat secundũ eũ sub forma mẽsuræ subsitãtia formæ materiæ & cõtractus est in ipsa mẽsura quod nõ est quãdo venditur totũ vinũ vegetis eũ tũc mensurario nõ venit ad substãtiã: sed ad declarationẽ solius pretij quod in se ipso certũ est ex naturaliter quã per artẽ geometricã, & cũ dicto Bal. tralit etiã ibi Paul. de Cast. & dicit tenẽda esse mẽti perpetuo hæc verba Bal. quia ex eis declarãtur infinite. ll. & sine ipsis de facile erraretur. & forte secundũ eũ multi dicerẽt cõtrariũ imo q̃ qualitercunq; de mẽsuratione fit facta mentio dicatur facta ad mẽsurã. Sall. in d. l. sicut. recolit hæc verba Bal. & tenet ipse cõtra Bal. mouetur quia totale vinũ nõ est appretiatũ quod requiritur quãdo vt species vẽditur sed quælibet mẽsura est appretiata, & quia ll. dicunt si vinum sit venditum ad mensuram & non dicunt duntaxat si mensuræ vini vẽditæ sunt quasi ista duo sint paria & æquipolleãt, cogita quia pro dicto Salic. facit. l. 2. C. de peric. & cõmo. rei. vẽdit. ibi cum autẽ vniuersum quod in horreis erat positũ veniſſe sine mensura, &c. licet Salic. d. l. pro se nõ alleget. facit etiam. l. 2. §. infra eod. ibi non las pesando, ni las midiendo, &c.

e ¶ *Del comprador.* Limita nisi periculũ effusionis accideret ex vitio vegetis, vt quia circulus erat male ligatus, vel vitiosus: nam tunc periculum esset venditoris, qui male ligauit vel vitiosum circulum posuit vegeti, secundũ Bal. in l. sicut. C. de act. empt. per. l. tenetur. §. si vas. ff. de acti. empti non ita bene probat hoc, sed a quam est dic. Bal. vbi ali qua culpa in hoc posset imputari vendito ri, qui de hoc non prẽmonuisset emptorem. facit. l. si vinã. ff. de peri. & cõmo. rei vendi. vbi vid. per Salice.

d ¶ *Non viniesse a. aquel dia.* Adde l. datto. §. si per venditorem. ff. de act. empti.

e ¶ *señalassen dia.* Adde. l. si quis vina. §. fin. ff. de peri. & com. rei vend. & eo tit. lib. 1. §. licet.

f ¶ *Vender.* Adde d. l. 1. §. licet. de peric. & com. rei vend. & non intelligas quod vendere ad sui commodum tã quam cõtractu dissoluto ex q̃ emptor noluit venire ad degustandũ vel mẽsurandum quia imo adhuc durat contractus quo ad eius indissolubiliratẽ, sed permittit hoc ista l. ad minus incommodum emptoris quia sibi melius est quod vendatur per venditorẽ quam quod effundatur. & hoc patet ex ista l. in verbis sequẽtibus. si algo, &c. & patet in d. §. licet. vbi Bal. & hoc notat ad decisionem cuiusdam quæstionis de qua per Matthæum de Afflictis in decisio. Neapolitanis decisione. nume. 290. & hoc idem patet in fin. huius. Libi pero si rafezare, &c.

g ¶ *Vean sallasse.* Si ergo reperiat vult ista l. quod locet ea & non effundat.

h ¶ *Hasta.* Plura ergo debent concurrere antequam effundat, scilicet, quod coram testibus primo denuntiet, quod veniat ad degustandũ vel appendendum aut mensurandum, quod procedit etiã si dies statuta sit ad degustationem vel mensurationem vt habetur in l. 1. §. licet. ff. eo. qui tex. in hoc non reperitur alibi, secundum Alberi. libr. & Ias. in l. si ex legati causa. col. 4. ff. de verb. obliga. & habes etiam hic cum infertur subdit, despues que fue affrontado. Item quod vendat si potest antequam effundat. Item quod locet vasa alius prius sit ea reperire & quod habeat ea necessaria pro nouis fructibus colligendis, vel ad ponendũ aliis si est mercator. vt in d. l. 1. §. fi. & l. sequenti. quæ incipit. hoc ita aduerte tamen quia glo. in d. l. 1. §. licet. super verb. commodius tenet non esse de necessitate quod vendat prius vel locet alia vasa, sed quod hoc fit de commoditate nõ autem quod venditor necessitetur ad hoc & idem est de mente huius l. cum dicit pueda vender, & vid. quod dixi supra in glo non fallassen.

i ¶ *Se suele.* Non tamen exigit degustationem.

10 a ¶ *Ante que sea pesada.* Intellige nisi per emptorem steterit quo minus metiatur vel appendatur. vt in l. si per emptorem. ff. de peri. & com. rei vẽd. & in l. 2. C. eo. nã si emptor est in mora eius est periculũ.

11 b ¶ *La mejoria.* Ita l. est valde singularis in hoc & eã habui de facto in causa ardua & nõ ita bene hoc reperitur expressum de iure cõmuni licet Paul. de Cast. in l. sicut. C. de act. emp. per illã l. hoc idẽ dicit quod hic habetur, scilicet, quod licet venditio vini, vel frumenti fiat ad mẽsurã & mensuratio adhuc non sit facta: si ceret ante mẽsurationẽ periculum non pertineat ad emptorem: quia quo ad hoc venditio nõ dicitur perfecta tamẽ quoad augmentum vel diminutionem pretij censetur perfecta, & sic si pretiũ postea diminuatur nihilominus emptor teneatur soluere pretiũ conuentum & si augeatur nõ teneatur plus soluere quam conuenit & augmentum sit lucro emptoris, non tamen hoc ita bene probatur in il la l. sicut in ista ideo tene multum menti.

¶ *Lex XXV.*

»Illa quæ sine pondere vel mensura venduntur vt fructus vnius vineæ, vel totũ vinum penus, vel vasis: damnum vel lucrum spectat ad emptorẽ etiam ante traditionem. hoc dicit.

12 c ¶ *Se auienen.* Licet non fiat degustatio quia est venditio in specie. vt in l. vina. in princi. ff. de peri. & commo. rei vend. & eo. tit. ll. si quis vina. vBi gl. & Alber. nisi actum fuisset degustatione.

d ¶ *A vista.* Id est non ad mensuram. vt supra dixi ibi, nõ las pesando, nin las midiendo. & sic per istam l. videtur destrui dictum Bal. in l. sicut. C. de actio. emp. de quo dixi supra in l. proxima. in glo. 1.

¶ *Lex. XXVI.*

»Rei venditæ sub conditione damnum & lucrum pendente conditione pertinet ad emptorem, nisi deterioratio totam rem absorbeat. Præterea si contrahentes decedant conditione pendente & postea conditio existat: hæredes obligantur adimplere contractum sicut defunctus si viueret. hoc dicit.

13 e ¶ *Al comprador.* Intellige si conditio aduenit non alias, vt hic colligitur, & in l. necessario. in princi. ff. de peri. & commo. rei vend. vnde ista l. sumpta est.

14 f ¶ *La vendida.* Quasi iam contracta emptione in præteritum. vt in d. l. necessario. in princ. & habetur ac si pure contractus factus fuisset. l. potior. & l. qui balneum. ff. qui potio. in pigno. habe. & l. 12. tit. 13. infra eod. par. vbi vid. quæ dixi.

»Si venditor est in mora rem tradẽdi & oblato precio per emptorem noluit rem tradere, periculum est venditoris: nisi postea eo mora purgante emptor recipere recuset. h. d.

g ¶ *El precio.* Nõ enim tenetur vẽditor ad traditionẽ rei nisi prius offeratur sibi pretiũ. vt hic. & l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. & ea. ti. l. qui pẽdente. & l. ædiles. §. fi. quod intellige si vẽditor de hoc oppo

pesada a o medida, que es del vẽdedor el peligro. Pero si referasse̅n, o encareciesse̅n en aq̃l lugar las otras cosas, q̃ fuesse̅n atales como aq̃lla, la mejoria, b o el menoscabo que auiniesse̅ por esta razõ seria del comprador tan solamente.

¶ *Ley. XXV. A quien pertenesce la pro, o el daño de las cosas que se suelen contar, a pesar, o medir, quando las vende a vista, si se empeoran, o si se mejoran.*

AViene a las vegadas, que algunas de las cosas que se podriã pesar, o medir, que las vendẽ los omes ayuntadamente a vista, non las pesando, ni las midiẽdo. assi como quãdo vende vn ome a otro el vino de alguna bodega, o el olio de algũ almazẽ, o la vua de alguna viña, o otra cosa semejãte. E porẽde dezimos, q̃ despues q̃ el cõprador e el vendedor se auiene̅ c en el precio sobre alguna de las cosas sobredichas, o otra semejante dellas faziẽdo la vendida a vista, d assi como sobre dicho es, que si despues desto, se pierde, o se menoscaba, o encarece la cosa que assi es vendida, que la pro, o el daño, es del comprador tan solamente.

¶ *Ley. XXVI. A quien pertenesce el pro, o el daño de las cosas que se venden so condicion si se mejoran, o se empeoran.*

GOndiciõ seyẽdo puesta en la vẽdida, si la cosa q̃ es assi vendida se empeorasse, o se mejorasse ante q̃ la cõdicion sea cũplida, estõce el daño de aq̃l empeoramiento, o la pro, pertenesce al cõprador. e Mas si la cosa se perdiesse, o se destruyesse toda, por qual manera quier, el daño seria dl vendedor, maguer se cumpliesse la cõdecion despues. Otrosi dezimos, que si fiziesse̅ algunos vendida so cõdicion, e ante que fuesse cũplida se muriesse el comprador, o el vendedor, ambos, o qualquier dellos, si despues q̃ fuesse̅ muertos se cumpliesse la condiciõ, valdria la vendida f e serian tenudos los herederos dellos, de la auer por firme.

¶ *Ley XXVII. A quien pertenesce el daño de la cosa vendida, quãdo por tardança de la non entregar el vendedor se empeorasse.*

TArdança faziendo el vẽdedor de dar e entregar la cosa al cõprador quel vendio, despues que fuessen auenidos en el precio, si el comprador le afrontasse, ante testigos, que le diesse aquella cosa que auia comprado dele: e que recibiesse el precio & della, combidandole con el, e mostrando gelo: h si el vẽdedor estonce non le diesse la cosa, e despues desto se perdiesse, o se empeorasse, seria el peligro del vẽdedor, porque es en culpa por razõ de tal tardança. i Pero si despues desto, quisiesse el vendedor dar la cosa al comprador, ante que fuesse̅ perdida, nin menoscabada: e el que la comprasse̅, tardasse: que la non quisiesse recebir: si despues desso se perdiesse, o se empeorasse la cosa estonce seria el peligro del cõprador, porque la tardança postrimera, k auino por su culpa,

nã si no opponat bene cõ peticatio ex empto: & per interpellatio nem emptoris petentis sibi tradi cõstituetur in mora, secundũ Bald. in l. 1. col. 3. vers. quæro quid si est legatus. C. de vsur. & fructi. legato. & in l. si traditio. col. 3. C. de acti. empt. & in l. 2. C. de his q̃ sub modo. & in l. Vniuersa. C. de preci. impera. offer. & tenet Alexan. cõtra Fulgo. ibi in l. filiæ licet. C. de coll. 1. Isi in l. iurisgẽtium in prin. 3. not. ibi li. ff. de pact. sed licet doct. isti ita teneant tñ saltim respectu cõtinuẽdi vẽditorem in mora ego credẽ veriorẽ o pi. Fulgo. quã nouissime tenet Dec. cons. 421. & ind. l. filiæ licet. q mouetur põderantes verbum offerri. q proprie dicitur qñ nõ peritur a parte. vt not gl. in clemẽ. sæpe. in verb. necessario. de verb. signi. & qa texe-

in d. §. offerri. dicit q. & si partẽ pretij offerat nõdũ ex empto actio est. ego etiã põdero verbũ huius nostræ l. esse dicit cõbidãdo con el, q̃ verbũ est magis clarũ vt nõ requiratur q̃ aliquid a vẽditore excipiatur seu opponatur, & hoc etiã vult Petr. de Ancha. cõs. 331. incipit. Visis diligẽter. ista enim gerũdia cõbidãdole e mostrando gelo, denotãt cõditionẽ. l. si tu ex parte. ff. de acq. hære. vbi gl. & Bart. & sic nõ aliter vẽditor dicatur morosus nisi sibi offeratur pretium. vt hic habetur. Secundo intellige nisi fides esset habita de pretio dato termino ad solutionem, nã tunc cũ venditor teneatur tradere & ex quo dedit terminum solutioni non proceder dispositio. d. §. offerri. neque quod hic habetur, imo ex sola interpellatione absque oblatione pretij constitueretur venditor in mora, ita est de mente. Paul. de Cast. in d. §. offerri. facit. l. 1. & l. vẽditi. C. de act. emp.

¶ *Mostrando gelo.* Nõ ergo requirit q̃ actualiter prius soluat q̃ res sibi tradat vt hic vides. Sed qd fieri si nõ cõbãt de le qa nec emptor vult soluere pũ nisi res sibi tradat nec vẽditor tradere rẽ nisi sibi pretiũ soluatur die ut per Spe. tit. de lesi. pos. & fruct. in vers. fi. q vult q. res sequestret pũ numerato vel oblato realiter q̃ intelligo ut emptor sit causa q̃ res sibi tradatur sed respectu costituendi venditorem in mora sufficit quod interpelletur & fiat oblatio, ut hic dicitur.

¶ *Tardança.* Adde l. ciũ inter. C. de peri. & cõ. rei. vẽ. & l. q̃ si nec. ff. eo.

¶ *Tardança postrimera.* Adde l. illud. ff. de peri. & cõmo. rei vend. & l. fi

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruum.§.sequitur.ff.de verb.oblig.& quod singulariter notat Inn. in c.calumniam.de pœnis.ibi tuo plus dicunt quidam.

¶ *Ley.* XXVIII. *Que cosas, e que pleytos son aquellos que deuen fazer e guardar los que venden e compran.*

PAgar deue el cõprador al vendedor el precio q̃l prometio e aquel q̃ fizo la vendida, deue al otro entregar[a] en aquella cosa q̃l vẽdio, cõ todas las cosas q̃ pertenezcan a ella[b] o le son ayũtadas. Onde dezimos q̃ si vn ome vende a otro alguna casa q̃ no se entiende q̃ le vende la casa tan solamẽte: mas aun los pozos, [c] e las canales, e los caños, [d] e los aguaduchos, e todas las otras cosas, q̃ solian ser acostumbradas para seruicio d̃ aq̃lla casa, quier seã dẽtro en ella, o de fuera. [e] Otrosi dezimos q̃ los ladrillos, e los cãtos, e la teja, e la madera q̃ estuuiessen mouidos, o puestos en la casa vẽdida, si fueren de aq̃lla casa misma, non los puede lleuar el vẽdedor. Mas si el vendedor ouiesse cõprado cal, o ladrillos, o teja, o madera, o otra cosa semejante, o lo ouiesse tomado emprestado, o gelo ouiesen dado maguer lo ouiesse y aducho, cõ entẽciõ de lo meter en lauor, de aq̃lla casa cõ todo esso, lleuar lo puede el vendedor aquello que assi ouiesse aducho, e que non ouiere metido en la lauor.

¶ *Ley.* XXIX. *Como los alfolies e tinajas soterradas que estan en la casa vendida, deuen ser del comprador.*

ALfoli[f] para pan que fuesse fecho de madera, e que estuuiesse fincado en la cata, que fuesse vendida, o que fuesse tan grande, q̃ se no pudiesse mouer, o tinajas para azeyte, q̃ estuuiessen otrosi fincadas, o soterradas, [g] o las otras cosas semejantes destas, no las puede lleuar el vẽdedor. Entiẽde se q̃ estas cosas a tales pertenescen a la casa, e porẽde deuen ser del cõprador. Mas todas las otras cosas q̃ son muebles, e non son ayuntadas ala casa, nin le pertenescen, son del vendedor, e puede las lleuar e fazer dellas lo q̃ quisiere: assi como los almarios, e las cubas e las tinajas que non estuuiessen soterradas, e las otras cosas semejantes.

¶ *Ley.* XXX. *Como los pescados que se crian en las albuheras de las casas que venden e las otras animalias que crian en ellas, deuen ser del vendedor.*

PVente, o alberca seyendo en la casa, o en el heredamiẽto que es vendido el pescado [h] que y se criasse, e fuer y fallado a la sazon que la casa se vende deue ser del vendedor bien assi como las gallinas, e las otras aues que se crian en la casa. Esso mismo dezimos de las bestias que han los omes acostumbrado de criar en sus casas, e lo que diximos en las leyes ante desta de la casa: entiende se tambien de castillo, o de cortijo, o de otra morada qualquier que fuesse vendida.

¶ *Ley.* XXXI. *Como los xaharizes, e los molinos de azeyte, o bodegas con tinajas que son en campo, o en viña, o en olivar que se vende, non son del comprador, si se ñaladamente non le nombrare en la carta de la vendida.*

LIuar, o campo, o viña, o huerta vendiendo vn ome a otro, en que ouiesse lagar, o xaharíz, o molino de azeyte: o otra cosa apartada [a] que fuesse para alfoli, o para bodega en que ouiesse tinajas para encerrar vino: ninguña destas cosas sobre dichas, non se entiende que entran en la compra, fueras ende si fuesse dicho [b] que entrasse en la vendida: o si estas cosas atales fuessen señaladamente puestas para coger [c] e aliñar el fruto de aq̃lla casa, o heredamiento, que se vẽdio. Otrosi dezimos, q̃ si vn ome vendiesse a otro alguna viña, o portal, q̃ ouiesse menester palos, [d] para alçar las vides, ca maguer el vendedor, los touiesse, tajados, o comprados, si non los ouiesse aun metidos, que non se entiende que entraron en la compra. Mas si los ouiesse metidos vna vez, maguer los tirasse ende despues, para tornarlos y otro año, estonce serian del comprador.

Ley. XXXII. *Como el vendedor es tenudo de fazer sana al cõprador la cosa q̃le vẽde.*

QVita e libre [e] de todo embargo deue ser entregada la cosa vendida al cõprador, de manera que si otro alguno ge la quisiere embargar, o mouerle pleyto sobre ella, q̃ gela deue fazer sana [f]. Pero luego que lo mouieren ende pleyto, tenudo es el cõprador de fazerlo saber al que ge la vẽdio, o a lo mas tarde ante q̃ sean abiertos los testigos, [g] que fueren aduchos sobre aquella cosa en juyzio cõtra el. E si alguno assi no lo fiziesse saber [h] al vẽdedor, si despues fuesse vencido en juyzio, no podria demãdar el precio a aq̃l que se lo vendiera, maguer despues gelo ouiesse dado, o gelo ouiesse mandado dar en su testamento, o en otra manera.

[a] *Alfolies.* Add l.fundi nihil.versic. casella.ff.de act.emp. & quid si puteus sit inter duas domos vendi tam, scilicet & aliam.vid.l.4. vers.de puteo. ff.de commu.divi.Bal.in c.1.§.si quis.de manso.cuiũ.1. versic. quæro quid si inter domum.de cõtrouer.insuefit tu.

[b] *Pertenezcan a ella.* Et tenebitur etiam ad fructus quos percepit: nam perfecto contractu venditionis fructus pertinent ad emptorem. vt in l. fructus.ff. de actio. emp. & intellige & distingue vt ibi per Bald. & per Pau.de Castro in l. iulianus.§. ex vẽdito.versi. nunc oppono.ff. de actio.emp. ad de etiam quæ notat Bart. in d.l.Iulianus.§. offerri.cod.tit. & quæ habentur & notãtur in l. curabit. C.eod.

[c] *Pozos.* Addel. fũdi nihil.versic. casella.ff. de act.emp. & quid si puteus sit inter duas domos vendi tam, scilicet & aliam.vid.l.4. vers.de puteo. ff.de commu.divi.Bal.in c.1.§.si quis.de manso.cuiũ.1. versic. quæro quid si inter domum.de cõtrouer.insuefit tu.

[d] ¶ *E los caños.* Addel. limes. & l.labra.ff. de acti. empti. & venit etiam tota per quam aqua trahitur. vt in l. qui fundum.§.fi.ff. de contrah. emp. vbi gl.dicit q̃ talis rota erat in palatio domini Accurtij.

[e] *Todo defuera.* Addel. fundi.ad fi.ff.de actio-empt.ad hoc & ad id quod statim sequitur in ista.l.

¶ *Lex.* XXIX.

AEdibus affixa & vasa sub terra posita sunt emptoris, illa autem quæ non sunt fixa sunt venditoris. hoc dicit. Habuit ortum a l. fundi per totum.ff.de actio.empt.

[f] ¶ *Alfoli.* Addel. granaria.ff.de act.empt.& eod.tit.l.fi venditor.§. fi.

[g] ¶ *Soterradas.* Addel. dolia.ff.de contrahen.empt.

¶ *Lex.* XXX.

PIsces inuenti in lacu vel fonte rei venditæ tempore venditionis & gallinæ & bestiæ sunt venditoris, hoc dicit. Concordat l. magis. cum sequenti.ff.de actio-empt.

[h] ¶ *El pescado.* Addel. limes. vers. pisces autem. cum l. sequẽti.ff.de acti. empt. veniunt enim in venditione ea tantum quæ sunt de natura rei venditæ. ut dicit Innocen. in cap. ex literis. de iure patronat. & Alexã. in l. 3. in prin. col. pe. ff. de acquir. poss.

¶ *Lex* XXXI.

Accedunt venditioni quæ sunt causa rei venditæ in ea affixa: & etiam si non sunt fixa: & tam seruiebant eius usui ut sunt nali pro le uandis uitibus. ibi.

[a] ¶ *Apertados.* Et sic non sunt immobilia vel quasi sed separari possunt vt in l. fundi in prin. & ibi glo. ff. de actio. emp. & l. dolia. eo. titu. & supra eo. d. 29.

[b] ¶ *Dicho.* vt in l. pen. §. fi. ff. de actio. empti.

[c] ¶ *Para coger.* Adde l. sed addes. §. illud. ff. loca. sed quid si haberet iste venditor in olivieto vel vinea domunculam ædificatam in qua haberet molendinũ p oleo vel torcular pro vuis nõ causa colligendorum fructuũ ex illo olivieto vel vinea, sed ad quæstũ habendũ ab alijs qui sibi adducerẽt fructus suorum olivietorũ? videtur q̃ non veniat in venditione nisi dicatur vt hic dicitur in ista. l. & probare videtur. d. l. fundi in prin. Dato. q̃ ipse venditor ibidem premeret fructus vineæ, vel olivieti ex quo ad hos fructus signanter & principaliter hoc nõ fuit factum.

[d] ¶ *Palos.* Adde l. fi. ff. de actio. emp.

¶ *Lex.* XXXII.

Si lis fuerit mota super re vendita contra emptorem tenetur emptor ante testium aperturam denuntiare venditori litem motã vt eum defendat: alias non tenetur: & re evicta tenetur restituere pretium & interesse: & si fuit promissum duplum: tenetur ad duplum veri valoris rei evictæ non pretij emptori & eius hæredibus. h. d.

[e] ¶ *Quita e libre.* Adde l. qui rem. & l. ex prædijs. C. de evictio. vnde si conueniatur ad pretium potest excipere re non tradita. vt ibi etiam si esset obligatus ad pretium per instrumentum confessionatum etiam stante statuto quod nulla exceptio possit opponi. vt dicit Bal. in d. l. ex prædijs. & in l. fi traditio. 3. q. in fi. C. de actio. emp. & Decius consi. 119. col. 1.

[f] ¶ *Fazer sana.* Et si nihil de hoc sit promissum vt hic & in l. non dubitatur. C. de evictio. & l. 2. ff. eo.

[g] ¶ *Abierros los testigos.* Sequitur opi. glo. in l. si rem quam. §. fi. ff. de evictio. & in l. emptor. C. eo. est enim tenenda eo tempore quo vẽditor habeat legitimum tempus ad probandum de iure suo: sed an possit fieri in causa appellationis? videtur q̃ sic vt in d. §. fi. & tenet Bal. in l. libera. C. de senten. col. 3. quod intellige dummodo iura vendi toris tunc sint integra circa testes & alia opportuna, & nihil ei pereat, secundum Io. de Imol. in c. fi. col. 2. de empt. & vendi.

[h] ¶ *No lo hizesse saber.* Adde l. 1. C. de peri. & commo. rei vendi. l. emptor. C. de evictio. & c. fin. de emptio. & vendi. si tamen venditor sit ptor. C. de evictio. & c. fin. de emptio. & vendi. si tamen venditor sit ptor,

Universidad de Deusto
Biblioteca

interpella.fue.& loã.de Imo.in d.§.morte.col.pe. licet dicat cautius esse propter cuitandas opiniones seruare opinionem Bart.& cũ opinione Bal.in d.l.transit Alex.in d.§.morte.co.pe.& illam ego credere̅ veriorem & satis probatur in ista.l.quæ non arctat emptorẽ nisi ad denunciandum litem esse motam licet lex sequens innuat necessariam esse requisitionẽ vt defendat, tenẽ etiam mẽti eres casus quos ponit Bal.in d.l.1 co.2.in quibus etiam absq; denuntiatione tenetur venditor de euictionedũ modo alias vẽditor sciat litẽ motam absq; emptoris denũtiatione scilicet si emptor sit minor, vel ecclesia in quibus committitur mora irregularis. l.in minorum. C. in quibus caus. in integ. restit. non est necessaria. vel nisi venditor sit in mala fide eo q̃ habet instrumenta causæ p quæ emptor potest vincere & nõ notificat ea emptori, argu.d.l.Iulianus. §. idem Iulianus. ff. de actio. empti. vel vbi scienter vendidit rem alienam: quia tunc conuenitur ratione doli: & tenetur emptori absque aliqua denuntiatione, imo neq; isto casu requireretur quod alias haberet scientiam motæ litis. l.seruus quem.§.si scieus.ff. de actio.emp.& il le tex. non est alibi. secundum Bal.in l.libera.in fin.C.de senten.& cum istis dictis Bal. transit Roma.in d.§.morte.vbi etiam Alex.col. antepe. Secundum tamen casum, scilicet, vbi venditor habet instrumenta per quæ causa potest defendi, & non notificat emptori reputo dubium: tum quia lex quæ ad hoc allegatur hoc non probat, tũ etiam quia si sibi lis non notificatur non tenetur ad defensionẽ vt hic habetur, & clarius probatur infra ista.l.ibi. mas si gelo fiziesse saber, e non quisiesse el vendedor amparar al comprador: o non le puede, &c. Et sic vult ista.l. quod dato quod possit defendere adhuc sibi est denunciandum.

5 a ¶ *Non quisiesse.* Nota hoc verbũ ad id q̃ dixi in gl. precedenti in fi. & videtur ex hoc verbo etiã qd̃ precise teneatur venditor emptorẽ defendere, & q̃ alias teneatur de euictione, de quo vi. q̃ dicã. infra.l.pxi.

6 b ¶ *Daños.* Adde.l.fi cũ quæstio.C.de euictio.& sic tenebitur etiã ad sumptus litis. vt gl.ibi vult, de quo vide plenius per gl.in l.1.C.eo. vbi vi.Bar.& eundẽ Bar.in l.venditore.§.ff.de verbo.obliga.& p Spec. tit.de emptio.& vendi.§.1.col.11.& opi.Bar.est magis cõmunis. secundum Iaso.in d.l.venditores.& limita vt per eundẽ Iaso.ibi ad fi.

7 c ¶ *Menoscabos.* Tenetur enim ad interesse, vt in l.fi venditione.ff.de euictio.& in l.titius.§.fin.cum l.sequenti. idemque Iulianus in princip. ff.de actio.emp.vbi glo.

8 d ¶ *Doblo.* Innuit ista.l.ex natura contractus non teneri ad duplam nisi se obligauerit expresse in contrariũ tũ facit.l.2.& l.emptori duplam ff.de euictio.& l.quod si nolit.§.qui a sidua.ff.de ædili. edicto & nõ reperio istas.ll. iuris cõmunis approbatas isto iure partitarũ neque vnquam in iudicijs vidi peti duplã promitti: neq; condẽnationem fieri dupla, imo vt dixit ista.l. vult qd̃ nisi conueniat ad istam duplam venditorem non teneri. & licet aliqua sint solita fieri & apponi in contractibus: non tamen præsumitur interuenisse nisi probentur quando aliquid adijciunt obligationi, vt eleganter dicit Bald. post glo.ibi in l.si fundus.§.in cõmissoria.ff.de lege commiss.

9 e ¶ *Doblada.* Adde.l.fi cum venditor.§.ii.& l.cuitare.ff. de euictio. & nota adhoc dicta Specu. quæ retuli supra tertia par. tit. 18.l.56.

¶ *Lex.* XXXIII.

Si quis vendat rẽ alienam eius dominus potest eam petere ab emptore, & si venditor requisitus ab emptore velit eum in iudicio defendere, aget actor contra venditorem: sed si non defendat; aget cõtra emptorem saluo iure emptoris contra venditorem. h. d.

f ¶ *A defender.* Facit pro opinione Bar, de qua dixi supra l. proxima in glo. magna. vid. ibi. 1

g ¶ *Quisiere.* Innuit hic & in aliis verbis huius. l. quod si non velit: non teneatur precise defendere, vel in se litem assumere & qd̃ solũ subijcit se periculo euictionis, & ita etiam voluit gl. in l. emptorem in princ. in verbo posse. ad finẽ. ff. de actio. empti. & tenet Bal. dicens illam gl. menti tenendam, in l. 1. colu. 2. C. de pericu. & commo. rei vendi. & adde. q̃ not. Paul. Alexã. & Iaso in l. venditores. ff. de verbor. obliga. & ita intellige. l. si plus. §. morte. ff. de euict. adde etiam Aberi. in l. 1. C. vbi in rem actio. vbi dicit esse casum quod non teneatur venditor inuitus defendere: nisi de hoc sit conuentum sicut hodie communiter fit in instrumentis vẽditionum nam tunc teneretur ex conuentione. 2

h ¶ *Compre.* Admittitur ergo venditor assumens in se defensionem, etiã inuito actore & intellige quod debet defendere in foro emptoris. vt in l. 1. vbi gl. C. vbi in rem actio & vt simplex defensor, vel procurator in rem suam, & sic iurabit de calumnia. & totum iudicium in se suscipiet, vt hic non tamen admittetur animo nouandi, nisi actor velit, vt declarat Bal. post alios Docto. in d. l. 1. & intelligit de nouatione actionis. nam instãtia bene nouatur, vt & hic vides & effectus est maximus secundum eum, quia licet fiat nouatio instantiæ fiet tamen executio in ipsum emptorem. l. sæpe, §. sed scientibus. ff. de re iudicã. Sed si nouaretur actio nunquam in emptorem posset fieri executio: quia esset liberatus per nouationem, & dicit ista esse bene notanda & recte dicit quia sunt notabilia. Quid autem si actor diceret personam emptoris esse legaliorem & interesse sua secum & non cũ venditore litigare & hoc probaretur. vide per Paul. de Cast. in d. l. 1. col. 1. super glo. qui vult quod isto casu audiatur actor. per istam tamen legem forte dicendum esset contrarium cum indistincte velit emptorem in pace dimittendum & quia in l. si iactor in qua Paul. de Cast. se fundat, est diuersa ratio. 3

i ¶ *Comprador.* Et debet emptor defendere causam: quia alias etiam si denuntiasset non ageret de euictione: vt probatur in l. 1. C. de peri. & commo. rei vendi. vbi hoc tenet Bald. columna. 2. versic. vltimo oppono. & dicit glo. singul. in l. quod si nolit. §. si mãcipium, in verbo adhibuerit. ff. de ædili. edicto, q. si emptor non cõduxit bonã ad vocatum non ager de euictione contra emptorem. adde Alexan. in l. venditores ff. de verbo. obliga. 4

k ¶ *Sana.* Et posset etiam petere quod det sibi instrumenta. & testes quæ attineant ad causam, vt in l. empti. C. de euictio. & per Paul. Alex. & Iaso. in d. l. venditores. ff. de verbo. obligã. 5

¶ *Lex.* XXXIIII.

Venditor hereditatis de euictione totius tenetur: sed non, de euictione rei singularis: venditor autem redituum alicuius generalitatis non tenetur nisi tota vel maior pars euincatur: sed venditor dotius, nauis vel gregis tenetur etiam de euictione partis. h. d.

1 a ¶ *De fazerla sana.* Adde l. 1. C. de euictio. vbi glo. & docto.

2 b ¶ *Toda la heredad.* Idem si pro dimidia vel alia parte cum tota hereditas esset vendita. vt in l. quod si nulla. ff. de hære. vel actione vendi.

3 c ¶ *Almoxarifadgo.* vi l. 23. titu. 9. partida 2.

4 d ¶ *Alguna cosa señalada.* Quid si euinceretur aliqua pars territorij cuius gabellę sunt venditæ videtur. p. tunc agere posse de euictione ex eo, q̃ notat Ang. per tex. ibi in auth. vt determina. sit nume. clerico. in fi. colla. 1. vbi dicit quod si Titio est vẽdita gabella totius comitatus pro certo pretio & contigit qd̃ comitatus multũ augmentatur propter vnionem alterius territorij qd̃ debet augeri pẽsio pro rata augmẽti emptori gabellarũ, si ergo hoc est in augmẽto idẽ a contrario in diminutiõe. l. secundũ naturã. ff. de regul. iur. & de isto dicto Angeli per illũ tex. meminit. Feli. in c. cũ M. Ferrariensis de constitu. nume. 3. & facit etiã pro hoc l. si fundus. ff. loca. & sic qd̃ dicit in ista l. procedit quando salua substantia territorij in quo consistunt gabellæ venit aliqua diminutio, quod patet ex verbis huius. l. ibi (que salieſſe aquellas rentas &c.) & facit etiam pro hoc quod not. Bal. in l. lide aquellas rentas &c.) & facit etiam pro hoc quod not. Bal. in l. libi dicit Bart. ibi si in iudicem non suum consenserit seu iurisdictionem proroget cum nulla necessitate hoc faciat. limita, nisi ex forma statuti cogeretur ad cõpromittendum. secundum Bar. ibidem, & Bal. in l. 1. col. 2. C. de peri. & cõmo. rei vendi. qui etiam dicit quod tunc debet citari venditor cũ arbiter eligitur: quia in electione arbitri quodammodo pendet status totius quæstionis. Limita etiam secundum Bal. in l. libera. C. de senten. col. 3. si ego denuntiaui vẽditori, vt causam defenderet coram arbitro seu daret instrumenta causæ ad defendendum & ipse noluit seu non fecit mihi bonum ius. nam tunc poterit agi ex empto ad interesse, & ita intelligit dictum glo. in d. §. si compromiserit. & ista limitatio potest procedere, ex his quæ dixi supra. eo. l. 32. in gl. mag. post Bal. in l. 1. C. de peri. & commo. rei vẽdita intelligendo. d. Bar. in d. d. libera. Limita etiam nisi in instrumento venditionis esset dictum quod qualitercunque. & quomodocunque res euincerentur teneatur de euictione. glo. nota. in l. cum pania. ff. de arbi. Bal. & Imol. in l. si domus. §. de euictione. ff. de lega. 1. Alexan. consi. 4. vol. 1. col. 1. 1

5 e ¶ *Naue.* Prosequitur dicta Azo. C. de euictio. in summ. versiculo. pro quibus rebus.

f ¶ *Sana.* Adde l. 2 naue & l. vaccæ. ff. de euict. & l. eumqui. ff. de vsucapio. & per istam. l. videtur reprobari dictũ Alberici in l. 2. ad fi. C. de euictio. vbi dicit quod si vẽdidisti gregem decem ouium & vna euincatur quod tunc quia vna euicta non remanet grex. (cum grex requirat decem oues) tunc debetur euictio. si tamen. xx. oues venderentur vna vel pluribus euictis, quia remanet grex non agetur euictionem gregis nomine. allegat l. 1. & l. sequen. ff. de rei vendica. 2

¶ *Lex.* XXXV.

Vẽditor domus, nauis, vel gregis, tenetur etiam de euictione partis. hoc dicit.

Naue o casa o cabaña d̃ ouejas o d̃ otra cosa semejãte vẽdiedo vn ome a otro, en las cosas q̃ le pteneſcẽ, si vẽcieſſen al cõprador en juyzio, por alguna cosa señalada de aq̃llas, tenudo es el vẽdedor de fazer le sana al cõprador aq̃lla cosa señalada, como si le vẽcieſſe por toda la cosa principal sobre que fue fecha la vendida.

¶ *Ley. XXXVI. Por quales razones nõ es tenudo el vendedor de fazer sana la cosa al comprador.*

El vẽdedor segũ de suso diximos es tenudo de fazer sana la cosa q̃l vedio al cõprador, o de tornar le el precio, cõ todos los daños, e los menoscabos que l vinierõ ende si ge la nõ amparo. Pero en casos ya, enq̃ nõ seria assi. El primero es si tardo tanto el cõprador de gelo fazer saber, q̃ abrieſſen en juyzio los dichos delos testigos q̃ fueren aduchos enel pleyto q̃ ouieſſen mouido sobre ella. El segũdo si la cosa metieſſen en mano de auenidores sin sabiduria, e sin mãdado de aq̃l q̃ gela vẽdio e los auenidores dieſſen la sentencia cõtra el. El tercero es, si por su culpa se perdieſſe la tenencia de la cosa q̃ le fue

¶ *Lex* XXXVI.

Ponit casus in quibus emptor re euicta, non habet recursum contra venditorem.

g ¶ *De suso diximos.* Supra eo. l. 2. 1

h ¶ *Si tardo tanto.* Vi. quæ dixi in l. 31. supra eo. 2

i ¶ *Auendores.* Adde l. fi dictum. §. compromisero ff. de euictio. & idem Bart. ibi si in iudicem non suum consenserit seu iurisdictionem proroget cum nulla necessitate hoc faciat. limita, nisi ex forma statuti cogeretur ad cõpromittendum. secundum Bar. ibidem, & Bal. in l. 1. col. 2. C. de peri. & cõmo. rei vendi. qui etiam dicit quod tunc debet citari venditor cũ arbiter eligitur; quia in electione arbitri quodammodo pendet status totius quæstionis. Limita etiam secundum Bal. in l. libera. C. de senten. col. 3. si ego denuntiaui vẽditori, vt causam defenderet coram arbitro seu daret instrumenta causæ ad defendendum & ipse noluit seu non fecit mihi bonum ius. nam tunc poterit agi ex empto ad interesse, & ita intelligit dictum glo. in d. §. si compromiserit. & ista limitatio potest procedere, ex his quæ dixi supra. eo. l. 32. in gl. mag. post Bal. in l. 1. C. de peri. & commo. rei vẽdita intelligendo. d. Bar. in d. d. libera. Limita etiam nisi in instrumento venditionis esset dictum quod qualitercunque. & quomodocunque res euincerentur teneatur de euictione. glo. nota. in l. cum pania. ff. de arbi. Bal. & Imol. in l. si domus. §. de euictione. ff. de lega. 1. Alexan. consi. 4. vol. 1. col. 1. 3

k ¶ *La sentencia.* Adde l. si rem quam. §. 1. ff. de euictio & videtur intelligendum, si ex amissione possessionis inferatur quod perdare debeat ius agendi super proprietate, vt in casu l. si quis emptionis. §. 1. C. de prescrip 30 vel 40 anno non alias. & hoc videtur de mente Bald. in d. l. si rem vel si alias possessionis amisso fuisset causa non obtinendi super proprietate, vt si causa erat dubia. &c. ex literis. de probatio. regula cum sunt partium. de regiur. lib. 6. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 ¶ *Deue ser forra.* Vide in l.4.titu.22.part 4.
6 b ¶ *De el rebeldia* Nota hoc verbum, & in dubio si fuit cõtumax, præsumitur condemnatus ratione contumaciæ.l.si ideo.ff.de euictio.notat Abb.in cap.fin.de emptio.& vendi.& intellige hoc quando passus est causam, eo contumace iequidari: sed si toti causæ fuit præsens & fecit quod debuit, licet in ipso actu sentẽtiandi non interfuit cõtumaciter, posset adhuc agere de euictione, cum tunc eius præsentia nihil fuisset operata: vt notanter declarat Bart. in l.si superatus.ff.de pigno.& istud dictum Bart. vt notabile refert & sequitur Abb. in c.pen. col.4. de re iudica. nota etiã quod vbi probationes sunt liquidæ condẽnatus in absentia non præsumitur condemnatus ex contumacia: sed propter malã causam vt in l.2. & ibi Bal.C. de contra.iudi.tutel.& adde eundem Bart. in c. vnico. ff. de feud. vasla. ab aliquo interpellatus fue. in fine. & ibi etiam idem dicit. si absens esset ex iusta & probabili causa. De quo per Bal. in l.2.col.pen. C. quibus res iudicata non nocet. & dicit glo. nota. in l.alios.§.1.ff.de appella. super verbo potestis, & ibi eam notat Bart. quod emptor damnato ob contumaciam non potest venditor appellare, cum tunc non interstet vendenti. cum non teneatur de euictione. Si tamen ex promissione ex presso ad hoc teneretur, etiam emptore contumace, tunc potest secundum Ange. & Imo. ibi.

7 c ¶ *Ennoblepso.* Adde.l.qui alienam, in prin.ff. de euictio. & idem dic de sumptibus & meliorametis factis per emptorẽ in re empta: nã si rem excipiat, de eis non tenebitur venditor, vt est tex. notabilis in l.idemque & Iulianus.§.1.ff.de actio.emp.& quæ notat Pau. Alexan. & Iaso. in l. venditores.ff.de verb.obliga.

8 d ¶ *Vencipio.* Adde.l.hærẽtius.§.cæterũ.ff. de euictio. & nota quod in bona fide ita fuit lata sententia: vẽditore presente, tenetur emptor appellare, vt nota gl. Bald. & Ange. in l.§.Cæsa. & ita intelligẽ istã Iudicem dicitur non stando de lite el vendedor, &c. Scilicet: vt procedat quando erat iusta causa: vel dubitabatur; quia tunc venditore presente non tenebatur appellare. Si vero venditor sit absens, tũc si sententia est iusta & apparet ex actis eius iustitia, non tenetur emptor appellare secundum Ang. in d.§. Cæsa. licet glo. ibi voluit contrarium super parte venditore. & idem tenet Ioan. de Imo. in cap.si. sola. de empti. & vendi. & idem dicunt si dubium esset an sententia esset iusta vel iniusta, nam præsumitur pro sententia: & sic non tenebitur appellare; si vero sententia sit iniusta tenetur appellare, vt hic. & in d.§. Cæsa. & si appellauit in casu in quo non tenebatur tenet appellationẽ prosequi. vt in d.§ Cæsa. vi ibi gl. sup pte præcipitõe.

e ¶ *Iugasse a tablas.* Et sic loquitur quando ludus esset illicitus: quasi in licito ludo non haberet locum hæc dispositio, vt etiam vult gl. in l. si.ff. quarũ re. actio. non detur licet Ang. ibi indistincte intelligat. 9
f ¶ *Vendesse.* Adde.l.si.§.1. quarum rerum actio non detur. 10
g ¶ *Al comprador.* Qui erat & collusor: nam si esset alius qui emit ageret de euictione, vt voluit glo. in l. quod si minor in.§ restitutio. in glo. super parte nõ omnimodo ad si.ff. de mino. & est de mente Bart. in l. si quis cum sciret. in fin.ff. de vsuca pio. pro empto. & tenet Stephanus de Costa, in suo tracta. de ludo. columna penult. & videtur hoc etiam velle ista lex: cum subdito aquel que la auia ganado, &c. Adde Angel. in d. l. fina. §. 1. verficu. de inde quero. 11

h ¶ *A sabiendas.* Idem si per imperitiam, vt in l.si per imprudentiam. ff. de euictio. & quia eadem est ratio, quia iudex tenetur. vt in l. 24. titu. 22. parti ta tertia. & ibi dixi. & procedit etiam si emptor in nulla culpa fuerit, vt per Bar. in l. exceptione. ff. de fideiusso. 12

¶ *Lex. XXXVII.*

Non tenetur vẽditor de euictione rei ab eo venditæ & traditę emptori, si per literam plumbatam Regis fuit ei iniunctum vt vendat vel alienet rem: idem si per literam partitorum seu computatorum Regis res auferatur ab emptore. hoc dicit.

i ¶ *Carta plomada.* Vid. l.4. titu.18. par.3. 1
k ¶ *Non tenuesse.* Imo videbatur quod licet talem chartã non habeat vẽditor, quod non tenetur de euictione, cum talis euictio veniat de plenitudine potestatis p̃ incipis. vt in l. Lucius. ff. d euictio. & quia quãdo de facto extraiudicialiter: vt per violentiam auferetur res empta: venditor nõ tenetur de euictione, vt in l. si. C. de actio. empt. & per Abb. in c.fi. de empt. & vendi. versi. sed dubiũ est, &c. potest dici qđ in casu huius l. rex non abitulit de plenitudine potestatis rem istam emptori, neque etiam extraiudicialiter, & per viam facti, neq; violentiæ fuit processum: sed per viam iuris, & seruato ordine iuris, & sic venditor de euictione tenebatur: sed quia habuit a rege licentiã & auctoritatẽ talem rem vendendi, liberatur ab euictione, & est singulare. Vel dic q; licet hic res extraiudicialiter: & iuris ordine non seruato fuerit ablata per regem: si tamen venditor non habuit a rege licentiam vendendi, adhuc tenebitur de euictione: quia pro facto principis etiam extraiudicialiter procedentis præsumitur. vt dicit glo. in l. relegati. ff. de pœnis. Cy. & alij in l.fi. C. si contra ius vel vti li publi. Abb. in c. quæ in ecclesiarum. col. 4. de cõstitutio. & sic per istam l. limitatur dicta l. si. C. de actio. empti. 2
l ¶ *Vendidores.* Facit ad idem quod habetur in d. l. Lucius. ff. de euictio. 3

4 ¶ *Tomado.* Recte si licet.
5 b ¶ *Non seria tenudo el vendedor.* Imo debet esse plene securus ex quo tali titulo habuit a fisco, vel rege, vt in l. 1. C. de fundis rei privatæ. li. 11 & in l. 1. C. ne fiscus rem quam vendidit euincat. li. 10. & sic de iniuria facta emptori, Venditor nõ teachitur. vt in l. si. C. de actio. emp. & l. si per imprudentiam. ff. de euictio. & supra. eod l. proxi. in fine, vel si iure rex abstulit emptori vẽditor non tenetur ad tales futuros casus. d. l. Lucius.

Ad ti. ff. de legẽ commiss. & ca. de pactis intr. & empto. & vend. & inf. fi l. 42. cum alijs. ¶ *Lex. XXXVIJ.*

In venditionibus sunt seruanda pacta quæ non sunt cõtra leges vel bonos mores. Item in pacto legis commissoriæ ad diem non soluto pretio rescinditur vẽditio si vult venditor: & ip se lucratur arras vel partem pretij solutam nec potest variare si elegit re scissionem vel contrarium: & empor restituet rem & interesse deterioris: sed nõ fructus nisi el restituantur arræ. h.d.

6 c ¶ *Las leyes.* Adde l. si vnus. §. illud &§. pacta quæ turpẽ. ff. de pactis. & infra ca. parti. tit. 11. per multas li.
2 d ¶ *Buenas costumbres.* Adde regul. iuris non est obligatorium. de regu. iur. li. 6.
3 e ¶ *Que sea desfecha.* Nota hęc verba quia sunt perinde ac si dixisset res fit inempta, quæ sunt verba l. commissoriæ. vt in l. fin. ff. de lege cõmisso. & l. commissoriæ. C. de pactis inter empto. & vendi. nõ ergo illa verba, q̃ res fit inempta sunt de forma: sta quod alias non fiat translatio dñij, sed sufficiunt verba equipollentia, q̃ nota bene contra dictũ Ange. in l. qui ea lege. C. de pact. inter empto & vendi. nota etiam quod nõ est adeo speciale in pacto legis commissoriæ, quo ad translationem dominij: qui fit idem in nominibus habentibus resolutiam principi cõtractus. vt dicit Bald. in l. ea lege. col. vlt. 3. versi. ego dico. C. de condi. ob caus. Pau. de Cast. in l. 1. circa si. ff. de donatio. vbi dicit, q̃ si actum fuit, vt causa nõ sequuta habeatur datio pro non facta qũ tunc agi potest rei vendicatione: quia videtur translatum dominium, sicut in pacto legis cõmissoriæ, vel adtextum in d. l. si. C. ne fiscus rem quam vendidit euincat. li. 10. & sic de iniuria facta emptori, Venditor nõ teachitur. vt in l. si. C. de actio. emp. & l. si per imprudentiam. ff. de euictio. & supra. eod l. proxi. in fine, vel si iure rex abstulit emptori vẽditor non tenetur ad tales futuros casus. d. l. Lucius.

¶ *Ley. XXXVIII. Quales posturas o pleytos que fazen el vẽdedor, e el comprador entre si son valederas.*

POstura o pleyto que pone entre si el vẽdedor cõ aquel que compra la cosa del, (solo que non sea contra las leyes[c] deste nuestro libro, nin cõtra buenas costumbres[d]) deue ser guardada. Otrosi dezimos, q̃ si el vendedor, e el comprador ponen pleyto entre si que el cõprador pague el precio a dia señalado: e si nõ lo pagare aquel dia que sea desfecha[e] por ende la vendida, que tal pleyto como este es valedero e gana por ende el vendedor la señal,[f] o la otra parte del precio que le fue dado, si al plazo no le fue fecha la paga toda o la mayor parte dẽlla: e desfazese la vendida. Pero con todo esto en su escogencia[g] es del vendedor, de demandar todo el precio, e fazer q̃ vala la vendida, o de reuocar la, teniendo para si la señal, o la parte del precio, segũd que de suso es dicho. E despues que ouiere escogido vna destas cosas sobre dichas, nõ le puede despues arrepentir, de manera q̃ dexe aquella por auer la otra. Otrosi dezimos, que si el cõprador ouiesse rescebidos algunos frutos de la cosa, que assi ouiesse comprada, que los deue tornar al vẽdedor: fueras ende si aquel que la vẽdio non quisiesse tornar la señal, o la parte del precio q̃ ouiesse rescebido: ca entonce nõ deue auer los fructos. Pero si el vendedor quisiere los frutos, tenudo es de dar al cõprador las dispensas, q̃ ouiesse fechas en cogerlos.[h] Otrosi dezimos, q̃ si la vẽdida se desfiziesse, e la cosa fuesse empeorada por culpa dẽl cõprador: dẽ miẽtra q̃ la el touo, q̃ es tenudo dẽ mejorar al vẽdedor el empeoramiento.[i]

¶ *Ley. XXXIX. Del pleyto que el vendedor faze con el comprador cuyo es el daño que viene en la cosa comprada ante que la entregue.*

PLeyto faziẽdo el vẽdedor con aql q̃ compra, q̃ si la cosa q̃ le vẽde se empeorasse, o perdiesse, ante q̃ la entregasse al cõprador, q̃ tal daño, o empeoramiẽto, pertenesca al vẽdedor: en tõce dezimos que seria el peligro del q̃ la vendio.[k] Esso mismo seria si la cosa que vendiesse, fuesse vino, diziendole al cõprador q̃ era de tal lugar, o de tal natura, que se podria guardar, q̃ se non dañaria por vn muy grand tiempo. Ca si se dañasse, o se empeorasse, ante q̃ lo ouiesse entregado, suyo seria el peligro, e nõ del comprador. Otro si dezimos q̃ lo mismo seria si supiesse el vendedor, que el vino era tal que se dañaria e se callasse[l].

¶ *Ley. XL. Del pleyto q̃ el vendedor pone en la cosa que vende so condicion.*

SÃ los omes ẽ las vẽdidas otra manera de pleyto como quãdo dize el vẽdedor al cõprador, vẽdote tal mi viña

Ad ti. ff. de in diẽ adiectio.

e ¶ *La señal.* Etiã si de hoc non fuisset pactum expressum. vt hic & in l. de lege. ff. de lege commisso. notat glo. in l. si fundus. in prin. sup verb. perdidit. co. tin. 4
f ¶ *Cogencia.* Adde. d. l. si fũdus. §. eleganter ibi glos. ff. de lege cõmisso. renunciare tamen videtur pacto legis cõmissoriæ, si post diem statutũ solutioni pretium petat vt. ff. eo. titu. l. post diem. 5
g ¶ *En coger los.* Adde. l. fructus ff. soluti matrimo. 6
h ¶ *El empeoramiento.* Adde d. l. si fundus in prin. ff. de lege cõmisso. 7
i ¶ *Lex. XXXIX.* Valet pactũ vt venditione perfecta si an pretium petat vt. ff. eo. titu. l. post diem.
k ¶ *Del que la vende.* Adde. l. si in venditione. ff. de peri. & commo. rei vendi. 8
l ¶ *Se callasse.* Debet ergo venditor vini admonere emptorem de bonitate duratura vel non duratura, & propter suam malitiam: si taceret eius est periculum licet in specie vinum sit venditum. vt hic & in l. si vina. ff. de peri. & commo. rei vendi.

¶ *Lex. XL.*

Si venditio fiat sub pacto adiectionis in diem, vt si dicat vẽditor: vẽdo tibi rem pro certo pretio: sed si alius vsque ad talem diẽ meliorem conditionem attulerit res sit inempta: si alius maius pretium afferat debet venditor de hoc certificare emptorem qui præfertur tantum dando: alias restituer rem cum fructibus: nisi afferens melio rem conditionem sit seruus vel filius venditoris: quia præsumitur eius consilio facere. hoc dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ *Quien demanda por ella.* Et sic pactum fiat in rē non in persōā, quid tñ si diceretur: si alius melioré conditionē attulerit, discedatur ab empti one, vel si res sit inempta an tunc etiā preferatur primus emptor volens rē eodē pretio & melioratione? gl. in l. nec esse. ff. de in diem adictio. dicit q̄ non dicer Bal. ibi referat gl. dicere q̄ sic & ita ipse no rat. sed tu dic q̄ a tunc admitti tur emptor secundū Richar. & Albe. ibi. gamillat. eadē ratio, & vulterius Bal. Azo. tñ in summa. C. de pactis inter empto. & vendi. col. fin. tenet id q̄ gl. subdubio forte tu tene q̄ dixi.

por tanto precio, sobre tal pleyto, q̄ si yo fallare quié me de mas por ella, fasta tal dia b q̄ lo pueda fazer. E dezimos q̄ si la vendida fuesse fecha desta guisa, e el vendedor fallasse falta aq̄l dia quié le diesse c mayor precio por la viña, o q̄ le mostrasse alguna otra mejoria, d q̄ el otro le prometia a dar, en la cōpra: deue esto fazer saber c al primero comprador, quāta es la mejoria q̄ el otro le prometia a dar. E si el le cōplicre aq̄lla mejoria deuela rescebir del fe dexarle la viña dandole el precio sobredicho cō la mejoria g. E si esto non quisiere cōplir el primero cōprador, non vale la vēdida. E es tenudo el cōprador de tornar le la viña cō los frutos h q̄ recebio della, sacando ende primeramēte las despensas q̄ fizo en cogerlos. Pero si el q̄ pujasse el precio assi como sobredicho es fuesse fijo o fiero i de aquel q̄ vendio la cosa, o otro que fiziesse engañosamente k por su consejo: estonce non seria tenudo el cōprador de tornarla, nin de guardar el pleyto.

2 b ¶ *Tal dia.* Quid si fiat sine adiectione die, nec ĵ etiam dicatur in perpetuum: an tunc possit vsq̄ ad perpetuā afferri melior conditio? dic quod sic vt est casus in l. si quis hac lege. ff. de rei vendi. vbi habetur q̄ valet pactū sine adiectione certe diei, & tenet Albe. in l. 1 ff. de in diem adictio.

3 c ¶ *Quen le disse.* Etiam si nō fit soluēdo dūmodo illū approbet venditor, vt in l. si vendi tor, versic. sed si neuter ff. de in diem adictio.

Ley. XLI. De la postura q̄ espuesta sobre el peño, si non fuere quito a dia cierto si fuesse cōprada del que la tiene a peños si deue valer, o non.

EMpeñando vn ome a otro alguna cosa a tal pleyto, q̄ si la non quitasse a dia cierto, que fuesse suya cōprada, de aquel que la rescibio a peños, dādo o pagando sobre aquello que auia dado quādo la tomo a peños tanto quanto podria valer l la cosa segū aluedrio de omes buenos tal pleyto como este deue yaler. Mas si la comprasse de otra guisa diziendo assi, que fazia tal pleyto con el, que si la nō quitasse a dia señalado, que fuesse suya, por aquello m quedaua sobre ella a peños, n entonce non valdria el pleyto, nin la vendida. E por esta razon nō tenemos por bien, q̄ vala tal pleyto, porque los que empresta o dineros a otros sobre peños, non lo querrian fazer de otra guisa. E los omes quando estouiessen p muy cuytados con muy gran mēgua que ouiessen, farian tal pleyto como este, maguer entendiessen que seria a su daño.

Ley. XLII. De los que venden por cierto precio a otros alguna cosa con condicion quel vendedor o su heredero la puedā cobrar tornando el precio.

POr cierto precio, vēdiendo vn ome a otro alguna cosa, ponié do tal pleyto entresi en la vēdida q̄ quando quier a, q̄ el vendedor, b o sus herederos c, tornassen el precio al cōprador, o a los suyos q̄ fuessen tenudos de tornarle, d aquella cosa, que assi vendiesse: dezimos q̄ si tal pleyto fuere en la vendida, que deue ser guardado, e si el cōprador, o sus herederos, nō quisieren guardar el pleyto, nin tornar la cosa assi como es sobredicho, si pena fuere puesta enel pleyto, deue pechar. E si el vēdedor, o sus herederos, quisiere recebir la pena, e deue se partir de la cosa vendida fuera ende si el pleyto fue puesto, q̄ tornasse la cosa, e pechasse f la pena. E si pena non fue puesta enel pleyto, entōce el cōprador, g es tenudo de tornar la cosa en todas guisas, h si es en su poder: e si en su poder non es, i deue pechar k, al vēdedor todos los daños, e los menoscabos, que le vinieron porque nō torno aquella cosa, que assi auia vendida.

3 c ¶ *Aun le disse.* Etiam si nō fit soluēdo dūmodo approbet venditor, vt in l. si quis hac lege. ff. de rei vendi. vbi habetur q̄ valet pactū sine adiectione certe diei, & tenet Albe. in l. 1 ff. de in diem adictio.

4 d ¶ *Mejoria.* Vt de hoc tex. nota, in l. eū qui. §. melior. ff. de in dic adiect.

5 e ¶ *Esto es saber.* Adde l. necesse. ff. de in diem adictio.

6 f ¶ *Si fiziere del.* Adde l. ne esse. & quæ dixi supra ea. l. in glo. 1.

7 g ¶ *Con la mejoria.* Et sic non requiritur quod ipse solus offerat, & ita intelligitur. l. dicet. ff. eo. vt de. l. ara tibi Alberi. post Richar. fructus tñ si quos percepit interea quod alius meliorem conditionem attulit debet restituere venditori, vt in. l. item quod in fi. ff. eo. quia non habet rem ex primo contractu sed ex nouo, vnde non lucratur fructus. vt notat ibi Bal. & per Bart. in l. fi. ff. de iure fisci.

8 h ¶ *Con los frutos.* Adde l. item quod. & l. si venditor. ff. de in dic adiect.

9 i ¶ *Fiero, o fuerno.* Adde l. si venditor. §. sed si pupillus. ff. eo.

10 k ¶ *Engañosamente.* Vt in d. l. si venditor. in princi. & ibi vi. quid si emptor decipiat alium emptorem.

¶ Lex XLI.

1 a Pactum legis commissoriæ in pignoribus reprobatur nisi conuenerit inter partes quod pro pignore detur iustum pretium arbitrio boni viri. h. d.

11 l ¶ *Quanto podria valer.* Concor. l. si fundus. §. fi. ff. de pigno. & licet nō dicatur in pacto, ad arbitriū boni viri, vt hic subficit. satis est q̄ dicat iusto pretio: quia illud debet declarari arbitrio boni viri. vt in d. §. fi. & l. si circa fi. C. de iure domi. imper. quinimo dicit Bart. in l. quāuis. ff. de solutio, q̄ & si non dicatur iuste pretio dūmodo nō dicatur pro debito intelligatur, qd vendet vel dabit in solutum pro iusto pretio, & alleg. d. §. fi. sed videtur obstare ista. l. & l. 12. tit. 13. ea. part. vide ibi & posset sustineri dictū Bart. vt in dubio intelligat iusto pretio. & id quod Bar. tenet Abb. in c. significante. de pignoribus. tamen debitor posset videri liberabitur, offerendo seu soluendo debitum. l. quāuis. ff. de solutio. Bal. & Ange. in l. 1. C. de pactis pigno.

12 m ¶ *Sobre peños.* Si tā nullo pignore constituto debitor paesciscere tur cum mutuante, vt si nō soluerit hinc ad mēsem talis res, vel domus debitoris sit empta creditori pro debito, valeret pactū, vt est tex. nota. in l. fi. ff. de contrahen. emp. Bal. in c. 1. col. 2. ver si. quæro vtrū valeat de feud. dat. in vicē legitē cōmisso. sed an istud pactū possit fieri cū fideiussore, dicendo si nō extraxero te ab obligatione, ista pignus q̄ pro indemnitate tibi dedi, sit tuū loco indemnitatis. Bald. in d. c. 1. versic. sed nunquid. col. 1. tenet quod sic & q̄ speciale, sit in his qui p alio obligātur vt hoc modo seruentur indēnes: & dicit esse casum in d. l. si. in princ. & q̄ hoc tenet gl. in d. c. 1. in gl. 1. in fin. sed aduerte quia gl. nō ponit exēplum, vt Bal. l. quod pignus sit datū ipsi fideiussori, neque etiam in casu. d. l. fuit datum fideiussori: sed creditori & ideo tenendum est contrarium in casu. Bal. & ita vult Alberic. in d. l. si. fi. princ.

13 n ¶ *A peños.* Si tā nullo pignore constituto debitor paesciscere tur cum mutuante, vt si nō soluerit hinc ad mēsem talis res, vel domus debitoris sit empta creditori pro debito, valeret pactū, vt est tex. nota. in l. fi. ff. de contrahen. emp. Bal. in c. 1. col. 2. ver si. quæro vtrū valeat de feud. dat. in vicē legitē cōmisso. sed an istud pactū possit fieri cū fideiussore, dicendo si nō extraxero te ab obligatione, ista pignus q̄ pro indemnitate tibi dedi, sit tuū loco indemnitatis. Bald. in d. c. 1. versic. sed nunquid. col. 1. tenet quod sic & q̄ speciale, sit in his qui p alio obligātur vt hoc modo seruentur indēnes: & dicit esse casum in d. l. si. in princ. & q̄ hoc tenet gl. in d. c. 1. in gl. 1. in fin. sed aduerte quia gl. nō ponit exēplum, vt Bal. l. quod pignus sit datū ipsi fideiussori, neque etiam in casu. d. l. fuit datum fideiussori: sed creditori & ideo tenendum est contrarium in casu. Bal. & ita vult Alberic. in d. l. si. fi. princ.

14 o ¶ *Los que prestan.* Ex verbo isto innuitur quod istud pactum. l. cōmissoriæ in pignoribus reprobetur, quando pignora darentur ex causa mutui, & sic non si ex aliis causis daretur pignus pro debito. sed dicendū est contrariū, cum indistincte pactum istud reprobatum sit in pignoribus vt in l. 1. & fi. C. de pactis pigno. & probatur in l. fin. in prin. ff. de cōtrahē. emptio. & in l. quāuis. ff. de solutio. & tenet Ang. in l. si fundus. §. fina. ff. de pigno & quia magis frequētatur in pignoribus ex causa mutui, ista. l. posuit hoc exemplum. adde c. significante. de pigno. sed an fauore dotis valeat istud pactum in pignore dato, si dos non soluatur viro: infra tale tempus? vid. Bal. in d. c. 1. de feud. dat. in vicem. l. commisso. & Bal. nouel. in tract. de dote. fol. 222 col. 4. versi. quinquagesimum primum. priuilegium, vbi tenet quod sic, & an possit renunciari huic iuri, scilicet quod non teneat pactum legis cōmissoriæ in pignoribus? gl. & Sali. in l. 1. C. de pactis pigno. tenent quod non, & idem tenet Io. de Imol. in d. c. Significante. col. 4. quia introductum est odio creditoris, neque firmabitur hoc pactum iuramento, licet iurans propter iuramentum teneatur ad obseruationem pacti secundum Bart. in l. si quis pro eo. col. 4. ff. de fideiusso. & in l. Seyus & Augerius. ff. ad l. Falci. & late per Ioa. de Imol. quem vi. in c. significante col. 5. & 6. de pignoribus.

15 p ¶ *Quando ellos quisiessen* Ex hoc innuit, quod valet istud pactum appositū ex interuallo. l. tutius. ff. de pigno. actio. & intellige vt per gl. & Bar. in d. l. quamuis. ff. de solu.

¶ Lex. XLII.

1 a Pactum appositum de restituendo re vendita quandocunque pretium daretur est seruandum: alias pœna committitur: & ea cōmissa remanet res penes emptorem nisi fuerit appositum rato manente pacto: quia tunc restitueretur res: & si eam non habet emptor soluet interesse, hoc dicit.

1 a ¶ *Quando quier.* Sed vsque ad quod tēpus potest offerri pecunia vigore huius pacti: super hoc sunt opiniones, nā quidā dicūt q̄ semper alij vsq̄ ad triginta annos, alij vsq̄ ad quadraginta. vt refert Albe. in l. 2. de pactis inter empt. & vendi. Iaso. in. l. petes. C. de pactis. colum. 4. versi. circa ista, vult q̄ huic iuri prescribitur triginta annis referens ita decidisse Ange. cōs. 55. incipit Guilielmus: & Franciscus. & idē tenet ibi Philip. dec. cō. 2. neque dicit obstare l. quidā nolit. §. si q̄ dā. versi. si vero conueneris. ff. de gradi. edicto. vbi habetur q̄ si cōuenerit, vt in pertū fredibitio fiat valet cōuētio & per illum tex. ita tenet in pacto de retro vendendo Fabia. in suo tractat. de empt. & vendit. in. 3. q. septimo. q. principalis. & Andre. Sycul. cōs. 51. col. 10. vol. 1. & Fulgo. cōs. 143. incipit. S. & Perugius. quia ille. §. vt ibi declarat Ange. non procedit in præscriptione odiosa quæ inducta est mere in odium negligentis, vt est præscriptio triginta annorum cui nō potest renunciari, vt etiam tenet Bar. & est communior Doctorū opinio. nisi. nemo posset. ff. de lega. 1. & huic opinioni Angel. Iaso. & Dec. videtur adhærendum, quia vt dicit Bal. in cap. 1. col. 2. super verbo quando cum q̄. de feud. dat. in vicem. cōmisso. de plano tenēdū est, quod iuri offerendi præscribitur, quando est præambulum iuris agendi. l. fina. C. de bonis auctoritate iudi. possi. & forte hodie per l. 63. in ordi. Tauri. præscriberetur huic iuri spatio viginti annorum, cū ista sit actio personalis, vt in d. l. 2. C. de pactis inter empto. & vendi. posteris tamen hoc limitare tripliciter. Primo nisi tempus esset præfinitum a patribus infra quod possit redimi: nam tunc siue sit maius triginta annorum siue minus illud attendetur, de maiori tenet dictus Fabia. vbi supra & quia aliud videtur renuntiare in totum præscriptioni, aliud tempus statutum prorogare facit glo. l. authen. quas actiones. C. de sacro sanct. eccle. & facit l. licet in annos. ff. quib. mod. vsusfructus amittatur. & quod notat Ange. in l. cemissimis. in fin. princ. ff. de verbo. obliga. Ioan. Faber. in l. sicut. in fi. C. de præs. 10. vel 40. anno. De minori tenet Decius in d. l. petes post Ange. in quodam cō silio. & Socin. consil. 241. vol. 2. vltima charta. versi. præterea. Secundo limita, nisi contractus diceretur vsurarius. Decius vbi supra post Bald. in quodam consilio quem ibi ipse refert. & idem dicerem & sic tertio limitabitur, si esset enormitas læsionis in pretio simul cum pacto de retrouendendo: quia cum secundum opinionē multorum præsumatur contractus vsurarius, si cum hoc iungatur pactum de redimendo perpetuo: seruandum esset etiam. 30. annis elapsis. & nota bene. Quid tamen si præfixo certo termino conuentat inter partes, q̄ non obstante termini præfixi a cōtrahētibus lapsus quousque inter se super hoc conueniant super maiori termino dādo, vt videde facto, & dicendum est quod tunc non obstabit lapsus termini, vt in simili tradit notabiliter Paul. de Cast. cons. 11. col. fin. volu. 1. vt in simili tradit notabiliter Paul. de Cast. consi. 11. col. fin. volu. 1. incipit viso libello. & probatur in Clemen. quamdiu. de appellatio.

2 b ¶ *Quel vendedor.* Et an ius competens ex hoc pacto possit cedi alij per venditorem. Ange. in l. ad officium. in fi. ff. commu. diuidun. tenet quod non. & est multum notandum. cogita tamen super veritate huius dicti.

3 c ¶ *Herederos.* Licet hoc non fuerat expressum in pacto; sed tantū de vēditore hoc ius competeret hæredibus, secundum glo. cōmuniter approbatum in d. l. 2. vbi vide per Do. quando ius offerendi trāseat ad hæredes. & in. l. si decem cum petiero. ff. de verb. oblig.

4 d ¶ *De vender.* Nota bene quod licet non dicatur, q̄ uod teneatur reuendere: sed tantum reddere adhuc cogetur emptor præcise ad tradendum rem. vt patet ex ista. l. circa fin. cum dicit. el cōprador es tenudo de tornar, &c. neque liberabitur soluendo interesse, & sic decidit hic illa quæstio, in qua laborauit Socinus cōsulendo consil. 253. volu. 2. in causa domini Ioan. Francisci in 3. dubitatione. si tamen promisit. 2. in causa domini Ioan. Francisci in 3. dubitatione. si tamen promisit serat tantum reuendere, & non reddere tunc liberaretur præstando interesse cum teneatur ad merum factum, vt per Bart. in. l. si fideiussor. §. fin. ff. de leg. 1. & tradit Soci. in dic. consilio.

5 e ¶ *Quisieren recebir la pena.* Innuit quod si venditor nolit agere ad pœnam: sed vt res vendita sibi reddatur ex pacto, quod posset, & ita est dicendum, quia & per stipulationem pœnalem nō nouatur actio ex vendito ad reuendendum & poterit venditor eligere, quam vult & in. l. prædia. ff. de actio. empti.

¶ Tornasse la cosa, e pechasse. Adde l. 14. tit. 11. ea. part. & quæ ibi dixi. 6

¶ El comprador. Quid si ipse emptor vendidit rem alij, an si primus vēditor offerat pretiū primo emptori vt secundo possit agere vt sibi reddatur rem videbatur q̄ nō cum actio, quæ datur ex hoc pacto sit personalis, & nō realis, vt in d. l. 2. C. de pactis inter empto. & vendit. vnde non competit cōtra singularem successorem. vt in l. fi. ff. de contrahen. emptio. in contrariū tamen imo q̄ plectur primo venditori vtilis rei vendicatio cōtra secundū emptorē, facit tex. in l. si cum venderet vbi bonus rex. ff. de pigno. actio. & per illū tex. in pacto de retro vendendo hoc tenet ibi Paul. de Cast. & per l. ex vectiga li. ff. de pigno. tenet etiā Cumanus in l. 1. in fi. ff. de dona. & tenet etiā Socinus cōs. 80. vol. 3. in quæstione quæ vertitur inter illustrissimū ducē, &c. licet contrariū voluit Alex. consi. 10. vol. 1. cui respondet Soci. in d. consi. de cerce dictū Paul. licet stricto iure non posset forte defendi quia ex si cū vēderet in qua fundatur dictū Paul. intelligi. quando creditor nō vēdat rēsed ius suum pignoris. & sic nemini fi debitori dño cōpetat rei vendicatio, vt rel pōdet Alexā to d. cōs. 10. præterea longe interest an agat creditor cōtra eū, qui emit, a suo creditore, qui videtur a debitore emisse cū illo pacto. iuxta notata in l. 1. C. creditore euictio. in gl. non debet. & in l. si ob causam. C. de euictio. quo casu precise emptor tenetur ad rē ratione pacti de reuendendo, vt hic, an agat contra secundū emptorē singulare successore, cōtra quē nulla habet actionē neq; realē neq; personalē ad tradendū dictū tamē Paul. de Cast. maxima equitate fulcitur licet nō possit de stricto iure defendi. & vide. infra eadē. l. in glo. fin. & quid si emptor emit a duobus vēditoribus simul cū isto pacto & vnus tantū ex eis velit reemere partē suā, an cogatur emptor videt q̄ nō per text. in l. qd autē. §. si. cū duobus sequ. ff. de in diē adictio. & per ista. l. ita tenet Bar. in l. si qs aliū. ff. de solutio. vbi & Paul. de Cast. Bart. etiā in. l. cui vsusfructus. ff. de vsufruct. lega. & idē tenet Fabia. de mōte. in d. suo tractatu empt. & vend. 2. q. 7. q. principalis. & Ioan. de Pla. in l. fi. C. de agrico. & mācipi. li. 11. & addit Paul. de Cast. in d. l. si qs alia. hoc pcedere, etiā, si vnus ex vēditoribus paratus sit totū reemere, & refundere totū pretiū, quod nota & idē tenet late Soc. consi. 16. vol. 4. incipit anno dñi. & adde Bal. in d. l. 2. C. de pactis inter empto. & vend. late laso in. l. stipulationes nō dubitatur. co. 11. ff. de verb. obl. & nota q̄ si emptor gemit sub tali pacto obligēt rēemptā, ante quā sibi reematur, resoluitur ius pignoris, si vēditor reemat quia ex necessitate res transit ad venditorem. vt notat. Bart. in l. in diem. ff. de aqua plu. arcen. & in. l. si res. ff. quib. mod. pigno. vel hypo. solu. & in l. 4. §. fed & Marcel per illum text. ff. de in diem adictio. Alexand. cons 145. vol. 5. in causa & lite col. 2. & quid si sunt plures hæredes emptoris & vnus possidet illam rem, solummodo vel communiter cum aliis, an ille condemnari debeat ad totius rei restitutionem? vid. Socin. in d. consi. 253 dubita. 4. vbi concludit quod sic.

7 g ¶ *Con la mejoria.* Et sic non requiritur quod ipse solus offerat, & ita intelligitur. l. dicet. ff. eo. vt de. l. ara tibi Alberi. post Richar. fructus tñ si quos percepit interea quod alius meliorem conditionem attulit debet restituere venditori, vt in. l. item quod in fi. ff. eo. quia non habet rem ex primo contractu sed ex nouo, vnde non lucratur fructus. vt notat ibi Bal. & per Bart. in l. fi. ff. de iure fisci.

8 h ¶ *Con los frutos.* Adde l. item quod. & l. si venditor. ff. de in dic adiect.

9 i ¶ *Fiero, o fuerno.* Adde l. si venditor. §. sed si pupillus. ff. eo.

10 k ¶ *Engañosamente.* Vt in d. l. si venditor. in princi. & ibi vi. quid si emptor decipiat alium emptorem.

¶ En su poder non es. Intellige dolo vel culpa, seu facto emptoris. vt in l. si hominem. ff. de rei vendica. & l. si seruum. §. idemque. ff. de verbo. oblig. nam re perempta ante moram non tenerei l. si ex legati causa. cum simil. ff. de verb. oblig. & quid si ex necessitate distraxerit. vid. l. si verberatum. §. 1. de rei vendic.

¶ Deue pechar. Si ergo res deuenit in aliū conuenitur emptor ad interesse, vt hic & facit contra dictum Paul. de Cast. in d. l. si cū venderet. vt dixi supra ea. d. l. in gl. super parte el comprador. licet ista. l. nō concludat: quia posset intelligi. vt vtrumq; ius habeat vēditor, vel agendi ad interesse contra primū emptorem, qui rem alienauit, vel vtili rei vendicatione contra secundum emptorem. vt dixi. Pau. cuius opinio tunc de iure procedere posset, quando pactū de reuendendo concipieretur verbis directis: scilicet, vt tali casu res sit inempta. vt declarat idem Pau. in l. si a te. C. de pactis inter emp & vendi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Lex.* XLIII.

Non valet pactum inter venditorem & emptorem: ut res quę venditur certis personis non alienetur: & si contra fiat: dominū non redeat ad venditorem, incurrit tamen pœnam si fuerit apposita: & si nō fuit apposita tenetur ad interesse. h. d.

a ¶ *Nini sus herederos.* Non ergo prohibito de non alienando facta emptori trāsiret ad eius hæredes, nisi hoc diceretur, ut hic & probatur in auth. de restit. fideic. in. §. nos igitur. & ibi not. gl. coll. 9. sed an hęc prohibitio de hæredibus, q̄ nō alienēt extēdatur ad omnes heredes uel intelligatur tm de primis hæredibus emptoris prohibiti alienare uide Bart. post Iacob. de Aret. in l. lucius. §. sempronia. ff. de legat. 3. dicit quod cū ista prohibitio facta fuit indefinite de hæredibus porrigatur ad omnes successores, per d. l. lucius. in princip. & l. si plures. eod. tit. & in auth. de restit. fideic commiss. §. 2. & idem voluit Bart. post Din. & etiam Ioā. de Imola in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de legat. 1. Romanus in l. si quis filiusfamilias. §. fina. ff. de acquirend. hæred. Alexand. consi. 56. col. 1. vol. 1. consideratis verbis testium, &c. Et nota bene quia Salic. in l. voluntas. C. de fidei. quærens de ista. q. reliquit cogitandum non faciens mentionē de dictis doctoribus hoc decidentibus & facit. l. in annalibus. C. de legat. & l. hæredis appellatione. & ibi glos. ff. de verbo. significa. quid si dixerit quod non alienaret ipse, neque eius filij an prohibitio filiorum extendatur ad nepotes: Dic quod non secūdum Bart in. d. §. sempronię. & Bald. & Salic. in l. voluntas. C. de fideicō. & probatur in. d. §. nos igitur. in authen. resti. fideicom. & per Bar. in d. §. diui Bald. in l. titius. in princip. ff. de liber. & posth. quod intelligē. nisi aliud appareret ex verbis prohibitiuis alienationis, & ex ratione cur prohibetur, vt tradit Soci. consil. 43. volum. 3. visis testamento spectabilis, &c. colum. 1. 2. & 3. facit. l. pater. §. fundum. ff. de legat 3. & quod ibi notat Bart.

2 b ¶ *Vendere.* Bal. in d. volūtas. C. de fideicom. dicit quod olim (vt ita dixerim) in primo latore iuris ciuilis antequam superuenirēt plenę nominum diffinitiones nomine venditionis continebatur omnis commutatio. vt in. l. statu liberi a cęteris. §. quintus. ff. de statu liber. hodie vero prohibita venditione, non videtur prohibita donatio siue prohibeatur a lege, siue a contrahēte. vt dicit Bal. ibidē. si vero prohibeatur venditio a testatore, tunc oportet considerare causam ab ipso positam, & an actui sit annexa pœna vel sit annexus fauor. vide ibi per eum colum. fi. & latius per eūdem in. l. 2. C. de vsucapio. pro empto. sed an prohibita venditione, videatur prohibita permutatio. Bald. & Alexand. in l. fina. per tex. ibi. ff. de condict. ob causam, in statuto volunt quod non. notat. Specula. titu. de empt. & venditio. § nunc dicendum. versicu. sed pone statutum. & facit text. not. in c. 1. de his quæ fiunt a præla. sine consen. capit. vbi vide per Abb. & intellige nisi essemus in materia non odiosa, & fauorabili, & milt tatet identitas rationis. vt latius tradit Ias. in dicta. l. fina. tertio nobili. & dicit. gl. in l. quemadmodum. C. de agricol. & censi. libr. 11. in verbo vendic. &c. quod colon prohibiti vendi non possunt permutari, neque in emphyteosin dari. & hoc propter fauorem publicum. vt declarat ibi Ioann. de Plat. scilicet, ne agrorum culturæ deserantur. vide ibi per eum, & nota bene quod prohibitio vnius cōtractus, non extendatur se ad alium contractum alterius rationis, & speciei. vt in l. fin. C. de prædijs curi. lib. 10. & not. Bal. in l. 1. colū. 7. C. de inofic. donatio.

3 c ¶ *Enagenar.* Sub hoc verbo omnes species alienationis comprehendūtur. vt in l. fina. C. de rebus alie. non aliena. & cap. nulli. de rebus eccles. non alien. & qui non potest alienare per pactum debet facere & curare, ne alienetur in dispositione legali. l. codicillis. §. penultimo. ff. de lega. 2. & per Bal. in l. hæc edictali. 1. colū. C. de sacrōsanc nup. & nota bene q̄ alienatio proprie loquendo est illa per quam dominium transfertur secundū Bal. in d. l. si. quod dicit notandum pro statutis. vt est text. not. in l. 1. ff. de fund. dota. & an prohibitus alienare incidat in pœnam si rātum incipiat, seu tentat alienare? vid. Bart. in l. qui absenti. §. 1. ff. de acquir. possess. & Bald. in l. 1. col. fi. C. de his qui pœnæ nomi. & aduerte q̄ non posse alienare rem non est de diffinitione dominij, vnde licet sim prohibitus alienare: non ideo minus dicitur res sua pleno iure, vt in l. generaliter. ff. de fideicom. liber. & notat. Bald. in l. voluntas. colum. 3. C. de fideicommiss.

d ¶ *Tornase.* Et sic translatio iam dominio quidetur per pactum, quod alienatione facta ea res redeat ad venditorem, quod non potest fieri vt hic. & in l. stichus. ff. de manu testa. vnde si vis prohibere alienationem, ita quod non transeat dominium nō vtaris his verbis de quibus in ista. l. sed secundum Albericū. in l. ea lege. C. de condi. ob causam. colum. 2. post Odofre. Iacob. de Aret. Cin. & Oldra. in. l. fina. C. de rebus alien. non alienan. vtere ista forma, vendo tibi & trado sub conditione ne alienes, & si quo casu contingat te ad aliquem actum vel contractum alienationis peruenire vel procedere ant: quam ipsa alienatio perficiatur, vel sequatur, retineo in me & in hæreditibus meis dominium & possessionem, vel ex nunc facis in me contrariā donationem, & constituis te possidere nomine meo & hæredū meorum & sub ista conditione & non aliter facturus transfero in te dominium & possessionem. hoc enim modo secundum eum venditio est conditionalis, & retinet dominium in casu quo nondum perfecta est alienatio, quia hoc casu dominium & possessio fuerint sub conditione translata, quod fieri potest. l. qui absent. §. 1. ff. de acquirend. possess. l. proinde. ff. si cert. pet. & l. potior. §. 1. ff. qui pot. in pigno. habe. l. donatio. C. de donatio. l. 1. in fin. & l. 2. §. si pecuniam. ff. eodo na. & ita dicit Alberic. se sæpe consuluisse. & idem videtur tenere Bartol. in d. l. qui absenti. §. 1. licet vtitur paucioribus verbis, scilicet dono, vel vendo hoc pacto, vt non liceat alienare & si ad aliquem actum alienationis peruenerit, tunc dominium ad me reuertatur ipso eum casum ex nunc constituis te possidere meo nomine. & idem dici, quod operabitur si per verba futuri temporis dicam, si alienabis vel alienares, ita quod talia verba non denotent rem perfectam. allegat bonum tex. in l. quidam testamento. ff. de fideicom. liber. aliam etiam cautelam ponit in hoc ibi Bartol. & alias vid. ibi per Alexand.

e ¶ *Non vale.* Scilicet quo minus impediatur translatio dominij in eū in quem fuerit alienatum, & non retransferatur in prohibentem alienationem, vt statim subijcit. & sic reprobatur hic optimo Docto. antiquorum, qui tenuerunt prohibita alienatione per pactum dominium non transire, pro quibus secundum Alberic. multū faciebat tex. in l. ea lege. C. de condic. ob causam. ibi dominiū prorsus alienaret. quam opinionem tenuit ei etiam gl. auth. vt de cætero non fiant commutationes rerum ecclesiæ. §. de cętero. colla. 5. & in auth. de alienatio. & emphy. sanctissimis. licet communiter aliter tenuit cōtrariam opinionem quę fuit cōmunis omniū quę approbatur hic. Sed quęro ex lege regia cum possit fieri maioria in tertio bonorum cum vinculis & prohibitionibus iuxta d. l. 27. in ordinat. Tauri mod. pater per viam donationis inter viuos uel per alium contractum se facit maioriam in tali tertio: & prohibuit alienationē an impediatur translatio dominij ex tali prohibitione. uidetur quod si cū auctoritate legis fiat, & quia quando fit inter viuos illud quod potest reuocari usque ad mortem fortitur effectum a morte, & sic ex ultima uoluntate. l. sequens quæstio. ff. de lega. secundo. & notatur in. l. si quādo. ff. de legat. primo.

f ¶ *El daño, o el menoscabo.* Adde l. si ita. §. ea lege. ff. de uerborum obligatio.

g ¶ *Conjura del.* Hæc enim actio est bonæ fidei: unde iuratur in litem. l. in actionibus. ff. de in lit. iurand

¶ *Lex.* XLIIII.

Valet prohibitio alienationis facta per testatorem si exprimit iustam causam quare eam prohibet alias non valet. h. d.

1 a ¶ *Testamento.* Seu in qualiber ultima voluntate quia sola voluntas testatoris transfert dominium in legatarium ablq̄ traditione. l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmod. serui. amit. & sic sine traditione potest amittere dominium, & in alium transire. secundum Azo. C. de reb. alienis, in summa. & Innocen. in capit. raynaldus. colum. 3. de testament.

b ¶ *Castillo o torre.* Ex istis verbis videtur, quod non procedat glo. & quæ ibi not. Bald. in. l. quotiens. C. de fideicom. si. ibi est quod si prohibetur turris alienari a testatore nō est necessaria expressio causæ, quia ex qualitate rei presumitur quod testator voluerit rē in agnatione per manere, quod Bald. dicit nota. dignum, nam cum vna sola ratio potuit testatorē mouere, talis ratio habetur pro expressa, vt notatur in l. quanuis eo. tit. de fideicō. & videtur pro bari in l. 2. C. qui non possunt ad liberta. pe rueni. & ibi notat Bald. quod si causa potest comprehendi ex intentione testatoris, est perinde ac si esset expressa. & idem dicit Bald. in turri prohibita alienari d. l. 2. C. de vsucap. pro empto. forte. d. glo. & dicta. Bald. intelligenda sunt quando turris fuisset maiorum testatoris, propter affectionem iuxta id quod habetur in l. 11 in emptionem. ff. de minor. & l. lex quæ tutores. C. de administrat. tuto. secus si non esset maiorum & sic cessaret affectio. si vero fuit maiorum, limitetur ex dicto illius glossa. & Bald. & facit ad hoc pulchrum dictum Baldi. in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de legat. primo. columna. secunda. versicu. ego. quod si res prohibetur alienari, est talis in qua cadit affectio & interesse ratione seu fauore est ipsius rei prohibitæ, quod videtur facta prohibitio cum causa licet non exprimatur: vnde si testator prohiberet alienari vassallos, licet simpliciter & sine causa prohibitio valeret, fauore vassallorum. ad quod in argumentum allega. l. generaliter. §. si petitam. ff. de fideicommiss. libertat.

3 c ¶ *Razonjustificada.* Ade l. filiusfamilias. §. diui. ff. de legat. 1. & l. pater filium. §. Iulius Agrippa. & l. lucius. in princip. ff. de legat. tertio. & in l. quotiens. C. de fideicommiss. & requiritur expressio causæ, quando prohibitio sit fauore personæ prohibitæ: secus si fiat respectu cer tæ personæ. vt in d. §. diui. & Bar. & infra ista. l. vt quia voluit certā personam habere. vt ibi etiam declarat glos. & nota bene quod vbi testator relinquit rem pluribus & vocat eos alienare rem eo ipso videtur fideicommissum vicissim relinquere si contingat alter eorum fine alterius consensu alienare gl. notab. in l. codicillis. §. instituto. ff. de lega. 2. super verbo. filijs quam multum commendat ibi Ioan. de Imol. & dicit forte meliorem non reperiri.

4 d ¶ *Non sea enagenada.* Id est non alienetur: nam si testator vteretur verbo futuro subiunctiui, si alienaueris res pertineat in titium: tunc teneret alienatio. vt in l. stichus. ff. de manu. testa. vide Bart. in dicta. §. diui. & Imol. ibi.

5 e ¶ *Tengue siempre a mi fijo.* Item si dicat remaneat In familia. vt in l. peto. §. si tritae. ff. de lega. secundo. l. cum pater. §. libertis. eod. tit. l. quotiēs. C. de fideicommiss.

6 f ¶ *Mas honrrada.* Diuitiæ addunt amicos plurimos. Prouer. 10. 19. capit. & diues pauperibus imperat. Prouerbio. 22. Ecclesiastici. 13. capit. Corona enim sapientum diuitiæ eorum sunt. Prouerbio. 14. & 18. capitu. vbi dicitur substantia diuitis est urbs roboris eius. & qua si murus validus circūdans eum. & capit. 10. substantia diuitis urbs fortitudinis eius pauor pauperum, egestas eorum. adde de comm. opdis diuitiarum gl. in c. 1. 2. 1. quæ. super parte, necessitatem. & l. ab subeunda. C. de decurio. lib. 10. & ibi Ioan. de Plat. in l. ne quis. C. de dignita. lib. 12. & Bar. in l. 1. eo. tit. vbi dicit quod diuitiæ augent & conferunt nobilitatem, si sunt antiquatæ.

g ¶ *Sea de edad.* Vesitur tunc istud præceditum fauore ætatis & testamenti. secundum Bald. in l. quotiens. C. de fideicom. l. 2. de vsucap pro empto.

h ¶ *Vendo al lugar.* Nam abiens nō ita bene vendēret tum quia nesciret valorē rei, præsertim in loco remoto, vt alias dicit Bal. in l. 1. C. de fal so. mone. tum quia melius pergeret emptores.

¶ *Guisada.* Debet ergo ratio nabilis esse causa secundū ista l. quam nota: qa de iure cōmuni hoc non erat ita bene expressum. Imo Alexand in d. 6. diui in princip. dicit quod sufficeret qnecunq; causa expresse a testatore & subdit. q̄ si diceret. nolo alienetur testator motus ad prohibendū odio titij allegat. d. codicillis. §. quirit causam rationabilē, & si nihil allegat. Ideo tene menti ista. l. & quod dicit Alexā. quando prohibuit odio Titij, nulligerē ratione abili odio. vt in d. §. 11. matre habente. nā odiū irrationabile nō esset bona causa prout ista l. requirit in contrariū tamē facit ista l. in sequentibus verbis ibi. porque non señalando persona alguna. Sed potest dici q. illud intelligitur aliter, scilicet secūdum id quod habetur in d. §. diui. vbi nisi intertieniatur persona. & ibi gl. & dixi supra.

i ¶ *Persona alguna.* Vt in dicto. §. diui.

k ¶ *Valdria.* Limita vt per Bartol. & Alexand. in dicto. §. diui.

¶ *Lex.* XLV.

Seruus venditus vt ad certum tēpus manumittatur efficitur liber si illo tempore non fuerit manumissus, & dictū fuerit quādo voluerit emptor manumittatur erit liber emptore mortuo, & sic dicitur quando potuerit: si præsens est seruus infra duos menses: si absens intra quatuor menses debet manumitti, alias efficitur liber. h. d.

l ¶ *El fierro.* Adde l. Paulus. ff. de libera. caut. & l. 1. 2. & 3. C. si manci. ita fue. aliena. vt manu. & l. si quis hac. l. in princ. ff. qui & a quibus. & gl. in l. 1. C. si manci. ita veneat ne prostitu. in glo. fin.

m ¶ *Que muriesse.* Habet ortum a notatis per Azo. C. si manci. ita fue. aliena. in sum. & gl. in fin. d. l. 1. C. si manci. ita fuer. alien. ne prosti. & l. fi. ff. qui fine manumissio. ad liber. perue.

n ¶ *No uelle finca querer.* Adde l. 1. ff. de seruis exportā. & tex. cū gl. in d. l. 1. C. si manci. ita fue. alie. & l. 4. ff. loca. c. si gratiosē. de rescript. lib. 6. & est ratio secundū Io. And. ibi post Archi. qa cū volūtas a certa persona dependeat cū esse corporali moritur quia solū corpus sine anima Vbertinus de Bobio relatus ab Alber. in d. l. 1. q̄ si filius iuraute non iudere sine volūtate patris, q̄ & si iudat mortuo patre, nō erit periurus, & idē pōt dici secundū eundē Alberi. in prohibito alienare sine aliculus volūtate. & de statuto q̄ bannitus non possit exire de bāno sine volūtate officiali, & de alijs similibus. & si, q̄mitto tibi dare fundū cū volam me manere si tūc tenebit heres meus. vt probatur in d. l. si. ff. qui fine manumissio. ad liberta. pertine. & tenet Bartol. in l. ita si.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulatus, in l. 1. o ppo. primæ partis. ff. de verb. obliga. & tradit Alex. and. consi. 118. volu. 3. incipit, stantibus terminis.

4 a ¶ *Quando pudiesse.* Adde. l. ti. ff. qui sine manumiss. ad liber. perueni.

¶ *Ley.* XLVI.

❧ Si seruus venditur ne vnquã fiat liber semper erit seruus nisi domino terrã reuelet tractatũ prohibitionis, aut si vindicet mortem defuncti domini per se occidẽdo vel per accusationẽ ad mortem occiserendo, dẽdo, vel si quãdo cõditio fuit apposita fuit seruus emptus suis nummis vel consanguineorum. h. d.

1 b Adti. C. qui nõ pos. sunt ad li. quen. ¶ *Per costumbre.* Est enim in seruis nequitia seruilis ingenij, vade si iuus ergo iniquus, vt in l. 3. & ibi not. Bal. C. de liber. & eorum liber. & in. l. Iulianus. in prin. ff. ite. qui fure. ff. de acti. emp. dixit gl. si seruus ergo fur, est enim natura seruorũ furari, vt in l. fi. & ibi not. Bal. C. quibus ad liberta. proclamãnõ liceat. & gl. ibi dicit de fa. mulis scholari i. si tũ sit tibi seruus fidelis sit tibi quasi anima tua, ecc. 33. c. & c. 7. dicit seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes eum libertate neque inopem derelinquas illum, & seruus sapiens dominabitur stultis filijs & int. r eos hæreditatem diuidet. Prouerb. c. 17.

1 c 2 c ¶ *Atedo de pena.* Seruo maleuolo tortura & compedes mitte illum in in operationem, ne vacet. Ecclesiast. 33. c. hinc dicitur timor seruilis qui quandiu est in homine non saluatur. vt in. 5. ex his. 23. q. 6. & not. glo. in ca. cum ergo. 24. q. 3.

3 d ¶ *Fuesse el yerro.* Ex hoc verbo innuitur, quod si seruus non esset domino de meritus non posset apponi tale pactum, ne manumittatur & si poneretur non impediretur libertas, quod bene nota quia non ita expressum est de iure communi quod ego meminerim, sed bene facit. l. fina. C. qui non possunt ad liber. perue, quia tamen alia pacta communiter apponuntur propter malitiam seruorum, præsumitur offensa vbi per dominos tale pactũ apponitur, secundum Bald. in d. l. si, C. si manci. ita fue. alie. qui allegat. l. testamento centurio. ff. de manumissio. & l. lucius. §. lucius titius daman. ff. de lega. 2. vbi hoc non bene probatur, tene tamen hoc menti propter autoritatem Bal. & intellige nisi ex alijs coniecturis præsumatur dominum sine causa odio motum in seruum cum vna presumptio excludat aliam etiam violentam: vt dicit gl. in ca. dixit dominus. 23. q. 1. & per Bal. in. c. 1. in prin. col. 5. quibus mod. feud. amit. & per Bal. in cap. 1. in l. non ignorat. col. 2. C. qui accusa. non pos. & per Alex. cons. 28. vol. 2. & Abb. in c. cum inter. Rodericum Seniorem pen. notab. de elect. m & in c. 1. col. fin. de his quæ vi metus ve causa fiunt.

lo afforrasse quando pudiesse[a] si aquel que lo recibe, estãdo el sieruo antel fasta dos meses nõ lo afforrasse, dẽde adelante es libre el sieruo, por razon de tal pleyto como este. E si por auentura nõ estuuiesse el sieruo delãte de aquel q̃ lo recibío, so tal pleyto, si lo nõ afforrasse, fasta quatro meses, por carta o por palabra, dende adelãte, finca el sieruo libre, maguer non lo afforrasse.

¶ *Ley. XLVI. Que la vendida del sieruo que es fecha so condicion que nunca pueda ser forro si valeo non.*

NAturalmẽte hã porcostũbre[b] los sieruos, de fazer yerros cõtra sus señores: fuerasende quãdo lo hã a dexar por miedo de la pena[c] e porẽde dezimos q̃ si algũ sieruo fiziesse tal yerro[d] cõtra su señor, porq̃lo ouiesse a veder, q̃ le pueda poner por pena en la vẽdida q̃nũca pueda ser afforrado[e]. E si el cõprador lo recibe cõ tal pleyto, nunca puede ser libre el sieruo por quantas manos[f] quier q̃ passe, fueras ẽde en tres casos. El primero es, si tal sieruo como este sopiesse ciertamẽte q̃ algũos se trabajauã de muerte, o deshorra del señor de la tierra, e lo descubriesse[g], apercibiẽdole dllo por si o por otro. El segũdo es si vẽgasse muerte de su señor, matando el por si. [h] al q̃ ouiesse muerto, o acusandol delãte del juez del lugar siguiẽdo el pleyto fasta q̃ le fiziese matar[i]. El tercero si aq̃l q̃ lo cõpro sobre tal pleyto locõ prasse de los dineros dl sieruo[k] o de sus pariẽtes del sieruo e nõ de los suyos propios. Ca maguer tal pleyto como este fuesse puesto en la vẽdida, puede el sieruo ser libre por qualquier dstas razões.

Ley. XLVII. Del pleyto e postura q̃ puede poner el vendedor al sieruo con que lo saquen de algun lugar señalado e que non torne.

PLeyto o postura de otra manera puede aũ poner el vẽdedor al sieruo en la venida que faze del, sin la que diximos en la ley ante desta. Como si dixesse al cõprador: vendo vos este sieruo so tal pleyto, q̃ nũca entre enesta villa de tal dia en adelãte, o q̃ non finque en toda España, e si contra esto fiziere en alguna manera, q̃ lo pueda prender[l] por mi, e tornar en mi seruidũbre, o q̃ me pechedes[m] vos tãto por pena, o todos los daños, e los menoscabos que me viniessen por esta razon, tal pleyto como este, seyendo puesto en la vẽdida deue ser guardado: e puede elvẽdedor demãdar q̃ se cũpla en la manera q̃ fuere puesto. Pero si el sieruo fiziere algũa cosa destas sin sabiduria de aq̃l que le ouiesse cõprado andãdo fuydo, oporfalago q̃ le fiziesse engañosimẽte el vẽdedor: estõce non caeria el cõprador en pena, por razon de tal pleyto, porque el sieruo entro en aquel lugar, q̃ le era defendido, sin culpa del que lo compro.

sequit̃ p̃miũ legale. l. interdũ. §. qui furẽ. ff. de furtis. Bal. in d. §. si vir.

k ¶ *Fixiesse matar.* Nota hoc verbũ. & adde l. 3. tit. 22. part. 4.

¶ *Del sieruo.* Adde. l. 4. §. fine autẽ. ff. de manumis.

¶ *Ley.* XLVII.

❧ Pactum appositum ne seruus vẽditus intret in certũ locum alias reuertatur ad venditorem vel committatur alia pena si non obseruetur, valet & si non obseruatur committitur nisi contra voluntatem emptoris seruus fecerit contra pactum. h. d.

l ¶ *Pueda prender.* Nota hic de pacto manus iniectionis propria authoritate. Et adde. l. si tutius. ff. de seruis exportan. l. 1. & 2. C. si seruus exportan. veneat, & vt ista mauus iniectio habeat locum debent concurrere tria. secundum Ange. in d. l. 1. Primum quod moram traxerit in loco prohibito antequam sit liber factus: nam si post manumissionem ingrederetur vel moraretur fiscus eum vendicaret, & in seruitutem reduceret, vt habetur in d. l. 1. Secundum quod iste ingressus seu commoratio fiat de voluntate emptoris: alias secus, vt hic. & in dicti. l. 2. secundum lecturam gl. in dict. l. si titius. Tertium q̃ venditor legem asportationis non remiserit, nam potest illam remittere. vt in d. l. 2. secundum aliam lecturam, & in. l. 1. ff. de seruis exportan. & his concurrentibus potest. propria authoritate manus iniicere, per quascunque manus ambulauerit. vt in d. l. si titius. & l. quis sub hoc. ff. de contrahen. empt. vbi etiam habetur, quod ante manus iniectionem non transit dominium in venditorem.

m ¶ *Pechedes.* Et si copulatiue teneret pactum super vtroque, vt per gloss. C. si seruus exportand. veneat. l. secunda. & quid si nihil

c ¶ *Ser afforrado.* Adde. l. seruus hac lege. ff. de manu. & l. fi. C. si manci. ita fue. alie. vt manu. & l. fi. C. qui non pos. ad liber. perue. 4

f ¶ *Quantas manos.* Adde. l. fi. C. qui non possunt ad liber. perue. 5

g ¶ *Descubriesse.* Adde. l. 3. tit. 22. part. 4. & nota bene istam causam, nam 6
glossæ iuris communis duas tantũ quæ sequuntur in ista. l. ponebãt.

h ¶ *Matando el por si.* Videtur permittere seruo, vt occidat propria autoritate occisorem domini sui, sicut & alias in aliquibus casibus lex permittit. vt in. l. 1. & 2. C. quando liceat sine jud. se vindi. & in l. 3. §. transfugas. ff. ad. l. cornel. de sicca. 7
rijs. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de tapi. dominu. l. 3. ti. 8. par. 7. vel dic q. hoc procedat lata sententia cõtra occisorem & dato pro inimico iuxta. l. 76. in ordi. Tauri. nã alias non liceret vt in. l. non est singulis. ff. de reg. iur. vel dic q. licet occidat iniuste quia ppria autoritate adhuc tamen consequi premium libertatis. sed in contrarium facit l. si ab hostibus. §. si vir vxorẽ. ff. solu. matri. & l. 82. in ord. Taur. & qui dicit ius sibi ipsi non cõ- 8
cidat iniuste
In no. rec. est l. 5. tit. 20. li. 8.

i ¶ *Fixiesse matar.* Nota hoc verbũ. & adde l. 3. tit. 22. part. 4. 8

k ¶ *Del sieruo.* Adde. l. 4. §. fine autẽ. ff. de manumis. ¶ *Ley.* XLVII. 9

❧ Pactum appositum ne seruus vẽditus intret in certũ locum alias reuertatur ad venditorem vel committatur alia pena si non obseruetur, valet & si non obseruatur committitur nisi contra voluntatem emptoris seruus fecerit contra pactum. h. d.

l ¶ *Pueda prender.* Nota hic de pacto manus iniectionis propria authoritate. Et adde. l. si tutius. ff. de seruis exportan. l. 1. & 2. C. si seruus exportan. veneat, & vt ista mauus iniectio habeat locum debent concurrere tria. secundum Ange. in d. l. 1. Primum quod moram traxerit in loco prohibito antequam sit liber factus: nam si post manumissionem ingrederetur vel moraretur fiscus eum vendicaret, & in seruitutem reduceret, vt habetur in d. l. 1. Secundum quod iste ingressus seu commoratio fiat de voluntate emptoris: alias secus, vt hic. & in dicti. l. 2. secundum lecturam gl. in dict. l. si titius. Tertium q̃ venditor legem asportationis non remiserit, nam potest illam remittere. vt in d. l. 2. secundum aliam lecturam, & in. l. 1. ff. de seruis exportan. & his concurrentibus potest. propria authoritate manus iniicere, per quascunque manus ambulauerit. vt in d. l. si titius. & l. quis sub hoc. ff. de contrahen. empt. vbi etiam habetur, quod ante manus iniectionem non transit dominium in venditorem.

m ¶ *Pechedes.* Et si copulatiue teneret pactum super vtroque, vt per 2
gloss. C. si seruus exportand. veneat. l. secunda. & quid si nihil

fuit conuentum de manus iniectio, vel pœna seu interesse quod tunc solus fiscus agit. vt. C. eo. l. 3. & aduerte, quia per istas ll. partitarũ nõ ponuntur illæ leges. C. si mãci. ita fue. alie. ne prosti. & fuit forte ideo quia iam per istas leges partitarũ cautũ erat prostitutã effici liberã vt supra eo. l. 36. & l. 4. tit. 22. part. 4. & l. 36. ti. 33. part. 5. & l. 2. tit. 22. part. 7. Sed adhuc haberent locũ ll. illius ti. tu. si tu e pactũ de non prostituendo ancillã per venditionẽ apponerẽt, nisi quod forte in casu. d. l. 4. titu. 22. licet ex pacto vẽditor sibi reseruaret manus iniectionẽ iuxta formã d. l. 1. C. si mancip. ita væneat ne prostituat & l. fi qs sub hoc ff. de cõtrahen. emptio. nihilominus seruus efficeretur liber a per. d. l.

Ad ti. C. fiqs alteri vel sibi.

¶ *Ley.* XLVIII.

❧ Si negociorũ gestor suis ppris nũmis rem emat nomine dominus ratã habeat venditionẽ cũ prius fcit & soluit ei pretiũ & expẽsas in commodum rei factas & pro fructibus: recuperat rem cum fructibus, & pertinẽtijs. Icẽ emptio facta per nuntium vel procuratorem habentem speciale mãdatum valet sicut si ipse dominus emeret. h. d.

In no. rec. est l. 1. ti. 10. li. 5

1 a ¶ *En nombre de otro.* Ve negotiorum gestor. vt. ff. de nego. gest. l. mandati. & nota, quod cum emit vt negotiorũ gestor, debet formare verba cõtractus in persona suam, puta vendis mihi rem talem, quam emo nomine talis, cuius negotia gero, nã si concideret verba vt nũtius veluti, si dicat vẽdis tali absenti cuius sum gestor: tunc nihil valeret etiam si ratificaretur per absentẽ, cui volebat emere, vt est casus notabilis in l. multũ interest. versi. si vero. C. si quis alteri vel sibi ga factum falsi nuntij non potest ratificari: quia non repetitur subiectũ in quo fundetur ratificatio, quia negotiorum gestor concepit verba in personã, quã nõ representat ipse: quia non est eius nuntius, neque voluntatem illius annuntiat quæ tunc non est, & in se nihil vult acquirit: & in alium directo non potest. & ista est ratio qua fundatur dispositio. d. versi. si vero. secundũ glo. ibi in verbo cõparatii. & latius declarat ibi Bal. col. 3. nõ enim fine mandato etiam de isto iure partitarum alteri per alterum potest acquiri actio. vt in l. 7. & 8. ti. 1. ista partita. Sed cum hodie per l. ordinamenti. 3. titul. 8. lib. 3. ac- h
quiratur actio absenti, licet alius sine mandato sibi stipuletur ratifi- 2. ti.
catione secuta, venditore permanente in eodem consensu, competeret sibi actio, licet verba concipẽtur, vendis tali, &c. & procederet adhuc quod hic in ista l. dicitur. venditore perseuerante in eodẽ consensu, quod ideo dixi. quia vt notat glos. in l. consensu. ff. de actio. & obligat. in istis contractibus requiritur cõsensus simultaneus: vnde aliud esset si ante acceptationem emptoris venditionem reuocaret. vide quæ dixi supra ea. part. tit. 4. l. 4. in gl. magna. & in l. 8. tit. primo part. 4. in glo. super verbo. ni consienten en el. & idem est dicendum & multo magis in procuratore, qui conciperet verba contractus, vt nuntius in quo etiam de iure antiquo procedebat, quod habetur in dicta l. multum interest. versicu. Si vero. nisi quod attenta. d. l. ordinamenti in tali casu venditor non posset pœnitere cum consen- g

¶ *Ley.* XLVIII. *De la cosa que ome compra de sus dineros mismos por nome de otro e las posturas q̃ son puestas sobre ella si pueden valer.*

COmprando algun ome de sus dineros mismos, algũa cosa en nome de otro[a], si aq̃l en cuyo nome la cõpra, ha por firme[b], la cõpra quãdo lo sabe, entõce aq̃l q̃ tal cõpra faze tenudo es de dar la cosa a aq̃l en cuyo nome la cõpro, cõ los frutos e cõ todas las otras cosas q̃ le pertenescẽ. Otrosi dezimos, q̃ aq̃l en cuyo nome es fecha la cõpra, q̃ es tenudo de dar el precio al cõprador, cõ todas las despensas, q̃ fizo el otro en coger los frutos, e en las otras cosas que fueron fechas a pro de la cosa cõprada. E aun dezimos, q̃ si algũ ome embia su mensajero, diziendole assi, ve a tal ome, e dile[c] q̃ si el quiere vẽder tal cosa suya, q̃ le dare tal precio por ella: si aq̃l a quien lo embia, otorga la vẽdida de la cosa, por aq̃l precio, q̃ embia dezir vale la vẽdida[d] maguer non le ouiesse dado carta dl personeria, al mẽsajero por q̃ fiziesse la copra. E demas, este en cuyo nome es fecha la vendida, e la cõpra deue guardar los pleytos e las posturas que puso sobre ella, aquel que la fizo en su nome, que pues que el otorgo la cõpra q̃ la aya por firme. Elso mismo seria quando algun ome fizesse su personero a otro, dandole poder q̃ pudiesse vender o cõprar alguna cosa, en su nome, señalandole por quanto precio[e], la vendiesse o la comprasse si este personero a tal firmasse la vẽdida o la cõpra en nome dl otro, deue la auer por firme el q̃ lo embio, e es obligado tãbien como si el por si mismo, [f] la ouiesse firmado.

¶ *Lex.* XLIX. *Que fabla de los omes que compran heredamiẽtos de los dineros agenos que tienen en guarda que deuẽ ser suyos saluo en cosas ciertas.*

DE dineros agenos que tienen los omes a las vegadas compran para si heredamiẽtos, o otras cosas que han menester, e porque dubdarian algunos, si aquella cosa que es assi comprada, es de aquel q̃ la compro, o del otro cuyo eran los dineros. f queremos lo aquidezir e departir. E de zimos que deue ser de aquel que fizo la compra[g] en su nome. Fueras ende si tales dineros fuessen de cauallero[h] que

a ¶ *Quando pudiesse.* Adde. l. ti. ff. qui sine manumiss. ad liber. perueni.

¶ *Lex.* XLVI.

❧ Si seruus venditur ne vnquã fiat liber semper erit seruus nisi domino terrã reuelet tractatũ prohibitionis, aut si vindicet mortem defuncti domini per se occidẽdo vel per accusationẽ ad mortem occiserendo, dẽdo, vel si quãdo cõditio fuit apposita fuit seruus emptus suis nummis vel consanguineorum. h. d.

1 b Adti. C. qui nõ pos. sunt ad li. quen. ¶ *Per costumbre.* Est enim in seruis nequitia seruilis ingenij, vade si iuus ergo iniquus, vt in l. 3. & ibi not. Bal. C. de liber. & eorum liber. & in. l. Iulianus. in prin. ff. ite. qui fure. ff. de acti. emp. dixit gl. si seruus ergo fur, est enim natura seruorũ furari, vt in l. fi. & ibi not. Bal. C. quibus ad liberta. proclamãnõ liceat. & gl. ibi dicit de fa. mulis scholari i. si tũ sit tibi seruus fidelis sit tibi quasi anima tua, ecc. 33. c. & c. 7. dicit seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes eum libertate neque inopem derelinquas illum, & seruus sapiens dominabitur stultis filijs & int. r eos hæreditatem diuidet. Prouerb. c. 17.

1 c 2 c ¶ *Atedo de pena.* Seruo maleuolo tortura & compedes mitte illum in in operationem, ne vacet. Ecclesiast. 33. c. hinc dicitur timor seruilis qui quandiu est in homine non saluatur. vt in. 5. ex his. 23. q. 6. & not. glo. in ca. cum ergo. 24. q. 3.

3 d ¶ *Fuesse el yerro.* Ex hoc verbo innuitur, quod si seruus non esset domino de meritus non posset apponi tale pactum, ne manumittatur & si poneretur non impediretur libertas, quod bene nota quia non ita expressum est de iure communi quod ego meminerim, sed bene facit. l. fina. C. qui non possunt ad liber. perue, quia tamen alia pacta communiter apponuntur propter malitiam seruorum, præsumitur offensa vbi per dominos tale pactũ apponitur, secundum Bald. in d. l. si, C. si manci. ita fue. alie. qui allegat. l. testamento centurio. ff. de manumissio. & l. lucius. §. lucius titius daman. ff. de lega. 2. vbi hoc non bene probatur, tene tamen hoc menti propter autoritatem Bal. & intellige nisi ex alijs coniecturis præsumatur dominum sine causa odio motum in seruum cum vna presumptio excludat aliam etiam violentam: vt dicit gl. in ca. dixit dominus. 23. q. 1. & per Bal. in. c. 1. in prin. col. 5. quibus mod. feud. amit. & per Bal. in cap. 1. in l. non ignorat. col. 2. C. qui accusa. non pos. & per Alex. cons. 28. vol. 2. & Abb. in c. cum inter. Rodericum Seniorem pen. notab. de elect. m & in c. 1. col. fin. de his quæ vi metus ve causa fiunt.

c ¶ *Dile.* Hic ponitur qualiter formet verba nuntius. i

d ¶ *Vale la vendida.* Vt in l. 1. §. ff. de contrahen. empt. & supra eod. l. 8.

e ¶ *Señalande le por quanto precio.* Nota quod in mandato ad emendum debet designari pretium: sed satis videtur designatũ, si arbitrio procuratoris cõmittatur. argu. instit. de empt. & vendi. §. pretium. imo & si nullũ pretiũ designetur, videtur mandare, vt vẽdat iusto precio. argu. l. i. in fundu. §. fi. ff. de pignor. & tenet Paul. de Cast. in l. si cũ seruũ. col. 1. ff. si certe per. & glo. in. quifundum. §. procurator. ff. pro empto. 5

f ¶ *Como si el mismo.* Quid si vẽdit minus dimidia iusti pretiũ. vid. Alberic. in l. secunda. in fin. C. de rescind. vẽdit. 6

¶ *Ley.* XLIX.

❧ Si emi rem nomine meo ex aliena pecunia efficitur restradita mea nisi sit pecunia militis in regis seruitio conflata: vel si tutor emit de pecunia minoris: aut prælatus de pecunia ecclesiæ. seu maritus de pecunia dotis: quia tunc res empta est eius cuius fuerũt pecuniæ: sed est in electione illius cuius fuerunt pecuniæ habere pretiũ vel rem. h. d.

¶ *De aquel que fizo la compra.* Hoc est regulare, vt hic. & in l. fi ea. C. de rei vendic. d. l. C. si quis alteri vel sibi. l. fi patruus. C. commu. utriusque iudi. & non præsumitur res empta pro eo cuius est pecunia, sed pro ipso emente & eius hærede. l. ad probationem. la primera. & ibi notat Bald. in l. fin. C. de probatio. nisi probaretur interpositum fuisse ad emendum ab eo cuius est pecunia. etiam si interpositus esset pupillus vel Abbas alicitius monasterij. vt notat Bald. in l. 1. colum. pen. ad fin. C. si seruus extero. & in dubio præsumitur pecunia fuisse solutionis. l. fi ventri. §. fi. ff. de prisile. credito. Bal. in l. 2. C. pro socio. & adde ad prædicta. l. Titium & mæuium. §. altero. ff. de admiruto. & ibi per Bartol. e

¶ *De caualleros.* Aduerte, quia de iure cõmuni erant opiniones an id quod hic habeur, quod res empta ex pecunia militis indistincte efficiatur militis a quocunq; ematur, vel an requiratur quod talis emens fuerit procurator, vel negotiorũ gestor militis. li. et nõ emerit nomine militis: sed suo, vt tunc sit speciale in milite, quod talis res empta sit militis, quas opiniões posuit gl. fin. in. l. fi vt proponis C. de r. vendica. vnde ista sumpta est. & istam secundam opinionem, quam glo. ibi posuit primam tenuit Guilliel. de Cugneo. quẽ ibi sequitur Bald. & Ang. & etiam Paul. de Cast. qui ad hoc mouetur ex illa lege, quę loquitur in terminis quando ille, qui emit erat procurator, vel negotiorum gestor militis, secundum intellectum eorum, alij vero tenuerunt quod ill. indistincte intelligatur in quocunque emente, siue sit gestor, siue procurator, vel non secundum quod refert glos. in vltima opinione. & istam tenent ibi Cin. Albert. A. Sali. & ista opi- h

Universidad de Deusto

rio videtur hic approbari in ista.l.similiter de iure cõmuni erat dubium, an intelligatur hoc indistincte in quocunq; milite. & Guillelmus de Cugno dicebat quod non, sed tantum in milite militante: nam ei vt plurimũ.l. fauet non aliis vt in §.1. instit de testa. milit. & in.l.miles testamento. & l. militis. C. de milit. test. & adde.l.29.ti.14.ea.part.& l.15.tit.3.part.6 & l.4.in fi. vbi eext. notab. tit. 11.6.part. & sic nõ procederet in milite vel tranouel alio existente in domo sua. & istam opi. tenet ibi Ange. & Pau. de Castro. qui assignant rationem, quia milites militantes prohibentur negotiari per se. vt in l. milites agrum. ff. de re milit. ideo, in recompensationem sortitur hoc priuilegium: secus ergo si non militaret, sed staret in domo propria: quia tunc posset mercari per se, & ista fuit ratio dicti Guillelmi de Cug. Baldus. tamen ibi tenet contrarium imo quod idem sit in quocunq; milite armatæ militiæ qui & subdit hanc esse communẽ opinionem. & idem dicit ibi & tenet Salicet. mouentur, quia. d.l. si vt proponis. loquitur indistincte, vt hic vides. l. ita approbat opinio Guillel. & declarat quod miles qui est in curia principis vel in alio quocunque loco, in seruitio regis, gaudeat hoc priuilegio. militant namque, qui sunt in curia principis in eius seruitio, vt in l. vnica. C. de comitibus & archiatris sacri Palatii. lib. 12. & l. 1. C. de silentijs & decurionibus eo. lib. & de proxi. sacro. scriniorum cæterisque in sacris scrin. militant. Sed quæro quis dicetur miles vt competat sibi hoc priuilegium? & vt vides doctores intelligunt de milite armaræ militiæ. & glo. in l. penultim. ff. ex quibus caus. maio. dicit. q multa debent concurrere, vt dicatur miles, nam debet examinari prius & iurare, & mortem reipublicæ causa non euitabit, & debet scribi in militum matricula, & alia quæ interuenit debent secundum glo. ibi & late hæc habentur in. l. 14. tit. 21. partit. 2. & si omnia ista requiruntur: cum hodie de consuetudine non fiant vel perraro fiãt, nullus pene erit miles qui hoc gaudeat priuilego. Vnde concludo, vt dixi in. l. 13. tit. 21. part. 2. quod milites qui vacant armis pro suo superiore gaudent priuilegio militum, licet enim ordo & solemnitas in assumptione militiæ desierit esse in vsu. tamen effectus remanet. Vnde militantes in armis in regia seruitio, siue sint equestres milites, siue pedestres, gaudebunt priuilegijs militum: nam & est pedestris militia. l. a caligato. vbi glo. & Bald. C. de nup. dicit etiã Ludo. Roma. consi. 43. ad primum quæsitum q̃ iura loquẽtia de militibus habent locum etiam in magnificis dominis, qui dati sunt exercitus armorum. alleg. l. fina. ff. de testamẽ. milit. & refert & sequitur Soci. in. l. centurio. col. 2. ff. de vulga. & pupilla. & Decius in rubr. C. de testamen. milit. & adde ad hoc pulchrum dictum Paul. de Castr. in l. scriniarios. C. de testam. mili. vbi quærit qd de ciue alicuius ciuitatis stipendiario, qui se in exercitijs armorum exercet. tamen non est miles sed seruit regi suo, & stat ad eius stipendia, vel suæ communitatis an gaudebit iste priuilegio militum, & licet arguat quod non sit miles, quia non furtuit, vt milites iurant. vt dicit. d. gl. l. pen. & quia recipit stipendia, sicut alij extranei: tandem ipse tenet contrarium dicens idẽ esse olim in ciuibus romanis, qui etiã recipibant stipendia, vt. C. de erogatio. mili. anno. per totã lib. 12. neq; obstat secundum eum q̃ nõ iurant: quia illa obseruantia non est hodie in vsu, & sufficit q̃ capitaneus eorũ iuret pro omnibus: non enim curatur hodie de istis ceremonijs antiquæ militiæ. vt tradit Bald. in. l. 1 ad fi. C. qui bonis cede. pos. & secundum Martinũ laudem. in tractat. de milite. q. 5. vers. 33. etiam nauali & pedistri militi competunt priuilegia militũ similiter & militantes in curia regis gaudebũt hoc priuilegio, vt hic quod bene nota pro militibus officialibus principis qui residentes in eius curia. Sed cum milites officiales principis residẽtes curia possint emere per se & per procuratores, cureis hoc concedit priuilegiũ? potest dici: quia sunt nimis occupati in seruitio Regis, & rei publicæ & absentes a suis prouincijs, vbi habent fortunas suas. Vnde dicebat Bal. consilio quodam, incipit. In primis videndum, quod gaudem Cardinales priuilegijs militũ intelligendo, quia dicuntur militare in sacro consistorio principis, ex quo infert, quod possent decedere pro parte testati & pro parte intestati, licet de hoc dicto dubitare videtur Soci. in d.l. centurio. col. 2. tit. de vulg. & pupil. & rei inquisitæ cogitandũ, neq; intelligas de quocunq; officiali residente in curia principis cum ista. l. dicat eau allero. debet ergo miles creatus a rege, seu aliquis capitaneus deditus militiæ qui ad tempus residet in curia deinde mittendus in res bellicas.

Menos de veynte e cinco años. Idẽ dic de furioso & prodigo, cui bonis est interdictum, & omnibus qui sub cura sunt. vt in l. secunda. & ibi gl. C. de curatore furio. & tenet Bal. in dict. l. si vt proponis. & idẽ dic si ex pecunia, vel rebus minoris militis vel Ecclesiæ factum. sed bi tum quod debeatur debitori eorum nã etiam non lata sententia contra debitorem, & siue debitor eorum sit soluendo siue non & siue confiteatur debitum, siue non potest, miles, Ecclesia, vel minor agere contra talem debitorem sui debitoris. vt in l. certis. §. multi. ff. de iure fisci. & l. si pecuniam. ff. si certum petatur. & notat Bald. in. l. interdictã. C. quando fiscus vel priuat. & Ioan. de Plat. in l. prima. colum. 2. C. de comue. fisci. debi. lib. 10.

Estuuiesse en la corte del Rey: o en otro lugar en su seruicio, o si fuessen de menor de veynte e cinco años: [2] *e el que fiziesse la compra le tuuiesse en guarda:* [b] *o si fuesen los dineros de alguna eglesia* [c] *e el Perlado, e el que fuesse guardador a la sazõ, fiziesse la compra,* [d] *o si fuesse los dineros de la*

[2] ¶ *Estuuiesse en la corte del Rey.* Adde. l. curator. C. ar bi. tutel. & l. secundam. ff. quãdo ex fact. tuto. licet enim curator emat de pecunia minoris, nomine proprio res empta est minoris. quod intellige si minor eã velit vendicare. Vide per gl. not. & ibi Bart. & Bald. in. l. idemque. ff. qui potio. in pigno. habe. & est ratio, quia tales administratores tenentur emere pro minoribus de pecunia minorum. vt in. l. ita autem. in princip. ff. de administratio. tuto. & istam rationem ponit Bal. in l. prima. C. si quis alteri vel sibi. si vero nõ esset tutor vel curator, sed aliquis extraneus, qui emeret de pecunia pupilli, tunc res non efficitur minoris. quod intelligit Bar. Thomam de Forliuio in dict. l. si vt proponis. & in. l. siliæ. ff. de solutio. ri si in subdidium si emptor non esset soluendo: pecuniam quia tunc res empta secundum eos succedit loco pecuniæ. & quæritur ipso iure dominium minori. & idem tenet Iacob. de Rauenna in dicta lege secunda. quem ibi refert Alberi. nolentur per dictã. l. siliæ. ff. de solutio. qui text. secundum Baldum & Salice. in dicta lege. si vt proponis. hoc non probat, quia ibi tatum tractatur de alienatione argentariorum. De quibus ibi a personali obligatione, bene tamen est fatendum, quod empta ex pecunia minoris est tacite obligata per legem ipsi minori, vt in lege tertia. in princip. ff. de rebus eorum. ex quo infertur, quod minor non est dominus. vt in lege. neque pignus. ff. de regulis iuris. & recte dicit. Vnde concludendum est, quod extraneo emente, neque in subsidium res empta erit minoris sed aget hypothecaria & sic habebit suam pecuniam.

[b] ¶ *Enguarda.* Adde. l. curator. C. ar bi. tutel. & l. secundam. ff. quãdo ex fact. tuto. licet enim curator emat de pecunia minoris, nomine proprio res empta est minoris. quod intellige si minor eã velit vendicare. Vide per gl. not. & ibi Bart. & Bald. in. l. idemque. ff. qui potio. in pigno. habe. & est ratio, quia tales administratores tenentur emere pro minoribus de pecunia minorum. vt in. l. ita autem. in princip. ff. de administratio. tuto. & istam rationem ponit Bal. in l. prima. C. si quis alteri vel sibi. si vero nõ esset tutor vel curator, sed aliquis extraneus, qui emeret de pecunia pupilli, tunc res non efficitur minoris. quod intelligit Bar. Thomam de Forliuio in dict. l. si vt proponis. & in. l. siliæ. ff. de solutio. ri si in subdidium si emptor non esset soluendo: pecuniam quia tunc res empta secundum eos succedit loco pecuniæ. & quæritur ipso iure dominium minori. & idem tenet Iacob. de Rauenna in dicta lege secunda. quem ibi refert Alberi. nolentur per dictã. l. siliæ. ff. de solutio. qui text. secundum Baldum & Salice. in dicta lege. si vt proponis. hoc non probat, quia ibi tatum tractatur de alienatione argentariorum. De quibus ibi a personali obligatione, bene tamen est fatendum, quod empta ex pecunia minoris est tacite obligata per legem ipsi minori, vt in lege tertia. in princip. ff. de rebus eorum. ex quo infertur, quod minor non est dominus. vt in lege. neque pignus. ff. de regulis iuris. & recte dicit. Vnde concludendum est, quod extraneo emente, neque in subsidium res empta erit minoris sed aget hypothecaria & sic habebit suam pecuniam.

[c] ¶ *Eglesia.* Approbat glossam in dict. l. si vt proponis. & in. l. vxor marito. ff. de donatio. inter virum & vxorem. glo. in cap. apostolicos. 12 quæst. 2. vbi & vi. de ædificio facto in solo clerici de pecunia ecclesiæ. quod erit ecclesiæ, & sic eo casu solum cedit ædificio. quam ad hoc allegant Alexan. & Iaso. qui eam dicit singulariter. in. l. 1. §. nuntiatio. ff. de noui operis enuntia. de quo vid. Ioã And. in addit. ad Spec. tit. de empt. & vendi. §. tertio loco. colum. 4. super parte apostolicos. & Rochum in tracta. de iure patronatus. fol. 21. col. 4.

[d] ¶ *Fuessen la compra.* Requiritur ergo, quod sit prælatus vel administrator ecclesiæ ille, qui emit de pecunia ecclesiæ, vt res sit ecclesiæ, vt hic dicit, & not. doct. in. d. l. si vt proponis tunc enim licet emet no mine proprio acquirit ecclesiæ sicut est in tutore & curatore minoris. & idem si prælatus emeret per interpositam personam. vt in l. 3. §. si ab ignoto. ff. de manumissio. adueate, quia Bal. in l. 3. ver. quæro tamen lex nostra. C. de contrah. emp. videt restringere & limitare in quo ecclesia non seruaretur indemnis a sua pecunia. vt tunc in subsidium vẽdicet rem emptã de pecunia sua, in quacunq; persona caueret instrumentũ quæ esset magna restrictio ad istã. l. quia sic esset diuersitas inter ecclesiam & minorem: nam minor vendicat indistincte rem emptã de sua pecunia per tutorẽ vel curatorẽ, & non in subsidiũ. vt dixi supra in gl. in parte en guarda. Ego credo in hoc Bald. in aduertẽter fuisse loquutũ in d. l. 3. quia aliter ipse & alij loquũtur in d. l. si vt proponis. & cũ ecclesia fungatur iure minoris, vt in. c. a. & in c. audiuis. de in integr. resti. idem est in hoc dicendũ in ecclesia q̃ in minore & hoc satis pbat in ista. l. si vero qui emit de pecunia. ecclesiæ nõ esset prælatus: sed extraneus q̃ nõ gerebat negotia ecclesiæ, tunc res empta erit emẽtis suo noie. Dicit tñ Bal. sub dubio forte in d. l. si vt proponis. q̃ erit obligata ecclesiæ. vt in dict. l. 3. in prin. ff. de rebus eorũ. nõ ergo extraneo emente poterit ecclesia vẽdicare in solidũ, prout dicũt aliqui docto. signterã Ang. Pau. de Cast. in d. l. si vt proponis. & dixi. supra. in minore. quid tamen si prælatus mutuat pecuniam ecclesiæ fratri suo. ex qua emit prædia, vtrũ prædia sint ecclesiæ: Bal. dicit q̃ nõ in. l. etiã. C. de fideicõ. vers. quæro si prælatus: ga cũ dominiũ pecuniæ trãsiuit in fratrẽ nõ potest dici, q̃ emit de pecunia ecclesiæ. & quid si sit actũ inter eũ qui emit de pecunia ecclesiæ & venditorem, q̃ neq; directũ neq; vtile dominiũ acquiratur ecclesiæ: sed solũmodo emptori & suis hæredibus. vid. ibi per Bal. vers. sed quid si est actũ. & per eundẽ in c. 1. §. & qz videmus. col. 8. antepen. de his quæ in feu. dare pos. in quo §. ult. q. cõtrahẽtes nõ possint facere q̃ legis dispositio non habeat locum in actibus eorum. l. fin. ff. de sti

palatio. seruo. & cane. quia etiam vbi vult quod ecclesia habeat in subsidium rei vendicationem ad rem emptam: sed dic vt dixi supra. & quid si prælatus & ecclesia de communi pecunia emat, dic quod tunc res erit communis pro rata pretij. vt in c. 1. 12. q. 4. & no. S. ibi. in d. §. tertio loco. col. 4. vers. si autem.

7 a ¶ *De la dote.* Nã si pecunia non esset dotis non procederet q̃ hic dicitur vt in l. proculus. ff. de iure doti.

dote[a] *de alguna muger, e su marido cõ voluntad della*[b] *fiziesse la compra. Ca en tales cosas maguer el cõprador com pre la cosa en su nome, gana el señorio della*[c]*, aquel cuyos erã los dineros que fueron pagados por el precio della. Pero en su elocuencia*[d] *es de cada vno dellos de tomar la cosa comprada, o los dineros qual mas quisiere.*

8 b ¶ *Voluntad della.* Hic non videt esse specialitas cum de communi cõsensu eorum in vxorẽ transeat dominium vt in l. ita constante. & in l. res quæ. ff. de iure do. & ita dicit Azo in summa. C. si quis alte. vel sibi. & gl. in l. 1. C. eo. ti. sed videtur dicendum, quod adhuc sit specialitas: quia si pecunia non erat dotalis, licet de consensu vxoris, maritus emeret, res non esset vxoris, vt dixi in gl. proxi. & tenet Bal. in d. l. si vt proponis ex quo maritus sibi & proprio nomine emit: quod secus est in pecunia dotali, & si vir suo nomine & sibi velit emere, dummodo emerit de vxoris consensu. si tamen sine voluntate vxoris emeret, tunc in subsidium viro nõ existente soluendo res empta ex pecunia dotali erit dotalis. & idem si de pecunia nõ dotali donata viro ab vxore, vir emat. vt in l. vxor pro marito. ff. de donat. inter virum & vxor. & notat Bal. in l. ex pecunia. & in l. in rebus. col. fi. C. de iure dotium Bal. nouell. in tract. de dote. fol. 14. col. 1. versic. 15. priuilegium. & aduerte, quod etiam si res ematur ab extraneo de pecunia dotali qui non sit soluẽdo quod dabitur mulieri vtilis rei vendicatio ad rem fauore dotis. argumen. d. l. vxor marito. & tenet Bal. in d. l. in rebus col. fi. Quid tamen si tadl. vxor marito. & tenet Bal. in d. l. in rebus col. fi. Quid tamen si talis extraneus qui emit rem de pecunia dotali vel si vir emit vendidit alij extraneo qui emit rem de pecunia dotali vel si vir emit vendidit alij tertio possessori, & contenditur ab vxore vtili in rem, in subsidium Viro non existente soluendo, & talis extraneus emptor seu possessor offerat estimationem rei mulieri agenti, an liberetur a rei vendicatione? vi. per Soci. consi. 224. volu. 2. incipit eleganter & subtiliter vbi concludit quod sic allegat rex. pro casu. & ibi Bald. in authen. contra rogatus. C. ad Trebel.

9 c ¶ *Gana el señorio della.* Non ergo pretij quod redactum fuit ex ea si ille, qui emit de pecunia istorum rem vendidisset, vt in l. quanuis. §. fi. & l. si quis vxorem. §. titius. ff. de furtis. & vi. per Alberic. in l. curator. C. arbitutelæ.

10 d ¶ *En su ese ençia.* Adde. l. curator. C. ar bi. tutel. gl. & docto. in l. penul. C. de seruo ptg. dato manumis. & tenementi istam legem, quatenus etiam refertur ad emptum de pecunia dotali.

¶ *Lex. L.*

Vendens rem suam duobus diuersis temporibus fraudulenter habebit rem qui prius soluit pretium, & per traditionem habuit eius possessionem: vendens tamen tenetur alteri emptori pretium cum damno restituere: sed si erat res aliena præfertur cui res prius tradita fuit etiam non soluto pretio: saluo tamen iure domini. h. d.

11 e ¶ *Dos tyres.* istius l. materiam solenniter vltra alios commentatus est Iason. l. quotiens. C. de rei vendi. & quia nihil in ista. l. additur, neque de trahitur iuri communi, non est opus amplius insistere nisi aliquibus additis dictis Ia. & primo quatenus ibi Iason. 7. limitat. concludit contra Hostien. dictã. l. quotiens procedere etiã in ecclesiasticis venditionibus. Adde quod idem tenet Alex. consi. 121. vol. 5. vbi & dicit dentibus. Adde quod idem tenet Alex. consi. 121. vol. 5. vbi & dicit Hostien. dictã. l. quotiens procedere etiã in ecclesiasticis venditionibus. Adde quod idem tenet Alex. consi. 121. vol. 5. vbi & dicit magis communem opinionem esse contra Hostien. cuius decisio salmagis communem opinionem esse contra Hostien. cuius decisio saluari potest. secundum doctos in cap. contingebatur. de his quæ fiunt a prælato sine consensu cap. in concessione iuramus spiritualium: quia in his transfertur ius absque aliqua traditione ex solo titulo. vt inc. 1. in his transfertur ius absque aliqua traditione ex solo titulo. vt inc. 1. si sibi absenti. de præben. li. 6. c. gratia. de rescrip. eo lib. & quod ita. si sibi absenti. de præben. li. 6. c. gratia. de rescrip. eo lib. & quod ita. procedat etiam contra clericos, vel ecclesiam tradit etiam Felin. in procedat etiam contra clericos, vel ecclesiam tradit etiam Felin. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutio. col. 23. si tamen in ecclesia cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutio. col. 23. si tamen in ecclesia fieret alienatio non procederet d. l. quotiens. quia ipso iure transit in eam dominium in casibus. l. fi. C. de sacrosanct. ecclesiis & idem esset fieret alienatio non procederet d. l. quotiens. quia ipso iure transit in eam dominium in casibus. l. fi. C. de sacrosanct. ecclesiis & idem esset in alio priuilegiato vt ex solo titulo transiret dominium, vt tradit in alio priuilegiato vt ex solo titulo transiret dominium, vt tradit Iason ind. l. quotiens prima limitatione. Et in quantum ibi Iason in. Iason ind. l. quotiens prima limitatione. Et in quantum ibi Iason in. d. 3. limitatione dicit illam legem non procedere in locatione, per d. 3. limitatione dicit illam legem non procedere in locatione, per quam emenda de quibus ibi per eum. adde contra eum tenuisse rectam quam emenda de quibus ibi per eum. adde contra eum tenuisse rectam sententiam incipienti vtrum. l. quotiẽris in antiquis. nume. 879. & idẽ sententiam incipienti vtrum. l. quotiẽris in antiquis. nume. 879. & idẽ Nicol. Alexan. dicto consilio. 122. vol. 5. cum enim primo conducto- Nicol. Alexan. dicto consilio. 122. vol. 5. cum enim primo conducto- In no. ris non petat tantum actio personalis contra locatorem? exercere nõ potest contra singularem successorem. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel. si. §. fi. ff. de contrahen. empti. & idem tenet Soci. consi. 29. vol. 4. incipit visis duabus locationibus. in vno tamen casu possem: habere locum dicta laso. scilicet quando res locata licet prius esset tradita secundo conductori: nunc tamen est penes locatorem quãdo primus & secundus eo ris est penes locatorem quãdo primus & secundus eo rum auctor agit vt late traditur in d. decisione 29. & adde etiam aliam limitationem vltra. 15. datas a Iason. ibi. scilicet qd ista. l. & dict. l. quotiens. procedant quãdo venditor scienter cum duobus contraxit secus si cogitaret secundum esse primum: nam tunc & si traderet, non haberet locum quod hic dicitur. vt notat gl. singularis 5. in. verbo emeret. 20. q. 1. Adde etiam quod procederet ista. l. & d. l. quotiens. & si tradendo secundo dicat tradens se emque vendens, trado tibi saluo iure tertij cui primo vendidi. ita singulariter decidit And. de Yser. in c. fi facta. si de feu. fuerit contro. inter domin. & agna. Mouetur quia primo contra secundum nullum ius competebat: quia per solam venditionẽ nullum ius sibi erat quæsitum, neque in possessione, neque in dominio. non ergo potest ius quod nõ competit primo reseruari contra secundum, & subdit quod & si diceret tradẽs Volo, quod si primus petat a te tradas ei possessionem: vel si primus petit a me tradas mihi possessionem vt ego tradam illi, q̃ non proprie a tenebitur secundus præcise tradere seu restituere possessionem tradenti, vel tradere primo emptori, sed tantum tenetur ad interesse, sicut in omnibus faciendi obligationibus. l. si quis ab alio §. fi. ff. de re iudica. dicit tamen quod secus esset si diceret vendo & trado tibi hunc fundum, quem prius vendidi tibi: sed si ipse tertius petat, volo quod ex tunc dominium sit illius hoc modo dicit quod valeret. l. 1. & l. quotiens. C. de dona. quæ sub mo. nam & possessio potest transire sub conditione. l. qui absenti. §. 1. ff. de acquir. possessio. ista sunt verba And. de Yser. licet ipse loquatur in feudo: tamen est eadem ratio in venditione fundi. vide quæ dixi in l. 38. supra eo. super verbo sea defecha & quæ dixi eo. tit. 43. Circa hoc vltimum dictum And. de Isser. in conceptione istorum verborum & principaliter eius dictum est notabile: sed limitari potest, quod propter scientiam emptoris de prima venditione, competat primo emptori actio reuocatoria ad reuocandum alienata in fraudem, vt dixi singulariter Bal. in rubric. C. de reuocan. his quæ in fraud. credito. alie. iunt in principio. & probari videtur in gl. in verbo iure ind. l. quotiens. vbi Albe. & Iaso. 9. opposuit. quod intelligere quando constaret de scientia emptoris secundi de prima venditione tempore secundæ venditionis: si tamen tunc erat ignorans, & ignoranter emit, & soluit pretium, licet tempore traditionis ista sit de prima venditione, non habebit locum dicta actio revocatoria: cum tunc emptor non participaverit de fraude: & in ista fraude habetur respectus ad tempus venditionis, & secundum hoc dictum Andreæ de Yser. procedit simpliciter, prout ipse ponit & est dictum valde notabile. & facit l. qui autem. §. sciendum. ff. quæ in fraud. credito. & tene menti: quia non reperi ita tactum neque declaratum. & in contrarium facit. §. item si quis in fraudem. ibi. res suas alicui tradiderit. instituit. de actio. & quia in traditione consistit tota virtus alienationis: quia ex ea & non ex venditione transfertur dominium. vt in l. in traditionibus. C. de pactis. sed potest responderi, quod procederet quando secundus emptor non sciuisset pretium, ignorans primam venditionem: quia tunc non videtur facere in fraudem: sed ne perdat pretium. argumento dicti. §. sciendum. & facit l. si seruus. §. alt prætor. ff. de acquirenda hæreditate. Aduerte etiam quod dicta l. quotiens. neque ista. l. non procedent in casu in quo ad venditionem seu concessionem est necessaria licentia alterius: tunc enim vere per primum actum etiam traditione non subsixum expiraret licentia & non teneret secunda venditio vel concessio etiam si sequuta fuerit traditio. vt notatur ex verbis. Bald. in. §. si facta. si de feudo fue. contrauert. inter domi. & agna. colu. 4. versic. sed quid si vendidisset. quia per primum actum expirauit licentia, vt ibi habes in additio. ex quo inferes ad maiorem factam cum facultate: quod si fuit facta in primum, tenebit, licet non sit sequuta traditio, & præferetur secundo in quem secundo loco facta esset maioria, licet ei possessio esset tradita: quia talis secunda maioria videtur esse sine licentia. In contrarium tamen facit. l. Tauri. 44. qui permittit reuocationem maioriæ & si facta sit de licentia regia, quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

do non fuit tradita possessio vel si non fuit facta ex cā onerosa: & sic cum extra istos casus maioria sit revocabilis non videtur quod expt ret licentia in primo actu: precedet ergo quod dicit Bal. qñ maioria fieret ex causa onerosa seu alias esset irrevocabilis. Et nota ad illam.

l. Tauri ¶ facta cōstitutione maioriæ inter viuos poterit donatarius agere vt sibi tradatur possessio vt probat text. & ibi notat Bald. in dicto. §. si facta & gl. in l. in ædibus. §. ii. ff. de dona.

2 a ¶ *En tiempos de partidos.* Sequitur gl. 1. d. l. §. tiens. & hoc ō dicit, secūdum Pau de Castr. ibi quia si duobus simul eodē tēpore vendet. et presumetur vniuersq; pro parte tantū vendita. l. si fundū. §. si duo & l. si debitor. ff. de pig. si tamen venderet eodem tēpore duobus seu cuilibet insolidū adhuc procederet ista l. p. d. l. quotiens. cū dicit in solidum & pōderat ibi Iason. in prin.

3 b ¶ *Primeramente.* Quid si vtriq; tradita fuit possessio, neq; constaret cui primo fuit tradita. vt per Ange. ind. l. quotiens.

4 c ¶ *El precio.* idem si fides sit habita de eo. vt in. §. vēdit. in fi. de rerum diui. & sic aliud est in directa rei vendicatione aliud in publiciana. vt in hac lege in fine & ibi dixi.

5 d ¶ *Con todos los daños.* Punitur etiam si agatur criminaliter. vt in l. 7. tit. 7. part. 7. & l. qui duobus. ff. de falsis. & ad id quod hic dicitur adde l. qui tibi. C. de hære. vel actio. vendi.

6 e ¶ *Agena.* Adde l. siue aūt. §. si duobus. ff. de publicana & ibi gl. nota.

7 f ¶ *La possession.* Non repetit in hoc casu de solutione pretij quia in publiciana hoc non exigitur. l. de pretio. ff. de publicia. & 7. ista l.

8 g ¶ *El señorio de la cosa.* Nam dñs nō repellitur publiciana nisi in casibus notatis per gl. in l. si. ff. de publi. nā potentior est rei vēdicatio quam publiciana vt in l. si res vtere. ff. de actio. empt. ¶ *Lex. l.*

9 h Si post quā vēdidi & tradidi rē alienā habui eius dominiū demū vēdidi eā alteri prefertur primus emptor: sed si non habui dominiū & dñs verus post ea aiij vēdidit, præfertur secūdus nisi ego habebā potestatē vēdendi: vt qa erat pignus ex pacto: vel erā procurator. h. d.

10 i *Primero.* Adde l. si a tuio. ff. de rei vendi. & l. 2. ff. de exceptio. rei vendi. & traditæ.

11 k ¶ *De la dene auer.* Adde l. si ea res ad fi. ff. de actio. empt. & glo. in l. si ut autem. 4. 3. ff. de publicia.

12 k ¶ *Vndiesse vender.* Vt in l. 41. cum seq. vbi vide tit. 13. 7. ea. part.

13 l ¶ *Antes que sopiesse.* Si ergo sciunt cum ex hoc videatur reuocatum sibi mādatum, non tenet venditio: nec; exigitur quod ista venditio notificetur e quī emit a procuratore, vt satis hic innuitur, quod intelligē qñ non fuit mandatū speciale ad vendendū certę persorę: qa cūe forte exigeretur certiorato talis personæ, vt in l. si fideiussor ff. māda. & in c. ex parte decan. de rescriptis. vbi Abb. col. fi.

¶ *Lex. LII.*

Factum iudicis reputatur, factū partis, & ideo ex venditione rei facta per iudicē, pro executione sententię; trāsit dominium & idē sibi vēdant exactores tributorū regis: dum tam venditio fiat in publica subhastatione per decēdies. & detur plus offerenti. hoc dicit.

m ¶ *El señorio.* Perinde ac si ipse dominus venderet. vt in l. si ob eam. C. de euictio. & l. 1. C. si in caus. iudi pig. ca. fic. l. si plus. §. mota & ibi Bart. ff. de iudicio. & per Bald. in l. ordo. col. 1. ver si. modo quæro. C. de execut. rei iudi. & per Bart. post Ad. gl. in l. elegan. C. si inter ad fin. prin. eau. in ff. de pigno. a. dic. & ēlio. alibi etiā ad tit. dixit Bal. q; il. C. de lud quod pōt exacti. fieri per cōtra. tribu. tū, potest fieri &. C. per iudicem in si pro l. manifestissi. pter mi. in prin. C. pub. de furtis. pen.

n ¶ *Los cogedores.* Adde l. 4. ti. 15. part. 7. & videtur quod hæc. l. corrigat. ll. iuris cōmunis quibus cauet, quod exactores tributorū nō debent pro

3

quod licet tali exactori sit commissum, vt compellat omnes debitores fiscales ad soluendum, ea cohortatione, quam viderit expedire: tamen ādhuc tenebitur seruare legem municipalem, vel loci consuetudinem, in modo exigendi. & ita est intelligendum mandatum regis secundum Bal. in d. l. versi. sed pone. quem vide.

3 a ¶ *En almoneda.* Habes hic, qđ etiam res mobiles quæ venduntur ratione alicuius exe cutionis, debent prius subhastari publicē, super quo distinguit Bal. in l. i. C. si propter publ. pen sitatio. & etiā Ioan de Plate. in l. 1. C. de fide instru. & iure hast. fisca. li. 10. quod si sunt mobilia quæ venduntur in foro publico, vt frumentum & alia victualia cum pretium sit adeo notorium, quod non timetur collusio. vt not. glo. in l. 2. C. de rescin. vendi. tunc non requiratur subhastatio: si vero sint tales res, in quibus cadit affectio, tunc non possint vendi sine subhastatione.

4 b ¶ *Faziendo la pregonar.* Pluries intellige, vt in l. ordo. & ibi not. Bal. col. 1. C. de execu. rei iudic. & vi. bonam. l. ti. 29. part. 2. l. pe.

5 c ¶ *Diez dias.* In immobilibus per viginti dies. vt in l. si. ti. 27. part. 3.

6 d ¶ *Los demas.* Adde l. fin. C. de iure domi. impetran. versi. si vero creditor. si tamen ex isto superfluo emerit iudex, vel officialis, res empta erit emptoris, & non debitoris. vt in l. si. C. de distra. pigno.

7 e ¶ *Non deue valer.* Adde l. 1. & ibi gl. C. de hast. instr. & iure hast. fisca. li. 10.

¶ *Lex. LIII.*

Alienatio facta per regem de re aliena tāquam sua transfert dominium in accipientem: & rex tenetur petenti dño estimationem vsq; ad quadriennium satisfacere: alias nō. Itē potest vendere rex vel donare rem cōmunem cum alio in totum: debet tñ reddere æstimationem partis habenti in ea cōmunionem, pro ea parte quāin ea habuerit. h. d. Habuit ortūa l. 2. & a. l. bene a zenone. C. de quadrien. præscript. & aliud quando de plenitudine potestatis. & idem voluit Bal. in l. 2. C. de commu. re dicit. & isto casu dicit procedere dictam. l. omnes. C. de quadriē. præscript. & aliud quando de plenitudine potestatis. & isto casu dicit procedere. d. l. bene a zenone. & sic aperte vult, quod primo casu teneat alienatio & sic princeps non vtatur plenitudine potestatis, ex quo bona fide alienat. bene secundo vero casu cum dolo scientia rei alienæ necesse est quod etiam vtatur plenitudine potestatis. hoc etiam & expressius tenuerunt Bal. & Ange. per tex. ibi in d. C. de l. omnes. vbi dicunt ibi esse casum contra eos, qui dicunt quod imperator non potest rem meam alteri concedere per priuilegium, & adrien. auferri nostrum dominium: subaudi secundum illos etiam sine causa: sed si causa adest, nulla est dubitatio: & si dicis quod non potest per priuilegium, quia imperator confirmat ibi omnes concessiones ante a factas per priuilegium & vult quod omnes gaudeant priuilegijs inclytæ recordationis zenonis, ac si illa priuilegia essent in singulis concessionibus expresse attributa. Neque obstat dicunt ipsi. l. scripta. C. de priui. imperat. offerē. vbi re scripta & priuilegia per quæ absorbetur ius tertij nihil valent: quia cōcedo dicūt ipsi nisi adiit clausula derogatoria: vel motu proprio. & hoc etiam est de mente eiusdem Bal. consi. 358. vol. 3. incipit quæ. admodum imperator, & tenendo istam partem, non obstabit opinio illorum, qui tenent quod l. bene a zenone. procedit quando princeps ignoranter donauit rem alienam, vt suam: nam si scienter non posset sine causa aliquem suo iure priuare: vt in clementi. pastoralis. de re iudica. vt & dixit Abb. in c. 2. de rebus eccles. non alienam. nam procederet hoc, quando non adest certa scientia seu princeps non faceret de plenitudine potestatis. ¶ Veritas huius puncti pendet ex decisione illius antiquæ quæstionis, an princeps possit de plenitudine potestatis auferre alicui dominium rei suæ, de quo dixi in l. 1. tit. 12. part. vbi bona. l. 31. titu. 18. partu. & certe causa subsistente, de qua constaret & soluto pretio, princeps posset non alias. vt volunt. d. ll. partitarum, & videtur probabilior opinio doctorum hoc tenentium, in c. quæ in ecclesiarum. de consitu. vbi vi Philip. Decium. col. 7. & 10. æquitas & honestas debent esse impedimentum ei qui vult vti plenitudine potestatis. l. secunda. & ibi Ioan. de Plat. C. ne fiscus rem quam vendid. euincat. lib. 10.

7 f ¶ *Vendiendo o dando.* Seu quolibet alio titulo alienando: vt in l. bene a zenone. C. de quadrie. præscrip.

8 g ¶ *El Rey.* Vide Andre. de Yser. in tit. quę sint regalia in parte bona committentium. colu. 5. qui dicit requiri quod princeps credat rem esse suam, cum donat: nam si sciret alienam, non haberet locum ista l. neque. l. bene a zenone, & l. omnes. C. de quadr. præscrip. de quibus ista sumpta est, & hæc est communis opinio. & si donaret vt suum quid sciebat alienum, non prodesset licet expresse diceret, dono vt meum, quia esset ibi ponere. l. verbis contra. l. 2. C. cōmu. de lega. & quia ex hoc secundō eum reincideremus in errorem Martini. de quo per gl. in d. l. bene a zenone. & vtile est quod semper in regijs donationibus, in priuilegijs earum semper apponatur illa clausula (iuribus alterij semper saluis) vt ipse fieri dicit in regno Sicilię, quia ex hoc satis declaratur regem nolle dare, nisi ius sibi competens. l. qui tabernas. ff. de contrah. em. l. si dominus in fi. ff. de lega. 1. & subdit notabile verbum quod si hęc clausula omittatur non præsumitur in extrinseeis, licet alias dicantur ea quæ sunt de forma præsumi. vt in c. cum. M. de constitu. Imo. dicit Soci. consi. 121. vo. 4. num. 25. quod ista iura procedunt quando princeps non habet aliquod ius in re, quam alienat: sed si haberet aliquod ius illud tantum videtur concedere, argu. d. l. qui tabernas. & ita dicit singulariter decidisse Bal. in quodam consi. sibi nu. 75. incipien. illustris dominus noster dicens, ideo quod ius aliud habeat non videtur præiudicare: subdens quod pro hac decisione est in summa æquitas. & in contrarium est summa potestas: iudex autem æquitatē sequi debet. l. placuit, cum simil. C. de iud. Sed quid si rex concedat alicui rem alienam sciens alienam. dicit tamen qđ hoc vult facere de plenitudine potestatis, & quod donat eam, vt suam. & ita vult quod sortiatur effectum, ac ipse alias credens esse suam donasset, an tunc procedet, quod supra dixi post Andr. de Yser. & alios volētes, quod ad hoc vt dictum huius. l. procedat requiritur, qđ princeps donet bona fide credens rem esse suam. videtur ex mēte Andr. de Yser. dicendum quod sic etiam si apponatur clausula de plenitudine potestatis. contrarium tamen videtur voluisse Bal. in præcem. Decret. col. 3. num. 4. vbi dicit quod. l. bene a zenone, non habet locū nisi constet quod princeps vult vti plenitudine potestatis: quia non est præsumendum quod princeps concedat rem alienam, nisi eum faciat ex certa scientia. & ideo dicit quod leuis occasio erroris impedit illius. ll. vigorem, & sic aperte vult quod dispositio dictæ legis procedit etiam si princeps scienter donet rem alienam, dummodo faciat de plenitudine potestatis. & idem voluit Bal. in l. 2. C. de commu. re rum alienā. tum f. cit duo membra. scilicet cum fiscus bona fide vēdidit. & isto casu dicit procedere dictam. l. omnes. C. de quadriē. præscript. & aliud quando de plenitudine potestatis. & isto casu dicit procedere. d. l. bene a zenone. & sic aperte vult, quod primo casu teneat alienatio & sic princeps non vtatur plenitudine potestatis, ex quo bona fide alienat. bene secundo vero casu cum dolo scientia rei alienæ necesse est quod etiam vtatur plenitudine potestatis. hoc etiam & expressius tenuerunt Bal. & Ange. per tex. ibi in d. C. de l. omnes. vbi dicunt ibi esse casum contra eos, qui dicunt quod imperator non potest rem meam alteri concedere per priuilegium, & adrien. auferri nostrum dominium: subaudi secundum illos etiam sine causa: sed si causa adest, nulla est dubitatio: & si dicis quod non potest per priuilegium, quia imperator confirmat ibi omnes concessiones ante a factas per priuilegium & vult quod omnes gaudeant priuilegijs inclytæ recordationis zenonis, ac si illa priuilegia essent in singulis concessionibus expresse attributa. Neque obstat dicunt ipsi. l. scripta. C. de priui. imperat. offerē. vbi re scripta & priuilegia per quæ absorbetur ius tertij nihil valent: quia cōcedo dicūt ipsi nisi adiit clausula derogatoria: vel motu proprio. & hoc etiam est de mente eiusdem Bal. consi. 358. vol. 3. incipit quæ. admodum imperator, & tenendo istam partem, non obstabit opinio illorum, qui tenent quod l. bene a zenone. procedit quando princeps ignoranter donauit rem alienam, vt suam: nam si scienter non posset sine causa aliquem suo iure priuare: vt in clementi. pastoralis. de re iudica. vt & dixit Abb. in c. 2. de rebus eccles. non alienam. nam procederet hoc, quando non adest certa scientia seu princeps non faceret de plenitudine potestatis. ¶ Veritas huius puncti pendet ex decisione illius antiquæ quæstionis, an princeps possit de plenitudine potestatis auferre alicui dominium rei suæ, de quo dixi in l. 1. tit. 12. part. vbi bona. l. 31. titu. 18. partu. & certe causa subsistente, de qua constaret & soluto pretio, princeps posset non alias. vt volunt. d. ll. partitarum, & videtur probabilior opinio doctorum hoc tenentium, in c. quæ in ecclesiarum. de consitu. vbi vi Philip. Decium. col. 7. & 10. æquitas & honestas debent esse impedimentum ei qui vult vti plenitudine potestatis. l. secunda. & ibi Ioan. de Plat. C. ne fiscus rem quam vendid. euincat. lib. 10.

9 h ¶ *Cosa agena.* Limita nisi res sit ecclesiæ. vt in c. quicūque militum. 12. q. 2. & in c. 2. de rebus ecclesiæ non alie. vbi glo. & idem si res aliena donaretur ecclesiæ. vt in c. placuit. el. 2. ibi glo. 16. que. 3. & quid si res sit minoris? Dic quod adhuc habebit locum hūius. l. dispositio. ita tenuerunt Iacob. Butric. Bal. Sal. & Pau. de Cast. in l. fi. C. si aduersus fiscum repro bata gl. ibi quę voluit contrarium quam Saly. dicit vitio scriptoris esse corruptam. & idem tenet Ioan. de Pla. in l. pe. ad fi. C. de fide instru. & iure hastę fiscal. li. 10. bene tamen verum est, qđ si minor non peteret pretium a fisco infra quadriennium, posset elapso quadriennio adhuc illud petere, vt tradunt docto. in l. fi quid autem in re dotali. Bal. in con. 359. vo. 3. incipit, quemadmodum imperator. dicit singulariter non habere locum ista iura in prejudicium rerum dotalium. & istud dictum Bal. refert & multum commen. Iaso. in l. 1. col. 1. ff. solu. matrimo. dicens se alibi non legisse: & sequitur Franciscus Balbus. in tract. præscriptio. folio. 54. col. 1. versi. 11. limita. & idem voluit Socinus quem ipse non allegat. consi. 121. vol. 4. & consi. 46. eiusdem volu. vbi dicit quod ista opinio sapit æquitatem: & ibi corroborat eam aliquibus mediis fundamentum Bal. & aliorum est in effectu quod. l. vel statutū generaliter loquens nō intelligitur loqui in causa dotis, in dotis præiudicium. & certe licet magna sit auctoritas Bal. præsertim vbi non habet contradictem. vt dicit Alex. in l. si quis vi. §. differentia. co. pe. ff. de acquir. posse imo & habet pro se Balbus Socin. & Iaso. cum sequentes. Ego sum dubius de veritate huius limitationis ad ista 2. ll. eo quod nullo iure reperiuntur aut hoc. & Bald. & aiij loquuntur sine lege. & generalis favor dotis non

Universidad de Deusto
Biblioteca

videtur sufficere, cum potentius sit priuilegium competens ratione status, quam ratione sexus mulieb̃ris, vt in l. si apud. ff. de minor. & tamen, vt dixi in minorum rebus habere locum ista iura, & quia regulariter dotes indicantur, vt cætera bona non dotalia. nisi in his in quibus reperitur expressum quod dos sit priuilegiata, vt patet ex notatis per gl. & doct. in l. ff. solu. matrimo. vbi laborauit glo. in o. intendendo specialia priuilegia dotis præterea l. ista. & l. omnes. & l. bene a Zenone loquuntur generaliter in quibuscunque rebus & personis, vt ex eis patet, & dispositio quæ generaliter loquitur intelligetur & includit etiam casus & personas alias priuilegiatas. l. in fraudem. § fi. & ibi eum ad hoc notat Bal. ff. de testa. militis. & sic cum causa dotis non reperiatur in hoc a iure priuilegiata specialiter. l. ista generaliter loquens complectitur etiam causam dotis, & ita etiam dicit Decius cons. 301. quæ referens. d. Iaso. in d. l. 1. col. 3. tandem. co. pe. concludit quod Iaso mouens se ex dicto Saly. in d. l. fi. in prin. C. de iure dotium. non bene fuit perseruatus hoc tibique tenet quod ita tutum generaliter loquens, comprehendit etiam causam dotis quando non reperitur in illo casu dos specialiter priuilegiata, & per hoc in effectu respondetur ad motiua Soc. d. cons. 46. co. 6. imo ipse Socinus parum ibi fidens de dictis Bal. & suis in isto proposito, tandem co. 7. dicit quod quidquid sit in hoc de iure communi in casu suo fundat se ex quodam speciali statuto.

a 2 ¶ *Saya.* Quid si in alienatio exprimat causam ex qua dicit esse suam, an tunc procedat huius. l. dispositio si illa causa cessat, veluti si dicat suam ex causa confiscationis: & res non erat illius cuius bona fuerunt confiscata. Cyn. in l. 1. C. de hære. vel actio. vendi. dicit quod non. & probatur in l. etiam. § item si quis a fisco. ff. de peti. hære. & idem tenet ibi Bal. & Sal. & Bal. in l. si hypothecas per tex. ibi. C. de remissio. pig. & facit quod præ dixi, q̃ quando princeps habet aliquod ius in re, illud videtur concedere nisi & ita intelligẽdo. d. §. ité si quis a fisco non poterit dici, q̃ sit correctus ille. § per. d. l. oẽs & l. bene a zenone prout dixit gl. in d. § item si quis. & ibi Bar. & Ang. & dicta determinationẽ Cy. sequutus est consulẽdo Rod. Sua. in suis allegat. allegat.

1 b ¶ *Hechosus.* Intellige si rex possidebat illã rem cũ donat, vel vẽdit. ita intelligit Bar. in l. si. circa mediũ. C. si cõtra ius vel vtil. publ. & Bal. i. d. l. 2. de cõmu rerũ aliena. & in l. 1. co. 1. C. de hære. vel actio. vẽd. & sequitur Fel. in c. q̃ in ecclesiarũ. co. 14. de cõsti. & Iaso. in auth. quas actiones. C. de sacr. sanc. eccle. est tñ notãdũ, q̃ si donatarius emptor sciebat possessionem principi possedisse. Bal. i. d. l. 2. C. de cõmu. rerũ aliena. Felin. in d. c. q̃ in ecclesiarũ. co. 14. Præcipue. Balb. in tractu. præscriptio. fo. 13. co. 4. & facit tex. 12. q. 5. & q̃ notant p. Imo. & doct. in c. 2. de præbend. ecclesiarũ. intelligit etiã interuenire traditionẽ vltra vẽditionis vel donationis titulũ. vt notat Bal. in c. 1. & 6. ff. co. ff. de noua forma fidelitatis. & sequitur Iaso. in l. traditionibus. C. de pactis. co. 2. & idem tenet B. d. l. vol. cõsi. 362. incipit quæritur an si q̃ officiales. vbi & plus addit. scilicet, q̃ in ipsa traditione nõ interueniat legitimus cõtradictor.

c ¶ *Alguno la vende o alque la da.* Quid si ille cui princeps donat vel alias cõcedit, & ille cuius res fuit antea ambo prætendant titulũ & cõcessionem a rege an tñe procedat istius. l. dispositio. Ludo. Roma. cõsuluit q̃ non. vt patet eius cõsi. 298. quasi per totũ. incipit, circa præmissam dubii consultationẽ vbi pro hoc allegat. c. Abbatis ne. de re iud. li. 6. & c. cũ olim. de re iudica. & c. Capitulũ sanctæ crucis de rescriptis. & alia quæ ibi videbis, & certe est singularis limitatio ad ista iura, q̃ tamen forte non procederet: quando ex posteriori concessione principis seu regis constaret concedere non obstante priori concessione, seu anullare & reuocare velle primam concessionem. & ita in terminis decidit Philippus Decius ita intelligens, & limitans dictum Romani. cõsi. 191. col. 2. nume. 4. vo. 1. Cum fundamenta Romani tẽdant ad comprobandũ principem fuisse circumuentũ. & q̃ id non fecisset si non fuisset oblitus prioris donationis: vel circũuentus facto secũdi donatarij. & cõprobatur ex dicto Bal. in c. 1. § ad hæc. de pace iura. firm. nu. 11. vbi dicit. q̃ si papa cuidam cõtulit ecclesiasticũ beneficium deinde olentitudine potestatis sibi auferat: & alij concedat, quod tenetur papa prouidere primo de eque bono beneficio, & sic aperte vult quod secundus maneat in beneficio sibi concesso non obstante priori concessionem. nam q̃ princeps suo subdito concesserit sola voluntate nulla subsistente causa. pot sibi auferre & dare vt notat Innoc. in c. quæ in ecclesiarum de constit. Ang. in l. antiochensium. ff. de priuileg. credito. Dequo tamen vi. per Bal. in l. qui se patris. C. vnde liberi. Fel. in c. nouit. col. 8. de iudi. aduerte etiam. qui fundamenta Ludo. Romani cõcludunt, cũ ambo haberent causam ab eodem rege: si vero a diuersis regibus est magis dubium, maxime si vnus rex non esset hæres alterius, & sic dicatur quod fundamentum ex capitulo Abbate sane. procedit etiam in habentibus causam a diuersis regibus: dicendum quod ille text. non bene probat id ad quod eum adducit Ludouicus Romanus, neque gl. illa quam ipse allegat hoc ita dicit. Sed cum hæc. l. dicat quod transit dominium in emptorem

suya[a], passa el señorio, [b] de aquella cosa al que la vende, o al que la da [c]. Pero aquel a quien la tomasse pued[e] le pedir quel de la estimacion de aquella cosa fasta quatro años, e el Rey deue gela pagar: e si fasta quatro años non pidiesse la estimacion, dende en adelante non podria. Otrosi dezimos que si el Rey ouiesse alguna cosa comunalmente con otros, que la puede vẽder, [d] teda, o dar, [e]

vel donatarius rei venditæ vel donatæ a principe, & nihil vltra procedat an si quæstio nõ moueatur super dominio rerũ sed super alio fisco. Ad. l. C. de vend. &c. ibi. 10.

fure veluti hypothecæ, vel alias admitti debeat contra emptorem, vel donatarium. Ang. in l. 1. C. de hære. vel actio. vendi. dicit quod emẽs hæreditatem vel rem singularem a fisco perpetuo est securus, vt nemo possit in totum vel pro parte hæreditatem vel rem illã dicere ad se pertinere. & q̃ ita intelligitur. d. l. omnes. C. de quad. præscr. Sed bene põt quis dicere se esse creditorẽ illius hæreditatis, & p. debito illo inquietare talẽ emptorem: & ita intelligat. d. l. 1. § 3m. Cy. ibi nõ tñ aperit Ang. an possit agere hypotecaria vel alia actione nõ concernẽti dominiũ contra emptorẽ, & potius vult q̃ non possit: cũ in conclusione dicti nõ repetat de emente rẽ singulare: & quia habetur expresse in d. l. omnes. q̃ neq̃ per viã hypothecæ possit haberi reeius, neq̃ per alias psonales actiones, & hoc q̃ princeps vel fiscus vendit rẽ simpliciter vel suã: si tũ venderet iure creditoris vel aliquo iure spãli inualido, tũc si creditor sciuit vel icire potuit rẽ vẽdi per fiscũ, & nihil dixit, videt remissũ ius pignoris, vt in l. si hypothecas. & ibi Bal. C. de remissione pigno. Soci. vero. cõsi. 46. vo. 4. incipit elegãter & subtiliter. col. 6. nu. 13. versi. 4. respõdeo. vult q̃ etiã si fiscus vẽdat simpliciter habeatur dicta distinctio sciẽtiæ, vel ignorãtiæ ex quo. d. l. si hypothecas loquit generaliter, & ita gñaliteribi intelligũt gl. & Bal. & quia hoc dicit voluisse Pau. de Cast. in l. fi. C. si aduersus fiscũ. verius tñ est q̃ dicit Bal. qui bene intellexit. d. l. si hypotecas. & d. l. 2. & l. bene a zenone: & illud videtur tenendũ & dictũ Pauli intelligitur, q̃n vendit iure creditoris, & licet ista. l. partitę nõ exprimit ita late circa hypothecã & alia, sicut habetur in d. l. oẽs tamẽ supplẽda est: quia est eadẽ ratio & intẽtio istius. l. q. emptor vel donatarius principis, perpetuo ũt securus, & recursus tantũ habeat contra principẽ, vel eius fiscũ. ad. e etiã quod tũc ex vigore huius. l. transit dominiũ in emptorẽ rei venditæ, q̃n venditio est valida & solennis: secus si nõ fuit solenniter facta. l. fundus qui Lucẽ Tusi. ff. de rescin. vẽdi. & tenet Bal. in d. cons. 363. vo. 1. & Soci. d. con. 46. co. 7. nu. 16.

¶ *Vender.* Adde. l. 1. C. de vẽdi. rerum fiscal. cum prima. cõmu. li. 10. & 7 l. 2. C. de commutatio. rerum alie. & Azo. in summa. C. de reb. alie. non alienam. & aduerte quia Bart. & Ioan. de Pla. in d. l. 3. limitant & intelligunt: quando Rex vel fiscus ex venditione totius rei perciperet vtilitatem: vo pote, quia melius vẽderet solidam rem, quam pro parte: si vero cessaret vtilitas, tunc non posset vendere: nisi suam partem, & idem tenet Saly. in d. l. 2. vbi gl. & licet sit æqua limitatio: vide ne forte possit dici, q̃ non procedat per istam l. partitæ. Cum etiã permittat principi rem in totum donare, ratione cõmunis: & tamen in donando nulla adest vtilitas: nisi dicas quod & in donãdo possit esse vtilitas, cum nitat in remuneratione seruitij: vel alias sit vtilitas principis donare: sed esset magna restrictio ad istam. l. vt tãtum procederet, si vtilitas vẽderet, vel donaret. vnde magis placet quod procedat quod hic habetur indistincte, sine dicta limitatione. an autem sicut potest vendere possit rem communem pignorare? glo. dicit quod sic in l. 1. C. si communis res pigno. da. sit. potest. etiam cõsors petere, vt sibi detur pro eodem pretio. vt in l. 55. eodem. & Bal. dicebat in d. l. 2. æquum esset vt fiscus non vendat in solidum: nisi requisito consorte: qui volens dare idem pretium debet aliis præferri. argu. l. necesse. ff. de in diem addictio. & l. 1. ff. de privileg. credi. procedit etiam ista. l. siue res sit diuidua siue indiuidua secundum glo. & docto. in d. l. 2. & in d. l. 1.

e ¶ *Toda o dar.* Istud non ita reperitur de iure cõmuni cũ dictæ, leges de quibus in gl. proxima, tãtum loquant de vẽditione: ibi dicas, q̃ cũ de iure cõmuni permittitur principi vt habeatur in d. l. 2. & l. bene a zenone & supra in ista. l. donare vel alienare in totum a fortiori, si pro parte: sed respondetur: q̃ dictæ. ll. procedunt (vt dixi) quando ignorans rem aliẽ principes donat vel alienat: & non q̃n scit: hic vero sciebat esse alienam pro parte. vnde est multũ notanda ista. l. quia nõ erat sic de iure cõi: sed hoc quod dicit debet intelligi & limitari. Dato ũ prius bono cambio. vt in l. 2. tit. 1. part. 2. & in l. 31. ti. 18. part. 3. & legitima causa subsistente. vt ibi secundum hoc non erit aliqua specialitas ratione communionis: & tamen ista l. vult aliquid in hoc esse speciale fauore Regis. vnde forte non ita sufficeret causa sufficeret: pretium tamen iem per debet se ini.

9 a ¶ *Deue dar.* Ex hoc verbo innititur, quod totum pretium soluendum est fisco, & princeps seu fiscus partem reddit priuato, quod Bart. notat in dicta. l. 1. C. de venditio. rerum fiscal. ad statuta disponentia, quod de condemnatione medietatem habeat fiscus, medietatem priuatus quod totum debet solui fisco, & fiscus dabit partem illi priuato. l. senatus. §. senatus. & l. res §. 1. ff. de iure fisci. & hoc est vtile secundum eum quia fauorabilius fiet executio, quando debet solui fisco, quã cum priuato, vt in l. pen. & ibi Bart. C. de conuc. fisci de bi. lib. 10.

¶ *Les. LIIII.*

Ad. ti. 10 Domino ra. C. de tificante vendebus ditionem per alien. alium eius nonnon a mine ẽctam lie. & transit dominium in empt. l. pxi. ptorem accipientem: eo autem non ratificante si emptor habuit malam fidem non præscribit: si bonam præscribit, & vendens tenetur domino pretium restituere: etiam si nomine domini non vendidit: idem si res moriatur penes emptorem aut perdatur, quia ratificando habebit pretium, licet suo nomine non vendatur. hoc dicit.

1 b ¶ *Ha por firme.* Habet ortum a notatis per Azo. C. de rebus alie. non alienan. in summa parum post prin. & adde. l. 46. supra eo. & l. mater C. de rei vendi.

2 c ¶ *Ganas por tiempo.* Propter malam fidem. vt in capit. fin. & in cap. vigilanti. de præscriptione. regula. possessor. de reg. iur. lib. 6. l. 9. § 18. titu. 29. partita. 3.

3 d ¶ *En todas guisas.* Siue vendiderit nomine domini siue suo. vt in l. mater. C. de rei vendi. & in l. 1. C. de reb. alie. non alie.

4 e ¶ *Se perde la cosa, o se muere.* Idem si eiusdem rei est difficilis perfectio, vt quia ad partes longinquas est portanda. l. prima. in fin. ff. de exercito. Cyn. & Angel. in l. mater. C. de rei vendica. sed cum hic permittatur in subsidium re perempta vel præscripta habere ratam venditionem, an idem erit e contra, si tu emisti eam ex pecunia mea, & tu aliter non es soluendo; an possim agere ad rem? glos. final. in l. proculus. ff. de iure dotium mouet istum quæstionem, & vult quod possum, quando pecunia peruenit ad te ex causa lucrativa: & idem vult Paulus de Castro. in dict. l. mater. ad finem. Angel. & Bal. in dicta. l. mater. tenent contrarium. vide ibi per Salycet. 11. quæstio. & certe vbi nullum aliud remedium posset competere ei cuius pecunia res fuit empta, æquum videtur dictum glos. & Paulus de Castro. quod & Cynus. tenuit post Petrus. in dicta. l. mater. & etiam vult ibi Alberic. Si tamen alia actio posset competere non esset travult ibi Alberic. Si tamen alia actio posset competere non esset travult ibi Alberic. Si tamen alia actio posset competere non esset trav

Universidad de Deusto
Biblioteca

In no. rec. est l. 14. ti. 11. lib. 5. In no. rec. est l. 7. & 8. ti. 11. lib. 5. In no. rec. est d. l. 7. & 8.

ra militat in re mobili sicut & in immobili, in contrariū tamen facit l. 75. in ordina. Tauri. in prin. cum dicit, (si alguno vendiere parte de alguna hereda q̄ tiene comun con otro, &c.) & sic sentit ista l. partiti. 11. tæ procedere in cognitione immobilium tantū: & quia etiam in retractu iure proximitatis sanguinis tutum est cautū in immobilibus, vt in l. 6. & 7. tit. 7. lib. 5. ordi. regal. l. 13. tit. 10. lib. 3. foro.

1 Hoc idē & fuit de immobilibus ratū cautū in illa cōstitutione Fredderici, quam oteautimus. nec q̄ vnquā vidi super rei mobilis cōmunis vēditæ retractu lite aliquā agitari & forte ita in iudicio practicaret, tantū ista l. procederet in immobilibus: sed de iure verior est prima pars p̄ncipii. l. in diuisione & generaliter loquētē: & ga diuersa ratio militat in retractu ratione sanguinis: quā in retractu ratione cōsortiarie.

2 a ¶ Cū vnumdimente de so vno. Idest pro indiuiso sunt domini talis rei nācōsortes, dicitur seu intelligitur: per participationem dominij, secundum Bal. in l. duū in fi. C. de contrahē. emptio. vnde procederet huius. l. dispositio etiā si vnus ex pluribus emphyteotis habentibus rē communem pro indiuiso alienaret partem suā alij, quam directo domino cuidam videlicet extraneo, requisito domino directi dominij: nā & illi emphyteotæ habent vtile dominium. vt in l. 3. glo. fi ff. si ager victig. 2. vel emph. pe. & per Bar. in l. 1. §. quod autē ait. ff. de superficiebus. & quia etiam in retractu iure sanguinis hoc voluerunt Albe. Bal. Ange. post alios amiquos in l. aperte. ff. de pactis dum dicit per illum tex. dominum præferri consanguineo in retractu rei emphyteticæ, & habetur in l. 74. in ordi. Tauri. & tenet Alex. consi. 27. incipit. viso. themate colum. 2. volu. 6. & per Bal. in consi. 300. vol. 1. incipit, statuto cauetur, idemque est dicendum in feudo eadem ratione de quo per Io. Bab. in §. 1. post prin. inli. de emptio. & vend. & tenet Matthæus de afflictis in suo tractatu protomiseos in gl. 1 incipiēti tota hæc. h. col. 3. & col. 11. totius tract. per rex. in c. 1. §. fed etiam res. per quos fiat inuestitura. Idemque est dicendum, si in aliqua re plures haberent communem viumfructum pro indiuiso: vt si vnus venderet suam commoditatem alij, quia consorti, consors posset retrahere pro eodem pretio, quod satis probaretur ex verbis generalibus huius. l. maxime tenendo opinionem quod procedat hęc. l. etiā in rebus mobilibus vnde non erit necessaria disputatio, an vsusfructus cōmuneretur inter mobilia vel immobilia. de qua per Bar in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucap. & per Lucam de Penna. in l. ii. col. 2. C. de vend. rebus eiusta. l. 1. §. fed quid si dominus proprietatis vendat proprietatem suā inan vsufructuarius, tanquam habens partem in illa re, posset eā retrahere videtur. q̄ sic, quia vsusfructus pars dominij est. l. cum filius. §. dominus. ff. de lega. 2. die contra, quia est diuersum tus vsusfructus a dominio, & sic non potest dici, quod competant verba huius. l. cum dicit (communalmente de so vno) vt ind. recte dicimus. vbi gl. ff. de verbo. significa. gl in l. 4. C. de vsufructu. & quia vt dicit Bal. in l. 2. C. de commu. æ. alie. cōra naturam esset, si proprietas accederet vsufructui. est enim vsusfructus pars dominij integralis siue legalis, non prædicatiua: seu subiectiua. secundū Placen. cuius opi. probatur in d. l. recte. Si enim quis dicat vsusfructus fundi Tictant pertinet ad Petrum, non ex hoc infertur, ergo Petrus est dominus eiusdem fundi, imo potius sequitur cōtrarium: quia dominus in proprio fundo non potest habere vsumfructum vel aliam seruitutem. Si tamen dicatur vsusfructus iunctus cū proprietate facit plenum dominium, recte dicitur. & sic vsusfructus est pars dominij integralis. & idem dicēdum est in vsu, & multo magis. licet enim secundū Bal. in d. l. 2. in corpore pleni dominij deriuetur: non tamen habet naturam proprietatis: sed est quædam forma corruptibilis & de facili reuertit is ad proprietatem, tanquam ad materiam: & idem de aliis seruitutibus est dicendum: quia proportionis instar non obtinent. l. manuius. §. pe. ff. de lega. 2. quod ad seruitutes. ff. de euictio. & in d. l. recte dicimus. & tenet Bal. in d. l. 2. in fi. Si tamen plures haberent vsumfructum, vel vsum fundi, seu habitationem domus, vel aliam seruitutem, veluti pascendi pecoris in alieno agro, vel alias si vnus venderet partem iu. is sui extraneo, consortes illius iuris & seruitutes admitterentur ad retractum, propter cōmunionem, quā habent in illo iure, vt dixi supra maxime: quia tales seruitutes adhærētes rebus immobilibus iudicantur immobilia bona. vt probatur in c. 2. de rebus ecclesiæ non alie. li. 6. & in l. fi. C. de longi tempo. præscrip. & notat Anto. & Io. de Imo. in c. nulli. de rebus ecclesiæ non alie. & cum ista nostra. l. generaliter loquatur, cum dicit alguna cosa, neque se restringat ad bona immobilia si plures habeant actionem personalem profundo, & vnus vendit actionem suam extraneo admittentur consortes illius iuris, & actionis ad partem consortis vt sic possint agere personali actione ad consequendum totum fundum sibi debitum: vnde non expedit inuestigare, an actiones iudicentur inter immobilia vel mobilia: de quo per Abb. in d. cap. nulli. & per

rub. col. mihi. 319. vbi allegat d. cōsi. P. de Ancha. & ponderat verbū. I fori. dum dicit habeant æqualiter ambo. quia verbum habeat non significat ipso iure, vt notat glo. & docto. in c. diligenti. de foro cōpe. & in c. vnico. de fagitta. & in l. in criminali. C. de iurisd. omnud. & quia sola vniuersalis societas habet ista prærogatiuam, vt di societas vero interuirum & vxorem nō est vniuersalis societas, sed tantū lucri & quæstos. doctor etiā de Segura in tract. de bon. lucr. fo. 29. col. 4. tenet eandem sententiā, nam licet in præcedenti col. dixerat dominiū statim vxori acquiri per. l. 1. in fi. cum sequenti. & ibi Bal. ff. pro socio. in sequenti col. dicit vel si velimus dicere, q̄ vxor in continenti cū bona acquiruntur non habet aliquod dominū, donec dissoluta sit societas per tex. in l. si quis societatem. ff. pro socio, &c. & sic videtur portus in istam sententiā se inclinare. contraria sententiam tenet idē doct. de Pala. Rub. in d. repe. in rubr. col. mihi. 362. vbi dicit quod secundum aliquos bona acquisita cōstante matrimonio, eo ipso quod ducūtur ad domum efficiuntur cōmunia & dominiū transit pro parte in ipsam vxorem. vt sentit glo. reputata singularis in d. li. §. 1. ff. pro socio. & ibi ponderat ipse ad hoc probandum verba dicte l. fori cum dicit habeant ambo æqualiter, quod verbum refertur tam ad maritum quam ad vxorem, & sic qd sicut statim marito acquiritur dominium, sic & vxori. & posset vltra eum. d. verbū aliter ponderari, scilicet quod illud verbū habeat, denotat executionem actus, vt est tex. & ibi docto. in ea re parte. dicponsa. fac. [illegible] dote illata de dote in vxorē, &c. Roderi. Suarez in repe. d. l. fori. innuit ista. q. fo. 2. vbi quæritur vltrius & postquā addixit aliqua fundamenta ex prædictis & etiā l. fulli. 20. scilicet q̄ præsumitur a lege bona esse cōmunia inter maritū & vxorem, nisi alter probet, q̄ sint sua & q̄ si vir & vxor pariter in domo habitant ne que aliquis eorum potest de tit. ulo ostendere quibus eorū inteligitur pro dimidia pertinere. l. si duo. ff. vti possidetis. Angelus. l. quitiure. ff. de acqui. poss. & sic quod ex quo communiter possidet satis dicitur interuenisse traditio in persona vtriusq. §. Tandē in nulla parte inclinat dicēs quæstionē esse satis dubiam, & in curiis cōsueta dā, & quod ipse non decidit eo quod ibi habebat de facto cōsiderē. ¶ Videse go in q̄sita quinta fit dubietas & varietas inter doctores nostros, videsetiam q̄ nullus eorum aduerit ad illud fundamē tum quod supra adduxi de. d. l. si quis bonorum, scilicet quod in legato quoræ bonorū propter rationē quā dixi non transfit dominiū, recte vt a, quod fundamentum videtur præcipuum in ista materia. ¶ Mihi vero placet opinio illa, q̄ in ista societate quę est inter virum & vxorem. licet non sit omniū bonorum, sed tantum lucri & quæstus dominium rei acquisitæ per virum constante matrimonio statim transit in vxorem. & primo mouetur per l. 46. tit. 28. par. 3. vbi habetur, quod societas omnium bonorum quæstorum & quærendorum cōtrahatur, q̄ nec dum in tam quæsitis. sed etiam in his quæ postea acquirūtur per quemlibet ex sociis dominium statim transit pro parte in alterum socium, & licet illa l. loquatur quādo est cōtracta societas omniū bonorum, aduertendum est q̄ in quærendis non mouetur illa l. ex eo quia fuit societas omniū bonorum: quia vt dixi etiam in tali societate in futuris lucris non transit dominiū in socium, qui non contraxit. vt in d. l. si quis societatem. vbi glos. & docto. & in d. l. 1. §. fi. eod. tit. sed quia voluit illa l. idem iuris esse in societate vniuersali contracta super quærendis, quale erat de iure antiquo in cōtracta super tam quæsitis. Cumergo inter virū & vxorē, si societas vniuersalis in quærendis, vt patet per ll. regni. & probatur in c. cū societas. vbi glo. 27. q. 2. & in c. significauit. de donatio. inter virū & vxorē habebit locū in tali societate dispositio. d. l. 46. vbi est scripta illa constitutio regni, quæ cōmuniter est in obseruātia, quo. 1 bona mariti & vxoris præsumuntur communia alio non probato. vbi sunt hec verba. Pero la costumbre guardada es contra dicho que los bienes que ha marido y muger son amos de por medio. quæ pondero verbum (sunt) quod est verbum substantiuum, & de præsenti effectum, vt in l. his verbis. in princ. ff. de hæred. instituen. & dicit Bal. in tractatu schismatis in rubr. C. si quis aliquem relegari prohibuerit. col. 4. quod istud verbum substantiam rei perfectissime includit. col. 4. quod istud verbum substantiam rei perfectissime includit. est, esse. & cum dicat de præsenti dicit. l. stili sonnon debet intelligi q̄ in futurum soluto matrimonio erunt argum. l. quia difficium & ibi Paul. de Cast. ff. de ferui. vrb. prædi. l. si ita. & ibi Bar. ff. de aur. & argen. lega. 1. l. si stipulatus. fuerim. ff. 1. & ibi late Ias. ff. de verbo. obligā. 1. cum stipulamur. eo. tit. & si tale verbū fuerat in statuto in quo ga. 1. cum stipulamur. eo. tit. & si tale verbū fuerat in statuto in quo consulunt Pet. de Ancha. in d. consi. 102. Idem dixerat quod patet ex eius verbis, cum dicit. nam verba statuti dicunt, q̄ iam sunt cōmunia inter ipsos, &c. sed verbum (sunt) est præsentis temporis subiunctiui; & non significat ipso iure. c. si diligenti. de foro competen. & per docto. in criminali. C. de iurisd. om. iud. vides ergo quod si in statuto de quo loquitur fuerat situd verbum sunt, aliter consuluisset. Tertio hoc probatur ex. l. 14. tit. 11. lib. 5. foro. ll. vbi habetur, quod vxor potest conuenti ad debita contracta durante matrimonio, quod non esset ex alia nisi ratione lucrorum. quæ. l. ei. 9. & idem cōmuni. cauit. l. secundum naturam. ff. de reg. iur. & ex eo quod lex ipso iure communicauit, vult quod ipso iure teneatur ad debita. & facit ad idem. l. 60. in ordi. Tauri quæ liberat mulierem ab hoc onere, ita de rum si renunciauerit lucris habitis constante matrimonio, & sic vult opus esse renunciatione, vt lucra ipso iure communicata per dantur. neque obstaret, si quis diceret, quod imo ex illa l. 60. potius tur vxori non fuisse acquisitum dominiū: quia si id esset sola renunciatione non perdidetat dominiū. vt in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquir. poss. respondetur illud non obstare, cū procedat in dominio aquisito de iure gentium mediante traditione: tunc enim possessionem non dimittendo non potest perdi sola voluntate seu renunciatione: hic vero tractatus de dominio ipso iure communicato per legem quod lex voluit reuocabiliter acquiri, sicut dicimus in dominio, quod per legem acquiritur legatario. l. iii tibi homo §. cum seruus. ff. de leg. 1. nō obstat quod obijciebatur de. l. si quis bonorū. ff. de leg. 1. quia diuersum est in legato bonorū ab acquisitione istorū lucrorū, cum bona intelligantur deducto ære alieno: hic non, imo ipsa vxor tenetur pro parte ad æs alienum, & posset soluere capitale viri & retinere sibi lucra. adueniendum tamen est, q̄ licet ipso iure sibi acquiratur dominium, & possessio, non tamen acquiritur cum effectu: nisi soluto matrimonio, & sic finita societate, cum matrimonio cōtinente non sint lucra, sed debet inspici tēpus quo dissoluitur societas & sic tempus dissoluti matrimonij: nam de iure non potest agi ad diuisionem lucrorum, nisi societate soluta, vt habetur ff. pro socio. per plures. ll. & ita practicatur. vt & attestatur Roder. Suarez vbi supra subdens notabiliter ad decisionem quæstionis principalis: de qua per dictū glossatorem. ll. Tauri, quod mulier done. soluatur matrimonium, non potest agere nec̄ petere aliquid ex lucris, præsertim cum constante matrimonio administratio acquisitorū & eorum alienatio principaliter resideat in persona mariti. per l. de minua. ff. tit. 4. lib. 5. ordi. rega. & per. l. styli. 205. & sic patet non esse veram decisionem dicti glossatoris, & clarius patet, quia aut maritus vendidit & tradidit fundum constante matrimonio acquisitum: & tunc cum sit translatum dominium in emptorem in toto fundo, non potest vxor dicere se consortem; aut tantum vendidit & non tradidit, & cum sit præcise obligatus ad tradendum, cum possit tradere, & alienare etiam partem vxoris, & habeat facultatem rei tradēdæ, iuxta notata per glo. in. §. pretium. insti. de emp. & vend. in verb. tradatur. & per Bar. in l. 1. ff. de act. emp. col. 4. non poterit vxor volēs retrahere impedire maritum habentem a lege potestatem tradendi, & vendēdi.

¶ A su parte. Vt. C. de commu. rerum alienatio. per totum.

¶ Vender. Nō est assumendū hoc verbū italate, q̄ cōprehendat quācunq; alienationē, prout alias habetur in l. statu liberi a cæteris. §. quintus. ff. de statu. libe. & dixi sup. eo. l. 43. fed cū nō sit materi a fauorabilis. vt in. l. dudū. C. de cōtrah. emp. restringēdū est ad vēditionē propriesumptā. Vnde dicebat Alber. in d. §. quintus. speciale ibi esse fauore libertis, sed de proprio & stricto vocabulo, emptionis verbū nō est ita largū. vt in d. §. dicitur. sed strictus. & ibi not. glos. quo infert ad quæstionē consimilē huic nostræ, si de statuto vel cōsuetudine primior possit retrahere: ē vēditā a cōsanguineo suo, q̄ procedet in vēditione propriesumptā, nō in cæteris alienationibus, & in hoc residet post Albertū, & Odofre. qui hoc tenuerūt in disputatiōe sua incipiēti. in aliqua prouincia. quā refert Io. An. in addi. ad Spec. tit. de emp. & vē. §. nūc dicēdū el segūdo. col. 4. in addi. sup parte quē admodū. vbi Spec. in vers. sed pone statutū est. dicit q̄ tale statutum nō habebit locū in datione in solutū. & idem videtur dicendū in ista l. q̄ cōsors nō admittatur ad retrahendū rē datā in solutū. Quod intelligē quādo daretur in solutū a iudice, secus si ab ipsa parte secundū Alber. in prima parte statutorū secūda parte. q. 2. per l. sed si pecunia. §. pignori. ff. de reb. eorū. & l. alienationes. ff. fami. hercis. l. cū fidei hæredis. ff. de fideicō. libertā. & tenet etiā Io. de Pla. in l. 1. de seu dis patrimo. lib. 11. vbi & in datione in solutū iudiciaria intelligit cessante fraude collusionis, hoc idē tenet Roma. consi. 107. Alex. cōsi. 52. vol. 1. & tradit late An. Tiraq. in tract. suo de vtroq; retractu. in glo. 14. nu. 8. cū sequen. & aduerte q̄ datio in solutū a iudice, quæ necessaria dicitur. est quādo factis subhastationibus adiudicatur per iudicem creditori: si tñ alteri adiudicetur, id nō est datio in solutum sed mera vēditio. l. ordo. C. de exec. rei iudi. Bal. consi. 360. volu. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligе etiam & limitа nisi daretur in solutum pro pecunia debita, nam tunc idem esset dicendum, quod in venditione: si vero daretur in solutum alterius speciei debitæ nihil esset, quod ad venditionẽ pertineret. gl. Cin. Bar. & alij in l. libera. C. de sent. gl. & ibi Bart. in l. si quis alij. ff. de solutio. nisi tũc daretur res immobilis, p̃ mobili, quia per indetũc esset ac si daretur pro pecunia, vt late tradit dict9 Andreas. quẽ vid. in d. glos. 14. num. 40. cum sequenti, neque etiam procederet dispositio huius l. in permutatione, sicut nec in retractu qui fit a proximiori vt in d. l. fori. vbi vi. gl. cum enim hic caueatur de redditione pretij quod non potest habere locum in vera permutatione, ideo neque habebit locum huius l. dispositio. l. 4. § . touens. ff. de dam. infect. hã̄ illud verbum pretium proprie ad venditionem refertur. l. fin. C. de prædijs cu ta. lib. 10. vbi Io. de Pla. in terminis huius. q. dicit quod qui præfertur in emendo non præfertur in permutando, quid tamen si pro re immobili daretur mobilis. vid. quæ dixi supra ead. gl. an autẽ habeat locũ in transactione, si ex causa transactionis res dimittantur penes professorẽ aliquo pretio recepto, vel dato a possidente? vid. And. Tiraq. in d. tract. in d. gl. 14. num. 60. cum sequen. & vi. in eadem glo. quid in locatione ad longum tempus. num. 79. cum sequen. vbi etiam vid. plures quæstiones attinentes huic materiæ. & vid. Decium. consi. 282. ad fi. de locatione ad longum tempus.

5 a ¶ *Quehan enella parte.* Poterit ergo vendere vni ex consortibus, licet ille minorem partem habeat vt hic patet, quia etiam ratione minimæ partis quis dicitur consors. vt in l. 1. C. de commu. seruo manu. vbi Bal. not. & infert ad statutum Florentinum, quo cauetur, quod domus non possit alienari extra consortes, nam si sunt tres consortes vel plures etiam ei qui habet millesimam partem, potest aliena ri non obstante, quod sit alius consors habens maiorem partem, q̃ dicit menti tenendum, hæc enim l. priuilegiat consortes condominos contra extraneos, ergo nõ inter se. ff. de mino. l. si minor. vbi melior est conditio conuenti in priuilegij paritate. in cõtrarium tamẽ facit. l. fi. C. de ægri. & manci. lib. 11. vbi habetur quod fundus patrimonialis principis non debet vendi vni tantum colonorum suorum, sed pluribus debet vẽdi, vt materia seditionum tollatur: quia de natura rusticorum est cum ditantur superbire & se in elationem extollere. & Io. de Pla. ibi inducit illam. l. in argumẽtum quod si res communis vendatur potius debet vendi omnibus consortibus & socijs quam vni sola ne molestus sit alijs. Lucas tamen de Penna ibi aliter intelligit illam l. scilicet quod si aliquis ex colonis imperatoris vult vend. re prædium suum (quod tamẽ est de patrimonio principis in directo dominio) requirendi sunt alij, qui sunt de simili origine seu iure neque est vendendus alicui, qui suis consortibus præsumatur existere grauis & molestus, & secundum intellectum istum non obstabit d. l. sed forte ex illa poterit limitari ista scilicet quod si sit casus in quo pars rei communis vendatur alicui ex cõsortibus, qui posset esse alijs rixosus & molestus, si haberet magnam partem rei, quod tunc admittantur consortes ad retractum, ac si venditum esset extraneo, vt saltim pro partibus quas quilibet habet concurrant in tali venditione, quod est bene notandum. & bene faciunt ea quæ de socio rixoso notantur in l. si conuenerit. ff. pro socio.

6 b ¶ *O a otro estraño.* Adde l. falso. C. de commu. rerum aliena. & l. 1. C. commu. diuidun. valeret tamen statutum quod non liceret vendere extraneo, nisi prius requisito consorte, vt in l. dudum. & ibi Salice. C. de contrahed. emptio. l. 1. & ibi Io. de Pla. C. non licere habita. metropol. lib. 11. & Bald. in lege prima. 1. notabili. C. commu. diuidun, licet Angel. in d. l. dudum. per illam l. dicat talia statuta esse iniqua: quia illa. l. loquitur quando fit extra omnino remouere ret extraneos. sed talia statuta non remouent: sed disponunt prius requiri cõsortem & prælerri in emptione, & tale statutum valet, vt in ista l. probatur.

7 c ¶ *Tiene parella.* Siue pretium sit excessiuum & vltra iustum valorem rei, siue non: quia venditor debet conseruari indemnis. l. ad officiũ. C. commu. diuidun. & in auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccl. l. in fundo. ff. de rei vendica. vbi iustum pretium dicitur quod habituris erat possessor & res tantum valet quanti vendi potest. l. fi seruus furtiuus. in princip. & ibi glos. allegat. concordantias. ff. de condictione furtiua. & ita determinat Ioannes Andreas in additio. ad Specula. titu. de emptio. & venditio. § . nunc dicendum. et segundo. col. 6. & § . sequitur Bal. in l. 2. vltim. quæst. C. de rescin. vendi. & probatur in l. fi. C. de iure emphy. ibi & tantam pecuniæ quantitatem, quantã ipse ab alio accipere potest. & tenet Ioan de Imol. in l. qui Romæ. § . cohæredes. ff. de verbo. obligatio. Fabia. de Mõ-

fructus. ff. de vsufructu. lega. non enim nisi insolidũ petere potuisset l. quod autem. § . ficum sequen. ff. de in diem addictio. & aduerte qd extrahens rem ratione communionis vel proximitatis tenebi ur refundere omnes expensas quas fecit in re ea a quo retrahitur. vid. per Alberi. loquentem in casu cũ iure proximitatis retrahitur in l. intra vtile. § . 1. ff. de mino. & ibi quid si protestetur qd̃ non faciat tales expensas.

9 a ¶ *Pleyto.* id est, lis sit cõtestata vt in l. 1. in fi. C. cõmu. diuidũ. a qua ista l. sumpta est. ¶ *Lex.* LVI.

Ad ti. C. de rescin. vẽdi. & de ẽp. & vẽ. in de. cre. & ad tit. C. de his. q̃ vi.

¶ Rescinditur vẽditio si fuit facta per vim vel metũ hoc vere probato nec etiam valent accessoria ad firmitatem posita, etiã iuramento firmata. Item rescinditur si fuit deceptus vltra dimidiã iusti pretij: nisi ad verũ pretiũ reducatur vel nisi res sit perdita vel deteriorata, aut per maiorẽ. xiiij. annis iuramento firmata: si tamẽ fuit deceptus minor xiiij. annorũ etiã si iurer rescinditur cõtractus. hd.

8 b ¶ *Desfecho.* Adde l. 1. C. de rescin. vẽd. & l. si vi vel metu. & l. si p vim. C. de his que vi. metus ve causã fũ. & dicit desfecha. q̃ cõtractus te net licet rescindatur per actionẽ q̃ metus causa. vt not gl. in d. l. 1.

2 c ¶ *Apal.* Id est talis qui caderet in constantem virũ, & qualis sit iste declaratur bene in l. 7. tit. pe. par. 7.

3 d ¶ *Trimpal non vale.* Adde l. non dubium. C. de legib. & l. cũ principalis. ff. de reg. iur. & l. Seius & Augerius. ff. ad leg. falci. eo tamẽ quod hic dicitur de iuramento. intelligе petita absolutione, vt dixi in fin. tit. 11. par. 3. & per Innoc. in c. venerabilem. de electio. & in c. ad aures. quod metus caus. & per Paul. de Cast. in auth. sacra nenta pueberum. col. 1. in fi. C. si aduersus vendi.

4 e ¶ *Atenos de la mitad.* Adde l. 2. & l. si voluntate. C. de rescin. ven. & c. cũ dilecti. & c. cum causa de emp. & vend. & gl. 4. tit. 7. lib. 5. ordi. re. 82. quæ extendit dispositionem huius l. & illius ad contractum locationis & permutationis, & ad alios similes, & si interueniat publica subhastatio, & restringit terminum petendi vsque ad quadrientũ a die contractus. adde Spec. tit. de emptio. & ven. § . nunc dicendum. col. 4. & in tit. de locato. § . nunc aliqua. versi. 90. vbi & quidã feudi vel emphyteosis concessione. & habet etiam locum ista l. secundum Alberi. in d. l. 2. in datione in solutum. & habetur in l. si quos. C. eod. tit. quod limita vt in casu. l. 3. tit. 7. l. 5. ordina. regia. vide Bal. in lordo in fi. primæ col. C. de executio. rei iudi. habet etiam locum in contractibus innominatis. glo. in l. si olei. C. locat. & in cõtractibus stricti iuris tam per viam exceptionis, quam actionis: secundum Alberi. Bal. & Salic. in d. l. 2. & in transactione. vide per glossã. l. Lucius. § . lina. & ibi Bar. ff. ad Trebel. quid tamen in deceptione extimationis rei datæ in dotem. vid. l. 16. tit. 11. par. 4. & quæ ibi dixi. Habet etiã locum in nimia constitutione dotis secundum glo. in l. si ex causa. § . in dotis. ff. de minor. & tunc non debet concludi in libello alternati ue, vt dicitur, vel quod dos reducanir ad iustam mensuram: vel quæ ex toto discedatura contractu dotis: sed tantum quod dos reducatur ad iustam mensuram. secundum Bal. nouel. in tracta. de dote. fo. 20. col. 1. versi. & hoc erit quadragesimum priuilegium. an autem remedium huius legis habeat locum si interueniat ista de extimatione, vide per Bal. in auth. sacra nenta pueberum. col. 1. in fi. C. si aduersus vendi.

In no. rec. est l. 1. tit. 14. lib. 5.

In no. rec. est l. 8. tit. 24. li. 5.

In no. rec. est d. l. 7. & 8. ti. lib. 5.

In no. rec. est l. 14. ti. 11. li. 5.

Esta ley se guarde en la forma della.

Alienado con firmalegal

Alienado con firmalegal

Alienado con firmalegal

Universidad de Deusto
Biblioteca

venditoris, si erat implicitus debitis, vel si dedit fideiussorē, vel nō: vt ex hoc possis concludere, quod talis res non reperiretur emptorē tantæ quantitatis, & idem dicit in similibus qualitatibus rerū, quæ habent augere vel diminuere pretium. adde etiam ea quæ notantur in c. ad nostram. de emp. & vend. & testes deponentes super valore rei: & si non interrogētur, debent reddere rationem dicti sui. Bal. in l. fi. in fine. C. de iure domi. impetran.

7 a ¶ *Que el cumpla.* Ex hac l. colliges formam libelli. & ponit Ange. in d. l. secunda. in fine. & vid. per Specula. tit. de emtio. & vēditio. §. nunc dicendum. vers. vbi autem quis in venditeone. & probatur ex ista. l. quod licet in libello non fiat mentio de beneficio rei: sed tantum agatur ad supplendū pretium, libellus tenet. & adde l. pater. ff. quod cum eo. & Bald in dict. l. secunda. columna nona. & tene hoc menti quia Abbas post dotores alios voluit contrarium in cap. cum dilecti. de empti. & vendit. vbi vide tex. quid autem si primus emptor alienauit in aliū: cōtra quem agatur, vide per Bald. in dicta lege secunda. colum. octaua. & Silice. colūna quinta. & Alexander. consil. 92. volumi. primo. columna. 3.

b ¶ *Desamparar la cosa.* Sed an cum hoc eligit emptor teneatur etiā fructus restituere videtur quod non, cum hæc d. & etiam. l. 2. C. de rescinden. vendi. tantum dicant de re & fructus debeat lucrifacere, cū eos titulo perceperit. Alber. mouet istam quæstio in dicta. l. 2. col. quarta. & non dicit sed remittit se ad Rosredum in titulo de actione quinquo minoris. vers. imo quæritur. vtrum debeat restitui fundus cum fructibus, & videtur de mente. Bal. in d. l. 2. q. 1. quod non veniant fructus in ista actione quod & voluit Fabia. de Monte. & Sabini in suo tractatu. de emp. & vend. 8. q. principali. col. pen. versic. 8. ad finem. videtur dicendum quod cum ista l. velit contractū in vtilē vbi sit a lesio seu deceptio ita enormis reduci ad æqualitatem, quod teneatur restituere fructus pro parte pretij in qua venditor fuit deceptus, & similiter in casu in quo potius velit supplere iustum pretium, tenebitur etiam ad interesse pretij, quod non dedit. arg. eorū quæ habentur & notantur in l. vsuras. C. de vsur. & in l. curabit. C. de actio. emp. & in l. Iulianus. §. ex vēdito. ff. eod. l. 1. §. 1. & l. facta adhibitione. ff. de æd. edic. quod bene nota in practica. facit etiā quia quando res restituitur ex beneficio huius l. omnia in pristinum statū reducuntur ad instar restitutionis minoris. vt in l. quod si minor. §. restituto. ff. de minor. post hæc scripta habui ad manus summam Rofredi Benauentani, quem refert Alberi. qui idem tenet in effectu scilicet, quod si eligat restituere fundum, & restituat cum fructibus & recipiet pretium quod dedit eū interesse quod in re ista frequētatur. arg. ff. de vsuris. l. videamus. & l. penul. de verb. sig. ff. quia secundum eum verbum restituere plenā habet significationem, etiā fructuum & accessioqum, &c. arg. l. curabit. C. de actio. emp. & d. §. ex vendito. d. l. Iulianus. ff. de act. emp. & l. emptor. ff. de rei vendic. post hæc etiam refert Barth. Corpo. in tract. de simulatione cōtractuum in primo casu principali. col. fi. vbi vult contrarium, imo quod neque de iure ciuili vel canonico fructus sint restituendi rescisa venditione ex remedio. d. l. 2. dicens quod non meminit se legisse iure cautum imo quod d. l. 2. videtur probare contrariū, ex quo solum prouidet, quod sit in electione lædentis, vel rescindere contractum vel supplere iustum pretium & cum teneatur ipso iure venditio: & sic emptor pereperit fructus rei suæ eos restituere non tenetur. & subdit, quod facit ad hoc quod notat Bal. in c. 1. de feudat. in vicem l. commisso. & Anto. in c. ad nostram circa medium ibi sed

prador, quel cumpla [a] sobre aquello q̄ auia dado por ella, tanto quanto la cosa estonce podia valer, segun derecho. E si esto non quisiere fazer el comprador, deue desamparar la cosa [b] al vendedor, e recebir del el precio q̄ auia dado por ella. E por menos del derecho precio: podria ser fecha la vendida, quādo de la cosa que vale diez marauedis, fue fecha por menos de cinco marauedis. Otrosi dezimos, que si el comprador pudiere prouar q̄ dio por la cosa mas de la mitad del derecho precio, que pudiera valer en aquella sazon que la cōpro, que puede demandar le desfaga la compra, o que baxe el precio, tanto quanto es aquello q̄ demas dio. E esto seria como si la cosa que valiesse diez marauedis, que diesse por ella mas de

quinze [c]. Esto dezimos que puede fazer e demandar el vendedor, o el comprador, non seyendo la cosa que se vēdio perdida, nin muert.., [d] nin mucho empeorada, ca si alguna destas cosas le acaeciesse, non podria despues fazer tal demanda. Otrosi dezimos, que si el cōprador, o el vēdedor jurare quādo fiziere la cōpra, o la vēdida, q̄ maguer la cosa valiesse mas o menos, q̄ nunca pudiesse demādar q̄ fuesse desatada la vēdida, si fuere mayor de catorze años [e] el q̄ vendio, quando la jura fizo, deue ser guardada la jura, e non se puede desatar entonce la cōpra, nin la vēdida por tal razon. Mas si fuesse menor de catorze años, non valdria la jura, e desatar se ya la compra, o la vendida tambie como si non ouiesse jurado.

c ¶ *Mas de quinze.* Approbat opin. Azo. in summa. C. de rescinden. vendit. & glo. Innocen. in cap. cum causam. de emptio. & venditio. & gl. i. dict. l. 2. reprobata opin. R. & Cyn. in dict. l. 2. vid. quæ dixi in l. 1. 6. tit. 11. par. 4.

d ¶ *Perdida ni muerta.* Approbat opi. Azo, C. eo. in summa. & glo. in d. l. 2. reprobata opinione Guidonis & Bart. Brixien. qui tenuerūt periculū spectare ad emptorē, ex quo vēditio fuit perfecta, & quod sic adhuc venditor possit consequi supplementum iusti pretij. & tenebat etiam Alber. in d. l. 2. col. 3. dicens hanc esse opinionem veriorē, & iustiorē. opinio tamen Azo. quæ hic approbatur dicit Salice. cōmunē in d. l. 2. q. 14. & q. 19. & aduerte quia gl. & doct. in hoc loquūtur casu quo venditor fuit deceptus ista parte tarum disponit etiā eo casu, quo emptor fuit deceptus, in quo est maius dubium ex eo q̄ venditori remanet, necdū pretium iustū verum & quod excedebat a pretio iusto, ita quod venditor in isto casu est in lucro, & sine dāno. & videbatur æquum quod saltem ad pretium excessiuū teneretur etiā re perepta. In casu vero quo emptor fuit deceptus vterq; remanebat in damno re perempta. vnde multum nota istam l. partem. item idem dissonentem in emptore decepto. quod in venditore.

e ¶ *Maguer quela cosa valle mas.* Quid si non turaliter isto modo sed simpliciter non venire contra contractum venditionis, an tunc poterit agere venditor remedio huius l. & d. l. 2. C. de rescin. ven. ui. Bal. in l. quæ sub conditione. §. si quis. ff. de condicio. instit. dicentē per illā tex. quod non potest petere alternatiue, quod adimpleatur sibi iustum pretium, vel rescindatur venditio. videtur tamen secundū Paul. de Ca. ibi quod non obstante iuramento saltim posit agere ad pretium simpliciter, scilicet, ut suppleatur sibi iustum pretium. per d. §. quibus. ubi aliter conditio firma permanet licet conditio iusiuranda reiiciatur, quod satis est menti tenendum.

f ¶ *Mayor de catorze años.* Vult istal. quod adhoc ut iuramentum obsitet maiori quatuordecim annorum debeat specifice iurare, quod licet res plus vel minus valeat, non contra veniet, non ergo sufficeret iurare rem simpliciter prout stitum, & sic approbatur hic gl. in c. cum causam. in fine. de emptio. & vendit. in d. l. 2. & vid. quæ dixi in l. 16. tit. 11. 3. par. & limita & intellige istam legem, quando ipso esset parum ultra dimidiam iusti pretij, si tñ esset magnus excessus, ueluti

si rem valentē xv. daret pro quatuor vel quinque tūc ratione enormis imæ lesionis: quia interuenit dolus re ipsa non obstaret iuramēto. l. si quis cum alter. ff. de verb. obliga. l. omnes. §. lucius. ff. quæ in fraud. creditō. & not. Abb. in d. c. cū causa. in fine. & in cap. cū cum tingat. col. 19. vers. nonus casus. de iureiur. & procedit etiā si fit maior. 25. annorum, vt declarat bene Philip. Corneus. cons. 214. vol. 3. incipiē. viso pūcto. col. pen. vide etiā late per Decium cons. 180. & consil. 344. & consilio 493. & quæ dixi in l. 59. titu. 18. par. 3. & late Petrū de Anchara repet. c. canonum statuta. §. 10. 12. de cōsti. & aduerte etiam, quod potest renūtiari remedio huius l. vt dicit Bald in d. l. 2. col. 5. & ibi per alios doctōres. vbi vul., q̄ minor mulier vel rusticus debeant de hoc beneficio certiorari, & si renuntiat emptor nō videtur renuntiare vēditori Bal. in ca. 1. qualiter dom. proprietatem. videtur Bal. in l. 1. C. de rescin. ven. ui. Bal. in l. 1. C. de rescin. ven. ui. Bal. in l. quæ sub conditione. §. si quis. ff. de condicio. instit. dicentē per illā tex. quod non potest petere alternatiue, quod adimpleatur sibi iustum pretium, vel rescindatur venditio. videtur tamen secundū Paul. de Ca. ibi quod non obstante iuramento saltim posit agere ad pretium simpliciter, scilicet, ut suppleatur sibi iustum pretium. per d. §. quibus. ubi aliter conditio firma permanet licet conditio iusiuranda reiiciatur, quod satis est menti tenendum.

¶ *Ley. LVII. Como la vendida que es fecha engañosamente se deue deshazer.*

HEredad, o casa, o viña, o otra cosa qualquier, auiendo algū ome en algū lugar do el non estouiesse, nin supiesse quanto se valia, nin la ouiesse nunca visto, e non auiendo voluntad de la vender, si otro alguno le mouiesse razones engañosas, de manera q̄ gela ouiesse de vender, dezimos q̄ tal vendida como esta, se puede desfazer [a] e non vale, [b] quier sea fecha por menos de lo q̄ vale, quier nō. Mas si este cuya fuesse la cosa, ouiesse voluntad de la vēder, e el cōprador le fiziesse engaño, encubriēdol alguna cosa d̄ las quel pertenecē a la heredad, o a la cosa q̄ vēdia, o faziendol creer engañosamēte, q̄ maguer algunas cosas pertenecies sen a la heredad, dixesse q̄ eltauā en poder de alguno, q̄ estauan malas de cobrar, e q̄ eran perdidas: esto ōce dezimos q̄ vale la vēdida, porq̄ el vendedor ouo voluntad de lo fazer. Pero el comprador es tenudo [c] de emendarle aql engaño, q̄ fizo de manera q̄ aya el precio derecho q̄ podia valer aquella cosa q̄ le vendio con las sus pertenencias, que fueró engañosamente encubiertas.

Ley. LVIII. *Como se puede desfazer la vēdida si el comprador non guarda el pleyto que puso sobre ella.*

VEuen se los omes a las vegadas a vēder sus cosas por pleyto que le fazen ante en las ven

didas, o por cosa que les prometen. De manera que si esto non les prometiessen de otra guisa, non las querrian vēder. E porende dezimos, que quando alguno vendiesse su cosa sobre tal pleyto, què conuiene en todas guisas, que el pleyto sea guardado, ca si non lo guardassen en la manera que fue puesto, desfazer se ya porende la vendida. Mas si la vendida fuesse fecha de otra guisa, que la non fiziessen señaladamēte, por razō de los pleytos: mas auiniēdo se el comprador, e el vendedor en la vendida, e de si fiziessen pleytos, despues en razon della entonce valdria e non se puede desatar, maguer los pleytos non fuessē guardados. Pero aquel que fizo la postura, tenudo es de la cūplir, e de emendar al otro los daños, e los menoscabos quel vinieron, por razon que non guardo el pleyto que fue puesto en la vendida.

¶ *Ley. LIX. Del ome que encubiertamente, e con engaño compra las cosas a alguē ome que era pechero por fazer perder al rey sus derechos.*

ENcubiertamentē e con engaño, vendiendo sus cosas, alguē ome que era pechero, o debdor del rey, por fazer le perder sus pechos, o sus rentas, o tu debda que le quisiesse a dar, la vendida que fue assi fecha, non deue valer, [d] mas deue ser desfecha en todas guisas. E si el cōprador sabe este engaño, e fizo la cōpra a sabiēdas, non deue valer, e deue ser desfecha en todas guisas. E si el cōprador sabe este engaño, e fizo la cōpra a sabiē

[a] Cayubia Greg. Lopez Baeza in 4 nō

¶ *Lex. LVIII.*

» Si pactum in vendicione appositum sine quo non fuisset celebrata vēditio non seruatur rescinditur venditio sed si sine pacto etiam fuit celebrata: non rescinditur, sed agitur ad interesse. hoc dicit.

¶ *Lex. LIX.*

» Si debitor vel tributarius regis vendidit rem fraudulēter vt regē suo iure defraudet rescinditur vēditio: & si emptor est particeps fraudis soluere regi aliud pretiū. h. d.

[d] ¶ *Non deue valer.* Concord. l. pe. C. de rescin. vendi. vbi Alber. dicit q̄ illa l. obuiat fraudibus vel tūcuitare onera publica, sicut sæpe faciūt rustici qui de rebus eorum ficte faciunt vēditiones dominis suis, secundum Odofredum, dicit etiā Francis. Accursius. quod cū Yellet recedere de Bononia & ire alio ad legendum, cum sibi præceptū fuisset, vt non recederet sub pœna publica tionis bonorum, vendidit bona sua cuidam amico suo: sed nihilominus fuerūt publicata. Sed quia redijt, restituta sibi fuerunt. hæc Alberi. Angel. etiam ibi notat illam l. contra incolas terrarum, qui incepta guerra & collectis impositis in continenti omnia vendunt, & inde fugiunt; nam & ad res venditas fiscus habebit recursum. inducit etiam contra rusticos, qui grauantur collectis, plusquam ciues qui ad fugiendum collectas distrahunt bona ciuibus. adde l. incola muneribus. destinatus. ff. ad municipa. & eo. titu. l. ordine. §. in fraudem. vbi bonus tex. & de assumentibus ordinem, vel habitum in fraudem publicorum munerum. vid. Bar. in l. semper. §. fi. ff. de iure immu. & l. 1. & ibi Io. de Pla. C. vt nemo ad suum patro. vicos vel rusticos cōrom. lib. 11. vbi de contractibus factis in fraudem publicarum functionum. & ibi de pœna statuta contra tabelliones. & adde l. quidam ignauus. & ibi Io. de Pla. C. de decurio. lib. 10. Bar. & idem Pla. in no. in l. 1. C. de nauibus non excusan. cod. lib. & l. 6. tit. 9. lib. 5. ordi. reg. rec. est vbi de donatione quæ fit per patrem filio clerico. & glo. & ibi Ioan. l. 11. ti. de Pla. in l. cum facultates. C. de his qui mimē liberorum. lib. 10. de tu. 10. emptionibus quas patres faciunt nomine filiorum spuriorum. vid. lib. 5. li. & ibi Bal. C. de natura. liber. & ibi quod pretium confessū non sufficit: imo arguit venditionem esse fictitiam, & de modis arguendi fraudes vid. Bal. in l. 1. col. fi. C. si quis omis. caus. testa. & in authiex testamento. col. 3. C. de colla. & in l. si quis post hac. C. de bo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis damnato.& nota.b. per Bal.in l.fraus.ff.de legi.& in l.2.C.de repu.hæred.& in l.1.col.4.C.qui bonis cede.possunt.

¶*Lex.* LX.:

»Si dñs omnium bonorũ suorum procuratorẽ hæredẽ instituit vẽ ditione facta rei dñicæ per seruũ hæreditariũ iacẽte hæreditate, in qua ide procurator ignorãs se hæredẽ post dñi mortẽ subscripsit rescinditur: vt priꝰ sciuerit ante traditionẽ tamen si seruus solebat in vita dñi sic vẽdere quãuis rescindatur vẽditio tenetur tñ hæres de peculio emptori.h.d.ista l. habuit ortũ a l.Titius sen.ff.de rescin den.vendi.

a 2 ¶*Fuesse passada.* Subaudi maxime,nam idem esset si sciret post rẽ traditã nã siue sit perfecta venditio siue non,errorea subscriptio non nocet propter generalem rationẽ, quæ sequitur ibi.esto es porque non era sabidor, &c. & ita declarat Alber in l.Titius ff.de rescin.vẽdi.ex qua ista l. sumpta est. post Iacob. de Ari. & Fræcis. Acur.

a b ¶*Su nobre.* Qñ tñ subscriptio nõ esset erronea & q̃ se subscribit non se subscribat vt testis neque vt autoritate prẽsens,talis subscriptio noceret in iure subscribentis. vt tradit Bart. in l.quæ dotis.in fi.ff.solu. mat. Paul.de Castr. in l.cayus.ff.de pig. act.etiam si ageretur de dominio perdendo.vt in l. Titia cũ testamento.§. lucia titia.&ibi Bal. & Paul. de Ca. ff.de lega.2.& vi.l.sicut.§.non videtur.ff.quibus mod.pign.vel hypo.so.& l.fide iussor.§.pater.& ibi gloss.ff.de pigno. ¶*Lex* LXI.

»Vẽditio perfecta non põt sine partium volũtate rescindi etiam ex

das,es tenudo de pechar al rey de lo suyo tanto como aquello porque auia cõprado a tales cosas, como sobredichas son.

¶*Ley.* LX. *Como se puede desfazer la vendida que fizo el sieruo en los bienes del señor.*

Estableciendo vn ome a otro por su personero en todas sus cosas,entre tãto que este a tal fincasse en la personeria le establecisse el otro por su heredero,non lo sabiẽdo el:si acaecisse,que muriesse aquel que lo auia establecido por su personero,e por su heredero:e algund su sieruo vẽdiesse de los bienes del finado, alguna cosa a otro,tal vendida como esta non valdria,e poder la ya desfazer el heredero quando quier q̃ lo supiesse ante q̃ la cosa fuesse passada[a] a poder del comprdor.E esto se puede fazer,maguer el misino se ouiesse acertado en la cõpra, e le ouiessen llamado por testigo:e aun q̃ ouiesse escriuido su nõbre[b] en la carta de la cõpra.E esto es porq̃ nõ era sabidor q̃ era establecido por heredero: ca si lo supiesse,non consentiera q̃ la vẽdida fuesse fecha.Pero si este sieruo sobredicho tenia tal lugar en vida de su señor,q̃ acostũbraua algunas cosas a vẽder por el,como quier que el heredero pueda desfazer la vendida, por la razõ sobredicha,con todo esso,tenudo es de emendar al comprador los daños e los menoscabos, quel vinieron por razon de aquella compra,de los bienes que el sieruo traya en pegujar si los ouiere.

¶*Ley.* LXI. *De los omes que se arrepientẽ para desfazer las vendidas que non se puedẽ desfazer, maguer ganassen carta del rey para desfazerla.*

Arrepienten se a las vegadas para desfazer la vendida, los omes despues que han vẽdidas sus cosas,e van a pedir merced alos reyes,que les manden dar sus cartas para que las puedan desfazer. E porende dezimos,que tales cartas non les deuẽ

dar,e si las dieren non deuẽ valer. [c] Ca non seria cosa guisada, que pues la vendida fue fecha derechamẽte,e con plazer del vendedor e del cõprador,q̃ pueda ser desfecha por premia e a miedo del vno dellos. Otrosi dezimos, q̃ maguer el vendedor se quisiesse arrepẽtir despues q̃ la vẽdida fuesse fecha,diziendo al cõprador quel daria el precio doblado:[d] e quel desamparasse la cosa, q̃ aun por tal razon non podria desfazer la vendida,nin seria tenudo el comprador de lo fazer,si non quisiesse.

¶*Ley.* LXII. *De los que quieren desfatar la vendida que ouieren fecho de su grado,maguer digan q̃ la fizieron cõ cuyta.*

Estatar queriendo alguno la vendida que ouiesse fecho de su grado,diziendo que la vẽdiera con gran cuyta[e] en que estaua de fambre,o por muchos pechos q̃ auia a dar por razon de aquella cosa que vendio,o por otra cosa semejante destas,dezimos, q̃ esto non abonda , para desfazer la vendida. Otrosi dezimos,q̃ si alguno quisiere desfazer la vẽdida,diziẽdo q̃ la fiziera[f] por menos de lo q̃ valia por tal razon non la podria desfazer. Fueras ende, si la vendida fuesse fecha por menos de la meytad del derecho precio,segund es sobredicho en las leyes deste titulo. O si pudiere prouar q̃ la vendida fue fecha por engaño que le fizo el cõprador a sabiendas non seyendo el vendedor sabidor de quãto valia la cosa nin auiendo nunca vistola assi como de suso diximos.[g]

¶*Ley.* LXIII. *De la casa o torre que deue seruidumbre,o que fuere tributaria vendiendo vn ome a otro si la encubre el vẽdedor se puede desfazer la vendida.*

Casa,o torre , que deue seruidumbre[h] a otro , o que fuesse tributaria, vendiendo vn ome a otro:callando el vendedor,[k] e non le apercibiẽdo dello a aquel que la compra. por tal razõ como esta, puede

ri.quid autem si ignorabat gl.4.in l.Iuliamus.in principio.ff.de act. emp.dicit regulariter teneri,etiam si sit ignorãs,nisi in duobus casibus.Primus in seruo vẽdito,qui erat fur.nã scire debebat emptor,

rescripto principis:& etiam si venditor pœniteat & velit dare pretium duplum.h.d.

c »*Deuen valer.* Concord.l.de contractu.& l.ratas.C.de rescind. ven.

d ¶*Doblado.* Adde.l.non est.C.eod.tit.

»Non potest rescindi vẽditio:licet dicat vẽditor ꝓpter necessitatẽ vẽdidisset nisi sit deceptio vltra dimidiã iusti pretij,vel si dolꝰ dedit causam cõtractui. hoc dicit.

¶*Lex.* LXII. 1 2

e ¶*Gran cuyta.* Adde.l.non id circo.C. de rescind.vend.

f ¶*La fizjera.* Adde.l.quisquis. C. de rescind. vend. 2

g ¶*Diximos.* supr. eod.l.57. 3

¶*Lex* LXIII.

»Rescinditur vẽditio si venditor celauit seruitutẽ tributũ vel malam herbam nascẽtem in re vẽdita&si fuit scitẽ restituit pretium & interesse,si ignorans, pretiũ duntaxat restituit vẽditor.h.d.

h ¶ *Seruidumbre.* Adde.l.1.§.1.ff. de act.ẽp.& limita nisi talis seruitus esset apparens vel uti si in domo vẽdita vicinus haberet tigna iniũcta ab vna parte: nã tunc non tenebitur vẽditor,etiam si promisisset vacuam tradere possessionẽ l.ea quæ.§. q̃dam etiam. ff. de contrahen. emptio.l.si tamen. §. et qui seruum. ff. de ædili.edicto.& tenet Alberic. post Dim in d. l. 1.§.1.vbi plene disputat. 4

i ¶*Tributaria.* Ad del. si sterilis. §.1.de act.ẽpt. & l.si minor. C.eod.tit. 2

k ¶*El vendedor.* Et sic loquitur quando venditor sciebat tributum vel seruitutem debere. 3

l ¶*Seruidumbre.* Adde.l.1.§.ff. de act.ẽp.& limita nisi talis seruitus esset apparens vel uti si in domo vẽdita vicinus haberet tigna iniũcta ab vna parte: nã tunc non tenebitur vẽditor,etiam si promisisset vacuam tradere possessionẽ l.ea quæ.§. q̃dam etiam. ff. de contrahen. emptio.l.si tamen. §. et qui seruum. ff. de ædili.edicto.& tenet Alberic. post Dim in d. l. 1.§.1.vbi plene disputat. 4

quod si seruus ergo fur.de hoc tũ dic,vt infra eo.l. proxima. secundus in prædio tributario:nã ex quo erat prædiũ prouinciale scire debuit emptor per cõsequens esse tributarii, vt alias dicit gl.in l.cõs C.de censu,vel reliquis,& istud q̃ gl.tenet videtur doctores communiter tenere in l.si minor.C.de actio.emp.& sedm hoc in casu huius.l.in seruitute teneretur & venditor ignorans,in prædio vero tributario nõ, sed in cõtrariũ videtur hæc l. quæ vtrunq; casum seruitutis,& tributi æquiparat. ideo dicẽdum videtur q̃ vtroque casu teneatur vẽditor etiam ignorans,& sic q̃ istud verbũ callando procedat siue taceat sciẽter siue ignoranter: nã ratio,quã assignant gl.& doctores de præ- Ad ti. dio prouincia- C. de li nõ militat in editi. hoc regno,in q̃ act. & prædia nõ sunt inl. se tributaria. in quen. hoc tũ erit differẽtia interscitẽ & ignorantẽ quia si vẽditor sciat tenebitur ad totale interesse : si vero ignoret tenebitur quanto minoris propter seruitutem,vel tributũ emisset.quę fuit opinio aliquorũ quos refert gl.in d.l.si minor.& in verbis istis huius actionis quãto minoris cõ- Prehenditur,vt etiam si pro nihilo emisset. vel nullo medo emisset, venditio rescindatur, & totum pretium repetat : quia quod nihil est minus est d.illud.§. minus.ff. de tribu.declarat Sal.in d.l.si minor.

1 ¶*Desfazer.* Nota bene,quia de iure cõmuni videbat q̃ tñ agat ad interesse.vt in l.1.§.1.& l.Iulianus.§.Iulianus.ff.de actio.emp.& l.quo tiens de seruitute.ff. de qdi.edi. erit ergo per istã.l. in electione emptoris an velit stare emptioni,& agere ad interesse,vt in dictis iuribus,vt eam dissoluere,vt hic habetur,& vi.quod dixi in gl. proxima in fi.

5 b ¶*Costos daños e menoscabos.* In sciẽte hoc bene procedit:secus si ignorasse.vt dixi in gl. proxima nisi ignorãtia esset supina : quia tunc habetur pro sciẽte,vt voluit gl.in d.l.si minor.in 1.solut. gl. & tenet ibi Saly.& q̃ ignorãs nõ teneat vltra redditionẽ ꝓij.hẽs infra ea.l. in fi.

6 c ¶*Mas y ernas.* Adde.l. pe.C. de qdili.actio.& l.sed addes.§. si quis dolia ff. locã.l.4.tit.8.infra ea.part. & in l.fundo.ff. de qdili.edicto.

¶*Lex.* LXIIII.

»Rescindatur venditio si celatur latrocinium serui ac vitium latẽs scienter:& in tali casu restituitur pretiũ & interesse : sed si ignoravit nouu restituitur:sed restituitur quanto minus valet de pretio h.d-

1 d ¶*Ladron.* Reprobatur ergo hic quod glo.dicebat de seruo fure vendito quod venditor hoc ignorans in nullo teneatur in d.l.Iulianus in prin.in gl.4.ff. de actio.emp.& dixi in l.præceden.

2 e ¶*Sabia esso.* Adde.l.Iulianus.in prin.& l.1.in prin.ff.de ædili.edicto.& l.1.C.de qdili.actio.

3 f ¶*De ese sebio el sieruo.* Sed quare hic cõpetit huic actio redhibitoria cũ propter vitia animi non detur.l.ob quę vitia.§.animi.ff. de qdili.edicto.dic secundũ Bal.in l.1.C. de ædili.actio. q̃ hic propter dolũ vencitores,qui sciens vitiũ tacuit,omnis actio degenerat.& ideo põt cõueneri,vt pretium reddat eum dãnis;& rem accipiat.ita Bal.ibi col. 4.& adde,quæ habentur in l.bouem.in prin.ff. de ædili.edicto.

4 g ¶*Que vsha menos.* l.Iulianus.in princ.ff.eo.a qua ista sumpta est, dicit quanto minoris emptorus esset.ibiq; gl.4.& 4.assignãt differẽtias in ter actionẽ quãto minoris ciuilẽ,& actionẽ quãto minoris prætoriã. & vna earũ est,quia in ciuili agitur quãto minoris esset emptus in

prætoria quãto minus res valet.& ibi declarat Pau.de Cast.effectũ, qui ex hoc resultat.& etiã Bar.quia ciuilis respicit pretiũ singulare respectu personę emptoris.prætoria respicit cõmune pretiũ. & tradit etiã Bal.multũ notanter in l.2.col.4.C.de rescin.vendi. alia differentia est sedm glo.& doct.in d.l.Iulianus. qũ ciuilis est perpetua; prætoria vero est annalis. Petr9 vero & Ci. in l.2.C.de ædil actio. dicunt q̃ nõ est reperire quãto minoris ciuilẽ actionẽ : sed tantum prætoriã,& probant per literã. l.2.C.de ædili. actio.vbi imperator dicit : qđ non videt quo iure agi. posse contra ven torẽ anno elapso : nã si actio quanto minoris est res, est tẽporalis, & repellitur ab in- Ad ti. teresse cõmuni, ii. de ergo multo. r. editi. tius actio quan edicti. tõ minoris esset & in l. empturus ,de.4. inf. het esse tẽpora ti.seq. lis, & repellere ab interesse ingulari: quia in ra singularia facilius tollũtur. & breuiori tẽpore.l.in bonorarijs. §. sed cũ recisa.ff. de act. & oblig.l. eius militis.§.militia missus.ff. de testa.mili.prætera sedm Petrum.idem est dicere quanto minoris es est vel quãto minoris esset empturus: quia extimatio singularis non attenditur, nisi secũdum id quod cõmuniter attenderetur,& licet docto.cõiter teneant opinionẽ.l. partiarum multum videtur inclinare in opinionem Petri.& facit etiam l.infra proxi.quæ taxat tempus annale,vt & ibi dicam.

¶*Enfermedad.* Adde infra.l.proxi. ¶*Lex* LXV. 5

»Rescindi potest venditio animalis propter vitium occultũ scienter infra sex menses a die traditionis rei,& non vltra:bene tamen potest agi ad æstimationem quanto minoris valet infra annum a die traditionis & non vltra.hoc dicit.

1 ¶*Caualllo.* Idem in seruo,vt in l.1,in prin.ff. de ædili.edicto. & non repetit hic:quia de eo dixerat supra eo.l.proxi.licet illa.l. etiam dixit de vitijs animi:hæc vero lex loquitur de vitijs corporis, in quibus & in seruo habet locum qđ hic dicitur. Sed nunquid pro libro corrupto detur redhibitoria.vi. Azo.C.de ædil.actio. in summa quod sic.& gl.ff.eo.l.1.Bal.in l.si prædiũ.col.1.C.eo.non tñ datur pro iumentis.vt in l.proinde Pomponius.ff.eo.& Bal.vbi supra. 2

¶*Mala enfermedad.* Hoc dicit quia pro pãruis non datur redhibitoria l.1.§.proinde.& Lcui dens.ff.de ædili.edicto. 3

¶*Tacha.* Veluti si equus sit retrogradus,aut calcitrosus, & licet hæc sint vitia,q̃ non consistunt in corpore in iumentis,sit propterea redhibitio:quia sunt in eis vitia naturalia.in hominibus vero acciẽtalia sunt,& contraria volũtate pollent curari,vt declarat Bal.in l.1.col.C.de qdili.actio.& adde.l.Bouẽ.in prin.& ibi gl.de ædi.edicto. 4

¶*Si lo sabe el vendedor.* Idem dic & si ignoret.vt in l.1.§.causa huius edicti.ff.de ædili.edicto. 5

¶*Si ymesses.* Adde.l.sciendũ.§.fi.& l.cũ sex.ff.de ædili.edi.& l.2.C.de ædili.actio.& gl.in l.qdiles aiũt.in gl.magna.ff.eo.& nõ currit istud tẽpus pendente conditione,vt in l.bouẽ.§.si sub conditione. ff.eo. 6

¶*Tornar.* ff.eo.l.rehibere.& l.facta redhibitione,& debet reddi cum fructibus.vt ff.eo.l.1.§.1.& an redhibitione facta debeat fiscus reddere gl.iam.vi.Bal.in d.l.si prædium.col.2.C.de qdili.actio.

¶*El precio.* Quid si nolit reddere pretium.vid.Bal.in l.si prædium ad finem.2.col.C.de ædili.actio. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Fasta vn año.* Concor. l. si tamen §. non nocebit. ff. de ædili. edict. & vi. l. 2. C. de ædili. action.

b *Fuesse en verdad.* Non ergo procedet, qđ dicit Bal. in l. 2. col. 4. C. de rescin. vendi. esse duplicem quãto minoris ciuilẽ vel prætoriam, vnã qua possit agi quanto minoris res est, aliã quanto minoris esset empturus. vid. quæ dixi supra eo. l. proxi.

c *Non podria.* Hoc in seruis, pecoribus, & iumentis planũ est vt hic & in l. 1. C. de ædili. actio. in aliis tamen rebus velut profundo habente herbã pestiferem, vel aliud vitiũ in rebus soli. ff. eo. l. 1. in princ. & in l. fundo. & l. si prediũ. C. eo. vel protigno vel libro vitioso de quibus hic non loquitur, & pro quibus daretur actio ex empto. forte istæ actiones essent perpetuæ. vt in l. Iulianus in princ. ff. de actio. empti. facta distinctione scientiæ vel ignorãtię venditoris: ędiles enim, vt dicit Bal. in l. 2. col. 4. C. de rescin. vẽdi. cum solum animata considerabant quæ sunt frangibilia & corruptibilia indeque habuerũt quod super fragili materia actio esset perpetua: sed ius ciuile considerat in animata, quæ sunt maioris durationis communiter.

d *Desde el dia.* In hoc videtur contrariari dictis supersus ibi. luego que el comprador la entendiere. vnde videtur intelligendum, quod hic dicit eadem die emptor scivit vitium alias esset contra prædicta, & contra dispositum per ius cõmune. vt habetur in d. l. 2. C. de ædili. actio. vi gl. in l. sciendum. §. fi. ff. de ædili. edict. ¶ *Ley. LXVI.*

e Si venditor aperte certificauit emptorem de vitio serui vel alterius animalis non rescinditur venditio: sed si non certificauit vel fraudulenter vitium vna cum aliis quæ non erant in re dixit rescindirur intra sex menses. h. d.

Dixiendo. Idem si non dixisset si tamen vitium erat patens, & sic emptor cognouit, vt in l. 1. §. si intelligatur. & l. si tamen. §. ei qui. ff. eo. quid tamen si emptor supine ignorauit: venditor autem scivit, dic quod adhuc non tenebitur venditor secundum Bal. in l. 1. col. 2. in prin. C. de ædili. actio. post gl. ibi. contrarium tamẽ tenet ibi Cyn. & sequitur Abbin ca. iniustum. in fine. de rerum permuta. quia dolus venditoris præponderare debet culpæ emptoris, vt in l. item si obstitrix. ff. ad l. aquiliam & hoc videtur verius. & æquius. & adde gl. in l. quæritur. §. si venditor. ff. de ædili. edicto. & quod notat Io. And. in additio. ad Spec. in rubric. de empt. & vendi. versi. ponit autem.

f ¶ *Que euesse.* Intellige si venditor vitium ignorabat: nam si sciret & non exprelsit non tuuaretur. arg. l. tenetur in fi. & l. quæro. ff. de actio. emp. & tenet Specu. & Io. Andr. in tit. de emp. & vendi. §. nunc dicendum. versicu. quid si venditor. Abb. in cap. iniustum, versi. sed quæro de rerum permuta.

g ¶ *Embueltas.* Adde l. quæritur. §. si vẽditor. ff. de ædili. edict. & Io. An. in addi. ad Specul. in loco de quo supra in gl. proxi. Abb. in d. c. iniustum. Ange. de Are. in. §. prætorum. instit. de iure natu. gentium, & ciui. adde gl. in c. neque artificio. so. 22. q. 2. & quæ dicit Spec. d. titu. de emptio. & vendi. §. pe. co. 3. in duobus locis. & Alexan. consi. 14. colu. fi. vol. 5. & cõsi. 95. per totum.

¶ *Lex finales.*

Rescissa venditione ex causa iusta & reddita venditori: si emptor alĩ rem illam pignori dedit ante rescissionem: venditor agit cõtra rem pignoratam tenentẽ: & põtagere creditor contra pignorantem. Item si promisit debitori non alienare pignus ante quam creditori satisfaciat & vel hi vẽdidit illud: potest non valere vendi. solditio. h. d.

h ¶ *De la tornar.* Et sic non tenuit pignus, quod de plano procedit, in re vendita sub pacto addictionis in diem de quo in. 1, 40. supra eo. & habeur in. l. si ex duobus. §. sed & Marcellus. ff. de in diem addictio. & l. si res. & ibi Bar. ff. quibus

¶ *Ley. LXVII. Del comprador que empeña la cosa despues que la ha comprada que deue ser tornada a su dueño si se desfaze la vendida.*

SI el comprador despues que ouiesse la cosa comprada, en alguna delas maneras q̃ diximos en las leyes ante desta, la empeñasse a otro, e despues desso se desatasse la vẽdida, por alguna de las razones q̃ de suso diximos, estonce elq̃ toma la cosa apeños tenudo es dela tornar, h al vendedor cuya fue, e puede demãdar al q̃ la empeño, q̃ pague lo que dio sobre ella a peños. Otrosi dezimos, q̃ si vn ome ẽpeñasse a otro algũa cosa, obligãdose en tal manera, que la nõ podiesse vẽder nin dar, nin enagenar, en ninguna guisa, fasta que la ouiesse quita, si despues que la ouiesse empeñado assi, la vendiesse a otro non valdria la venmo. pig. vel hypo. sol. vbi vẽdicio resolutur ex causa necessaria. Sed vbi resolutur ex causa voluntaria, quæ erat in potestate emptoris. vt non resolueretur, vt in venditione q̃ rescinditur ex remedio. l. a. C. de resc. vendi. & l. 56. sup. eo. de iure cõi doctores cõmuniter tenebant q̃ pignus tũc tenebat, vt dixi in d. l. 56. in gl. in verbo desampara. ite q̃ qñ res redhibetur quod pignus interea contractũ per emptorem tenuerit patet in l. bouẽ. §. pignus. ff. de ædili. edict. & l. si de bitor. in prin. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. eo quia emptor redhibet rẽ ex sua voluntate sed m gl. ibi in contrarium tñ imo qđ & si resolutio fiat de voluntate emptoris pignus resoluatur, probatur hic. & in l. lex vectigali. ff. de pigno. licet illa lex intelligitur qñ factum debitoris non erat directe ordinatum ad hoc vt res rediret ad auctorem. vt declarat Bart. in l. 10 diem. ff. de aqua plu. ar. forte posset dici quod ita d. limitetur & intelligatur quatenus disponit in illis casibus in quibus resolutio fit quodãmodo ex voluntate emptoris & ex facto adhuc directe ordinato per eum & non quãdo ex causa omnino necessaria vt procedat qñ fuit lata sententia super dissolutione venditionis, & redditione rei, quia tunc videtur dissolui ex causa necessaria, vt dixit Bal. in l. 2. col. 9. in princ. C. de rescin. vẽd. eo quia iudicũ redditur in inuitũ. vnde & dicebat Bal. in l. si prædium. col. 2. versi. sed pone lata est sententia. C. de ædili. actio. qđ ex sententia lata in redhibitoria, q̃ venditor recipiat rẽ & redat pretiũ nascitur actio in factũ vẽditori, etiã si emptor noluit vti sententia, q. est notabile. ite tñ intellectũ est diuinatorius ad ista l. & etiã per hoc nõ respõdetur rationi doctor. § distinguentiũ, an resoluat ex necessitate vel ex voluntate: & quia non debet esse in voluntate emptoris sic euertere pignus ab eo constitutum. q. ita militat lata sententia, sicut si nõ est lata. adeo cogita, quia vel dictus intellectus licet diuinatorius, est tenendus: vel dicendũ. ll. antiquas per hãc corrigi, vt sic indistincte q̃ ius illius qui dedit pignus resolutur ex causa antiqua de præterito: siue ex necessitate siue ex voluntate resoluatur ius pignoris q̃ ad accipientẽ, vel dic quia. l. restringit solũ ad illos casus in quibus venditio resoluat ex causa necessaria, pro q̃ facit litera quam vidi in quodã libro de mano, vbi non est illud verbũ (en-lis leyes ante desta) sed tantũ dicit (e despues desso se desatare la vendida por alguna de las razones que de suso diximos.) & sic qđ refertur ad casus vbi ex causa necessaria resoluatur cogitatu latius.

a a ¶ *Non valdria la vendida.* Adde l. si creditor. §. fi. ff. de distra. pigno. & vbi videsapproba tur litera nulla esse venditionẽ de qua p. Bar. in l. si ita quis. 3. ea lege. ff. de verb. oblig.

Ad ti. C. & ff. d re rũ per mu. & in de cret.

¶ *Titulus. VI.*

b ¶ *Que sea mejor.* vt in d. l. 2. ff. eo. & C. eod. l. 2. differt tñ vt habetur in l. 1. ff. eo.

¶ *Lex. I.*

Est permutatio vnius rei p alia concessio vel datio: & sit de partium consensu cum voluntate complendi, siue precedat interrogatio, siue non aut de facto vnam rem pro alia dando. h. d.

c ¶ *Tal vuestra cosa.* Et sic res certa pro alia certa, vt ille. sic hus pro isto & intellige pro recerta non extmata: nã si extimata esset venditio, sedm gl. Bar. & doct. in l. 1. C. eo. si vero daretur certa pro incerta, vel incerta pro incerta: vt si daretur equus in specie pro bouẽ in genere vel bos in genere pro alio bouẽ in genere, tunc nõ est permuta nec vel bos in genere pro alio bouẽ in genere, tunc nõ est permuta sed emptio: sed aliud contractus nominatus, do vt des sed do ut facias. C. eo. in fortiori sed aliud contractus innominatus, do vt des sed do ut facias. C. eo. in summa & Bar. in l. 1. ff. eo. & quid si interueniat pecunia simul cum specie certa, die vt per Bar. in d. l. 1. versi. quero, extra gl. & per Bal. in d. l. col. 2. C. eo. & per Abb. in eadẽ quæstiones. versi. & ex his infert Bar. rerũ permutatio. Cuius resolutio est primo inspiciendũ animũ cõtrahentium, an intenderint eme. vel permutare: & in dubio recurrendũ esse ad coniecturas, si enim pretiũ sit maius quã res data, præsumendũ est q̃ sit emptio: si aũt minus, erit permutatio. & adde Bar. in l. Aristo. ff. de donatio. quid ẽ si æqualitas in re, & in pretio. Bal. in prælud. feud. col. 4. dicit q. in dubio iudicandus est contractus emptionis & venditionis, quia fauorabilior cum ipso contractus emptionis & venditionis, quia fauorabilior cum ipso consensit pari ratione actionem l. iurisgentium in princip. ff. de pactis: sed in l. quæritur in 2. lectu. ff. de statu. hom. dicit hoc decidi per rationem tex. in l. 1. C. de pactis inter empto. & vendi. ex quo vult, q. inspiciatur illud q. principaliter dedit causam cõtractui. & nota qđ põt permutari dominiũ directũ cũ vtili, vt in c. 1. §. cũ autẽ. & ibi notat Bal. de controuer. inuesti. non tñ erit permutatio si nuda possessio cũ nuda possessione permutatur l. cum manu sta. §. nemo. ff. de contrahen. empti. sed erit contractus innominatus facio, vt facias & actio præscriptis verbis, ex eo erit stricti iuris, & non pariet vsu capiendi conditionẽ, neque publiciana: quia est contractus abstractus a signi ficatione dominij sedm Bald. in l. 1. col. fi. C. isto titu.

¶ *Prometo.* Hic 2 modus est interueniente stipulatione, vt C. eo. l. ex placito

¶ *Por palabras simples.* i. nudo pacto interueniẽte. vt in d. l. ex placito.

¶ *Complimiendo lo.* 4 i. vestito pacto rei interuentu. vt in d. l. ex placito.

¶ *Lex II.*

¶ Qui põt emere & vendere põt permutare & qui non potest vnã, nõ potest aliud. Item res quæ possũt vendi possunt permutari, & quæ non põt vendi nec permutari: fallit in spiritualibus: quia potest permutari beneficium pro beneficio: & de ime pro decimis cum consensu prælati, sed vendi non possunt. h. d.

g ¶ *Laterdeja.* Vi. l. 2. 4. & 5.

h ¶ *Non se pueden cambiar.* Prosequitur. d. Hostien. in summa. de rerũ permutatione. versi. quid autem potest permutari.

¶ *Vna eglesia por otra.* Adde c. ad quæstiones. de rerũ permutatio. & c. ne minus. 16. q. 1. & qñ eccleſię permutantur iure, pprietatis per mutative sed quæ sit reporalitates. vnde teneret permutatio, licet vna ecclesia permutetur p. alia, & aliis rebus reporalibus, vt in c. cũ venerabilis. & ibi Abb. 4. notabile exceptio. secus tñ esset si permutaretur iure titui, & ratione diuersitatis. vi. per Io. de Imo. in d. c. ad quæstiones de rerũ permuta. pe. eo. & p. Adria. quolibeto. 9. ar. 5. versi. ad quintũ.

¶ *Vna dozena por otra.* Vide de hoc in c. quæsitum eo. tit.

¶ *Doles diezmos.* Nõ tñ decime põt permutari cũ aliqua reporalitate, vt 10. q. 1. c. 1. vbi gl. dicit aũ notabile quæstionẽ an valeat cõuentio, q. possessiones alicuius sint liberę ab onere decimarũ, p eo q. tradit q. ad. præscribẽ vel vsumfructũ, alias possessiones eccle & tenet qđ non valet & intelligit ibi Abb. post Barth. Brixien. in. 3. dominicali, quando ista conuentio fieret in perpetuum, nam si ad tempus

¶ Titulo. VI. De los cambios que los omes fazen entre si, e que cosa es cambio.

CAmbiar vna cosa por otra es vna manera de pleyto que se meja[b] mas al delas vendidas e delas copras q̃ a otro. Ca bien assi como onie gana la cosa q̃ ha cõprada por precio q̃ da por ella. Biẽ otro si la gana por aq̃llo q̃ por ella cãbio. Onde pues q̃ en el titulo ante deste fablamos de las vendidas e delas compras. Queremos aqui dezir delos cambios. E mostraremos q̃ cosa es cambio. E en q̃ manera se faze. E quiẽ lo puede fazer. E de que cosas. E q̃ fuerça ha. E porque razones puede ser desatado despues que fuere fecho. E sobre todo mostraremos de los otros pleytos, a que dizen en latin contractus innominatos que hã seme janças con el cambio.

¶ *Ley. I. Que cosa es cambio e de que maneras se faze.*

CAmbio es dar e otorgar vna cosa señalada por otra. E puede fazerse el cãbio en tres maneras. La primera es quãdo se faze con plazer de amas las partes, e con otorgamiento, e con prometimiento de lo cõplir. e esto seria como si dixesse el vno al otro, plaze vos de cãbiar comigo tal vuestra cosa[c] por tal mia, nombrãdola cada vna della assi señaladamẽte. e deue el otro dezir: plazeme, e otorgo, e prometo[d] delo complir. La otra es, quando lo fazen por palabras simples[e] non lo otorgando, nin lo prometiendo de lo complir: mas diziendo assi: quiero cãbiar tal cosa con vos: e el otro respondiẽdo que le plaze, por tales palabras, o otras semejantes dellas, se faze el cãbio, maguer las cosas que cambio, nõ sean presentes nin passadas a poder de ninguna delas partes. La tercera manera es, quando se faze el cambio por palabra, compliendolo[f] despues: por fecho amos a dos, o la vna de las partes tan solamẽte. Ca en tal cambio como este abonda quales palabras quier que digan, solamente que sea fecho cõ plazer de amas las partes, e resciba el vno dellos la cosa, porque cambio la que era suya.

d

¶ *Ley. II. Quien puede fazer cambio, e de que cosas.*

CAmbios pueden fazer todos los omes q̃ diximos enel titulo ante deste, [g] q̃ pueden comprar e vender. E aun dezimos, q̃ aquellos que non pueden fazer compra nin vendida, non pueden cambiar. Otrosi dezimos q̃ todas las cosas q̃ se pueden comprar e vender se pueden cambiar. Otrosi, las que se non pueden vender, nin comprar, non se pueden cãbiar[h]. Fueras ende, las cosas spirituales: que maguer non se pueden vender, pueden se cãbiar: assi como vna eglesia por otra[i] o vna dignidad por otra[k] o vna racion por otra: o los diezmos[l] dela vna

f

¶ *Complimiendo lo.* 4

¶ *Lex II.*

¶ Qui põt emere & vendere põt permutare & qui non potest vnã, nõ potest aliud. Item res quæ possũt vendi possunt permutari, & quæ non põt vendi nec permutari: fallit in spiritualibus: quia potest permutari beneficium pro beneficio: & de ime pro decimis cum consensu prælati, sed vendi non possunt. h. d.

g ¶ *Laterdeja.* Vi. l. 2. 4. & 5.

h ¶ *Non se pueden cambiar.* Prosequitur. d. Hostien. in summa. de rerũ permutatione. versi. quid autem potest permutari.

¶ *Vna eglesia por otra.* Adde c. ad quæstiones. de rerũ permutatio. & c. ne minus. 16. q. 1. & qñ eccleſię permutantur iure, pprietatis per mutative sed quæ sit reporalitates. vnde teneret permutatio, licet vna ecclesia permutetur p. alia, & aliis rebus reporalibus, vt in c. cũ venerabilis. & ibi Abb. 4. notabile exceptio. secus tñ esset si permutaretur iure titui, & ratione diuersitatis. vi. per Io. de Imo. in d. c. ad quæstiones de rerũ permuta. pe. eo. & p. Adria. quolibeto. 9. ar. 5. versi. ad quintũ.

¶ *Vna dozena por otra.* Vide de hoc in c. quæsitum eo. tit.

¶ *Doles diezmos.* Nõ tñ decime põt permutari cũ aliqua reporalitate, vt 10. q. 1. c. 1. vbi gl. dicit aũ notabile quæstionẽ an valeat cõuentio, q. possessiones alicuius sint liberę ab onere decimarũ, p eo q. tradit q. ad. præscribẽ vel vsumfructũ, alias possessiones eccle & tenet qđ non valet & intelligit ibi Abb. post Barth. Brixien. in. 3. dominicali, quando ista conuentio fieret in perpetuum, nam si ad tempus

Universidad de Deusto
Biblioteca

velnteí ad decẽniũ, valeret pactũ etiã si res pro decimis permutatæ ch asmate perirent: qđ limitat & intelligit ibi Io. de Imo. & recte, qñ permutatio talis fieret p decimis preteritis: secus si pro futuris, in q̃b non põt interuenire transactio, sine papę licentia vi. ibi per eum.

6 a ¶ *Del perlado* Non exigitur ergo, qđ sit episcopus, sed sufficit quod habeat epalem iurisdictionẽ. vt hic probatur & tenet Abba. in c. quęstũ. 3. no tab. de rerũ permuta. & qđ de capitulo: s. de vacante. vi. gl. in cle. vnica in verbo cõferan tur. eo. ti. sed an eo casu quo collatio beneficiorum spectat ad solũ episcopum possit episcopus epistolũ sede vacante recipere resignationem beneficiorũ ex causa permutationis: Ioan. de Imo. in d. c. fin. co. 8. in fi. tenet qđ sic nõ tamẽ poterit perficere permutationem: sed expectandus est episcopus. vicarig tamen episcopi, nisi hoc haberet ex specia

li commissione non potest recipere permutationem. vi. per eum.

7 b ¶ *A do fuere las cosas.* Si ergo fuerint in diuersis diocesibus, vtriusque episcopi debet in eruenire consensus. vt hic facit & ca. cũ illorũ. de sentẽ. excom. & tenet Io. de Imo. in c. fi. col. 9. de rerum permu.

8 c ¶ *Non valdria.* Imo & permutantes beneficia si cõcluderent permutationẽ, nõ referentes se ad cõsensum episcopi incurrerent vitiũ simoniæ, vt in c. quęsitũ. de rerũ permu. bñ tñ possunt tractare de permutando. vi. ibi Abb. ad finẽ. & quid si permutatio fiat sine cõsensu electorũ collatorũ, aut patronorũ: die q. tenet permutatio ipso iure venit rõ cassanda propter illorũ contemptũ. vt tenet Frederi. in tract. de permutatione beneficiorũ. q. 30. & p. Io. de Imo. in d. c. fi. col. 8. si tñ beneficia sint reseruata papę non poterunt permutari auctoritate episcopi. vt in extrauag. Benedictus. 12. incipit dudũ. & per dominos de Rota decisione. 23. in nouis.

9 d ¶ *En las leyes.* Vid. l. 63. in fi. tit. 5. part. 1.

¶ *Lex. III.*

» Faciens permutationẽ cũ stipulatione cõpellitur rẽ tradere; secus si nudo pacto. Item si ab vno fit res tradita compellitur alius ad traditionẽ alterius rei si vult qui compleuit: alias eliget recipere rẽ quã tradiderat vel interesse iurando in litẽ cũ iudicis æstimatione. h. d.

1 e ¶ *Que lo quiere acabar* Nam si nolit dissoluere tur cõtractus p pœnitẽtiã eius, etiã si stipulatione fuerit vallatus. l. dedi. §. sed si tibi. ff. de condi. ob causam. & etiã si ipse ex impleuerat ex parte sua põt repetere per condictionẽ ob causam, vt ibi hẽ & tenet Alb. in l. ex placito. C. eo. & q. si pactũ permutationis sit ex vna parte stipulatione firmatũ: & ex alia nõ, an liceat qui per stipulationẽ q̃misit pœnitere: Bal. q. non in d. l. ex placito. co. pe. ver. vndecimo quęritur. si pars altera ex parte sua adimpleret. Aduerte tñ, quia in primo casu, Bal. in d. l. ex placito. co. pe. ver. 12. quęritur, vult q. si ego dedi tibi rem: quia tu promisisti mihi per contractũ permutationis aliã rem per stipulationẽ, q. non possum pœnitere ergo quia tamẽ tibi videtur abesse, ex quo ita efficaciter teneris. allegat l. inter causas. §. abesse. ff. manda. verius tñ videtur dictũ Albe. quod stipulatio non tollat ius pœnitendi ei qui ex sua parte ad impleuit, altero non adimplente, & vi. quæ dicam infra in gl. in parte qualquier de las partes.

2 f ¶ *Que peche.* Non ergo precise compellitur adimplere: sed liberatur prestando interesse & sic extenditur dispositio. l. naturalis. §. ff. de preseri. verbis. & illud quod notat gl. in l. cũ precibus. C. de rerum permuta. in verbo seruetur. vt procedat etiam, quãdo cõtractus per egleſia por los dela otra. Pero el cãbio destas cosas atales, o de las otras semejãtes dellas, deuese fazer cõ otorgamiẽto del perlado [a] q̃ ouiere jurisdicion sobre aql logar, a dõ fueré las cosas [b] que quisieren cãbiar. Ca si de otra guisa lo fiziessen, non valdria [c], assi como es dicho en la primera partida deste libro, en las leyes [d] que fablan en esta razon.

¶ *Ley. III. Dela fuerça que ha el cambio.*

Becho por palabras e cõ promeetimiento de lo cõplir, q̃ si despues alguna de las partes se quisiere arrepentir, la otra parte q̃ lo quiere [e] acabar e auer porfirme puede pedir al juez que le mande a la otra parte q̃l cũpla el cãbio, o q̃ peche [f] los daños, e los menoscabos, q̃ le vinieron por aq̃llo quel non quiso cõplir, porq̃ lo non quiere acabar. E estos menoscabos a tales llaman en latin interesse [g]. Mas si el cãbio fue fecho tã solamẽte por palabras, diziẽdo assi la vna delas partes, quiero cãbiar tal mi casa cõ vos, e la otra parte dixesse simplemẽte, q̃l plazia sin otro promet imiento, assi como sobredicho es, entõce biẽ se podria arrepẽtir q̃lquier delas partes, [h] e nõ seria tenudo de cõplir el cãbio q̃ dsta manera fuesse fecho Esi por auẽtura el cãbio fuesse ya comẽçado a cõplir por fecho de algũa delas partes, dãdo o etregãdo la cosa q̃ prometiera de cãbiar, e la otra parte despues desto nõ quisiesse [i] dar lo q̃ prometiera, estõce dezimos, q̃ es escogencia [k] de aq̃l q̃ lo cũplio, de cobrar lo q̃ dio, o de demãdar al otro los daños, e los menoscabos q̃ le vinieron por esta razon. E estos menoscabos se deuen judgar, e pechar por jura [l] de aq̃l q̃ los deue rescebir esti mãdolos primeramente el judgador.

Ley. IIII. En que manera se puedde desfazer el cambio despues que fuere fecho.

allegat gl. in c. cũ inter. R. senioré de electio. & idem vult in h cũ quis co. 8. C. de iuris & fact. ignо. & idem tenet Ludo. Roma. ex eo quod standũ est iuri ciuili, vbi aliud nõ reperitur cautũ de iure canonico. in l. si pecuniam. in prin. de condi. ob causam & in hoc etiam videtur inclinare Ias. in ibidẽ. Bal. tñ in rubric. C. de rerũ permuta. dicit qđ non est licitũ de iure canonico pœnitere in contractu permutationis inito etiam pacto nudo dicens notabiliter qđ non habet locũ pœnitentia libera vbi est fides debitũ. bene tñ secũ eũ haberet locũ pœnitentia ex defectu fidei nõ seruatæ ab altera parte, quæ appellatur defectus causæ. & sic Bal. ibi declarat dicta sua alibi, scilicet qđ si pars altera impleat ex parte sua, nõ licet pœnitere: secus si nõ adimpleat. & idẽ tenet Ange. in l. in traditionibus. ad fi. ff. de pactis, & Alex. in d. l. si pecuniã. in prin. co. 5. vnde dicendũ est quod inquantũ ista. l. loquitur de pœnitentia libera in quolibet ex permutantibus non procederet hodie stante d. l. regni quæ vult dari actionẽ ex pacto nudo. & sic si altera pars parata esset adimplere, non esset licitũ alteri pœnitere, quemadmodũ erat de iure antiquo interueniente stipulatione: si tamen altera pars nollet, seu differat adimplere licita erit pœnitentia ex defectu causæ & fidei non seruatæ.

i ¶ *Non quisiesse.* Innuit quod si voleat, non erit alij locus pœnitentiæ. cõtrarij tamen videtur probari in d. l. dedi. §. sed si tibi. ff. de condi. ob causam & tenet Albe. in d. l. ex placito. per glo. ibi quia talis contractus vestitus est adimpleti, non alij: & quod hic dicitur procederet ad hoc, vt possit petere interesse, si illud elegerit, vt subdit. nõ vero hoc dicit ideo quod non sit licitum pœnitere. H. die tamen sẽper dicta l. regis de qua supra glo. proxi. altero volente adimplere, non erit adimpleti locus pœnitentiæ.

k ¶ *Escogencia.* Adde. C. eo. dicum precibus.

l ¶ *Por jura.* Et sic in contractibus innominatis iuratur in litẽ. vt hic. q. & sub dubio forte dixit gl. in l. naturalis. §. sed cum facto. ff. de præscri. verbis. vel die, quod ex permutatione oritur actio bonæ fidei, vt in §. actionum. instit. de actio. vnde nimirum si iuretur in litem vt in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. sed quod in omnibus contractibus in nominatis iuretur in litem habes infra eod. tit.

¶ *Lex VI tit.*

» Celato vitio rei quæ permutatur, rescinditur permutatio infra tempus quo & venditio rescinditur & in casibus in quibus venditio rescinditur & permutatio. Item tenentur permutantes ad inuicem de euictione. hoc dicit.

1 a ¶ *Desfazer el cambio.* Adde l. sciendum. §. fi. ff. de a dili. edicto.

¶ *Lex V.*

» Contractus innominatus est pactũ, seu conuentio facta nõ habẽs nomen certum: & fit quatuor modis. Vno modo vt des & est permutatio. Alio modo do tibi rem nõ consistentẽ in pecunia numerata, vt quid facias: tuque, sic recipiens teneatur facere vel restituere si hoc vult qui dedit alias soluet interesse iuramento dantis cũ moderatione taxatione. Tertio modo facio vt des: & tũc cõpleto facto teneatur dare alteri cum interesse post mora per iuramentum cũ iudicis taxatione. Quarto modo facio vt facias: tunc si vnus faciat alter tenetur facere: alias soluet interesse cum iuramento. h. d.

1 b ¶ *Segũ leyes.* Sũpti glos. azo. C. eo. in summa & a gl. in rubr. C. eo. vt exhoc infert Bar. in l. 2. ti. de iure iurando transactio est cõtractus innominatus. Et idẽ vult gl. in l. si ita apud acta. C. de transact. Alibi etiam dicit Bald. quod qñ contractus parit actionem sui nominis, tunc est nominatus: alias est innominatus. Bald. in l. 2. C. qñ licet ab ẽpt. discc. & adde eundẽ in rubr. C. de rerũ permu. & nota qđ cõtractus innominatus iudicatur secũdum naturã contractus nominati, cui assimilatur nisi aliud actũ fuerit. l. 1. §. si quis seruum. ff depo. & vi. per Bar. in l. 1. §. diuus. co. 1. ff. de var. & extraor. cog. & p Io. de Pla. in l. domini. C. de agric. & censi. li. 11. & licitũ est arguere de contractibus nominatis ad innominatos Bald. in l. petens. col. 1. C. de pactis.

2 c ¶ *Manera es dellos.* Intellige de contractibus respectiuis, quia tantũ sunt quatuor, vt hic & in l. naturalis. ff. de præscri. verbis. sed contractus innominati non respectiui sunt infiniti, & multa possunt exempla trahi & vnũ habes in l. si gratuitã. in prin. ff. de præscri. verbis. aliud in pacto nudo. gl. in l. 1. in prin. in gl. magna. ad fi. ff. de actio. & oblig. & dixi de alijs in glo. precedenti.

3 d ¶ *Dineros contados.* Nam tunc esset empt. dict. l. naturalis:

e ¶ *En su escogencia.* Vi. l. 43. infrati. 24. ea. part. & quæ ibi dixi. 4

f ¶ *Con su jura.* Et sic in contractibus innominatis etiam extra permutationem iuratur in litem, vt hic & dixi supra eo. l. 3. 5

g ¶ *De en gño* Hoc intelligit Azo. in summa. C. eo. & gl. in d. l. naturalis. §. q. ii facia qñ. ex adimpleméto facti non adest tm aduersario, q congruat quãtitati promissę: alias etiã datur actio præscriptis verbis, vt notatur in l. cũ mota. C. de transactio. 6

¶ *Titulus. VII. in summa.*

¶ *Mercadores.* h

Aduerte quia in curia mercatorum iudicari debet de bono & æquo omissis iuris solennitatibus. vi. per Bart. in l. si ide iussor. §. quedã. ff. manda. & l. Quintus mutius. eo. tit. & g. Ad ti. Bald. in l. si pro C. de ea. col. fi. C. mãnũdada. qđ debet in nis. & telligi de iuris mersolennitatibus cator & apicib9 quæ negotij veritatem non attingunt: non autẽ intelligi debet alias. seruari tamen debẽt. ll. & iura ciuilia secundum Bar. in d. §. quædã. & dicit Ange. cõs. 219. incipit arbitrator dictam pœnã. col. 2. q. in curia mercatorũ nõ põt peti pœna, nisi inquantum effectualiter interfit. refert & sequitur simpliciter Frẽci. de Are. in l. eadem. §. Cato. col. 1. ff. de verbo. obli. quod tñ nititur impugnare Ias. in l. 2. §. item si in facto. col. 6. eo. titu. & adde adp. edicta Abba. in c. dilecti de iudi. & de prioribus & consulibus mercatorum, an possint facere statuta pœnalia, vid. Bal. in l. 2. C. quomodo. & quando iudex. & de consuetudine quod etiam in magna quantitate credatur libris mercatorum, an valeat. vi. per Abb. in ca. bonæ. el. 2. col. fi. de postul. prela.

¶ *Titulus. VII. De los omẽs que propriamente son llamados mercadores.*

¶ *Lex. I.*

» Mercator dicitur emens res cum intentione vendendi eas causa lucrinec debet miscere aliquas res cum mercibus falsificando eas vt deteriorentur nec vnam rem sub nomine alterius rei vendere: & tenetur vendere cum iustis põderibus & mẽsuris illius regni, & portet merces p vias cõsuetas & soluat vectigal vbi soluere debet. h. d.

Cambiando vn omẽ alguna cosa suya con otro, assi como sieruo, o bestia: deue dezir las tachas, e las maldades que son en aq̃lla cosa que cambia a aquel con quien faze el cambio. E si lo encubriere a sabiendas, puedese desfazer el cambio [a] por esta razon, fasta aquel plazo, e en aq̃lla manera que diximos desuso, delas cosas que assi fuessen vendidas. Otrosi dezimos, que se puede desfazer el cãbio por todas aquellas razones que dezimos en el titulo ante deste, porque se puedẽ desfazer las vendidas. E aun dezimos, que los que cambian son tenudos de fazer lano el vno al otro la cosa que con el cambia.

¶ *Ley. V. Delos pleytos que son llamados en latin contractos innominatos que han semejança con el cambio.*

Contractos innominatos en latin, tanto quiere dezir en romance, como pleytos e posturas, q̃ los omes ponẽ entre si. e q̃ nõ han nomes señalados [b]: e son quatro maneras dellos [c]. La primera es quãdo alguno da su cosa por otra, e este es cãbio d̃ q̃ fablamos en las leyes ante desta. La segũda es, quãdo alguo da su cosa a otro solo q̃ no le den dineros cõtados [d] por q̃ le faga otra por ella. Ca entonce dezimos, q̃ si aq̃l non cõpliesse lo q̃ prometio en su escogencia [e] es del otro, de demandarle la cosa q̃ le dio por esta razõ o q̃l peche los daños, e los menoscabos, q̃ porende recibio, los quales deuen ser creydos cõsu jura, [f] e cõ estimacion del judgador. La tercera es, quãdo algund ome faze a otro algũa cosa señalada por q̃ le de otra, ca si despues q̃ la ouiesse fecha nõ le diesse aq̃lla q̃ le auia prometido, puede la demandar, como en razõ de engaño, [g] e deuele ser pechada con los daños e los menoscabos, assi como de suso diximos. La quarta es quando algũ ome faze alguna cosa a otro, por q̃ le faga aquel aquien la faze otra por ella. E en esta razon dezimos, que quãdo alguna de las partes fizo lo q̃ deuia, que puede demandar a la otra, quel cũ plaio que le deuia fazer, o quel peche los daños, e los menoscabos que recibio por esta razõ, los quales deuen ser estimados segun sobredicho es.

Titul. VII. De los

mercadores, e delas ferias, e de los mercados, e quales son llamados mercadores, e del diezmo, e del portadgo que han a dar por razon dellas.

Mercadores [b] son aquellos omes que señaladamente mas vsan entresi vẽder e comprar e cambiar vna cosa por otra. Porq̃ las riquezas e las ganancias q̃ fazen comprãdolas, e vẽdiendolas, allegã señaladamẽte en las ferias, e en los mercados mas a menudo q̃ en los otros lugares. Onde pues q̃ en los titulos ante deste, fablamos delas vẽdidas, e de las cõpras e delos cãbios: queremos aqui dezir en este titulo delos mercadores, e delas ferias, e delos mercados. E mostraremos quales son llamados mercadores: e q̃ es lo q̃ han de fazer e de guardar. E despues fablaremos delos mercados, e de las ferias, como deuen ser guardadas. E sobre todo esso diremos de los portadgos, e de todos los otros derechos, q̃ han de dar los mercadores, por razõ delas cosas, que passan de vnas tierras a otras, en que ganã, e fazen de su pro.

¶ *Ley. I. De los omẽs que propriamente son llamados mercadores.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 a ¶ *Mercadores.* Habes hic qui proprie dicantur mercatores: nã requiritur q̃ exerceant negotiationem quæstuariam, vt hic vides & tenet S. Tho. 2. 2. q. 77. arti. 4. & qd sæpius id faciant. de quo vi. per Bart. in l. legatis in prin. ff. de lega. 3. & per Bal. in rubri. C. de constit. pecu. in fi. vbi limitat nisi matriculetur in matricula mercatorum nã ex hoc dicitur mercator, licet non sæpius exerceat mercantiã: sed in prin. ff. veteris 2. colicit idẽ Bald. non sufficere in scriptionẽ matriculæ: nisi sit solitus gerere mercantiam.

2 b ¶ *Ni boluiendo.* Licitum tñ erit venditori bladorum commiscere triticum, vel hordeum corruptũ cũ incorrupto: quia additione noui velatur veteris corruptio: sicut in additiõe boni veneni tollitur & velatur nocumẽtum mali, & fit optimũ antidotum. l. quod sæpe §. veneni. ff. de cõtrah. empt. facit l. qui venenũ. ff. de verbo. significa. ne que obstat si dicatur quod cõmixtio frumẽti incorrupti cũ corrupto videatur quædã deceptio seu falsitatis species, vt hic & in l. faccularij. vbi gl. ff. de extraor. crimi. quia potest hoc discerni ad visum qualis sit & omnibus apparere secus tamen esset in alijs rebus quæ discerni non possunt. secundũ Io. de Pla. per tex. ibi in l. 1. C. de conditis in publicis horreis. li. 10. quem tex. etiam inducit Bar. ad commiscentes ceram corruptam cum incorrupta, quod non dicatur ceram falsare. in contrarium tamen facit, quod habetur in pragma. Regum catholicorum. fol. 116. contra immiscentes paleam, puluerem, vel alia huiusmodi cum frumento. die quod ibi non prohibet mixturam frumenti cum alio frumento, & est ibi in prohibitis diuersa ratio. Si tamen in summitate saccorum venditor poneret bonum frumentum & intus malum & corruptum: tunc puniretur extraordinarie. vt in d. l. sæcularij. & adde l. 8. titu. 6. par. 7.

In no. rec. est l. 1. ti. 5 lib. 1.

3 c ¶ *Tres otra.* Adde d. l. 8. titu. 16. part. 7.

4 d ¶ *Peso e medida.* Vt in l. 7. tit. 7. part. 7.

5 e ¶ *Por caminos y ſados.* Vide infra eodem. l. 6.

¶ *Lex. II.*

Mercatores non facian inter se monopolium de re non vendenda ni si pro pretio certo: vel etiam officialis vel de non exercendo officium nisi per eos recipiatur officialis & socius: aut de non docendo officium nisi certis: quod si fecerint non valeat etiã si iuramento firmetur, quia est contra vtilitatẽ publicam: possunt tamẽ hoc facere cũ consensu & scientia Regis: & contra facientes perpetuo exulabũt & eorũ bona Regi applicantur. iudices autem & maiores villæ prædicta fieri consentientes & non infirmantes vel regi non denunciantes: monopolium scientes soluant regi quinquaginta libras auri. l. d. Habuit ortum a l. vnica. C. de monopolijs.

5 f ¶ *Nin otros semejantes.* Ex ista l. videntur prohiberi ille impositiones, q̃ vulgo dicuntur tiancos. De quibus vid. pragma. 77. mihi est fol. 94 & vid. per Socinum cõsi. 272. vol. 2. & Bar. in l. fi. col. 4. vers. quero super quibus. ff. de colle. illi.

6 g ¶ *Otorgamiento del rey.* Ex priuilegio ergo regis posset quis hoc ius, vel simile prætendere, vt notat glo. ia l. ſane. ff. de iniur. vbi glo. dicit. qd̃ potest concedi priuilegium q̃ quis solus pisce tur in certa parte maris, & alios posset prohibere, seu q̃ in tali loco, & nõ alibi carnes vẽdantur: vt in e. significante. & ibi notat Abb. de appella. & etiam Inno. & alij doct. & si hoc est quę sibi le priuilegio: si militer & consuetudine vel præscriptione quia q̃ priuilegio acquirit & præscriptione acquiri põt. ca. cũ cõtingat. de foro cõpeten. ca. duo simul. de offi. ordi. ca. nouit de iudi. Oldr. cõsi. 172. & notatur in d. ca. significante. Aduertetñ: quod non sufficeret præscriptio vel cõsuetudo lõgi tẽporis, quacontra ista l. nõ valeret cõsuetudo sicut nec statutũ inferiorũ tãquã iniquũ secundũ Inno. in cap. cũ accessissem. de consti. dum respondit ad l. 1. C. de monopol. Requiritur ergo consuetudo immemorialis quæ habeat vim priuilegij. ca. super quibusdã. de verbo. significã. & ita tenet Philip. Decius in d. c. significante. col. fin. qd̃ bene procederet in his: quia non possunt fieri absq; priuilegio vt hic, vt minor præscriptio q̃ immemorialis non sufficeret: sed si priuilegiũ nõ esset necessarium minori tẽpore acquiri posset, veluti si quis esset in consuetudine prohibendi alios ne irent ad aliud molendinũ, vel furnũ, quia tale ius bene acquireretur ex eo tẽpore, quod prohibiti acquierunt prohibitioni per tẽpus legitimũ ad præscriptionẽ cõplendã, vt & dicit Abb. in d. cap. significante in primo notabili. & per Bal. in l. item lapili in 3. quæst. ff. de rerũ diui. vbi subdit notabiliter qd̃ ex causa publicæ vtilitatis poterit infringi illa seruitus, qd̃ solus habeat molendinũ. per l. fi. C. de seruituti. & adde Abb. ad prædicta in c. Abbate sancti Siluani. co. 2. de verbo signifi. glo. & doct. o. in l. qui luminibus. ff. de seruitu. vrba. prædio. aduertant tñ principes cõcedentes ista priuilegia, ne concedant contra publicam vtilitatẽ neue obdirandum vnũ, alios destruant, neq; dona ingenij & naturæ quæ Deus dat hominibus principes prohibeant, iubendo: quod vnus solus exerceat talem artem, vel tale officium: sed præ oculis habeant Deum & publicam vtilitatem: cui ex iuncto regimine inseruire debent. ¶ *Lex III.*

7 g Inno. rec. est l. 8. ti. 20. li. 9.

Consuetudo vel Regis priuilegiũ põt ferias concedere, nõ alius & in eis non põt peti maius tributũ quã a rege cõcessum: nec dominus loci aut quiuis alius ferijs durantibus potest petere debitũ a mercatoribus, nisi tributa nundinarum, vel debita in illis ferijs, vel anterioribus ferijs cõtracta, & priuilegiũ ad nundinas de nouo cõstitutẽdas perdit decẽnio: si eo nõ vtat. h. d. Habuit ortũ a l. vnica. C. d nũdinis

In no. rec. est l. 1. p totũ. tit. 28. li. b. 9.

8 h ¶ *Diez años.* Adde l. 42. tit. 18. part. 3. & quæ ibi dixi.

1 a ¶ *Ferias.* Intelligẽ de præcipuis & solennibus ferijs secundũ Bal. in l. vnica. C. eo. quas vulgus appellat ferias. & fiunt semel vel bis in anno. & istæ ferię non possunt cõcedi, nisi ab Imperatore, vel rege. tex. in l. 2. ti. 1. part. 2. & nota. q. edictũ de ferijs est permissorũ, vnde nẽs feriæ censentur prohibitę, nisi reperiantur & demõstrẽtur permissæ

In no. rec. est l. 1. p totũ. tit. 28. li. b. 9.

vi. l. 1. & per totum. tit. 7. li. 6. ordi. vi. infra cal. in glo. por su priuilegio.

¶ *Los cotos e ambraron.* de immemoriali cõsuetudine intelligerem q̃ æquipollet priuilegio. c. super quibusdam. 6. præterea. de verb. significe.

3 c

4 d ¶ *Por su priuilejo.* vt in l. 1. ff. & C. de nundinis. & l. 2. tit. 1. part. 2. & intellige, vt sint priuilegiatæ. ut dixi supra in glo proxi, vel vt possit ibi fieri aliqua franchisia, alias possent fieri sine priuilegio cum commercia sint de iure gentium. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure.

5 e ¶ *Conoſcido.* Limita nisi esset debitum ex maleficio secundum Bald. in l. 1. C. eod.

6 f ¶ *Mercadores en el.* Nota hoc verbum: nam non ita bene expressum reperies de iure communi quia d. l. 1. C. de nundinis. tantum loquitur de imperante rescriptum nundinarum: vnde si dominus loci & nõ elues imperarent vide batur, quod ipsi possent mercatores conuenire tempore nundinarum: contrarium tamen dicit ista l. & satis videtur de mente. d. l. 1. quia ciues, in quorũ fauorem sunt nundinæ, satis videntur & ipsi impetrasse. & adde Ange. & in l. hæres absens. §. si quis tutelam. col. 3. ff. de iudi. vbi & dicit q. si feriæ fiunt Florentię non possunt ciues florentini venientes ad nundinas conuenire.

¶ *Nin tomarles.* Adde l. fi. tit. 7. lib. 6. ordi. rega.

¶ Ley. IIII. como los mercadores ſ e ſus coſas deuen ſer guardados.

MAs tierras e los lugares, en que vsan los mercadores, a leuar sus mercadurias, son por ende mas ricas e mas abodadas, e mejor pobladas: e por esta razõ deue plazer a todos cõ ellos. Onde mãdamos, q̃ todos los q̃ vinierẽ a las ferias de nuestros reynos, tambien christianos como judios, e moros, e otrosi los q̃ vinieren en otra sazon qualquier, a nuestro señorio: maguer non vengan a ferias, que sean saluos, e seguros, sus cuerpos, e sus auer es, e sus mercadurias, e todas sus cosas tambien en mar, como en tierra, en viniendo a nuestro señorio, e estando y, en yendose de nuestra tierra. E defendemos, que ninguno non sea osado de les fazer fuerça, nin tuerto, nin mal ninguno. Esi por auentura alguno fiziese contra esto robando a alguno dellos lo que traxese, o tomando gelo por fuerça: si el robo, o la fuerça pudiere ser prouado, por prueuas, opor señales ciertas: maguer el mercader non prouase quales eran las cosas q̃ le robaron nin quantas: el juez de aquel lugar, do acaescieſse el robo, deue recebir la jura del catando primeramente, que ome es, e q̃ mercadurias suele vsar a traer. E esto catando, apreciando la quantia, sobre las cosas que le da la jura, deue le fazer entregar de los bienes de los robadores, todo quanto jurare que le robaron, con los daños, e los menoscabos, quel viniesen por razõ de aquella fuerça, quel fizieron, faziendo de los robadores aquella justicia que diximos en el Titulo de los furtos.

¶ *Lex. IIII.*

Venientibus ad regnum seu ad nundinas vel alia de causa mercatibus si eorũ bona auferantur violenter: pbata violẽtia licet de rebus non probetur iuratur in litem: eõsiderata per iudicẽ mercatoris persona & rebus quas consueuit portare vt tax ita quantitate rerum super quibus iuratur: quantum interuerit cũ cãnis & interesse soluat & bonis præ donis eos nihilominus corporaliter puniendo: & nõ minuẽto põdone nec eius bonis sufficientibus cõeri lũuel dãs subcuius dominatione cõmittitur præda soluet mercatori sic ablata. h. d.

¶ *Maeſtras.* Ad-degl. in l. 1. C. de nũdinis. & q̃ sint mercatores publice vel le eis, secundũ Bal. in l. Maecdonianũ. C. ad macedo. & vi. l. 2. & ibi Bart. ff. de nundi. dignior autẽ est ciuitas si abundantiã rerũ habeat ex territorio, prio quã si per mercatores abundet & videtur cẽ seeu ri eũ propter belloru euentus & diuersa viarũ discrimina, d facili posset impediri victualiũ deportatio, est & hoc vtilius ad cõuersationẽ ciuilẽ nã ciuitas q̃ ad sui sustentationẽ mercatorum multitudine indigere necesse est vt continuũ extraneorũ cõfluxum patiatur. extraneorũ autẽ cõuersatio corrũpit plurimũ ciuiũ mores secundũ dã Aristotelẽ in politica: quia necesse est euenire vt homines extranei alijs legibus cõsuetudinibus enutriti in multis aliter agant quam sunt ciuium mores. hæc beatus Tho. de regi. princi. cap 3.

1 ¶ *Moros.* Non intelligas de hostibus cum quibus est bellũ quia supra dixit de nuestros reynos. & patet in l. mercatores. C. comer. & mercato. vid. l. 22. tit. 5. infra ead. part. & Bart. in l. fi. ff. ad leg. iul. maiestatis.

m ¶ *Seguros.* Plenior est hic securitas, quã illa de qua in l. fi. C. de nundi.

n ¶ *Tendo ſo.* An fuit necesse hoc exprimi vel sufficiebat securitas data venientibus absque eo quod dixisset & redeuntibus. vi. l. vtimur. & ibi Bart. ff. de sepul. viola. & l. 1. & ibi Bart. C. de naufcu. lib. 11. & Alexan. cons. 46. volu. 2.

o ¶ *Quanto jurare.* Adde l. si quando. C. vnde vi. & l. 8. tit. 3. supra ea. part. & l. 11. tit. 9. & l. 9. tit. 16. infra. 7. part.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Lex. V.

»Quicunq; siue sit clericus vel miles soluer regi de rebus quas portat ad regnum ad vendendum octauã partem nisi aliter speciali priuilegio sit munitus non tamen soluitur vectigal de rebus quas quis inveh:tru &cal ciatu suo & familiæ portat: nisi illud vendat: nec de his quæ ad suarũ possessionũ cultu ram portat: nec de rebus ad regem portatis: nec scholaris de libris, nec legarus ad regem missus: de his quæ causa sui portat dum tamen non pro se pro vendendo portare, mercator autẽ non denuncians collectori vectigalis nec illud soluens perdit celatum & cogitur soluere vectigal, item extrahens a regno res vetitas: perdit illas nisi a rege habeat licentiam. h. d.

7 a ¶ *El conteje, o el Señor.* Nota bene: quia non habetur hoc ita expressum de iure communi. nam. l. ne quid. ff. de incen. rui. naufra. non ita clare decidit. & tex. in authen. vt nulli iud. cũ §. quoniam vero. colla. 9. vult contrarium. & limita. & intellige secundum Bar. & Ange. in d. l. ne quid. quando villa vel castrũ, vel dominus poterat prohibere robariam, & non phibuit. & sic requiritur q̃ sciat & prohibere valeat. & satis secundã Angel. intelligitur potuisse prohibere, si in locis suspectis potuit tenere custodes & noluit retinere: nã ciuitates & domini obuiare debent insidijs retinendo custodes in insidiosis locis, in quibus maleficia solẽt perpetrari per legẽ primã. C. de lito. & itine. custo. lib. 12. & idem vult Bal. in c. 1. in parte marchio. col. 2. de his qui seu. dare possunt. dicens quod comites & barones tenentur curtes suas, in quibus colligunt pædagia, tenere securas a latronibus: alias tenentur eme dare damna deprædatis. limita etiam & intellige, nisi illi qui fecerũt violentiam, erant fortiores secundum Bal. in l. ii. ideo. C. de his quibus vt indig. per tex. in c. n. de pœnis. lib. 6. & l. sed & de damno. vbi idem Bal. ff. loca. & satis hoc coprehenditur in præcedenti limitatione. & eadem ratione idem est dicendum si maleficium est cõmissum in confinibus villæ & incontinenti de prædator se trãsulit ad aliud territorium, vel si de nocte fuit commissum maleficium, ita quod in notitiam dom ini vel hominum villæ maioris partis eorum, non venit secundum Bar. in l. 1. §. occisorũ, ff. ad Sylla. & in d. l. ne quid in l. in delictis. in prin. ff. de noxa. & tene menti dictum Ang. quatenus dicit teneri ad custodiam. & adde Angel. de Aret. in suo tractatu maleficio. in parte fanta publica. col. 14. ver sic. q uid si statuto cauetur. vbi videas. & certe quando dominus, vel ciuitas habet iura prædagij, quæ colligit a trabseuntibus. vt dixit Bal. in d. §. marchio satis bene procedit dictum Ange. si vero non perciperet forte non tenere tur ad custodiam continium. & si neglexit vel prohibere non valuit, non teneretur ad emendationem damni, sed an sicut probatur per iuramentum derobati extimatio rerum seu res derobatæ contra deprædantem, vt hic habetur, eodem modo probetur contra dominũ, vel villam? Bar. in d. l. ne quid. colũ. 2. versi. quæro tunc tenet q̃ nõ & quod talis modus probationis, cãtum habeat locum cum agitur contra delinquentem. vi. Bal. (vbi late disputat) in §. conuenticulas colum. 2. de pace iura. firmam. & nota quod si damnum passus est de illa ciuitate, in cuius territorio facta fuit prædа, ipse etiam contribuere debet in solutione collectæ, secundum Bar. alias Nico. de Neapo in l. amicissimos. §. 1. ff. de excusa. tuto. adde etiam ad istam l. fin. tit. 4. li. 3. vi. l. 4. & l. 13. lib. 2. ordi. rega. & l. 76. in. ll. styli. & quid si in via communi duarum villarum esset factum maleficium, dic quod quelibet villa tenetur in solidum, & vna earum soluente altera liberatur. secundum Bal. in l. si plures. col. 5. C. de condit. insertis. adde in ista materia, quę nota Lucas de Penna in l. 2. C. de nauira. lib. 11. vbi. & an requiratur, q̃ monitio præcedat de custodiendo.

8 b *Tu eres señor.* De quo dominio intelligitur. vid. per Bar. in d. l. ne quid, vbi concludit, posse intelligi, tam de domino agri, quã de domino ciuitatis, vel villæ si prohibere potuit & non prohibuit, & forte idem potest dici de iusticiario domino perpetuo, ibi posito a rege nam & hos iuridicos, dominos appellamus, vt tradit Ioan. F. b. in §. sed iste quidem. colum. 7. instit. de actio. & idem in gubernatoribus, seu iudicibus, perpetui, nam largo modo dicitur habere dominium, qui habet præeminentiam. l. 1. §. 1. ff. de publica. & ex notatis per Bar. i. l. Titia. ff. de lega. 2. Sed quid si iudex non sit perpetuus, sed ad tempus, qui fuit negligens in faciendo custodiri ciuitatem: vel confinia: & poterat prohibere aliquam rapinam, quę fuit sequuta: videtur dicendum idem esse, & quod teneatur ad emendam partì. læsæ, cum sit eadem ratio, & quia talis debet iudex ex officio prohibere. l. illicitas. §. illicita. & §. ne tenuit. ff. de officio præsi. debet prohibere iudex, ne male ficie fiant. Bal. in l. 2. C. de seruis fugi. & adde l. si super possessione. C. de transact. vid. d. l. si. tit. 13. lib. 2. ordi. rega.

Ad l. C. de vectiga.

In no. rec. est l. 4. ti. 4. li. 3. vi. l. 4. & l. 20. ti. 23. li. 4.

Et in d. l. 4. ti. 4. li. 3. nou. reco.

6 a ¶ *Para si mismo.* Adde. l. vniuersi. C. de vectig. & commiss. l. si publicanũt. §. de rebus. ff. eo. & l. sed & ipse. ff. naute caup. stabul. & nisi aliud probãtur, crederetur iuramento dicentis sui vsus causa portaret. si persona deferentis qualitas aliud suaderet secundum Ioann. de Pla. in l. 1. C. de lito & iti. custo. lib. 12. & ibi quod talis probatio debet esse in promptu.

7 b ¶ *Compaña.* Approbat glo. in dicta lege. vni uersæ. vbi Iacob de Aret. tenebat contrarium secũdum Alber. C. de vectiga. & cõmiss.

8 c ¶ *En lo vendere.* Eo enim, q̃ vendit paret q̃ non sui vsus causa portabat vt hic & nota bene: forte tamen hoc intelligendum est, quando statim venderet: si tamen vsus fuit eo quia sui causa portabat, & postea mutato proposito: quia forte indigebat, vendidit: non videtur quod teneatur ad solutionem tributi. argu. l. 1. & qui ibi notat Ioan. de Plat. col. ũ. C. de impo. lucra. descrip. li. 10. argu. l. si tamen. ff. ad macedo. & l. 1. §. non autem. versi. vnde quæritur offilius. ff. de exercitoria.

9 d ¶ *Verdadera.* Adde l. vniuersi. C. de vectigal. vbi glo. dicit. & Alberic. quod non procedet in his quæ portantur pro domo faciendа vel refi:enda.

10 e *Para el Rey.* Ad de. l. licitatio §. fiscus. ff. de publica. & quę habentur in l. §. in quaterno gabellarum. & Bal. in l. 2. C. an seruus ex suo facto. Bart. in d. §. fiscus.

11 f ¶ *Libres.* Adde glos. in auh. habita. C. ne filius pro patre. in verbo speciali. vbi vide Bal. & Ioan. de Pla. in l. 3. C. de mune. patrimo. lib. 10. & in l. medicos. C. de profes. & medicis eodem lib. vid. etiam de alijs de quibus non soluitur vectigal. in gl. l. si publicanus. §. 1. ff. de publica. vt vectigal.

12 g ¶ *Por mensajeria.* Adde l. legatis. C. de vectigal.

13 h ¶ *Lugares de se suele pagar.* Est enim culpabile deuiare a recto itinere. l. si quis. de cursu public. lib. 12. & dicit Bald. in l. cũ proponas. col. 1. C. de nauti. fœno. q̃ ille qui non tendit per locum consuetum præsumit q̃ turire contra deue. tum: occasio enim fraudandi tolli debet. & limita nisi metu hostium vel impetu maris, non seruaret locũ nautagij vel itineris soliti. l. 2. §. si quid. ff. si quis cautio. Bal in d. l. cum proponas colum. fi. ad fin.

14 ¶ *Decir verdad.* Adde l. omnibus. C. de vectigal. vbi vide glo.

15 ¶ *Perdan.* Statim ipso iure. vt in l. cõmiss. ff. de publica. sed vid quę dicam in l. sequẽti in gl. super verbo afforrasse. & glo. in d. l. cõmissa.

16 1 ¶ *Dexelo suyo.* priuilegium militis est hoc. vt in d. l. omnibus & idẽ videtur dicendũ de ecclesia. vt in. §. nouarũ. vbi gl. in parte trãlationis. 16. q. 1. gl. in c. tributũ. 11. q. 1. quid tamen si ecclesia nõ. solueret ca nonẽ emphyteoticũ. vi. per Spec. tit. de restitu. in fine §. qs autẽ. col. 8. & ibi in addi tione. & Bal. in l. placet. C. de sacrosanct. eccle. & in c. 1. col. 3. de aliena. feudi. qd autẽ in mmore. vi. j. cod. l. pxim.

17 ¶ *Canalles.* Et sic antiqua est. p. hibitio de eg non extrahendis a regno.

¶ *Lex. VI.*

»Denians cau sa vectigalis celandi perdit mercedẽ: qui bus nõ soluit: nisi sit minor. xxv. & maior xiiij. annorum dum tamẽ cõtra eũ non probetur q̃ scienter & maliciose celauit: vel nisi sit impubes aut res quę celatur erat seruus & antequã peteretur erat per celantẽma numissus: aut res ante moritur vel perditur: vel per quinquennij spacium collector peterenc.

¶ *Dexelo suyo.* Hodie non soluit nisi quadruplum & non confiscandit quando recto itinere transit & non soluit si vero transeat per loca deuia tunc procedit ista. l. & ita declarat dicta. l. 9.

¶ *Menor de catorze años.* Adde l. imperatores. in fi. ff. de publi. & vectig.

¶ *Menor de veynte e cinco años.* Adde. l. si ex causa. §. si in cõmissum. ff. de iure post. erit opus restitutione in integrũ. & ita intelligit ista. l. & d. l. imperatores. sed hæc. l. partitę vult non esse necessariã restitutionẽ. in c. 1. §. præterea el primo. de prohi. feu. alien. per Frederi. §. quod si dãs feudi vult, q̃ minor non restituatur: ob id, quod non potuit inue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiscutam intra annum constituat eum in vera contumacia per monitionem parium curiæ, & adde in materia l. si minoris. C. de admin. tutto. & loan. de Plat. in l. pen. C. de fide instru. & iure hastæ fiscalis. li. 10. & l. a. C. de fundis patrimo. lib. 11.

y a ¶ *Afforrasse.* Adde. l. 1. C. de vectigali. & aduerte quia ista. l. vult quod etiam si sit omissa professio serui & vectigal non fuit solutum, teneat manumissio facta ante motã quæstionem cõmissi & dñs in nullo teneatur, cuius contrarium tenet glos. & doct. communiter in d. l. 1. qui intelliguntillã l. quibi nõ fuit omissa professio: sed tantum fuita vectigali. solutiõe cessante, & hoc propter timorem contrarij quod format. ex. l. cõmissa. ff. de publicanis. vbi, propter omissam professionem, statim res confiscatur. & sic isto casu cã manumittit, iam non est dominus. & sic non debet tenere manumissio, certe est difficile contrarium, vnde forte oportet dicere quod per istas ll. partitarum licet sit omissa professio, noa incidat res ipso iure in commissum sed exigatur sententia, & quod hoc voluit l. supra proxi. in verb. pierdan. quod non significat ipso iure: sed per sententiam. vt tenet gl. & doct. in l. si quis tantam. C. vnde vi. Feli. in cap. 2. columna 2. de rescript. & ista etiam. l. quæ vult tenere manumissionem serui ante motam quæstionem commissi.

m

6 b ¶ *El portadgo.* Contrarium dicebant docto. in dict. l. 1. C. de vectigal. & commil. etiam in casu in quo secundum eos tenebat manumissio serui.

7 c ¶ *Deue lo perder.* Vides ergo quod loquitur ista. l. etiam in casu in quo seruus perditur, q̃ non est vbi tãum cessatum est a solutione, si professio non fuit omissa. & sic vult etiam si professio sit omissa, quod teneat manumissio, dummodo sit ante motam. q. commissi

8 d ¶ *Estimacion.* Adde. l. 2. de vectigal. & sic licet res incidat in commissum: tamen debitor non tenetur si res pereat casu fortuito, vel culpa leui, vel leuissima: secus si dolo vel lata culpa. vt in l. 2. vbi infert ex hoc Bal. quod si quis portabat frumentum contra deuectum. & sic illud debeat perdere: tamen si in itinere obuiauit piratis & deroba-

9 e uerint eum quod non tenebitur fisco ad extimationem frumenti.

10 f ¶ *Cinco años.* Adde. l. 2. C. de vectiga. & commis. & Francis. Balb. in In no. rec. est l. 19. ti. 17. li. 9 suo tracta. præscrip. char. 50. colum. 3. versũ. si vero non sunt in corporata. & Bar. in d. l. commissa. in fi. ff. de publica.

¶ *En los derechos.* Nota hoc quia de his nihil dicebatur in d. l. 2. adde. l. 129. in quaterno gabellarum.

¶ *Ley. VII.*

» De vectigalibus & exactionibus nouiter impositis habet rex duas partes: & locus vbi soluitur tertiam: pro reparatione murorũ & prolijs necessitatibus cõmunibus ciuitatibus: sed antiquitus imposita, sunt regis si consueuit integra habere. Item subhastetur vestigal publice licitador & plus offerẽti cõceditur & tenebit p tres annos dunta-xat licitator t infra quod tẽpus alij plus offerẽti vltra tertiã partẽ. h. d.

¶ *Nueuamente.* Nota hoc verbũ: nam in l. fi. C. de vectig. & commiss. de qua ista sũpta est nõ erat ita bene expressum.

h ¶ *La tercera.* Nota bene hanc li pro nouis gabellis & pedagijs, quę de nouo in aliquibg ciuitatibus imponũtur: nam possunt prætendere ciuitates istam tertiã pro suis necessitatibus.

i ¶ *Apte de todos.* Adde. l. 5. tit. 28. & l. 20. tit. fi. 3. part.

¶ *En almoneda.* Adde. l. si tempora. & ibi gl. & gl. in l. 1. C. de fide instrumento. & iure hasf. fisca. & ibi Ioã. de Plat. & tex i auth. hoc ius porrectũ. C. de sacrosan. eccle. Bal. in l. ordo. col. 1. C. de exec. rei iud.

Ad tit. ff. de publi & vectiga. 4

In no. rec. est l. 3. & l. 9. ti. 11. li. 9. & li. 1. tit. 14. li. 9. 5 6

In no. rec. est l. 1. 2. & l. 3. & 7. titu. 10. lib. 6. ordi. 8. 9. & 10. tit. 11. li. 9. 7

Ad tit. ff. & C. de loc. at.

¶ *Sin mandado dellos.* Nota bene, q. quando impetratur rescriptũ principis ad imponẽdũ vectigal de nouo in aliqua ciuitate, vel oppido debet sibi fieri mentio de alijs vectigalibus, seu pædagijs, gbus est onerata talis ciuitas. & quæ ibi soluunt, alias rescriptũ esset sub rep citiũ, arg. c. mãdatũ. &. c. lis. de rescript. & tenet Alber. posi Oldra. in rubr. C. noua vectiga. in fi. adde etiã qđ consuetudo immemorialis æquipolleret in hoc priuilẽ. 8

In no. rec. est l. 3. & 2. cũ alijs ibi tis. titu. 6. & l. 11. li. 9.

¶ *Mas de tres años.* l. 4. de vecti. a qua ista sump. est nõ sic dicit sed q̃ nõ locentur minori tẽpore triennĩ: quo finito iterum sub hastentur. 9

l ¶ *Tercera parte.* Hodie est 4. vt in quaterno gabellarum. l. 76. & ibi aliter disponitur quam hic. vid. ff. & l. 52. ¶ *Lex. VIII.* 6

» Non debet per gabellarium perquiri corpus mercatoris nec aperiri eius arca ex suspicione mercis occultatæ: sed iuret non fraudasse: & si alio modo inuenitur errasse punietur secundũ ius. itẽ, si publicanus illicite plus aliquid exegerit, reddet cum duplo intra annũ conuentus, post annum vero simplum, & a pœna dupli liberatur, si voluntarie quod illicite exigit restituat ante annum. h. d.

In no. rec. est l. 3. & 4. titu. 10. lib. 6. ordi. & l. 1. 2. & 3. & 8. 9. & 10. tit. 11. li. 9.

n ¶ *Aborrẽscen.* E recte. vñ dicebat Bal. in l. cũ proponas. in fi. C. de nauti. fœno. 9. si rex imposuit vnũ grosũ, p salma, si itinerari de facto accipiãt duos licitũ est quocunq; ingenio fugere manus eorũ quia prędones sunt, & omnes damnũ quod ꝓpter hoc cõtingit regi, debet refici per eos quorũ vitio hæc accidũt. arg. l. igit. §. fi. ff. de liberа. cau.

o ¶ *Non les escodriñen.* Tene menti istam l. quia non meminiui vidisse ita bene expressum de iure cõmuni, licet Ioã. de Pla. in l. 2. C. qñ, & quib 9 4. pars debe. lib. 10. arg. illius. l. col. fi. dicit illã. l. frere q̃ publicanꝰ non possit cõpellere transeuntẽ viatorẽ, vt dissoluat fardellos suos ne pompa aut vtilitas eius detegatur. facit. l. 1. §. fi. ista. ff. depositi. dicit tamen ipse q̃ gl. tenuit contrarium: quia etiam in trosselis cõmittitur falsitas. vt in l. 1. §. qui in rationibus. ff. de falsi.

§ a ¶ *Doblado.* Adde. l. 1. in princip. & §. 1. & l. hoc edicto. cum. l. sequenti. ff. de publica.

¶ *Lex final.*

» Nouum vectigal seu portaticum: nemo nec concilium, nec ecclesia imponere potest nisi regis mandato: alias non valet: & recipiens g tenetur ad restitutionem cum duplo. Irẽ gabellarius minuens vel addẽs gabellam vel portaticũ vltra vel intra quantitatem antiquam perpetuo exuletur & quod vltra consuetum receperit restituat vt supra d. proxim. hoc dicit.

1 b ¶ *Nueuamente.* Adde. l. 1. §. 1. & ibi Bart ff. ad. l. Iul. de ambi. & l. 2. tit. 1. part. 2. & l. 5. titu. 10. partit. 7. & l. 1. 3. & 7. titu. 10. lib. 6. ordi. rega. & l. 18. in quaterno gabellarũ. & per glo. in c. si quis romipetas. 24. q. 3. & dicũtur de nouo impoui, siue de nouo imponantur siue vltra solitum augẽtur, vel minuãtur. l. vectigalia. in princip. ff. de publica. & facit. l. 1. §. opus nouum. ff. de noui operis nuntia. & tenet Salice. in l. 2. C. vectiga. noua instit. nõ posse. sic & bastones nõ possunt imponere operas subditis vltra consuetudinem antiquam. l. 1. & ibi Ioan. de Plat. C. ne operæ a collato. exigantur. libro decimo.

Adti. C. noua vecti. instit. nõ posi.

2 c ¶ *El rey.* Et sic est hoc de reseruatis principi. d. l. 2. tit. 1. part. 2. & d. l. 2. C. noua vectig. instit. non posse.

3 d ¶ *Algun logar.* Et nota q̃ priuilegia cõcessa ciuitatibus aut locis sunt realia, & perpetua. l. forma. §. quãquã. ff. de censi. & in l. vectigal. vbi Bal. not. C. de vecti. quid tamen si priuilegium nõ cõcederet ciuitatis: sed ciuibus: videtur idem. vt in l. ciuibus. ff. de reb. dub. 9. ibi limitat & intelligit Paul. scilicet q̃ relictũ ciuibus intelligatur relictum ciuitati, nisi ex modo & causa adiectis legato, aliud apareat, vel nisi ex qualitate rei legatę aliud ꝓsumat. vt declarat ibi Soci col. 2. per tex. in c. requisisti. d testa. & vi in materia quod habet in l. annua §. a titia. ff. de annuis lega. & Bal. in l. omnia priuilegia. C. d episc. & cler.

4 c ¶ *Muy pobre.* Sumptum est ex l. 1. C. noua vectiga. instit. non posse. ibi tenuis patria tua. & a l. vectigalia. C. de vectiga.

¶ *Mas seguro* Et hoc casu leuantes pẽdagia tenentur tenere itinera secura vt dixi supra eod. l. 4. & adde Bal. in §. contenticulas. colum. 2. in princip. de pace. iura firman. 5

¶ *Semejante.* Non enim sine maxima causa possunt imponi noua vectigalia, vt hic. & in cap. innouamus. de censibus. & ind. l. 1. & peccant reges imponentes sine causa secundũ Inno. ind. e. in nouam. Etiã peccet exactor, qui vectigalia impolita sine causa exigit. vi. And. de Yser. in ti. quę sunt regal. in parte vectigalia. circa fi. em 9. dicit qđ si sciret exactor eẽ impolita sine causa vel esse notoriũ etiam exigens peccaret, & rapina esset talis exactor nõ debet esse curiosus ex quo per principem est impolitum vt latius ibi per eũ. 6

¶ *Sin mandado dellos.* Nota bene, q. quando impetratur rescriptũ principis ad imponẽdũ vectigal de nouo in aliqua ciuitate, vel oppido debet sibi fieri mentio de alijs vectigalibus, seu pædagijs, gbus est onerata talis ciuitas. & quæ ibi soluunt, alias rescriptũ esset sub rep citiũ, arg. c. mãdatũ. &. c. lis. de rescript. & tenet Alber. posi Oldra. in rubr. C. noua vectiga. in fi. adde etiã qđ consuetudo immemorialis æquipolleret in hoc priuilẽ. 7

In no. rec. est l. 3. & 2. cũ alijs ibi tis. titu. 6. & l. 11. li. 9.

Titul. VIII. De los logueros, e de los arrendamientos.

ALogar e arrendar son dos maneras de pleytos q̃ vsan los omes desso vno: e como quier q̃ algunos cuydan que son de vna manera: pero ha departimiento entre ellos. Onde pues que en los titulos ante deste, fablamos de las vendidas, e de las copras, e de los mercadores, que acostumbran a fazer las mas a menudo, que los otros omes, queremos dezir en este titulo, de los logueros, e de los arrendamientos. E monstraremos que cosa es loguero e arrendamiẽto. Equien lo puede fazer. E en q̃ manera deue ser fecho. E de que cosas. E quanto tiempo dura. E en q̃ sazon deuen dar los arrendadores las rentas, o el loguero que prometieron. E a quien pertenesce el pro, e el daño, si la cosa arrendada, o el fruto della, se mejora o se empeora, o se pierde. E como despues que es complido el tiẽpo del arrendamiẽto, o del loguero, deue ser tornada la cosa a su dueño.

¶ *Ley. I. Que cosa es aloguero, e arrẽdamiento.*

ALoguero es proptiamẽte quãdo vn ome loga a otro, obras m q̃ ha de fazer cõ su persona o con su bestia, o otorgar vn ome a otro mare. E otrosi dezimos, q̃ si el portadguero, maliciosamente acresciere, o mẽguare el portadgo, que era puesto antiguamente, que deue ser echado porende de la tierra k e lo que de mas tomare, deue lo pechar, assi como dicho es l.

Titul. VIII. De los logueros, e de los arrendamientos ?.?

ALogar e arrendar son dos maneras de pleytos q̃ vsan los omes desso vno: e como quier q̃ algunos cuydan que son de vna manera: pero ha departimiento entre ellos. Onde pues que en los titulos ante deste, fablamos de las vendidas, e de las compras, e de los mercadores, que acostumbran a fazer las mas a menudo, que los h otros omes, queremos dezir en este titulo, de los logueros, e de los arrendamientos. E monstraremos que cosa es loguero e arrendamiẽto. Equien lo puede fazer. E en q̃ manera deue ser fecho. E de que cosas. E quanto tiempo dura. E en q̃ sazon deuen dar los arrendadores las rentas, o el loguero que prometieron. E a quien pertenesce el pro, e el daño, si la cosa arrendada, o el fruto della, se mejora o se empeora, o se pierde. E como despues que es complido el tiẽpo del arrendamiẽto, o del loguero, deue ser tornada la cosa a su dueño.

¶ *Ley. I. Que cosa es aloguero, e arrẽdamiento.*

ALoguero es proptiamẽte quãdo vn ome loga a otro, obras m q̃ ha de fazer cõ su persona o con su bestia, o otorgar vn ome a otro

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 a ¶ *De vsar de su cosa.* Adde.l.si tibi.& l.cum fundū.ff.loca.& l.3.C.eo.

3 b ¶ *Non seria logue ro.* Adde in situ de locatio.in princip.& in §.1.& l.1. §.quis seruum.ff.depositi.

4 c ¶ *Arrendar.i.*ad reditum dare.

¶ *Lex.II.*

Locare: & eō ducere, potest qui & vendere & emere: nisi miles qui nō potest conducere prædia rustica: ne seruitium Regis impediatur: nec etiam hoc potest curialis ne seruitium Regis perturbetur. Itē potest fieri consensu cōtrahentium sicut emptio, ad certum tempus vel ad vitam vnius. Et pacta sup hoc conuenta seruētur nisi sint cōtra leges & bonos mores: & ante tēpus mortuo locatore vel cōducto re tenetur hæres stare locationi.h.d.

poder de vſar de ſu coſa, [a] o de ſeruir ſe della, por cierto precio, que le ha de pagar en dineros contados. Ca ſi otra coſa recibieſſe q̄ nō fueſſen dineros contados, non ſeria loguero [b], mas ſeria contracto innominato: aſsi como diximos en la poſtrimera ley del titulo de los cābios, E arrendamiento ſegū el lenguaje de Eſpaña: es arrendar [c] heredamieto, o almoxerifadgo, o algūa otra coſa, porq̄ ta cierta, queden por ella. E aun ha otra manera, a que dizen en latin afletamiento, que perteneſce tan ſolamente a los logueros de los nauios.

¶ *Ley. II. Quien puede arrendar o alogar.*

ARrendar e alogar, dezimos, q̄ puede todo ome, que ha poder de comprar, e de vender, ſegū diximos en el titulo de las vendidas, e de las compras, en las leyes que ſablā en eſta razon. Pero los caualleros, e los oficiales de la corte del Rey [d], non deuen ſer arrendadores, de campos nin de heredamiētos agenos: porq̄ por tal razon como eſta, ſe podria embargar [e] lo q̄ hā a fazer en ſeruicio del rey, e puede ſer fecho el loguero, o el arrendamiēto, en aquella manera, q̄ ſe puede fazer las vēdidas, e las cōpras, cō plazer e otorgamiento de ambas las partes, e a tiēpo cierto, o para en ſu vida, del q̄ reciba la coſa a loguero o del q̄ la loga. E ſi por auentura logaſſe vno a otro caſa, o otra coſa a tiēpo cierto, e ſe murieſſe [f] el que la auia alogado, en ante que el tiēpo ſe complieſſe, ſu heredero deue ſeruirſe, e aprouechar de la coſa logada, faſta que ſe cumpla el tiempo, e eſtenudo de pagar por ella lo q̄ deuia dar el finado, q̄ la auia alogado. Otroſi dezimos, q̄ ſi ſe murieſſe el ſeñor de la coſa logada: que el herddero [g] es tenudo de guardar el pleyto, ſegun q̄ lo puſo el finado, e deue lo auer por firme. Otroſi dezimos, q̄ todos los pleytos q̄ puſieren entreſi los omes, ſobre los arrendamientos, e los alogamiētes q̄ deué valer e ſer guardados. Fuera ende los que ſueſſen puestos contra las leyes deſte nueſtro libro, o contra buenas coſtumbres.

1 d ¶ *Officiales de la corte del* Rey. Adde.l.curiales.C.loca.gl.& l.ſi.C.de reſcind.vendi.

2 e ¶ *Podrian embargar.* Et ſic videtur q̄ debeat intelligi de militibus, q̄ ſic milites nō tēporis vacātes ocio, ſaltim dū vacant non videntur comprehendi ſub hac prohibitione: quod & voluit Alberi.in l.milites.C.eo.& in l.militē C.de procura.die etiam q̄ doctores nō debēt intendere culturæ agrorum, propter honorem dignitatis doctoralis.vt Ioan de Plat.in l.ſi.C.de manci.& colo.pa.& ſalu.lib.11.

3 f ¶ *Murieſſe.* ¶ Quid in hærede artificis, qui locauit operas ſuas ſeu pmiſit facere certū edificiū, ſub certa mercede: vel precio, videtur quod in dubio ſit electa induſtria perſonę.& ſic locatio nō trāſeat ad hęredē.l.inter artifices.cū gl.ff.de ſolutio.& vi.Io.de Imo.in l.ſi ſic 11 grād.ad ſi.ff.de verb.oblig.& Alex.conſi.106.col.antep.vol.3.& limita, vt in.l.9.in fi.infra eo.& officia induſtrialia ad hęredem nō ſunt transitoria.l.curatoris.& ibi notat Alex.C.de nego.geſt.

4 g ¶ *El heredero.* Sed an ſucceſſor in maioria teneatur ſtare locationi prædeceſſoris: ſita.l.facit q̄ ſic.& quia ſucceſſor in baronia dicitur ſucceſſor vniuerſalis, ſecundū Bal.in auth.ceſſante.C.de legi.hære.& facit tex.in.c.1.de proba.vbi habetur q̄ cōtractus principis (& ſic fortius cæterorū dominorū) obligat ſucceſſorē & ibi Bal.& Abb.& doc.C.in.

1 q ¶ *Adrian embargar.* Et ſic videtur q̄ debeat intelligi de militibus, q̄ ſic milites nō tēporis vacātes ocio, ſaltim dū vacant non videntur comprehendi ſub hac prohibitione: quod & voluit Alberi.in l.milites.C.eo.& in l.militē C.de procura.die etiam q̄ doctores nō debēt intendere culturæ agrorum, propter honorem dignitatis doctoralis.vt Ioan de Plat.in l.ſi.C.de manci.& colo.pa.& ſalu.lib.11.

& Bal.in l.digna vox.C.de legi.facit & gl.in.l.diuortio.in prin.ff.ſolu.matri.in gl.ſuppte tertia portio, ibi tranſlatio ſit ex neceſsitate, &c.p quā gl.Bar.& alij doct.ibi dicūt q̄ regula ſit, q̄ ſucceſſor in quē de neceſsitate ſit reſtitutio tenetur ſtare cōtra.no.¶ In contrariū facit q̄ q̄ nō habet dūiū liberū ſed cū qualitate tēporali, nō pōt diſponere liberē ſed cū ta qualitate tēporalis.Bal.in l.ſi.ſ.ſed q̄ nra.C.cōmu.de.l.p tex.in l.ſi qs domū.6.ff.loca facit tex.in l.peto.§.prædiū.ff.de lega.2.pter ea in Plato locāte prędiū eccleſię, cui multū aſsi militē ſucceſſor in maioria, habemus elegans cōſ.Pau.de Caſt.1.vol. cōſ.2 vbi forcius voluit, q̄ etiā quādo prælatus vtiliter conduxit rē eccleſiæ etiā ad modicū tēpus, q̄ neq; tunc ſucceſſor tenetur ſtare cōtra.no.quia nō potuit anteceſſor obligare ſucceſſorē per ſe ipsū. & i idē fundat q̄ locatio fuit ipſo iure extincte ex defectu poteſtatis locantis: quia nō potuit locare ad maius tēpus quā ipſe eſſet vſurus, & finito iure locatoris, finitur ius cōductoris.l.lex vectigali.ff.de pignor.l.ſ.ſed marcellus.ff.de in diem adictio.de quo in prælato laū per doct.in ca.ſin.ne prælati vices ſuas.& habetur in l.9.tit.17.1.

parti.vbi vid.q̄ dixi.& hoc idē in quodāſuce q̄ vēdiderat certā cō moditatē cuiuſdā pedagij tenet Soci.cōſi.7.vol.3. incipit ſup qōne. & preſertim pars iſta videtur ,procedere, ſi locationis tēpus nō inciperet in vita locatoris, imo antea moreretur, cū id q̄ fit tēpore habili, ſi effectus cōferat in tēpus inhabile, nō tenet.vt in l.q̄ſpoſ.C.de donatiſ nup.hinc dicit gl.not.in §.his omnibus 8.q.1.q̄ papa non poteſt in vita ſibi eligere ſucceſſorē: quia effectus confertur in tēpus quo nō eſt futurus papa, & facit pulcher tex.in ca. vnico.q̄ ſucceſſo.ſeu.dare tenen.& in ca.ſi q̄s inueſtitus. qui ſucceſſo.teneantur.& ibi Bald.dicit q̄ nō prædeceſſor ſucceſſorē ſupplantar in prænuerindo ante tēpus, nō tenetur ſucceſſor ratū habere, & ficit q̄ adducit Alexā.cōſi.68.volu.1.col.1.& eo maxime pars iſta procedet, ſi talis locatio eſſet in magnū dānū ſucceſſoris: nā & ea quę mediāte cautio ne ratificare tenetur fideicōmiſſarius, procedunt q̄ viliter ſunt geſta, & nō pōt aliqua culpa imputari hęredi: nō vero ea quæ inutiliter & in dānū fidei cōmiſſarū geſta ſunt.l.mulier.verſ.ſi enim.ff.ad trebel. Pau.de Caſt.in l.cū hęreditas.eo.tit.& male geſta prędeceſſoris ſucceſſor reuocat, vt notat Archi.in c.deceſſorū.25.q.2.vbi factū pdeceſſoris fuit ob faciēdā gratiā cōductori, iuxta ea q̄ tradit Bal.cōſ. 457.vol.1.incipit reuerēdus pater.vel ſi locauit tpe nō opportuno, vel p multis annis cū cōmuniter ,preſſu ipis creſcāt reditus, vt in.l. & ſi ſine.§.q̄ueſtū.ff.de mino.& ibi Alber.col.ſi.& eo.tit.l.verū.§.ſi locupleti.& ibi Bal.ꝓterea.vbi prędeceſſor nō habet poteſtatē obligādi ſucceſſorē, ſemper cōtractus iudicatur pſonalis, & nō ſub noīe dignitatis.vt in c.veniēs.& in c.de cætero.de trāſactio. p q̄ iura Gardi.in d.l.ſi.ne prela.vices ſuas.dat iſtā doctrinā & Socino cōſ.44.vol. 3.pretera ſi doctrina gl.d.l.diuortio.ita vniuerſaliter ſumeretur eſſet eneruare multa iura & doctrina docto.loquentiū in iſta materia, patet in prælato, q̄ eſt ſucceſſor neceſſarius: nō tamē ita indiſtincte tenetur ſtare colono vt per Abb.& docto.in d.c.ſi.& in vſufructuario q̄ de neceſsitate reſtituit ꝓprietario, q̄ tamē nō tenetur ſtare colono. vſufructuarij.l.ſi qs domū.§.1.ff.loc.vnde dictū illius gl. nō eſt ita gnāliter intelligēdū: ſed iuxta materiā & caſum in quo loquit, veluti in locatiōe mariti vel in miſſo in poſſeſsionē cauſa rei ſeruādæ. iuxta.ll.quas allegat ſecundū quas debet reſtringi vt alias dicit gl. in c. tua fraternitas.de adulter.Bar.in l.non ſolū.§.liberationis verba.ff: de liber.lega.vt & ita voluit laſo.in d.l.diuortio.col.8.dicens hoc dictum gl.ita gnāliter iure nō probari: vnde recurrendū eſt ad doctri. Bar.in l.ſi filio.§.ſi vir in gnquenniū.ff.ſolu.matri.& nō ita gnāliter ſumi debet dictū illius glo.debet enim diſtinguiſan prędeceſſor habeat plenā adminiſtrationē reſpectu illius cui de neceſsitatate reſtituit, an non vt ibi per doct.& adduxit eus gl.fori in.l.7.tit.17.lib. 3.foro.ll.vide etiā ad prædicta, quæ notat Archi.in c.alienationes. 12.q.2.col.ſi.in prin.ibi in gl.fructus, &c. Item vt dicit Bal.in.l.1. col.ſi.C.de iure fiſci.ille demum tenetur ſtare colono qui eſt oblig a tus ad frui licere, vt eſt hæres locatoris.vel qui conſenſit tacite vel expreſſe locationi vt ecce mulier.dedit fundum in dotem: nam ſi vir locauerit certe mulier conſentire videtur: nam ad hoc idat vt lo-

ceet & locare in fructu eſt: ſed qui non conſenſit in obligatione fruiliceret neque conſenſit locationi non tenetur ſtare colono non tenebitur ergo ſucceſſor in maioria ſtare colono cum non ſuccedat in obligatione fruiliceret, niſi ſucceſſor conſenſit locationi in vita prædeceſſoris, vel ſi talis fundus qui non præſtet fructum de quinquennio in quinquennium tunc enim locator vtitur, etiam de voluntate primi conſtituentis. Sed pone quod dominus ſeu poſſeſſor maioriqha bet reditus a vaſallis pro termino quem colunt & ipſi vaſalli diuiſūt terminum inter ſe autoritate domini forte per quadriēnium nunquid poteſt nouus dominus qui ſuccedit reuocare diuiſionem? vide quę notat Bald.in d.l.1.col.fina. dum loquitur de vſufructu ſerui & certe quando reddi tus ſunt perpetui ſuper illo termino, nō videtur quod ſucceſſor infringere poſſit diuiſionem factam inter vaſallos qui diuidere potuerūt inter ſe.

¶ *Lex.III.*

Ioan. de Plat. in l.1. C. de primipilo. lib. 12. argu. l. non vtique. ff. de dam. infect. & l. 1. §. penſio. ff. de migrando.

¶ *Lex. V.*

Res inuectæ in domo conducta etiam locatore ignorante ſunt ex tra conuentionem obligate: idem de inuectis in prędio ruſtico locatore ſciente: & poteſt locator ea retinere pro pignore. Item ſi conductor non ſoluat peſſionem domo locatæ in terminis præfixis: ſeu in fine anni expelli poteſt per locantem. h. d. Habnitorium a l. certi iuris. C. eo. tit.

¶ *Ley. III. Que coſas pueden ſer logadas, e arrendadas e por quanto tiempo.*

OBras que ome faga, con ſus manos, o beſtias, o nauios para traer mercadurias, o para aprouecharſe del vſo dellas: [a] e todas las otras coſas, que ome ſuele alogar, pueden ſer alogadas, o arrendadas. Otroſi el vſufruto de heredad, o de viña, o de otra coſa ſemejante: puede ome arrendar, prometiendo de dar cada año cierto precio por ella. Pero ſi aquel que arrienda el vſufruto deſta manera: ſe murieſſe, non deue paſſar el derecho de vſar de tal arrendamiento, al heredero de aquel que lo auia arrendado: ante dezimos que ſe torna al ſeñor de la coſa, ca el arrendamiento de tal vſufruto, es de tal manera: que ſe acaba en la muerte: del que lo tenia arrendado. Pero ſi el que tenia la coſa arrendada ouieſſe pagado todo el precio, o parte del por aquel año, en que ſe fino, e non ouieſſe el vſufruto tomado: tenudo es el ſeñor [b] de la coſa, de tornar al heredero del finado, aquello que ouieſſe reſcebido, del por eſte año, en que ſe fino, o dexar le el eſquilmo del vſufruto de aquel año.

1 a ¶ *Del vſo dellas.* Aduerte quod quando res locata eſt deputata ad certum vſum, intelligitur in dubio locata & conducta ad illum vſum, ſecundum Bart.in l.cum in plures.ad ſi.princ.ff.eo.

2 b ¶ *Tenudo es el ſeñor.* Nota hoc quia in l.ſi domina.C.de vſufru.de qua iſta ſumpta eſt, hoc non exprimitur quinimo neque doctores tangunt excepto Angelo, qui dicit quod dominus proprietatis hoc caſu non tenebatur reddere pretium & nihil allegat, tu tene menti iſtam.l.

¶ *Lex.IIII.*

Solui debet pretium locationis vel conductionis tempore quo conuenit; & ſi nihil conuenit ſoluitur ſecundum conſuetudinem loci contractus: & ſi non eſt loci conſuetudo ſoluitur in fine anni.

1 c ¶ *Al fin del año.* Approbat opi. Azo. C. eo. in ſumma. & gl. in Ladem C. eo. ti. & ſi penſio eſt diſtributa per ſingulos annos, licet locatio ſit pro pluribus annis, debet ſolui in fine cuiuſlibet anni: quia tot ſunt locationes, quot penſiones, vt in l. ſcire debemus. & in l pluribus. ff. de verbo. obliga. & vide per do. to. in d. l. edem & per Abb. & doct. in c. propter ſterilitatem. de locato. & nota quod quando penſio eſt ſoluenda de fructibus non debetur ante fructus perceptos. l. firmio §. ſi. ff. quando dies lega. cedat. item quando inquilinus ex iuſta cauſa migrat, tunc etiam non expectato fine anni debet ſoluere, ſecundū

¶ *Ley. IIII. Que deuen pagar los arrendadores, e los alogadores el precio de las coſas que arrendaren o alogaren.*

RAgar deuen los arrendadores, e los alogadores, el precio de las coſas que arrendaren, o alogaren: ſegund la coſtumbre que fuere vſada, en cada vn logar, o al tiempo en que ſe auinieren quando ſe fiziere el arrendamiento, o el alogamiento. E ſi en algun logar, non ouieſſe coſtumbre vſada, o non ouieſſen puesto ellos plazos entreſi, aque pagaren, eſtonce deuen pagar al fin del año. [c]

¶ *Ley. V. Como el ſeñor de la heredad o de la caſa puede echar della ſu arrendador que la arrendo, ſi non quiſiere pagar lo que prometio.*

ALquilada teniendo algun ome de otro, alguna caſa, ſi non le pagare el loguero a los plazos, que puſieren con el, o a lo mas tardar, a la fin del año, ſegun diximos en la ley ante deſta, dende adelante, [d] el ſeñor de la caſa puede echar della al que la tiene alquilada, ſin caloña, e ſin pena. E de mas dezimos, que todas las coſas que fallaren [e] en la caſa de aquel que

1 d ¶ *Dende adelan. te.* Imo videtur, quod debeat ceſſare in ſolutione per biennium, vt poſsit expelli. vt ſi.l.proxim. ibi la quarta, &c. & l. quęro. §. inter locatorem. ff. loc. die quod ſi locatio facta fuit vltra biēnium procedit d. l. & d. §. inter locatorem. ſi vero fuit ad biennium, vel minuori tempore procedit iſta. l. ſecundū. Cy. & Bald. in d. l. ædem. vel dic quod auē vult expellere a prę ſenti vſu rei, ceſſantem in prima ſolutione, & poteſt etiam non expectato biennio licet locatio facta fuerit pro maiori tempore: poterit tamen moram purgare. aut vult expellere a totali vſu rei, ita quod non ſit locus purgationi moræ, & tunc exigitur ceſſatio ſolutionis per biennium, ſecundū Bald. & Saly. in d. l. ædem. vel dic quod quando fuit factū pactum de non expellendo, tunc exigatur biennū. vt in d. §. inter locatorem. ſi vero hoc non fuit in pacto expreſſum ſufficit eſſe ceſſatum in prima ſolutione, quod fuit de mente gl. in d. §. inter locatorē. & tenet etiam Bal. in d. l. edem & vi. per Alex. cōſi. 6. incipit magnifice prętor. vol. 3. co. 1. cum quatuor ſequen. vbi vi. ad limitationem & declarationem prædictorum, cętera vi. per Bal. in d. l. edem. 2. & 3. col. vbi notabiles quæſtiones ponit. & adde Bart. in d. §. inter locatorē. & Abba. in d. c. propter ſterilitatem. vlti. nota. Bar. in l. 2. poſt prin. C. de iure emphi. vbi & laſ. notabiliter & per Bal. in auth. quiſ rē. C. de ſacroſan. eccle.

e ¶ *Que fallaren.* Multum pondera hoc verbum, nam videtur hæc l. vel a le, quod non indiſtincte ſint tacite obligata omnia inuecta in domū ſed ea tamen, quę reperiuntur in domo tempore, quo dominus vult habere penſionem, vel tempore quo vult vt ſibi ſatisfiat de deterio rationе domus. pro quo videtur caſus in l. eſt differentia. ff. in quib. cauſ. pig. vel hyp. taci. contrahi. quæ lex requirit in concluſionem re le fauore libertatis, vt & alias voluit laſon dicere poſt Marti. Laudē. te ſapit maximam æquitatem. & eſt magna reſtrictio ad notata in d. cæteri doct. dicētes, quod ex ſola illatione, ſeu inuectione, vt ibi ſint cet poſtea ibi non reperiantur. Tene ergo menti iſtam. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 a ¶ *Alquilada.* Secus ergo, si gratuito habitabat vt in l. fi grauitam. in princ. alias incipit Pomponius. ff. in quibus cau. pig. vel hypo. taci. contrahi. & per Iaso. in l. item quia. ff. de pactis.

4 b ¶ *Fincan obligadas.* Vt in l. certi iuris. C. eod. & in. §. item seruiana instru. de actio. & si primus conductor alij locauerit, quod potest vt in lege nemo. C. eo. res illatæ per secundum conductorem sunt obligatæ domino pro ea pensione, qua ipse tenetur primo conductori. vt in l. si in lege. §. si colonus. ff. loca. & l. solutū. §. solutam. ff. de pign. actio. & ibi Barto. & intellige de rebus, quæ inferuntur: vt ibi sint perpetuo secundum gl. in d. l. certi iuris: secus si ad tēpus ex quo infert ibi Bal. & Angel. ad merces quas mercatores inuehunt in domum conductam, quod nō sint obligatæ, neque emptor earum possit conueniri hypothecaria: de re autem alienata in domum communiter doctores ibi contra gl. tenent quod non sit obligata: nisi dolus arguatur in domino rei, veluti si taceat dolosse in damnum contrahentis. & quid in rebus minoris conducentis domum, gloss. in l. item quia. ff. de pactis tenet non esse tacite obligatas & ita ibi simpliciter cum ea transit Iaso. contrariam sententiam tenet Odofr. quia cum ipsa lex obliget, non videtur minor circumscriptus, qui vticur iure communi. l. fin. C. de in integ. resti. mino. opinionem Olofredi. sequitur Rofre. in ti. de actione i seruiana. & istam opin. tenet Alberic. post Cyn. in d. l. certi iuris cum distinctione tamen quæ fuit Petri. an minor conduxit domum sibi vtilem. & procedat ista opinio, an amplam sibi non necessariam, vel vtilem & procedat. 1. opinio. glo. Saly. tenet opi. glo. indistincte quam & tenuit Cy. in additio. & etiam tenet Ang. in d. l. certi iuris licet dicat opinionem petri ita distinguentis, esse æquam, mihi valde placet opinio petri ita distinguentis quā & approbare videtur Bald. in d. l. certi iuris col. 2. versic. ego considero. & bene facit l. 2. ff. de rebus eorum. neque placet illa distinctio Ange. & aliorum dicentium, quod quando interuenit aliquod factum extrinsecum ex parte minoris: vt est inuectio rerum in domum: tunc non inducatur tacita obligatio rerum eo: quia tunc non a lege: sed a facto extrinseco procedit, vel nullum factum extrinsecum interuenit. & tunc quando est tacita obligatio legalis cadat etiam in minore, vnde secundum Angel. minor contrahendo matrimonium, & recipiendo dotem tacite bona eius sunt obligata pro restitutione dotis, non enim video bonam rationem diuersitatis, cum & ipse contractus matrimonij ipsa etiam receptio dotis facta sint extrinseca ex parte minoris. Aduerte etiam, quod cōmunis videtur conclusio doct. in d. l. certi iuris quod si locator per pactum sibi prouidit de speciali hypotheca in aliquibus bonis, non habeat locum ista tacita, solus Bald. ibi col. fi. tenet contrarium motus: quia prouisio hominis & prouisio. l. descendunt ex diuerso fonte & forte verior est opin. Bald. cætera vi. per eum & docto. in d. l. certi iuris. & per Iaso. in d. l. item quia.

c 5 ¶ *Por ellaquero.* Et sic vult ista. l. quod licet dominus expellat colonū vel inquilinum, adhuc tamen possit petere pensionem. & idem probatur. l. penul. in prin. ff. eo. vbi vide Paul. de Cast. qui intelligit hoc quo ad præteritas pensiones: non autem quo ad futuras.

6 d ¶ *Retener.* Adde l. vtique. ff. de dam. infect. & l. est differentia. ff. in quibus caus. pig. p. vel hypo. taci. contrahitur.

7 e ¶ *Menoscabos.* Vt in l. 2. ff. in quibus cau. pig. vel hyp. taci. contrahi.

8 f ¶ *En essento.* Adde. l. cum domini. ff. eo. & d. l. est differentia & ibi Bar. & Bald. in l. ædem. col. 2. C. loca.

latenia alquilada[a] fincan obligadas[b], al señor de la casa por el loguero [c], e por los menoscabos q̄ ouiesse fecho en ella: e puede las retener[d], el señor de la casa: como por peños maguer non quiera el otro fasta q̄ le pague el loguero: o le endereesce los menoscabos[e], que le fizo en su casa. Pero estas cosas sobredichas q̄ fallaren en la casa e tomare por peños non las deue tomar el señor della por si mismo tan solamente mas ante los vezinos, metiendo las todas en escrito[f], ante ellos: porque non pueda ser fecho engaño. E de lo que de suso diximos de las casas, entiende se, tan bien de las heredades, como de las viñas, e de las huertas, que dan los omes a labrar, o arrendando las. Ca quantas cosas metiere el labrador en ellas, con sabiduria del señor, [g] todas fincan obligadas al señor, e las puede tener por peños, fasta q̄ el labrador pague la rēta que ha de dar por razon del arrendamiento, si lo nō pago a los plazos, que le ouiere de pagar.

¶ *Con sabiduria del señor.* In hoc est differentia inter prædium rusticū & vrbanum ratio differētiæ est, quia sancta rusticitas, vt inquit Hiero. omnia palā habet: & sic nihil in prædio rustico infert quod sit occultum iuris præsumptione & sic dominus de facili scire potest: at in illatis in prædium vrbanum esset quodammodo iniurium eam detegere & inuestigare secūdum Bal. & Saly. in d. l. certi iuris.

¶ *Lex. VI.*

Non potest conductor ante tempus a domo expelli nisi in casibus in hac. l. expressis. h. d.

¶ *Ley. VI. Como nō deue ser echado dela casa, o tiēda el q̄ la touiesse alogada, fasta el tiempo complido en las cosas señaladas.*

ALogando vn ome a otro casa [h] o tienda fasta tiempo cierto, pagandole el que la recibe, el aloguero que pone con el, a los plazos, en que se auinieron, non le puede echar della fasta que aquel tiempo sea complido. Fueras ende: por quatro razones [i]. La primera es quando al señor cae la casa[i], en que mora toda, o parte della o esta guisada para caer, e non ha otra, [k] en que more, o ha enemistad en aquella vezindad, ē que mora, o otra premia, por que non osa morar[l], en ella, o si casasse

¶ *Por quatro razones.* Et ad in his quatuor casibus possit expellere inquilinum propria autoritate: Azo in summa. C. eo. vult quod sic. Rofredus quem Alberic. refert in l. ædem col. 2. C. eo. tit. dicit tutius esse, quod fiat autoritate iudicis. & pro hoc. ff. de donatio. l. Aquilius. Bal. ibidem. 3. lectu. col. pen. versi. 3. quæro vult quod possit propria autoritate: si tamen iudex sit aditus ab aliqua partium, debet spectari eius auctoritas, vide ibi per eum. & quid si locator iurauit non expellere colonum, vel inquilinum. vid. per Archi. post Vincen. in cap. alienationes. 12. quæstio. 2. qui vult quod adhuc insit conditio quæ a iure intelligitur, vt in c. quemadmodum. de iure iuran. & in c. beatus. 22. quæst. 2. & l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. vi. quæ infra dicam in glo. proxima.

¶ *Casa la casa.* Recte posuit verbum de præsenti volens necessitatem improuisam denotare: nam si scit eam esse vel futuram esse non habet beneficium huius. l. secundum glo. & docto. in d. l. ædem, qui tamen si inter locatorem & conductorem conuenit de non expellendo conductorem, durante tempore conductionis, prout quotidie videmus apponi in instrumentis locationis: Ange. in dict. l. ædem. tenet quod propter talem conuentionem, non poterit expelli: licet locator indigeat habitatione: nam per hæc verba secundum eum videtur recessum a natura contractus locationis. vt in l. quæro. §. inter locatorem. ff. eo. neque dicit esse mirum, si propter necessitatem inhabitandi vbi tale pactum interuenit, dominus non possit auferre: quia illa verba de non expellendo aliquid debent operari, vt in dic. §. inter locatorem. & facit optime. l. si quando. ff. de lega. 1. vnde consulit esse cautum conductorem vt semper in instrumento faciat apponi illa verba, quæ tamen verba nihil dicit operari, si colonus non soluat pensionem, vel male re vtatur, & hoc dictum Ange. refert & simpliciter sequitur Decius consi. 292. col. 1. Ego tamen dubito de veritate istius dicti, ex eo quod istæ tacitæ conditiones, in promissione & etiam in iuramento sub intelliguntur a iure. vt dixi supra ead. l. in gl. 1. vbi allegaui dictum Archidiaco. in dicto. cap. alienationes. 12. quæst. 2. & quia. d. §. inter locatorem. non bene probat dictum Angel. & etiam quia promissio de non expellendo debet intelligi rebus sic extantibus, non si necessitas superueniat argum. d. c. quemadmodum. de iure iuran. & l. quod seruus. ff. de condi. ob causam.

k ¶ *E non ha otra.* Plenius se declarat ista. l. quam habetur in d. l. ædem. licet satis ibi comprehendatur, cum dicit vtibus suis necessariam. 3

l ¶ *Osa morar.* Totum hoc tendit ad ostendendum causam necessariam. Bald. in d. l. ædem in princ. col. pen. ponit aliud exemplum, vt quia in domo locata vult facere artem lanæ vel aliam honestam, quod videtur durum: nam in tali casu non vrget necessitas, de qua in exemplis hic positis, vel similibus, forte procederet dictum Bal. quando dominus seu locator in domo sua exercebat talem artem, & propter aliquem casum superuenientem nō potest ibi eam exercere. vel si casus similis necessitatis interueniret, non alias. & nota be

ne quod si pro obseruantia locationis, res locata esset obligata conductori, & sic conductor habeat ius in re, si locator dominus donet rem locatam alteri, non poterit donatarius expellere inquilinum, quamuis pro vsu suo egeat re locata. & sic isto casu non militabit dispositio huius l. neque legis ædem. C. eo. quia in eum non transit ius locationis sicut neque in emptorem: vt l. emptorem. C. eo. & ff. eo. l. qui fundum. ita in specie dixit Raph. Cuma. in l. si filio familias. §. si vir. ff. sol. ma. & sequitur ibi Alexan. col. 3. dicens dictum hoc esse notandum, & quod non meminit alibi se legisse.

3 a ¶ *Caualleros.* Istā causam non reperio in iure communi expressam forte de more antiquo Hispaniæ cum filius fiebat miles habitare solebat seorsum a patre & domo in digebat. Idem ergo si crearetur doctor, vel filius esset iudex vel aduocatus: ita quod indigeret ampla domo seorsum a patre. vel si fieret presbyter facit c. militare. 23. quæst. 1. & quod not. glos. & ibi Bart. & docto. in l. miles. ff. de re iudica. & in l. aduocati & in l. fori. C. de aduo. diuerso iudicio.

6 b ¶ *Si non fuesse adobada.* Refectione tamen facta poterit inquilinus domum inhabitare, licet pro refectione expellatur gl. & ibi notat Bar. in l. si duo. §. cum inquilinus ff. vti posside, & dominus tenebitur pati ipsum habitare vt ibi habetur.

7 c ¶ *Derecaso.* Innuit q̄ non sit idem in 3. & 4. casu sequentibus quando male versatur in domo. gl. tamen in d. l. ædem. voluit quod etiam in tali casu fiat remissio mercedis pro rata temporis, & quod dominus agat ad damnum datum. & idem tenet glo. in c. propter sterilitatem in partæ permissæ. de locato. Bal. in d. l. ædem. 1. lect. in fi. vult quod hoc tertio casu non fiat remissio, ex quo culpa coloni vel inquilini fit: sed in secunda lectura transit simpliciter cum gl. & eam sequitur Salicet. & opinionem glo. etiam tenet Specula tit. de locato. §. postquam versiculo. sed nunquid. el. 1. opinionem tamen primam quod non fiat remissio tenuerunt Petrus & Cyn. in d. l. ædem. & fuit opin. Azo. & pro ea facit ista. l. partitæ. & text. in c. propter sterilitatem. de locato. vbi Ioan. Andr. in fi. quem sequitur Abb. concordat istas opiniones dicens quod aut inquilinus dat damnum in ipsa domo: vt quia tenet porcos in solario, & tunc procedat opin. glossarum vt fiat remissio & expellatur & agat ad damnum: si vero non peruerse moretur dando damnum, sed tenendo in domo postibulum, vel ludum, ex quo domus non damnificatur, & tunc procedat alia opinio, quod non fiat tunc remissio ex quo tunc non potest agere ad damnum. & istam opinionem tenet etiam Hosti. in d. c. propter. & secundum lo. de Imol. ibi hæc distinctio propter auto. Hosti. & Io. Andr. forte seruaretur in practica: sed de iure secundum eum verior est prima opinio vt indistincte non fiat remissio mercedis in tertio & quarto casu per illum text. neque obstat quod possit agere ad damnum quia ex hoc non infertur quod fiat remissio mercedis ex quo propter suam culpam expellitur. & facit regula. damnum. de reg. iur. lib. 6. & l. colonus. §. 1. ff. loca. forte posset aliter distingui quod aut dominus reperit conductorem pro tempore futuro, & tunc fiat remissio mercedis: si vero non reperitur, tunc procedat prima opinio indistincte ne dominus damnificetur ex culpa coloni vel inquilini & pro ista distinctione vid. Bart. in l. si in lege. §. si dominus. ff. loca. in fine vbi & Fulgosius & Iason. in l. diem functo. col. 8. & 9. ff. de officio assesso. & glo. in l. diem functo. ff. loca. ri. vbi est eadem l. repetita.

otro, que son tenudos de refazer los daños e los menoscabos, que vinieren por su culpa, a los señores dellos.

CAmpos o viñas, o otros heredamiētos, arrendādo vn ome a otro, aquel q̄ los arrēdare deue ser acucioso[g], en aliñar, e en guardar e labrar los biē assi como faria si fuesse suyos. E las lauores q̄ ouiere de fazer en ellos, deue las fazer en tales fazones: e en tal manera q̄ los arboles: e las otras [d] cosas, que fueren en la heredad, o en la casa que arrendare: se mejoren por ende, e non resciban ningund empeoramiento. E si por auentura los labrasse mal: [h] o en fazones [i] que non deuia, o por otra su culpa, o de los omes que los ouiesse a labrar por el, se empeorasse aquello que tenia arrendado: mandamos, que quanto quier que fuere fallado en verdad, que se empeorasse por su culpa, o por su negligencia: que lo peche todo: a bien vista del judgador del lugar, e de los omes buenos que saben de lauor [k] de tierra. Esso mismo dezimos que seria de aquel que touiesse la cosa arrendada, e ouiesse enemigos [l], o malquerientes: que por la malquerentretrices: si ex hoc inferretur detrimentum honestatis vicinis.

¶ *En que more.* Adde. l. habitatores cum l. sequen. ff. eo. 8

¶ *Malas mugeres.* Nota istam l. nam tollit opiniones quæ erant inter doctores in d. l. ædem. C. eod. vbi vi. Bald. in 2. lectu. ad fin. & etiam Saly. qui idem tenuerunt quod in ista l. habetur scilicet, quod licet nullum damnum ex hoc generetur locatori, vel domui possit expelli conductor, si in domo intulit me 9

f ¶ *Daños.* Vi. quæ dixi supra eo. l. proxi. in gl. 1. & nota istam. l. quæ loquitur etiam si nullum pactum de non expellendo interueniat. 10

¶ *Lex. VII.*

Conductor tenetur colere prædia & tali tempore vt ipsa vel eorum arbores non deteriorentur. quod si non fecerit: aut per eius inimicos damnum sequatur tenetur ad illud iudicis arbitrio & hominum peritorum h. d. Habuit ortum ista lex a l. si merces. §. conductor. ff. loca. & a l. in iudicio. C. eo. tit.

¶ *Acucioso.* Adde l. ex conducto. §. fin. & ibi glo. & l. si merces. §. conductor. ff. eo. & an teneatur scarpere & purgare aggeres, & fossata fundi. vi. Bar. in l. impensæ. ff. de impen. in rebus dota. fact. 1

¶ *Labrasse mal.* Siue in terræ cultura, vel ita exfructuando in annis conductionis, quod in sequentibus annis, nihil vel parum fructus percipi possit, vt in l. hæc distinctio. §. cum fundum. ff. eo. vbi Barto & Paul. de Cast. vi. bonam gl. in l. pen. ff. de vsufruct. lega. & in l. 1. & ibi Ioan. de Plate. C. de manci. & colo. lib. 11. 2

¶ *En fazenes.* Adde l. si merces. §. conductor. ff. eod. omnia enim tempus habent & suis spatijs transeunt vniuersa sub sole Ecclesiastes. 3. capitul. 3

¶ *Que saben delabor.* Credendum est enim peritis in arte, vt hic & in l. semel. C. de re milita. lib. 12. l. 2. §. ex actis. ff. de orig. iuris & in authentica. de non alienandis. §. quod autem. & in cap. proposuisti. de probatio. l. septimo mense. & ibi Bald. ff. de statu homi. & per Spec. tit. de proba. §. ante pe. & penul. & per Barto. & Bal. in prima consti. ff. vete. in princip. 4

¶ *Enemigos.* Siue inimicitia causetur culpa conductoris, siue non: vt dicit glossa in l. si merces. §. culpæ. ff. eodem. & vide ibi Barto. & Paulum de Castro. ad quæstiones quas ex hoc inferunt, quod limita 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

& intelligē quando conductori posſit imputari culpa malæ cuſtodiæ, circa rem locatam: quia cum haberet inimicos licet non ſui culpa cautius debuit cuſtodire, vt dicit prædicta gl. ſi vero propter hoc adhiberet diligentiorem cuſtodiam, & adhuc damnum illatum eſt ab inimicis non teneretur, vt eſt de mente dictæ glo. & tenent Io. de Imo. & Raph. Cuma. & Paul. de Caſt. in l. 2. §. item ſi in facto ff. de verb. obli. facit l. ad eos. ff. cōmo. & l. ſed de dāno. ff. iſto titu. & tenet Alex. conſi. 168. vo. 2. ad fi. quādo vero inimicitia fuit ſui culpa indiſtinctē tenetur. vt in d. §. culpæ. & in l. pe. primo reſpon. ff. ſol. matrimo.

6 a ¶ *Cond.* Secus ergo, ſi ꝓpter inimicitias locatoris hoc accideret. vt in ca. dño guerrā in prin. hic finitur lex. & l. quidam cū filiū. & ibi Bart. ff. de verbo. obliga. in eo q̄ notat de promittente cuſtodiam caſtri, & idem ſi inimicitia eſſet publica. vt in l. item queritur. §. exercitu. ff. eod. & adde. l. pe. 1. reſpon. & ibi Bal. ff. ſolu. matrimo.

7 b ¶ *Arbeles.* Ipſe vero ſi exciderit eas tenetur locatori, vt in d. l. ſi merces, §. cōductor. ff. eo. neque poterit vento cuiuſas aſportare. l. in fraudem pe. ff. de iure fiſci. vide Ioan. de Plate. in rubri. C. de locatio. prædio. ciui. lib. 11.

¶ *Lex. VIII.*

Non tenetur onera portans defractione vel perditione ſi non fuit in culpa: nec tenetur de caſu fortuito ſe obligeat: vel mora ſeu culpa præceſſit caſum. h. d. Habuit originem iſta. l. 1. ſi merces. §. qui columnam. ff. loca.

1 c ¶ *Por ſi miſmo.* Vt faciunt ſi dicti noſtri.
2 d ¶ *Alcollas.* Quaſi alti colli.
3 e ¶ *Toneles.* i. tenelli ſic dicti a tenendo.
4 f ¶ *Quanto pudieſſe.* In l. ſi merces. §. qui colūnam. ff. eo. a qua iſta ſumpta eſt dicitur, culpa autē abeſt ſi omnia facta ſunt, quæ diligentiſſimus quiſq; obſeruaturus eſſet. vbi gl. dicit ſuperlatiuū pro poſitiuo poni. & idē dixit Azo. C. eo. in ſumma. col. 3. vbi & dixit vel q̄ intelligat in cōductore diligentiſſimo in ſuis. & iſtud videtur approbare iſta. l.
5 g ¶ *Ocaſion.* Non enim venit in hoc iudicio caſus fortuitus. l. in iudicio C. loca. & ff. eo. l. ſi merces. §. vis maior. & l. mantus. & l. ſi.
6 h ¶ *Como quiera que aceſſieſſe.* Adde. l. ſi quis fundum. in princ. ff. eo. & c. vnico de commodato. & l. 1. tit. 2. ſupra ea. partita.
7 i ¶ *Tardança.* Vt in d. l. 3. tit. 2. ſupra ea. partita. & ibi dixi.
8 k ¶ *Por ſu culpa.* Adde l. videamus. §. ſi hoc. & §. fin. ff. eo. & vide: quæ dixi in d. l. 3. titul. 2. ſupra ea. partit.

¶ *Lex. IX.*

Iudices curiæ vel Regis officiales & magiſtri docentes ſcientiam liberalem, habentes annuatim ſalarium certum a Rege ciuitate vel communi, ſi poſtquā officium cœperunt exercere mori antur totius anni ſalarium eorum hæredibus debetur: ſed aduocatus a clientulo vel officialis mœchanicus ſecūdum laboris æſtimationē, vel ſi vult totum ſalarium faciant eius hęredes inceptū impleri. h. d. Habuit eorum iſta lex a l. 1. §. peo. ff. de var. & extraordin. cogni. & de ſtatu libe. l. cum hæres. §. antepenult. & de condi. ob cauſam dat. l. pen. & ff. loca. l. ſed addes. §. vlti. & de aſſeſſo. l. diem.

¶ *De la corte del Rey.* Nota hoc Ad. l. verbum: nam. l. cum de iure cōmu. alāſi ni glo. & doct. ff. de tenēt cōmuni. rijs, & ter hoc, pcede. extra. re in poteſtate cogn. cuiuſcūque ciuitatis conducto pro certo ſalario ad annū. vt eſt gl. in l. diem functo. ff. de oſſi. aſſeſſo. & in l. ſi vno. §. item cum quidam. ff. loca. & in l. 1. §. diuus. ff. de var. & extraor. cogn. & tenent communiter doct. in d. l. diem functo. & vide per Lucam de Penna in l. 1. C. de primipilo. li. 12.

1 a ¶ *Iudices.* Nota iſtam. l. qui aliter decidit quam gl. & Bart. dicebant in l. 4. §. diuus. ff. de var. & extraor. cog. & gl. in l. pe. C. de condi. ob cauſam. niſi dicas, q̄ iſta l. intelligatur quando ab initio non fuit cōuētum de certo ſalario, tunc enim cum arbitrio iudicis pro rata operæ & tēporis debeat præſtari non poteſt eius hęres petere totū ſalariū, quod alias ſi cām finiſſet erat habiturus. & q̄d habetur i d. §. diuus per gl. & Bar. intelligā quādo a principio aduocatus fuit receptus cum certo ſalario, vt alias declarat Saly. in l. poſt duos. C. de aduoca. diuerſo. iudicio. ſed ad huc eſt dicendū, q̄ iſta l. procedat & ſi cum certo ſalario fuit receptus: quia ita ex ea patet cū dicit mas ſi. &c. quę eſt diſtio aduerſatiua & ſupra locuta eſt de ſalario certo. Hoc idem colligiti ibi cū dicit del ſalario. & ſic ſentit de ſalario conuento. & quia in omnibus aliis ꝓnis iſta l. loquitur de ſalario conuēto. vt patet ex verbis ſequentibus ibi. eſſo miſmo dezimos. ibi por precio cierto.

2 ¶ *Algun abogado.* Nota iſtam. l. qui aliter decidit quam gl. & Bart. dicebant in l. 4. §. diuus. ff. de var. & extraor. cog. & gl. in l. pe. C. de condi. ob cauſam. niſi dicas, q̄ iſta l. intelligatur quando ab initio non fuit cōuētum de certo ſalario, tunc enim cum arbitrio iudicis pro rata operæ & tēporis debeat præſtari non poteſt eius hęres petere totū ſalariū, quod alias ſi cām finiſſet erat habiturus. & q̄d habetur i d. §. diuus per gl. & Bar. intelligā quādo a principio aduocatus fuit receptus cum certo ſalario, vt alias declarat Saly. in l. poſt duos. C. de aduoca. diuerſo. iudicio. ſed ad huc eſt dicendū, q̄ iſta l. procedat & ſi cum certo ſalario fuit receptus: quia ita ex ea patet cū dicit mas ſi. &c. quę eſt diſtio aduerſatiua & ſupra locuta eſt de ſalario certo. Hoc idem colligiti ibi cū dicit del ſalario. & ſic ſentit de ſalario conuento. & quia in omnibus aliis ꝓnis iſta l. loquitur de ſalario conuēto. vt patet ex verbis ſequentibus ibi. eſſo miſmo dezimos. ibi por precio cierto.

8 b ¶ *Aya començado.* Bart. in d. l. 1. §. diuus. col. 3. verſi. vlterius quæro. tenet quod etiam ſi non incepiſſet, deberetur ſibi ſalarium conuētum, cuius contrarium hic dicitur, etiam in caſu in quo cepiſſet cauſam agere. Et ſic ex iſto verbo maguer aya començado colligitur quod prædixi ſupra in glo. proxima.

9 c ¶ *Enon mas.* Idem tenet gl. in prima opinione in l. ſi vno. §. item cum quidam. ff. loca. peri illum text. quam approbat ibi Bart. reprobata opinio. de qua in fine illius glo. quæ fuit Azo. C. eo. in ſumma. col. pe. & vi. Bart. idem tenentem in d. l. 1. §. diuus. verſic. aſſumo primam. ff. de var. & extraor. cogni.

10 d ¶ *Otros meneſtrales.* Hoc non ita expreſſum memini me vidiſſe de iure communi. & facit l. ad ſimilitudinem. C. de epiſco. & cleric. vt ſieut dignitas ſuperueniens facit vt quis poſsitſeruire per ſubſtitutum: ſic quando ſuperuenit mors. & adde l. interdum. ſecundo reſponſo. ff. de operis liberto. & videtur forte limitandum quod hic habetur niſi eſſet electa induſtria perſonæ: quod in dubio præſumitur vt in l. inter artifices. ff. de ſolutio. & in l. vnica. §. ne autem. C. de caducis tollendis. vel dic, & melius, quod & ſi eſſet electa induſtria perſonæ in caſu mortis, vt hic, poſſet ſeruire per ſubſtitutum æque idoneum. in caſu mortis, vt hic, poſſet ſeruire per ſubſtitutum æque idoneum. argu. dictarum. ll. & l. quiſquis. C. de epiſc. & cleric. ne forte ſi aliud diceretur hęredes maneant cum damno operæ cepto & factis præparamentis ad opus.

¶ *Lex. X.*

Aurifex margaritā frangēs tenetur de caſu fortuito ſi ſe ad ipſum obligauit. & tenetur de culpa vel imperitia: nō tenetur & ſine culpa, ꝓbenide dico de aliis officialibus & medicis chirurgicis hoim & iumentorū erratibus culpa vel imperitia, & æſtimatur damnū in talibus arbitrio peritorū. h. d. Habuit ortum a l. item quæritur. §. ſi gēma. ff. loca.

1 ¶ *Que lo no ſon.* Culpa enim eſt q̄ quis ignorat alleuerare ſcire. l. Iulianus in fi. prin. ff. de actil. ēpt.

2 ¶ *No ſer ſabidor.* Et in dubio artifex vſus reſe peritum. vt in l. ſi quis fundum. §. cel. ſus. ver. ſi quis vitulos. & ibi Bart. ff. loca. videtur etiā ſe aſſerere peritū & diligentem ex peritia & diligentia, quam actus requirit ſecundum Bart. quē vide in l. cum qui. §. ſi epiſtola. ff. de furtis adde. l. 27. ti. 15. par. 7.

3 ¶ *Segun lo eran.* Habes hic quę peritia requirat in artifice: nā nō requiritē ſingularis: ſed ſufficit cōis ſcientia et & aīs dicit q̄ ſufficit mediocris ſcientia vt p Inno. & doct. in ca. cū in cunctis de elect. in prin.

4 ¶ *Del pleyto.* Vt ſupra eod. l. 9.

5 ¶ *Oficos.* Vide quæ dixi in l. 12. tit. 22. parti. 3. & quæ notat Alberic. in l. illicitas. §. ſicuti. ff. de offi. præſi.

6 ¶ *Curujanos.* Iſti non debent cremare, ſecare, vel oſſa extrahere ſine mādato partium, vel cognatorū ſi infirmi, vt in l. 1. ti. 16. li. 4. fort. ll. & in currūt irregularitatem ſi ex inciſione, aduſtione, vel potione, quam dant infirmo fuerit ſubſecuta mors. vt in c. rua. §. 1. de humici. & per Specul. tit. de legato ſub rubrica de diſpenſationes. §. iuxta. col. 3. ver. item exercens artem chirurgiæ. &c.

7 ¶ *Albeytares.* Nominantur hic iſti mareſchalli in conuentione ad medicos: alibi tamen dicit glo. quod æquiparantur. obſtetricibus in c. ſi. 14. quæſt. 5. facit. l. fin. in ſi. prin. C. commu. delega.

8 ¶ *Precio.* Licite ergo medicus recipit pretium, pro conferenda ſanitate vt hic & cap. qui ſtudet. vbi gl. 1. quæſt. 1. vbi portius dicitur honor quam pretium.

¶ *Lex. XI.*

Si ex immoderata diſciplina moritur vel lædit ur diſcipulus: ſi eſt liber tenetur magiſter ad arbitrium iudicis & bonorum hominum: ſeruus tenetur de morte ad æſtimationem & damna: ſi vero deteriorat ur tenetur ad damna & deteriorationis æſtimationem. h. d. Habuit ortum a l. ſed & ſi quæ cunque. §. ſi magiſter. ff. ad legem aquil & a l. item quæritur. §. ſi quis. ff. locati.

1 ¶ *Por moſtrarles.* Intellige pro labore & honore vt in c. ſudices. 1 queſt. 1. not. glo. in d. c. qui ſtudet. eadem cauſ. & quæſt.

la en fortija, o en otra coſa por precio cierto: e la quebrantaſſe engaſtonādola por non ſer ſabidor[f] delo fazer, o por otra ſu culpa, que deue pechar la eſtimacion della, a bien viſta de omes buenos, e conoſcedores deſtas coſas. Pero ſi el pudiere moſtrar ciertamente, que non auino por ſu culpa, q̄ era ſabidor de aquel meneſter, ſegū lo eran[g] los de mas omes que vſan del comunal mēte, e que el daño dela piedra acaeſcio por alguna tacha, que auia en ella: aſsi como algun pelo, o alguna ſeñal de quebradura que era en la piedra: eſtonce non ſeria tenudo dela pechar. Fueras ende, ſi quādo la reſcibio, para engaſtonar, fizo tal pleyto[h] cō el ſeñor della, q̄ como quier que acaeſcieſſe, ſi la piedra ſe quebrantaſſe, q̄ el fueſſe tenudo de la pechar. E eſto que diximos de los orebzes, ſe entiēde tambien de los otros maeſtros, e de los ſiſicos[i], de los cirujanos[k], e de los albeytares[l], e de todos los otros que reſciben precio[m], para fazer alguna obra: o meſlezinar alguna coſa, ſi errāren en ella por ſu culpa, o por mengua de ſaber.

¶ *Ley. XI. De los ſalarios que reſciben los maeſtros de ſus eſcolares por moſtrar les las ſciencias que los deuen caſtigar de manera que lo: nan loſien.*

Reſciben los maeſtros ſalarios de ſus eſcolares, por moſtrar les[1] las ſciencias: e aſsi los meneſtrales de ſus[n] abogado[a] pleyteaſſe cō algun ome, que razonaſſe por el, algun ſu pleyto: maguer aya comēçado[b] el pleyto, nō deue auer todo el ſalario, ſi non razonaſſe todo el pleyto, faſta q̄ ſea acabado: ante dezimos, que ſi ſe muriere deſpues, que el pleyto es començado, que ſus herederos: deuen auer tanta parte del ſalario, quanto fallaren en verdad, q̄ auia mere ſcido, e non mas. Pero ſi quiſieren dar otro abogado, que ſea ſabidor, para razonar el pleyto, faſta que ſea acabado: deuen gelo reſcebir, e eſtonce deuen los dar todo el ſalario. Eſſo miſmo dezimos de los meneſtrales, q̄ pleyteaſſen algunas obras, e prometieren de lo complir, por precio cierto, que ſi ſe muriere ante que las acaben, q̄ deuen auer ſus herederos, aquello que ouieren mereſcido ellos e non mas[c]. Pero ſi todo el precio quiſieren demandar, deuen dar otros meneſtrales[d], tan ſabidores como aquellos que finaron, que acaben las obras.

¶ *Ley. X. Como los orebzes, e los otros meneſtrales ſon tenudos de pechar las piedras, e las otras coſas que quebrantaren por ſu culpa, por mengua de ſabiduria.*

Quieren ſe los omes a las vegadas moſtrar ſabidores, de coſas, que lo non ſon,[e] de manera que ſe ſiguen daños a los que lo non conoſcen, e los creen: e porende dezimos, que ſi algun orebze, reſcibiere pie dra preciosa de alguno para engaſtonar

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 a ¶ *Lealmente.* Non igitur doctor debet legere ad pompam & ostentationem: sed ad profectum scholarium. vt in l. vnica. & ibi not. Io. de Pla. C. de studijs libera. vrbis Romæ li. 11. & debet se aptare pro ingenio discentium. c. oportet. 8. quæst. 1.

3 b ¶ *Castigar.* Possunt ergo magistri castigare discipulos: imo tenentur vt hic, & vi. in c. 1. 23. q. 5. in fi. & per glo. in c. nullus. 17. q. 4. vbi de parœbus & episcopis & de prælatis & maritis & dominis in famulos gl. in c. sicut alterius. 3. quæst. 4. in verbo iudicare. & adde Alexan. consi. 75. volu. 3.

4 c ¶ *Mesuradamente.* Vt in l. præceptoris. ff. ad l. Aquil. & vi. in c. presbyterum. de homici. & in l. item quæritur. §. item Iulianus. ff. loca. & in c. cum voluntate. de sentē. excommu.

5 d ¶ *Emienda.* Ciuiliter intelligē ad damnū non vt capite puniatur vt in l. 5. §. ti. ff. ad l. Aquil. & ibi Florian. sed an ratione culpæ puniatur criminaliter vltra damnum videtur quod non per istam. l. quæ tantum exigit emendationem damni taxandi ad iudicis & bonorum virorum arbitrium. & idē est de mente Floriani in d. §. incipit si magister. & quia ratione culpæ leuis vel leuissimæ non potest criminaliter agi. secundum Bal. in l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cleri. si vero culpa esset lata, sicut in l. in lege. ff. ad l. Cornel. de sica. glosl. tamen in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. voluit contrarium, imo quod ratione culpæ leuis, vel leuissimæ veniat quis puniendus criminaliter. & tenet ibi Bart. per illum text. & l. qui ędes. ff. de incen. rui. naufra. debet tamen secundum eum modus puniri & de hoc est bonus text. in l. si fortuito. eod. tit. de incendi. rui. &c. Bald. in l. data opera. col. 3. C. qui accusa. non possunt. distinguit, quod aut leuis culpa est commissa in faciendo, & punitur criminaliter: aut in negligendo, & tunc non: quia maior culpa est facere, quam omittere. l. si cuius. §. de præteritis. ff. de vsufruct. pro leuissima vero culpa dicit quem criminaliter non puniri & videtur probari in d. l. si fortuito. & l. qui ædes. ff. eod. & subdit ibi Bal. notabile verbum quod punietur culpa leuis pœna pecuniaria: non autem capitali. Abb. tamen in cap. 2. colu. 3. de constitu. aliter distinguit, scilicet quod aut pro leui vel leuissima culpa potest quis puniri ciuiliter. & tunc procedat prima opin. Bal. & Cyn. in d. l. si quis non dicam rapere, quia leuis culpa leuiter est punienda. c. cum dilecti. de excusatio. & istum dicit esse proprium casum dic. l. qui ędes. aut non potest puniri ciuiliter, vt quia non dedit damnum alicui: sed aliter venit contra l. & tunc procederet contraria opinio ut

aprendizes, para mostrar les sus menesteres, porq̄ cada vno dellos, es tenudo de enseñar lealmēte, a e de castigar b, cō mesura, a aquellos q̄ rescriben para esto. Pero este castigamiento, deue ser fecho mesuradamente: c e cō recabdo, de manera que ninguno dellos non finque lisiado, nin ocasionado, por las feridas q̄ le diere su maestro: e porende dezimos, que si alguno cōtra esto fiziesse, e diesse ferida, a aquel que mostrasse de que muriesse, o fincasse lisiado si fuere libre el q̄ rescibiere el daño, deue el maestro fazer emienda d de tal yerro como este a bien vista del judgador, e de omes buenos. E si fuesse siervo deue fazer emienda a su señor, pechādo la estimacion de lo que valia, si muriesse dela ferida: e los daños e los menoscabos, que le vinieron por esta razon. E si non muriere, e fincare lisiado, deue le pechar quanto fallaren en verdad que valia menos porende, con los daños que rescibio por razon de aquella ferida.

¶ *Ley.* XII. *Como los que tiñen la seda, o cendales, o paños por cosa sabida son tenudos de pechar el daño que ay viniere por su culpa.*

SEda, o cendales, o paños de lino o otra cosa semejante, rescibiendo vn ome de otro, para teñir, o para lauar, o para coser, si despues que lo ouiere rescibido, lo cambiasse a sabiēdas, o por errança, dando lo a otro en logar de lo suyo, o se perdiesse, o se empeorasse, rompiendo lo, o dañandolo e ratones, o por otra su culpa, tenudo es de le pechar otro tanto, e tal e tal bueno como aquello que auia rescebido, o la estimacion dello, a bien vista del judgador, e de omes buenos, que saben destas cosas atales.

¶ *Ley. XIII. Como el que da a fletada su naue a otro deue pechar el daño de las mercaderias, e de las otras cosas que se perdieren por su culpa.*

AFletada auiendo algun ome naue, o otro leño, para nauegar, si despues que ouiesse metido en ella sus mercaderias, o las cosas para que la logo el señor de la naue la mouiesse ante, que viniesse el maestro, f que la tenia de guiar, non seyendo el sabidor de lo fazer, o estando y el maestro, non quisiesse obedescer su mandamiento, nin seguir se por su consejo: si la naue g peligrasse, o se quebrantasse, estonce el daño, e la perdida, que acaescieesse, en aquellas merdaderias pertenescen al señor de la naue: porque auino por su culpa, porque le trabajo de fazer lo que non sabe: porende es tenudo de la pechar, a aquel que la auia afletada. Esso mismo dezimos que seria si el señor de la naue, metiesse las mercaderias en otro nauio, que non fuesse tan bueno, como aquel que auia alogado, sacando las de la suya, sin sa-

licet, vt ne delictum remaneat impunitum, puniatur crimi naliter pro modo culpæ. & ita procedat dict. l. respiciendum. & hæc opinio Abb. satis mihi placet in culpa leuissima. a. vt in d. l. qui ædes. in qua culpa leui videtur quod etiam si possit puniri ciuiliter in restitutione damni, adhuc pro modo culpæ punitur criminaliter pœna pecuniaria, vel alia leui. vt & notat Bald. in l. si quis non dicā raptre. C. de episc. & cleric. & in l. 1. col. fi. ff. de legi. & pro hoc potest induci ista. l. quę vult emēdationem fieri delicti arbitrio iudicantis & bonorū virorum. vt sic referatur tam ad damnum quam ad aliā pœnam criminalem leuem seu pro modo culpæ. & ade Bart. in l. fi. ff. de priua. delictis. & procedet restrictio dāni & punitio criminis ex eadem instantia l. quos retrahi C. si aduersus libert. vbi Bal. & adde quod in culpa leuissima si non haberet vnde solueret damnum punietur criminaliter vt in d. l. qui ędes & hoc est addē dum dicto Abba. & nota qd quando delictum non committitur in alicuiꝰ iniuriam principaliter & tunc si cesset dolus, licet ad fit culpa, non venit aliqua pœna puniendus: secus si committitur in alterius iniuriam principaliter, vt tradit Bart. in l. si adulterium cum incestu in fi. prin. & in l. pe. ff. de adulte. & adde ad prędicta quæ dixi in glo. antepe. in l. 1. tit. 18. part. 2.

¶ *Lex.* XII.

Sutor lotor vel tinctor pānorū tenet ad arbitriū bonorūvirorū deditiōis aut deteriorationis æstimatiō e sui culpa seu mauiū rosura cō tingētis. h. d. Habuit ortū ista lex a. l. si gs fūdū. §. si gs vitulos. ff. loca.

c ¶ *Dañande los ratones.* Hoc inducit Bald. post Iacob. de Bello viso. in l. item quæritur. §. si fullo (vnde ista sumpta est.) ff. eo. contra fœnerato res non excutientes pannos pignoratos de bitorum suorum a tineis post Iacob. de Bello viso, & contra bibellos scholarium, & contra tutores & curatores & scriptores de quo per Bart. in l. 2. C. de muri legu. lib.

¶ *Lex.* XIII.

Dominus nauis sine voluntate magistri eam gubernans, tenetur de estimatione rerum perditarum in naui imperitia pericitante: idem si absque mercatoris scientia & voluntate de naui locata in aliam nō ita bonam nauim merces transportauit. h. d.

f ¶ *El maestro.* Non enim sine magistro ingredienda est via, qua quis t non est ingressus. c. si clericatus. 16. quæst. 1.

g ¶ *Sila naue.* Perit nauis quæ nō habet administratorem seu magistrū, z vt hic & in l. item quæritur. §. si magister. ff. eo. vbi Bald. hoc notat

3 a ¶ *Sin su plazer.* Quid si eo inuito? dic quod tenetur nauicularius, etiā si in idoneam nauem transtulisset merces. vt notat gl. in d. l. itē quæritur. §. 1. per l. fi. ff. de vsu & habita. ¶ *Lex* XIIII.

Tenetur locator vasorum fractorum, licet ignorās de perditione vel deteriorationē liquoris si ignorauit conductor: sed locator passui non tenetur, pter herbam mortiferā nisi sciat: nō tamē habebit salarium locationis. h. d.

1 b ¶ *Non fuesse sabidor.* Specialeest hoc in dolijs viciosis, siue locētur siue vendātur: quia tale vitium de facili potuit sciri, vt hic. & in l. sed addes. §. 1. ff. eo. & vid. in materia diffinctionem Bald. in l. in rebus. §. fine. qui scies. ff. comm.

2 c ¶ *Que aloga.* Id est si vendat. vt in l. tenetur. §. sed si vas. ff. de actiō emp.

3 d ¶ *Logando.* De vendente. vi. l. 61. ti. 5. ta. partira.

¶ *Lex.* XV.

Pastores habentes salariū eligit aquas, & pascua commodosa & diligenter custodiant gregem, alias tenentur de culpa per dominum gregis probatarū si non probet excusantur pastores: si probent certis indiciis, vel aliter & istrent dānū non in sua culpa accidisse. hoc dicit.

biduria dl mercadero e sin su plazer, a del que la auia afletada, que si aquel nauio en que assi las metiesse, peligrasse, al señor della pertenece el daño, e nō al mercadero.

¶ *Ley. XIIII. De lo me que alquila a otro toneles, o vasos malos e quebrantados para meter y vino, o olio, o otra cosa semejante.*

TOneles, o otros vasos malos quebrantados, alquilando vn ome a otro, para meter y vino o olio, o otra cosa semejante: si por culpa de aquellos vasos se perdiere, o se empeorare, recibiēdo mal sabor aquello q̄ y meten, si aquel q̄ lo recibe a loguero, nō es sabidor de la maldad de los vasos quādo los logo, tenudo es el señor dellos de pechar al otro el daño oel menoscabo q̄ recibio por culpa dellos, maguer q̄ el señor nō fuesse sabidor b q̄ erá malos, o quebrados: e esto es, porq̄ todo ome deue saber, si es buena o mala aquella cosa q̄ aloga c. E porende dezimos, q̄ logādo d vn ome a otro mōtes, o prados para pasturas de ganados, o de bestias, si aquello q̄ alogo para esto ha malas yeruas, q̄ matan o empeoran por ellas los ganados q̄ las pascen, si el señor es sabidor desto, es tenudo de lo dezir paladinamēte, o d pechar al otro el daño e el menoscabo q̄l viniesse por la maldad de aquellas yeruas. Mas si el señor nō sopiesse tal maldad, estōce nō seria tenudo d pecharle los daños, nin los menoscabos, mas dezimos, que nō

cet. ff. de vsu. & habita.

¶ *Pechar.* Resarcier ergo pastor de suo quod ex sua negligentia perdi 6
tur, sicut & prælatus, qui patitur rem ecclesiæ præscribi vt habetur in c. quicunque. 12. q. 4. gl. in cap. placuit. el segundo. 16. q. 3. & per Abb. in c. ex præsentium. 3. notabi. de pigno. & adde gl. in c. quanuis. de rēg. iur.

1 ¶ *E si prouare.* Habes hic qd 7
qui tenetur ad custodiam nō liberatur probādo amissionem rei, quam debuit custodire, nisi probet sine culpa sua amississe. q. & fuit de mente glos. in l. si quis fundum, §. Imperator. ff. locat. & in l. si vendā tem ita legatur. §. species. ff. de lega. 2. & in l. si quis ex argentarijs. §. ff. de eden. & vt dicit Bal. in d. §. species. nō sufficit capario quod portet pelles animaliū sed oportet de causa conductionis propter alias: si tamen nō simpliciter causa custodiæ recepisset animalia sed causa conductionis propter alias quod lucrum: tunc sufficeret probare eorū amissionem, & si non probet sine culpa sua euenisse. vt in d. §. imperator secundū vnam lectu. & tenent Ioan. de Imo. & Pau. de Ca.

le deue demandar el loguero, nin el otro non es tenudo de gelo dar.

¶ *Ley. XV. De los pastores e de los otros omes que guardan ganados si recibē soldada dellos para guardarlos como pechē a los dueños dellos, los daños que les vinieren por su culpa.*

PAstores, o otros omes q̄ guardā los ganados, si recibē soldada d e de los señores dellos por guardallos, dezimos q̄ deuē ser acuciosos f, ese deuē trabajar quāto pudieren en guardarlos g bie e lealmēte, de guisa q̄ no se pierdā nin recibā daño de ninguna cosa, por mēgua de lō q̄ deuē ellos fazer: e deuē les catar logares cōuenientes e buenos, do sopieren q̄ son las mas buenas pasturas h, e buenas aguas por do los trayā segū cōuiene a las sazones del año i, tales en q̄ puedā estorcer sin peligro del frio, e de las nieues del inuierno, e de las calēturas del verano. E los q̄ contra esto fizieren, nō poniēdo y tal guarda como sobredicho es en quāto pudierē tenudos son d pechar k cada vno dellos al dueño del ganado: todo el daño e el menoscabo q̄ viniere por su culpa. E si por auēntura algūo dellos dixere, que quādo el daño auino en los ganados, que non fue por su culpa mas que poniēdo y toda su guarda que podia, acaecio el daño, e que non le pudo escusar deue ser oydo: e si prouare, l por algūas m señales ciertas, n o en otra manera: o e jurare q̄ assi acaescio, p deue le

in d. §. species. & vid. per Alex. consi. 158. volumi. 2. vi. l. fi creditor. vbi docto. C. de pigno. actio. & l. 10. ti. 14. par. 3.

¶ *Por algunas.* Vid. Ioan. de Pla. in l. 2. C. de naufra. lib. 11. & in l. quotiens. eo. ti. foā. de imo. Pau. & Alex. in locis de quibus supra.

¶ *Señales ciertas.* Veluti quod in regione illa eo anno tertia vel quarta pars animalium quæ gregatim pascūtur mortalitate perdita est, vt in l. quod ad præsens. C. de muri leg. lib. 11. vbi Bar. vel si docet signa infirmitatis, qua dicit animal fuisse mortuum veluti scabiē, quæ vulgo dicitur roña, vel virolas: nisi ipse fuerit in culpa nō curando. vel in non separando scabiosam ouem a grege. c. resecandæ. 24. q. 3. 45. dist. c. sed illud in fine. & 3. q. 2. c. fertur. Ostendit etiam per signa certa si docet de casu qui venit sine eius culpa, vt in vi hostiū, impetu aquarum vel alias, vt tradit Bar. in l. si quis ex argentarijs. versū. an vero hæredi. ff. de edendo. vbi communiter docto.

¶ *O en otra manera.* Testibus vel alijs generibus probationum.

¶ *Acuciosos.* Et sic non sufficeret ad docendum amissionem sine culpa iuramentum pastoris solummodo cum enim pastor teneatur iure actionis & non officio iudicis, non sufficeret probatio per iuramentum solummodo. vt notat Bar. in dict. versic. an vero hæredi. d. l. si quis ex argentarijs. & probatur in d. l. si creditor. C. de pigno. actio. & in l. fi. C. de fide instru. & adde Bart. in l. scire oportet. 6. sufficit. ff. de excusa. tuto. vbi dicit post Raynu. quod vbi quis tenetur ex cō tractu non potest probare casum fortuitum per iuramentum. & gl.

Universidad de Deusto

valer e por lo que prouare, e jurare,[a] non lo deue pechar. Fueras ende, si el señor del ganado pudiere prouar que le auino por culpa del pastor. Ca estonce non le deue dar la jura.[b]

¶ Ley. XVI. *De los maestros que toman a destajo e los obreros labores obras por precio cierto que lo deuen pechar si lo fizieren falsamente.*

Estajos toman a las vegadas los maestros, e los obreros, la uores, o obras, por precio cierto[c]. E por cobdicia d'las acabar ayna,[d] acuytan se tanto, q̃ falsan las lauores, o non las fazen tan buenas como deuiã. E porende dezimos, que si alguno recibiere a destajo[e] lauor de algund castillo, o de torre, o de casa, o de otra cosa semejante, e la fiziere cuytadamente,[f] o la falsare de otra guisa, de manera q̃ se derribe ante que sea acabada,[g] q̃ es tenudo de la refazer de cabo, o de tornar[h] al señor el precio, con los daños e los menoscabos q̃ le vinieron por esta razon. E si por auentura non cayere la lauor ante que sea acabada, e entendiere el señor della que es falsa, o que non es estable: estonce deue llamar[i] a omes buenos e sabidores, e mostrarles la lauor, e si aquellos omes sabidores[k] entendieren que la lauor es fecha falsamẽte, e conoscierẽ[l] que el yerro auino por culpa del maestro, deue la refazer de cabo, o tornar el precio cõ los daños e los menoscabos al señor della, segun es sobredicho. Mas si los omes sabidores q̃ llamassen para esto, entẽdiessen que la lauor non era falsa, nin era en culpa el maestro: mas q̃ se empeorara despues que la el fizo, o entretanto que la fazia, por alguna ocasion[m] que acaescsse assi como por grandes lluuias, o por auenidas d'aguas, o por terremotos, o por otra cosa semejante: estonce non seria tenudo el maestro de la refazer: nin de tornar el precio que ouiesse recebido.

¶ Ley. XVII. *Quales deuen ser las obras que pertenecen a fazer a los maestros a pagamiento de los señores.*

Todas las obras que fazen los maestros a pagamiento de los señores, deuen ser fechas segun dize en la ley ante desta. Pero si alguna destas obras fuere fecha a destajo, assi como sobredicho es, deuen ser fechas segun dize en esta ley. Ca si fuere fecha a destajo, e el señor della la quisiere mudar, o tomar para sy, o para dar a otro, non lo puede fazer, fasta que pague al maestro todo el trabajo que fizo en ella, e la costa que fizo en labrar la, e en adobar la, e todo el daño que rescibiere por razon de la obra, e el menoscabo que auiere en aquellas cosas que fizo para la obra, assi como en madera, o en piedra, o en cal, o en otras cosas semejantes destas. Pero si el señor della quisiere tomar para sy, o para dar a otro, alguna destas cosas que fizo el maestro para la obra, puede lo fazer, dando le primero todo lo que dicho es. Otrosi dezimos, que si el señor della quisiere mudar alguna cosa de la obra, assi como de la forma, o de la manera, o de la entrada, o de la salida, o de otra cosa semejante destas, que puede lo fazer, pagando al maestro todo el trabajo que fizo en ella, e todo el daño que rescibiere por razon de la obra, e el menoscabo que auiere en aquellas cosas que fizo para la obra, assi como sobredicho es. Pero si el maestro fuere tan rezio, o tan sin razon, que non quisiere dar la obra, nin consentir que la tome el señor della, estonce puede el señor della tomar la, e dar la a otro maestro que la faga, pagando primeramente al primero todo lo que dicho es. Otrosi dezimos, que si el señor della quisiere tomar para sy, o para dar a otro, alguna destas cosas que fizo el maestro para la obra, puede lo fazer, dando le primero todo lo que dicho es. Otrosi dezimos, que si el señor della quisiere mudar alguna cosa de la obra, assi como de la forma, o de la manera, o de la entrada, o de la salida, o de otra cosa semejante destas, que puede lo fazer, pagando al maestro todo el trabajo que fizo en ella, e todo el daño que rescibiere por razon de la obra, e el menoscabo que auiere en aquellas cosas que fizo para la obra, assi como sobredicho es. Pero si el maestro fuere tan rezio, o tan sin razon, que non quisiere dar la obra, nin consentir que la tome el señor della, estonce puede el señor della tomar la, e dar la a otro maestro que la faga, pagando primeramente al primero todo lo que dicho es.

in d.l.fi.super verbo sacramentum. & adde Ang.in l.non est facile. ff.de custo.reo.super gl.quæ incipit a custode.quod semper præsumitur pecus perditum culpa custodis nisi ipse probet oppositum & quod probare poterit per veristmiles coniecturas, sed an quando damnum esset minimum staretur solo pastoris iuramento, videtur quod sic si pastor esset homo bone famepro quo bene facit.l.46.ti.9.lib.6.ordin.& qd notat Bart. in l.fi.§.in computatione. C. de iure delibe rã.quod in mi nimis expẽsis necessario factis circa res hæreditarias credatur hæredi per solũ iuramentum.

Inn o. Acc. est l.2.ti tu.18.i lib.6.

12 a ¶ *Prouare e jurare.* Sed cur cõpellitur iurare, si iã probauit contra id quod habetur in ca.2.de proba.dic, quod debet intelligi quando non probauit plene, sed per coniecturas, vnde nimirum si etiam debeat iurare, tlle enim qui habet præsumptionẽ p se, non dicitur probare secundum Barto. in l.1.C. de fide instrum. & inre has fisca. lib.10. & ideo quando ad plenum intentio non probatur, locus est iuramento. & ita debet limitari dictũ cap.2. & in terminis tenet Dominic.in c.1.de iura.calum.lib.6. & sequitur Decius in d.c.2.in.2.notab. & sic ista litera referenda est ad id quod supra dixit, quãdo probat per signa: non quando testibus plene probaret, vel potest dici q̃ quando subesset aliqua causa non credendi testibus, adhuc locus sit iuramento. vt not. Abb & alij in d.c.2. & sic hoc.relinquitur arbitrio iudicantis secundum qualitatem casuum, & personarum, vt aliquando vltra plenam probationem exigat iuramentum.

13 b ¶ *Dar la jura.* Ex quo enim actor plene probat culpam, non est locus delationi iuramenti ratione coniecturarum, quas reus in sui fauorẽ adduxit. Cum enim probationes sint directo contrariæ, standũ erit probationi actoris, qui plene probauit, & sic erit casus legis pro dicto Barto. & docto. in l.admonendi.col.11.versi. quid si actor. ff.de iureiurand. ¶ *Lex.* XXVI.

Faciens opus certo pretio quod sui culpa vel falsitate antequam perficeretur corruit, tenetur ad pretium & interesse: sed si postquam est perfectum vocat dominus alios magistros qui dicunt opus falsificatum vel erratum, tenetur reficere, aut pretium restituere & interesse: sed si dicunt non eius culpa sed alia causa corruptum, non tenetur hoc dicit.

1 c ¶ *Precio cierto.* De isto pretio debet sibi prouidere de alimentis quandiu operatur & non potest petere sumptus alimentorum a conducente vltra pretium, nisi aliter se habeat consuetudo regionis. vt no tat Bar. in l.si non sortẽ.§.liberetus.col.pe.versi. quid ergo dicemus. ff.de condi.inde. Bal.in l.liberti. C. de oper.liberto.col.4. quod procedit non solum si vniuersaliter certo pretio opus assumatur: sed etiam si conductio operarum fiat ad dies, vel menses, vt est de mente docto. & signanter Bal.in dict.l.liberti.

2 d ¶ *Acabar ayna.* Non enim præcipitanda sunt opera: sed tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus. capi. ponderet. 50. dist. vnde hic reprobatur festinantia sicut & alias punitur nimia acceleratio tutoris in vendendis rebus minoris. l.tutor qui repertorium. §. si tutor. ff.de admini.tuto. & actus factus per curatorem statim quod est

& vnico superædificabat, vt cito opus perficeret.

g ¶ *Sea acabada.* Et etiam si opus sit perfectum si tamẽ corruat intra 15 annos. vt in l.2 t.ti.si.par.3. & in l.omnes. C. de oper.publ. quæ licet loqui videãtur in operibus publicis, & ita ibi docto. intelligũt: tamen idem videtur in ædificijs priuatis ex ratione prædictarum ll. cum præsumantur intra dictum tempus opere dirupto vitio magistri corruisse, quæ ratio ita militat in priuatis sicut in publicis. vnde in dubio si non constet de casu fortuito: ex quo opus corruit, vel q̃ alias accidit sine sua culpa tenebitur magister intra dictum tẽpus, & non intelligas istam l. velle, quod si ante opus perfectum parte operis effecta opus corruat, q̃ indistincte periculũ sit conductoris, sed quando vitio operis vel sui culpa id accidisset: secus si casu fortuito. vt est tex. in l.martius. ff.eo. & in l. & ideo hæsitatur. ff.de verbo.obliga.

h ¶ *O de tornar.* Non enim præcise cogitur ad factum. l.si quis ab alio. §.fi.ff.de re iudi. l.stipulationes non diuiduntur. ff.de verb.obli. vide quæ dixi infra eadem part. tit.14.l.3.

i ¶ *Deuellamar.* Et sic ipsa pars, vt hic vides eligit peritos: sed die q̃ debẽt eligi ab vtraq̃ parte, vt in l.hac edictali. §.his illud. C. de secunup. & si nõ cõcordẽt iudex eliget. vt not. Bar. in l.1.§.1.ff. de vẽtre inspicie. & Abb. quẽ vid. in c.proposuisti. de proba. col.4. & peritissimi sunt assumẽdi. vi. Bal. in l.septimo mense. ff. de statu homi.

k ¶ *Omes sabidores.* Creditur istis peritis in arte. vt hic & in auth. de non alienan. §. quod aũt. colla.1. vbi habetur de istis mechanicis, siue architectis. & in d.c.pposuisti. vbi late p Abb. & Feli. de pbat. & in c. fraternitatis. de frigidis & maleſi. & in c.quia indicãte. de præscrip.

l ¶ *E conosciesen.* Quid si discordent die standum esse peritioribus, licet alij excedant numero. Bal. in prima fforũ consti. in princ. col. pe. vers. sed quid si discordant. & Abb. in d.cap. proposuisti. de probat. col.3. quid autẽ si medici discordent, aut vulnus sit mortale vel nõ. vi. Bal. in c.1. quib. mod. feu. amit. & Decium consi. 415. col. 1.

m ¶ *Ocasion.* Concor. l. maritus. & l. fi. ff. eod. ¶ *Lex.* XVII.

Tenetur dominus soluere pretiũ magistro qui opus promisit ad domini placitum facere, licet ipse dominus dicat sibi non placere, si virorum bonorum arbitratu opus sit bonum. Itẽ si conductor operis conuenit cum domino quod opus esset suo periculo donec dño e opus placuerit, si opere consumato dominus dicat sibi placere vel monitus a magistro vt hoc declaret nolit declarare si postea ædificium cadat absq; vitio operis non tenebitur amplius magister. h.d.

1 a 2 b ¶ *Dezimos.* Concord. cum l.si in l.in princ. ff. eod.

¶ *Otrosi dezimos.* Concor. cum l.opus. & l. si prius. ff. eo & cũ notatis per Azo. C. eo. in sum. col.4. versi. venit etiam.

3 c ¶ *Manera quier.* Licet sub hac forma verborũ recipiat in se periculũ, donec opus a locatore approbetur ante approbationem, etiã si locator nõ sit in mora approbãdi, nõ tenebitur de casu fortuito. secundũ gl. in d.l.opus. ff. eod. nisi specialiter recipiat in se periculũ casus fortuiti, iuxta ea quæ notat Bart. & docto. in l.sed & si qs. §. quæsitũ. ff. si quis cautionẽq; obstat. l. itẽ quæritur. §. fi gẽma. ff. eo. qa intelligit il lã, qñ expresse recepit in se periculum casus fortuiti quoca su etiam si veniat de natura rei, tenetur de casu, vt tradit Alex. in d.§. q̃. si cũ colũ. 4. ali ter tũ intelligit d.§. si gemma. Pau. de Castro in d.l.opus. cuius intẽtio videtur, licet loquatur obscure, q̃ vbi quis locat operas suas, tanquã artifex, quia ex hoc asserit se peritũ, tenetur de leuissima culpa, & si suscipiat in se periculũ ex pacto tenebitur de casu fortuito vt pactũ aliquid operetur quia mẽtitus est se esse peritũ ex eo quia cognoscere debuerat materiã gẽmæ, quæ ex eius vitio seu ex natura ipsius rei nõ poterat sculpi, absque fractura: secus vero esset quando casus accideret non propter vitiũ operis, neq; imperitia magistri, sed alias casu fortuito: quia tũc cũ ex natura cõtractus solum tenebatur de leui culpa, satis operatur pactũ q̃ teneatur d leuissima culpa, quæ verba Pau. de Cast. sic intellecta satis sunt notãda, & sic si in casu huius l. vitio soli ædificiũ corrueret, magister qui suscepit in se periculũ, tenebitur tũc de tali casu, licet accidat vitio soli, de q̃ alias non teneretur. vt in l.fi. ff. eo. quia potest hoc imputari suæ imperitiæ secus si alio casu fortuito accideret, veluti terræ motu, vel vi tempestatis. vbi nihil est quod posit ei imputari ratione suæ imperitiæ, quod nota ad limitationem. l.fin. ff. eo.

4 d ¶ *Del maestro.* Etiã leuissima, qa vt dixi in gl. pcedẽti. & tali teneretur. Nota hic q̃ casus supuenies nõ liberat a pœna pcedentis culpæ, vt & not. Bar. p illũ ex. a cõtrario sensu in l.si prius. ff. eo. & collige etiã hic q̃ mora locatoris in approbãdo opus, nõ liberat conductorẽ a culpa præcedẽti, q̃ satis etiã probatur in d.l.si prius. vbi gl.

Leyteã a las vegadas los maestros de fazer algunas lauores a aluedrio d'los señores dellas diziendo assi, q̃ farian tal lauor q̃ se pagarã della, quãdo la vieren acabada. E porẽde dezimos[a], q̃ el maestro q̃ desta guisa destajare la obra, si la fiziere bien e lealmẽte, e el señor, quãdo la viere acabada, dixere maliciosamẽte q̃ non se paga della, por retener le el precio que auia de auer, o por embargarle de otra guisa, q̃ lo non puede fazer. Ca el pleyto de tal aluedrio como es sobredicho, se deue entẽder desta guisa, q̃ el señor d'la obra se deue pagar della, si biẽ fecha fuere, segũ se pagariã della otros omes buenos e sabidores. E porende si los omes sabidores, a q̃ fuere mostrada la obra dixeren q̃ es buena, nõ puede el señor por tal pleyto embargar al maestro, nin retenerle el precio q̃ le auia de dar, ante dezimos, q̃ el juez del lugar le deue apremiar q̃ gelo de, maguer nõ quiera. Otrosi dezimos[b], q̃ destajado algũ ome alguna lauor so tal pleito, q̃ fara la lauor en tal guisa, q̃ por qual manera quier[c] q̃ se pierda, o se derribe, fasta q̃ el señor otorgue q̃ se paga della, sea a su peligro, si quãdo la obra fuesse acabada, dixesse el maestro al señor, q̃ viesse si se paga della, si el lo metiesse por alõ gamiẽto, q̃ la nõ quisiesse ver, o la viesse, e non quisiesse dezir, q̃ se pagaua ende, seyẽdo la obra buena, si de aquella sazon adelãte se perdiesse, o se derribas se por alguna ocasion, que nõ auiniesse por culpa del maestro[d], nin por mal dad de la obra, estonce el peligro seria del señor, e non del maestro. Otrosi dezimos, que si el señor se pagasse[e] dela lauor, e despues que otorgasse que se pagaua della, se derribasse, o se menoscabasse, que dende en adelante seria el peligro del, e non del maestro.

¶ *Ley.* XVIII. *Que la cosa deue ser tornada a su señor cumplido el tiempo del arrendamiento.*

Complido seyendo el tiempo del arrendamiẽto, o del logue ro, deue ser tornada la cosa q̃ assi fuesse dada a su señor[f]. E si por auẽtura fuere rebelde el q̃ la tuuiere,[g] non la queriẽdo entregar, assi como sobredicho es, fasta q̃ fuesse dado juyzio contra el, deue la tornar despues doblada a aquel que gela logo, o gela arrendo, o a sus herederos. Otrosi, quando algun menoscabo auiniere en aqlla cosa, por su culpa[h], deue lo pechar.

¶ *Ley.* XIX. *Como la cosa que es arrendada o obligada se puede vender a otro.*

Viendo arrendado algund ome, o alogado a otro casa, o here damiento, a tiẽpo cierto, si el señor della la vendiere[i] ante que el plazo sea cumplido, aquel que la del comprare, bien puede echar della[k] al que la tiene alogada[l] mas el vendedor que gela logo, tenudo es de tornar le tanta parte del loguero[m] quan

¶ *Se pagasse.* Ex approbatione ergo operis periculũ est locatoris, q̃ approbabat, & si intelligas q̃ opus corruit approbatione ex ma la custodia dñi. vel casu fortuito, plane pcedit. Si vero cõting. vitio opis, vel culpa magistri, & dñs q̃ approbauit, sciuit vitiũ, & idẽ erit: si vero ignorauit, imo in approbatione illa fuit deceptus, q̃ nesciuit vitia & tenebitur conductor approbatione non obstante secũdũ Bar. in d.l.opus. ff. eo. vbi vi. ll. quas allegat.

¶ *Lex.* XVIII. Finito tpe locatõis si cõductor nõ restituit rẽ cõductã dño si perseuerat vsq; ad sententiã, tenetur de duplo. & de dãnis rei. h.d.

f ¶ *A su señor.* Et sic ipsum dñs ille qui locauit vi nõ hẽt necesse phare dñium. vt not. Bar. in l.non ab re. C. vñ vi. q̃ intelligeq̃ fudat se i cõtractu locationis: secus vero si agat actione in rẽ, seu rei vendicatione simpliciter nõ facies mẽtionẽ de cõtractu locatiõis tũc enim debet phare d dñto, & licet i processu cõstaret de locatiõe nõ obtineret, vt not. glos. & doct. in l.si qs conductionis. C. eod. facit l. habebat. in prin. ff. de instito. c. abbate sane de re iud. libro. 6. & tenet Alex. cons. 43. vo. 4. co. 1. ff.

g ¶ *Tuuiere.* Ex cõtractu. s. locationis, siue sit ipse cõductor, siue eius hæres. vt in l. conductores. C. eo. & in l. non ab re. C. vnde vi. & de hærede intellige, scilicet si fuerat sciens. secundũ Bar. in l. non ab re.

h ¶ *Por su culpa.* Venit enim in hac actione dolus & lata & leuis culpa conductoris. l. in iudicio. C. eod. ¶ *Lex.* XIX.

Emptor rei locatæ põt expellere cõductorẽ annẽp* nisi aliud cõuenit inter eũ & vẽditorẽ, vel nisi fuit locatio ad cõductionis vitã vel p se & hæredib*, & qñ ẽptor expellit restituit ei vẽditor salariũ pratatpis. h.d

i ¶ *Vendiere.* Idẽ si legauerit, vel alio titulo particulari cõcesserit: quia successor singularis non tenetur stare colono. vt. ff. eod. l. qui fundũ. & l. nihil. §. fi. ff. de lega. 1.

k ¶ *Echar della.* Sed quid si nolit expellere, an colonus teneatur stare locationi cũ singulari successore? dic q̃ nõ. vt. l. qui fundum. ff. eo. ĩtue cõduxerit ad modicũ tẽpus, siue ad longũ, quia actio personalis cõpetẽs locatori nõ trãsit sine cessione in singularẽ successorẽ, si tamẽ esset cessa actio, tunc cogeretur stare. vt declarat ibi Barto. quem sequitur Io. de Pla. in l. cognouimus. C. de manci. & colo. lib. 11.

l ¶ *Alogada.* Idem dic & si esset emptor fructuum. secundum Bald. per tex. ibi in l. si fundũ. in princ. 2. lectu. ff. eod. tit.

m ¶ *Del loguero.* Sed an teneatur ad interesse vltra hoc? videtur q̃ sic per l. si merces. §. 1. ff. loca. & l. nihil. §. fi. ff. de lega. 1. & tenet Bar. in l. eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptorē.C.eo.Alexā.in l.si filio familias.§.si vir in quinquennium.ff. solu.matrimo.Alber.in d.l.emptorem.C.eodem.cum enim venditor potuit reseruare ius coloni in venditione,& non fecit iustū est, vt teneatur ad omne interesse coloni vel inquilini.

5 a ¶ *Dos casos.* Adde aliū in l.si.ff.de iure fisci.scilicet in colono fiscali,ne fiscus teneatur illi ad interesse & idē dicit Lu do.Rom.in ec clesiæ singulari successore.in l.si filio.§.si vir.ff.solu.matr.cū ecclesia & fiscus equiparētur.vt in l.fi.C.de sacrosan.eccl.& tenet Bar.in l.cognouimus.C.de manci.& colo.lib.11.contrariū tamen tenet Alex.in successore singulari ecclesiæ.in d.§.si vir.col.4.& ad l.fi.C.de sacrosan.eccl. in qua se fundat Bar.& Roma.respōdet Alex.q̄ ibi solū dicitur ciuitatē & ecclesiā æquiparari:de fisco autē nulla ibi fit mētio:vnde cū iura nō dicāt stari debere colono ciuitatis,neq; stabitur colo no ecclesiæ,adducit etiā quia fiscus habet priuilegiū tacitæ hypothecæ. l.2.C.de priuileg.fisci.quod priuilegiū non reperitur in ecclesia.secundū Bal in rub.C.de priuileg.fisci.& in.d.l.fi.pro dicto tñ Roma ni facit.q̄ dicit Abb.in c.venerabilis.col.4.de iudi.vbi generaliter dicit q̄ ecclesia gaudet priuilegio fisci,& q̄ notat gl.in c.auditis sup verbo iure minoris.de in integ.restit.vbi dicit q̄ ecclesia vtitur iure imperij,allegat.§.si minus.in auth.de non alien.colla.2.vbi tex. dicit,q̄ imperiū & ecclesia nō multū differūt ad alterutro. facit etiam gl.in l.si procurator.super verb.soluto.ff.de iure fisci.vbi gl.extendit ad ecclesiā quod in illa l.disponitur de fisco,scilicet q̄ procurator ecclesiæ nō possit habere fidē de pretio,& sic ratio illius dicti non est æquipa ratio fisci & ecclesiæ.¶Tene ergo quod emptor non tenetur stare colono ecclesiæ.& adde Curtium seniorē ita consulētē consi.10. Adde aliū casum,vbi emptor tenetur stare colono vltra casum fisci.s. q̄n emptor post emptionē dixit colono,volo q̄ sic semines,& sic facias:nā per hoc tacite videtur fecisse pactū colono de stādo locationi,vt est de mēte gl.sup verb.tacito.& ibi not.eā Alber.in d.l.emptorē.& allegat.l.itē quæritur.§.qui impleto.ff.loca.& dicit ita de facto obtinuisse.adde aliū casum in colono partiario,cui successor singularis stare tenetur secundū Iaco.Butricariū in l.idēq;.ff.p socio.& Alber.in d.l.emptorem.vbi contrarium tenet Iacob.de Bello viso.& Spec.licet dubie.in tit.de locato.§.1.versic.sed pone locaui tibi, &c.& Alex.in d.§.si vir in quinquennium.mouentur,quia colonus partiarius non habet ius in re neq; in fructibus quousque ab eo sint pecpti.l.cū in plures.§.messem.& ibi gl.ff.loca.& p̄batur in l.si fur. ff.de vsufruct.& fructus perfecto cōtractu emptiōis spectāt ad emptorē.l.fructus.C.de act.emp.neq; colonus habet p̄sonalē actionē cōtra emptorē:quia illa nō trāsit in singularē successorē.d.l.emptorē. & l.si.§.fi.ff.de cōtrah.emp.Bal.etiā in d.l.ēptorē.colū.2.tenet hoc dicēs,q̄ tñ pro illo anno quo colonus seminauit & fecit sumptus, tenebitur stare colono nō vltra.& quateng Bal.dicit,pillo anno, videtur

el arrendador de la cosa arrendada, nō podria ser echado della, maguer se

qđ debeat intelligi ita qđ fructus iā p̄cepti:alias neq; pro illo anno tenetur stare colono partiario,licet,ppter sumptus colonus posset retinere fundū, donec de eis esset sibi satisfactū quia alias vt dictum est colonus nullū ius haberet in fructibus:& quia vt dicit Io.And. in addi.ad Spec.in loco §.alleg.in additione sup verb.fisci.si vigore statuti bona bānti deberē penitus destrui,si colonus coluit & seminauit prædiū,& fructus sunt pēdētes tēpore bāni,de fructur nō ob stāte iure coloni,cū adhuc sint bāniti dñi fundi,& sint pars fundi. l. fructus.ff.de rei vēdi.Adde aliū casum.f. vbi in cōtractu locationis interueniret hypotheca bonorū pro observātia cōtractus, secūdum Bar.in l.1.§.quod autē.ff.de superfi.& in d.l.emptorem.& in d.§.si vir.vbi & subdit Alex.qđ ista hypotheca nō operabitur, vt ēptor præcise teneatur stare colono,cū hypotheca bonorum sit accessoria ad principalē obligationē quæ solū datur ad interesse.vt in d.l.qui fundū.vnde oblato tali interesse p emptorē,poterit expellere colonū,vt & fuit de mēte Bar.in d.l.emptorem.& ibi late tradit Salic.& fuit sentētia Iabo.Butrica.in d.l.fi merces.§.1.eo.& hoc satis placet & est de mēte omniū doctorū.Aduerte tamē quia Io.de Ana.in c.fi. col.5.vers.quid autē si colonus.ne prælatis vices suas,&c. dicit vnū valde notabile verbū,si esset verum,q̄ si colonus vel inquilinus,dicat emptori sua interesse p̄seuerare in locatione,& ideo vultrē locata sibi retineri,neq; prætēdit aliud interesse:sed suū interesse esse,manere in locatione,qđ tūc nō poterit expelli,cū istud interesse aliter si bi nō possit solui,nisi patiendo eū vti locatione.adducit ad hoc.l.si creditor.§.fi.ff.de distra.pig.& quia tūc demū pōt expelli ille,q̄ fundat se in hypothecaria agēdo vel restituēdo,qñ offertur sibi illud,p quo est res obligata & inducta hypothecaria:& nō alias.vt probat in l.paulus.la fin.ff.quib.mo.pig.vel hypo.sol.& qđ sicut isto casu locator,& vēditor nō posset illū expellere qa erat obligatus eriā realiter:ita neq; emptor:qa obligatus actione reali pōt p̄cise cōpelli ad factū,iuxta plene notata in l.stipulatiōes nō diuidūtur.vers.celsus.ff.de verb.obli.¶Et licet nō rep eriā hoc dictū ab aliquo reprobatū,ego nō credo hoc suū dictū esse verū:imo de directo oēs doctores sētiūt cōtrariū:nā nō intelligūt de interesse volūtario coloni, sed de dāno vel interesse, qđ vere e realiter sentiret,qđ em̄ si daretur sibi talis domus vel fūdus:sicut ille quē cōduxit,& refarciretur sibi aliud qđcūq; interesse,qđ in veritate prætēderet:non ergo,stādū esset eius capitosę volūtati,& ad motiua Ananię facilis rnñio.nā.d.§.fi. l.si creditor.p̄edit qñ fuit facta p̄missio de nō alienādo vltra hypothecā,vt statim dicā & nō sufficeret sola hypotheca,vt ibi patet.& ga diuersa rō est in ēptore q̄ in locatore,eodēq; vēditore:qa venditor tenebat si nō vēdiderat,& cōductorē expulisset actione p̄sonali ad patiētiā vt p̄mittat frui locatiōe,vt p̄bat in c.fi.& ibi not.Abbas plati vices suas.intelligēdo verbū ibi positū fide data.i.p̄missione iuramēto facta,& qa sicut vēditor cōpellitur p̄cise ad tradēdū, sic & locator,cū emptio & locatio eisdē regulis cōsūāt.vt in l.1.ff.eo.& insti.eod.in princ.licet si cōductor velit pōt agere ad interesse. vt in l.ex cōducto.in prin.& in l.si in lege.§.si.ff.eo.& ad p̄dicta,quę dixi ex c.fi.ne plati vices suas.adde Spec.tit.de locato.§.postquā.el 2.vers.qđ si rē locatā.& Bal.in l.si qs domū.in prin.ff.eo.vbi bonus tex.in ēptorē vero nō trāsit talis obligatio & ideo pōt expellere colonū,q̄ fuit rō d.l.ēptorē.C.eo.& p̄bat in l.si.§.fi.ff.de cōtrah.ēp.& vēditione & traditione facta p locatorē,nō possit cōueniri,vt p̄cise stāret locationi,cū iā hoc nō sit in eius potestate.& l.permittēte. potuit vēdere.solū ergo manet p̄sonalis obligatio ad interes,& sic hypotheca respectu emptoris nō opabit,nisi respectu interesse, ad qđ actio p̄sonalis cōpetebat.vt supra dixi.nota tū qđ si interueniret pactū de nō alienādo rē locatā,durāte tēpore locationis,& locator obligat bona sua,& specialiter domū,vel fundū locatū pro observātia,p̄missorū,qđ tunc cū vēditio sit nulla,vt est casus in d.l.creditor §.fi.secundū verā literā.& est etiā tex.ita ponēs literā in §.ti.§. supra ea part.(de qua nō fuit memor Rod.Sua.in cōmē.suo.l.post rē iudicatam.sup verb.q̄ las cumplades.legis ordinamenti.vbi laborat in suadendo veram literā.d.§.creditor esse,nullā esse venditionem) tenebitur tali casu emptor stare colono, sed vt rectius dicā,cū in eum nō transierit dñiū,vel aliquod ius in re nō poterit expellere colonū vel inquilinum,& ita post alios tenet Alex.in d.§.si vir.qui licet post alios ibi relatos videtur facere vtrn,qđ spāliter fundus hypothecet

idem crederem & si non specialiter hoc fiat: sed fiat generalis obligatio bonorum,vt & volunt idem Alexā.in l.qui absenti.§.1. fide acqui.posſ.& Rode Suarez.vbi supra,vers.aduerte tamen cum nō possit isto casu assignari ratio diuersitatis inter specialem & generalem hypothecam.Alios casus vltra prædictos adde vt per Alex. & docto.in d.§.si vir. & docto. in l.emptorē. tetigi supra dictos,vt aliqua adderē quę mihi additiōe digna visa sunt & an successor in maioria teneatur stare colono.vid.quæ dixi.supra eodem in l.2.

6 a ¶ *Pacto pleyto.* Et isto pacto oriturius excipiēdi conductori, quia interest domini.argu. l. rescriptum. §.fin. ff. de pactis.l.si mercedem.§.fi.ff.de act.emp.secundum Bal.in d.l.emptorem.in princ.qui in hoc approbat secundam opinio.gibi super verbo emit.licet Sali.ibi approbet primam:sed quod conductor possit excipere satis probatur in ista l.vltimis verbis. cum dicit,deue ser guardada la postura,& clarius hoc hodie de iure regnt procedit stante.l.3.tit.de las excepciones.lib.3.ordi.quę incipit, pareſciendo,&c.

7 b ¶ *Su vida.* Quod enim est ad vitā dicitur perpetuum.vt in l.1.ff.pro socio.& in locatione ad vitā notat gl.in §.perpetua.to.q.2.& gl.in clemen.1.de reb.eccle.non allen.quid tamen si non esset locatio ad vitā conducentis,vel pro se & suis hæredibus,vt hic dicit,facta tamen esset ad decennū,& vltra:an tunc colonus vel inquilinus possit expelli per emptorē.glo.& docto.cōmuniter dicunt,quod nō in d.l.emptorē.& in d.§.si vir.talis nanque conductor habet ius in re.vt in l.1.§.quod autē.vbi Bar.dicit ita cōmuniter teneri.ff.de superficiebus.glo.in l.fi.ff.si ager vectiga.trāsit enim vtile dominium ex tali conductione ad longū tempus.vt probatur in d.§. quod autem aut.& prohibitus alienare,si locat ad longum tempus,incidit in pœnam prohibitionis.vt Bar.& cōmuniter docto. post Din.tenent cōtra gl.in l.cū dicitis.§.instituto.ff.de lega.2 nisi in tali conductione fiat pactū,quod non transeat ex tali locatione ad longū tēpus vtile dominiū:in tunc non transiret.vt in l.cum manu sata.§.fina.ff.de contrah.emp.Bal.& Ioan.de Imo.in l.si domus.§.fi.ff.de lega.1.& in d.§.instituto.Bald.in c.1.§.aut si libellario in fi.quibus mod.feu. amit.quo casu saluari potest opi.gl.in d.§.instituto.¶Sed dubiū mihi est,an per istam l.partiæ reproberur illa comunis glo.& docto. sententia,cū enim tempore quo istæ.ll.partiū conditæ fuerunt,iam erant opiniones supertellectu.d.§.quod autem.& d.l.fi. quod diceretur modicum tempus:in quo & ipse glo.variauerunt. nam gl. d.§.quod autem.voluit hoc relinqui iudicis arbitrio, & idē voluit gl.in clemen.1.in fi.de rebus eccle.non alien.& in ca.2.in verb.non modicum,eo.l.tit.lib.6.& in l.fi.ff.si ager vectiga.glos.voluit tempus non modicum dici decennū:quæ est communis doctorū sententia.conditores huius l.aduertentes forte ad varietatem opinionum, quæ erant tūc temporis,non elegerunt illam opinionem:sed quod non modicum tempus intelligatur,quando ad vitam conducentis fieret locatio,& sic non sufficeret locatio ad decem annos:sed quia parum fido inuentionibus meis tu cogita.

8 c ¶ *Guardada la postura.* Vult ergo,quod tunc præcise teneatur stare colono,neq; sufficeret si offerat interesse,quod nota ad ea quæ dixi in gl.mag.q̄ locator præcise cōpelleur stare locationi. ¶ *Lex XX.* Conductor tempore finito locationis prædij rustici per tres dies, vel plures tenens illud,videtur eo anno reconduxisse tanto pretio sicut in præcedenti:in vrbano autem secus quia non soluit nisi pro rata temporis quo plus stetit respectu anni præteriti.& est ratio diuersitatis,quia in rusticis posset tali tempore dimittere fundū quod illo anno non fieret ibi cultura:in vrbanis autem quandocunq; potest locare vel seruitium habere.hoc dicit.Habuit ortum a l.itē quæritur.§.qui impleto.ff.loca.

9 d ¶ *Semejante.* Non ergo habebit locum hæc dispositio in rebus mobilibus,vel se mouentibus,veluti si conduxi equum pro decem diebus,& tenui viginti.vt dicit gl.ia l.isem quæritur.§.qui impleto.ff.

¶ *Ley. XX. Como la cosa que fuere arrendada si aquel que la arrendo la tuuiere tres dias o mas despues del plazo es tenudo de fincar en el arrendamiēto por otro año.*

Heredad de pan,o viña,o huerta,o otra cosa semejāte,[d] teniēdo vn ome de otro arrēdada[e], para labrarla e esquilmarla, fasta tiempo cierto,si despues que el tiempo fuere cōplido,fincare en ella por tres dias,[f] o mas que la non desampare a aquel cuya es,entiende se,[g] que la ha arrenvult,quod si custos remanet in custodia castri,finito anno,pro quo custodire promiserat:quod videtur iterū se obligasse pro custodia sequentia anni nisi finito anno castrum obtulerit domino,quia tunc non videtur amplius se obligare ad custodiam per tex.in d.l.si mora.in prin.Ioan.de Imo.& Alex.ibi tenent opi.Bar.& mihi plus placet per rationes Bar.cuius opin.posset intelligi & limitari,nisi vltra patientiam conductoris operarum interuenisset aliquis actus denegnatiuus taciti consensus,pro sequenti tempore,quod est de mente Barro.& in medico conducto,cui elapso tempore conductionis cives solebant solitam mercedem præstare.tradit Soci.consi.196.vol.1.incipit,circa præsentem consultationem.quid tamen si fiat liga inter duos reges vel ciuitates per quinquennium duraturam, an si post quinquennium sint in amicitia & præsent sibi mutuos fauores,intelligatur liga tacite renouata?Bal.in d.§.item societatem. de pace constan.primo arguit,quod sic.per d.§.qui impleto.eadem tenet contrarium,nisi liga renouetur expresse per illum tex.& argu. l. si cum hermes.C.loca.

¶ *Arrendada.* Siue debebat solui merces in pecunia numerata,siue in frumento,vel alias si quapartiarius colonus,vt tenet & declarat Bald. in d.§.qui impleto.col.2.

¶ *Tres dias.* Nota hoc quia contrarium tenebat Odofre. & Bald.post eum in d.§.qui impleto.dicentes requiri tempus competens & non sufficere duos vel tres.Bar.ibi dicit relinquendum hoc arbitrio iudicis,& intellige hoc,quando colonus retineret prædium sciente & patiente locatore,& sic de voluntate illius.vt probatur in d.l.qui ad certum.ff.eod.& tenet Bal.in d.§.qui impleto.

¶ *Entiende se.* Siue sint prædia priuatorum,siue reipublicæ.vt in d.§. qui impleto.vbi Bar.infert idē esse in tutoribus,& prælaris ecclesiarū,quæ prius locauerūt:vt eorū scientia & patientia sufficiat. & adde q̄ & si interueniat pactū,q̄ cōductor finito tēpore conductionis possit fundū retinere,donec sibi soluantur melioramenta,q̄ procedet dispositio huius legis.quia per tale pactum non est sublatū ius in d.§.qui impleto.arg.eorū quæ tradit Ioan.And. cōmune huius l.& d.§.qui impleto.arg.eorū quæ tradit Ioan.And. in additio.ad Spec.tit.de emptio & vendi.§.sciendum.in additione incipienti de emptore,&c.quæ est in.3.col.& in terminis consuluit Soci.cōsi.17.vol.3.incipit prosequēdo ordinē quæstionū. procedit etiā ista l.& si prima locatio esset ad decem annos:nam nō est quid pugnet quin ex tacito consensu locatoris,& coloni remouetur a sequenti tantum anno,vt hic dicit.& facit ad hoc.d.§.qui impleto. cum dicit cū lustro.& quia militat ratio istius legis in isto casu sicut & pro minori tēpore esset locatio.& hoc credo verū licet Alex.cōsi. 17.vol.4.vers.2.principaliter.aliud innuit motus ex dicto Bal.in d.§.qui impleto.secunda lectū.vers.quæro hic quid in emphyteosi. & in l.vnica.colu.12.C.quando non peten.partes.vbi dicit,quod si aliquis accepit in emphyteosin ad decennium,finito termino nō intelligitur renouasse cū agatur de vtili domino transferendo & non de modico præiudicio,vt est in casu d.§.qui impleto.nā Bal.loquitur de tacita reconductione emphyteosis pro illo sequenti anno,& sic de trāslatiōe vtilis dominij,quod cessat in casu locationis,vbi nō potest dici quod pro sequenti anno transeat aliquod dominium.& forte etiam posset dici ex generalitate istius legis,nō distinguētis,an prima locatio fuerit in scriptis,vel sine q̄ in omni casu ex tali tacito

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõsensu inducatur tacita recõductio in sequẽti anno, cũ militet ratio hic posita etiã tali casu, licet de iure cõmuni in cõtrariũ (quãdo contractus primæ locationis fuit in scriptis. i. actũ vt nõ valeret sine scriptura) sit cõmunis opinio, exponẽdo sic litera. d. §. qui impleto. in fi. ibi nisi in scriptis, &c. moti per l. sequentẽ ibi nec scripturã desiderant. sequentes opinionẽ facit glossatoris. quã glo. ibi reprobauit: dicunt enim, qđ ex quo primo contractus exigebat scripturã, nõ videtur facta tacita renouatio, nisi scriptura fiat. & licet ista opinio sit canonizata, cõmuniter tñ videtur fragile doctorũ motiuũ: nã ex quo primus contractus facta scriptura accepit substãtiã, & pfectionẽ tacita recõductio quę ex tacito cõsensu inducitur per istam l. & d. §. qui impleto. non exigit scripturam sed tantum cõsensum, & quicquid sit de iure cõmuni ex quo ista l. in hoc nõ distinxit visa per eius cõditores varietate expositionũ. d. versi. nisi inscriptis dict. §. qui impleto. videtur ẽ generaliter debeat intelligi, cũ. l. iuris cõmunis nõ clare repugnet & in vtroq; casu militet ea dẽ ratio. & ita est ad hoc quod Bar. & cõmuniter docto. dicunt in d. §. qui impleto. q licet primus contractus factus sit per stipulationẽ adhuc ex tacito cõsensu sine stipulatione, & sic sine actu, retro simili fiet dicta tacita recõductio: sed quia hæc est noua consideratio tu cogita.

1. limi. tatio. ¶ Limita tamen ista l. quando cõtractus non fuit factus per modum locationis: sed per venditionis fructuũ: nam licet locatio & fructuũ vẽditio æquiparentur. vt in l. in venditione. §. 1. ff. de bonis auctoritate iudi. possi. cũ ista l. non exprimat hoc in venditione fructuum non debet extẽdi, vt in simili. q. dicit glo. in d. §. qui impleto. ita in terminis tenet Bal. ibi in 2. lect. vers. sed quid si contractus. refert & sequitur Alex. cõs. 76. vol. 5. col. 1. incipit visis dubitationibus. sed facit in cõtrariũ, quod notat Alex. in l. si uxor familias. col. 5. in princ. vers. ité fallit regula. ff. solu. matr. vbi dicit q̃ emptor fructuũ non habet ius in fructibus, antequã sep arentur a fundo l. cũ in plures. §. messem. ff. loca. l. si seruus. §. locaui. & ibi notatur. ff. de fur. & idẽ est in colono. vt in. d. uribus. & iura quandoque apellant conductorẽ, quando q̃ emptorẽ fructuũ. l. cæsar. ff. de publica. & vectiga. Bar. in l. cotem. §. qui maximos. eo. tit. & clemen. 1. in fi. de rebus eccle. non alien. Bal. in l. ædem. C. eo. sed adhuc sto cum Bald. cũ multæ diuersitates possint assignari inter colonum & emptorẽ fructuum, cum ad colonũ pertineat cultura & cura, & non ad emptorem, & si daretur casus in quo cultura & cura pertineret ad emptorẽ & pensionẽ solueret annuatim, tunc idẽ est dicendũ quod in colono, ex quo in vtroq; idẽ est effectus. vi. ad prædicta quæ notat Bar. in d. l. cotem. §. qui maximos. col. 1. 2. 3. & 4. ff. de publica. ibi videbis quando ad emptorẽ

2. lim. fructuũ pertineat cultura & cura. Secundo limita respectu paratæ executionis, nã si prima scriptura formata est sub instrumento publico habente paratam executionem, tacita conductio non habebit paratam executionem. cum ad hoc requiratur publica scriptura, cũ scriptura debeat legi & oculis inspici. l. 1. ff. de his quæ in testa. de-

3. lim. len. Bal. in l. legem. in princ. C. eod. Tertio limita, quod licet inducatur tacita recõductio, non tamen videatur repetita pœna appositæ in locatione primæ. secundum Dinum in l. cum pater. ff. de legat. 2. & sequitur Bal. in. §. qui impleto. 2. lectu. adducens rationẽ, quia pactum pœnale non informat primum contractum, vnde pœna non petitur eodem genere actionis. allegat. l. prædia. ff. de actio. empti.

4. lim. Quarto limita, secundũ Bar. in d. §. qui impleto. quando vltra patiẽtiam seu tacitũ consensum requirebatur aliud ex parte locatoris, vt si tenebatur certas res dare conductori: nam tũc ex solo cõsensu non videtur renouata conductio. ex quo etiã infertur per eũ ad potestates & castellanos, seu tutores, seu alia officia, quæ necessitate publica imponuntur, vbi non sufficit talis tacitus consensus: sed requirũtur aliæ solennitates. Solent enim vt ibi declarat Pau. de Cast. nomina taliũ officialium qui eliguntur a republica extrahi de bursa vel sacco, cũ enim requirantur aliquæ solennitates, quę non interueniũt in tacito cõsensu non fit tacita renouatio, quod est notabile. Quinto §. limlimita, quãdo ex parte cõductoris non posset sumi alia cõiectura nisi tacitus cõsensus manendi, seu perseuerãdi, in prima cõductione, tunc nimirũ quod inducatur tacita recõductio. q̃a alias delinqueret, si remaneret animo lucrandi fructus & non soluẽdi pẽsionẽ, quod in dubio non præsumitur. l. merito. ff. pro socio. vt declarat docto. signãter. Pau. de Cast. in d. §. qui impleto. secus ergo, si fine delicto aliter posset remanere, veluti si in domo locata ipse cõductor partẽ haberet, nã ratione partis pro indiuiso poterit habitare tota domũ, nec; tenebitur ad pẽsionẽ patris cõsocij. gl. notab. in l. fabinus. ff. cõmu. diuidũ. Bal. in c. 1. §. præterea ducatus. de prohi. feudalle. per Frede. Bal. Ang. & Imo. in l. duo fratres. ff. de acqui. hæred. Pau. de Cast. & ibi Ias. col. pen. in l. 1. C. qui testa. face. pos. q. tũ tu limita & intellige quãdo dom⁹ erat ita ampla, q̃ sufficiebat pars quã 6. lim. iste habebat sibi ad inhabitãdũ: secus si talis pars nõ sufficeret sibi, imo esset aliã domũ cõductura: nã tũc tenebitur ad pẽsionẽ partis cõsocij: & similiter intelligetur facta tacita reconductio, de qua hic. hoc probatur ex dic. notab. Alberi. q̃ nõ memini me alibi legisse in l. merito. ff. pro socio. vbi limitat illud dictũ in socio, qui aliã domũ esset cõducturus. allegat. l. si nõ sortẽ. §. libertus. ff. de cõd. inde. & fuit citur hæc limitatio maxima æquitate, p quã facit gl. nota. in l. adeo. §. fi. in gl. fi. ff. de acq. rerũ dom. vbi tex. dicit. q̃ si arbor posita prope cõfiniũ in vicinũ fundũ radices egerit, est cõis, sed limitat & intelligit gl. prædicta, qñ nõ poterat sustẽtari ex prima terra: alias est illius tm̃ in cuius fundo arbor nata est. facit etiã, quia qñ pars sua non esset sufficiẽs nõ diceretur habere domũ, iuxta notata in l. legato ge 7. lim. neraliter in prin. signãter per Pau. de Ca. ff. de lega. 1. & tene cordi istã limitationẽ. Limita etiã & intellige istam. §. limitationẽ, qñ post primã cõductionẽ conductor haberet partẽ in domo cõducta: secus si tẽpore quo primo cõduxit iã habebat partẽ in domo, licet talem quæ sufficeret ad habitandũ & nihilominus cõduxit partẽ socij, vt haberet magis spatiosam domũ: nam tunc manendo in domo ex tacito consensu induceretur dicta tacita recõductio. arg. l. mela. §. 1. ff. de alimen. & ciba. lega. & quia eadẽ volũtas præsumitur durare ni si constet. de contrario l. si pater. in princ. ff. de manu. vindict. glo. in c. de nuptis. 31. q. 2. l. cũ hic status. §. 1. cum sequenti. ff. de dona. inter virum & vxo. l. cum tacitum. & l. eum qui. ff. de proba. ca. matores. de baptil. & quod not. Ioan. An. in additio. ad Specu. tit. de locato. §. fi. versi. 98. in addi. super verb. posit.

a ¶ *Aquel año*. Quid si percipiatur fructus bis in anno vel quolibet mense. vid. Bar. bene ista declarantem in d. §. qui impleto. versi. quę ro. quæ est ratio. & Bal. in l. legem in fi. C. eod. a

b ¶ *Non sera ansi*. Aliquando tamẽ idẽ esse in prædio vrbano, quod in rustico, vt declarat Bar. in d. §. qmpleto. & Bal. in d. l. legẽ. quęs vid. & eorum dicta fundantur ex ratione differentiæ inter vrbanum & rusticum prædium posita in ista lege. lex tamen fori. lib. 3. tit. 17. l. pen. vult idẽ esse in prædio vrbano per quã ita dicit Peregrina in parte locatio. q. 2. in litera b. oporteret tamen probari de obseruãtia talis legis fori alias starẽtur huic. l. ¶ *Lex*. XXI. b

» Si cõductor impeditur vti re locata per dñm vel aliũ in casu non permisso quę dñs potest prohibere, tenetur ei dñs ad dãnum & luerã

quod inde erat habiturus si prohibitus nõ fuisset: idẽ si ex causa iusta prohibere non potest impedientẽ quam sciebat locator tẽpore locationis: sed si ignorabat tenetur duntaxat ad recepta: & tenetur iuste impedienti cõductori ad melioris æstimationẽ. Et prædicta habent locũ nisi cõductor tẽpore contractus sciuit iuste posse impedirí: tunc enim denegatur ei actio contra locatorẽ. h. d.

2 a ¶ *Vedar*. Veluti si erant famuli vel serui, vel subditi locatoris. l. seruus. ff. de actio. & obliga. l. non videtur. §. qui iussu. ff. de regu. iur. vbi glo. & per Io. And. in cap. proposuit. de concessio. præbẽ. vbi & Abb. pe. col. & si post set prouidere: ne vis fieret colono si non fecit tenetur ad totale interesse vt hic & in l. si fundus. cũ. l. sequen. ff. eo. & per Barto. in. l. si, vno. §. item cum quidam. versicu. 3. casu principali. ff. eo. a

2 b ¶ *Ganãcia*. Istud lucrum potest dupliciter considerari, primo habito respectu ad extimationem fructuũ & prouentuũ: quia fructus & præuctus erant maioris extimationis, quã pretium soluẽdum. & istud tale lucrum potest peti etiam a non solito negotiari, vt in d. l. si fundus. & in l. si in lege. §. colonus. ff. eo. istud enim dicitur interesse circa rem, & ideo indistincte pertinet ad conductorem. l. sta rilis. §. si per venditorem. ff. de actio. emp. & notatur per Bart. in l. si merces. §. vis mator. ff. eo. Secundo potest considerari istud lucrum, quia si talem vtilitatem ex fundo conductor percepisset, potuisset cum pecunia inde habita negotiari, & lucrari, & tale lucrum nõ potest peti: quia dicitur interesse extra rem. vt in d. §. si per venditorẽ. neque de tali interesse seu lucro loquitur ista. l. vt patet, cum dicit (sen aquellas cosas que tenian alogedas, &c.) quod intellige in non solito negotiari: nam in solito negotiari communis opinio Bar. & doctorum est in. l. vnica. C. de sentẽ. quæ pro eo quod interest. & in l. 3. §. fin. ff. de eo quod certo loco, quod tale lucrum peti possit & in terminis locationis tenet Socinus consi. 156. vol. 2. incipit pro fundamento. col. 4. versi. 2. considerari potest. b

3 c ¶ *Mas en derecho*, Idem dic, si factum tertij sit iniustũ, cui locator nõ potest resistere. l. ex cõducto. §. ibi incursus hostiũ. ff. loca. & notat Bar. in l. si vno. §. item cum quidam. col. 2. eo. titu. vbi intelligit, nisi culpa locatoris tale factum iniustum fieret propter inimicitiam quam habebat cum eo. ff. eo. l. si merces. §. culpæ. c

4 d ¶ *Sabidores*. Approbat opinionem glo. in l. si quis domum. in prin. ff. locati. contra quam tenebat Paul. de Cast. ibi. d

5 e ¶ *Ouiessen rescebido*. Pro rata illius temporis quo colonus frui non potuit re conducta, & sic ad exonerationem mercedis pro rata, vt in l. si fundus. cum l. & hæc distinctio. in fine. prin. ff. eo. e

6 f ¶ *Missiones*. Vide de hoc in l. 40. ti. 28. par. 3. & quæ ibi dixi. f

g ¶ *Non auran demanda*. Adde l. fundum. C. de euictio. & l. 19. tit. 5. su-

pra eo. part. & quæ ibi dixi. ¶ *Lex* XXII.

» Non tenetur conductor ad solutionẽ si ẽs fructus rei locatæ occatione non multũ consueta destruantur: sicut inundatione aquarum, pluuia nimia, grandine, igne, sole, vento nimis calido: exercitu inimicorũ, aut aliorũ assonata, auibus, locustis, aut vermibus in his non tenetur conductor, sed si pars fructuũ remansit eligit cõductor reditus soluere, aut deductis expẽsis fructus dño restituere, sed si culpa conductoris, seu herbarũ vel spinarum ibi nascẽtium, vel per se fructus consumũtur, pereũt periculo cõductoris. h. d.

¶ *Semejante*. Sed in vrbanis agris conductis quomodo propter sterilitatẽ fiet remissio. dic secundum Bal. in additio. ad Spec. tit. de locato. col. 1. quod erit quãdo ex domo fructus & vtilitas percipi nõ potest propter guerram vel malum statum ciuitatis. h

¶ *Arrendada*. Quid si conduxerat ad longũ tempus an tũc remittatur pensio propter sterilitatẽ. Bal. tenet q̃ sic in l. 1. col. 1. C. de iur. emphy. ex eoi

quia merces seu pensio cõmensuratur cũ fructibus, & idẽ vult in 2. lectu. illius. l. col. pen. vbi assignat aliã rationẽ diuersitatis, inter cõductorẽ ad longũ tẽpus & emphyteotã. & adde Alex. cõsi. 28. vo. 4. Adde ẽt q̃ procederet dispositio huius. l. siue præstet mercedẽ in pecunia siue in certa quãtitate fructuũ, licet tunc non dicatur ꝓprie locatio sed contractus innominatus. secũm glo. in. l. excepto. C. eo. i

¶ *Muy acostumbrada*. Nota hoc verbũ: nam si ex consueto casu fortuito corrũpuntur, nõ tenebitur dñs ad remissionẽ mercedis, solũ ergo tenebitur propter casus insolitos, & hoc idẽ probatur in l. ex conducto. §. fi vis tẽpestatis. versi. sed & si vendo. ibi ferur ore solis nõ assueto. & in versi. si vero nihil extra consuetudinem. ff. eo. qđ Alber. in l. licet. C. eo. in fi. dicit nota indignum inferens ad tẽpestates quæ fiũt pe accidunt in Lombardia, vt per eas non fiat remissio. j

¶ *Ansi come*. Hic enumerat casus fortuitos, vt & enumerantur in d. §. si vis. & adde. l. 2. tit. 2. sup. ea. par. & vi. quæ ibi dixi. 4

¶ *Fincse*. Limita & intellige quãdo superuenit guerra & incursus hostium post contractum locationis: secus si antea erat guerra, quia imputandum est eis, qui seuerunt statum & conditionem rei, & nõ prouiderunt. vnde non executantur a pensione, secundum Bal. in. §. vassalli qui tempore. de pace Constan. arg. u. l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infect. & in l. habitatores. §. fi. eod. titu, & fuit etiam hoc dictum Cy. qđ idẽ Bal. allegat in d. §. si vis. referens, q̃ istud dictũ Cy. vehementer allegabatur contra emptores fructuum cuiusdã laici. Dicit tũ q̃ pro eis dicebatur deteriorẽ cõditionẽ agentiũ, quia ex natura contractus locator & vẽditor sciebat se teneri ad habere licere, & q. locator tenet ad habere licere etiã de facto. vt in d. §. si vis. licet secus sit in vẽditore, vt in l. fi. C. de actio. empt. sed placet primã di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

&ū, & satis probatur in ista.l.partitæ quæ vult quod talis ocasio superueniat post conductionē cū dicit (touiesse arrendada &c. Si tamē ante locationē conductor ignorāte, casus fortuitus venerit. vi. per Bal. in l.2. C. de contrahen. empt. & nota qđ in hac materia idē iudicatur de timore, seu suspicione belli, quod de ipso bello. secundum Pet. de Ancha. consi. 87. incipit præmissa factis serie. vbi notabiliter.

6 a ¶ *Langostas.* Adde l. excepto.

7 b ¶ *De los frutos.* Sumptum est ex dicta l. ex cōducto. §. 1. vers. sed si labes. ff. eo. ibi omnēq; fructū. &c. & q̄ si clerici nō potuerunt colligere fructus beneficiorū, propter incursum hostium an teneantur ad decimam, quā papa aliquando imponit: Bald. dicit quod non in l. acceptam in fi. C. đ vsur. allegat bonum tex. in l. forma. §. 1. ff. de cēsi.

8 c ¶ *Alguna parte.* Intellige, ita quod sit minus dimidia eorum fructuum, qui soliti sunt colligi: nā si ascenderet vsque ad dimidium vel vltra, tunc non est sterilitas, sed fructuum exiguitas, quæ non inducit remissionem mercedis. l. si vno. §. cū quidā. ff. eo. qđ autē sic intelligi debeat, patet ex eo quod hic dicit (alguna partida.) & sic verificatur in minori parte, quam dimidia, vt dicit gl. singul. in elementi. 1. in verbo aut earum parte. de foro compe. quam ad hoc dicit esse menti tenendam Abb. in c. super eo. 2. nota bi. de eo qui cogno. consangui. vxoris suæ. & dicit eā valde singu. Alex. in additio. ad Bart. in l. item quod sabinus. ff. de hære. insti. in additione magna in fi. & Iaso. in l. stipulatio ista. §. 1. col. 4. ff. de verbo. oblig. & quid si fructus eiusdem fundi consistebant in frumento, & oleo, & frumentum totū perdatur, olei autē fuit abundantia, ex quo damnum frumenti supleatur. vi. per Bal. in l. licet. C. eo. vers. nono quæro. vbi tenet, qđ tunc vel anrine vbertatis paupertas operitur.

9 d ¶ *En su escogencia.* Nota valde nam tollit varietatem opinionū quæ erant de iure cōmuni, quando dicatur sterilitas, in quo fuerunt tres opiniones magistrales magis cōmuniter approbatæ. Prima qđ conderetur vulgi opinio, secundum quā attento reditu percepto tēpore illius locationis reputaretur sterilitatē fuisse. vt notat gl. in l. licet C. eo. vbi Sali. dicit quod ita cōmuniter tenetur. Secunda opinio erat, qđ ibi esset sterilitas vbi cōstaret tantum esse damnū, quod conductor nō percepisset dimidiā eius quod solitū est percipi, vt fuit de mēte gl. in l. si vno, in prin. ff. eo. & Bal. in l. licet. C. eo. & Io. de Imo. vbi declarat qualiter hoc colligatur ex illa gl. in c. propter sterilitatē col. 2. eo. titu. Tertia fuit opinio vt sterilitas dicatur si attento pretio, quod soluitur & deductis sumptibus occurentibus circa perceptionē reditū reperitur conductor deceptus vltra dimidiam iusti pretij. vt quia fructus qui supersunt non ascendant ad dimidā pretij promissi, pro vna quaque locatione, secūm Bar. Bal. post Iaco. de Are. in d. l. licet. & Bar. in l. si vtio. §. vbicūque ff. eo. tit. Anto. & Io. de Imol. in dict. cap. propter sterilitatē. Pau. de Cast. in l. ex cōductos §. 1. ff. eo. Barto. etiā fuit in hoc varius: nā in l. si merces. §. vis maior ff. eo. titu. dicit, qđ tunc dicitur sterilitas cuenisset quando deducti. expensis, quas fecit colonus, nil vltra remanet de fructibus: quæ opinio secundum Abba. in d. c. propter est contra illum text. vt ibi per

mes q̄ los destruyessen, o por sol, o por viento muy caliente, o por aues, o por langostas, [a] o otros guastanos que los comiessen, o por alguna otra ocasion semejante destas que tolliesse todos los frutos [b], dezimos, que nō es tenudo el que lo touiesse arrendado, de dar ninguna cosa del precio del arrēdamiēto que ouiesse prometido a dar. Ca guisada cosa es, que como el pierde la simiente e su trabajo, q̄ pierda el señor la rēta que deue auer. Pero si acaesciesse q̄ los frutos non se perdiessen todos, e cogiere el labrador alguna partida dellos [c]: estonce en su escogencia [d] se a de dar todo el arrendamiento al señor de la heredad si se atreuiere a darlo, e si non de sacar para si las despensas e las missiones q̄ fizo en labrar la heredad: e lo que sobrare, de lo al señor de aq̄lla cosa que tenia arrendada. Mas si se perdiesse el fruto por su culpa [e] assi como por labrar mal [f] la heredad, o por yeruas, o por espinas que naciessen en ella tantas que lo tolliessen, o se consumiessen los frutos por si mismos [g], o por mala guarda del arrendador: estonce seria el peligro del q̄ ouiesse la cosa arrendada, e seria tenudo de dar el arrendamiēto, en la manera que le ouiesse prometido de dar.

¶ *Ley. XXIII. Por quales razones los arrendadores son tenudos de dar las rētas maguer el fruto de la cosa arrendada se pierda por ocasion.*

PErdiendose los frutos de la cosa, que es arrendada, por alguna ocasion, que viniesse por auentura, non seria tenudo de dar al señor la renta, el que la prometiera, assi como desuso diximos. Pero casos ya en que non seria assi. El primero es, si quādo se fizo el pleyto de arrendamiēto, se obligo el que rescibio la cosa, que por qualquier ocasion [h] q̄ se perdiesse el fruto, a el pertenescciesse el daño. El segundo es, si rescibiesse la cosa, a labrar por dos años [i] o mas, ca si en el vn año de aquellos se perdiessen los frutos por alguna destas ocasiones que diximos en la ley ante desta: y el año ante desse

eum. vbi Ioan. And. ponit aliam opinionem. vide ibi late per Ioā. de Imol. ¶ Ista nostra lex decidit, vt tunc dicatur sterilitas, quando aliqua pars fructuum remansit, licet non omnes fuerūt consumpti. & quod tunc sit in electione coloni retinere fructus & soluere pensionem, vel si hoc nolit deducere possit sumptus ex fructibus perceptis, & si qui supersint illos locatori relinquat. & sic videtur hic approbari secunda opinio supra posita, & additur qđ hic disponitur de electione cōductoris: nā Bal. in d. l. licet cum tetigit istam opinionē subiūxit hæc verba, colonus ergo non respondebit illo anno, tanquā numis colens sed tanquā partiarius nō deductis expensis, vt extra de decimis ca. tua nos. qđ ergo hic dispontur deuiat ab illo dicto: ideo tene menti.

c ¶ *Por su culpa.* Et 10 adde q̄ culpa sua esset si non soluit decimas. vt in cap. reuerentimini. 16. q. 1. & tenet in terminis Io. And. post Hostiē. in cap. propter. de locato. super parte. sine culpa, & Dominicus in c. 1. ad fin. de decimis. lib. 6. & adde ad istam legem. l. ex conducto. §. 1. ff. eo. ibi. si qua tamen vitia. & l. si merces. §. culpæ. eo. tit. & dict. c. propter sterilitatem. & facit quod si intrusus in maioria fecit aliqua dāna in rebus maioriæ propter odium & inimicitiam illius ad quē pertinebat veluti si abscidit montes, vel extirpauit vineā, quod si postea ille ad quem pertinebat recuperet maioriam vel filius eius qđ poterit ab eo recuperare damna illata in rebus maioriæ propter eius odium & inimicitias. & videtur de hoc casus secundum Bar. ibi in l. si emancipato. ff. de lega. præs.

f ¶ *Labrar mal.* Adde l. ex conducto in fi. ibi si non coluisti. ff. eo. & l. si 11
g ¶ *Por si mismos.* Hoc verbum limita nisi id contigerit vitio soli: nam & si fuissent percepti, fieret propter hoc remissio, secūdum Host. & ibi Imol. in c. propter sterilitatem. eo. titu. vbi vi. Ioan. de Imo. eo. 12.

¶ *Lex. XXIII.*

Si ad casum fortuitum se obligauit conductor, vel cum ad duos vel plures annos conduxisset, & potuit deductis expensis ex fructibus cū vbertate præcedentis vel sequentis anni sterilitas cōpensari tenetur ad solutionem pretij. Item si reditus forte, & nō ob industriā & culturam coloni augeantur, ita quod fundus attulit duplum eius quod dare solebat duplicatur domino merces illius anni: quia ad quem periculū spectat spectare debet & commodum. h. d.

h ¶ *Por qualquier ocasion.* Innuit ista. l. sufficere generalem renuntiationē fortuitorum casuum, licet aliqui casus non exprimantur, quādo generalis renuntiatio fit in contractibus, quam opinionem tenuit Sali. in l. 1. C. commo. vide de iure cōmuni quæ dixi in l. 3. titu. 2 supra ea. par. & adde ad istam legem. l. licet. C. eo.

i ¶ *Por dos años.* Et sic sub vna locatione: nam si essent diuersæ, non procederet, quod hic disponitur de cōpensatione respectu vbertatis, vt hic innuit. & tenet Bal. & Sali. in d. l. licet. C. eo. nisi fieret per modū prorogationis. vid. ibi Bal. vers. 16. quæro.

3 a ¶ *No despues.* Siue sit annus immediate sequens siue interpollatus, vt hic innuit & tenet glo. in d. l. licet. C. eo. vbi & tenet Sali. & tenet Host. Imo. & Abb. in d. c. propter sterilitatem eo. titu.

4 b ¶ *Abondare.* Declarat bene quando dicatur vbertas: super quo fuerunt opiniones de quibus per glo. in l. si vno. in prin. ff. eo. & C. eo. l. licet. & p. Pau. de Cast. in l. ex conducto. §. 1. ff. eod. & tenementi istam l. quia deuiat in aliquo ab his, quæ glo. & doctores tradunt in dictis locis. & ista. l. sequi videtur opinionem Nico. de Matar. quam recitat Bald. in d. l. licet. versi. 9. quero. C. eo.

5 c ¶ *Quitada la renta.* Et si vtatur verbo donationis, vt habetur in l. si vno. in prin. ff. eo. quia verba accipiūtur secundum subiectam materiam.

6d ¶ *Por auentura.* i. casu fortuito veluti si locauit molendinū ex quo locator consueuit recipere quinquaginta: nunc veroquia alta molēdina sunt destructa, vel ruinata, recepit cētum secūdum Bar. in l. si merces. §. vis maior. ff. eod. & Abb. in c. propter sterilitatē. ad fi. eo. titulo secus vero si aliqua augmentatio veniret, propter bonitatem rei locatæ vel propter industriā coloni. Adde Pau. de Cast. in l. cotē. §. qui maximo. ff. de publi. & vectig. vbi ponit istud exēplum de molendino: & intelligit quando augmentū venit ex casu quem verisimiliter contrahentes non potuerunt ex cogitare, & superuenit post contractū locationis: vbi etiam ponit aliud exēplum. vide ibi.

¶ *Lex XXIIII.*

Tenetur dominus conductori soluere melioritionis expēsas operis noui plantationis rei: nisi aliter conueniat: quia sicut soluit detrioratione, iustum est quod habeat de melioratione remuneration hoc dicit.

t e ¶ *Plantando.* Et sic loquitur ista. l. non solum quando expensę sunt necessariæ: verum etiā si sint vtiles. hoc idem probatur in l. dominus horreorum. §. in conducto. & in l. pe. ff. eo. & dicit Pau. de Cast. in d. §. in conducto, quod necessariæ indistincte repetuntur: vtiles vero tunc quando factę sunt de voluntate locatoris tacite vel expresse: vel si non affuit voluntas, non sunt graues locatori per. ll. quas ibi allegat. & add. l. 40. ti. 2 8. par. 3.

2 f ¶ *Las mejoraciones.* Sed an possit asportare res illas quas appposuit meliorando domum: dic quod si hoc vellet conductor pōt dummodo cō modo id fieri possit. vt in l. sed addes. §. si inquilinus. ff. eo. & nota q̄ procedit dispositio huius. l. etiam in conductore ad longum tēpus, secundum Bal. in rubr. C. de iure emphy. col. 1.

3 g ¶ *Ca entonce.* Idem videtur & si non sit expressum ex pacto q̄ meliorationes fieri debeant per colonum; sed generaliter fuerit dictū, quod colonus rem melioraret, seu data fuit ad melioriandū, vt vult Bal. in d. l. colonus. quæ est. l. pe. ff. eo. in prin. ad fi. 2. lectu.

¶ *Lex. XXV.*

Nō tenetur locator de re perdita in apotheca locata nisi in se custodiam recipit: aut eius culpa vel dolo perdatur: de fortuito aūt casu non tenet. h. d.

h ¶ *No le prometio.* Innuit ista lex quod locator horrei non tenetur de custodia quando id specialiter non promisit, sed cōtra. d. l. cum in plures. §. fin. ff. eo. dum dicit custodiā aut horreorum cō ductorib⁹ prestare debet. & l. 1. C. eod. solue secundū Azo. C. eod. in summa & glo. in l. dominus. ff. eo. cuius dictum videtur sequi ista lex qđ debet intelligi quando expresse vel tacite per traditionē clauiū locator renunciaret custodię: secus ergo si nō expresse fillet se nolle teneri ad custodiā vel claues non tradidisset quia tunc tenet rei ex leui culpa propter malam custodiā, & ita intelligatur dictus. §. fi. quia tamē ista l. non facit istā distinctionem & generaliter vult locatorē horrei nō teneri de custodia die, & melius

dadas; faziēdo y lauores o cosas de nueuo, e plātando [c] y arboles o viña, porq̄ la cosa vala mas dela renta a la sazon q̄ la dexan q̄ quādo la tomarō, e porēde es derecho, q̄ assi como quando fazen daño en la cosa arrendada, q̄ son tenudos delos mejorar: biē assi les deue ser conoscido, e gualardonado el mejoramiēto q̄ y fizierē. E porende dezimos, q̄ el señor, tenudo es de dar las missiones [f] que fizo en aquellas cosas que mejoro, o de gelas descontar del arrendamiento. Fueras ende, si enel pleyto del arrendamiento, fuesse puesto, que fiziesse delo suyo, tales lauores, e mejorias, como estas, q ue desuso diximos: ca entonce [g] seria tenudo de guardar el pleyto: segun que fue puesto.

¶ *Ley. XXV. Del almazen que vn ome loga a otro para tener olio, o otra cosa semejante, non es tenudo de pechar el daño que acaesce encl.*

LOgando vn ome a otro algun almazen en q̄ metiessen olio: o otra cosa semejante, si quando gelo logo, non le prometio [h] de guardarle aquello q̄ y metiesse, si alguna cosa se perdiesse a aquel que lo rescibio a loguero, non seria tenudo el señor de pecharle, porende ninguna cosa. Fueras ende si le pudiesse prouar q̄ por su culpa [i], o por engaño q̄ le ouiesse fecho se perdiessen aquellas cosas. Pero si el señor del almazen ouiesse y puesto [k] al

secundum Iaco. de Are. Odo. & Alberi. in d. l. 1. & Bart. in d. l. dñs. q̄ quando quis locat totā domum remotam a statione, & custodia sua tunc locator non tenetur ad custodiam. ex quo infert Bar. q̄ dñi qui habent apothecas & locant eas ad nihil tenentur: & ita procedit q̄ hic dicitur & probatur in d. l. cum in plures. §. fi. quando vero quis non locat totā domū in qua sunt horrea sed ipse retinet eā prō horreis percipit mercedē, tunc procedit distinctio Azo. & glo. in d. l. dominus. An autem tunc propter traditionem clauiū liberetur a custodia. vide per Paul. de Cast. in d. l. dominus. & per Alberi. post Odo. in d. l. 1. qui volunt q̄ totaliter non liberetur. vide ibi per eos.

i ¶ *Por su culpa.* Nō intelligas de culpa malæ custodiæ: quia vt dixi in glo. proxima, ad hāc nō tenetur locator totius domus, seu horrei se parati a domo & custodia locātis. Sed de alia culpa veluti si noluit tradere claues, vel alias culpam vel dolū cōmisit, vnde res deperdi tę fuerunt. & intelligendū videtur de culpa lata, nā de leui isto casu non teneretur, vt & fuit de mente Azo. C. eo. in summa. licet cōsuę loquat; non vero de leui vel leuissima, nisi talis culpa leuis vel leuissima cōsisteret in faciendo: quia tunc æquipararetur latę culpę, vt notat Bar. in l. quod nerua. versi. item quæro. ti. col. ff. depositi.

k ¶ *Ouiesse y puesto.* Intellige quando conductores dominī rerum depositarum tēpore depositionis sciebant per custodes horrea exerceri, vt dicit glo. in l. ex diui. C. eo. vel quando sciente & patiente cōductore vel consentiente locator custodes apposuit: quia tunc nō tenebitur de eorum mala custodia, sed tantum q̄ eos exhibeat, vt & fuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

de mente Azo. C. eo in summa. col. pen. ad fi. & gl. in l. dominus. & tenet etiam Poul. de Cast. secus si ignorante conductore: quia tunc ex appositione custodum, videtur in se recipere custodiam. vt in. l. si vt certo. §. si me rogaueris. ff. commo. & de eorum mala custodia teneretur, neque liberaretur eos exhibendo. l. videamus. in princ. ff. eo. quod intel-
lige quãdo apponeret custodem in ipso ingressu contractus: secus si ex post facto. vt in dd. si vt certo. §. si de me. & per Bald. in d. l. ex diui. C. eo.

gund ome suyo, o estraño, por guarda de aquellas cosas: estonce tenudo seria de leuarle ante el judgador d̃ aquel lugar, porq̃ le pregunten [a] e sepan del como acaescio aq̃lla perdida. Mas si quãdo le dio el almazen a loguero, recibio sobre si el señorio, la guarda de las cosas, que y metiesse, estõce tenudo seria de pecharle, todo quanto y perdiesse. Fueras ende, si la perdida acaescisse, por alguna ocasion [b] que auiniesse, por auentura sin culpa del señor del almazen, assi como por fuego, o por fuerça de ladrones, o de enemigos o de otra cosa semejante.

a ¶ *Preguntẽ.* An torqueantur: vid. Bal. in d. l. ex diui. & quæ habentur in d. l. dominus est enim præsumptio contra custodem, quando res custodiæ non reperiuntur vel locus custodiæ reperitur fractus vt dicit Ange. in d. l. est diui.

¶ *Ley. XXVI. Como los ostaleros e los aluergadores, e marineros son tenudos de pechar las cosas q̃ perdierẽ en sus casas e en sus nauios aq̃llos que ay resçibieren.*

5 b ¶ *Ocasion.* Ideſt casu fortuito, vt subijcit hic & C. eo. l. 1. de leui. ergo & ff. nau. de leuissima culpa tenebit po. sta quando recebu. & pit in se custo- in l. 7. diam, & sic ap- ti. 14. probatur hic par. 7. opin. glo. in d. l. dominus. quę fuit etiã Azo. C. eo. in summa. col. pe. per l. qui mercedẽ. ff. eo. licet Paulus de Cast. ibi cõtrarium voluit, imo quod isto casu tantum teneretur de leui culpa, & respondit ad. d. l. qui mercedem. quod ibi principaliter recipiebat mercedem pro custodia in casu vero huius. l. non principaliter pro custodia, sed pro vsu horrei.

Aualleros, o mercaderos, o otros omes que van camino acaesce muchas vegadas, q̃ han de posar [c] en casa delos ostaleros, [d] e en las tauernas, [e] de manera, [f] q̃ hã de dar sus cosas a guardar a aq̃llos que y fallaren, fiãdose en ellos, sin testigos [g], e sin otro recabdo ningũo: e otrosi los que han a entrar sobre mar, meten sus cosas en las naues en essa misma manera, fiandose en los marineros: e porque en cada vna destas maneras de omes acaesce muchas vegadas, q̃ ay algũos q̃ son muy desleales [h], e fazẽ muy grãdes daños e maldades, en aq̃llos que se cõfian en ellos: porende conuiene q̃ la su maldad sea refrenada, cõ miedo de pena. Onde mãdamos, q̃ todas las cosas que los omes que van camino por tierra, o por mar, metieren en las casas de los ostaleros, [i] o delos taueneros, o en los nauios, que andan por mar, o por los rios, aquellas que fueren y metidas con sabiduria [k]: de los señores delos ostales, o delas tauernas, o delas naues, o de aq̃llos que estouieren y, en lugar dellos, que las guardẽ de guisa que se non pierdan, nin se menoscaben: e si se perdiessen por su negligẽcia, o por engaño que ellos fiziessen: o por otra su culpa, [l] o si las furtassen algunos delos omes q̃ vienen [m] con ellos, estõce ellos serian tenudos de les pechar todo quãto perdiessen o menoscabassen. Ca guisada cosa es, que pues q̃ fian enellos los cuerpos, e los aueres, que los guarden lealmente, a todo su poder: de guisa q̃ non resçibã mal nin daño. E lo q̃ diximos en esta ley, entiẽdese, de los ostaleros, e delos tauerneros, e de los señores dlos nauios, q̃ vsan publicamẽte a recebir los omes tomãdo dellos ostalaje, o loguero. E en esta misma manera, dezimos: q̃ son tenudos dlos guardar estos sobredichos si los resçibẽ por amor, [n] son tenudos a todo su poder: de guisa q̃ non resçibã mal nin daño. E lo q̃ diximos en esta ley, entiẽdese, de los ostaleros, e delos tauerneros, e de los señores dlos nauios, q̃ vsan publicamẽte a recebir los omes tomãdo dellos ostalaje, o loguero. E en esta misma manera, dezimos: q̃ son tenudos dlos guardar estos sobredichos si los resçibẽ por amor, [n] fra in ista. l. sbi. e lo que diximos.

b ¶ *Por alguna ocasion.* Adde. l. 3. §. 1. versi. nisi quod damno fatali contigerit. ff. naut. caupo. stabu.

c ¶ *Han de posar.* Traditur Symonem illum leprosum, de quo in Euangelio esse sanctum Iulianũ ob cuius memoriã viatores dicunt. Pater nr̃, vt inueniãt bonũ hospitiũ. vi. per Carthusiensem par. 2. c. 25.

d ¶ *Ostaleros.* Isti sunt stabularij de quibus. ff. naut. caupo. stabula. per totum. & dicuntur a stabulo, ideſt loco in quo equi & alia iumenta recipiuntur. vt d. gl. in l. palam. in princ. ff. de ritu nup.

e ¶ *Tauernas.* Loca sunt, vbi comestibilia venduntur & comẽdentes recipiuntur. vid. per gl. in d. l. palam. in prin. super parte taberna.

f ¶ *De manera.* Ideſt necessitantur quodammodo ad hoc quia de necessitate ad istos recurritur: non ergo habẽbit locum ista. l. in balneatore, ad quẽ non de necessitate: sed de voluntate recurritur, secundum Rofre. super titu. nautæ caupo. stabu. §. fina. & Alberic. in rubrica eodem titulo. Tenebitur tamen de dolo & lata culpa, secundum eos. an autem hospitator cogatur recipere hospites: vide tur qd̃ sic. vt in l. 1. ad fi. ff. furti aduersus nautas. ibi neque repellere potest iter agentes. & tenet glo. & ibi Bar. in l. 1. ff. eod. vbi vide per Alber. in rubrica nisi ex iusta causa recuset, vt quia domus est plena hospitibus, vel hospes est inimicus suus, vel alias quid simile. & ad de Bar. in l. 1. §. ſerui. ff. furti aduersus nautas.

g ¶ *Sin testigos.* Innuit esse necessarios testes ad probationem rerum: quas hospes dicit recepisse hospitatorem, de quo tamen vi. quæ notat Bar. in d. §. ſerui. ff. furti aduersus nautas & per Bal. in rubrica. C. de proba. & in l. 1. & in l. certi iuris. C. loca. & Ang. in tracta. maleficio. in parte fama publica. col. 11.

h ¶ *Desleales.* Adde. l. primam in princ. ff. eo. & sedm B. id. in l. prima. C. eod. Communiter hospitatores isti sunt homines rapaces & vulgares.

i ¶ *Ostaleros.* Quid si amicus recipere tamẽ cum dicẽ quod non habebit locum ista. l. secundũ Specu. titu. de furtis versicu. quod si amicę & fuit dictum Rofredi. vt tradit Alberic. ff. naut. caup. stabula. l. prima. & probatur in

k ¶ *Con sabiduria.* Approbat opi. gl. in l. 1. §. fin. ff. nautæ caupo. stabul. super parte illatæ. & vid. per Spe. tit. de furtis. col. 4. versi. quid si res immissæ. & Ang. in l. 1. §. ff. furti aduer. nautas. vbi q̃ videtur saluũ fore recepisse si ipse recipiat vel immiti patiatur. & sic pati est recipe

l ¶ *Culpa.* Etiam de leuissima. vt notat glo. in l. 3. §. 1. super verbo sine culpa. ff. naut. caupo. stabu. quid tñ si postquam hospitator recepit mulas, sunt sibi per officialem arrestatæ, an & tunc teneatur de leuissima? Bald. in l. certi iuris. C. isto titu. tenet q̃ non quia tunc tã sequester, magis quam tanquam hospes est censendus. Mutauit em officium voluntarium quodammodo in necessarium. ff. eo. l. videamus. §. qui vinum. & argu. ff. de lege commisso. l. fi.

m ¶ *Que vienen.* Hospitator tenetur etiã de facto viatorũ & exercitoris de furto seu damno aliorũ vectorũ, vt habetur in l. 1. §. fin. cum l. sequenti. ff. nau. caupo. stabul. quando enim ipse recepit, tenetur de facto, etiam viatorum, seu vectorum: si vero ipse non recepisset, tantũ tenetur de facto suorum, quos in naui vel in caupona habebat nõ de facto viatorũ vt habetur in l. 1. §. ſerui. ad fi. ff. furti aduersus nautas. & ibi gl. & Bar. ita intelligunt. cũ enim caupo vel exercitor qui recepit teneatur de leuissima: & furtũ non fiat sine culpa leuissima; tenetur de furto istorum. l. eũ duobus. §. damna. ff. pro socio. glo. in l. 1. super parte sine culpa. ff. nautæ caupo, &c.

n ¶ *Por amor.* Intellige, quando qui recipiunt; habent officiũ hospitandi, & recipiendi mercede sumpta: secus si non haberent tale officiũ vt dixi supra de amico, & sic probatur hic.

¶ *Ley. XXVII. Como los ostaleros, e los aluergadores deuẽ recebir alos pelegrinos, e guardar a ellos e a sus cosas.*

Bien assi como los mercadores e los otros omes, que andan sobre mar, o por tierra cõ entencion de ganar alguo: bien assi andã los pelegrinos, e los otros romeros, en sus romerajes, con entencion de seruir a Dios, e ganar perdon de sus pecados e parayso. E pues que diximos en las leyes ante desta, de los ostaleros, e los marineros q̃ reciben a los caualleros e alos mercadores, e a los otros omes q̃ andan camino, en sus casas o en sus mesones, o en sus nauios, que los guardasſen que non resçibiessen daño en sus casas, mucho mas guisada cosa es, q̃ fagã esſo mismo, a los romeros, q̃ andan en seruicio de Dios. E porende tenemos por bien, e mandamos a todos los aluergueros, e los marineros de nuestro señorio, que los resciban en sus casas, e en sus nauios, e les fagan todo el bien que pudieren, e les guarden las sus personas, e sus cosas de daños, e de todo mal, e que les vendan todas las cosas q̃ ouieren menester, por aquellas medidas, e por aquellos pesos, e por tal precio, como lo venden a los orros, [c] que son moradores, en cada vn lugar, de nuestro señorio, non les faziendo otra escatima [d] en ninguna manera que ser pueda, e los que contra esto fizierẽ [e] deuen recebir pena por aluedrio del judgador del logar segun fuere el yerro, o el daño que fizieren.

¶ *Ley. XXVIII. De las cosas q̃ tomã los omes a censo aquẽ pertenesce el daño dellas, sise pierden, y como deue ser pagado el cẽso.*

Contractus emphyteoticus en latin tanto quiere dezir en romance como pleyto o postura, que es fecha sobre cosa rayz: [f] que

1 2 a ¶ *Guardad las bien.* Nota ex hoc verbo quod sola clauiũ traditio non liberat hospitantẽ a periculo custodię de qua tenetur: nisi & addat hoc verbũ scilicet e guardad las bien. ex hoc enim tacite videtur se eximere a custodia & transferre eã in hospitem, & quod dicit gl. in l. fi. versi. sitẽ si prędixerit. ff. nau. caup. stabu. q. sola traditio clauiũ libe
rabit eũ a leuissima culpa, nõ est verũ. & glo. loquitur ex capite nihil allegans. vt dicit Bal. ibi & quia secundũ eum Iacob. de Raue. dictũ glo. non est verũ quia ex hoc daretur caupo nibus materia delinquẽdi, & habendi claues duplicatas, vt latius ibi recitat Alber. licet Ange. in l. 1. §. 1 ff. fur. aduer. nautas. dicit q̃ traditio clauiũ liberet a leuissima. tenementi istam l. partita rũ: quia de iure communi non reperi ita bene expressum. & subdit ibidem Alberi. post Iacob. de Raue. q̃ idem dicendũ & si apposuerit custodẽ ad camerã suã, vt nihil ominꝰ hospitãs teneatur. argu. ff. de acquir. posse. l. quarundam. & C. de pact. conuen. l. ii. & adde Alber. in l. 1. C. loca. post Odo fr. & hoc videtur verius, licet aliud voluit Bal. in hoc quando apposuit custodem in d. l. fi. §. item si prædixerit. & in rub. C. de posi.

1 3 a ¶ *Per alguna ocasion.* Adde. l. 3. §. 1. versi. nisi quod damno fatali contigerit. ff. naut. caupo. stabu.

¶ *Lex XXVII.*

Aliter tractantes peregrinos quã cõuicinos suos in bonorũ custodia & rerũ venditione extra ordinẽ puniuntur iudicis arbitrio. h. d.

1 c ¶ *Como lo venden alos otros.* Adde. c. 1. de empti. & venditio. & facit q̃ curialibus, qui regis curiã sequuntur non possint vendi res cariori pretio quã incolæ locorũ inter se vendunt, pro quo facit. l. animalia C. de cursu publi. lib. 12. & per illã. l. dicit ibi Io. de Pla. quod validatur statutũ, quo disponitur quod in transitu armigerorũ a republica conductorũ vel a superiore transmissorũ, pabula non vẽdantur cariori, sed iusto pretio. non tñ est facienda prerogatiua militibus, vel alijs priuilegiatis personis in pretio rerũ venaliũ, plusquã fiat priuatis personis in foro publico. vt in l. septẽ diebus, & ibi loã. de Plat. C. de eroga. milita. anno. lib. 12. & ibi infert. ex hoc q̃d contra ius est statutũ vel consuetudo qua cauetur q̃d per tot dies fori nullus audeat emere prius, quã essent empę species, vel annonę pro curialibus: quia per hoc venduntur viliori pretio cessantibus emptoribus. & dicit hoc ita fuisse de mente And. de Barulo. neq; potest quis cogi vẽdere res suas pretio minus iusto, vt habetur in l. 2. ff. ad l. Iul. de anno. & probatur in l. decuriones. in princip. ff. de admi. rerum ad ciui. pertinen. & in l. non enim. ff. rerũ amot. & intellige ista. l. de pretio secundum quod est in foro publico. l. preria rerum. ff. ad l. falci. vbi Bart. & probatur in dicta. l. septem diebus.

d ¶ *Otra escatima.* Nam quidquid plus iusto quis appetit, siue emptor, siue venditor sit, hoc turpe lucrũ est. c. i. ne clerici vel monachi. & vt dicit B. August. in lib. 13. de ciuitate Dei. c. 3. omnes sunt comuniter hoc vitio inuoluti, vt vili pretio emant, & caro vendant, & ideo nõ æquales sunt vbique frumenti vinique mensuræ, vbi quidem emũtur maiores, vbi venduntur minores, vt dicit philo. 5. ethi corum. & tradit Lucas de Penna. in d. l. septem diebus.

e ¶ *Fizieren.* Nota etiam, quod qñ peregrini inhumaniter tractãtur, non solum possunt habere recursum ad iudicem loci, vt hic subijcit, sed etiam ad episcopum, & iste est casus in quo cõtra laicos potest se intromittere. vt probatur in d. c. 1. de empt. & vendi. & ibi notat Io. de Imol. qui & allegat. c. si qs romipetas. & c. si quis. 24. q. 3. & notat Inn. vbi Abba. in c. significãtibus. de offi. delega. & adde l. fin. §. item episcopi. ff. de mune. & hono. & l. 1. C. de episco. audi. & refert Ioan. Andr. in d. c. 1. abbatem antiquum dicentẽ quod audiuit magistrum suũ inducentem illud capitulum pro iurisdictione ecclesiastica, contra temporalem, vt posset punire quosdam, qui immiscebant farinam fabarum ceræ venali, quod dictum forte non admittetur in foro seculari, licet Ioan. de Imol. ibi dicat esse hoc dictum menti tenendum.

Ad ti. C. de iure e phy

¶ *Lex. XXVIII.*

Emphyteosis est datio rei immobilis ad annuũ censum in scripti celebrata: & fit cũ partium voluntate ad vitam recipientis vel etiã hæredum: & si res tota casu perit, est emphyteota liberatus: sed si remanet octaua pars tenetur ad totum censum. Item si emphyteota ecclesiæ per biennium aut laici cesset per triennium in census solutione: etiam domino non petente põt ei dominus rem: sua auctoritate auferre nisi postea infra decem dies sine lite soluat: & nisi in his terminis soluat incidit in commissum, & potest auferri res per dominum etiam lite: quia dies statuta pro domino interpellat. h. d.

f ¶ *Cosa rayz.* Constituitur enim emphyteosis super immobilibus, nõ super mobilibus, vt hic & in §. licentiam. in authentica. de alie. & emphy. colla. 9. & notat glo. in §. adeo. instru. de locatione. & Azo. in summa. C. eo. & hoc est de natura emphyteosis. vt dicit Bald. in l. 1. in fi. C. de iure emphy. ex quo dicit quod si contineatur in instrumẽto, quod ecclesia concesserit in emphyteosim oliuetum in tali loco situm, quod intelligitur de terra oliuata non de arboribus pendentibus. & subdit quod si actum esset quod ipsæ arbores essent emphyteoticæ non fundus, quod valeret donec arbores sunt in fundo, propter immobilem radicem: & si veteres arbores siccãtur & nouę ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

il lis pullulent, durabit emphyteosis: quia non est mortua radix productiua imo viuit in plantis. ff. de damn. infect. l. damni. 6 is qui vinas. & q emphyteosis consistat tantū in immobilibus. Adde Bart. ibi in authen. de nō alienādis. §. emphyteosim. 2. notab. colla. 1. tex. ibi in l. quē admodum. C. de agrico. & cē fi. lib. 11. allegat. d. §. emphyteosim. in fine.

es dada[a] a cēso[b] señalado, para en toda

[a] ¶ *Dada.* Et non requiritur quod a principio pretium interueniat, licet glo. in c. potuit. de locato. dixit contrarium, secundum Abb. qui dicit communiter teneri. & vi. in glo. sequen.

[b] ¶ *A censo.* Non intelligas quod contractus emphyteoticus sit cōtractus censualis: quia inter hos multæ sunt differentiæ. vt notat glo. & ibi late Abb. pe. & fi. col. in c. constitutus. de religio. domi. Iaso. in l. 1. C. de iure emphy. col. 10. in fi. cū prin. 11. sed qd emphyteosis dat. ut isub annua pensione, vel censu. & aduerte: quia probatur hic nō esse de substantia cōtractus emphyteotici, q a principio interueniat certa quantitas pretij, vel alias res, prout tenuerunt multi. vt refert Alberic. in d. l. 1. vbi dicit hanc esse cōmunem opi. de quo late per Iaso. in d. l. 3. vbi dicit (col. 1. & 2. referens in contrariū esse cōmunē opinionē) q non requiratur a principio aliqua præstatio quātitatis
1. q. vel alterius rei, quę opinio approbatur hic. Quid tamen si in instrumento cōtineatur talis dedit in emphyteosim, vel censum quis contractus dicatur emphyteoticus, vel censualis? Io. Fab. in dict. l. 1. dicit q emphyteoticq. allegat. l. sed si adijciatur. ff. pro socio. & l. species ff. de aur. & argen. legā. & cū eo transit Iaso. C. eo. l. 2. col. 89. versi. 8 quæro est in. 89. col. totius tractatus. & idē videtur fi dicerer, recipio
2. q. in emphyteosim & censum, nisi ex adiunctis aliud constarer. ¶ Sed quid de contractibus censualibus nostri tēporis: vbi ponens ēsum siue annuum reditū super possessione sua non transfert dominiū rei in ementē annuum reditum, sicut est in contractibus aliis censualibus antiquis. de quibus in d. c. constitutus. sed ipse vendens annuū reditum remanet dominus fundi, & solum vendit illud ius percipiē di: vtrum dicti contractus sint licitic est quæstio antiqua in qua fuerunt contrariæ & diuersæ opiniones, vt patet ex notatis per Innoc. Hostī. & Ioan. And. in c. in ciuitate. de vsur. & in casu in quo venditur annuus reditus iam ante istū contractū institutus. cōmunis doctorum resolutio est, quod sit licitus talis cōtractus, siue talis census consistat in reditibus fundi, vel domus: siue ex laboribus certæ personæ liberi, vel serui, vel in actione vel nomine: neq; potest dici qd hic interueniat vsura, imo purus contractus emptionis & venditionis: quia ibi est pretiū, scilicet certa quantitas pecuniæ. item est ibi merx, scilicet certus reditus, canon, vel annona, & procedit hoc siue ematur in perpetuum, siue ad vitam, vel ad certū tempus, veluti de eem annorū. & idem est iudicandū de tali contractu, sicut de alio puro contractu emptionis, & venditionis, cuiusque rei. Si vero reditꝰ de nouo constituitur tēpore venditionis sup fundo vel alia re, dixerunt quidā talē contractum esse illicitum, & vsurariū, vt pote quia ibi deficit merx, quæ ematur, & quia interuenit fraus de cōtractu ad contractum, & in hanc sententiā videtur inclinare Ioa. And. in additio. ad Specu. super rubrica de vsur. vbi dicit q quādo fructus fuissent certi, puta censuales reditus non submissi fortunæ, & tempus certum, plus traheretur contractus ad vsuram. In hanc etiam sententiam inclinare videtur Innocen. in d. c. in ciuitate, dum dicit, consulendum esse omnibus fidelibus, quod a tali contractu abstineant, q census de nouo constituitur. hanc partē etiam tenuit Henrri. de Gandauo, prout refert Guillielmus Bont. in suo quolibeto. vtrū liceat emere reditus ad vitā vel imperpetuum, vel sint illiciti & vsurarij, vbi refert octo media, quibus dictus Henricus de Gandauo fundabat suā assertionē. & principale motiuum istorū videtur, qd in emptionibus & venditionibus pecunia debet esse mediū, non extremū l. 1. ff. de contrahē. emp. nō ergo in proposito pecunia debet esse extremū. i. res empta: quia vbi pecunia est res empta, ibi est vsura, ex q pecunia pecuniam producit. & sic videtur, q non liceat emere reditus pro pecunia: quia hoc est in effectu emere pecuniā pro pecunia. vnde dicit in casu in quo huiusmodi contractus liciti essent oporteret esse duos contractus, scilicet contractū emptionis fundi, & postea venditionis fundi ad certos reditus & tunc accipitur census, siue pēsio de re sua: qua de terra empta tradita & exposita pro annuo censu siue pro annua pensione percipitur. neque obstat secundum eū solutio aliquorum dicentiū, quod emendo pensiones vel reditus nō emitur pecunia: sed ius recipiendi pecuniā: quia licet verū sit aliud esse ius percipiendi pensionē, vel reditus. glo. aliud ipsa pensio vel reditus. & propterea etiā verū sit illudius percipiendi pecuniā posse emi quia est estimabile, quia sēm eū videtur non posse emi illud ius immediate mediante nuda pecunia: sed oporteret, qd ematur mediante alio, puta mediante fundo, vel mediante donatione, veluti si tale ius percipiendi esset donatum a Rege Io. de Ligniano, quē sequitur Lauren. de Rodul. in tractatu suo de vsur. q. 8. in fi. tenere videtur eā dem sententiā, si vltra constitutionē nouī reditus interueniat pactū de reuendendo. & idem videtur tenere Abba. in sua. 5. disputatione. incipit, Augerio. ¶ Contrariam sententiam imo quod talis cōtractus sit licitus etiam in censu, qui de nouo constituitur, tenuerunt multi docto. vt refert Inno. in d. c. in ciuitate. de vsur. imo & ipse Inno. non videtur deuiare ab eadem sententia, licet per viam consilij dicat ab stinendū esse ab huiusmodi contractibus: refert etiā alios quāplurimos dictus Guilliel. Bōt. vbi supra eandē sententiā tenentes in respon. ad. 7. motiuum Henrri. de Gandauo. hoc etiā tenet Sylueſter in sua summa in parte vsura. el. 2. in versi. 12. quæritur. vbi dicit hoc cōmuniter tenere doctores Parisinos & canonistas. in d. c. in ciuitate subdens q non videt bonam differentiā inter affictū antiquū & nouum: tū quia non directe & immediate emittur affictus, seu reditus, sed ius exigendi & percipiendi illū: tū quia, si affictus antiquus, quē secundum omnes emere licet, fuit licite institutus, quare non potest & nunc alius instituī & vendi. si vero fuit institutus illicite quasi res de se iniusta, licite enim non posset per regul. non firmatur de regul. iur. lib. 6. neq; etiā pōt dici secundū eum qd hic nō interueniat merx, quæ emitur: quia imo est scilicet certus reditus seu ius exigendi illud. & quia tenet emptio ēt fructuum futurorū qui sperantur. l. neq; emptio. ff. de contrahen. emptio. vt & in iactu retis. l. si iactum. ff. de actio. emp. Hæc etiā pars videtur approbari p duas extrauag. Mar. ti. quinti, & Calixti tertij. quæ sunt sub titulo de empt. & vendi. in vol. extrauagan. cōmunium, vbi tales contractus declarantur liciti & non vsurarij, hoc etiam patet ex lege nostra Taurina 68. & de nouis. ll. de Madrid. anno domini. 1534. p titione. 127. & in curijs Toleti petitione. 10. vbi tales contractus permittūtur etiā si interueniat pactum de retro vendēdo. & ista pars de rigore iuris videtur verior & cōmunis inter doctores, & stantibus dictis declarationibus papa libus non est amplius disputādū, prout in simili. q. vult Per. de Ancha. in regul. peccatum. de reg. iur. lib. 6. in fi. 16 col. vbi vult in q. illa an bona infidelium, qui nobiscū viuere volunt in pace possint capi & deprædari. in qua. q. fuit contrarietas inter Innocē. & Hostī. sed dicit Ancharra. ibi quod vbi ex auctoritate Papæ caperentur, & deprædarentur, eius determinationi & diffinitioni esset standum: neq; peccatum incurreret, qui auctoritate ecclesiæ occuparet. refert etiam Guido papæ in suo opusculo de contractibus illicitis. col. 8. quod istam opinionem seruat totus mundus: & Papa sic tolerat nō tolerantia dissimulatoria: sed ex certa scientia etiam inter ecclesiasticos; & q Papa conuentus Sancti Antonij Viennensi, & etiā aliquibus ecclesijs collegiatis regni Franciæ, & Delphinatus concessit: & quotidie concedit facultatem, vt possint tales pensiones annuas emere, licet secundum eum non foret necesse tales licentias impetrare, cum iure communi concedatur, & licet ista opinio sit vera & cōmuniter a theologis & canonistis approbatur. ¶ Limita eam primo quando nouus census constituitur a dante pecuniam in personam ipsius, qui recipit pecuniam: quia tunc talis contractus semper est illicitus, & sapit vsurariam prauitatem. nam tūc emitur pecunia pro pecunia & pecunia inuenta est, vt extimet alias res, nō vt extimetur l. si ita fideiussorē. ff. de fideiusso. & in d. l. 1. ff. de contrahen. empti. hæc limitatio colligitur ex dictis Inno. vbi hoc expresse videtur tenere. in d. c. in ciuitate. de vsur. & sequitur ibi Ioan. And. Anto. & cōmuniter doct. & ideo dixit Io. de Ligna. in c. fi. de vsur. quem refert & sequitur Lauren. de Rodulphis in d. tractat. de vsur. 6 q. principali. versi. quæro. 14. habet statutum. &c. qd si consuetudo, vel statutū ciuitatis habeat, quod rectores vendant de pecunia ciuitatis alicui & suis hæredibus qui nque florenos vel decem annuatim pro cētū, q talis contractus est illicitus: nisi ciuitas cōstituerat illum censum in bonis ciuitatis alijs a pecunia, & secundū istā limitationē consuluit Francis. de Aretio. consil. 451. incipit viso themathe ad me transmisso. &c. sed aduerte, quia Bal. in l. vnica. C. de his qui pœnę nomine. col. 7. versi. & hoc facit ad quæstionē. videtur velle contrarium expresse contra istam limitationem. dicit enim hæc verba. pone ego emi a titio nomen sum, hoc modo: quia emo a titio pro mille reditus quinque pro centenario annuatim. & plerique dicunt qd ista nō est vsura: sed in contrarium facit quia iste reditus est infallibilis, & eiusdem perpetui tenoris. vnde iste contractus est suspectus de vsuraria prauitate, præsertim si iste coloratus emptor consueuerat fœnerari: plerique cōcedunt q iste contractus est suspectus: tū nō adeo quod fœneratitius debeat iudicari. qd concedo, si in regione cōmuniter hic reditus frequentatur, & inter bonos seruatur, & apud mercatores. hoc idem contra id quod dictum est in ista prima limitatione, tenet idem Bald. in c. vnico. si de feu. vasa. ab aliquo interpellatus. fuerit. versi. sed quid dices. vbi dicit, qd si ego emo a te annuum reditū de quinquaginta florenis in anno pro pretio mille florenorū

quos tibi fis oluo, quod licet aliqui dixerunt istum contractum nō esse sine vsurarum scrupulo, vt alias ipse Bal. dicit in d. l. 1. q. si tamen apponeretur pactū quod illa mille conuerterentur in emptionē prędiorum: tunc iste contractus iustior esset, & si venditor nō vult emere, imputet sibi: & cum hoc videtur transire Bal. licet statim subdat considera super ista cautela. & cogita ne per istas cauillationes conscientiam tuam ledas. Similiter & contra istam limitationem tenere videtur Sylueſter vbi supra vbi postquam retulit dictum Io. de Ligniano, de quo supra, dicit sibi videri etiam isto casu esse veram vēditionem, & quod non sit obligatio personalis: sed realis cum obligetur bona venditoris pro reditu. mouetur per rationem Veruer. & Alexand. Lombar. quam superius retulit: quia cum habeamus tria bonorū genera, mobilia (licet & immobilia, & iura in vtrisq;, hoc tertium genus est, quod vēditur. & idē voluit Conradus in suo tract. de contractibus. q. 74. & 75. Caro. Molī. in tracta. de vsur. & contractibus. num. 22. Io. a Medina. in tracta. de restitutio. in q. de censibus. col. 5. Sed propter hæc dicta non videtur recedendum ab ista limitatione, quę videtur esse magis communis inter doctores, & quia vēre & realiter in hac prima limitatiōe nō interuenit res aliqua, quę ematur alia, quam pecunia in effectu, & non potest negari quia talis contractus magis sapiat mutuum sub vsuris, vel saltim maximam habeat vicinitatem cum mutuo, neq; potest dari illud tertiū genus bonorū isto casu, cum istud ius neque cadat super re mobili vel immobili, & sic deficit fundamentum Sluestri, neque dato quod obligetur bona sua pro solutione talis census, tenebit talis contractus cum illa hypotheca sit accessoria ad personalē obligationem: & emptio ipsa non cōtrahitur super bonis aliquibus. & facit ad hoc quod dicit supra eod. l. 19. in gl. magna. quod hypotheca velut accessoria debet regulari ad personalem obligationem, & cōprobatur hoc ex dictis extrauagantibus, cum dicunt quod imponebatur census super oppidis, agris, terris, in contractu expressis. Et quia isto modo & non alias, isti contractus frequentantur, vnde tene prædictam limitationem tanquam veram & obuiantem fraudibus vsurarum: in vltima tamen casu non procederet ista limitatio, scilicet si ille qui constituit censum, se obligando, esset solitus locare operas suas ad tantum pro anno: & venderet ipsas operas seu constitueret censum in illis, nam talis contractus licitus esset. vt est de mente Innocent. & aliorum in dict. c. in ciuitate. & tenet Ang. de Clauasin sua summa. in parte viua. el. 1. versi. quid de illis. colū. 2. est enim tunc merx quę ematur. & per prædicta potest etiam dici quod si res super qua imponitur census penitus destruatur, quod cum non sit in quo maneat istud ius percipiendi, quod fuit venditum, liberabitur venditor a pensione, vel censu, & periculum huius perceptionis erit emptoris. vt in l. prima. C. de pericu. & commo. rei venditę. & quid si res nō penitus interest: sed remaneat area, vi, quæ dicam infra in gl. in parte porfuego. & plane procederet, quando census seu reditus cōstituitur limitare ratione talis prædij vel prædiorum, ita quod constituens & eius hæredes illis peremptis non teneantur ad solutionem reditus illius rei nisi ratione illius rei quandiu illam possideant: si tamen hoc cessaret esset maius dubium cum fundus ille non sit venditus sed obligatus pro certiori solutione census & sic principalis obligatio videtur personalis & alienatio prędij super quo constituitur accessoria. quod certe multum confert ad opinionem illorum quod possit dictus iste annuus census cōstitui super personali obligatione illius qui recepit pecuniam. sed adhuc potest dici quod licet fundus nō sit venditus vendūtur tamen reditus ex fundo pro ea summa qua emūtur & illi sunt super quibus contrahitur, & sic est ibi ius reale adhærens fundo. ¶ Secundo limita nisi census qui imponitur super re nō possit in totum haberi de reditibus rei, vt si constituam censum super domo de decem, cum non possit conduci, nisi pro quinque: nam tunc talis cōtractus esset illicitus & fraudulosus, secundū Ioā. de Lignia. in ca. fi. de vsuris refert & Sequitur Lauren. de Rodulphis in. d. suo tracta. de vsur. 12. q. in 6. fol. totius tractatus: quia tunc insurgit obligatio personalis. vt in c. illo vos. de pigno. & c. ad nostrā de emptio. & vendi. Sylueſter etiā vbi supra. tenet etiam talē contractū esse illicitum: & illud plus esse obnoxiū restitutioni, licet proprie secūdum eum non possit dici cōtractus vsurarius, supposita veritate vēditionis: quia cessat mutuum. & aduerte, quia hæc limitatio est multum continua superiori: quia in residuo in quo res illa in qua impōnitur census, non sufficit ad reditum constitutum quolibet anno, videtur, quod deficiat merx, quæ ematur, & sic contractus erit illicitus & pro residuo insurget personalis obligatio, & contractus cēsetur factus in fraudem vsurarum, & crederem quod & si pro solutione talis census (impositi super re qui non sufficit ad talem reditum quolibet anno) obligaret venditor omnia bona sua, quod adhuc procederet quod supra dixi: quia vt dixi in præcedente limitatione, requiritur quod in bonis constituatur census, & ad bona

1. limitatio.

2. limitatio.

3. limitatio.

siat relatio: & dato quod quis omnia bona obliget (vt dixi) non per hoc videtur constituere censum super illis bonis, vt etiam sentit dictus Laurē. de Rodul. vbi supra. quæstione. 13. Quod multum tenet: nam forte ex hac limitatione sic declarata multi contractus censuales a personis pauperibus factis super rebus vel fundis, qui deductis sumptibus sunt parui reditus subuertierentur. & bene facit dictum Barto. in l. codictilis. §. instituto. ff. de legat. secundo. vbi dicit, quod aut quis vendit fructus constituendo ius vsus fructus in re ipsi ementis: & tunc est alienatio. vt in l. fina. C. de reb. alien. non alien. aut non constituendo: sed se obligando actione personali ad dandos fructus, & tunc non est alienatio. bene facit etiam ad hoc, quod hypotheca omnium bonorum venit accessorie & ad executionem principalis dispositionis, & non debet ampliare neque alterare principalem dispositionem, sicut & alias habetur in clementina prima. in fin. de prębend. & tradit Pet. in capitu. licet. de offi. ordina. & Decius consilio. 305. colum. fin. & consilio. 413. colum. 2. intellige, quod dictum est circa istam secundam limitationem, quando emptor non ignorauit reditus rei super qua census imponebatur: nam si ignorasset & deceptus a venditore crederet sufficientem esse ad tot reditus quanti erat census tunc non esset illicitus talis contractus, nec vitaretur factus in fraudem vsurarum: imo committeret actiū empti euictori contra venditorem ad interesse, vt in lege. si terillis. in principio. & in. §. primo. ff. de actio. empti. & l. in venditionibus. ff. de contrahenda emptio. l. 12. & l. 63. ti. 5. infra eadem patrita. Si vero non fuisset deceptus, licet dicat se ignorasse valorem reditum procederet quod dixi: quia videtur affectata ignorantia, & quia explorare debeat argumen. l. qui cum alio. ff. de regu. iu. lib. & §. fi puplius. §. conditio. ff. de instito. neque contra istam limitationem. in obnoxio poterit de dicto Barto. in l. fundus quem. ff. de annuis legat. cum dicit, quod idem est dicere lego. 10. ipso illo fundo, quantum fundus valeret, obligo illum fundum, & sic quod non sit inter hæc differentia in cōstitutione nouī census an dicat obligo fundum vel imponolū. er tali fundo: nam licet dictum Bart. esset verum (quod tamen non caret scrupulo, vt patet ex notatis per Specula. tit. de locato. §. nunc aliqua. versic. 86. Bart. loquitur respectu pignoris vel hypothecæ: ea sus autem noster est non respectu hypothecæ: sed vt videatur in quo fuit factus contractus venditionis, seu vnde fuerint reditus venditus, & sic quę sit merx quæ venditur. Preterea Bar. vult quod idem si dicere super fundo quantum obligo fundum: non vero dicit, quid contra si idem esset dicere obligo fundum ad decem, quę lego quantum si diceret super illo fundo inter quæ in casu nostro longe interest. Hoc idem probatur ex dictis extrauagantibus, si ex verbis earum narrativis licitum sit arguere, cum narrant impositionem census factam super talibus prędijs domibus, &c. & cum dicit bonis in ipso contractu tunc expressis pro ipsius census ex solutione in perpetuum obligatis, si tamen super omnibus bonis constituerētur census: tunc bene teneret contractus cum principalis dispositio omnia bona concernat, & non veniat tunc accessorie: sed principaliter. vt & voluit dictus Laurentius de Rodul. in dict. 13. quæstione.

¶ Tertio limita nisi in tali venditione census interueniret pactum de reuendendo, & pretium esset innutū: nam tunc paruitas prætij iuncta cum pacto de reuendendo, faceret præsumi contractū illicitum, & in fraudem vsurarum. vt dicit glos. notabilis in capitul. conquestus. de vsuris. quinimo & fortius est quod voluit Lauent. de Rodul. in dic. suo tractat. de vsur. quęstion. 18. in fin. quod & si detur pretij iustitia: si tamen in istis casibus qui nouiter instituuntur interueniat pactum de reuendendo, ex hoc præsumitur contractus illicitus & in fraudem vsurarum, quod dictum reputo falsum per ea quæ supra dixi: quia data iustitia pretij tale pactum etiam in censibus seu reditibus qui de nouo constituuntur est licitum, & approbatus in dictis extrauagan. quando vero cum paruitate pretij concurrit dictum pactum, an ex hoc præsumatur contractus illicitus & vsurarius fuerunt variæ opiniones: nam quod ista duo sufficiant vt ratio quod habetur in dicta glo. hoc tenuerunt Inno. Ioan. And. Anto. Ioan. de Imol. in capitul. ad nostram. de emptio. & venditione. & plures alijs docto. relati a Bartho. Cepo. Veronem. in suo tractatu de similatiōe contractuū in 6. casu principa. & per Socin. cōs. 248. 2. volumine incipit nunquid ex duobus. & Decius consil. 167. cuius quæ coram reuerendo vicario. & consil. 308. & dicit Bald. in l. fina. C. de condit. insertis. quod contractus de reuendendo non est suspectus, nisi ex redituum quantitate immoderata respectu pretij: & multo fortius est suspectus secundum eum si sit ibi donationis clausula. contrariam opinionem quod ista duo non sufficiant tenuerunt plerique docto. qui etiam referuntur in dictis locis, & huic parti cum certis limitationibus adhærere videtur Bartho. Cepola vbi supra, & etiam Socin. in d. consil. 248. vbi plene respondent ad capitulum. ad nostram. de emptione & venditione. & ad capitulum. illo

Universidad de Deusto
Biblioteca

vos de pigno. ¶ Ego vero in materia de qua loquimur, propter magnam vicinitatem, quam habent isti contractus censuales cum mutuo, & quia propter eos charitas christiana exulat, in censibus qui de nouo constituuntur adhærem illi opinioni, quod dicta duo prædicta, paruitas sortis: pretij & pactum de reuendendo sufficiat. cum hæc opinio habeat pro se glos. authoritatem & valentissimos doctores, & quia pro ea satisfacit text. dict. capitul. ad nostram. nam potest dici quod papa ibi non iudicat contractum vsurarium ex appositione pacti, quod a septennio vsque ad nouennium possit reemere, potest enim venditio fieri ad certum tempus l. secunda. C. de pactis inter emptor. & vendito. & quod ex hoc non debeat iudicari contractus vsurarius, tenet Bald. in capitul. primo. versicul. quæro de quibusdam. de feu. dat. in vicem. l. commisso. non ergo propter hoc pactum potest dici, quod fundetur dispositio dict. capit. ad nostram. sed ex paruitate pretij cum pacto de reuendendo, siue pure, siue ad certum tempus. & quod ibi ponit Papa de septennio ad nouennium, fuit contingentia casus. Ratio fundamentalis est, quia non præsumitur animus vendendi ex paruitate pretij, cum pacto de reuendendo. & ideo forte. l. regni. 1. titul. 2. libro octauo. ordinament. regal. quæ iudicat contractum vsurarium ex pacto de reuendendo cum dicto pacto, quod vsque ad certum tempus non possit redimi, debet intelligi data paruitate pretij: nam si pretium esset iustum ex hoc pacto, non posset contractus iudicari vsurarius. prout & dicit Barthol. Cepo. in dicto suo tractatu in decima præsumptione & satis probatur in dicto capitul. ad nostram. & credendum est promulgatorem illius legis regni in hoc habuisse respectum ad dispositionem iuris canonici: & quia contra ius canonicum seu in casu in quo deficeret iuris cananici dispositio, non valeret statutum laicorum, per quod ex certis conijecturis contractus præsumeretur vsurarius, vt testatur Frederic. de Senis consilio. 96. incipit. apparet quædam lex. & sequitur Abb. in capitul. cum contingat. de iureiurand. Felinus in capitul. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. 22. de constitu. ¶ Sed quod dicetur iustum pretium, vt perpendatur in his contractibus paruitas pretij? Abb. notabiliter in dicto capitulo. ad nostram. dicit, quod non sufficeret quælibet iniustitia pretij: sed oporteret quod pretium sit valde tenue, respectu valoris rei: quia propter pactum de reuendendo, res minus valet. argument. l. fundi partem. ff. de contrahenda emptione. & voluit hoc etiam Socinus, qui allleg. Abb. in dict. consilio. 248. in fin. qui & pro hoc allegat in argum. notat per Bartol. in l. prima. §. si hæres. ff. ad Trebellia. & in l. pretia rerum ff. ad legem falcidam. & hoc docet experientia, cum propter tale pactum communiter res vendatur minori vectio quam venderetur vbi non interuenit tale pactum. & bonum est sumere argumentum ab experientia. vt in clementi. dispendiosam. de iudic. capitul. multis. 40. distinctio. cap. quam sit. de electio. libro. sexto. opinionem tamen contrariam quod nihil diminui debeat de vero & communi pretio, ratione dicti pacti. tenet Barthol. Cepo. in d. suo tractatu. tertia presumptione. ad fina. & Guido papæ, qui & loquitur in terminis istarum annarum pensionum in suo opusculo de vsuris. fol. 3. colum. 1. versic. sed iuxta hoc quæro. & in decisione parlamenti Delphynalis. quæstione. 516. vbi tenet expresse quod si non interuenit iustum pretium, secundum communem valorem rei, tunc interueniente pacto de reuendendo, contractus præsumitur fœneratitius. alleg. gloss. in dict. c. conquestus. & dicit quod ita semper vidit seruari. mihi vero placet prior opinio: quia negari non potest ratione talis pacti rem minus valere, emptore meque ratione talis pacti, nō ita plenum ius habere ac si tale pactum non interuenisset, & quia pecuniam suam posset in prædia & alia sibi vtiliora conuertere, quę sibi & hæredibus prodesset. & cum emit sub hoc pacto, videtur in suspenso suam habere pecuniam, cum quotidie speret talium reditum redemptionem, & hoc videtur approbatum ex dicta lege regia de Madrid, quæ istos census in pane & vino, &c. constitutos taxat ad rationem. 14. millium pro miliario. & forte posset dici quod saltim quarta pars vel parum vltra pretij veri & communis, si cessaret tale pactum posset minui ratione talis pacti, & si vltra minueretur dicatur partium pretium, videtur suaderi ex dispositione dictæ. l. regni iuncto. §. quia vero leonis. in authent. de non alie. collatione secunda. & glos. in authentic. perpetua. C. de sacrosanctis ecclesijs. & glos. in dict. §. quia vero leonis. super verbo faciendam. & glo. iuncto text. in lege. circa. ff. ad legem falcidam. & etiam ex glos. in. §. hoc ius porrectū. decima quæstione. secunda. super parte distractæ. & cum videamus vnum miliarium perpetuum seu reditus perpetuj communiter valere ad rationem trigintā millium morapetinorum & vltra, satis erit quod ratione dicti pacti minuatur quarta pars & sic dentur viginti & duo miliaria cum dimidio ad minus pro quolibet miliario, & si imponatur cum p. cto de reuendendo, & cum pretia varientur ex tempore non fietur taxationi dictæ leg. de Madrid, sed vt communiter reditus perpetui valeant

In no. rec. est l. 4. ti. 6. lib. 8.

su vida [a] de aquel que la recibe, o de sus herederos [b] o segund se auiene, [a] por cada año: e tal pleyto como este, deue ser fecho con plazer de amdos de pigno. Ego vero in materia de qua loquimur, propter magnam vicinitatem, quam habent isti contractus censuales cum mutuo, & quia propter eos charitas christiana exulat, in censibus qui de nouo constituuntur adhærem illi opinioni, quod dicta duo prædicta, paruitas sortis: pretij & pactum de reuendendo sufficiat. cum hæc opinio habeat pro se glos. authoritatem & valentissimos doctores, & quia pro ea satisfacit text. dict. capitul. ad nostram. nam potest dici quod papa ibi non iudicat contractum vsurarium ex appositione pacti, quod a septennio vsque ad nouennium possit reemere, potest enim venditio fieri ad certum tempus l. secunda. C. de pactis inter emptor. & vendito. & quod ex hoc non debeat iudicari contractus vsurarius, tenet Bald. in capitul. primo. versicul. quæro de quibusdam. de feu. dat. in vicem. l. commisso. non ergo propter hoc pactum potest dici, quod fundetur dispositio dict. capit. ad nostram. sed ex paruitate pretij cum pacto de reuendendo, siue pure, siue ad certum tempus. & quod ibi ponit Papa de septennio ad nouennium, fuit contingentia casus. Ratio fundamentalis est, quia non præsumitur animus vendendi ex paruitate pretij, cum pacto de reuendendo. & ideo forte. l. regni. 1. titul. 2. libro octauo. ordinament. regal. quæ iudicat contractum vsurarium ex pacto de reuendendo cum dicto pacto, quod vsque ad certum tempus non possit redimi, debet intelligi data paruitate pretij: nam si pretium esset iustum ex hoc pacto, non posset contractus iudicari vsurarius. prout & dicit Barthol. Cepo. in dicto suo tractatu in decima præsumptione & satis probatur in dicto capitul. ad nostram. & credendum est promulgatorem illius legis regni in hoc habuisse respectum ad dispositionem iuris canonici: & quia contra ius canonicum seu in casu in quo deficeret iuris cananici dispositio, non valeret statutum laicorum, per quod ex certis conijecturis contractus præsumeretur vsurarius, vt testatur Frederic. de Senis consilio. 96. incipit. apparet quædam lex. & sequitur Abb. in capitul. cum contingat. de iureiurand. Felinus in capitul. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. 22. de constitu. ¶ Sed quod dicetur iustum pretium, vt perpendatur in his contractibus paruitas pretij? Abb. notabiliter in dicto capitulo. ad nostram. dicit, quod non sufficeret quælibet iniustitia pretij: sed oporteret quod pretium sit valde tenue, respectu valoris rei: quia propter pactum de reuendendo, res minus valet. argument. l. fundi partem. ff. de contrahenda emptione. & voluit hoc etiam Socinus, qui allleg. Abb. in dict. consilio. 248. in fin. qui & pro hoc allegat in argum. notat per Bartol. in l. prima. §. si hæres. ff. ad Trebellia. & in l. pretia rerum ff. ad legem falcidam. & hoc docet experientia, cum propter tale pactum communiter res vendatur minori vectio quam venderetur vbi non interuenit tale pactum. & bonum est sumere argumentum ab experientia. vt in clementi. dispendiosam. de iudic. capitul. multis. 40. distinctio. cap. quam sit. de electio. libro. sexto. opinionem tamen contrariam quod nihil diminui debeat de vero & communi pretio, ratione dicti pacti. tenet Barthol. Cepo. in d. suo tractatu. tertia presumptione. ad fina. & Guido papæ, qui & loquitur in terminis istarum annarum pensionum in suo opusculo de vsuris. fol. 3. colum. 1. versic. sed iuxta hoc quæro. & in decisione parlamenti Delphynalis. quæstione. 516. vbi tenet expresse quod si non interuenit iustum pretium, secundum communem valorem rei, tunc interueniente pacto de reuendendo, contractus præsumitur fœneratitius. alleg. gloss. in dict. c. conquestus. & dicit quod ita semper vidit seruari. mihi vero placet prior opinio: quia negari non potest ratione talis pacti rem minus valere, emptore meque ratione talis pacti, nō ita plenum ius habere ac si tale pactum non interuenisset, & quia pecuniam suam posset in prædia & alia sibi vtiliora conuertere, quę sibi & hæredibus prodesset. & cum emit sub hoc pacto, videtur in suspenso suam habere pecuniam, cum quotidie speret talium reditum redemptionem, & hoc videtur approbatum ex dicta lege regia de Madrid, quæ istos census in pane & vino, &c. constitutos taxat ad rationem. 14. millium pro miliario. & forte posset dici quod saltim quarta pars vel parum vltra pretij veri & communis, si cessaret tale pactum posset minui ratione talis pacti, & si vltra minueretur dicatur partium pretium, videtur suaderi ex dispositione dictæ. l. regni iuncto. §. quia vero leonis. in authent. de non alie. collatione secunda. & glos. in authentic. perpetua. C. de sacrosanctis ecclesijs. & glos. in dict. §. quia vero leonis. super verbo faciendam. & glo. iuncto text. in lege. circa. ff. ad legem falcidam. & etiam ex glos. in. §. hoc ius porrectū. decima quæstione. secunda. super parte distractæ. & cum videamus vnum miliarium perpetuum seu reditus perpetuj communiter valere ad rationem trigintā millium morapetinorum & vltra, satis erit quod ratione dicti pacti minuatur quarta pars & sic dentur viginti & duo miliaria cum dimidio ad minus pro quolibet miliario, & si imponatur cum p. cto de reuendendo, & cum pretia varientur ex tempore non fietur taxationi dictæ leg. de Madrid, sed vt communiter reditus perpetui valeant

In no. rec. est l. 4. ti. 6. lib. 8.

In no. rec. est l. 4. ti. 5. li. 5.

commercia & minora lucra quæstuaria & non solent homines tam assidue & late negotiari prout solent in Italia, & Galia. ¶ Possent etiam addi aliæ limitationes, quæ colliguntur ex notatis per Abb. in dicto capitul. ad nostram. in fine. & per Ioan. Andre. post Hostiens. ibidem. & ex illis præsumptionibus a Cepol. traditis in dicto suo tractatu de simulatione contractus. Hæc tamen tanquam principaliora tetigisse sufficiat, consulo tamen cum Innocentio, & alijs gravibus doctor. abstinendum esse, prout semper abstinui ab huiusmodi contractibus: quia vt dixi supra, propter eos christiana charitas exulat. In hac materia scridsit charissimus filius meus Licentiatus Didacus Piçarro quendam tractatum qui habetur in stampa qui vt vir timoratæ conscientiæ cupiens salutem fidelium quantum potuit restrinxit istum cē tractum. poteritis videre si placeat. ego quæ dixi sentio in ista materia, correctioni melius sentientis me submittens.

¶ *Para en toda su vida.* Idem si ad certum tempus veluti ad decennium, vide Bal. in lege prima. in principio. ff. si ager vectiga. vbi vide per eum quid si non adijciatur quantitas temporis: sed dicatur concedo in emphyteosim ad tempus. & per Iason. in l. secunda. Versic. 7. quæro. C. de iure emphy.

¶ *O de sus herederos.* Et cum simpliciter dictū est de hæredibus, veniunt omnes hæredes in infinitum. l. in annalibus. C. de legat. & l. fina eodem titulo. l. hæredes. & l. sciendum. ff. de verborum significat. quia de natura emphyteosis est, quod sit perpetua, vt notat Bart. o. in lege prima. in principio. ff. si ager vectiga. & in l. secunda, column. secunda. C. de iure emphyt. Ang. in lege. qui luminibus. ff. de seruitu. vrb. prædio. limita tamen, & intellige: nisi fit emphyteosis, quæ non consueuit concedi, nisi in primum hæredem: quia tunc nomen hæredis indefinite prolatum restringitur ad primum hæredem tantum, & si consueuit concedi in secundum hæredem, restringitur ad secundum. & sic deinceps secundum Baldum. per tex. ibi. in lege. antiquitas. C. de vsufruct. Limita etiam & intellige, nisi emphyteosis concedatur ab ecclesia alicui & suis hæredibus: nam tunc non intelligitur de omnibus hæredibus sed tantum de descendentibus: neque talis concessio comprehendet hæredes extrantos. vt est text. in authē de non alienam. §. emphyteosim. collatio. secunda. tenet glos. & Bar. in l. etiam. ff. soluto matrimonio. Ioann. Andr. in additio. ad Specul. in titu. de locato. §. nunc aliqua. versic. 13. & ista est cōmunis opinio. vt adducit late Decius in capitu. in præsentia. 14. colum. de probationibus. dicens, quod ista opinio debet prævalere in iudicādo & consulendo. & ibi respondet ad motiva Abb. in dict. capitul. in præsentia. columna nona. qui tenuit contrariam opinionem. super quo puncto tu cogita: nā cum emphyteosis ecclesiæ possit hodie dari in perpetuum, tam in dispositione. §. licentiam. in authentic. de aliena. & emphyteo. collatione nona. quam ex. l. tertia. tit. 14. partit. prima videtur, quod id quod habetur. §. emphyteosim. in authen. de nō alien. collatio. secunda. quæ astringit ad tertiam generationē & qualitatem hæredum, hodie non habeat locum præsertim cū per l. partitæ non reperiatur approbatus d. §. emphyteosim. neque etiam per ius canonicum. & forte videretur distinguēdum, quod aut in cōcessione dicitur simpliciter, quod concedit simpliciter ecclesia in emphyteosim alicui pro se, & hæredibus: non adijciens perpetuo & tunc procedit opinio communis: aut fuit adiectum hoc verbum (perpetuo) & tunc comprehendantur quicunque hæredes descendentes vel extranei. & cum ita mihi videretur tandem reperi illam fuisse sententiam Bald. in additio. ad Specu. titu. de locato. & in authentica. si quas ruinas. C. de sacrosanctis ecclesijs. columna prima. & in alijs locis relatis per Alexan. in l. etiam. ff. soluto matrimonio. cum refert quartam principalem opinionem vbi refert Ange. & alios istam opinionem reprobantes. ¶ Sed mihi satis placet: quia per eam istæ opiniones reducuntur ad concordiam. & idem videtur dicendum si concessio fieret in quibuscunque hæredibus. & an tunc etiam comprehendantur legatarij, cum legatarius in re legata quodammodo hæres sit, per legem. Id tempus. §. primo. ff. de vsucapio. vide per Iason. in dicta lege secunda. quæstio. 14. vbi refert quam plures tenentes quod sic. Licet expresse non loquantur in cōcessione ecclesiæ. ¶ Limita etiam & intellige dictam communē opinionem in emphyteosi solita concedinam secus esset in ea, quæ ser-

urata solennitate in tali alienatione requisita de nouo concederetur, cum trāsiret etiam ad extraneos hæredes. vt tradit Decius vbi supra columna. 15. ¶ Limita etiā nisi in concessione dicatur de hæredibus masculis: nam tunc non venient extranei, sed tantum descendentes. ita tenuit Rayne. de Forli. in disputatione sua. incipit, quidam habebat duos filios. sequitur Bald. in lege. Gallus. §. etiā. colū. penult. ff. de liber. & posthum. per tex. in dict. §. si clientulus. de alienatio. feud. & etiam Decius in dict. cap. in præsentia. ¶ Sed quid si recipiat quis emphyteosim pro se & suis filijs & hæredibus, an exigatur, quod filij etiam sint hæredes, vt succedere possint in emphyteosi? Barto. in l. vt iurijurandi. §. si liberi. ff. de operis liberto. tenet quod sic alleg. ando. §. emphyteosim. d. authen. de non alienan. & sequitur Bald. in l. tale pactum. §. fin. in princip. ff. de pactis. per illum text. & Angel. in d. l. Gallus. §. etiam. ff. de liber. & posthu. & idem dicit Alexand. consil. 44. volum. 4. viso. themathe. in princi. si dicatur pro filijs & successoribus, qui allegat Imol. in l. quod dicitur. in fin. vlti. colum. ff. de verborum obligationib. ¶ Sed quid si filij sint inæqualiter instituti inhæreditate: an in emphyteosi succedant æqualiter? Bald. quod sic in dicta. authenti. si quas ruinas. C. de sacrosanc. eccles. colum. 4. & in l. liberti. colum. 6. C. de operis liberto. aduerte tamen, quia Bald. loquitur, quādo non fuit adiectum verbum & hæredibus sed tantum fuit dictum de filijs: quin imo ex mente Bal. est in dict. authentic. si quas ruinas, cum dicit, quia tunc emphyteosis non est ius hæreditarium, quod quando adiectum fuit & hæredibus, &c. quod tunc succedant in emphyteosim pro parte in qua sunt instituti, & si aliquis eorum instituatur in recerta, tunc non succederet in emphyteosi, vt voluit Bald. in dicta lege. liberti. colum. septima. Versicul. secundum dubium: quia appellatione hæredis in dubio venit hæres vniuersalis, non autem hæres in re certa. l. quotiens. C. de hære. instituē. l. hæreditas. ff. de reg. iur. & saltem hoc procederet, quando pater voluit & expresse disposuit, quod ad hæredes vniuersales pertinerent bona emphyteotica, vt adducit Alexan. referens Angelum & Imol. consi. 124. circa primum dubium. colū. penul. volum. 5. vide etiam Iason. in d. l. 2. versicu. quinto quærit hic Salycet. in. 99. colum. totius tractatus. C. de iure emphyteo. vbi dicit istum passum esse dubium, & doctores varios & nihil affirmat: sed trāsit remissionibus contentus non allegans dictum consil. Alexan. nota etiam, quod emphyteosis hereditaria potest vni ex filijs assignari per patrem. secundum Bal. ibi in d. l. liberti. colum. 7. iudicatur enim de ea, sicut de alijs bonis patrimonij testatoris & sic secundum iura regni limitabitur: quod nota, quia secundum hoc attēdis. ll. huius regni talis emphyteosis limitabitur ad vires tertij, & quinti, & partis legitimæ, si autē non esset hereditaria: sed tantum recepta sim pliciter pro se, & filijs sine adiectione & hæredibus, tunc pater non posset vni filiorum illam prælegare vel donare, vt vult Barto. in dicto. §. si liberti. columna secunda. versicu. secundum dubium. Contrarium tamen tenet Bald. in dict. authent. si quas ruinas. & Ioan. de Imol. in ca. potuit. de locato. in vltima chart. & quod opinio Bar. in hoc magis communiter damnetur, asserit Alexand. in dict. consi. 124. colum. penult. vbi ponit rationem de hoc & doctores ita tenentes vid. ibi per eum. ¶ Sed quid si in inuestitura dum conceditur emphyteosis, non fiat aliqua mentio de filijs, neque de hæredibus: sed simpliciter quis accipiat rem in emphyteosim: Bal. in capitu. primo, quibus mod. feu. constit. posset. vult, quod si emphyteosis simpliciter recipiatur intelligitur recepta pro filijs masculis, sicut & in feudo dicit ibi gloss. & dicit hoc esse tenendum cordi, & notandum. dictum Bald. refert Iason in dict. l. secunda. versicul. decimo. quæro in. 101. colum. totius. tractatus dicens, quod Angel. in l. item videndum. §. fin. ff. de petitio. hæredi. per text. in dict. §. emphyteosim. voluit, quod cum simpliciter est recepta trāseat ram ad filios masculos, quam ad fœminas. & pertransit breuiter non dilucidans istū articulum. ¶ Ego vero bene consideratis verbis dicti. §. emphyteosim. & notaris per glossam in dict. capitul. primo, quibus modis feud. cōsit. posset. aliter dicerē, quod aut loquimur in emphyteosi ecclesiæ, quæ simpliciter recipitur nulla facta mentione filiorum, neque hæredum & tali casu emphyteosis durabit ad solam vitam percipientis, neque transibit ad eius filios, vel nepotes: ex quo pro eis nō fuit recepta, quod satis bene probatur in dicto. §. emphyteosim. reste intelligendo, nam cū ibi dicitur, nisi filios aut nepotes habuerit; refertur ad id quod primo in princip. §. dixit in versicul. fieri finimus & in accipientis personā & in duobus eiusdem personæ hæredibus filijs & c. & sic quando fuit in concessione de filijs & nepotibus cautum, & ideo subdit, quod non transibit ad virum & vxorem nisi specialiter sit cautum. non tamen vult ille tex. quod si emphyteosis ecclesiæ simpliciter recipiatur, nihil dicendo de filijs, vel nepotibus, quod ad eos emphyteosis extendatur, neque Angel. in dicto. §. fina. tenet contrarium, quia allegat dict. §. emphyteosim. qui vt dixi loquitur quando concessio fuit facta etiam pro filijs & nepotibus. & ex hoc patet male dixisse Ioann. de Imol. in d. l. quod dicitur. colum. 10. ff. de verborum obligationibus in quantum dicit, quod si emphyteosis ecclesiæ conceditur non facta expressione temporis, intelligitur quod est in perpetuum concessa. nam ex quo concedi potest in perpetum & tempus non adijcitur, dicitur in perpetuum concedi, argument. l. seruus. ff. de pœnis. nam hoc est expresse contra dict. §. emphyteosim. qui non est correctus, quādo emphyteosis fuit concessa simpliciter: sed quando per verba expressa vel æquipollentia in perpetuum concederetur, vt dixi supra. Patet etiam male dixisse Bald. in authentic. si quid. C. qui potio. in pig. habe. & in addi. ad Specula. tit. de locato. columna. 2. versicul. ecclesia potest. vbi dixit quod si ecclesia simpliciter concedit in emphyteosim, puta titio, quod tunc intelligitur de se & filijs & nepotibus. ita dicit notari in l. etiam. ff. solu. matrimo. v. i glos. hoc non dicit, sed quod emphyteosis ecclesiastica non transit ad extraneos hæredes: sed ad filios vel nepotes. & allegat. dict. §. emphyteosim. qui vt dixi, loquitur etiam de filijs & nepotibus. & quod ita intelligatur. dict. §. emphyteosim. est de mente Bald. in authent. defuncto. C. ad Tertullia. parum post princ. cum dicit, nam emphyteosis ecclesiastica de sui natura non respicit, nisi lineam descendentem: quoniam non debet fieri nisi in accipientis persona, & in duobus eiusdem personæ hæredibus pondero, cum dicit, fieri & cum postea Bald. in. bdir, nisi dicatur expresse quod transeat in omnes descendentes in infinitum: quia tale pactum hodie valet per dict. §. licentiam. & ex hoc patet quod male renulit. Paul. de Castr. in l. etiam in princip. ff. soluto matrimon. dum refert Bald. dixisse in d. authent. defuncto quod sim pliciter concedendo emphyteosim, videtur ecclesia concedere in tertiam generationem. & hoc etiam patet, nam si de hoc fuerat casus in dict. §. emphyteosim. Bald. in d. c. 1. in fin. quibus modis feu. constit. posset. non ita dixerat tenendum cordi & notandum, quod arguendo de feud. ad emphyteosim transiret emphyteosis simpliciter recepta ad filios masculos & quod. d. §. emphyteosim. debeat intelligi, quando fuit expressum de filijs & filiabus. tenet. Joan. de Imol. in dicto capitu. posuit. ad fin. de locato. sed quia ista est noua consideratio ad d. §. tu cogita super ea: nam ex aliquibus verbis. d. §. emphyteosim. innuitur, quod & si de filijs nepotibus non fiat mentio: in concessione tamen intelligatur in eis facta, cum dicit, q. de viro aut vxore debet esse expresse dictum. & sic vult quod in filijs & nepotibus nō exigitur talis expressio. ¶ Aduerte etiam, quod cum hodie, vt dixi, emphyteosis ecclesiæ possit dari in perpetuum, si concederetur interueniente iusta causa alienandi, & interuenientibus solennitatibus a iure canonico requisitis, licet cōcederetur simpliciter, intelligeretur perpetuo, concessa, & transiret etiam ad hæredes extraneos, vt & voluit Alexand. in d. l. etiam in princi. & satis est de mēte Decij in d. l. colum. 15. & hoc casu posset saluari & procederet opi. Ioan. de Imol. in dicta lege. quod dicitur. ¶ Si vero priuatus simpliciter concedat emphyteosim, tunc bene crederem quod transeat in hæredes recipientis etiam extraneos, ex quo fuit concessa sine temporis præfinitione per l. si pactum. ff. de proba. & argu dictę, legis seruus. ff. de pœnis. Ex prędictis etiam patet male dixisse Bald. in lege secunda. columna prima. C. de iure emphyteo. & in §. finali. de feu. dat. in vicem. l. commisso. alias est in capitul. quidam de vsu Mediolanensi. ubi dicit quod si quis acquisiuit emphyteosim ecclesiæ per præscriptionem, quod emphyteosis sic præscripta extenditur ad tertiam generationem, sicut dicit ipse si informiter esset concessa. i. sine personarum distinctione intelligitur in tertiam generationem allegando. d. §. emphyteosim. qui forte hoc non probat. & in. q. Bal. de emphyteosi præscripta. contrarium tenet Angel. in dicta lege secunda. imo quod intelligatur ad vitam præscribentis, & sic quod minimū est & forte in emphyteosi præscripta istud est verius, quidquid dicat Iason in dicta lege secunda. in. 89. colum. totius tractatus.

¶ *Segund se auiene.* Voluit quod transeat ad primogenitum secundum Baldum in lege secunda. columna prima. C. de iure emphyteo. & Iaso. ibidem colum. 69. totius tractatus versicul. secundo quærit Bald. & vult ibi Bald. inspici tempus mortis in consideratione primogenituræ, quia successio habet naturā relationis ad tempus mortis, & ideo inspicitur prioritas quæ tunc in rerum natura versatur, allegat. l. ex facto. §. penultimo. ff. ad Trebellia. quod verbum nora ad maioricatus, valebit etiam pactum, quod spurij succedant secū-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum eundem Bald. in dicta lege secunda. columna prima. & sequitur Iason. 69. colum totius tractatus assignat Bald. rationem: quia non tanquam hæredes, sed tanquam per procuratorem stipulantem veniunt, sed licet docto. non tangunt obstare huic dicto videtur, quod per tale pactum inuitatur quis ad delinquendum: igitur non debet valere. l. conuenire. ff. de pactis dota. l. si vnus §. illud. ff. de pactis. & hinc est quod non tenet statutum habilitans spurios ad successionem. vt tenet Bartol. & Paulus de Castro in. l. Seyus & augerius. ff. ad legem Falcid. Bald. in lege. prima. C. de iure aure. anulo. & in. l. prima. columna secunda. C. de his qui pœnæ nomin. & in lege. eam quam. columna octaua. C. de fideicommiss. vbi & in columna nona dicit, quod & si princeps vellet facere constitutionẽ generalem, quod spurij succedant cõstitutio non valeret: quia esset indirecte contra bonos mores, & esset permissio futuri dolꝰ. vnde subdit, quod hac ratione nõ potest legitimare nascituros ex aliquo qui nondum sunt concepti in vtero: quia est dolus de futuro ttremissimis ibilis vnde & tale statutum tanquam nutritium peccati potest episcopus annullare, vt consuluit Fredericus de Senis consilio. 175. alias. 268. & refert. Ioannes de Platea in lege prima. C. de his qui se deferunt. libro decimo. in fin. & adde Bartol. in l. testamenti factio. ff. de testament. ¶ Potest dici, quod aut illud pactum apponitur respectu illius, qui potest habere legitimam & naturalem prolem, veluti ei qui potest matrimonium contrahere, & ex matrimonio procreare liberos, tunc tenebit pactum, quod & spurĩ succedant in emphyteosim: cum tunc pactum non ita inuitet ad delinquendum, & ex quo potest habere filios legitimos, non præsumetur, quod velit eos habere ex damnato coitu: si vero verba talis pacti referuntur ad eum, qui non potest habere nisi spurios filios, veluti ad clericum in sacris, tunc videtur, quod tale pactum non teneat, & hæc distinctio colligitur ex notatis per Bartol. in lege hæredibus. §. primo. versicul. facit ad quæstionem. ff. ad Trebellia. & per Abbatem in capitu. in præsenti 1. columna quinta. de probatio. & tene menti. quia docto res non tangunt. & vidi de hoc. q. ardua m in regali audientia in magna causa: solauendaria factoria ju[illegible]

7a ¶ *Eper escrito.* Quod requiratur de necessitate scriptura vltra istam legem probatur. l. 3. titul. 14. partica prima. ibi, e deue fazer por carta de escriuano publico. & de iure communi ista erat magis communis opinio. vt testatur Iason in lege prima. C. de iure emphyteo. columna 15. & 16. tenuit Azo. in summa. C. eodem. columna secunda. versicul. celebratur iste contractus. & intellige, quod requiratur scriptura tam ad substantiam, quam ad probationem secundum Iaso. vbi supra vnde dicebat Angel. in l. prætor ait. ff. de eden. do. quod si emphyteota non exhibet instrumentum emphiteosis domino directo, potest per eum expelli & præsumitur emphyteosis finita. allegat Bald. & Speculat. qui tamen ita in specie hoc non dicunt. [illegible]

8b ¶ *Conuenientias.* Adde legem primam & secundam. C. de iure emphyteo. &. §. adde o. Instit. de locatione.

9c ¶ *Per fuego.* Si ergo domus sit combusta, licet remaneat area cum ex incendio area non consumatur, vult ista l. quod remittatur pensio emphyteotæ. quod multum nota: quia contrarium in domo combusta tenet Angel. in authenti. de non alie. §. lex. itaque. ad finem. est enim area maxima pars domus. l. qui res. §. aream. ff. de solutio. & sic non potest dici, quod perit res tota. & ita arguit in. q. simili Ioannes de imola in c. potuit. de locato. colum. 19. versic. & predicta faciunt ad quæstionem. & dictum Ange. sequitur Iason in dicta lege prima. C. de iure emphyt. colum. 4. tene ergo menti istam l. & similiter potest dici, quod si vinea vel oliuetum emphyteoticum cõburatur, licet remaneat solum, quod emphyteotæ sit remittenda pensio per istam legem, & idem videtur dicẽdum si terræ motus domus periret, etiam manente area, & pro decisione huius l. faci quia mutata forma subst ãtia rei videtur esse perempta. l. Iulianus. §. sed & si quis. ff. ad exhibend. l. repeti. §. fina. ff. quibus modis vsufruct. amit. & idem in domo combusta, tenet, Baldus in lege prima. columna penultima. C. de iure emphyteo. dicens, quod si vult cedere areæ, & non solue re censum non cogetur ad præstationem: si tamen velit soluere censum, dicit, quod durabit emphyteosis. quod dictum est satis notabile, & cogita an idem erit dicendum si res superqua imponitur census secundum modernos cõtractus nostri temporis destrueretur: quia militare videtur eadem ratio, & ea quæ dixi supra in princi. huius. l.

d ¶ *Terremoto.* ita forte fracta est & aperta terra versus abyssum. vt declarat Ioannes de Imol. post Ioannem Andre. in capitul. potuit. de locato. declarando verbum (chasmate) positum ibi in glos. quod intelligatur de terræ motu vel fractione.

e ¶ *Aguaducho.* Id est, inundatione: quia quod est inundatum ab aquis censetur de perditum. l. si in venditione. §. primo. ff. de peric. & commo. rei venditæ. lex. tertia. §. Labeo. l. qui vniuersas. §. item quod a mari. ff. de acquirenda possessione. & paria sunt rem esse inundatam, vel a mari, vel a flumine vel esse ab hostibus occupatam. l. cũ vnus. §. fina. ff. de bonis auto. iudi. possi. vnde similiter fieret emphyteotæ remissio pensionis, si propter guerram non potuit percipere fructus rei emphyteoticæ Barto. referens Iacob. de Aret. in lege. interdum. §. primo. ff. de acquirenda possessione. & in lege prima. C. de iure emphyteo. & tenet Ioan. de Imol. qui & alios refert in dicto cap. potuit. 18. colum. Ioan de Plate. in lege. quisquis. C. de fundis patrimo. libr. vndecimo. tradit late Iaso. tandem resident in ista conclusione in. l. 1. column. 20. cum multis sequen. C. de iure emphyt. vide per eum qui refert multas & varias opiniones in hoc & aliqua notabilia dicta in materia.

f ¶ *Ochaua parte.* Ex dictis Azonis sumptum est hoc. C. de iure emphyteo. in summa. versicul. est autem natura, & licet Azo ita exemplificet tamen eius intentio (vt ex eius verbis colligitur) est quod si quælibet pars quantuncunque minima remaneat, emphyteota teneatur ad pensionem, & ista etiam fuit opi. gl. in d. l. 1. & in §. adeo. Instit. de locatione, & gl. in capitu. potuit. de locato. & tenet Specula. titul. de locato. §. nunc aliqua. versic. 13. & est communis opinio. ista tamẽ l. partitæ vult, quod si octaua pars rei non remaneat, licet maneat aliquid minus octaua, quod non teneatur ad pensionem, & fuit optima prouisio huius. l. in ista taxatione. & intellige & limita istã legẽ quando pensio erat modica, & non correspondens fructibus: si vero pensio correspondeat fructibus dato quod res non sit in totum submersa, neque innũdata; sed pro maiori parte ita, quod percipiatur minus dimidia parte fructuum, qui percipi consueuerint: seu non ita quod ex eo, quod superest non possit percipi fructus sufficiens ad pensionem, tunc non tenebitur emphyteota ad integram pensionem: sed pro tata fructuum. vt tenet Bartol. in lege prima C. de iure emphyteo. vbi & Bald. 1. oppo. & ita consuluit Alexand. consilio. 112. volumine primo. incipit, videtur in præsenti consultatione. & tenet. Iaso. in dicta lege prima. colum. 19. est ergo tunc danda emphyteotæ electio, quemadmodum conductori: vt habetur in l. 22. supra eodem. & cogita an idem sit dicendum in contractibus censualibus nostri temporis in quibus census imponitur super iuxtã correspondentiam fructuum: quia videtur militare eadem ratio. & quia in effectu tunc census reperitur impositus super personam iuxta ea quæ dixi in princ. huius. l.

g ¶ *Per dias aries.* Adde capitulum. potuit. de locato. & autenti. qui rem. C. de sacrosanct. eccle. & procedit etiam si vna ecclesia sit emphyteota alterius ecclesiæ. glo. authen. de alie. & emphyteo. §. si vero quis. collatio. 9. in parte per biennium. licet Saly. in d. authen. qui rem vo luit requiri triennium: sed magis placet opin. gl. per l. fin. quam allegat, & quod ecclesia cessans soluere per biennium, vel triennium cadat a iure suæ emphyteosis, tenet gloss in capit. constitutus. de religio. domꝰ. super parte iuxta ratam, & Bald. in capitul. primo. de

assena. seu columna tertia. & in l. placet. C. de sacrosanctis eccles. vbi & Iason. columna quarta. eo quia ista resolutio in est ex natura contractus. & idem tenet Ab. in dict. capit. potuit licet ibi Ioan. Andre. teneat contrarium & Specu. reliquit hanc quæstionem sub dubio referens contrarias opiniones in titu. de restitutio. in inteeg. §. quis autem. columna octaua. poterit tamen isto casu ecclesia petere restitutionem in integrũ, sicut posset minor. vt tradit Specul. tit. de locato. §. nunc aliqua. versi. 14. & 15. & vid Bart. in l. 2. C. si aduers. vend. pign. & per Iason. & in dicta lege secunda. quæst. 1. C. de iure emphyteo. columna vndecima. & quid si ecclesia successit priuato vi. Bald. in dicta lege secunda. in secunda lectura. colum. fina. C. de iure emphyteo. vbi concludit, quod licet annus vnus sit elapsus cum priuato illo, qui concesserit emphyteosim, adhuc requiritur, quod curret biennium cum ecclesia quæ successit priuato: quia ex quo ecclesia vtitur administratio defuncti, debet vti iure illius. vide etiam de ista quæstione Salyce. in dicta lege secunda. penult. quæst. & per Iasonem quæst. 13. colum. 42. totius tractatus.

14a ¶ *Tres años.* Adde l. secundam. C. de iure emphyteo. & procedit etiam sic canon emphyteoticus debeatur fisco qui concesserat in emphyteosim. vt vult glo. in l. si tutores. C. de administ. tuto licet Saliy. ibi dicat in emphyteota fisci sufficere biennium: cuius fundamentum tollitur ex his quæ dixi supra eo. l. 19. in glo. magna.

15b ¶ *Sin mandado del juez.* Approbat opinionem glos. in lege secunda. C. eodem. & in capit. potuit. de locato. & fuit opinio Azo. C. eodem in summa. & est communis opinio. nõ ergo requiritur, quod precedat sententia declaratoria, secundum Hostiensem, & Anto. in dicto capitul. potuit. vbi Anton. dicit hanc esse communem opinio. & tenet Bald. in additio. ad Specula. titul. de locato. §. nunc aliqua. columna sexta. & Alexand. consilio. 6. volumine. 3. colũ. pen. Decius consilio 146. in secundo dubio. ¶ Limita tamen, nisi emphyteota de facto resisteret, secundum Bar. & Ange. in dicta lege secunda. limita etiam, nisi dominus pro expellendo adiuit iudicem, non protestãs: vt sibi maneret saluum ius expellendi, iuxta notata per Baldum in lege secunda. versicu. decimo quærto. C. de seruitu. vide late Iaso. in dicta lege secunda. columna. 67. & Decium in dicto consilio. & ad id quod dixi, nisi emphyteota resisteret de facto. vide Iasonem in dicta lege secunda. columna. 61. totius tractatus, cum duabus sequenti. vbi tenet contrarium: & refert alios vide ibi. Limita etiam nisi emphyteota negaret se non soluisse, seu diceret tempus solutionis nondum elapsum: nam tunc, quia per negationem res efficitur dubia, non liceret domino expellere propria autoritate, secundum Specula. titu. de locato. §. nunc aliqua. versic. 48. sed Ioan de Imol. in dicto capit. potuit. columna. 12. voluit contrarium: quia si hoc esset verum, de facili posset eludere dispositionem illius legis, & negando impedire hoc remedium: sed licet hoc sit inconueniens, tutius est practicare sententiam Specula. quam etiã tenet Bald. in d. lege secunda. & in. §. ad hæc. colum. fina. & pace iura. fir. & videtur de mente Decij in dicto consilio. 146. dubio secundo.

16c ¶ *Diez dias.* Approbat vnam ex opinionibus glos. in dicto capitulo. potuit. de locato. vbi glo. & communiter docto. non istam sed aliam tenent & concludunt, quod relinqueretur arbitrio iudicis. & tradit Iason in dicta lege secunda. quæstione. 30. tene menti istam legem in ista taxatione tẽporis. & nota, quod etiam si dominus ante istos. 10. dies declarauerit tacite vel expresse se velle expellere emphyteotam, adhuc admitteretur purgatio moræ, vt satis colligitur, & probatur ex ista l. licet Alexand. in l. si insulam. ff. de verborum obliga tionib. voluit contrarium, & etiam Barth. Cepol. caute. 145. incipit, tu scis quod emphyteota. & tradit Iason in dicta lege secunda. quæst. 29. vbi ipse tenet contra eos. Sed quid si elapso biennio, vel triennio dominus ante hos decem dies concessisset alteri rem istam in emphyteosim, vel aliter eam in alterum alienauerit an etiam tunc poterit moram purgare? videtur, quod non ex quo res non est integra præsertim, si dominus iam esset alteri obligatus de euictione, pro quo vide Ludouicũ Roma. consi. 103. viso propositæ quæstionis, &c. facit. l. & si post tres. ff. si quis cautio. & quia purgatio moræ non admittitur, nisi re integra. argumen. legis si. C. de repu. hæredi. & capit. si tibi absenti, de præbend. lib. 6. tradit Iason in dicta lege si insulam. colum. 4.

el por si, non otri por el. Ca entiendese, que el dia del plazo[h], a que deue pagar la renta, lo demanda por el señor e a plaza al otro que la pague.

¶ *Ley. XXIX. Como aquel que tiene la cosa a censo, si la quiere a enagenar que la deue vender al señor ante que a otro queriendo dar tanto precio por ella como da otro ome.*

Enagenar, e vender puede la cosa, aquel que la resciebio a censo. ' Pero ante

d ¶ *Deue la rescebir.* Non ergo procedit quod dicit Bald. in lege secunda. colum. secunda. in. 2. lectu. C. de iure emphyteo. in intellectu quem dat ad capitulũ potuit. de locatio. 17

e ¶ *Non gela deue tomar.* ista lex vult, quod etiam emphyteota priuati potest moram purgare infra decem dies. Tene menti, quia de iure communi magis communis opin. erat in contrarium. vt tradit Iaso. in d. l. 2. q. 29. vbi late & Alexan. consi. 106. col. 3. vol. 2. 18

f ¶ *Estonce.* Non ergo poterit antea, & si velit, vt dixi in glo. præcedentem non enim executio fit alege, nisi istis terminis transactis, vt hic habetur. & sic respõdetur ad notata per docto. vbi supra quod vbi est declarata voluntas domini cum executio fiat a lege, non admittitur purgatio morg. l. traie ãtrig. ff. de illo. ff. de actio. & obliga. l. si is cui. vbi Barto. ff. de lega. 2. & in ist. l. si insulam. ff. de verb. oblig. 19

g ¶ *La cosa.* Cũ melioramentis. vt in l. 2. C. de iure emphyt. vbi vid. per Iaso. 7. notabili. & adde Bal. in c. si vassallus. hic finiturlex in vti. feu. de quibus tamen melioramentis hoc intelligatur vid. Carolum Molin. in suo commento consuetu. Parisien. tit. 1. §. 1. in glo. quinta. fol 8. col. 3. versic. obiter. cuius resolutio est vt illa melioramenta amittat quæ concernunt solitam meliorationem prędij ad quæ expresse vel tacite ex contractu tenebatur: secus si nudam formam melioratiõis excedunt ad quæ ex natura. & l. cõtractus nõ tenebat, vt si nouas mãsiones vrbanas vel rusticas vel aliud magni sumptus addiderit rei. 20

h ¶ *Que el dia del plazo.* Idem habetur in d. l. 2. & in c. potuit. vide quæ dicam in l. 8. tit. 14. infra eadem partita. 21

¶ *Ley.* XXIX.

Poteſt emphyteota priꝰ domino requiſito eiꝰ nunciato quãtum ab alio pro re ſibi offertur rem alij vẽdere: ſed ſi dominus voluerit habebit eam pro illo pretio infra duo menſes: & tenetur dominus ſi eam non vult pro eodem pretio habere infra id tempus, nouo emptori nouam chartam facere: & habebit pro laudemio partem prętij quinquageſimam vel æſtimationem ſi alio modo quã per vendi tionem fuerit alienata: & emphyteota poteſt eam ſine domini licentia pignori obligare: ſed ſi eã alienet vel pignoret homini a quo ita leuiter cenſum dominus habere non poſſit: ſicut ordini vel homini potentiori per det ius quod habebat in ea. h. d.

¶ *Reſcebio a cenſo.* Aduerte quia ex hoc verbo videtur, q diſpoſitio huius. l. habeat locum etiam in cenſuario, vt ſi alienet rem cenſualem domino irrequiſito, cadat a iure ſuo. & hanc ſententiã tenet Angelus de Aret. in §. adeo. in fin. Inſtitu. de locatione. allegat Bart. in l. prima. §. penult. ff. de ſuperficiebus. tu dic contrarium, quia ex quo in cenſuarium fuit tranſlatum omne ius domini. & ſic omne dominium iuxta notata. in capitul. conſtitutus. de religio. domi. per gloſ. & docto. poteſt libere rem alienare: quia in re ſua quilibet eſt moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mandat. ſed & ſi lege. §. conſuluit. ff. de petit. hæredit. & quia ſicut in contractu cenſuali quis non priuatur iure ſuo: non ſoluendo. vt notatur in dicto capitulo. conſtitutus. ſic neque alienando, quia iſta duo æquiparantur, vt patet in capit. potuit. de locato. tradit Alexan. conſil. 106. viſo themate libro. 4. & ita tenet Decius conſ. 164. non fuiſſet, &c. colum. tertia. dicens Angel. de Aret. non bene in hoc dixiſſe. & quod Barto. quem ipſe allegat loquitur in ſuperficiario in quem tantum tranſit vtile dominium non in cenſuario. & idem tenet Soci. quem Decius non allegat conſil. 208 viſis actis & actitatis, &c. colum. quarta volumine ſecundo, dicens hoc ſenſiſſe Imol. in cap. ad audientiam. column. ſecunda. de reb. eccleſi. non alien. & ad iſtam. l. dic quod loquitur in contractu emphyteotico iuxta l. præcedentem, ſeu quando cenſus ſolueretur in cenſuario. & idem tenet Soci. quem Decius non allegat conſil. 208 viſis actis & actitatis, &c. colum. quarta volumine ſecundo, dicens hoc ſenſiſſe Imol. in cap. ad audientiam. column. ſecunda. de reb. eccleſi. non alien. & ad iſtam. l. dic quod loquitur in contractu emphyteotico iuxta l

Universidad de Deusto
Biblioteca

§ cum. & facit bene ad prædicta quod notat Alberic. in lege finali. colum. penulti. C. de iure emphyteo. ibi sed nunquid hæc lex habeat locum in contractibus nostri temporis, quia appellantur ad hæreditatem perpetuam. vide ibi per eum & nota ista, quia doctores non tangunt in d.l.fin. neque in dict. cap. potuit.

2 a ¶ *Ante que.* Impleat venditione intellige: nam bene potest exponere rem venalem sine requisitione domini. vt notat Abb. in d.ca. potuit. de loca. 1. notabil. item & si non traderet excusaretur a pœna caducitatis. vide per Iason. in tractat. de iure emphyteotico. col. 155. cum sequent.

que [a] la venda [b], deue lo fazer fazer al señor [c], como la quiere vender, e quanto es [d] lo quel dan por ella. E si el señor le q̃siere dar tãto por ella, como el otro: estonce, la deue veder ante a el q̃ a otro. Mas si el señor dixesse, q̃ le no queria [e] dar tanto, o lo callasse [a] fasta dos meses, [b] que le non dixesse si lo quiere fazer, o non: dende adelante, puede laver der aquien quisiere: e non le puede embargar aquel que gela dio a censo que lo non faga. Pero deue la vender a tal ome de quien pueda el Señor auer el censo, tan ligero [c] como del mismo [d]. Otrosi dezimos, que este que tiene la cosa a censo, que la puede empeñar [e] a tal ome como sobredicho es sin sabiduria del señor. E estonce quando la enagena, tenudo es el Señor de la cosa, de rescebir en ella, a aquel a quien la vende, e de otorgar gela faziendole ende carta de nueuo. E por tal otorgamiento, o renouamiento, del pleyto, non le deue tomar [f] mas dela cinquentena parte, de aquello porque fue vendida: o de la estimacion que podria valer si la diesse. Mas a otras personas, de que non podiesse auer tan ligeramente el censo, non la puede vender, ni empeñar, assi como a orden [g] o a otro ome mas poderoso que el, que estonce non valdria, e perderia [h] porende el derecho que auia en ella.

3 b 1.q. ¶ *La venda.* Quid si permutet cum alia re, dic quod nõ requiritur cõsensus domini, vel requisitio de qua hic: imo sine eo potest permutare cum alio & est ratio: quia non potest consequi a domino rem, quã consequitur cum alio permutando. vt dicit Io. And. in addi. ad Specul. tit. de locato versi. 121. & idem vult Ioã. de Imol. in d.c. potuit. col. 8 versic. an autem. Abb. consil. 74. duo principalia volu. 1. Decius consil. 160. Iason in d.l.fin. colũ. 145. totius tractatus, licet gloparua ibi, in verbo, transponere velit, quod illa lex etiã habeat locũ in permutatione, si tamen tantã etiam per viam permutationis possit consequi a domino, quod ab alio haberet locum ista. l. secundum Inno. in. d.c. potuit. Abb. in dict. consi. & Decius vbi supra tenebitur tamen requirere dominum postquã cum alio permutauerit, vt illũ inuestiat & in possessionem inducat recipiatque laudemium secundum Iaso. vbi supra. ¶ Quid autem in locatione ad lõgum tempus? dic idem quod in venditione secundum Imol. in dicto. cap. potuit. super glo. 3. & tenet Alexand. qui alios refert cons. 120. volumine. 3. licet enim emphyteota irrequisito domino, seu sine eius cõsensu possit vendere suam commoditatem fructuandi alteri, vt est de mente Bart. in l. vsufructu. ff. soluto matrimo. tamen procedit, nisi fieret ad longum tempus talis concessio commoditatis: nam tũc esset species alienationis. vt in l. prima. §. quod ait. ff. de superficie. & ita declarat Bal. nouellus in tracta. de dote folio. 41. colum. prima. posset tamen emphyteota aliquem facere vsufructuarium in re emphyteotica, irrequisito domino, secundum Baldum. in l. prima. ff. quibus. mod. vsufruct. amit. in versicu. idem in fundo. & hoc dictum, dicit esse notandum Alexan. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acquiren. possessio. colum. 3. & dicit se habuisse de facto, vbi & dicit quod potest constituere vsum vni & vsumfructum alteri, & in penulti. colũ. assignat rationem ad dictum Bal. quia ex hoc non transfert vtile dominium, neque sua meliora menta, vnde non sumus in casu capitu. potuit. de loc. to. neque dictæ legis fina. & idem tenet Iason in d. l. fina. 149. colũa. totius tractatus ¶ Quid vero, si donet vide glo. in d.l.fina. quæ dicit, quod non tenetur requirere dominum. & est magis cõmunis opinio. vi. ibi per Iasonem. colum. 128. & colum. 131. totius tractatus vbi quid in emphyteota ecclesiæ, an possit donare. & vid. Bald. in l. pen. C. ne rei domi. vel templo. & in §. donare. qualiter feu. alie. possit. & in §. libellarie. de pace constantiæ. & Bart. in l. in cõuentionalibus. ff. de verborum obligation. ¶ Et an possit legare? vide per Iasonem ibi. colum. 138 & quid si venditio, vel alienatio sit necessaria, vt quia sit pro debitis emphyteotæ. vide per Iaso. ibidem colũ. 149. totius tractatus. versic. quinto quæro. vbi post Baldum in capit. primo. in princi. de prohi. feu. alien. per Frederi. tenet, quod possit dari in solutum per iudicem saluo tamen semper eanone domini: sed aduerte, quia videtur dicendum contrarium: imo quod requirendus sit dominus, qui fortasse velit soluere debita, & quod sibi assignetur in solutum. & non est ratio, cur in hoc aliud sit dicendum, quod enim fit per iudicem fieri videtur per debitorem. lege, si ob causam. C. de euictio. l. eleganter. in princip. ff. de pignor. action. & eum emptor habeat causam a debitore, seruanda est huius legis dispositio ac si ipse debitor venderet. lege. Iulianus. §. idem Celsus. ff. de actionibus empti. l. is qui. ff. de vsufruct. lega. & hoc tenet Bald. consulendo consilio. 306. volumine primo, verba inuestituræ, &c. & licet loquatur, quando fuit factum pactum de non alienando nisi requisito domino: tamen idem est, & si cessет tale pactum, expressum cum hoc sit de natura contractus & dispositione legis; &c. militat eadem ratio. ¶ Quid si vendat dicens, vendo tibi si, & quantum de iure possum, & non aliter? Bald. in capitul. primo. §. primo. columna quarta, versicu. sed pone, quod vendidi, &c. de successione feudi loquens in feud. tenet quod per ista verba excusetur a pœna caducitatis. argument. l. si me in vacuum. & l. qui absenti. §. primo. ff. de acquirenda possessione. etiam si quando tradi sit obligata excipere tura comini, quæ in ipso contractu excipi deberent, argumen. l. si bi narum. ff. de seruitu. vrba. prædiorum. quod dicit esse verum, nisi aliqua captio domini posset intervenire per corporalem traditionem, puta si esset castrum quod vix dominus recuperare posset nam dolus est in traditione. & ideo purgari debet per amissionem feud; quoniam confictæ & simulatæ protestationes nihil operantur: imo fraudem augent si ctiones. vt ff. de iure patrona. lege. si libertus. & quod per ista verba excusetur emphyteota a pœna caducitatis. tenet Iason referens Bald. vbi supra (licet non ita late, vt dixi) in dicta lege finali. colũna penultima. versiculo vigesimoquinto quæro. tu adde Bal. in capit. primo. §. finacquæ fue. prima causa. benefic. amit. versicul. sed pone. vbi ponit eandem quæstionem in feudo, & concludit, quod licet clam fieri videatur cum non denunciatur domino, & in præiudicialibus non iuuet protestatio: tamen cum adijcit hec verba, non aliter neque alio modo (quia tunc nihil videtur actum) forte non perderet feudum: nam constat, quod non intendit alienare, nisi possit iuxta notata in simili in l. si quidem. C. de exceptio. & in l. item labeo. §. 1. ff. famil. herciscun. & argument. l. si quis locuples. ff. de manu. testa. & idem dic, si vendit sub conditione, si consensus domini accesserit, secundum Albericum in dicta lege fin. columna fina. per legem fina. C. de tundis patrimo. libr. vndecimo. tradit Iason in dicta lege fina. ¶ Et quid si alienatio sit nulla: sed de facto inualide celebrata? dic quod talis alienatio non induceret pœnam caducitatis. l. ea quidem. C. si mancip. ita fue aliena. lege continuus. §. cum quis. ff. de verborum obligationib. Speculã. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicu. 95. Bart. in lege fina. §. fin autem. C. com mu. de lega. Baldus in lege secunda. C. de episcop. audien. Alexand. consilio. 99. columna fin. volumine quinto. vbi & vide per Alexan si alienatio fiat pro parte cadat in totum a iure emphyteotico, de quo vltimo. vide etiam per Iasonem in dicta lege fina. versic. 13. quæro. penulti. charta columna secunda. intellige etiam istam. l. de veniente scientequalitatem rei, quia erat emphyteotica: nam secus si ignoraret. vt tradit Iason in dicta lege fin. versic. decimoquinto quæro. columna. 154. totius tractatus. & adde Decium consilio. 328. colum. fin. per quem vide cui incumbat probatio scientiæ & per Baldum in capitulo primo. §. si vassallus feudum. in fin. si de feudo. feu. controuer. inter domi. & agna. ¶ Et an ex venditione facta per patrem, qui receperat pro se & filijs & nepotibus præiudicetur illis? vi de Bartolum, quod sic in lege prima. ad finem. ff. de interdict. & relega. & vide Baldum in l. adoptiuum. §. patronum. ff. de in ius vocan. & quid si sit minor qui vendidit? vide Baldum in l. rem quam. C. si aduersus venditio. pigno.

2.q. ¶ *Al señor.* Et si sunt plures domini omnium tenetur requirere consensum, quando sunt domini pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

3.q. ¶ *El señor.* Et si sunt plures domini omnium tenetur requirere consensum, quando sunt domini pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

4.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

5.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

6.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

7.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

8.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

9.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

10.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

11.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

12.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

13.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

14.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

15.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

16.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

17.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

18.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

19.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

20.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

21.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

22.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

23.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

24.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14. ff. de verborum obligatio. nam si vult totam rem retinere, & totum pretium soluere bene auditur, per textum notabilem in l. in bello. §. si seruus plurium. ff. de capti. & an sufficiat, quod emphyteota vxoris denunciet eius marito? dic quod sic per l. aut qui aliter. §. quod seruus. iuncta glo. 1. ff. quod vi aut clam. declarando. vt ibi per Bartol. tradit Iason dict. l. fin. 17. quæstio. 155. columna. totius tractatus. & quod emphyteota emphyteotæ requirere debeat consensum domini principalis. vide Azo. C. eo. in summa. & gl. in. d.l.si. & per Bal. in l. si permittente. C. ad Macedo.

25.q. ¶ *Et aun.* Ista pars ponitur pro indiuiso. vide per Ioannem Andr. in additio. ad Specu. titu. de locato. §. nunc aliqua. versicul. septuagesimo secundo. super parte fisci. & per Iasonem in dicta lege finali. versiculo. duodecimo quæro. 143. colum. totius tractatus. & quid si plures domini requisiti vnus velit pro se retinere: alius vero non? vide per Albericum in l. si duo patroni. in princip. ff. de iureiurand. Iason vbi supra. & in l. stipulationes non diuiduntur. colũ. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Lex. I.*

Naulicularij seu nautę magistri & patroni sunt maiores quorũ mãdato ducuntur naues & gubernantur: ad quos pertinet fulcire nauẽ omnibus necessarijs ad opus nauigandi: & debent secum habere viarum & regiminis gubernaculi peritos vt saluari queant & ad optatũ portum venire nauigantes cũ rebus suis: debentin sup habere scribã qui immissa in nauifideliter conscribat: cuius scripturæ creditur: habeant inde pro se & suis victualia: dicãtq; extraneis vt pro se parẽt cõgruentem prouisionẽ & arma ad defensionẽ, cõtra piratas. h. d

1 a ¶ *Naucheros.* Hi vulgo dicuntur pilotos: latine vero magistri nautum, vt in l. itẽ quæritur. §. si magister. ff. loca. & l. ti. l. 13. & qualis iste magister nauis seu naucularię debeat esse vi. l. 5. titu. 24. partit. 2. & ibi qualiter huic huius magistẽrij potestas cõcedatur.

2 b ¶ *Catar.* Debet enim nauis q̃ locat esse idonea vt hic & in d. l. itẽ quæriti. §. si naucularius. ff. loca. & l. si. §. si. eacõditione. ff. ad l. Rhod. de iact.

3 c ¶ *Este quaderno.* aduerter bene: quia tantũ ex ista. l. datur auctoritas huic notario nauis: si ergo super alijs conficeret instrumẽta, nõ tenerent. sed scribis euntibus in nauibus ad indos maris oceani ex ordinatione regia, maior potestas datur, vt videbis in dictis ordicationibus: quæ temporibus istis per me fuerunt compilatæ, ibiq; prouidetur quod si in tali nauinauigaturus sit aliquis notarius regius, huic detur istud munus: deficientibus vero talibus notarijs iniungatur alij ideo ex ibi euntibus.

Hæc ordinatio nõ sũt in no. reco.

4 d ¶ *Bizcocho.* De isto pane vi. etiam. l. 9 tit. 24. part. 2.

5 e ¶ *Armas.* Ergo & tenebũtur armare naues bombardis & alijs genepierden, e despues nasce cõtienda entre los mercaderos, e los maestros, e los marineros, é razõ dl precio. E porẽde pues q̃ enel titulo ante dste, fablamos aparta damẽte, de los logueros, e de los arrẽdamientos, queremos aqui dezir de los nauios, q̃ despues q̃ son alogados peligrã sobre mar. E mostraremos q̃ cosas son tenudos de guardar, e de fazer los maestros de los nauios, e los marineros a los mercaderes, q̃ fiá en ellos. E dspues diremos, como se deue cõpartir el daño entrellos todos, quãdo acaescieſſe q̃ las cosas de algũos dellos echarẽ enel mar, por razõ de tormẽta. E sobre todo fablaremos del vaziamiẽto de los nauios. E del precio dellos. E de todas las cosas q̃ a alguna destas razones pertenescen.

¶ *Ley. I. Que cosas son tenudos de guardar e de fazer los maestros de las naues, e los marineros a los mercaderos, e a los otros que se fian en ellos.*

NAucheros, [a] e maestros, e patrones, son llamados los marorales omes por cuyo mando se han de guiar los nauios. E a estos pertenesce, señaladamẽte de catar [b] ante q̃ los nauios entren sobre mar, si son calefeteados, e bien adobados, e bien guardados, e bien guarnidos cõ todos aparejamientos, q̃ les son menester: assi como de velas, e de masteles, e de cuerdas, e de entenas, e de ancoras, e de remos: e de todas las otras cosas q̃ pertenecẽ en los nauios, segũ q̃ cõuiene e ha menester cada vno dellos. E aun demas de sto, deué leuar consigo tales omes que sean sabidores, para ayudar les a guiar e endereçar, e gouernar los nauios. De manera, que si nõ gelo embargare tempestad, o tormenta de la mar, que puedan yr endereçadamente, a aq̃llos puertos, o lugares, q̃ han voluntad de yr. E q̃ por culpa de los que han de gouernar los nauios nõ cayan en peligro los mercaderos, nin los otros omes q̃ los logaren, de perderse ellos, nin sus cosas.

Otrosi dezimos que deuen leuar consigo, vn escriuano, que sepa bien escreuir e leer: e este atal, deue escreuir en vn quaderno, todas las cosas, que cada vno touiere, e metiere, en los nauios, quantas son, e de que natura. E este quaderno [c] a tal, ha tan grã fuerça sobre todas las cosas que son escritas enel, q̃ deue ser creydo, tambien como carta, q̃ fuesse fecha, de mano de escriuano publico. Otrosi tenudos son de bastecer los nauios, de armas, e de bizcocho [d] e de todas las otras cosas, que ouierẽ menester, para su viãda, e de agua dulce, ellos e sus marineros. E deuen apercebir a los mercaderos, e a los otros omes q̃ ouierẽ de leuar en los nauios, que fagan esso mismo, de manera, que lieuen agua, e vianda, la q̃ les fuere menester. E aun armas [e] aquellos que las pudieren leuar, o auer, para ampararse de los cursarios, e de los otros enemigos si menester fuere.

¶ *Ley. II. Como las conuenencias que fazen los mercaderos con los mayorales, deuen ser guardadas, e que poderio han estos mayorales sobre los otros omes que van con ellos.*

COnuenencias, e posturas, ponẽ los maestros, e los señores delos nauios, con los mercaderos, e con los otros omes que han de leuar en ellos. E quando lo fizierẽ, dezimos que son tenudos, de las guardar en todas cosas, tambiẽ los vnos, como los otros. E maguer despues que fuessen entrados en los nauios, e mouidos de los puertos, acaescieſſe que alguno de los q̃ fuessen y, fizieſſe yerro, por que mereſcieſſe muerte, o otra pena: en el cuerpo, o enel auer: el maestro, nin el señor de la naue, non le deué judgar a muerte, nin a perdimiento de miembro, nin deninguna cosa del su auer: mas puede [f] lo prẽder [g] o recabdar, de manera, que nõ pueda a otro fazer otro daño ninguno, nin mal e quando llegaren al puerto, do deuieren descargar, deué lo presentar al judcir deuen lo presentar. quia regulariter hoc verbũ, debent, importat necessitatem vt dicit gl. in c. proposuit de appella. & in cle. attendentes. de statu regu. Bal. in l. 1, col. 3. C. quomodo & quando iudex.

ribus tormentorũ ad suã securitatem sufficientibus & iuxta capacitatem nauium: & licet rex teneatur eos defendere ab incursibus latronũ & piratarum vt dixi in l. fin. tit. 20. 2. partita. nihilominus tenebuntur domini & rectores nauiũ deferre naues armatas vt hic. p. batur: expedit nãq; reipublicę ne re sua gs male vtatur. l. si dominus. ff. de his q̃ sunt sui vel alie. iur. & insti, e. o. §. fi. l. 2. titu. 1. 2. partita. Bal. in l. 2. col. fin. ver. sed pone pater. C. si quid in frau. patro.

¶ *Lex. II.*

Nauium est soluendũ & cætera conuenta sunt seruanda iuxta conuentionẽ inter partes factam. Et si quis in mari cõmisit crimẽ capietur a domino seu magistro nauis & ad dicio loci vbi nauis exonerabitur tradetur puniẽdus quia dominus nauis non habet potestatem puniendi corporaliter nec pecuniariter nisi sit marinarius vel seruitor q̃ potest. p excessu percuti vel flagellari, mortem seu membri debilitate cessante. li. d.

f ¶ *Puede.* Sed an teneat? vt q̃ nõ vt in l. non q̃dq̃d. ff. de iudi. & ibi notat Pau. de Cas. cõtrariũ tñ vi ver ri⁹: qa in hoc lex ista dat iurisdictionẽ domio & magõ nauis & istud verbũ põt, important necessitatem vt notat Bal. in q̃ne simili. i. l. gall. in princ. ff. de lib. & posthu. vbi & Io. de Imol. & Ang. Are. in suo tract. male ficiorũ in pte hæc est quæstio inquisitio col pen. & pro hoc etiã facit ista l. cũ inferius dicit q̃ inferius dicit.

g ¶ *Prender.* Et sic qui non est competens iudex ad puniendum, est competens ad capiendum, vt hic. sic & in authenti. de defen-

sor. cluſta. §. audient. colla. 2. & in l. desertorem. in prin. ff. de re militari & notatur per docto. in l. magistratibus. ff. de iur. omnium iudi. imo & insuraganti crimine repertum quilibet potest capere, & super hoc habet mandatum a lege, vt in l. raptores. C. de epis. & cleri. & in l. cap. 5. ff. de adult. & notat Bald. in l. fi. C. de exhiberis. & habetur in l. 8. tit. 14. lib. 2. ordi. rega. vi. etiam per Angel. de Aret. in tract. maleficio. in parte fama publica. in 12. & 14. col. & procederet ista l. etiam si delinquens in naui esset clericus, iuxta nota per Innocen. capit. vt famæ. de sentẽ. excommu. & per Bart. in l. si quis in seruitute. ff. de fur. & late per Abba. in cap. cum non ab homine. de iud. 2. & 3. colum.

In no. rec. est l. 7. tit. 23. li. 4.

3 a ¶ *E ouiere de juzgar.* Licet ergo punitio delicti cõmissi in mari posit fieri per iudicem illegitimus territorii Rho. cui illud mare adiacet. vt in & j. in l. 1. C. de class. l. 12. lib. 11. & ibi & 13. Bart. & in l. cessar. ff. de publ. non tamen de necessitate delinquens est remittendus ad iudicem illius loci: sed puniri etiam potest a iudice illius loci, vbi nauis deponit onus vt hic vides, & sic videtur hic casus pro dicto Lucæ de Penna. in d. l. 1. vbi dicit quod tunc delinquens in mari puniri debet ab illo iudice vel domino propinquiori, cui mare adiacet: quando ibi inueniretur, vel alias sit in potestate regis illius, vel iudicis: non tamen videtur ad eius imperium remittendum. allegat. §. insula. insti. de rerum diuisione. & l. insulæ. ff. de iudi. quod dicit facere cõtra Venetos, qui in mari Adriatico sibi talia indebite vsurparunt. sed an intelligatur, quod hic dicis de isto iudice de quocunque iudice etiam alterius regni, vel an de iudice, qui est in portu aliquo illius regni? videtur quod cum indistincte loquatur indistincte debeat intelligi. cap. si Romanorum. 93. dist. l. de prætio. ff. de publicia. sed quomodo iudex portus cui nauis applicuit erit competens ad punitionem delicti, quod neque commissum est in suo territorio, neque qui commisit, subditus est tali iudici ratione domicilij, vel originis: potest dici quod ex quo delinquit in mari, quod omnibus est commune, vt in princip. insti. de rerum diuisione. & in l. 10. tit. 28. part. 3. sit ille iudex competens, & quia hoc suadet vtilitas publica, & necessitas quia alias delictum remaneret impunitum. cap. vt famæ. de sent. excom. l. ita vulneratus. ff. ad le. aquil. tene ergo menti istam. l. partitæ: quia non memini eos ordinarem. in iure communi, & vi. ad prædicta quæ notat Bart. in tractatu. de insula. in parte nullius. in prin.

¶ *Castigar.* Adde. l. respiciendum. §. furta domestica. ff. de pœnis. vbi glo. & in c. sicut alterius. per gl. 7. q. 1. & Io. Fab. in §. sed hoc tempore. insti. de his qui sunt sui vel alie. iu. & c. duo ista nouima. 3. q. 4. & Abb. in c. cum contingat. col. 5. de foro cõpe. & l. sed & si quæ cũq; §. si. cum. l. sequenti. ff. ad legem Aquil.

¶ *Lex. III.*

Iactata i mari causa tempestatis ob nauem alleuiandam debent æstimari, etiã si sint preciosa, & secũdum quantitatem quam quis habet in naui tenetur contribuere & satisfacere his quorum res fuerũt iactatæ, sed liberi homines pro suis personis nihil soluent: quia non possunt æstimari. h. d.

c ¶ *Comunalmẽte.* Nota qd vbi propter communem vtilitatem vnus dãnum sentit debet onus communiter cõtribui vt hic & in l. 1. ff. ad. l. Rhod. de iact. q. ibi Alberic. post alios inducit ad qõnes de puteo & furno & de domo cõmuni destructa ne incendium euagareti domos aliorum, & de equo aliculus qui mortuus fuit cum ipse resisteret hostibus inuadentibus eionitatem de quibus quæstionibus vid. Bar. in l. si alius. §. est & alia. vbi bonus tex. ff. q. vi. aut elã & per Io. de Plat. in rubr. C. de naufr. li. 11. Bal. in l. ad cõparãdas. C. mãda. & p Ang. de Are. i suo trac. maleficiis. in pte incẽdiario col. 1. vi. etẽ per Paul. de Ca. ind. l. 1. inducentẽ ad. q. in q̃ cõsuluit de depositario mercũ diuersorũ mercatorũ q̃ vt alias liberaret quasdã ex eis manifestauit & dedit vt cessaretur ab inquisitione aliarũ ob quod res aliæ saluæ fuerunt vi. ibi & per eundẽ cõsi. 220. vol. 1 incipit proponitur in facto.

d ¶ *Algo.* Licet non sint merces vt hic & in l. 2. §. cum in eadem. ff. ad l. Rhod. de iactu.

e ¶ *Preciosas.* Adde. d. §. cum in eadem.

f ¶ *De las naues.* Adde. d. §. cum in eadem.

g ¶ *Dellos.* Adde. l. 2. §. portio. & l. nauis. §. cũ aũt. ff. eo. & inducit Albe. post Iaco. de Are. ad qõnẽ q̃ si cõtras alicuius loci ex forma statuti teneatur resarcire damnũ vicinis suis q̃ ille qui sustinuit damnũ tenetur contribuere pro parte sua & eodẽ modo si collecta imponatur occasione prædicta. bene facit. l. ab omnibus. §. si a tricio. ff. de lega. 1. quid tamen si vicinus occasione dicti damni litigaret cum communi & expedit collectam imponi occasione expendarum fiendarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

in causa nunquid & ipse illi contribuere tenebitur c Alberi. ibi post Iaco. de Are. tenet quod non per text. in l. imperatores. ff. de tute. & ratio distrah. & l. nimis graue. C. de testi. quod nota ad quæstionem. de illo qui contendit cum communi super generositate vel nobilitate sua. adde Bal. in l. 2. in princi. in lect. antiqua. ff. eodem.

6 a ¶ *Non puede.* l. 12. §. eo. & adde. l. ex hac. ff. si quadru. pau pe. fecis. dica. & l. si. ff. de his qui deiece. vel effude.

¶ *Lex.* IIII.

Si ob metũ tẽpestatis scisster arbor, aut antenna scinditur: & velũ proijcitur soluitur ab omnibus supradicto modo: sed si casu scinditur non fit contributio. h. d.

1 b ¶ *Del cielo.* De tribus generibus fulminum vi. per gl. in l. nauis aduerso. ff. ad l. Rho. de iact. beatus vero Isidorus. 13. lib. Etymologiarum dicit tria esse nomina fulminis: fulgur scilicet, quia tãgit seu frangit fulgor quia incendit & vrit: fulmen quia fundit, & ideo dicit, qũ ternis radijs pinguntur.

¶ *Lex.* V.

Si nauis vi ventorum aut tempestatis impulsu seu saxorum obuta frãgatur: naũigãtes non tenentur: si tamen timore periculi rogent nauis magistrum vt ad terram suo periculo dirigatur: tũc quilibet tenetur de damno pro rata qua liberauit de suo: & si nil euasit nõ tenetur. h. d.

1 c ¶ *Non seriantenudos.* Adde. l. amissæ in princ. ff. ad l. Rhod. de iact.

1 d ¶ *Masi acaeciesse.* Explicat ista. l. bene istũ casum & colligitur ex l. 2. §. si conseruatis. versũ. sed si voluntate vectorum. ff. ad l. Rho. de iact.

1 e ¶ *Diziendo.* Quid si hoc non dicant sed tantum dixerint magistro nauis vt sineret currere nauem contra terram? videtur quod idem sit dicendum. & ita vult Paul. de Cast. in d. §. si conseruatis. dum dicit nota cautelam quod quando mercatores vident tempestatem si non to, por razon de sus personas: porque el ome libre, non puede [a], nin deue ser apreciado, como las otras cosas.

¶ Ley. IIII. *Como los mercaderes deuẽ compartir entresi el daño del mastel quando lo cortan por estorcer de la tormenta.*

Si Euantandose viento fuerte, que fiziesse tormenta en la mar, de manera que los guardadores de las naues, temiessen de peligrar: e con entencion de estorcer, cortassen el mastel della, o derribassen a sabiendas el entena, con la vela, e cayesse en la mar, e se perdiesse: tal perdida como esta, tenudos serian los mercaderos, e los otros que fuessen en la naue, dela compartir entre si, e de la pechar todos de so vno, al Señor de la naue: bien assi como diximos en la ley ante desta, que deuen pechar lo que echan en la mar, con entencion de aliuiar la naue. Mas si acaescsiesse que el mastel, o el entena, o la vela non mandassen cortar, nin le derribasse a sabiendas el maestro de la naue: mas lo quebrantasse el viento dela mar, o rayo que cayesse del cielo [b], o se perdiesse por alguna otra cosa semejante destas, que auiniesse por ocasion: estonce los mercaderos, nin los otros que fuessen en la naue, non serian tenudos de pechar en ello ninguna cosa, maguer sus cosas, fincassen en saluo que se non perdiessen. Ca pues que ellos dan loguero de la naue, la perdida que desta manera auiniesse, al Señor della pertenesce, e non a los otros.

¶ *Ley. V. Por quales razones non son tenudos los mercaderos de compartir entresi el daño dela naue quando se quebrantasse en peña, o en tierra: e por quales non se podrian escusar.*

Corriendo algund nauio por la mar con tormenta de manera que por ocasion firiesse en peña, oen tierra, si se quebrantasse, o se enarenasse: maguer los mercaderes sacassen sus cosas en saluo non serian tenudos [c] de pechar la naue. Mas si acaescsiesse [d] que ante que peligrasse la naue, assi como sobredicho es, los mercadores con miedo que ouiessen de se perder, ellos e a sus cosas mandassen al Señor de la naue, que la dexassen correr contra la tierra a vétura de lo que Dios quisiesse fazer: diziendo [e] que si acaescsiesse que la naue se quebrantasse, que ellos querian auer su parte enel peligro e que le ayudarian a cobrar la, si estorciessen, e les fincasse de lo que tirassen della, con que lo pudiessen fazer: estonce el Señor dela naue la dexasse y correr por ruego, o por mandado dellos: e se quebrantasse, deuen la apreciar, quanto podria valer, e contar lo que tiro della cada vno dellos, de aquello q̃ era suyo: e el Señor della, e todos los otros deuen compartir entresi la perdida, pechando cada vno dellos, mas o menos, segund la quantia, que della saco, o cobro cada vno: e los que non sacassen nada: non deuen pechar, ninguna cosa: e si todo se perdiesse [f]: non ha el Señor de la naue demanda contra los mercadores, por esta razon.

¶ *Ley. VI. Como se deue compartir el daño del echamiento: maguer despues se quebrantasse el nauio por ocasion.*

Empestad [g] auiendo algunos que andouiessen sobre mar de guisa que temiendo se de peligro, ouiessen a echar en la mar algunas cosas, de las q̃ troxiessen en la naue, por aliuiarla: si despues desto acaescsiesse, q̃ se quebrantasse la naue por ocasion, firiẽdo en peña, o en tierra, o de otra guisa, de manera que lo que troxiessen en ella, cayesse en la mar, si de las cosas [h] q̃ g ¶ *Tempestad.* Concord. l. 4. §. sed si nauis. ff. ad. l. Rhod. de iact. & vi. quæ dico in l. 7. infra eodem.

¶ *Side las cosas.* A contrario ergo sensu si nihil recuperauit non tenetur ad contributionem aliquam: quia quodammodo hæc actio est in rem scripta vt dixi supra. l. proxi. quia cum teneatur ad contributionem respectu rerum quæ saluæ factę sunt eis peremptis liberatur l. in nauí. ff. loca. l. electio. §. si ideo. ff. de noxa.

dubitant periclitari non debent magistro dicere quid habeat agere, quia si dicunt quod faciat tale quid, puta quod nauem exarmet vel quid aliud quod sibi resultat damnum poterit ab illis repetere tanquam fecerit de ipsorum voluntate vel mandato.

f ¶ *Todo se perdiesse.* Est enim hæc actio in rem scripta quia non debet fieri collatio nisi de rebus quæ reperiũtur, vt declarat Paul. de Cast. in l. nauis. in fi. princ. ff. eo. sed aduerte, quia hoc procederet qñ non præcessisset mandatum vectorum de quo hic: imo cum non præcesit non tenetur ad aliquid vt i prin. l. dictum est: si vero præcessit mandatum videtur quod etiã rebus omnibus peremptis vectores teneantur. & g hic in ista. l. in contrarium dicitur est ex eo quia in conuẽtione dictum est quod resarcietur damnũ nauis ex rebus quæ saluarentur ex ead. & si hoc non ita fuerat expressum tenerentur etiã si nihil recuperassent vt dixi in glo. præcedet.

¶ *Lex.* VI.

In contributione causa factus ẽstimatur etiam quod ex nauis fractione submẽrsa recuperatur. secus e cõtrario: quia de rebus iactatis & recuperatis non satisfit fes perdentibus sine iactu. hoc dicit. Concor. l. amissæ. ff. ad le. Rho. de iact.

§ a ¶ *Cobrar.* Innuitur hic quod non statim quod fit iactus debet fieri contributio de qua in isto tit. sed postea cum nauis peruenit ad portum destinatum. & ita tenet Albe. in l. nauis. §. fi. col. fi. post Iacob. de Rauenna. ff. eo. quia possibile est quod antequam nauis veniat al locum de quo debet fieri alium iactũ vel forte merces deteriorabuntur, vel nauis submergetur maxime si adhuc sunt in loco periculoso. arg. l. si soluturus. ff. de solutio. quod tamen limita nisi ille qui fecit iactum statim velit recedere a naui. & quid si vnus mercatorum, proiecit omnes merces quas habebat in naui deinde oportet quod adhuc propter tempestatem alius faciat iactum an quid primus teneatur cõtribuere ad secundum iactum? Alberi. ibi post Iaco. de Are. dicit & sic: quia propter contributionem quę est fienda adhuc videtur habere merces in naui arg. l. in qu intitate. §. magis. ff. ad l. falci. & l. si libertus. ff. de iur re patro.

4 b ¶ *Perdiessen las sus cosas.* Quid si non perdiderunt sed saluæ venerunt ad portum & ibi facta contributione resarcitum est damnum eiqui fecerat iactum qui postea aliquas ex his mercibus vel oẽs quas amiserat propter iactum recuperat an teneatur alijs pro rata restituere qd ex contributione accepit? videtur dicendum quod sic & quod censeatur quasi merces illæ non fuerint amissæ. argu. huius. l. 1. respon. & l. 4. §. sed si nauis. ff. eo. vbi & Paul. de Castro. & quia si aliud diceretur melioris conditionis foret qui fecit iactum quam alij & sic non esset æqualitas quam omnes. ll. huius tituli & illius volunt & facit bene. l. Pomponius. ff. de acqui. rerum dominio. & l. pro parte. §. versum. ff. de in rem verso.

¶ *Lex.* VII.

Restituendæ sunt dominis vel hæredibus eorum omnes res ex iactu reperte priuilegio vel consuetudine contrarijs non obstantibus nisi sint res inimicorum quæ occupantis fiunt. li. d. concord. l. nauis. en aquel logar cayessen, pudiessen algunas cosas cobrar [a] los señores dellas: tenudos son de ayudar a cobrar a los otros la perdida que fizieren por razon del echamiento que fue fecho a pro de todos comunalmente, apreciando las cosas que sacaron, e las de los otros, que fueren echadas, e catando lo vno e lo otro deuen compartir entresi la perdida de so vno. Pero si aquellos que echaron sus cosas en la mar, por aliuiar la naue, assi como de suso es dicho, cobrassen despues alguna de aquellas cosas; que ouiessen echadas, non seriã tenudos de dar parte dellas, a los otros sobredichos que perdiessen las sus cosas [b], por razon de peligro, que auino por ocasion.

¶ *Ley. VII. Como las cosas que son falladas en la ribera de la mar que sean de pecios de nauios, o de echamiento, deuen ser tornadas a sus dueños.*

Miedo de muerte mueue a los mercaderos, e alos otros omes a echar sus mercaderias en la mar, quando han tormenta con entencion de aliuiar las naues, porque puedan estorcer de peligro, e porende tenemos por bien, e mandamos, que todas las cosas que assi fuessen echadas, que quiẽ quier que las falle, que sea tenudo de las dar, a aquellos cuyas fueren, [c] o a sus herederos. Esso mismo dezimos, que deue ser guardado, si acaesciere, q̃ la naue se quebrantasse, [d] por tormenta: o de otra manera, que todo quanto pudiere ser fallado della, o de las cosas q̃ erã en ella: o quier que lo fallassen, que deue ser de aquellos, que lo perdieron, e defendemos que ningun ome, non gelo pueda embargar, que lo non ayan: maguer ouiesse priuilejo, o costumbre vsada, que tales cosas como estas que aportassen a algund puerto suyo: o que fuessen falladas cerca de algun castillo, o en ribera de la mar, que deuen ser suyas: nin por otra razon que ser pueda: ca non tenemos por derecho, que las cosas que los omes pierden, por ocasion de tal mal andança, que las pueda ninguno tomar, por costumbre, nin por priuilegio [e] que aya, fuerás ende si tales cosas fuessen delos enemigos [f], del Rey, o del Reynó: ca estonce: quien quier que las falle, deuen ser suyas.

¶ *Ley. VIII. Como se deue compartir la perdida de las mercaderias que meten en los barcos para vaziar e aliuiar los nauios en la entrada de los puertos.*

Acostados seyendo los nauios a las entradas de los puertos, o de los rios: si se temieren los maestros dellos, q̃ son muy cargados, e las entradas son fecas e angostas: e por esta razon vaziassen algunas mercaderias dela naue, e las metiessen en barcos o en otros nauios pequeños, porque pudiesse yr mas sin peligro: dezimos, que si acaescsiesse que se perdiessen aquellas cosas que metiessen en el barco porque se quebrantasse, o por otra ocasion, que deuẽ compartir la perdida entre todos los mercaderos, a quien fincaron sus cosas, [g] en saluo en la naue, bien assi como diximos en las leyes ante desta, que lo deuen fazer de las cosas que echan en la mar, a sabiendas, con entencion de aliuiar e de estorcer, de la tormenta. Pero si despues desso, se quebrãtasse la naue, e se perdiessen las cosas que viniessen en ella: e fincassen en saluo las otras cosas, que fuessen metidas en el barco, con entencion de aliuiar la naue: assi como sobredicho es: aquellos cuyas fuessen las cosas, que fincassen en saluo non son tenudos de dar ninguna cosa dellas, a los otros, a quien se perdieron

¶ *Cuyas fueren.* Adde. l. si leuãdæ. & l. deprecatio. ff. ad l. Rhod. de iact. & l. si. 3. respon. ff. de incen. rui. naufra. & l. 1. C. de naufra. lib. 11. In rec. rec. esi

¶ *Se quebrantasse.* Adde authen. nauigia. C. de furtis. & l. ne quid. ff. de incen. rui. naufra. & l. interdũ. §. quod ex naufragio. ff. de acqui. pos. l. 9. ti. 1 o. li. & ibi Alexan. 7. & l. 3. tit. 12. li. 6. ordi. rega.

¶ *Priuilegio.* Hoc addit ad d. authen. nauigia. C. de furtis. quæ tantum dicit de consuetudine quia non debet tenere priuilegiũ rale, quia est contra ius naturale, vt in l. 31. & quæ ibi dicti. 18. part. 3. & nota quod debent esse solliciti possessores locorum quãdo vident tempestatem custodire litora vt habetur in d. l. ne quid. & tradit Andr. de Isser. de statu & consue. contra libert. a eccle. in ver. & si res. 3

¶ *En naues.* Idẽ dic de piratis. vt habetur in d. authen. nauigia. C. de furtis. 4

¶ *Lex.* VIII.

Rebus nauis fractione perditis vel ea su non tenetur illi pro eis quę scapha eua serunt contribuere: quia non sunt pro vtilitate communi perditæ: & qđ dixi de iactatis metu tempore tẽpestatis seruatur i his quę alleuiandę nauis causa & trãsitus per litum vel aliquem locum vel portus i scapham trãsfatis p eũt. h. d. Habuit de eũ a l. nauis. ff. ad. l. Rh. de ia.

g ¶ *En salua.* Ratione alleuiationis nauis & trãslationis mercium in scapham. Quid tamen si scapha cum mercibus & etiam nauis periisset & postea recuperatæ fuere aliquæ res quæ erant in naui, an de his debeat fieri refartio damni mercium quæ perierunt in scapha? Paul. de Castro. in lege. nauis onustæ. in principio. ff. ad. l. Rhod. de iact. tenet quod non: quia euentus propter quem fuit facta translatio non fuit secutus scilicet quod res quæ remanserunt in nauí saluarentur. Neque obstat secundum eum. §. sed si nauis. illius. l. seu. l. 6. supra eo. quia in casu illarum ll. nauis salua facta est. licet postea ex interuallo in alio loco perierit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Lex.* IX.

» Tenetur nauis exercitor de rebus perditis propter insipientiam suæ gubernationis: vt si transiuit per loca inimicorum vel alias periculosa & sciens mercatores non monuit; aut si tempore hyemis quando sunt noctes & venti magni ab vndecima die nouembris vsq; ad decimam Martij contra mercatorum, vel aliorum ibi res habentium voluntatem nauigauit. hoc. d. Habuit ortum a l. qui p titorio §. 1. & 2. ff. de rei ven. in fin.

1 a ¶ *For culpa.* Vide Azo. in summa. C. de naufra. li. 11. vers. illud præterea dum, &c.

2 b ¶ *Tiempo de nauegar.* Hoc inducit Ange. in l. qui petitorio li. 11. & §. 1. ff. de rei vendica. contra multiones pro sequentes iter tempore magno pluuio quia si salmæ perduntur in transitu forte fluminis facti rapidi propter aquarum imperum vltra solitum, periculū erit multionis: & eodem modo si propter inordinatam pluuiam salmę destruantur veluti si erant salmę chartarum aut librorum.

3 c ¶ *Non apercibiesse.* Est ergo culpa in magistro nauis non prænonere de periculo quod est in transitu nauigij. & tenementi quia ad præsens non meminī de lege iuris communis in hoc concordanti. est ergo culpa non præmonere. facit. l. si vina. la. §. ff. de peri. & commo. rei vendi.

4 d ¶ *Que non fuessen sabidores.* Adde. l. item quæritur. §. magister. ff. locati. & supra tit. 1. l. 13.

¶ *Lex.* X.

» Gubernator fraudulenter faciens perire nauē vt habere possit occasionē furandi merces occidetur, & de bonis eius satisfit de damno si læsis in litem iurantibus taxatione præhabita iudicis arbitrio. h. d.

5 e ¶ *Los que han de guiar.* Et nimirum si contra istos sic statuatur cum hoc dicantur agere proditorie iuxta ea quæ notat Barto. in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. & eorum quæ notat Angel. in l. seruum. C. de delato. lib. 10. in additio. ad Barto. de consocio bannitī bannitum occidente quod dicitur facere proditorie & illud Psal. 40. Etenim homo pacis meæ qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationem. & Psal. 54. tu vero homo vnanimis dux meus & notus meus qui simul mecum dulces capiebas cibos, &c. Et idem dicas si liuseniens in naui clauū per quem nauis gubernatur abstulerit vel simile quid fecerit vnde naufragiū alij homines passi ff. de sunt: nam & de incēber puniri pœna legis cornelię. de sicarijs vt in l. 3. §. fin. & ibi Ange. ff. de incen. rui naufra.

¶ Ley. X. *Que pena merescen los marineros q̄ fazen quebrātar las naues a sabiēdas por cobdicia de auer las cosas que van en ellas.*

ENgaño e falsedad muy grāde fazen a las vegadas, algunos de los que han de guiar, [c] e de gouernar los nauios, de manera que quando sienten que traen muy gran riqueza, aquellos que lleuan en ellos guian los a sabiendas, por lugares peligrosos, porq̄ se pereſciessen los nauios, e puedan auer ocasion de furtar, o de robar algo, de aquello q̄ traen. E porende deximos, que qualquier dellos, a quien fuesse prouado, que auia fecho tan gran maldad como esta, q̄ muera por ello. E el judgador ante quien fuesse esto aueriguado, deue fazer entrega delos daños, e los menoscabos a los que los rescibierō, de los bienes deste a tal, que fizo esta maldad. E tenemos por biē, q̄ sean creydos por su jura [f], sobre los daños, e los menoscabos, tasſando los primeramente el judgador, segund su aluedrio.

¶ Ley. XI. *De los pescadores que fazen señales de fuego de noche en los nauios por fazer los quebrantar.*

PEscadores e otros omes de aquellos que vsan a pescar e a ser cerca la ribera dela mar: fazen señales de fuego de noche engañosamente [g] en logares peligrosos, e los q̄ andan nauegando, e cuydan que es el puerto alli: o las fazen con entencion de los engañar, [h] que vengan a la lumbre o fieran los nauios en peña, o en lugar peligroso, e se quebranten, porq̄ puedā surtar, e robar algo delo que traē: e por que tenemos q̄ estos a tales, fazen muy grand mal, si acaescieſſe, que el nauio se quebrantasſe, por tal engaño como este e pudiere ser prouado tal engaño: e qua les fueron los q̄ lo fizieron: mādamos, que todo quāto furtaron, o robarō de los bienes q̄ en el nauio venian, q̄ lo pechē quatro doblado, [a] si les fuere demādado por juyzio, e si falta vn año nō demandasſen, dende adelāte peche otro tanto [b] quanto fuere lo q̄ tomarō, e si por auentura acaecieſſe, que ellos nō lo robasſen, mas q̄ se perdieſſe, deuen les pechar todo quāto perdierō [c] e menoscabaron por esta razō. E aū demas desto mandamos, que el judgador del lugar ante quien fuere esto prouado, les faga escarmiento en los cuerpos, [e] segun entendiere que merescen por la maldad, e el engaño que fizieron.

¶ Ley. XII. *Como se deue compartir el daño que reciben los que van en los nauios de los cursarios.*

CVrsarios, robadores que andu uiessen sobre mar, prendiē do al gū nauio cō los omes e las cosas q̄ y fuessen e el: si despues se pleyteasſen, de manera q̄ les dexā yr a ellos, e su nauio, e a sus cosas aq̄llo q̄ diessen por tal razō como esta, todos de so vno, lo deuē cōpartir [d] entre si, pagādo en ello cada vno tāta parte, quāto era lo q̄ traya, segun q̄ valia mas o menos. Ca si alguno nō traxesse y al, si non su cuerpo, deue pagar por esso alguna cosa, segun fuere guisado, [e] ca nō faze poca ganancia, quiē esfuerce cōel cuerpo, de poder de los enemigos. Mas si por auēturā acaecieſſe, q̄ se nō apoderasſen de todo el nauio, nin lo prisiessen, mas q̄ robasse algunas cosas del, e non todas, lo q̄ assi robasſen, pierde se, a aquellos cuyo era, e nō pueden, nin deuen demandar nin guna cosa por esta razon a los otros, a quien fincasſen sus cosas en el nauio.

¶ Ley. XIII. *Por quales razones puede cōbrar los mercadores las cosas q̄ les ouiessen tomado los cursarios si fuessen despues fallados, e por quales non.*

ROban e prendē los cursarios [f], a las vegadas, los nauios de los mercaderos, e las cosas q̄ traen en ellos, e ante que salgā de la mar nin lleguen con ellos a lugar en que lo pōgan en saluo [g], fallan se con otros Christianos, que gelo tuellen. E porque podria acaecer contienda entre aquellos, a quien lo robarō los enemigos, e estos que gelo tollieron apostremas, cuyo deue ser: queremos mostrar en esta ley en que manera se deue librar tal eōtiēda como esta. E dezimos, q̄ si los mercaderos yuan o venian a tierra de Christianos, e trayan y vianda, o otra cosa qualquier que tambien los nauios como los omes, e todas las cosas q̄ trayan deuen ser tornadas en poder de los primeros señores, a que las tollieron, e las robaron los enemigos. E esto mandamos, porque de las mercadurias q̄ traē los mercaderos, se aprouecha la tierra dellas comunalmente. Mas si acaeciesse, q̄ los mercadores, lleuasſen las mercadurias [h] a la tierra de los enemigos: con quien non ouiessemos tregua, sin nuestro mandado, e cautiuasſen, e tornasſen, assi como dicho es quien quier que los robasſe, o los tollieſſe despues, a los enemigos: deue ser todo suyo. Fueras ende, las personas de los Christianos, que deuen fincar libres, [i] e quitas. Esto mismo dezimos q̄ deue ser guardado, en los nauios pequeños, que los omes traen sobre mar, non con mercadurias: mas en que andan folgando, [k] e trebejando, q̄ quienquier q̄ los quite a los enemigos q̄ los auian cautiuado, q̄ deuen ser suyos. Ca los q̄ en tiempo de guerra andan por mar, e non en razon de mercaduria; nin d' su prouecho, nin en cosa para guerrear [l] los enemigos, mas locamente sin pro de su tierra, el daño que les viniere, deuen lo suffrir, pues que les viene por su culpa.

3 a ¶ *Quatro doblado.* Hæc enim pœna imponitur rapienti ex naufragio, vt. ff. de incen. rui. naufra. l. 1. in princ. & in hoc quadruplo inest rei persecutio. l. hoc edicto. §. 1. & ibi Bar. ff. de publica. sed qualiter. l. 3. §. fi. ff. in fi. eod. dicit q̄ aliud quadruplū fisco infert & sic videtur quod condemnandus sit in octuplum. dic secundum Azo. C. de naufra. libr. 11. in summa, quod actio quæ datur partinō datur vltra quadruplum; sed pœna quæ applicatur fisco propter hoc delictū potest excedere istud quadruplum, vt in d. §. fin. & ad. de quæ dicam infra in gl. fina.

4 b *Otro tanto.* Et sic post annū tantū tenetur ad sumptū vt in d. l. & hic.

5 c ¶ *En los cuerpos.* Adde l. pedius ff. de incē. rui. naufra. & l. penul. C. de naufra. li. 11. & videtur probari ex ista. l. q̄ pœna ciusli applicanda fisco nō posit vltra quadruplum vel simplum qd datur parti puniri: & sic q̄ pœna pecuniā vlteriusnō posit progredi quod in casu huius. l. bū potest admitti propter dolum istorum qui lumine ac cesso fefellerūt nauigantes vt in corpore puniantur sed in alijs nō ita fallentibus & diripientibus ex naufragio bene posset iudex ex æquitate sui arbitrij imponere pœnam pecuniariam applicandam fisco, considerata personarum conditione & rerum qualitate, vt in d. l. pedius. & in dicta l. pen. & quid si rapina facta sit nauicularijs aliter quā tempore naufragij. vid. l. 3. & ibi Ioan de Pla. C. de nauicu. lib. 11.

¶ Lex XII.

» Illud quod piratis datur pro redemptione naufragij, personarum & rerum compartitur sicut in iactu, insuper liber homo etiā si nil ibi habuit soluet pro sua persona; & hoc est iustum quia etiā sit de mantibus inimicorum, sed si non totum nauigium sed personas seu res piratæ occupauerunt imputatur perdentibus & non alijs. h. d.

a ¶ *Segund fuere iguisado.* Non ergo contribuēt respectu corporū pro vt ritis sed pro modo diuitiarū cuiuslibet sicut & in rebus. vt in l. 2. §. cū in eadē. ff. ad l. Rhod. de iac. & sic videtur infra eod.

» Et q̄ pirate absstulerūt a mercatoribus ad terrā Christianorū eūtibus si antequā ad locū saluationis perueniant alij piratæ auferant restituitur dominis, nisi ibāt ad terrā inimicorū cū quibus rex treugā non habebat & mercēs sine regis mādato portarent: tūc enim fiunt occupantis, nisi personę Christiano rū qui sunt liberi, sed si qs non vt mercator: sed quietis causa tempore guerræ naufraget: res ei ablatæ nō restituentur sed si guerrā facies capiatur. h. d.

b ¶ *Cursarios.* Intellige de his qui sunt hostes vt decla. Albe ri. & Salic. in l. ab hostibus. C. de capti. & in l. si quid in bello. ff. eo. ad fi. vi. quod dicit Bal. ā authi. nauigia. C. de fur. nō de latrūculis. l. si quis ingenuam. §. fina. ff. eod.

c ¶ *En saluo.* Qd quando dicatur. dic vt in l. 26. tit. 26. 2. part. & ibi vi quæ dixi.

d ¶ *Mercaduras.* Adde l. 31. ti. 26. 2. par. & l. 4. titulo. 21. 4. pa. & quæ ibi dixi.

e ¶ *Libres.* Limita. vt in ca. ita quorūdam de Iudæis. & in d. l. 4. tit. 21. par. 4. nisi defērūt arma & alia, p hibita hostibus fidei nam tunc

efficiuntur serui capientium.

f ¶ *Folgando.* Adde l. 2. ff. de capti. & posti limi. reuerfis.

g ¶ *Para gouernar.* In nauibus ad vsum belli locus est postliminio etiā si deducte sint in locū tutum, & intra præsidia hostium: si postea recuperantur a nostris militibus, vt tradit Sali. in d. l. ab hostibus. la. 2. col. 1. & 2. vbi idē vult de curribus, & quadrigis sup quibus arma portātur, & bōbardæ, ballistæ, & machinæ. Et de bobus, & alijs animalibus, cū quibus vehūtur: & de victualibus, quæ p capo deferūtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶*Lex finalis.*

sudices in locis maritimis cognoscant de causis nauigantiũ super iactu & aliis summarie, & de plano veritate indagata, cã ex scriptis per tabellionem nauis quam ex dictis testium.h.d.

1 a ¶*Otra cosa qualquier.* Veluti super naulis quæ vulgo dicuntur fletes, & super salariis nautarum & aliis huiusmodi.

¶*sin libelle.* Ad de l.penu. vbi Bart. & Ioã. de Pla. & Lan. de Pen. C. de naufra. libr. 11. & est speciale in causa naufragij. & vid. quæ habẽtur in clementi. sepe. de verb. signi.

¶*Titulus. X.*

¶*Lex. I.*

Ad tit. ff. & C. pro socio. Est societas duorũ vel plurium adunatio cũ intentione lucrandi adinuicem se iuuando inuicem.h.d.

1 c ¶*Cõpañia.* Ponit hic descriptionem societatis & sequitur dicta Azo. C. eodẽ in summa in prin. vbi dicit quod societas est duorum vel pluriũ conuentio contracta ad commodiorem vsum ad vberiorem quæstũ. quam definitionẽ dicit non reperiri in legibus, sed in Marco Tullio. & aduerte quia appellatione societatis appriloquendo venit illa quæ ex cõuentione fit vt hic. vnde licet dicatur esse societas inter duos simul habitantes, vt in l. perceptione. ff de his q deiec. vel effude. tũ materia odiosa appellatione socij nõ venit socius in domo cũ tuc verba capi debeãt stricte. l. 3. §. hæc aũt verba. ff. de neg. gest. tenet Abb. in c. inter dilectos. col. fi. de fide instru. dicẽs se ita dixisse in q. facti. nec; illa societas quæ cõtrahitur incidenter propter cõmunionẽ rei. vt in l. hæredes. §. non tantũ. ff. famil herciſ. & in l. vt fit. vbi glo. ff. pro socio. nõ dicitur proprie societas. vt notat gl. in §. item si inter aliquos. in verb. societate. & in verb. eius.

insti. de obliga. quæ ex quasi contract. nascuntur. & tradit Alexan. cons. 40. prospectis verbis statuti. volu. 2. ad finem.

d ¶*Cõsentimiento.* adde l. 9. admittitur. ff. eo. & inst. de obli. ex cõse. i prin.

e ¶*Tiempo cierto.* Et nota q; cõtracta societate ad certũ tẽpus, sicut nõ licet durante tẽpore minuere aliquid de capitali immisso in societate sic nec; lucro, quia assumit naturã capitalis. Bar. in l. 2. per illum tex. C. de fru. vrb. cõstan. lib. 11. sub dubio forte idem tenet ibi Io. de Plat. absque dubio forte.

f ¶*Herederos.* Ad de l. adeo. ff. eo. vbi de hoc ponitur rationam cum incerta persona societas cõtrahi non potest. si ergo certa persona specificetur hæredis esset astringere contrahẽtes ad certũ hẽredem quod est de iure impossibile. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verobliga. & vid. in materia l. nemo potest. & l. hæres socij. & l. actione §. item si remff. pro socio. & quid de cõtractu socidæ Bald. dicit qã transit in hered. de. vi. eum in l. 1. col. 3. C. de fru. & liti. expen. l. 3. instar societatis hẽt in aliq vt in l. cũ duobꝰ. §. si i coeũda. ff. eo.

g ¶ *Cosas del rey.* Adde l. adeo. & l. verum. §. in hæredem. ff. eo. & intellige. vt per glo. & Bald. in d. l. adeo. vbi & Alber. colligit q; mulier non succedit in cõductione vectigalium.

h ¶*Menor de catorze años.* nã cum pupillo non potest contrahi societas nec; expresse. vt in l. in cõductionibus. ff. pro socio, nec; tacite. vt in l. qui ad certũ. ff. loca. & notat Bar. & Bal. in l. si patruus. C. cũmu. vtriusl. col. pen. & Bar. in l. titium. & mæuium. §. altero. col. 2. ff. de administratio. tuto. & Angel consilio. 60. & intellige quando pupillus non habebat tutorem: nam si haberet posset cũ eo

¶ *Titulo. X. De las compañias que fazen los mercaderos, e los otros omes entre si para poder ganar algo mas de ligero ayuntando su auer en vno.*

¶ *Ley. III. Como los judgadores q̃ son puestos en la ribera de la mar, deuen librar llanamente los pleytos que acaecierẽ entre los mercaderes.*

EN los puertos, e en los otros lugares q̃ son ribera dla mar suelen ser puestos judgadores, ante quien vienen los delos nauios en pleyto, sobre el precio dellos, e sobre las cosas que echan en la mar, o sobre otra cosa qualquier, [a] e porende dezimos, que estos judgadores arales, de uen aguardar que los oyan e los libren llanamente, sin libelo, [b] e lo mejor, e mas ayna que pudieren, e sin escatima ninguna: e sin alongamiẽto: de manera que non pierdan sus cosas, nin su viaje por tardacion, nin por alongamiento, punando en saber la verdad en las cosas dubdosas q̃ acaecieren ante ellos en los pleytos cõ los maestros, o cõ los señores de la naue, o cõ los otros omes buenos, q̃ se acertaren y. Porq̃ mas cierta mẽte, e mejor pueda saber la verdad. Otrosi deuẽ catar, el quaderno dela naue, el qual deue ser creydo, sobre las cosas q̃ fallaren escritas en el, assi como dixímos en la primera ley deste titulo. E quando esto todo ouiere catado, en la manera que es sobredicho, deue librar las contiẽdas, e dar su juyzio en la manera que entendiere que lo deue fazer.

¶ *Ley. IIII. Como los judgadores q̃ son puestos en la ribera de la mar, deuen librar llanamente los pleytos que acaecierẽ entre los mercaderes.*

EN los puertos, e en los otros lugares q̃ son ribera dla mar suelen ser puestos judgadores, ante quien vienen los delos nauios en pleyto, sobre el precio dellos, e sobre las cosas que echan en la mar, o sobre otra cosa qualquier, [a] e porende dezimos, que estos judgadores arales, de uen aguardar que los oyan e los libren llanamente, sin libelo, [b] e lo mejor, e mas ayna que pudieren, e sin escatima ninguna: e sin alongamiẽto: de manera que non pierdan sus cosas, nin su viaje por tardacion, nin por alongamiento, punando en saber la verdad en las cosas dubdosas q̃ acaecieren ante ellos en los pleytos cõ los maestros, o cõ los señores de la naue, o cõ los otros omes buenos, q̃ se acertaren y. Porq̃ mas ciertamẽte, e mejor pueda saber la verdad. Otrosi deuẽ catar, el quaderno dela naue, el qual deue ser creydo, sobre las cosas q̃ fallaren escritas en el, assi como dixímos en la primera ley deste titulo. E quando esto todo ouiere catado, en la manera que es sobredicho, deue librar las contiẽdas, e dar su juyzio en la manera que entendiere que lo deue fazer.

¶ *Ley. I. Que cosa es compañia, e a que tiene pro, e como deue ser fecha, e quien la puede fazer.*

COmpañia [c] es ayuntamiento de dos omes, o demas, que es fecho con entencion de ganar algo de so vno, ayuntando se los vnos con los otros. E nasce ende grand pro, quãdo se faze entre algunos omes buenos e leales, ca se acorren los vnos a los otros, bien assi como si fuessẽ hermanos. E faze se la compañia con consentimiento [d] e con otorgamiento de los que quieren ser compañeros. E puede se fazer fasta tiempo cierto [e] o por toda su vida de los compañeros. Pero si algunos fiziessen compañia entre si, tambien por ellos, como por sus herederos, valdria quanto en su vida dellos, mas nõ passaria a sus herederos [f] fueras ende, si la compañia fuesse fecha sobre arrendamiento de algunas cosas del rey, [g] o del comun de algun concejo. E todo ome q̃ nõ sea desmemoriado, nin menor [h] de catorze años, puede fazer cõ

cõtrahi societas tacite & expresse vt de expressa habetur in d. l. vt in conductionibus. & de tacita tenet Bal. in d. l. si patruus. col. fi. & intelligo nisi tutor esset frater pupilli cum quo contrahẽda esset societas: nã tunc nõ posset talis frater tutor auctorari in facto proprio tacite, vel expresse. l. 1. ff. de aucto. tuto. & tenet Petr. de Vbal. de Perusio i suo tractatu de societate. par. 3. col. 2. in princi. de quo tamen vide Soci. cõs. 160. vol. 2. colũ. 5. vers. sed contra premissam cõclusionem. & col. 6. quinimo & si p; procuratores patris pupillorũ qui durabant post mortem fuit continuata societas obligantur pupilli, vt voluit Soci. consil. 87. in fine. vol. 1. nota etiã, quod si post pupillarẽ ætatẽ remanserunt in societate videntur ratificare pupilli etiam gesta in pupillari ætate, vt tradit Alex. consilio 49. vol. 1. referens Bal. in tracta. de duobꝰ. & idem Alex. consi. 37. volumine quarto, incipit, considerantis. col. 2. quia potest ratificare gesta in pupillari ætate si sunt vtiliter gesta. tradit etiam Decius. consi. 21. viso pũcto. col. 1. vol. 1.

¶*Ley. II.*

» Fit societas super rebus vel contractibus licitis: super illicitis aũt de iure vel cõtra bonos mores nõ valet nec super homicidio: rapina furto vel vsuris nec huiusmodi pretextu alter alteri tenebitur. h. d.

1 a ¶*Desaguisadas.* Ad facinora enim nulla se extendit fides neque obligatio. l. iurisgenium. §. si ob maleficium. ff. de pactis. neque societas valet neque confederatio. vt. ff. pro socio. l. neque prætermittendũ.

2 b delictorum turpis & fœda communio est. l. quod autem. ff. eo.

¶*Demandar.* Vt si sociꝰ peteret expensas quas fecit vel damna. vide glo. in l. qui multa facinora. super verbo, supplicium. C. ad l. Iulia. de vi. pu.

¶*Lex. III.*

» Potest contrahi societas omnium bonorum præsentium & futurorum vel super certis rebus. & in ea licita pacta sunt seruanda: & si super lucro vel damno nihil conueniat, est æqualiter diuidendum, si super lucro tantum vel damno tantum cõueniat. idem seruabitur in omisso quod in expresso. hoc dicit.

1 c ¶*Todas las cosas.* Debet ergo specialiter exprimi vt sit societas omnium bonorum, vt hic & in l. 3. §. cum specialiter. ff. eod. l. 7. infra eod. & satis diceretur specialiter si dicatur quod ex quacunque causa quæsita cõmunicarentur. glo. in l. si fratres. §. idem Papinianus in verbo initum. ff. eo. & quid si societas contrahatur per actus tacitos an videatur vniuersaliter vel simpliciter seu incerta negociatione contracta. vid. per Bar. in d. l. Titium. §. altero. in fin. col. ff. de admi. tuto. & Decium. consi. 66. Alberi. in l. cum duobus. §. si fratres. ff. pro socio.

2 d ¶*Las que ganaren.* Hoc dicit quia non venirent bona futura in societate vniuersorum bonorum nisi exprimatur, vt hic & not. gl. in l. 1. §. 1. ff. eo. & facit. l. societatem vniuersorum. eod. tit. & hoc etiã voluit Alex. consi. 77. col. 2. volu. 4. aduerte tamen, quod si simpliciter contraheretur societas vniuersorum bonorum non dicẽdo aliquid de præsentibus neque de futuris, quod tunc etiã futura venirent cõmunicanda iudicio societatis. vt in l. si quis societatem contraxerit. ff. eod. & ita est de mente gl. in d. l. 1. & tenet Alberic. post Iacob. de Are. in l. 3. §. cum specialiter. ff. eo. tit.

¶*Vna cosa.* Adde l. 5. in princ. ff. eod. & insti. de societa. in princ. & nota, quod si sunt plures socij vnius negociationis & vnus exercet. Perusij alter Florentiæ isti videntur inuicem initiatores & inuicem pro positi alter ab altero, secundum Bar. in l. eius qui. col. 5. ff. si cert. pet. vi. quæ ipse notat in l. cum tein gallia. C. si certum petatur.

pañia con otros. Pero si el menor de veynte e cinco años: entendiere que se le sigue daño de la compañia, o que le fizieron entrar en ella engañosamẽte, puede pedir al juez del lugar, que lo saque della, e que le faga tornar, en el estado en que era de ante sin su daño, e el juez deue lo fazer.

¶*Ley. II. Porque razones se puede fazer cõpañia.*

FAzer se puede la compañia sobre las cosas guisadas, e derechas, assi como en comprar e en vender, e en camiar, e arrendar, e lo gar, e en las otras cosas semejantes destas, en que pueden los omes ganar derechamente. Mas sobre cosas desaguisadas [a] non la pueden fazer, nin deuẽ assi como para furtar, o robar, o matar o dar a logro, nin fazer otra cosa ninguna semejante destas que fuesse mala e desaguisada, e contra buenas costumbres. E la compañia que fuesse fecha sobre tales cosas como estas, non deue valer, nin puede demandar [b], ninguna cosa vno a otro, por razon de tal compañia.

¶*Ley. III. En quantas maneras se puede fazer la compañia.*

PVede se fazer la compañia en dos maneras. La vna manera es, quando la fazen desta guisa, que todas las cosas [c] que han, quando fazen la compañia, e las que ganaren, [d] dende en adelante, sean communales, e tambien la ganancia como la perdida, que pertenezca a todos. La otra es, quando la fazen sobre vna cosa [e] señaladamente, como en vender vino, o paño, o otra cosa semejante. E todos los pleytos que pusieren [f] entre si, que sean guisados, e derechos: [g] sobre cada vna destas dos maneras de compañia valen: e deuen ser guardados en la guisa q̃ los pusieren. E si sobre las ganancias e las perdidas, non fuere puesto [h], pleyto, en que manera se deuen cõpartir entre ellos: estonce deuen las partir egualmente. [i] E si de las ganancias fizieron pleyto, quanto deue auer cada vno de llos: non faziendo enmiẽte de las perdi

f ¶*Pusiere.* Quid si nõ appareat qualiter sit cõtracta societas dic, quod intelligitur contracta, secundum consuetudinem regi. inter non mercatores: & inter mercatores secundum cõsuetudinẽ mercatorum, vt in authen. de fide iusso. §. fi. & ff. de ædili. edicto. l. quod si nolit. §. quia assidua. & §. fi. & l. fin. C. de fide iusso. & tenet Bal. in l. 1. col. 2. C. pro socio.

5 ¶*Guisadas e derechas.* Nõ enim valeret pactũ quod esset contra naturam societatis videlicet quod capitale vnius sit saluum & capitale alterius fractũ. vt in c. per vestras. de donatio. inter virum & vxo. & tenet Bal. in l. 1. col. 3. versi. 9. quæro. C. pro socio. & adde quæ habentur in l. 5. infra eodem.

6 ¶*Non fuere puesto.* Si vero de hoc pacisc atur seruãda est conuentio, veluti, quod ad vnum duæ partes lucri & damni pertineant: ad aliũ pertineat tertia. vt in §. 1. insti. de socie. & in l. si non fuerit. ff. eodẽ.

7 ¶*Igualmente.* Hoc procedit quãdo capitalia sunt æqualia. & operæ etiã æquales vt infra eo. l. proxi. Si vero sunt inæqualia, tunc ad arbitrium iudicis recurrẽdum, vt distribuat pro modo capitalium, nisi opera vnius sit pretiosior, quã alterius, vt in l. 1. si societatẽ mecum. ff. eo. & per Ang. in d. §. 1. in fi. post glo. ibi insti. de soc. & vi. infra eo. l. 5. quid tamẽ si capitalia sunt æqualia sed operæ sunt inæquales vel forte vnus tantũ ponit operã & partẽ æqualẽ capitalis alter vero non ponit aliquã operã. vi. per Sali. in l. 1. C. eo. & per Ang. Aret. in. §. de illa. insti. eo. vi. Salic. vbi supra in vers. quæro septimo. & intellige de his lucris, quæ contẽplatione societatis acquirũtur. vt in l. socium, qui in eo. §. socius. ff. eo. nã si vni ex sociis contẽplatione propria suæ personæ donaretur licet societas fuisset causa remota, tunc nõ acquireretur societati: sed socio cui est donatũ, vt ibi declarat Bar. & idẽ per illã l. dicit Bal. in rubr. C. pro socio. circa finẽ, vbi dicit quod in societate veniunt cõmunicanda lucra realia, quæ ex pecunia cõmuni vel ex opera in cõmuni ponenda veniunt, seu procedunt: personale vero lucrũ quod vni sociorũ est collatũ, non venit cõmunicandum in ista quæstuaria societate, & hinc emanauerũt. ll. fori. 1. & 2. tit. 3. lib. 3. foro. ll. & l. ordinationis de nieua, quæ habetur in l. fi. tit. 4. lib. 5. ordi. rega. quod donata a rege vel alio, marito vel vxori nõ cõmunicantur, sicut alia lucra quæstuaria, quæ cõmunicantur inter virum & vxorẽ, quas ll. Roderi. Suarez in cõm. nto. d. l. 1. fori. in 3. limitatione limitat, & intelligit in donatione proprie sumpta & non quãdo donatio esset remuneratoria. ex quo infert, q; si maritus ambulat in curia in seruitio regis cõmunibus expẽsis mariti, & vxoris & rex in remunerationẽ seruitiorũ faciat sibi aliquam donationẽ, quod debet communicari inter virum & vxorẽ, vt late ibi videre poteris per eũ, & satis placet in eo in quo donatio non excederet debitũ propter seruitia: sed esset cõmensurabile cum seruitijs in eo vero quod excederet, non fieret cõmunicatio talis, cũ sit mera

In no. rec. est l. 2. 4. & 5. ti. tul. 9. libr. 5. cum a lijs.

In no rec. est d. l. 5. ti. 9. libro. 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

donatio & militet ratio dictarũ.ll.fori.& d.l.de nieua. faciunt quæ habentur in c.ad hæc.& in c.relatũ. el segundo.de testamen.in.6.liber.& l.cãin plures.6.ff.ff.de admin.tuto.& l.1.§.1.ff.de tutel.& ratio.distrah.& quæ notãtur in l.fi donatione.C.de colla.& in.l.11.titu.9.lib.5.ordi.reg.conferet etiã prædictis: quia ista quæ lucrantur in curia regis dicuntur bona castrensia, vt habetur in l. 6.titul. 17.part. 4. quæ liberæ sunt lucrantis, vt ibi habetur.& l.ordinationis. de nicia declarando dict. ll. fori dispõit talia bona libere pertinere ad maritum, quantum ad proprietatẽ eorũ licet fructus communicentur, quia tamen. d.l. de nieua non dicit dato, q̃ cõmunibus expẽsis lucrentur, vt in d.l.2. tit. 3.libr. 3. fori. videtur tenendũ quod prædixi: nõ enim d. l. de nieua corrigit.d.l.2. sed declarat q̃ habẽtur in d. l.1.& in l.8.titu.2.li.3.foro ll.

In no. rec.est .15. vi. 10. lib. 5.

In no. rec.est l.5.titu. 9. lib. 5.

In no. rec.est .13.ti. 9.li.5.

Et no. rec.est l.6. titu.30. lib. 5.

82a ¶ *Entiende se.* Gõcor.§.illud. in fitu.eodem.

¶ *Lex* IIII.

»Si cõueniant socij, vt alter malus lucrum. & minus damnum habeat. q̃ est ponar in arte illa vel gamatori periculo aut laboris ex ponit valet. sed si cõueniant vt vnius sit totum lucrum, & alterius totum damnum non valet: quia esset societas leonina.h.d. Habuit originem ista l.a l.si non fuerint. ff. pro soci.

das, entiẽde se[a] q̃ tãta parte les alcãça d̃ las perdidas, quãta deuẽ auer cada vno d̃ las ganãcias. Esto mismo dezimos q̃ seria si fiziessen pleyto sobre las perdidas nõ faziẽdo enmiẽte d̃ las ganãcias.

¶ Ley. IIII. *Quales pleytos son valederos que los compañeros ponen entre si por razon de la ganancia.*

LOs cõpañeros q̃ se ayuntã para fazer cõpañia, para ganar, acaece a las vegadas, q̃ el vno dellos es mas sabidor q̃ el otro de aquella arte, o de aq̃lla cosa de q̃ deuẽ vsar sobre q̃ fazẽ la compañia, o se mete a mayor trabajo[b], o se aucture a mayores peligros. E porẽde quãdo fiziessen pleyto entre si, q̃ este a tal[c] q̃ fuesse mas sabidor, o se metiesse a mayores trabajos q̃ el otro, q̃ ouiesse otrosi mayor parte en las ganãcias. O si fazẽ pleyto, q̃ si se perdiesse en la cõpañia, en aq̃llas cosas q̃ vsan, q̃ non ouiesse parte en la perdida, tales pleytos como estos, o otros semejãtes, valen: e deuẽ ser guardados en la manera q̃ fueren puestos. Mas si fazen pleyto q̃ el vno que ouiesse toda la ganancia: e que nõ ouiesse parte en la perdida, o toda la perdida fuesse suya, e non ouiesse parte en la ganãcia, nõ valdria el pleyto, q̃ desta guisa pusiesse. E tal cõpañia como esta llaman las leyes, leonina.[d]

¶ *Ley. V. Quales pleytos non son valederos que los compañeros ponen entre si.*

ENgañosamente se trabajãdo algun ome para auer compañia con otro: si la compañia se

1b ¶ *Trabaja.* Quid si vnus ponit in societate millet: alter operas, & maxima pars illius capitalis casu pdita fit, an aliter socius teneat ad opas in residuo capitalis: vi. Bal. q̃ nõ in l.1.ad fi.vers.12.q̃ro.C.p socio.

2c ¶ *Este tal.* Approbat opi. Azo. C.eo. in summa.col.2.& reprobat opi. Ioã. de qua per gl. in l. si non fuerit super parte societati. ff.eo. & per glo. in §. de illa. insti. eo. super parte & adeo tunc enim tolerantur pacta inæqualia inter socios quando alter plus contulit operæ vel industriæ quã alter. ¶ Sed quid si capitalia essent inæqualia seu plus contulisset vnus societati, quam alter, an valeret pactũ, quod partes lucri sint æquales: Bar. in consilio suo. incipit ex facto proponitur quod Iulianus decertonio consuluit quod sic, & idem voluit Phi. Corneꝰ. consi. 266. volu. 3. ad finem. 1. col. intelligens opi. Azo. & glo. in dict. l. si non fuerint. quando fuit pactum de lucris inæqualibus, cum nõ plus poneret vnus ex socijs, quam alius: si tamen pactum esset de lucro æquali, quod pactum tenebit: & idem tenet consi. 187. vol. 5. col. 2. & in l. si pascenda. C. de pactis.

3d ¶ *Leonina.* Iuxta fabulam Aesopi quam recitat Ioan. Fab. in §. 1. insti. tu. de societa. & Alber. in d.l, si non fuerint. versi. Aristo. ff. eod.

¶ *Lex.* V.

»Nõ valet societas dolo cõsoci cõtracta: nec vt socius de dolo nõ teneatur. Et si cõueniat q̃ habeat tantã partẽ lucri quantã extraneꝰ dixerit, tantã debet habere quãtam ille æqualiter dixerit nisi ex causa iusta maiorẽ partẽ ad iudicauerit. Vt supra l. proxi.

afirmasse por pleyto, desque el otro conociesse el engaño, non es tenudo de lo guardar. Otrosi dezimos, que quando dos omes fiziessen compañia de so vno, diziendo el vno al otro, que maguer le fiziesse algũ engaño en la compañia, que non gelo demandaria: dezimos, q̃ tal pleyto non valeᵉ, nin deue ser guardado. Ca los pleytos q̃ dan carrera a los omes para fazer engaño, non deuen valer. Otro si dezimos, que si algunos fiziessen pleyto en su compañia desta guisa, que cada vno dellos ouiesse tanta parte, en la ganancia, o en la perdida, quanta dixesse alguno [f]otro, que nombrassen, e aquel que señalassen para esto fiziesse las partes guisadas, e derechas deuẽ estar por su aluedrio. Mas si las fiziere desaguisadas, como si mandasse tomar mayor parte al vno, que al otro en las ganãcias, o en las perdidas, non mostrando alguna derecha razõ, porque lo mãdaua, estonce nõ valdria el aluedrio, ante dezimos q̃ deue ser endereçado por aluedrio d̃ omes buenos que caten, si alguno dellos merece mayor parte por ser mas sabidor, o por lleuar mayor trabajo ᵍ, segund diximos en la ley ante desta. E si fallaren que es assi, deuen ge la dar, segun entendieré que es guisado, e si non mandan que lo partan egualmente.[h]

¶ Ley. VI. *Como deuẽ ser comunales los bienes e las ganancias entre los compañeros quãdo es fecha la cõpañia sobre todos los bienes que han estonce, o esperan auer.*

arbitretur recurretur ad arbitrium boni viri. h.d.

¶ *Non vale.* Add l.1. §. illud. ff. depo. & l. si vnus. §. illud. ff. de pactis.

e

¶ *Dixesse alguno.* Adde l. si societatem. ff. eod.

f

¶ *Mayor trabajo.* Nota hanc l. quia bñ hoc explicat, vt socius magis industriosus & operosior plus lucri habeat in societate & adde Bal. in l. C. pro socio. col. 2. versicu. 4. quæro.

g

¶ *Egualmente.* A qualitate, portionis non æqualitate quæ titatis verbi gratia: si vnus ponat duas partes, alter tertiã partem, nã quilibet debet habere in lucro & dãno partem correspondentẽ ei, quã posuit in societate, vt q̃ plus sris & periculi sustinet plus emolumẽti expectet l. secundum naturam. ff. de reg. iur. Bald. post Nico. de Matha. in d. l. 1. versicul. quarto quæro. C. pro socio. & quid si vnus ponit pecuniam tantum, alter operam tantum: dic quod partes erunt æquales, ita quod medietas attribuatur ei qui ponit pecuniam, & alia medietas ei qui ponit operam, vt in d.l.C. pro socio. l. cum duobus. §. si in coeunda. ff. eo. tenet Bal. in l.1.q.1.& vi. §. de illa. insti. de societa. & ad de Lud. Rom. consi. 469. incipit, quo ad primum. & quid si vnus ex socijs, qui operam ponebat in societate habuit ab alijs aliam pecuniam mutuo, & cum ea negotiatus est, & consecutus lucrum, an alter socius habebit partẽ lucri istarũ pecuniarũ: vidi de facto, & videt die 3dũ q̃ nõ ex quo periculũ istarũ pecuniarũ, quas alter ex socijs habuit mutuo, nõ spectabat ad alium socium. sed ad istũ qui recipit mutuo, & suo nomine negociatus est. erit ergo lucrũ & dãnũ ipsius cuius periculo erat pecunia. l. si vnus ex socijs. §. si vnus. ff. p socio. l. id eq̃. §. si mãdauero. ff. mãda. Bar. in l. quia poterat. in fi. ad Trebel.

¶ *Lex.* VI.

»Si contrahitur societas omnium bonorũ presentium & futurorũ bona omnia & lucra quæcunque sint & etiam castrense peculiũ vel quasi communicantur. Item quilibet sociorum vtetur his bonis & aget pro eis in iudicio sicut pro suis: non tamen potest huiusmodi prætextu alterius socij debitum petere: nec eius iurisdictioni exercere quã habet in aliquo castro vel terra sine speciali mandato socij. ff. d. Habuit ortum ista lex a l.1.2.& 3. in princ. ff. eo. tit. pro socio.

1a ¶ *Comunales.* Adde l.46.tit.28.par.3.& quæ ibi dixi, & nota q̃ in ista societate generali non attenditur, an vnus plus lucretur, quã alius vel plusquã alius expẽdat: sed omnia sunt æqualiter partienda. l. si socius. p filio. ff. eo. & tenet Bal. in l. si patruus. col. fi. C. cõmu. vtriusque iudi. & sicut lucra sunt cõmunia inter socios omniũ bonorum: pariter & omnes impẽse & onera debẽt esse communia. l. cũ duobus. §. per contrariũ. & §. quidã fagariam. ff. pro socio. l. societatẽ vniuersorũ. eo. tit. vnde filia vnius ex socijs debet dotari de cõmuni, quãdo sunt socij omniũ bonorũ. & tenet Bald. in d. l. si patruus. col. 4. vers. & prædicta vera. C. cõmu. vtriusque iudi. limitãs dictum Speculator per eũ ibi relatum. tit. de iudicijs. §. si quitur. & tenet idem Bal. in addit. quas fecit ad Bar. in tract. de duobus fratribus. vers. & nota quod de materia &c. & Alex. consi. 70. vol. 3. Decius consi. 68. pro resolutione. col. 2. 3. & 4. & consi. 66 in secundo dubio. vbi respõdit ad l. si socius pro filia ff. pro socio. quæ videbatur aduersari. idem tenet Soci consilio 291. visis literis. vbi latissime. & allegat plures hoc tenentes & respõdet ad rex. cũ gl. in d. l. si socius pro filia. licet idẽ Soci. consi. 46. cum in præsenti consultatione col. pen. volu. 1. contrariũ cõsuluit, dicẽs, ita esse magis cõmunẽ conclusionẽ, & idem q̃ in d. consi. 291. consuluit Soci. vbi etiã respondit ad d. l. si socius pro filia. consil. 4. quantũ ad primũ. volu. 4. vers. quo ad secundum. vbi latissime hoc disputat. & hoc videtur tenendum siue expressis verbis omnium bonorum sit contracta societas, siue per actus tacitos, iuxta ea quæ notat Bar. in l. Titiũ, & Mæuium. §. altero. ff. de admini. tuto. & Bal. in l. si patruus. C. commu. vtriusque iud. licet in hoc scilicet quando per actus tacitos contrariũ voluit Bal. in auth. ex testamento. col. pen. vers. 17. capitulum. C. de colla. quia societas tacite contracta intelligitur tantũ super actibus quæstuarijs. l. coiri. cum l. sequẽti. ff. pro socio. & tenet Alex. consi. 153. volu. 2. & vt dicit Deci. d. consi. 68. colum. pe. in ista tacita societate, quæ ex actibus promiscuis colligitur esse articulus de dote filiæ est adeo dubius, quod Petrus de Vbaldis de Perusio in tract. societatis. 6. parte. q. 8 dixerit quod de mẽdacio non argueretur, qui vni vel alteri parti adhæreret, sed Deci idẽ concludit esse in tacita etiã societate omnium bonorum & idẽ mihi videtur, cum societas consensu contrahatur, & eadẽ ratio cõcludit in vtroque casu, & bene facit. l. 53. in ordina. Tauri. quæ vult dotem filiæ per patrem promissam, solui debere de bonis cõmunibus constante matrimonio lucratis, velut eueniens ex societate contracta inter virũ & vxorẽ. cuius. l. dispositionẽ crederem procedere, & si matrimonio soluto pater dotet filiam: cum vxor ad hoc tenebatur ex natura societatis, per prædicta. & quia per eius mortem non fuit extincta eius in hoc obligatio iuxta notata per Bar. in l. si maritus. ff. solu. matri. huic autem vltimo dicto multum obstat dispositio. d. l. si socius pro filia. in fin. & etiam d. l. 53. Tauri cum dicit, durante el matrimonio, quasi vellet quod eo soluto secus esset si pater solus dotaret filiam, & ita intelligit, & tenet Didacus de Castello glossator illius l. in duobus socijs. & q̃ quãdo dos datur filiæ dissoluta societate, non possit dari de communi patrimonio sociorum. tenet Añto. consi. 7. incipit, prout supra. in primo dubio. ita intelligens d. l. si socius pro filia. cum enim pater teneatur dotare filiam de proprio patrimonio. l. qui liberos. ff. de ritu nup. l. fi. C. de dotis promissio. l. 8. tit. 11. par. 4. licet filia aliunde habeat bona pater quod si dotet iam soluto matrimonio de proprio debeat dos solui, & nõ de bonis filiæ.

¶ Sed adhuc his non obstantibus, resideo in primo dicto: imo quod

Comunales, Adde l.46.tit.28.par.3.& quæ ibi dixi, & nota q̃ in ista societate generali non attenditur, an vnus plus lucretur, quã alius vel plusquã alius expẽdat: sed omnia sunt æqualiter partienda. l. si socius. p filio. ff. eo. & tenet Bal. in l. si patruus. col. fi. C. cõmu. vtriusque iudi. & sicut lucra sunt cõmunia inter socios omniũ bonorum: pariter & omnes impẽse & onera debẽt esse communia. l. cũ duobus. §. per contrariũ. & §. quidã fagariam. ff. pro socio. l. societatẽ vniuersorũ. eo. tit. vnde filia vnius ex socijs debet dotari de cõmuni, quãdo sunt socij omniũ bonorũ. & tenet Bald. in d. l. si patruus. col. 4. vers. & prædicta vera. C. cõmu. vtriusque iudi. limitãs dictum Speculator per eũ ibi relatum. tit. de iudicijs. §. si quitur. & tenet idem Bal. in addit. quas fecit ad Bar. in tract. de duobus fratribus. vers. & nota quod de materia &c. & Alex. consi. 70. vol. 3. Decius consi. 68. pro resolutione. col. 2. 3. & 4. & consi. 66 in secundo dubio. vbi respõdit ad l. si socius pro filia ff. pro socio. quæ videbatur aduersari. idem tenet Soci consilio 291. visis literis. vbi latissime. & allegat plures hoc tenentes & respõdet ad rex. cũ gl. in d. l. si socius pro filia. licet idẽ Soci. consi. 46. cum in præsenti consultatione col. pen. volu. 1. contrariũ cõsuluit, dicẽs, ita esse magis cõmunẽ conclusionẽ, & idem q̃ in d. consi. 291. consuluit Soci. vbi etiã respondit ad d. l. si socius pro filia. consil. 4. quantũ ad primũ. volu. 4. vers. quo ad secundum. vbi latissime hoc disputat. & hoc videtur tenendum siue expressis verbis omnium bonorum sit contracta societas, siue per actus tacitos, iuxta ea quæ notat Bar. in l. Titiũ, & Mæuium. §. altero. ff. de admini. tuto. & Bal. in l. si patruus. C. commu. vtriusque iud. licet in hoc scilicet quando per actus tacitos contrariũ voluit Bal. in auth. ex testamento. col. pen. vers. 17. capitulum. C. de colla. quia societas tacite contracta intelligitur tantũ super actibus quæstuarijs. l. coiri. cum l. sequẽti. ff. pro socio. & tenet Alex. consi. 153. volu. 2. & vt dicit Deci. d. consi. 68. colum. pe. in ista tacita societate, quæ ex actibus promiscuis colligitur esse articulus de dote filiæ est adeo dubius, quod Petrus de Vbaldis de Perusio in tract. societatis. 6. parte. q. 8 dixerit quod de mẽdacio non argueretur, qui vni vel alteri parti adhæreret, sed Deci idẽ concludit esse in tacita etiã societate omnium bonorum & idẽ mihi videtur, cum societas consensu contrahatur, & eadẽ ratio cõcludit in vtroque casu, & bene facit. l. 53. in ordina. Tauri. quæ vult dotem filiæ per patrem promissam, solui debere de bonis cõmunibus constante matrimonio lucratis, velut eueniens ex societate contracta inter virũ & vxorẽ. cuius. l. dispositionẽ crederem procedere, & si matrimonio soluto pater dotet filiam: cum vxor ad hoc tenebatur ex natura societatis, per prædicta. & quia per eius mortem non fuit extincta eius in hoc obligatio iuxta notata per Bar. in l. si maritus. ff. solu. matri. huic autem vltimo dicto multum obstat dispositio. d. l. si socius pro filia. in fin. & etiam d. l. 53. Tauri cum dicit, durante el matrimonio, quasi vellet quod eo soluto secus esset si pater solus dotaret filiam, & ita intelligit, & tenet Didacus de Castello glossator illius l. in duobus socijs. & q̃ quãdo dos datur filiæ dissoluta societate, non possit dari de communi patrimonio sociorum. tenet Añto. consi. 7. incipit, prout supra. in primo dubio. ita intelligens d. l. si socius pro filia. cum enim pater teneatur dotare filiam de proprio patrimonio. l. qui liberos. ff. de ritu nup. l. fi. C. de dotis promissio. l. 8. tit. 11. par. 4. licet filia aliunde habeat bona pater quod si dotet iam soluto matrimonio de proprio debeat dos solui, & nõ de bonis filiæ.

¶ Sed adhuc his non obstantibus, resideo in primo dicto: imo quod

in no. rec.est l.8. ti. 9.li.5.

Ley. VII. *En que manera deuen ser partidas las ganancias, e los menoscabos que fizieren los compañeros, quãdo es fecha la compañia sobre cosa señalada.*

SImplemente faziẽdo algunos omes compañia, diziendo assi: seamos compañeros, nõ nõbrando ni señalando que la fiziessen sobre todas sus cosas, segũ diximos en la ley ante desta, estonce se entiende, q̃ de q̃ partir entre si, egualmẽte todas las cosas q̃ ganaren[e] de aquel menester, de aq̃lla mercaduria q̃ vsarẽ. Otrosi dezimos, q̃ si fizieren cõpañia sobre vna cosa señaladamẽte, assi como sobre vẽder vino, o paños, o otra cosa semejan-

señorio, si señaladamente, non les fuesse otorgado del otro compañero[d] poder de lo fazer.

¶ *Ley. VII. En que manera deuen ser partidas las ganancias, e los menoscabos que fizieren los compañeros, quãdo es fecha la compañia sobre cosa señalada.*

SImplemente faziẽdo algunos omes compañia, diziendo assi: seamos compañeros, nõ nõbrando ni señalando que la fiziessen sobre todas sus cosas, segũ diximos en la ley ante desta, estonce se entiende, q̃ de q̃ partir entre si, egualmẽte todas las cosas q̃ ganaren[e] de aquel menester, de aq̃lla mercaduria q̃ vsarẽ. Otrosi dezimos, q̃ si fizieren cõpañia sobre vna cosa señaladamẽte, assi como sobre vẽder vino, o paños, o otra cosa semejan-

In no. rec.est regi dicta lu. l.1. e era communi per totum vxori, tũ tit.9 deberecũ suis libr.5. oneribus communicari. l. secundum naturam. ff. de regiuris. & inter ista onera est istud dotandi communes filias ex communibus lucris damna nanq; & onera, quæ vni ex socijs veniunt occasione societatis, absque sui culpa, de communi debent reseruiri, vt infra co. l. proxima. & licet in societate inter extraneos procedat quod dicit Anto. in dicto consilio & quod habetur in d. l. si socius pro filia. ff. eod. in societate coniugali attenta. l. & cõsuetudine regni. Iud videtur dicendum, est enim diuersa ratio cum in prima, socius ratione societatis non possit dici ob hoc grauatus: in ista vero sic propter filios constante matrimonio susceptos & lucra hinc inde communicata, quæ debent esse obnoxia oneribus a matrimonio causatis, & propter matrimonium contingentibus. l. cum duobus. §. quidam fagariam. ff. eo. l. omnes æs alienum. eo. tit. & l. nec quicquam.

¶ *Señorio, o jurisdicion.* Bonum & notabile exẽplum & hoc ideo: quia iurisdictio est ius incorporale & nõ transit sine cessione est enim species seruitutis. vt tradit Speculator. titul. de caus. posses. & proprietatis. §. sequitur.

d ¶ *Compañero.* Qui tenetur hoc facere. vt in l. 3. in princ. ff. eodem.

¶ *Lex.* XXVII.

»Si simpliciter contrahatur societas sine rerum expressione, lucra diuiduntur æqualiter, si vero fiat societas vnius negotiationis debẽt diuidere sicut simul conuenerunt, alia autem lucra quæ extra negotiationem quilibet fecerit non diuiduntur. Item sicut cõmuni. sunt lucra sic debent esse & damna, nisi damna confoci culpa deueniant nisi probet quod posuit diligentiam quam potuit. h.d.

¶ *Que ganaren.* Restringitur societas simpliciter contracta ad actus quæstuarios, vt hic, & in l. coiri. ff. eod. si tamen non ita simpliciter, vt hic dicitur esset contracta societas, sed diceretur fimus socij in Iuris, tunc quia ipsum, verbũ (lucrum) est generale in omnibus lucris, etiam non descendentibus seu prouenientibus ex quæstu, intelligeretur vt in lege. sed si adijciatur. & ibi gl. ff. eodem. & idem videtur dicendum in tacita societate contracta ex promiscuis actibus in omni communicatione lucrorum, nam tunc non restringeretur ad actus quæstuarios tantum, imo ad omnia lucra licet essent casuũ, vel quasi vt in lege. si fratres. §. primo. ff. pro socio. & per Bal. in si patruus. ad finem. C. commu. vtriusque iudi. vbi & Salice. col. fi. & Soci. consi. 192. volu. 2. col. 4. ipsa tamen capitalia, vel res ex quibus prouenerunt dicta lucra & fructus, non censentur communicata secundum Salice. ibi & etiam Alex. consi. 48. volu. 2 intellige tamen & limita, vt ibi per eos,

f ¶ *Vna cosa.* Adde l. cum duobus. §. fi. & l. si fratres. in princip. ff. eod. & idem dic in societate tacita quæ ex consensu contrahitur: nam si communicauerunt lucra vnius negociationis, illius tãtum videtur contra[a] societas, quia actus nostri voluntarij non extenduntur vl

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra quam proferūtur. l. fi. C. ne vxor pro marito. l. 1. hoc interdicto. ff. de iti. actuque priua. Bart. in l. Titium. & Maxim. §. altero. ff. de c administra. tuto. columna finali. & ideo subdit Bart. ibi quod si vnus emeret fundum suo nomine, non teneretur fundum communi care, sed teneretur communicare pecuniam, si ex negociatione in qua tacite est cōtracta societas fuisset. l. si vnus. §. 1. ff. pro socio. quod limitat dubio procedit in tacita societate vnius negotiationis: si vero esset ex actibus promiscuis conferendo omnia in communi, cūctis vnus etiā ab alio proprio nomine emisset fundum, teneretur illum fundum communicare. secūdum Baldum in l. r. C. si quis alteri vel ubi & in l. si vt ponis. in fine. C. de rei vendica. & in l. cū duobus. §. si fratres. alias incipit si fratres. ff. pro socio. & in l. cum oportet. in princip. C. de bonis q̄ libe. probatur in l. si patruus. vbi notat Bal. C. commu. vtriusque iudi. idem Bal. in l. fi. §. quatuor per illum tex tum. ff. de lega. secundo. & consuluit Alexand. consi. 49. volum. 1. in secundo dubio quod est repertum. consi. 37. volu. 4. quod limita, ni si appareat vnum ex dictis socijs emisse suo proprio nomine, sciente alio, vel alijs socijs, & patientibus: quia tunc non teneretur communicare: videntur enim per talem actum tacite recedere a societate. l. itaque. ff. pro socio. iuncta l. prima. §. magistrum autem. ff. de exercito. & tenet Bal. in l. si socius. ff. si cer. per. & Alex. consi. 137. discussis & consideratis. volu. 5.

32 ¶ *De las ganancias.* Adde supra eod. l. 3. in fine.

4b ¶ *O por engaño.* Adde l. cum duobus. §. venit autem. & §. damda. ff. eodem. & non compensatur, damnum illorum a socio ex suo dolo vel culpa cum eo quod lucratum est ex sua diligenti. i. vt. ff. eod. l. nō obeam. damna vero contingentia casu fortuito communicantur inter socios. l. cum duobus. §. in eo cunda. & in. §. fin. ff. pro socio. sed an credatur libro socij mercatoris super talibus damnis contingentibus in rebus societatis? videtur quod non, imo quod mercator debeat legitime probare talia damna, argumen. l. secundæ. & ibi notat Bartolus, & Ioannes de Platea. C. de naufra. libro vndecimo, vbi Barto. notat ex illa. l. argumentum secundum eum mirabile pro his qui dant suam pecuniam mercatoribus ad partem lucri, & damni quod si mercatores dicant se sustinuisse damnum furti, rapinæ incēdij, vel similem quod mercator debet fidem facere. infra annū alias non auditur, & etiam Angelus ibi dicit quod cum mercator debeat reddere rationem omni animo, argumen. l. neminem. vbi Angel. & Ioannes de Platea. notant. C. de suscepto. & archa. libro decimo. ergo infra annum debet fidem facere de casu. quod tamen ibi Ange. firmare non audet: nam cum regulariter exceptiones sint perpetuæ. vt in l. pure. ff. de doli exceptione, & ista exceptio allegetur ad defensionem mercatoris, poterit probari vsque ad sententiā, & ideo dicit seruari de consuetudine, quod apponitur pactum per quod astringitur mercator casum probare infra certum tempus, quod non f ta in practica. bene tamen crederem in his, quæ sunt verisimilia, & connexa & subordinata credi deberi libro mercatoris. vt notat Bal dus in rubrica. C. de fide instrumen. colum. decima. versic. sequitur

te, que deuen partir entre si las ganancias que fizieren en el tiempo de la cōpañia en la manera que conuinieron, quando fizieron el pleyto de la compañia. Mas las otras ganancias que fizieren por otra razon, non las deuen partir entre si, antes deuē ser proprias del q̄ las ganare. Otro si dezimos, q̄ entre si deuen ser comunales los daños, e los menoscabos q̄ les acaeciere a cada vno por su parte, segū les alcāçare de las ganācias[a]. Fueras ende, si los daños, e los menoscabos acaeciessen por culpa, o por engaño[b] de alguno de los compañeros: ca estonce tan solamente a aquel pertenece, e non alos otros. Pero si este por cuya culpa auino el daño, o el menoscabo, pudiere prouar, que puso y aquella guarda[c]: que fiziera si suyas fuessen aquellas cosas: estonce por tal culpa, non seria tenudo de pechar el menoscabo: ante dezimos que deue alcançar a cada vno dellos su parte.

¶ *Ley. VIII. Como las ganancias que vienē de mala parte, nō es tenudo aq̄l que las fi*

zo de dar parte a sus compañeros.

EL furto, o de robo, o de engaño, o de otra manera mala se mejāte destas faziendo ganācias algunas los cōpañeros, non deue los otros rescebir parte[d]. E si acaeciere q̄ el q̄ assi las ganare, las aduxere a particio cō los otros cōpañeros, si parte recibierē dellas e aquel q̄ las gano, fuere despues vēcido en juyzio de guisa q̄ las aya de tornar a aq̄llos cuyas fuerē: cada vno dellos tenudo es de tornar[e] aq̄l su cōpañero aquella parte q̄ le cupo de aq̄llas ganācias, maguer nō sopieron, quādo las recibieron, q̄ fueron de mala parte. Mas dezimos, q̄ si los compañeros saben, quādo recibierō parte de la ganancia, q̄ fuera mal ganada, q̄ maguer q̄ aquel q̄ assi la gano, non diesse tanta parte[f] a cada vno dellos, quanta le cabia, q̄ por aq̄lla parte q̄ recibio el otro, quāta quier que sea, que es tenudo cada vno dellos, de ayudarle a pechar, de los bienes de la compañia, todo quāto ouiere a pechar[g], por esta razon

de scripturis sociorum. quem vide.

¶ *Aquella guarda.* Adde l. socius socio. ff. eod. & §. si. insti. de societa. & 5 dixi in l. 2. tit. 2. supra ead. parti.

¶ *Lex.* VIII.

Quod ex furto vel alio maleficio acquiritur nō cōmunicatur, & si socij ignorātes talem partem lucri accipiant, condemnato acquisitore ad restitutionem tenentur eius cōsocij pro lic receptas restituere: si autem scienter receperint totū de cōmuni deducitur, etiā si vnus plus alter vt alter minus de illicito lucro recepit nec huiusmodi p̄textu qui plus accepit tenet alijs. h. d.

d ¶ *Parte.* Adde l. quod autē cū sequentibus vsque ad l. neq; prætermittendū. ff. eodem. qd tū si socius non ex maleficio per eūcom missō: sed ratione alicuius condemnationis ex maleficio per alium perpetrato, alicui quid conse cu-

tus fuisset, an hoc debeat cōicari inter socios? & certe si socij sūt omniū bonorum cōmunicare teneretur. vt in l. si societatis vniuersorū. ff. eod. & notat Bal. de capita qui curiā vendidit in prin. col. si. vers formatur etiā alia quæst. Si vero essent socij in aliqua iurisdictione. & ex tali causa aliquid quæreretur, distinguendū esset, prout distinguit ibi Bal. post Oldral. vbi cōcludit: q̄ si comes concesserit militi in feudū castellaniā cū quarta omniū obuentionū: & quidā debuerunt amittere bona, quia offendunt comitē, q̄p castellanus non debet habere quartū de illis bonis: quia illud quod alicui in vindictā p̄priæ iniuriæ debetur, alteri nō cōfertur. l. 2. §. emāncipatis. ff. de colla. bono. l. at vbi. ff. de peti. hære. l. boue. §. si quis seruo. ff. de ædili. edicto. vt habeat dominus saltim suæ iniuriæ ultionem. c. 1. §. pe. quæ fuit prima causa beneficii amitten. Sed si pœnæ descenderent ex delictis nō ipsum comitem comissis: sed in alios tales pœnæ venirent communicandæ. l. creditor in princ. ff. de act. emp. & latius ibi deducit Bald. quem poteris videre.

c ¶ *Tenudo es de tornar.* Adde. l. quod enim. ff. eod. sed cū iste socius qui furtum vel violentiā cōmisit dānatus sit ex suo dolo, vel delicto, cur datur ei regressus cōtra socios, cū quibus res furtiua vel vi acquisita cōmunicata est? nā videt obstare. l. si plures tutelā. ff. de admini. tuto. & quod ibi ing l. & quod notat Alberi. & Salice. post Iacob. de Raue. in l. 1. C. de condi. furt. & quod habetur in. l. mācipia. C. de seruis fugi. & ex improbitate sua consequitur actionē cōtra l. itaq; ff. de furtis. potest? dici q̄ hoc sit speciale ratione societatis, ne vnus ex socijs lucretur cū dāno alterius, quia esset contra naturā societatis, & sic est notabilis limitatio ad prædicta, & confert hoc ad quæstionē de marito cōmunicāte lucra furto vel alias habita cum vxore, quod soluta etiam societate cōiugali, si maritus condēnetur ad restitutionē refarciatur hoc sibi de cōmuni. vt in d. l. quod enim. & l. nec quicquā. & tradit doctor de Pala. Rub. in sua repe. c. per vestras. in rub. col. mihi. 18. in formis minoribus.

¶ *Tanta parte.* Nota hoc quia non ita bene explicatur in. l. si igitur. ff. 3 eod. a qua ista. l. habuit ortum.

g ¶ *Pechar.* cōcor. l. igit. ff. eo. & intellige de eo q̄p soluit nōie pœnæ. vt 4 in d. l. si igitur. & satis videtur de intētione huius. l. dū dicit, a pechar.

5a ¶ *Consintieron.* Alias enim non teneretur ad pœnam ex maleficio socij. l. si fratres. §. fi. ff. eod. vbi vide quid si per iniuriam iudicis condemnatio facta esset.

¶ *Lex.* IX.

Ne detur occasio captandę mortis alterius non pōt super futura successione certæ personæ societas cōtrahi, nisi de consensu personę de cuius hereditate agitur. si vsque ad mortē perseuerauerit: possunt tamen socij simpliciter super futuris successionibus cōtrahere. h. d.

1b ¶ *Con su plazer.* Adde l. 13. tit. 5 supra eadē partita. & quæ ibi dixi. & adde l. 33. ti. 11. infra ea. part.

¶ *Lex* X.

Soluitur societas morte naturali consocij vel ciuili vt per exiliū perpetuū in insulā, quia ex hoc perditur bona & superuiuētes nō manent consocij nisi aliud specialiter conuenerint. Item cessione bonorū per cōsocium facta quia bona creditoribus applicantur. Item per interitum vel perditionem rei super qua sit societas contracta vel si efficiatur sacra. hoc dicit.

1c ¶ *Por la muerte.* Adde l. actione. §. morte. ff. eo. & §. soluitur. insti. eo. ti. & non transit societas in hæredem. l. verum. §. in hæredem. ff. eo. & l. furti. §. fi. ff. de his qui not. infra. neque valet pactum, vt societas trāseat in hæredē. l. 1. & ibi dixi. supra eo. vnde & si inter socios cōuentū sit, vt capitale societatis repeti non possit infra triennū intelligitur nisi interim morte alicuius eorū societas sit finita, vt consuluit Ancha. consi. 394. dubium est in hoc. & Alex. consi. 34. vol. 2. incipit. viso instrumento. Licet in contrariū faciat notabile dictū Speculatīs. de locato. §. nūc aliqua. versi. 145. pro dicto tū Ancharra, & Alexicit quod eleganter tradit Ioan. And. in rubrica. de secund. nup. in additio. ad Specu. & vi. Soci. consi. 5. & consi. 30. vol. 3. & consi. 47. prima limit. col. pen. eiusdem vol. ¶ Limita tamen & intellige ista, nisi cōtracta sit societas sibi & hæredibus iuramento hincinde apposito, nā tunc attento iure canonico iuramentum faciet tenere societatē in personas heredum. neque viui poterunt contranenire, sēdm Ioan. Fab. in §. soluitur. insti. de societa. qui tū hoc dicit sub verbo, forte. allegat capitulū. cum contingat. de iureiuran. & non memini alibi me vidisse hoc, & crederem hoc dictum Io. Fab. esse verum quando simpliciter non exprimendo personam hæredis contracta esset societas cum tali iuramento prout loquitur Io. Fab. Si tamen persona hæredis nominaretur tunc, quia esset restringere libertatem testandi. vt in l. cum duobus. §. idem respondit. alias incipit si fratres. §. idē respondit. ff. eo. tunc non firmaretur iuramento quia cōtra bonos mores, vt in regula non est obligatorij. de regu. iur. lib. 6. & notat Bar. & doctō. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obligq; quā do vero persona heredis non exprimatur cessat ista ratio, de qua in e d. § idem respondit. & licet sint aliæ etiam rationes prohibendine contrahatur societas cum incerta persona, & quia videtur in societate electa industria personæ, tunc nimirum cum hæc non dicantur contra bonos mores si contra fiat: vt tunc obligentur virtute iuramenti. ¶ Secundo limita nisi testator in testamento præciperet hæredi, vt ad certum tempus perseueret in societate, secundum Baldum in l. 4. in princ. ff. de condi. instituti. & in secundo notabili. qui per illum tex. dicit valere præceptū testatoris factū hæredibus, vt ad certū tēpus permaneant in societate, & qd tali mandato testatoris est obediendum. & idem tenuit cō sulendo Decius consi. 441. præsens consultatio. col. 1. Si tamen tale præceptum esset factum in fauorem hæredum ab eis remitti posset si essent maiores, vt ad ducit Oldral. consi. 241. factū tale est. minores tamen non possent contra venire, secūdū Bar. in l. filius familias. §. diui. colu. 1. ff. de legat. primo. 2. limi.

¶ Tertio limita 3. limi. nisi post mortem defuncti hæres cum socijs continuaret societatem quia videretur tunc renouata cum eo secundum Baldum in l. mādatum. tertio oppo. C. mandati. vbi dicit, quod si filius mortuo patre, cum socio eisdem institoribus vtatur, prius sicut intelligatur renouata societas etiam si filius esset pupillus tutorem habens qui ista faciat seu cuius patientia in hoc interueniat. per id quod habetur in l. si quis mancipijs. §. si impubes. ff. de instito. & idem voluit Bal. in l. si patruus. colum. 3. versicu. aut continuat negotium soltum. C. cōmu. vtriusque iudi. & in additio. ad Barto. in tracta. de duobus fratribus. Decius consi. 255. & d. consi. 441. doctor noster de Pala. rube. in repe. cap. per vestras. in rubrica. de dona. inter vir. & vxo. colum. 308. vbi infert ex his dictis Bald. ad quæstionem si matrimonio soluto morte vnius coniugum alter remaneat in communibus bonis, quod lucra quæsita diuidi debeant inter eum & hæredes defuncti. vi. ibi per eum. & aduerte quod finita societate hæres tenetur lucra quæ habuit ex rebus quæ manserunt in societate communicare socijs. l. actione. §. fi in rem certam. & l. & acti. ff. eo. licet ad interesse talis lucri non teneatur quanuis vteretur cum eo in suis negotiationibus, vt habetur. ff. eo. l. socium qui in eo. in princi. & ibi glo. & tradit Alexand. consi. 132. vol. 5. perlectis & ponderatis. col. 4. vi. per Alberi. in d. l. socium qui in eo. ¶ Quarto limita istam. l. per tex. in 4. limi. d. l. actione. §. item si alicuius. versicu. quid si integris omnibus. ff. eod. & ibi, vid. Bald. ponentem pulchrum casum qui legit illum. §. ad fi. §. renuntiare eiusdem. l.

d ¶ *Desterrado.* Siue enim maior, siue media capitis diminutio interueniat soluitur societas, vt in l. verum. §. fi. ff. eo. & l. actione. §. publicatione. eo. tit. & in d. §. soluitur. instituta eodem. 2

¶ *Muerte ciuil.* Habetur nanque deportatus pro mortuo quo ad 5 plura, vt dicit glo. in d. §. publicatione. vid. quæ dixi in l. 2. titu. 18. partita. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de muchos debdos, q̃ ha a desamparar[a], porẽde todos sus bienes, a aq̃llos aquien son obligados, por razõ de las debdas. Otrosi dezimos, q̃ se acaba la cõpañia, muriẽdose, o perdiẽdose[b], de otra guisa, la cosa, porq̃ fue fecha. Esso mismo dezimos, si la cosa sobre q̃ fizie rõ la cõpañia, mudasse despues su estado. Esto seria como si fuesse la cosa atal deq̃ podriã los omes vsar, siruiendose della, e despues la fiziessen sagrada: como si fuesse casa de morada, e la fiziessen eglesia, o si fuesse plaça, e fiziessen della cimẽterio, o por otra razon semejante destas.

¶ *Ley. XI. Como se deue ome partir dela cõpañia, non se pagando de sus compañeros*

VEna es la cõpañia entre los omes mientra cada vno de los cõpañeros, han voluntad de fincar en ella. Mas quando alguno delos cõpañeros, non se pagasse della, puedela desamparar[a], si quisiere, dizie do assi a sus compañeros, fasta agora me pague de auer compañia con vusco[b], mas de aqui adelante, non quiero ser vuestro compañero, e non le puede embargar los otros, que lo nõ faga. Pero si este atal, se partiesse de la cõpañia, ante que sea acabado el fecho, sobre q̃ la fizieron, o ante que sea acabado el tiempo, en que auia a durar, estonce te nudo seria de pechar alos otros[c] compañeros todo el daño, e el menoscabo, que les viniesse por esta razon. Fueras ende, si quando firmarõ la compañia, fizieron pleyto[d] entre si, que el que se non pagasse della, que la pudiesse desamparar, cada que quisiesse, ante del tiempo sobredicho, o despues.

¶ *Ley. XII. Como se puede partir la ganancia o la perdida entre los cõpañeros quãdo alguno dellos se parte de la compañia por pro de si, e daño delos compañeros.*

PVesta, o firmada seyendo la cõpañia entre algũos omes so tal pleyto, q̃ todas las ganancias[e] q̃ fiziessen de aquel dia en adelãte, que la firmaron, q̃ fuessen comunales a todos los cõpañeros, si despues desto alguno dellos entendiendo q̃ le venia algũa ganãcia muy grãde de algũa parte: assi como si supiesse q̃ le auia algũo establecido por su heredero, o q̃ tenia en coraçõ de establecerle, o le viniesse la ganancia de otra parte, qualquier, e por razon della, engañosamẽte[f] se partiesse de sus compañeros por la auer el toda, e fazer perder a los otros la parte q̃ deuen auer en aq̃lla ganancia, si esto pudiere ser prouado, tenudos es de dar su parte dela ganãcia a cada vno de los cõpañeros, maguer fuesse ya quito de la compañia. E aun dezimos q̃ si de aq̃l dia en adelante q̃ se partio dela compañia, assi como es dicho acaescjesse que perdiesse, o menoscabasse algũa cosa, q̃ a el solo[g] perteneesce la perdida, o el menoscabo, e non alos otros, e lo q̃ los otros cõpañeros ganasse, despues q̃ el se partio d̃ su cõpañia, todo deue ser suyo dellos, e non le deué dar parte ninguna a el, por razon d̃l engaño q̃ les fizo. Ca derecho es que quien engañosamente quiere fazer perder algo a sus compañeros, q̃ toda la perdida a el pertenesca tantum. ff. de hære. vel actio. vendi. l. sed & si lege. §. perinde. ff. de peti. hæredi. & ita debent limitari. ll. in contrariũ allegatæ. ff. de peti. hæredi. & l. 1. §. confertur. ff. de collat. bono. & confert ista respõsio Io. Fab. ad decisionem pulchri dubij, qd vidi versari in regio consilio: nam quidam (ex eo quod iniuriose percusserat quendam in manu, ex quo manus fuit abcisa vel remansit inutilis & arida) condemnatus fuit per iudicem inter alia, vt pro damno illi percusso illato: daret ei duo millia ducatorum, & lata sententia superuenit huic percussori existenti in fuga hæreditas matris, cum antea esset pauper, neque haberet vnde solueret: qui tamen repudiauit hæreditatem, versabatur quæstio an in illis bonis hæreditarijs posset fieri executio pro illa condemnatione pecuniaria, allegabatur, quod non per dictam legem, qui autem. & alia similes, in contrarium allegabatur l. in fraudem. in principio. ff. de iure fisci. sed illud speciale est in fisco. secundum Bartolum, & Albericũ ibi & non allegabatur ista cõfideratio Ioan. Fab. quæ satisfacit & pronuntiatum fuit, quod executio fieret in dictis bonis maternis, non obstante repudiatione, vel potest aliter responderi vtera Ioan. Fabri. quod longe interest differre adire hereditatem, & antea renuntiare societati, vel repudiare, cum primo casu intendat sibi acquirere, & non socijs: secundo neque sibi neque socijs: ad alia obiecta respondet Ioannes Faber, quod procedunt quando est sine læsione tertij.

a ¶ *Desamparar.* Adde. §. itẽ si qs ex socijs. inst. d̃ societa. & l. 4. §. 1. ff. eo.

b ¶ *Perdiendose.* Adde l. si id quod in prin. & §. itẽ Celsus. ff. eo. & Azo. C. eo. in summa. versi. soluitur. & in prin. 4. col. sed quid si vnus ponit in societa re pecuniam alius operam & industriã & perditur capitale & perinde societas dissoluitur, vt hic dicit, an ponens operã teneatur ad dimidiam capitalis. & sic an tale dãnũ debeat cõmunicari inter socios? quæstio est valde dubia & in ea est opinionum varietas, nam glo. in l. si non fuerint. §. 1. super verbo, solus. & in l. 1. C. pro socio. tenet, tale periculũ non esse communicandum imo quod totum capitale perit immittenti. & idem tenuit Odofre. relatus ab Alberi. in d. l. 1. & etiam Roſredus quando pecunia non esset communicata tempore societatis. & vt ibi refert Albericus. opinionem etiam gl. tenent Bar. Ang. Paul. de Cast. in d. l. 1. & opinio glo. dicit communiter approbari Doctor de Pala. rubr. in repe. c. per vestras. super tex. col. mihi. 500. in formis minoribus & ratio glo. & tenentium cum ea est, quod quatenus lucrum sentit eatenus de damno participare debet. l. secundũ naturam. ff. de reg. iur. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. C. de furtis. sed operam ponens nihil de capitali lucratur, vt communiter Doctõ. tenent in d. l. 1. dicentes hoc esse de iure contra glo. ibi etiam cessante consuetudine. igitur nullum damnum sentire debet. Iacob. de Raue. Richar. Oldra. & etiam Sali. in d. l. 1. indistincte tenent periculum amissę pecuniæ fore commune per l. cum duobus §. quidam sagariam. & d. l. si id quod. §. idem celsus. ff. eod. & si dicatur quod ille. ll. loquuntur quando vterque ponit pecuniam in societate dici potest quod non est dare rationem diuersitatis, siue ambo ponant pecuniam, siue vnus pecuniam alter operam, cum opera correspondeat pecuniæ: vt in. §. de illa. insti. de societate. & in d. l. si non fuerit. §. 1. & secundum hanc opi. consuluit Alexan. consi. 131 vol. 5. incipit, si quis veras. Petrus vero quem sequitur Ci. in d. l. 1. distinguit an pecunia statim perempta est antequam alius præbeat operam, & tunc damnum debeat communicari ne contractus claudicet. l. si id quod. ff. de rescin. vend. aut periit post operas exhibitas & tunc damnum sit solius immittentis, & isto casu procedat opin. glo. & istam opinionem dicit esse æquam. Alberi. in d. l. 1. post Cin. & sic videtur in ea residere, sed istam distin. Petri reprobat Salic. in d. l. 1. & Alex. etiam dicit hanc æquitatem non fulcire lege scripta in prædicto consilio. ¶ Ego vero in ista quæstione dicerem quod si de hoc esset consuetudo regionis inter mercatores, illa esset seruanda, & secundum illam videtur contracta societas, argu. l. quod si nolit. §. quta assidua. ff. de ædili. edicto. & in authen. de fideiusso. §. fi. Bal. in d. l. 1. versi. 3. quæro. in fine. idem si fieret expresim pactũ de hoc, scilicet quod pro ea parte pro qua ponens operas sustinet lucrum pro eadem sustineat damnum capitalis: cum ea sit natura societatis, vt lucra & damna sint communia, vt in d. l. si non fuerit, & sup. eod. l. 1. neque obstat si dicatur quod satis est quod perdit operas. nam dicendum est quod inter damna societatis non cõsideratur amissio operarum sed capitalis: & illarum amissio, damno non ascribitur si enim capitale remanet saluum, & alter operas amisit nihil sibi regulariter resarcitur, vt patet ex notatis in d. l. 1. & ex notatis per Bal. in l. si patruus. col. fi. C. cõmu. vtriusq; iudi. vbi dicit q̃ si perdatur opera posita in societate nihil perditur quod nõ sit cõmune vni & alteri, quia talis opera est irrepetibilis. l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indebi. & quia opera videtur æquiparari interusurio pecuniæ vnde si vnus perdidit operas alter interusuriũ pecuniæ non fit hincinde contributio, & quod tale pactum valet tenet gl. in c. plerique. 14. q. 3. & videtur velle Abb. in c. nauigãti. col. 2. de vsur. Doctor de Pala. Rube. vbi supra col. 500. & istud procedit sine dubio quãdo ipsum capitale in fine societatis esset diuidendum inter socios, nam alias si totum capitale in fine societatis deberet esse solius immittentis tunc videtur tale pactum non valere imo est iniustũ: quia sicut dicitur tale pactũ esse iniquũ quando ponens operas pacisc̃it, vt sustineat dãnũ totius capitalis, vt dixit gl. in d. c. plerique. & Bal. in d. l. 1. q. 9. Abb. & alij in d. c. nauigãti. igitur idẽ est dicẽdum si pacisc̃atur super damno dimidiæ capitalis. l. quæ de tota. ff. de rei vendica. præterea cum ex tali pacto pro parte pecuniæ nõ sustineat periculum ponens pecuniam iniustum est vt per cipiat pro illa parte lucrum pro qua non subit periculum. vt est de mente. S. Tho. in. 2. 2. quæstio. 78. art. 2. vbi dicit. quod licet pascisci & sperari de lucro in contractu societatis. quia ille qui pecuniam immittit retinet apud se dominiũ pecuniæ, & subit periculum ipsius pecuniæ ideo decet vt lucrum etiã capiat: & huius sententiæ, est etiam sanctus Bernardinus in suo sermone. 39. art. 3. cap. 2. versiculo secũdus casus. & Syluester in summa. in parte societas. 2. versi. 6. quæritur circa finem. Socinus etiam cõsi. 265. in. 2. volu. incipit, presentis consultationis inuestigatio. in secunda difficultate plene examinat istũ articulum, & tandem concludit quod simpliciter dicere quod valet pactum, vt damnum capitalis sit cõmune: item simpliciter dicere quod non valeat esset falsissimum: sed iudicandum esset in hoc vtrum industria, & opera non esset minoris extimationis quam capitale positum ab altero socio, vt tunc tale pactum esset iniustũ, & non valeret, si vero esset minoris, & pars lucri non esset minoris extimationis arbitrio boni viri quam suscepti periculi, tunc valeret & fundat hoc ex dicta l. si non fuerit. §. 1. & d. §. de illa. insti. de societa. facit etiam. l. 4. supra eod. & hoc etiã mihi placet: cum iura semper considerent æqualitatem inter socios, & pro ea parte quis lucrum sentiat, pro qua & subest periculum: vt voluit glo. communiter approbata in d. c. plerique. 14. quæst. 3. & per prædicta, videtur quod posit attentari, quod quando mulier dedit in dotem viro pecuniam, vel alias res extimatas ea æstimatione, quæ transfert periculum in virum, quod nõ possit petere lucra quæsita constante matrimonio, pro dimidia: quia cum non subeat periculum capitalis in societate coniugali: non debet percipere lucrum. Sed contrarium videtur verius ex quo per l. & cõsuetudinẽ regni hæc lucra communicantur, & in dote extimata non põt dici, q̃ in sit mutuum representatum, vel alias: sed datur ob onera matrimonij: neq; intentio est lucrandi saltem principaliter. & ita seruatur ti. 9. li. 5. in practica. & quia etiam vxori, quæ nihil habuit in dotem, cõmunicantur talia lucra, & sic licet nullũ capitalis sustineat damnũ, & ita recolenda. Suarez. in repe. l. 1. tit. de las ganancias. lib. 3. foro. ll. ¶ Si vero neq; in hoc esset consuetudo aliqua vel pactum: sed simpliciter fuit contracta societas, & vnus posuit pecuniam alter operam: sed capitale fuit a principio ex pacto communicatum effectualiter, ita quod finita societate communiter diuidatur: tunc plane procedit: quod si perdatur capitale, damnum communicetur, quia cum esset cõmune periit vtriq; si vero totum dominium pecuniæ reseruatũ est pennes immittentem, prout est in dubio, secundum cõmunem opi. Docto. reprobata glo. in d. l. 1. tunc capitale perit immitenti. & sic procedit opinio glo. communiter approbatæ in dicta l. 1. quod tamen limitat Socinus in d. consi. col. 3. nisi societas fuisset causa peremptionis, vt quia pecunia alias non periisset, si societas non fuisset. contracta. allegat. l. si id quod. §. item celsus. ff. eo. & quia etiam quãdo res propria vnius ex socijs periit occasione societatis, periit societati. allegat. d. l. cum duobus. §. quidam sagariam. ff. eo. & l. secundum lulianum eod. tit. & si talis limitatio Socini est vera, esset fere destruere opinionem communem: quod capitale periit immittenti, & non cõferat qui ponit operam: nam semper diceretur periisse occasione societatis: quia si in arca habuerat non periisset, & in effectu est dicere contra ea, quæ supra concluſa sunt, quod vt iustum sit lucrum capitale debeat esse periculo immittentis, vnde reputo istam limitationem Socini esse falsam. & ad. §. item Celsus. quem ipse allegat respõdetur, quod ibi pecunia non erat vnius tantũ: sed vtriusque iam in cõmuni collata. & ad. §. quidam sagariam. & l. secundum lulianum dic qd non concludit hoc: quia aliud est perdere res propriasvnius ex socijs occasione societatis, aliud est perdere capitale destinatum seu immissum in societate: nam primo casu damnum contingit extra res societatis. Secũdo vero in ipso capitali societatis, quod debet perire immitenti, vt iustificetur lucrum. vnde limitatio Socini non probatur per. ll. quas allegat: neque. d. §. quidam sagariam. deberet intelligi in omnibus rebus propris vnius ex socijs, quas perdidisset occasione exercitij societatis: sed de illis tantũ: quas habuit necesse se cum ferre ratione societatis: & quas ipse alias non tulisset vt celare cautat ille. §. fi vero vterq; ponit pecuniã & operam: tunc quia censetur pecunia cõmunicata. argumen. l. 1. & 2. ff. eodem. sine dubio damnum erit commune. & in hoc vt & dicit Socinus nullus doctorum dubitat. quod intelligerẽ quando cõcurrit æqualites tam in capitalibus, quam etiam in operis: nã si esset inæqualitas recurren. lũ

esset ad ea, quæ supra dixi q̃n vnus ponit pecuniã: alius vero operã & ad cõsiderationes, quas ponit in hoc Socinus in dicto consi. in prima & secunda difficultate: & ita in prædictis videtur mihi cõcludẽdũ in hac materia, quæ est multum dubia, & varie doctores loquũtur, quicquid aliter voluerit Bal. cõsi. suo. 493. vol. 4. incipit, multi loquiũ semper displicuit &c. qui nõ aduerti ad prædicta cõsiderationes theologorũ, & quas tradit Socinus in dicto cõsi. sed simpliciter pertransit & contra opinionem quã tenuit in d. l. 1. vnũ tñ singulariter nota, qd ipse dicit in præallegato consi. quod dissoluta societate, põ peti executiõ pro capitali ab ipso, qui illud posuit; non obstante, qd non fit liquidatum, an interuenerit in eo damnum vel non: neque positus sit calculus, neq; visæ fuerint rationes: & si reus excipiat de amissione per casum, vel sine culpa, hoc probet intra terminum statutũ, q. tu. multum nota ad. ll. regni precipiẽtes exe qui instrumẽta tabellionum, In no. rec. est l. 2. & l. 5. ti. 21. li. 4.

¶ *Texto XI.*

*Soluitur societas consocij renunciatione, si tñ ante tẽpus vel negotium super quo fuit contracta desistat: tenetur ad interesse nisi fuisset conuẽtio in contrariũ. h. d

¶ *Vuelela desamparar.* Adde l. actione. §. diximus. ff. eo. & in §. renuntiare eadem lege. & ibi per glo. in verbo. eo tempore. cum glo. sequenti. & glo. super verbo, de hoc & l. tandiu. C. eo. & l. si socius. §. si absenti. ff. eodem.

¶ *Conuusco.* Et sic debet fieri renuntiatio societatis præsenti & scienti, si vero fiat absenti. vid. l. sed & socius. §. 1. ff. eo.

¶ *Alos otros.* Debet namque considerari quod renuntiet in damnum totius societatis, & qd societati interfit, quod non intempestiue renuntietur per vnũ ex socijs: si enim societati expediret, teneret renuntiatio intempestiua, licet interfit vnius ex socijs eam non dissolui, vt in d. §. dixtmus. versũ. labeo autem.

¶ *Fuzieron pleyto.* Pactum de recedendo a societate intempestiue nõ est seruandum, vt hic & in d. §. diximus. & ibi gl.

¶ *Texto XII.*

¶ Fraudulenter societati renuntians propter aliquod lucrum quod expectat habere, vel ob hæreditatem sibi delatam: vt non communicaret eam cum socijs, tenetur hoc non obstante communicare: & si quid perdiderit post renuntiationẽ ei soli imputabitur: & quod si ei plus lucrati fuerint ei non communicabitur propter dolum quẽ commisit. h. d. Habuit ortum a l. actione. §. diximus. ver. quid ergo ff. pro so. & insti. eo. tit. §. manet.

¶ *Que todas las ganancias.* Nota benequia non exigit. quod sit societas omnium bonorum quæsitorum & quærendorum: sed sufficit, quod sit quærẽdorum, vt ista l. locum habeat. & sic declaratur tex. cum glo. in l. actione. §. diximus. eo. & §. manet. Institu. de societa. a quibus ista l. habuit ortum.

¶ *Engañosamente.* Opponit Io. Fab. in d. §. manet. institu. de societa. qd vbi agitur de dolo, vel fraude ille censetur fraudẽ cõmittere, qui alienat non qui conditione acquirendi non vtitur. l. qui autẽ. in prin. ff. de his qui in fraud. credi. l. nemo ex socijs. §. 1. ff. pro socio. Item vbi quis ad pœnã sui facit aliquid non cẽsetur dolus: imo lex talem dolum consulit. l. cum pater. §. Titio. ff. de legat. 2. l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de nego. gest. neque videtur dolo facere qui iure suo vtitur. l. nemo videtur ff. de reg. iuris. cum igitur socius renuntiare possit societati quomodo dicitur committere dolum, vtẽdo iure suo renuntiando societati ad sui pœnã? respondet Ioã. Fab. ad primũ, qd vbi contractus præcedit, vel materia, quæ obliget ad quærendũ secundũ bonam fidem: tũc est dolus si non acquirat & tenetur. l. 2. §. nõ tantum. ff. de hære. vel actio. vendi. l. sed & si lege. §. perinde. ff. de peti. hæredi. & ita debent limitari. ll. in contrariũ allegatæ. ff. de peti. hæredi. & l. 1. §. confertur. ff. de collat. bono. & confert ista respõsio Fab. ad decisionem pulchri dubij, qd vidi versari in regio consilio: nam quidam (ex eo quod iniuriose percusserat quendam in manu, ex quo manus fuit abcisa vel remansit inutilis & arida) condemnatus fuit per iudicem inter alia, vt pro damno illi percusso illato: daret ei duo millia ducatorum, & lata sententia superuenit huic percussori existenti in fuga hæreditas matris, cum antea esset pauper, neque haberet vnde solueret: qui tamen repudiauit hæreditatem, versabatur quæstio an in illis bonis hæreditarijs posset fieri executio pro illa condemnatione pecuniaria, allegabatur, quod non per dictam legem, qui autem. & alia similes, in contrarium allegabatur l. in fraudem. in principio. ff. de iure fisci. sed illud speciale est in fisco. secundum Bartolum, & Albericũ ibi & non allegabatur ista cõfideratio Ioan. Fab. quæ satisfacit & pronuntiatum fuit, quod executio fieret in dictis bonis maternis, non obstante repudiatione, vel potest aliter responderi vtera Ioan. Fabri. quod longe interest differre adire hereditatem, & antea renuntiare societati, vel repudiare, cum primo casu intendat sibi acquirere, & non socijs: secundo neque sibi neque socijs: ad alia obiecta respondet Ioannes Faber, quod procedunt quando est sine læsione tertij.

¶ *Que a el solo.* Et sic claudicat hic distractus. vt & notat Bald. in d. l. actione. §. diximus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *tex.* XIII.

Soluta societate lucra & damna diuidũtur, vt conuenerat inter socios, sed dãnum per dolosum sociũ cõmissum doloso tantũ imputabitur: nec cõpensabit ipsum cũ socijs prętextu maiorum lucrorum per dolosum obuenientium: dolosus tamen bene compensabit cũ
1 a dolosis. h. d.

¶ *Departida.* Aduerte tñ, quia ettã ante dissolutã societatem debent reuideri rationes inter socios de anno in annũ amicabiliter, seu quandocũque sine calumnia petatur, secundũ Baldũ, & Sal. in rubrica. C. pro socio co. 2. adde Bar. & ibi Ioan. de Pla. vlti. notabili per illum tex. in l. 4. C. de suscepto. & Archa. libr. 10. & per Barto. in l. mutuis. ff. cod.

2 b ¶ *Ganancias.* Et consuluit Angel. de Peru. q̃ mercator peritus in negotiationis exercitio præsumitur lucrari: nisi infra annum protestetur. & probet per verisimilia argumẽta & indicia de oppositio per textum in lege secũda in prin. C. de nauicula. lib. 11. & l. tutor qui repertoriũ. §. quæ autem. ff. de admi. tuto. refert, & sequitur Io. de Plat. in l. 4. C. de fusce. & Archa. lib. 10. & ei qui dicit se non fuisse lucratum ex negotiatione incumbit probatio: quia in dubio præsumitur quis lucrari, & non perdere. l. cura. §. deficiẽtiũ. & l. semper. §. negotiatio. ff. de mune. & hono. l. si defunctus. C. arbitri. tutelæ. sicut & dicimus, quod in casibus in quibus. ll. obligant aliquẽ, si factus sit locupletior, in dubio præsumitur quod factus fuerit locupletior, nisi probetur contrarium. l. verum iuncta glo. & ibi Ange. ff. de peti. hære. sed an teneatur socius reddere socio partem lucrorum habita ratione, secundũ quod alij mercatores eiusdem exercẽ, communiter lucrati sunt. vi. per Alex. consi. 47. incipit, circa primum. vol. 1.

3 c ¶ *Puesto.* Intellige tamen iuxta ea quæ dixi in l. 4. supra eo. & in l. to.
4 d ¶ *Engaño.* Idem si culpa leui seu negligentia dequa socio teneatur, vt in l. 7. supra eo. & l. de illo. & l. non ob eam. ff. eo. tit. sed contradicit. l. 22. tit. 14. infra ea. part. vid. quæ ibi dixi.

5 e ¶ *Ganancias.* Et sic alter socius amplectitur lucrum & abstinet a damno illato per socium, vnde obstare videtur. l. secundũ naturam. ff. de regu. iur. sed dic qđ hoc ideo est, quia de natura est societatis, vt socij studeant lucro, vt insti. eo. in princi. vnde sicut vnus studet ad lucrũ sic & alius debet facere. & si non facit tenetur: quia propter lucrum ab eo factũ consequitur lucrũ etiã alterius, vt dicit Albe. in l. de illo. §. Marcellus. ff. eo. & ante eũ gloss. in l. si negotia. ff. de negoget. vbi vide Bar. & docto. quãdo damnũ in vno cõpensetur cũ lucro in alio. huic tñ dicto huius legis videtur obstare qđ habetur in l. 22. titu. 14. infra ead. par. vbi vid. quæ dixi, & faciunt prędicta ad quæstionem societatis cõiugalis, vt si vir in aliquibus sua culpa vel negligentia aliqua perdat, licet in alijs lucretur, vt non cõpenset damnũ cum lucro. Ad quod etiã facit quæ adducit Montal. & post eum Roderi. Suarez in repeti. l. 1. tit. de las ganancias. lib. 3. foro. ll. fol. antepenul. versi. quæritur circa hoc. de marito qui ludendo, vel meretricando lucra quæsita consumpsit, vtrũ debeat computare in parte sua bona sic male consumpta. & concludunt, quod sic per l. adeo. §. penul. ff. pro socio. ibi quod in alea aut in adulterio perdiderit socius. &c. & l. si is cum quo. ff. eommu. diuidun. & l. cohæredes §. quod ex facto. ff. familiæ hercisc un. d. l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. quia ludere est lata culpa. vt in l. pactum. C. de colla. per Ci. & meretricari sit dolus. l. si vero non remunerandi. §. si adolescẽs. ff. mãda. Bald. in authẽ. ex testamẽto. C. de colla. Subdit tñ Roderi. Suarez, q̃ licet in puncto iuris hoc possit sustentari: tamen quod contrarium seruatur in practica, neq; fiunt ista cõsiderationes qñ lucra diuiduntur, & qđ alias infinitæ liten orirẽtur, & maxime secundum eum, quia argumenta de societate, nõ in totũ procedũt de marito ad vxorẽ: & quia marito datur potestas alienãdi, quod nõ est in socio: & quia ipsi suum q̃ principaliter labores subeunt, & qui lucrantur, vt ibi latius per eum: & pro hoc stylo & consuetudine, quæ est in practica bene facit, quia non est ita de natura coniugalis societatis, quod vterque ex socijs studeat lucro, sicut est de natura societatis conuentionalis. & sic cessante dicta ratione: debet cessare, quod damnũ non compensetur cum lucro, & benefacit. l. ordinamenti. de nieua: cum tantum prohibet alienationem, quando sit cautelose & animo defraudandi vxores in istis lucris.

f ¶ *Compartir.* Adde l. 22. & 23. tit. 14. infra ead. part. 6

Ley. XIII. *Como se deue partir la ganãcia o perdida entre los compañeros quando se parte la compañia por alguna razon derecha que aya.*

DEpartida [a] seyendo la cõpañia por alguna delas razones que diximos en las leyes ante desta, luego que esto sea fecho, deuen partir entre si todas las ganancias, [b] e las perdidas, en la manera que fue puesto [c] en la cõpañia, quando la firmaron. Esi alguna perdida auino en la compañia por engaño [d] q̃ fizo, alguno delos compañeros, a aquel solo q̃ fizo el engaño, pertenesce la perdida, e nõ se puede escusar, que la non refaga, maguer quel diga, que fizo otras ganancias [e] a otra parte, que fueron tãtas, e tales, de que podria ser mejorada aquella perdida. Fueras ende, si algũo, o algunos de los otros ouiessé fecho, otro a tal engaño. Ca estonce dezimos, que se deue compartir [f] entre aquellos que fizieron el engaño, de guisa que non alcãce ende parte a los otros.

¶ Ley XIIII. *Porq̃ razones se puede departir vn compañero del otro ante de tiempo.*

DEpartir se puede la cõpañia ante de su tiẽpo, por quatro razones. La primera es, quãdo alguno delos cõpañeros, es tan brauo [g] o de tan mala parte, o que ouiesse en si otras maneras semejantes destas, q̃ fuessen atales, q̃ los otros cõpañeros nõ le pudiessen sofrir, nin beuir con el en buena manera [h]. La segunda es si algũo delos cõpañeros, embia el rey o el comũ de algũa cibdad o villa en su mãdaderia, o le dan algũ officio, o le mandan a fazer algũ seruicio, o alguna cosa que sea a pro del rey, o del comũ del logar. La tercera es, quando non guardã al cõpañero la condicion, o el pleyto, sobre que fue fecha la compañia señaladamente. La quarta es, quando aq̃lla cosa, por laqual fue fecha la cõpañia es embargada de manera q̃ non pueden vsar della. E esto seria, como si fuesse algũa naue, en q̃ ouiessen a andar sobre mar, e fuesse rota, o empeorada, de guisa q̃ non pudiessen vsar della: o si señalassen alguno delos cõpañeros alguna tierra, o villa, o alguna casa, do vsasse dela mercaduria, o del fecho sobre que la fizieron, e le quisierẽ despues toller

¶ *tex.* XIIII.

Potest ante tempus socius renuntiare societati: si sit in officiũ legationis Regis, vel communis vtilitatis causa assumatur. Itẽ si socius sit rixosus vel incomportabilis. Item si socius pacta non seruat. Item si non potest vtire sicut conuenerunt inter se. hoc dicit.

g ¶ *Brauo.* Adde l. si conuenerit. & ibi Bar. Bal. & Alberi. ff. eo. & ibi al legando cap. veniens. de senten. excommuni. dicit Alberi. quod monacha rixosa potest expelli.

h ¶ *En buena manera.* Adde Abb. in cap. inter dilectos. in fi. de fide instrumen. vbi vide de scholari, qui male versatur in domo, & nõ potest compesci a sua insolentia, quod poterit expelli. Adde etiã Bal. in l. ædem. ad fi. C. loca. de inquilino qui ponit meretrices in domo, quã conduxit. & tenet statutum factum a collegio, quod non possit ibi ingredi aliquis rixosus, vel turbulentus homo. Bar. in l. 1. ff. de collegi. illi. col. 4. adde etiam Barto. in l. inter pupillos. ff. de aucto. tuto. & in dicta l. si conuenerit. quod pupillus prouocare potest ad diuisionem socium rixosum, & per glo. in l. iubemus. in verbo, diuidere. C. de sacrosan. eccle. l. neque dicitur idoneus fideiussor, quando esset homo cauillosus, vel qui sine litigio non solueret. argu. l. eum qui. in fi. ff. de in diem addictio. Barto. & Iaso. in l. si quis stipulatus sit. §. 1. ff. de verbo. obliga. Adde etiam quod meretrices & vsurarij non patiũtur a vicinia: & ideo consueuerunt conducere domos ad meretrices.

sem, seu soluere quãlibet mense, vt tradit Specu. tit. de locato. §. nũc aliqua. versi. 87. & expellitur quis de ciuitate vbi est timor, q̃ iuxta ibi Alex. vt in l. 2. vbi Bal. vlti. notab. & And. Barba in additio. C. de summa trinitate, & fide catho. vbi & tradit, quod mulier malæ famæ potest expelli de vicinia, ne alios inficiat. & an ius societatis possit cedi alicui extraneo in
3 a vtilibus alijs socijs vi. per Bald. in l. 1. C. qui testa face. possunt.

¶ *Teller de aquel logar.* Nota hoc exemplum q̃ satis includitur sub. l. vel quod ea re. ff. eo.

¶ *tex.* XV.

Socius tenẽs societatis bona dans vni partẽ suam sine aliorum scientia: si prętextu superuenientis inopiæ alijs partes suas soluere nõ possit, tenetur qui receperat partem eam alijs communicare: nisi postquam solutam semel sint, negligenter partes suas exigere omiserunt. Item si socius per sententiam vel confessionem condemnatus fuerit ratione societatis debere aliquid socijs, non compellitur soluere: nisi quatenus facere potest deducto necessario. sed prędicta cautione si ad pinguiorẽ fortunam deueneret soluturum: si tamen artificium vnde viuere possit habet, in totum exigetur. hoc dicit. Habuit eorum ista l. a l. verum. §. si cum tres ff. pro so.

1 b ¶ *Si el vno dellos.* Et sic contra massarium societatis, qui tenet res communes potest dirigi libellus per quemlibet ex socijs, vt hic & in l. verum. §. si cum tres. & ibi notant Bart. & Bal. ff. eo. & eo. titu. l. actione.

2 c §. si communis pecunia.

¶ *Tornado.* Speciale est propter societatem, contra id quod habetur h in l. si non impedierit. §. 1. de bonis aucto. iudi. possi.

3 d ¶ *Tanto tiempo.* Sumptum fuit ex dictis Azo. C. eo. in summa. col. ante penul. fi. ibi vel nisi possit imputari mihi culpa, quod non suo tempore egi pro prædicta personali præstatione, non tamen aperit ista. l. quantum debeat esse istud tempus: potest dici quod dicat de tempore quod habetur in l. si. in prin. C. de bonis aucto. iudi. possidem, vel die quod hoc tempus erit arbitrarium per iudicem considerata negligentia aliorum sociorum, in non exigendo suas partes, iuxta id quod habetur in l. 2. C. arbi. tutel. & argu. eorum quæ tradit Soci. consi. 273. vol. 2. col. 4. & 5. incipit in præsenti consultatione, &c.

4 e ¶ *Consciere.* Nam si neget se socium, non gauderet hoc beneficio. vt l. si vnus. §. si. ff. eo. & l. sed hoc ita. ff. de re iudi. & quid si negaret, sed pœniteret ante litis contestationem? vi. Bart. in l. eum qui ff. de in litem iuran. & Ange. de Arecto. in §. item socius. institu de actio.

5 f ¶ *A la compañia.* Adde l. verum. in princip. ff. eo. & d. §. item si socius. insti. de actio. & procedit hoc etiam si non sit societas omnium bonorum, sed vnius tantum negotiationis. vt in dicta l. verum. & quid si socius promisisset integre soluere, seu nullam iuris vel facti exceptionem opponere: & ita iurauit, an tũc gaudeat isto beneficio? vi. Alexan. consi. 138. vol. 5. per totum. vbi consuluit quod non. & an isto beneficio gaudeant scholares socij? vid. Io. Fab. & Ang. volentes quod sic. in d. §. item socius. insti. de societa. si occasione societatis, & vsus creditum contraheretur.

Ley. XV. *Si el cõpañero que tiene los bienes dela cõpañia viniere a pobreza, q̃ es lo que le pueden demandar los otros.*

MVchos seyendo los compañeros, assi que sean tres, o mas, si el vno dellos [b] touiesse en guarda los bienes de la compañia, fresse a tal que los tiene diesse parte al vno, o a los dos, sin sabiduria, e sin mandado de los otros, o de alguno dellos, si acaesciere que aquel q̃ los touiesse en guarda, viniesse despues a pobreza, de guisa que non le fincasse, de que pudiesse dar su parte alos otros, o al vno, sin cuya sabiduria lo dio: dezimos q̃ estõce deue ser tornado [a] la compañia, a aquello que desta guisa tomaron, e deue ser partido otra vez entre todos los compañeros. Pero si aquel, o aquellos q̃ non ouieron su parte delos bienes, supieron como aquel q̃ los tenia en guarda, e en poder, auia dado parte a los otros, e duraren tanto tiempo [d] en pereza, que non quieran demandar su parte: si el otro que los tenia viniesse a pobreza, estonce non podrian demãdar a los otros, q̃ tornassen aquello, q̃ auian rescebido, porq̃ fueran en culpa, en nõ demandar su parte en aquel tiempo, q̃ la pudieran cobrar. Otrosi dezimos, q̃ si el vn compañero, conosciere [e] al otro debda q̃ le deuia, por razon dela compañia, o fuere vencido por ella en juyzio, tal priuillegio, e tal franqueza, ha la compañia [f], que si la debda fuere tã grande, que pagandola toda fincaria porende tan pobre, q̃ non aya de que beuir, que non deuesse dado juyzio cõtra el que la pague toda: ante dezimos q̃ el judgador del lugar, segun su aluedrio, deue mãdar q̃ pague tãta parte, q̃ finque a el, de q̃ pueda beuir, [g] e el comũ pañero a quiẽ la deuia, nõ le puede apremiar q̃l pague mas. Pero el judgador deue tomar tal recabdo [h] dl, q̃ si de alli adelãte ganare de q̃ pueda pagar, aq̃llo q̃ finca, q̃ sea tenudo delo fezer. E esto se entiẽde, si el q̃ deue la debda nõ ha menester, [i] porque pueda guarir: ca si lo ouiesse, estonce tenudo seria de la pagar toda, auiẽdo de que, e el se deue trabajar de su menester de que biua.

¶ *Ley. XVI. Como las despensas, e las debdas que alguno delos cõpañeros fiziere por pro dela compañia las deuen cobrar.*

DEspensa, faziendo alguno de los compañeros, por pro, o por mejoria [k] de la compañia, o si andando en seruicio de la compañia adolesciesse e ouiesse de fazer despẽ

g ¶ *Viuir.* Sequ. 6 tur opinionem gl. in l. verum super verbo id quod. ff. eo. & in exigendo alí quem inquantum facere potest, inspicitur quãtum ex suis rebus patrimonij extrahi possit; vt possit viuere de his: non vero inspicitur proprietas rerum seu quãtum ex vẽditione earum redigeretur l. qui bonis. & ibi notat Bart. ff. de cessio. bo. no. Quid tamen si haberet possessionẽ magni valoris, sed parui redditus an illa sit vendenda: Bal. tenet quod non in l. si maritus in id. ff. solu. matrimo. contrarium tamen tenet ibi Ioan. de Imol. si ex vẽditione possit sufficienter satisfieri creditori, & socius vel maritus possit ex residuo viuere, cõuertendo in rẽ maioris reditus vel depo-

nendo apud mercatorem ad partem honesti lucri, quod placeat Iaso. in §. sed & si quis. colum. fina. insti. de actio. & Alexand. in d. l. si maritus. vbi respondet ad. d. l. qui bonis cessit. post Imol. sed quid si socius nihil aliud habebat in bonis, nisi prædictum debitum societatis? dic quod tunc non gaudebit alter socius hoc beneficio, vt in muliere repetente suam dotem dicit Io. Fab. in. §. item si dote. insti. de actio.

¶ *Tal recabdo.* Sufficiet nuda promissio de hoc, vt in dicta l. verum in princip. ff. eod. 7

¶ *No ha menester.* Si enim habeat artem, de qua possit viuere non habet locum istud beneficium, vt dicit glos. in l. si maritus in id. ff. solu. matrimo. & in l. si quis argentum. §. 1. C. de donatio. & probatur hic 8

¶ *tex.* XVI.

Expensa in vtilitatem societatis, vel in socij infirmitate facta dum societati seruiret: deducitur de communi. Idẽ de debito puro ratione societatis contracto. Pro conditionali autẽ debit, vel in diẽ prædictur cautio a consocijs de parte soluendo aduentente die vel conditione. & interim diuidentur inter socios bona integraliter. h. d.

¶ *Por pro o por mejoria.* Adde l. si fratres. §. si in communionem. & l. 11
si pro socio. §. 1. ff. eo. d. si tamen fierent prædictæ expensæ in honorem sui, vel in militia sua, vel in nuptijs suis, hoc non deberet fieri communibus expẽsis. l. at qui originem. §. fi. cum ibi notatis. ff. de mune. & hono. l. si filia §. idẽ scribit. & §. idem Neratius. & l. ex parte. §. filius. & l. lucius. ff. famil. hercis. Specula. in tit. de iudicijs. §. se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quitur. vers. quid si vnus ex coheredibus. Bal. in l. si patronus. C. cō mu. vtriusq; iudi. & in tracto. de duobus fratribus. & hoc est planū quando non essent socij omnium bonorum alias secus esset: vt probatur in l. si societatem vniuersorum. ff. pro socio. & in d. §. filius & in l. si socius pro filia. eo. titu.

2 a ¶ *Despensas.* Ad. de l. cum duobus. §. quidam sagariam & l. secundū Iulianum. ff. eod. & nota istā. l. cum dicit hoc procedere, cum ambulet in seruitio societatis: nam si in negotijs propriis vt alias nō posset deducere tales expēsas vi. gl. & Bart. in l. cū duobus. §. si fratres alias. l. si fratrēs in verbo redigetur ff. eod.

3 b ¶ *Manlieua.* Idest expēsas pro viatico. vt in d. l. si fratres. §. si quis ex socijs ff. eod.

4 c ¶ *Luego.* Nota bene ad declarationē. l. omnes æs alienum ff. eod. & ad ea quæ habentur per docto. in l. certū. C. famil. herciscum.

5 d ¶ *Comun.* Aduerte quia Bal. & Ange. per rex. ibi in l. frater a fratre. ff. de con di. indebi. dicunt: quod si sunt plures mercatores socij & vnus exercuit fundū, & mansit obligatus in mille: tamen in diuisione non pōt sibi retinere tātum de bonis societatis: sed bene potest sibi caueri de indēnitate, nisi talis socius esset iam condēnatus per sententiam vel esset obligatus per instrumentum guarentitium: nam ista l. non solum exigit ad hoc quod socius sit pure obligatus, & quod promiserit statim soluere.

6 e ¶ *Recabdo.* Adde l. omnes æs alienum. ff. eo. & l. cū socij. ff. cōm. diuidū. i ¶ *Lex finalis.*

»Non presumitur quod socius de communi quod alijs socijs ignorantibus capit furetur: ideo furti non tenetur nisi ex coniecturis aliud appareat. Item pro debito societatis tenetur socius vel eius hæres, con socio vel eius hærede. hinc dicit, Habuit originem a l. merito ff. eo. titu.

sas[a] para guarescer: assi como en dar algo a algun fisico, o en comprar melezinas, a tales despēsas como estas, o otras semejātes, bien las puede sacar dela compañia, aquel q̄ las fizo. Otrosi dezimos q̄ si fiziesse manlieua[b] por pro dela cō pañia atal que la prometiesse de pagar luego, [c] q̄ puede otrosi sacar dl comū[d] dela compañia de q̄ la pague, ante que los bienes dela compañia se departan. Mas si la debda fuesse fecha so condiciō o ouiesse plazo de mayor tiēpo, a que lo ouiesse de pagar: dezimos, q̄ las cosas q̄ son de comun, q̄ las deue aduzir ante ellos: e partirlas con ellos. Pero deue tomar recabdo, [e] de cada vno dellos que pague su parte de aquella debda, al plazo que el puso de la paguar.

¶ *Ley. XVII. Como los bienes que los compañeros toman de la compañia son tenudos dellos tornar a sus herederos.*

OMan a las vegadas algunos delos compañeros, delas cosas dela compañia, sin sabiduria de los otros: e maguer que la tome assi non deuen los otros compañeros asmar, q̄ la furta: porq̄ non deue ome sospechar, q̄ ninguno quisiesse furtar nada de aq̄llas cosas, en q̄ ha su parte[f]. E porende dezimos, q̄ lo q̄ desta guisa tomasse algūo delos compañeros, non gelo puede demādar en manera de furto. Fueras ende si paresciesse señales tā ciertas contra el, porq̄ ouiesse de creer q̄ lo auia tomado, con volutad d̄ lo furtar. E aun dezimos, q̄ si el vn cōpañero ha a dar, o a tornar debda algūa o otra cosa al otro, e muriere ante q̄ la de que su heredero, [g] es tenudo, de dar, o de tornar aq̄llo quel deuia. E esto mismo seria si se muriesse aquel que deuia recebir la cosa q̄ el compañero, tenudo es de lo dar a su heredero[h]. Ca como quier que el heredero nō puede entrar enla compañia, en lugar del compañero que finco, con todo esso: en tales casos como estos, o en demanda si la ouiesse vn compañero con el otro por razon dela compañia, tenudo es el heredero, de responder, o de pagar, o de recebir en lugar de aquel cuyos eran los bienes, que heredo a el e a los herederos de su compañero.

Titu. XI. De las promisiones, e pleytos q̄ fazen los omes vnos con otros en razon de fazer, o de guardar, o de complir algunas cosas.

PRomisiones, e pleytos fazē los omes vnos cō otros en razō de fazer, o de guardar, o de complir algunas cosas, que son de otra manera, q̄ aquellos pleytos, de que fablamos en los titulos ante deste. E porque son cosas, q̄ como quier q̄ de comiēço son fechas, con plazer de amas las partes: nascen despues contiendas, e pleytos entre los omes por razon dellas. Porende queremos aqui fablar destas promisiones. E mostrar que cosa es promisiō. E a que tiene pro. E en que manera se faze. E entre quales personas. E quātas maneras son de promisiones. E obre que cosas se puede fazer. E qual pleyto, o postura deue ser guardado o non maguer sea puesto e firmado. E que pena meresce n aquellos que lo non guardaren.

¶ *Ley. I. Que cosa es promisiō, e a que tiene pro e en que manera se faze.*

PRomisiō es otorgamiento que fazen los omes vnos con otros, por palabras, e con entencion de obligar se,[i] auiniendo se sobre alguna cosa cierta:[k] que deuen dar, o fazer vnos a otros. E tiene

¶ *Ha su parte.* Videtur enim facere pro iure suo: limita tamen, nisi socius in re cōmuni faciat vltra quam ei liceat facere in iure cōmunio nis. l. duo fratres. & ibi Docto. ff. de acquiren. hære. & l. merito. in fi. ff. eo. & adde quod notat glo. in l. si quis in tantam, vers. 3. quid si rē communē totam inuado. C. vnde vi. & tradit Alex. consi. 103. vide

tur prima consideratione &c. vol. 1. col. 3. & circa istam nōbilem præsumptionem excusandi delictum adde quę dicit Ange. de Are. in tracta. maleficio. in parte falsario. col. 2. Bar. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de noui. operis nūtia. Bald. in l. cum oportet. in princ. col. 5. C. de bonis quæ liber. & in l. precibus. col. 6. C. de impube. & alijs sub. & in l. fin. col. penul. C. de acquir. poss. & Iaso. in l. in illa. 5. col. ff. de verbo. oblig.

¶ *Su heredero.* Adde l. verum §. in hæredem ff. eod.

¶ *Asu heredero.* Adde l. cum societatis. C. eod.

¶ *Titulus.* Xh

¶ *Lex. I.*

»Est stipulatio consensus inter contrahētes cum intentione obligandi seu super re certa fiēda vel inuicem danda verbis expressis: & fit inter presentes interrogatione præcedente & congruente responsione subsequente: vt puta promittis? pro mitto vel æquipollentia verba: nec refert vno idiomate vel diuersis loquantur sentibus declarandum tamen se intelligant contrahentes aut eis præsentibus interpres. h. d.

¶ *Con entencion de obligarse.* Habes hic: quod stipulatio requirit consensum: non ergo sufficerent verba, nisi adsit consensus, vt hic. & in l. 1. §. adēo. ff. de pactis.

¶ *Cosa cierta.* Oportet enim quod sit certitudo rei promissæ: ita quod certis finibus contineatur, vt homo vel equus, alias non valet. vt in l. ita stipulatus. in prin. ff. de verbo. obliga. & in l. cū posi. §. generaliter. ff. de verbo. oblig. & Adde ff. eod. & ff. de pac. & C. de pac. & ad tit. inst. & C. de inst. & ad tit. C. de con. sti.

3 a ¶ *Otanpro.* Fuit enim stipulatio. vt dicit Paul. de Cast. in rubrica. ff. de verb. oblig. muēca propter necessitatē & vtilitatē, mercatorum & negotiorum interdum contrahere in casibus nō promissis a iure gentiū, vt pater in obligationibus fideiussorijs. vt in l. 5. §. tatus accepto. ff. de verb. obli. l. blāditus. C. de fideiuss. & in promissionibus iudiciarijs, quod tū exemplum mordet ibi Alexā. dicit vt ibi per eū & per Iaso. col. fin. qui aliqua addit & etiam fuit vtile examinuenire secundum eundem Paul. de Cast. etiam in casibus prouisis d̄ iure gentium. de quo ibi per eum & Iaso. fina. col. Hodie tamen de iure regni, modici videtur esse ista verborum obligatio seu stipulatio per l. 3. inciste parescendo. tit. 8. lib. 3. ordin. rega. quæ necessarium voluit pactū nudum producere obligationē efficacem ad agendū: sed etiā pollicitationem hoc inducere, quæ tamen. l. circa contractus innominatos nihil immutat, sicut nec p̄ immutauit ius canonicum. vt notat glosl. & docto. in c. cū inter. R. senior. de. de electi. & Bal. in l. 1. uc apud acta. C. de transactio. col. 2. quid tamē si in contractu innominato intercueniat stipulatio. Paul. de Ca. in d. rub. in fi. per l. ex placito C. de rerum permuta. dicit quod tūc etiā ante implementū ex parte sua, oriretur actio, licet obliter exceptio ante qua adimpleat, & ideo refert Bar. in l. 2. ff. de cō di. ob causam. licentē, q̄ cum hodie in omnibus instrumentis notarij apponant stipulationē, raro potest probari contractus innominatus. quia transit in nomina actū: vero adde Bal. in c. vnico. in versi. sed pone. de fundato ecclesiæ valua. quod licet conficiatur instrumentū non immutatur natura contractus in effectu, nisi in tali instrumēto procederetur vltra naturā contractus, & non staretur in finibus eius. alleg at. ff. de pactis l. paciscī. an autē per illam l. ordi. subuertatur forma data a iure contractibus qui consensu perficiūtur, vel forma data donationi, dixi supra. ea. par. tit. 4. in l. 4. in gl. mag. vi. ibi. & illis dictis adde dicta Bal. in rub. C. de dotis promi. vbi concludit, quod etiā dos pollicitata nuda pollicitatione non potest peti, licet contrarium tenat Ioā. Cin. mouetur Bal. per argu. ab absurdo: qa sequeretur quod ex nuda pollicitatione tacta inter absentes, nō intercueniente nūtio vel epistola, posset agi ad dotē pollicitatā, quod est falsum per notata. in l. neque ambigi. C. de donatio. & in l. illud. C. de sacrosanct. eccle. & in l. consentis. ff. de actio. & obliga. & in l. 1. in fine. ff. de contrah. emp. & argu. l. absenti. in princip. de acquiren. possessio. su. ficit ibi Bal. quod & si quis per literas scriberet se donem promittere, illa scriptura non est obligatoria, nisi receptis literis. vt in d. l. absenti. quam l. dicit valde notabilem ad determinationem præcedentis quæstionis, vbi patet secundum eum, quod actus qui liter is explicatur non trahit secum effectum suū, nisi literis præsentatis. tu dic, vt dixi in d. l. 4. quia & dicit. l. ordinamenti clare inuit & vult ex nuda pollicitatione, seu promissione alicuius nō acceptata per alterum: sed inter absentes facta, obligationem oriri, & sic stabit pondus, an verba sonent promissionem, vel non, vt dixi in dicta lege quarta. & sic erit hodie (saltim de iure huius regni) vera opinio Anto. in cap. ex parte. col. fina. de cēsibus. vbi tenet quod licet de iure canonico ex pacto nudo oritur actio, secundum magis communem opinionem. vt in cap. primo. & in cap. qualiter. de pactis (quicquid alias dixerit Salicet. in lege scripturas. secundo notabili. C. qui potio. in pigno. habe. & in lege legem. C. de pactis. vbi

b ¶ *Ff inde presentes.* Adde l. 1. ff. eo. in princip. & item verborum insti. e nut. l. stipu. tu serua quod habetur in d. Ordinamenti.

c ¶ *Diziendo.* Et ratio nem quare debet præcedere interrogatio responsionē, ponunt Alberi. in d. l. prima. & Paul. de Castro. in dicta rubrica. ff. de verbo. obliga. scilicet vt magis exprimatur consensus, ne interdū non præcedente interrogatiōe, multi promittant, vel offerant, non tamē animo se obligandi, sed gratificandi credentes alteros nō acceptaturos, nam plerunq; quis pollicetur alicui, quo. si sciret acceptaturum nō promitteret.

d ¶ *O otras semejātes.* Adde lege. omnes. C. de contrahen. & commit. stipul. & §. in hac re. insti. de verb. oblig. vbi vi. bonā gl. super verbo. quibuscunq; quam dixit mirabilem Bal. in l. blanditus C. de fideiusso. & limita, & intellige illā. vt per Paul. de Cast. in l. 1. §. 1. ff. de verbo. obliga. vbi vi. laso. col. 1.

e ¶ *Latino.* Adde l. 1. §. fi. ff. eod. & insti. eod. §. in hac re.

f ¶ *Truiamania.* Id est, per interpretem. vt in dicta l. prima. §. fina. ff. eod. & nota verba huius. l. cum dicit, en que se auiniessen amos a dos: quia tunc sufficit vnus interpres, quando esset adhibitus de consensu partis vtriusque, vt & communiter intelligunt docto. in d. §. fin. & notatur in l. Theopompus. ff. de dote prælega. alias vnus interpres non sufficeret, si plures posset reperiri in loco. & de hoc videtur latius Alex. in d. §. fi. & consi. 35. volu. 1. & nota bene quod in re multum ardua veluti si ageretur de vita hominis, tunc licet in loco nō reperiatur, nisi vnus interpres nihilo minus debet mitti pro alijs existentibus in loco alio vicino cum in istis ardui simis probationes debeant esse luce clariores, ita dicit Abb. in cap. propositisti. col. 2. de probationibus. loquens generaliter in peritis deponentibus in re arduissima. & dicit Iason in d. §. fin. quod ista opinio Abbatis habet maximam autoritatem in practica. & de aliis contractibus tam matrimonij, quam alijs quod possint contrahi per interpretem inter homines diuersæ linguæ vide per Iaso. in d. §. fi. in tertio notabili. qui & alios refert.

¶ *Lex. II.*

»Inter interrogationem & responsionem non debent alia verba interponi: sed est statim ad interrogata respondendum, & si respondetur cur nō? valet stipulatio, sed si dicatur: bene esset, aut bene fiet: vel non loquatur, vel annuat nutu promissor: non contrahitur obligatio. Item mutus & surdus non possunt stipulatione obligari. hoc dicit.

¶ *Entremeter.* Adde legem primam. §. qui præsens. ff. eodem. & l. continuus. primo respon. eodem titu. & l. tertia. & l. duos. §. fin. ff. de duobus reis. & aduerte quia per dict. l. ordinamenti, hodie non vitiatur stipulatio, seu promissio propter interuallum etiam magnū, neq; etiam propter extranea verba interposita, cum illa. l. innitatur tantum consensui & non solennitati, neque formæ verborum. facit ad hoc. l. si stipuler. §. fina. cum glosl. ibi. ff. eodem. vbi habetur, quod contractus qui consensu contrahuntur, non vitiantur propter responsionem ex interuallo.

h ¶ *Porque no.* Istud induxit Bartolus. post Petrum in dicta l. prima. §. si quis ita. ff. de verborum obli. ad quæstionem quidam interrogatus, Vis tu dimittere bonā tua tali? qui respondit cui alteri quā sibi vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iem si mitteret an per hæc verba videatur sibi dimittere? & determinant, quod sic de qua quæst. vi. per Alex. ibi. col. 3. & Iaso. col. 2. & vi de quæ dicam in l. 6. tit. 1. infra. par. 6.

3 a ¶ *Buena fera.* Nota hoc & est ratio quia responsio debet fieri præcise sine suspensione voluntatis. vt & tradit Azo. C. de contrahen. & cõmit. stipul. in summa. colũ. 1. ad fi. versi. item responsio. quod & procederet stante d. l. ordinamenti.

4 b ¶ *Mouiesse la cabeça.* Ex Azone sumptum est. C. de contrah. stipula. in summa. col. 1. versi. aliud certũ & posuit glos. in l. 1. §. fi quis ita. ff. eod. vbi & dicit Ange. quod declaratio voluntatis affirmatiue vel negatiue fiat humeris, vel capite, solũ in illa gl. dicitur mors enim nostri est, secundũ eum affirmare inclinando caput versus pectus, vel etiam humeros stringendo: vibrare autẽ a dextris & sinistris negationẽ importat, & quia moris nostri est sic facere, sufficit allegare. l. sufficit. ff. de sponsa. & sic videtur quod stante hodie. d. l. ordinamenti, teneatur qui humeris vel capite annuit interrogationi alterius, & sic voluit se obligare, quod & patet ex verbis illius l. ordinamenti ibi, o en otra manera.

Ed. l. no. re. ũ qua supra.

5 c ¶ *Mudos.* Mutus, qui caret intellectu equiparatur infanti & furioso. l. seruo inuito. §. penul. ff. ad Trebel. si vero esset mutus habens intellectum bene posset aliter, quam per verba obligari, si constat de consensu. vt in l. mutus. ff. de procura. l. vbi non voce. ff. de reg. iur. neque talis indiget autoritate curatoris, secundum Angelum in l. prima in princip. ff. eod. vbi & Iason. colum. 5. in a. contra Bar. ibi idoque & iste talis posset nutu obligari per signa exprimendo consensum per dict. l. ordinamenti. Ad de gloss. in l. item quia in verb. mutus. ff. de pactis.

6 d ¶ *Sordos.* Eidem dicenda sunt de surdo, quæ dicta sunt de glo. præcedendo de muto secundum Ange. in dict. l. prima. in princip. & in quibuscunque negotijs sermone opus non est sufficiente cõsensu, in his etiam surdus interuenire potest. l. in quibuscunque. ff. de act. & obligatio. si tamen mutus & surdus haberet aliqualem intellectum, sed non perfectam: tunc dico quod æquiparantur pupillo. vt in l. pupillus. ff. de acquir. hæred. l. quamuis. §. fin. ff. de acquir. poss. l. seruo inuito. 6 si pupillo. ff. ad Trebellia. & tenet. Alexã. in dicta. l. prima in princip. ff. eod. columna secunda. si vero habet perfectum intellectũ æquiparatur maiori. vt dixi in glo. præcedenti, quod est tenendũ. secundum Alexand. vbi supra. quicquid alias dixerit Ioan. de Imo. in. l. qui id quod. §. mutus. ff. de donatio. qualiter autem probatur quem esse mutum, vel surdum. vide per Bar. in l. secunda. ff. de bono. posset. furio. muto. ve delata. & dicit Bal. in cap. primo. §. fin. episcopum, vel abbatem. quod aque currentes de paradiso terrestri propter eius altitudinem, faciunt tãtum strepitum quod omnes qui ibi nascuntur perdunt auditum, refert Albertum Magnum in hoc & dicit quod ibi non sunt surdi a natura: quia audirent si ad alium locũ transportarentur, antequam surdescerent, & ibidem dicit se vidisse quendam surdum de quadam villula perusina, quę appellatur Carignanum, cui si quis voce inaudibili sibi loquebatur in gutture eius vocem mutus audiebat, sed si vocem exprimeret non audiebat & ego vidi alium similem qui erat sartor.

7 e ¶ *Por consentimiento.* Adde d. l. in quibuscũque. ff. de actionib. & obligationib. vn de possunt facere testamentum. vt in lege. discretis. C. qui testamen. face. possunt. & constituũt procuratorem. vt in. l. mutus. in princip. ff. de procuratoribus. & addũt hæreditatem. l. mutũ. ff. de acquirend. hæredi. & contrahunt matrimoniũ. l. mutũ. in princip. ff. de iur. dot. capit. cum apud. & capitul. tuæ. de sponsal. an autem possent testificari & qualiter vi. per gloss. in capit. testes. 3. quæstio. 9. & an possit torqueri: & confiteri delictũ. vi. per Bal. in l. vnica. col. 6. versic. quæro nũquid surdus. C. de confessis, vbi concludit quod non possunt damnari ex confessione, sed ex dispositionibus testium. vide per gl. in l. qui id quod. §. mutus. ff. de donatio. & quod notat Bal. in l. humanitatis. columna vndecima. versicul. tertio quæritur. C. de impub. & aliis substitutionib. sed quia non plene hoc tradit Bal. in dictis locis. vide de hoc per Ioan. de Plat. in l. secunda. C. qui morbo se excus. libr. 10. vbi refert Tancretum, in opere suo capitul. 35. quæstio. 9. ponentẽ exemplum in tutore patruo, qui duxit pupillũ suum in villã: & ibi in quadam vinea suffocauit eum, & sepeliuit, vt ei succederet, & non comparente pupillo habita est suspicio contra patruum, contra quem surrexit fama, ex qua patruus est, & detentus, qui ne delictum confiteri posset, gladio sibi linguã abscidit, & dicit esse remedium, vt loco vocis per scripturam respondeat cõfitendo vel negando, quæ scriptura obligat sicut confessio, vt in authentica contra qui propriã. C. de non numerata pecunia. & in corpore vnde sumitur, & in l. discretis. C. qui testamen. facere possunt. & sic imperitus literarum sufficit si nutu vel alio signo confiteatur per l. nutu. ff. de legatis tertio. & per gl. in dicta. l. item quia. & subdit valde notabiliter ad decisionem illius quæstionis. concluditur etiam quod propter tam violentas probationes, scilicet substitutionis factæ pupillo. de dicto patruo, & fama vicinorum & subsecutæ absciss ionis linguæ posset de iure condemnari, vt sic quæ non prosint singula, multa collecta iuuent. ficur & alias ex violenta presumptione Salomon tulit sententiam: & quia vbi non potest haberi vera probatio, oportet per argumenta & præsumptiones procedere. I. non omnes. §. a barbaris. & quod ibi notatus. ff. de re milita. sed hec dicta Tancreti circa confessionem mun vel surdi procedunt ex accidenti, vt ipse loquitur. Dicta vero Bal. in muto & surdo a natura, & ita intelligit Alex. in d. l. 1. col. 2. ff. de verborum obligationibus. in principio. versicul. & an possit confiteri qualiter autem debeat tabellio conficere instrumentum de contractu muti, vel surdi. vide per doctorem in l. mutum. ff. de acquirenda hereditate. & per Bartolum in lege mutus. in principio. ff. de legatis tertio. per Angelum in lege. item quia. ff. de pactis. & in lege. ex facto. in principio. ff. de vulgari & pupillari. & per Bartolum in lege. si pater. ff. de adoptionibus. & in dicta lege mutus. & in lege. discretis. C. qui testamẽ facere possunt. & per Ioannem de Platea in l. secunda. C. qui morbo se excusant. libro decimo.

¶ *Lex.* III.

Non potest inter absentes aut per nuntium vel per epistolam stipulatio fieri nisi pro debito anteriori per extraneum vel promissorem iam debitum: & ideo per hæc verba, bene soluet tibi debitor, vel cito habebis non obligatur proferens. Item si promisi quod debitum tercij ego & Titius solueremus, Titio non consentiente teneor ego ad medietatem, si autem dixi quod ego vel alius solueremus: eo non consentiente teneor ego insolidum, sed si consentiat quilibet in dimidia tenetur. hoc dicit.

Titulo. XI. De las promissiones, e pleytos 62

5 a ¶ *De qual manera.* Adde. l. 1. 6. si. cũm ll. sequenti. ff. de constit. pecu. & in l. quod si maritus. §. 1. eod. tit. vbi vide quid si debitum sit ciuile tantum vbi gl. quærit, an tunc saltem valeat, vt donatio. de quo vide per Bar. in l. hactenus. §. si quis. ff. eod. & per Iaso. in. §. in personã. col. 6. ad finem. & col. 7. insti. de actio.

9 b ¶ *Debdo antiguo.* Adde authen. si quando. C. de constitu. pecu. & ibi quidam qui. §. quod exigimus. ff. eod. titu. & quid si constituat se pro debito alterius tanquã si ipse teneretur credens se teneri: sed erranse dic quod non tenet constitutum. vt in l. fin. vbi vid. Paul. de Cast. ff. eod.

7 c ¶ *Fée sera pagada.* Adde dict. authen. si quando C. de constitu. pecu. vbi vide per Bal. de impersonalitate in viris voluntatibus. & de libello impersonalis. & limita & intellige quod hic habetur, quando impersonalitas est in verbo obligatiuo: nam si esset in verbo executiuo, vt si diceret promitto quod satisfiet tibi, tũc talis impersonalitas non vitiaret promissionem. vt in l. finali in fine. C. si certum petat. l. illi stipulatio. §. cum qui. ff. de verbor. obligat. Barto. in l. stipulatio ista. §. si quis. ita. eo. tit. Alberi. & docto. in dict. authen. si quando. & probari videtur in ista l. cum subdit, en que non fiziesse mencion de si mismo que lo pagaria, &c. quod verificatur, cum ipse dixit promitto quod satisfiet tibi nam ipse se obligat.

8 d ¶ *E aun dezimos.* Sumptum est ex dict. authen. si quando. C. de constit. pecu. & in corpore vnde sumitur.

¶ *Lex.* IIII.

Patuus vel sine memoria aut infans non possunt ex stipulatione obligari, pupillus autem & adultus curatorem habens possunt ad commodum suum: sed non ad damnum ex stipulatione sine curatore facta teneri. h. d. Habuit ortum ab insti. de inuti. stipu. §. furiosus. & §. pupillus.

1 e ¶ *O desmemoriado.* Mente captus est, cui mens defecit & consilium animi non habet: nullum tamen furorem ostendit. Bal. in l. si furiosi. 1. le-

namẽte, por su debda propria, nõ estãdo presente, el que prometiesse, e el q̃ recibiesse la promission. pero vale, quãto en la q̃ es agena, de qual manera a quier que sea. Otrosi dezimos q̃ si vn omne deuiesse a otro marauedis q̃ le oujesse a dar a dia cierto, e quãdo viniesse aquel plazo a q̃ gelos deuia dar, embiasse dezir e rogar por su carta, q̃ aquellos marauedis q̃ le deuia, q̃ non gelos podria dar en ante: mas q̃ gelos daria en algũ lugar q̃ señalasse a otro dia cierto que nombrasse, tal obligaciõ cõmo esta vale, porque es fecha sobre debdo antiguo b. E qualesquier palabras, que embiasse dezir, por tal carta, o menlaje ro, de q̃ pueda auer entendimiẽto, por q̃ se faze debdor, a pagar el debdo antiguo, quier sea ageno, quier suyo, vale: e es tenudo de cũplir lo que embia dezir. Pero si de las palabras sobredichas de la carta o del mensajero, non pudiessen tomar entendimiento verdadero, para el fincar obligado de pagar la debda entonce non seria tenudo de lo pagar. E esto seria, como si embiasse dezir tal debda que te deuia fulan, bien te sera pagada c, e recabdo auras della, o ayna la auras, o otras palabras encubiertas semejantes, en que non fiziesse mẽcion de si mismo que la pagaria, e aun dezimos d, que otorgando se alguno, por debdor de debda antigua, en alguna delas maneras que de suso diximos, diziendo, e prometiendo, que el, e otro alguno nombrandolo señaladamente pagaria aquella debda, a tal plazo: dezimos, que si aquel que nombra, confiẽte en aquello que promete, amos a dos deuen pagar el debdo egualmente, tanto el vno cõmo el otro. E si el otro contradixesse, diziendo, que non pagaria y nada, por todo esso, finca aquel q̃ fizo el prometimiento, obligado a pagar la meytad. Mas si quando se otorgasse por debdor, dixesse assi que el, o el otro que nombrasse señaladamente, pagaria el debdo: entonce si el otro nõ consintiere en aquello que le promete, el solo finca obligado por tal Prometimiento a pagar todo el debdo.

¶ *Ley.* IIII. *En quales personas puede ser fecha la promission.*

Prometer puede a otro, todo ome, a quien non es defendido señaladamente. E porque ciertamente puedan saber, quales son aquellos a quien es defendido, queremos los aqui nõbrar. E dezimos, que son estos. el que es loco, o desmemoria do e, e el menor de siete años, a que llaman en latin infans f, o el pupillo g que es menor de catorze años, e mayor de siete. Ca este a tal non puede fazer prometimiento que fuesse a su daño. Pero si por razon del prometimiento que fiziesse el pupillo, se le siguiesse alguna pro h, valdria el prometimiento que fiziesse, falla en aquella quantia, que mõtasse la pro del, e fincaria por aquello obligado, e non por mas. E lo que diximos del pupillo, ha lugar en el mayor de catorze años, e menor de veyte e cinco, que ha guardador i. Ca el prometimiẽto, que fiziesse este a tal, sin otorgamiento del guardador, non valdria si non en la manera que de suso diximos del pupillo.

nihil rationis habet, seu omnino si bil Fationis sapit, allegatis. si quãdo. versus. sed q̃ diximus. vide quæ dixi. in l. 6. tit. 1. par. 4.

2 f ¶ *Infant.* Hic etiã tutoris autoritate interueniente nõ videtur obligari. cum nihil sit intelligit. vt in l. 1. §. pen. & ibi gl. ff. de actu. & obliga. & hoc si esset talis infans, qui fari nõ posset, alias si fari posset tutore autore obligaretur, vt ibi, & in. §. pupillus. versus. sed quod diximus. insti. de inutil. stipul. & adde l. 1. in princ. & l. mulier. & ibi vide. ff. de verbo oblig. & nota quod infans nõ obligatur ex suo contractu, etiam si aliquid ad eũ perueniat, & factus sit locupletior vt notat gl. in l. 1. ff. de noua. ti. quod intelligit, vt teneatur actione ex eo contractu. tenebitur tamen condictione si ne causa vel ad exhibẽdum. si quando est factus locupletior, & actiões in rem locum haberent, vt notat gl. in l. 3. in prin. ff. com

3 ¶ *Pupillo.* De isto quando obligetur naturaliter tantum, vel ciuiliter & naturaliter. vi. glo. notabi. & meliorem quæ sit in iure, secundum Bar. ibi. in l. pupillus neque velle. ff. de reg. iur. & eundem Bar. in d. l. 1. ff. de noua.

4 h ¶ *Alcança pro.* Adde l. 3. in prin. ff. como. glo. & Bar. in d. l. 1. ff. de noua. gl. in d. l. pupillus neque velle. poterit ergo pupillus per contractum seu donationem inter vtiles facere maioria in filium vel aliũ sibi successurum cum ex hoc & ipse & eius propria conse quatur vtilitatem, & adde quæ notat Bal. in l. 1. ff. de tutel. & ratio. dif.

5 i ¶ *Que ha guardador.* Adde l. obligari. ff. de actionib. & oblig. & l. si curatorem habens. C. de in integ. restitu. mino. gl. in d. l. pupillus neque velle. si vero talis adultus careat curatore, bene obligaretur, vt hic, & vbi supra, imo & tunc posset procuratorem cõstituere ad ea, in quibus ipse obligari posset. secundum Bar. in l. 3. ff. rem rat. habe. alle-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gar. argu. l. diuus. ff. qui perant tutores. & l. etiam. §. absens. ff de manu. vindict. & quod notatur in ea. ex parte. de resti. spol. to. & adde c. si annum. de iudi. libr. 6. & adde etiam, quod adultus non habens curatorem, potest adire hæreditatem & repudiare. l. cum non solū. §. sin autem. & ibi Bal. C. de bonis quæ liber. & nota etiam, quod adultus si habeat curatorē, licet contrahere non possit sine eo vt hic: potest tamen testari etiā con tradicente curatore. l. cū pater. §. curatoris. ff. de legar. 2. l. aurelio. §. 1. ff. de libe ra. lega. Bar. post Oldra. l. in l. si fratres. C. qui testa. face. possunt. & an possit deferre iuramentum fine curatore. vide Bar. in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. primo. ff. de iureiurand. Bald. in l. si ad excludendam. C. de rebus cre di. & concludit, quod nō.

¶ *Ley. V. Como aquellos que son desgastadores de sus bienes, o de los huerfanos q̄ estan en guarda de otri non pueden fazer promission a su daño.*

EN latin, prodigus[a], tāto quiere dezir en romāce, como desgastador[b], de sus bienes se dezimos, que si a este tal por esta razon, le fuesse dado guardador[c], a algun su pariente, propinco, o a otro: le fuesse defendido[d], del juez del lugar, que non vsasse de sus bienes, sin otorgamiento de aquel su guardador: ningund prometimiento que despues desto fiziesse, non valdria[e], nin fincaria por ello obligado, si non en la manera que diximos en la ley ante desta, del pupillo. [f] Otro si dezimos, que si acaeciesse, que alguno que fuesse mayor de catorze años, e menor de veynte e cinco, q̄ non ouiesse guardador[g], fiziesse prometimiēto para obligarse a otro, en alguna manera, que vale el prometimiento. Mas si se sintiere engañado, o que lo fizo a su daño, puede pedir al juez del logar en manera de restitucion, q̄ le desobligue de aquel prometimiento, e que le torne en el estado en que era ante que lo fiziesse. E si el juez fallare esto en verdad, que es menor de veynte e cinco años, e el prometimiento fue fecho a su daño, deue lo desfazer, mandando que aquella obligacion, non vala.

¶ *Ley. VI. Como non puede ser fecha promission de premia endre padre e fyo, o fierno e señor.*

PAdre a fijo que tenga en poder, nin tal fijo a su padre, non se pueden fazer prometi

curatori ad alienata ante interdictionem, glo. in lege. patri pro filio. in principio. super parte, inter dici. dicit, quod si manifeste prodigus ante interdictionem contrahat, vel alienet, & postea sibi interdicatur bonis, & detur curator, quod poterit petere restitutionem in integrum ad infringendum tales contractus per prodigium celebratos, ante interdictionem. Loquitur tamen illa glo. in prodigo qui erat minor viginti quinque annis. Iason post Francis. de Aretio. in dicta l. iis cui bonis. colū. 6. tenent, quod prodigus maior viginti quinque annis nō restituetur contra alienata per eum ex quo fuit maior si alienauit ante interdictionem ne remaneant decepti cum eo cōtrahentes etiā si sit manifeste & notorie prodigus. Istud tamē dictū Francisci de Aretio & Iaso. limitatem duplicīter. Primo nisi ex parte huius prodigi allegaretur alia causa iusta concedendi restitutionem, ex clausula generali. vt in lege prima. & in lege. necnō. ff. ex quibus caus. maio. & tenuit Lud oui. Roma. consil. 225. relatus a Iaso. in dicta lege. is cui. Secūdo, si tempore quo alienauit, iam erat sibi datus curator, vt prodigo, licet expresse non esset sibi interdicta administratio bonorum: quia ex quo est prodigus sub regimine curatoris, gaudere debet beneficio restitutionis in integrum. vt voluit Bal. in l. si curatorem habē. C. de in integ. resti. mino. per notata per glos. in l. 2. C. de curato. furio. & per Bar. in l. Marcellus. ff. de fideiusso. col. 2. versic. nota istud, Alex. in d. l. si curatorem. 2. nota bi.

[a] *Prodigus.* Prodigus est, qui in sermonibus vir sapiens, in factis autē insipiens. l. is qui. §. diuus. ff. de tuto. & curato. dat. ab his. & ibi Bar.

[b] *Desgastador.* Prodigus dicitur, q̄ui neque tempus, neque finē habet expendarum: sed bona sua dilacerando e dissipando profunde, vt hic. & in l. 1. §. 1. ff. de cura furio. prodigus dicitur, qui expendit vltra substantiam suam, citra necessitatem. vt in. §. cū vero. vbi Ang. post gl. in authen. vt determi. sit nume. clerico. vnde testes deponentes super prodigalitate assignantes rationem, quia vident eum quotidie dilapidare substantiam, & valde vltra expendere, quam facultates supportent, sufficienter probant, vt probatur ex ista l. ex supra dictis & tradit Ang. vbi supra. adde quod habetur. Lucæ. 15. c. ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose. & vid. S. Tho. 2. 2. quæst. 142. artic. vlti.

[c] *Guardador.* Quod & iudex debet facere ex officio, si sit notum ipsum bona dissipare. vt in l. cum deliberarent. & ibi Barto. ff. de curato. furio. & in l. hoc autem. in prin. ff. ex quibus caus. in posse. eatur. Bal. in l. qui habet. in principio. ff. de tutel.

[d] *Defendado.* Pondera hic, quod est necessaria interdictio, & non sufficeret manifesta prodigalitas, secundum quod etiam notat Bar. & est communis opin. in lege. is cui bonis. ff. de verborum obliga. dando tamen curatorem videtur iudex sibi interdicere, licet contrariū innuit ista lex ibi, e le fuere defendido. nisi dicas prohibitum videri eo ipso, quod curator illi datur. l. penul. ff. de curato. furio. & tenet Bar tol. in dicta. l. is cui bonis. ff. de verborum obligationibus. & adde legem. 4. in fine. titulo. 14. eadem partita. Sed contra Bar. tenent ibi Bal. & Ange. per notata per Innocen. in capitulo, grandi. de supplēda negligentia prælatorum. Opinionem tamen Bartolus. tenent ibi Ioan. de Imo. Ludoui. Roma. Paulus de Castro. & Alexand. in dicta l. is cui bonis. & de iure communi hæc videtur communior opinio. Barto. tamen in l. 1. col. 3. ad finem. ff. de nouatio. dicitur, quod per dationem curatoris non interdicitur alicui potestas administrandi, quam habet de iure naturæ, sed tollitur fomentum, quod dabatur a iure ciuili: sed quando bonis expresse interdicitur, tūc tollitur omnis potestas. vt in dicta lege. is cui bonis. & est optimum dictum: sed ista l. optime probat, quod vtrunque requiratur, vt contractus prodigi non teneat. Sed an detur restitutio in integrū prodigo vel eius

[e] *Non valdria.* Sed quid si contractus iuretur per prodigum? dic q̄ ad huc contractus non valeret: quia iuramentum non repræsentat cū sanorum morum. vt dicit Bal. in l. si. versicu. filijs autem. C. de bonis quæ liber. & istam partem tenet Bar. in l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. & est communis opi. secundum Iaso. ibi. colū. antepen. & adde Bal in l. pactum quod dotali. columna secunda. versic. 7. quæritur. C de collatio.

[f] *Del pupillo.* Idest quatenus factus esset locupletior: & cum facit condictionem suam melioremi, non obstat sibi interdictio. l. cum bonis. ff. de nouatio. notat Bal. in repe. l. 1. col. 8. C. de sacrosanct. eccles. & nota hic prodigum æquiparare pupillo. & adde l. certi. condictio. §. pen. ff. si cer. peta. & l. si curatorem. & ibi Bald. C. de in integr. restimino. & Bald. in lege prima. in prima lectura. columna tertia. C. de sacrosanct. eccle. æquiparatur etiam furioso. l. Fulcinus. §. addeo. ff. ex quibus caus. in posse. eatur l. prima. C. de curato. furio. l. is cui. ff. de verborum obligationibus. & quod gaudeant prodigi beneficijs minorum. vide Franc. Bald. in tract. præscriptio plures referentem in. 65. fol. col. 3.

[g] *Que non ouiesse guardador.* Adde dict. l. si curatorem. C. de in integ. resti. mino. & quæ dixi supra eod. l. proxi. & quid si iudex interdicat adulto ne contrahat, an tunc contractus firmetur iuramento? vide Bald. in. §. item si æramenta. in fine. de pace iura firman. concludentē quod sic. si hoc faciat iudex alia ratione, quam ætatis, vide ibi per eum & ibi vide quid in patre sic interdicente filio.

¶ *Ley. VI.*

Inter patrem & filium famil. vel. inter dominum & seruū non contrahitur efficaciter stipulatio nisi ex castrensi peculio vel quasi, vel nisi seruus quid præstet domino vt manumittat, quia si manumittitur soluet. hoc dicit.

[1 a] *Prometimiento.* Adde. §. item inutilis. insti. de inuti. stipu.

[2 b] *Castrense.* Iuxtis enim filij familias vice patrū familias funguntur. l. 2. ff. ad Macedo. & idem dic in peculio aduentitio, in casibus exceptis in quibus patri nō acquiritur vsusfructus, vel quia forte pater non vult, quod sibi acquiratur. vt in l. si. C. de bonis quæ liber. secūdum Ioan. Fabri. in d. §. idē inutilis.

[3 c] *Fijos.* Vide in l. 7. infra eod.

[4 d] *Obligado.* Adde. l. 3. C. an ter ius ex suo fa. post manu. teneatur.

¶ *Ley VII.*

Si promitto tibi aut Titio soluere soluendo Titio sum liberatus & ipse tibi tenetur restituere, sed alteri quis stipulando nihil agit nisi filiusfamilias patri, seruus domino, religiosus suo monasterio seu maiori eius nomine quia tūc queritur actio habenti eos in potestate. idē si iudex aut notarius tanquā seruus. publicus alterius nomine exaliqua causa vel ponendo tregā stipulatur. hoc dicit. Habuit ortum a. §. si quis alium. in fi. de inu. stipu. & a l. stipulatio ista. in princ. & §. alteri. ff. de verbo. obliga.

Ad ti. anser. tuus ex suo fa ct. post manu teneat.

[1 e] *Tercera persona.* Adde l. stipulatio ista. §. alteri. & §. si stipuler. ff. de verbo. obli. & in. §. si quis alij. & in. §. alteri. insti. de inutil. stipula, posset tamen. l. municipali statui, quod alter alteri posset stipulari, & quod acquiratur actio sine cessione, vt notat Bal. in c. quæ in ecclesiarum. col. pen. in princ. de constit. qui allegat c. quoniens cordis oculus. 1. q. 7. sicut & hodie de. l. regni huius statutum est in d. l. e pareſciendo. tit. de las exceptiones. li. 3. ordi. rega. per quam l. etiam directa actio dabitur ei cuius nomine fuit facta promissio. vt notat Bart. in l. 1. §. sublata. in fin. ff. ad Trebell. & vid. per Bal. in l. si genero. C. de iure dotium.

In no. rec. est l. 2. tit. 16. li 5.

[2 f] *A otro tercero.* Hic tertius videtur adiectus ad solutionem, quia in eius persona non poterat constitui obligatio per stipulationem alterius, vt supra dixi. ne ergo adiectio extranei reddatur inutilis censetur extraneus adiectus solutioni recipiendæ: vt habetur in lege. cū qui. §. qui sibi aut filio. ff. de verb. oblig. vbi tal. 1. notabili explicat istam rationem: si enim adiecto quæreretur obligatio, tunc stipulatio concepta in persona duorū alterutrue, non valeret, si cuilibet eorū posset acquiri. vt in l. 1. §. si fructuarius. ff. de stipul. seruo. & in l. qui res. §. si seruus. ff. de solutio. & vtrobique gl. dicit hoc esse ratione incertitudinis: quia incertum est cui acquiratur. & cū hodie stante. d. l. ordinamenti posit vtriusque queri tam stipulanti, quam alij tertio, videbatur dicendū istam l. esse correctam per d. l. ordinamenti. e præsciendo. & quod ratione incertitudinis, in personam nullius eorum teneret obligatio. Aduerte tamen quia Bar. in l. ité si seruus. §. si cum duos. in fi. ff. de stipu. seruo. dicit quod dictæ. ll. dicentes, q̄ quando obligatio posset vtrisque acquiri, quod non teneat obligatio ratione incertitudinis, sunt hodie correctæ per l. eum quida. C. de verbo. significa. vbi habetur, quod alternatiua posita inter personas resolutur in coniunctam, & sic quod vtrisq. pro æquis partibus acquiratur, tam in vltimis voluntatibus, quam in cōtractibus. & idē tenet Bart. in l. Caius. ff. solu. matrimo. vlti. oppo. & in dicta l. cum quidam. vbi Bald. & alij. & idem tenet Ange. in dicto. §. qui sibi. vbi & Iaso. & secundum hoc stante hodie dicta l. ordinamenti si quis stipulatur sibi & 16. li. alij, teneret in 5. nō persona vtri. usque obligatio, & æqualiter diuideretur inter eos. per tex. in dicta l. fin. quod limitarem nisi constaret illum tertium non esse adiectum obligationi, sed solutioni, veluti si illud quod p. mittitur erat debitum tantum stipulanti: nam tunc alter videtur tantum adiectus solutioni & non obligationi, quia nō præsumitur. quod ille cui debebatur debitum, velit sibi donare: cū in dubio non præsumatur. vt dicit glo. & ibi Bar. in l. Iulianus. §. 1. ff. de verbo. obliga. vbi vid. Bar. in versic. quæro an ab adiecto possit repeti. Si enim ita vel aliter de hoc constaret, tunc procederent omnes. ll. quæ de adiecto solutioni loquūtur.

[3 g] *Por su mandado.* Et tūc reperit ab adiecto actioni mandati. vt in. §. si quis alij. insti. de inutil. stipula. vbi dicit gloss. quod quando præcessisset mandatum, vel adiectus esset præsens agitur actione mandati, alias agitur actione negotiorum gestorum. vt & tenet Bar. in dicta l. Iulianus. §. 1. ff. de verborum obliga. vbi Ioan. de Imo. dicit illam gl. singularem.

[4 h] *El religioso.* Monachus quo ad articulum acquisitionis, æquiparatur seruo, vt hic probatur. & tenet Bar. in l. prima. in princip. ff. de stipulatio. seruo. notat Innocentius in cap. cum olim papa. de priuileg.

[5 i] *De su mayoral.* Etiam si stipuletur sibi, vel impersonaliter, vel quomodocunque contrahat, semper acquiritur monasterio, secundum Inno. in d. c. cū olim. vbi vide quid si monasterio vetante acquirat, vel cū est expulsus a monasterio.

[6 k] *Iudgadores e los escriuanos.* Adde gloss. in dicto. §. si quis alij. insti. de inutil. stipulationi. & vide Bald. in lege. neque ei. §. primo. ff. de adoptio.

[7 l] *Guardasse.* Adde legem primam, secundam, tertiam, & quartam. ff. rem pupi. sal. fore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

semejante, [a] destos. Ca maguer ninguno destos sobredichos, en cuyo nome fuesse recebida la promision, nō estouiesse delante, quando la recibio, vale la promision, e puede la demandar aquel en cuyo nome fue fecha, tambien como si el mismo la ouiesse recebida. Porq̄ estos, en cuyo nome toman estas promisiones, son como en poder, e en guarda destos oficiales a tales. E aū porque estos oficiales atales, son como seruos publicos, [b] del concejo do biuē por razon de las cosas que hā de fazer, que pertenecen a su officio.

a *Semejante.* Et sic in his quæ ad officium iudicis pertinent, & sic videtur ista l. approbare opinionem Innoc. in c. dudum. de conuer. cōiu. vr in iudicialibus tantum notarius possit stipulari non in extraiudicialibus. Bald. tamen in d. l. neque ei. §. 1. ff. de adop. vult quod in omnibus possit si stipuletur vt publica persona quod in dubio præsumitur. Adde c. quanquam. de vsur. lib. 6. & in authē. de hære. ab intest. venien. §. ex his. collat. 9. & in authen. matri & auiæ. vbi notat Bald. C. quando mulier tute. offi. fungi potest. & l. 1. §. exigere. ff. de magi. conuenien.

b *Seruos publicos.* Adde l. 17. in fin. tit. 2. part. 3. & l. generali. C. de tabu la. libro. 10. & dictum capitulum. quanquā. de vsuris. libr. sexto.

¶ Ley. VIII. *Quales personas pueden recebir promission por otri.*

PErsonero dl rey, o del comū [c] de alguna ciudad, o villa, o de alguna tierra. E otrosi el guardador de algund huerfano [d], o el que fuesse dado por guardador de algund loco [e], o desmemoriado. Cada vno de stos pueden recebir promission, en nome de aquel cuyo personero es, o cuyo guardador. E vale tal promisrō, e puede la demādar, tambien aquel en cuyo nome fuesse recebida, como el procurador, o guardador q̄ la recibio en nome de aquel. Mas si personero de otro ome qualquier, q̄ non fuesse de ninguno destos sobre dichos, recibiesse promission de otro, en nome de aquel, cuyo personero es, como quier q̄ vale la promisson: pero nō puede demandar aquel en cuyo nome fue fecha, q̄ le de, o quel fagan lo q̄ es prometido. fasta q̄ el personero q̄ la recibio por el le otorgue poder [f], q̄ la pueda demandar. E si por auēctura el personero nō quisiere, [g] otorgar poder, de demādar la promision a aquel en cuyo nome fue fecha: el judgador del logar lo deue entregar, en tantos de los bienes del personero, quanto podria valer, o montar, lo q̄ es en la promission. E si fuere tan pobre, que non aya en que entregarse, assi como es sobredicho, entonce aquel en cuyo nome fue fecha la promisiō, puede demandar, tambien como si el mismo la ouiesse recebido.

b *Seruos publicos.* Adde l. 17. in fin. tit. 2. part. 3. & l. generali. C. de tabu la. libro. 10. & dictum capitulum. quanquā. de vsuris. libr. sexto.

¶ *Lex.* VIII.

Ex stipulatione procuratoris regi vel communi & ex tutoris vel curatoris pupillo vel adulto aut fatuo quæritur actio fine cessione: sed per procuratorem alterius non quæritur sine cessione: si autem cedere nollet cōpellitur captis pignoribus per iudicē vsque ad æstimationem: sed si nō habet pignora, agit domittius sine cessione. h. d.

c *Del comun.* Adde l. eum qui. §. fi. ff. de consti. pecu.

d *Huerfano.* Adde dictam. l. eum qui. §. finali.

e *Loco.* Vide ibidem.

f *Le otorgue poder.* Adde l. possessio quoque. §. fi. ff. de acquir. possess. & dicit Ioan. Fab. in. §. si quis alii. instituta. de inutil. stipul. quod in omni procuratore: videtur iustum & æquum vt actio detur domino, in subsidium procuratore mortuo siue hærede. argum. C. de actio. & obliga. l. 1. vbicunque enim res aliter saluari esse domino non potest, datur actio domino ex contractu procuratoris. l. Iulianus. §. si procurator. ff. de actio. empt. l. 1. in fin. cum l. sequen. ff. de instito. & simiiter vbicunque ex contractu procuratoris dominus ad iudicium vocatur: potest ex eodem contractu versa vice, perere sine aliqua cessione. Bal. in l. si mutua. C. de exercito. Et aduerte, q̄ ista l. & similes etiam hodie procederent (neque obstaret. d. l. ordinamenti incipit, e paresciendo, &c.) quando persona domini non esset expressa in contractu procuratoris: sed persona tantum ipsius procuratoris. vt in l. cum per eos. C. si quis alteri, vel sibi. Si vero contractus conciperetur in personam domini, tunc domino quæreretur actio per d. l. ordinamēti. & idem est si verba obligatoria conciperentur in personam procuratoris: & executiua in personam domini: nā adhuc quæreretur domino per d. l. ordinam. licet de iure communi non ita esset vt & tradit Pau. de Castr. in l. damni infecti. §. fi. ff. de dam. infect.

g *Non quisiere.* Idem si esset lō ge absens, vel latitaret, vel si ser mortuus sine hærede: quia daretur vtilis sine cessione l. prima. in fines cum l. sequenti. & ibi Bar. ff. de instito. l. penul. §. fin. C. ad Trebel.

¶ *Lex.* IX.

Ex stipulatione procuratoris in iudicio agentis vel defendētis aut extra iudicii super locatione aut reditibus rerum domini, vel in præsentia domini interposita quæritur domino actio sine cessiōe. hoc dicit.

¶ Ley. X. *Como puede ser demandada la promission que es fecha en nome de otri sin carta de personeria.*

DEbda de dineros, o de otra cosa deuiendo vn ome a otro si este debdor recibiesse promission de otro, en nome de aquel cuyo debdor es, diziendo assi: prometedes me que dedes a fulano tantos maraue dis, o tal cosa que le deuo yo: si el otro respondiere que si promete, finca poré de obligado: e es tenudo [i] porēde: de cō plir la promisiō. E puedele apremiar este que la recibio del que la cumpla, como quier que el otro, en cuyo nome la recibio, nō le podria apremiar, nin le podria demādar, que le cōpliesse tal promission. E non tan solamente es tenudo de complir la promission: mas aun de pechar todos los daños, e los menoscabos que fizo por razō de que la non quiso complir.

h *Adelante.* Ad l. si procuratori præsentis. ff. de verbo. obliga.

i *Que fuesse suya.* Adde l. qđ procurator. ff. de procurato-

k *En juyzio.* Adde l. in omnibus. ff. de præto. stipul. & l. si procurator. ff. si quis cautio.

¶ *Lex.* X.

Debitore stipulante ab alio solui debitum creditori, quæritur el actio, & tenetur ei promissor ad id quod promisit, & si recusset implere, tenetur ad interesse & damna: sed creditor ex tali promissione non potest agere contra promissorem. h. d.

¶ *Tenudo.* Adde l. stipulatio ista. §. si stipules. & §. si quis insulam. ff. de verborum obligationibus. & §. sed si quid. institut. de inutilibus stipulationibus.

¶ *Lex.* XI.

Et in d. l. 2. ti. 15. li. 5. no us recopil.

Dationem vel factum alienum quis promittendo non obligatur nisi fit suorū hæredum: vel si in iudicio promittit alium iudicio sisti, vel rē ratam habere: aut rē pupilli saluā fore, vel nisi promittat se curaturum & facturum q̄ alius det vel faciat, quia alio non implente tenetur ad interesse promissor. h. d.

a ¶ *Que procurare* Non ergo simpliciter promittendo factū alienū, videtur promisisse quis se facturū & curaturū vt fiat: vt hic habes. & in. §. si quis aliū insti. de inutil. stipul. hodie tamen per d. l. ordi. e paresciendo. ibi. o se obligo de dar otro o de fazer (quæ videtur vera esse littera illius. l. & non q̄dicat, o que se obligo alguno de dar a otro, o fazer. nā illa littera. a. superflua videtur, & quod nō debeat esse: quia esset dicere idē q̄d dixerat. ē.) Videtur quod cum promittitur factum alienum simpliciter, teneat promissio: & quod videatur se promittere facturum & curaturum vt sic interpretetur actus, magis vt valeat. l. quotiens in stipulationibus. ff. de verbo. obliga. c. abbate Sancti Syluani. de verbo. significa. ille ergo rigor antiquus, quod ideo stipulatio facti alieni nō valeat: quia non geritur negotium inter stipulantem & promittentem: vt valere possit. vt in l. inter stipulantem. in principio. ff. de verbo. obliga. tollitur per d. l. ordina. per quam interpretatur, quē promisisse se facturum & curaturum: & ad hoc dirigitur intentio promittentis. Facit quod notat glo. in l. si apud. in glo. super parte impossibile. C. de ædili. actio. & quod notatur per glo. & Bart. in l. nemo est. ff. de duob. reis. de promittente dare librum scriptum manu alterius, quod valet stipulatio, quia non refertur ad fieri: sed ad factum perfectum. l. continuus. §. si ab eo. ff. de verbo. obliga. facit etiam, quia si promissio facti alieni firmatur iuramento, tenet promissio, quia videtur promisisse se facturum & curaturum. vt tenet Abb. in cap. ex rescripto. in fi. de iureiuran. post gl. & ibi Iaso. in l. stipulatio ista. in prin. ff. de verbo. obliga. col. 2.

2 b ¶ *Tenudo seria el.* Quid tamen si fecit quidquid potuit adhibens omnē curam & diligentiam, vt ille tertius faceret: ille tamē noluit facere, vtrū liberabitur ab interesse vel pœna, si fuit promissa? Communis videtur conclusio quod sic per l. si vehenda. §. pen. ff. ad l. Rhod. de iact. & tenet Ab's. in cap. gemma. de sponsa. & ista dicit esse communem opin. Francis. de Aretio in l. si ita stipulatus fuero. §. possum. ff. de verbo. obliga. ipse tamen ibi tenet contra eam. & etiam Iaso in l. stipulatio ista. ff. de verbo. obliga. in princi. ff. eo. & Soci. consi. 88. circa primam q. volu. 2. sed secundum communem opi. consuluit Decius consi. 313. promisit dominus Ioānes. &c. ex cuius dictis colliges aliquas limitationes ad communem opi. cum respōdeo ad fundamenta Are tini & Socini. & etiam Abb. consi. 43. vol. 1. & aduerte quia ista l. partitæ satis vrget contra communem opinionē.

¶ *Lex.* XII.

Est triplex stipulatio: vna pura, alia in diem certū vel incertam quādoque: sed certam: vt indiem mortis vel ante per decē dies. Adr. alia sub condi. C. de tione de futuro cōtra ro quæ potest hē. & esse: vel nō esse cōmi. vel de præteri stipulatio vt si Titius consul factus est. h. d.

¶ Ley. XI. *Como fecho ageno nō puede ninguno prometer.*

HEcho ageno, non puede ninguno prometer a otro, esto seria, como si algūo dixesse: prometo que fulan vos dara tātos marauedis, o vos fara tal obra, o otras cosas semejantes destas. Ca por tal promisson como esta, si fuesse fecha fuera de juyzio, nō es valedera. Fueras ende si prometiesse, que sus herederos farīā, o darian alguna cosa, ca entonce valdria. Pero si quando fiziesse el prometimiento, dixesse assi: yo vos prometo que procurare, [a] o fare de manera que fulan vos dara, o vos fara tal cosa, entō ce dezimos, que tal promisson vale: porque non tan solamēte promete fecho ageno, mas el suyo mismo. E por ende si el otro non lo cumpliere tenudo seria el [b] delo cūplir, o de lo pechar, con los daños, e los menoscabos, que le viniessen por esta razon. Mas quando el prometimiento de fecho ageno, fuesse otorgado en juyzio, assi como si dixesse, prometo vos que fare a fulan estar a derecho, o que aura por firme, lo que vos judgardes sobre este pleyto o que guardara bien, o terna bien en saluo las cosas de fulan huerfano: entō ce la promisson que fuesse assi fecha, sobre qualquier destas razones, o otras semejantes dellas, sera valedera contra aquel que la fizo, maguer sea otorgada en razon de fecho ageno.

a *Que procurare* Non ergo simpliciter promittendo factū alienū, videtur promisisse quis se facturū & curaturū vt fiat: vt hic habes. & in. §. si quis aliū insti. de inutil. stipul. hodie tamen per d. l. ordi. e paresciendo. ibi. o se obligo de dar otro o de fazer (quæ videtur vera esse littera illius. l. & non q̄dicat, o que se obligo alguno de dar a otro, o fazer. nā illa littera. a. superflua videtur, & quod nō debeat esse: quia esset dicere idē q̄d dixerat. ē.) Videtur quod cum promittitur factum alienum simpliciter, teneat promissio: & quod videatur se promittere facturum & curaturum vt sic interpretetur actus, magis vt valeat. l. quotiens in stipulationibus. ff. de verbo. obliga. c. abbate Sancti Syluani. de verbo. significa. ille ergo rigor antiquus, quod ideo stipulatio facti alieni nō valeat: quia non geritur negotium inter stipulantem & promittentem: vt valere possit. vt in l. inter stipulantem. in principio. ff. de verbo. obliga. tollitur per d. l. ordina. per quam interpretatur, quē promisisse se facturum & curaturum: & ad hoc dirigitur intentio promittentis. Facit quod notat glo. in l. si apud. in glo. super parte impossibile. C. de ædili. actio. & quod notatur per glo. & Bart. in l. nemo est. ff. de duob. reis. de promittente dare librum scriptum manu alterius, quod valet stipulatio, quia non refertur ad fieri: sed ad factum perfectum. l. continuus. §. si ab eo. ff. de verbo. obliga. facit etiam, quia si promissio facti alieni firmatur iuramento, tenet promissio, quia videtur promisisse se facturum & curaturum. vt tenet Abb. in cap. ex rescripto. in fi. de iureiuran. post gl. & ibi Iaso. in l. stipulatio ista. in prin. ff. de verbo. obliga. col. 2.

Mas Aledieras [c] promissiones puedē ser en tres maneras. La primera es, quando alguno promete a otro de dar o de fazer alguna cosa, nō poniēdo y condicion, nin señalā do dia para cūplir aq̄llo q̄ promete, e esta promisiō es llamada en latin pura. E la segūda es quādo la promisson es fecha a dia señalado: e esta es llamada en latin promisio in diē: e puedese fazer aū tal prometimiētocomo este, [d] a dia q̄ se nō pueda señalar ciertamēte, comoquier q̄ aq̄l dia ha de ser en todas guisas. E esto seria como si el q̄ fiziesse la promisson, dixesse assi: yo vos prometo q̄ vos dē mis herederos, o q̄ fagā tal cosa, el dia que yo finare. [d] E como quier que tal dia, non se puede señalar ciertamente ala sazō que el faze la promisio non dicitur conditionalis: sed in diem. & probatur etiā in l. fi pupillus. §. si sub conditione. ff. de nouatio. & ibi per gloss. & aduerte: quia ex ista promisione statim oritur naturalis & ciuilis obligatio, licet effectus exactionis suspendatur in diem mortis. Ita probatur ex tex. in l. nam & si cum moriar. ff. de condi. indebi. vbi habetur: quod promissum cum moriar, si ante mortem soluatur a promittente, non potest repeti, tanquam indebitum, quod non est ex alio: nisi quia ante mortem nata erat naturalis & ciuilis obligatio, & sic erat debitum, nam alias competeret repetitio. vt in l. qui promisit. ff. eo. & ita tenet & declarat Paulus de Castr. in dicta l. nam & si cum moriar. ff. de condi. indebi. vbi & Bald. & idem Paul. in l. 1. ff. de condi. & demon. vbi etiam Ioann. de Imol. & Socin. hoc tenent. licet Barto. in l. si ita stipulatus. la grande. in segunda quæstione principali. ff. de verbo. obliga. teneat quod quando dies est incerta quando, sed certa: vt est dies mortis: dicatur obligatio condicionalis: & quod interim ante mortem non sit nata obligatio, neque actio, licet alias habeatur pro pura respectu transmissionis, & impediendæ repetitionis per dictam. l. nam & si cum moriar. communior opi. est in hoc contra Barto. & recte: nam Barto. fundat se in l. vna. C. vt actio. ab hære. & contra hære. vbi dicit esse casum quatenus text. ibi dicit incipere actiones ab hæredibus ad quod respon

b *Del que yo fiziere.* Quia ista l. loquitur in promissione facta de futuro, & non de præsenti, vt in l. si quis ita scripserit. ff. de verbo. obliga. & ideo dicit quod non tenetur nisi quando fecerit. & ideo si ante non fecerit, non tenetur ad interesse. Et ita tenet Bal. in l. si ita stipulatus fuero. §. possum. ff. de verbo. obliga. & ita tenet Abb. in cap. gemma. de sponsa. & ista dicit esse communem opinionem. Francis. de Aretio in l. si ita stipulatus fuero. §. possum. ff. de verbo. obliga. & ita tenet Iaso. in l. stipulatio ista. ff. de verbo. obliga. in princi. ff. eo. & Soci. consi. 88. circa primam q. volu. 2. sed secundum communem opi. consuluit Decius consi. 313. promisit dominus Ioānes. &c. ex cuius dictis colliges aliquas limitationes ad communem opi. cum respōdeo ad fundamenta Are tini & Socini. & etiam Abb. consi. 43. vol. 1. & aduerte quia ista l. partitæ satis vrget contra communem opinionē.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit Ioann. de Imol. & Socin in d.l.1. quod aliud est si promitto post mortem meam, quo casu substantia promissionis confertur post mortem: & per consequens tunc non oritur obligatio antea: & ita procedit dicta.l.vnica, aliud est, cum promitto: cum moriar, vel dicens per mortem meam dabo quo casu statim oritur obligatio: & vitra ea quæ in hoc adducit Ioan. de Imol. & Socinus confirmatur ex text. in l.1.§. si emancipatio. ff. de collat. bono. vbi habetur, quod relictum filio emancipato, cum pater moriatur, debet conferri per filium tanquam acquisitum patre viuente: quod tamen sibi fuerat relictum post mortem filius non tenetur conferre. Et confirmatur etiam. quia dicta decisio. d.l. vnicæ. non venit ad decidendum casum stipulationis factæ cum moriar: quia decisum fuit per. ll. antiquas vt habetur in d. ll. sed ad decisionem illius scrupulosæ dubitationis, de qua etiã in l. scrupulosa C. de contra. & commit. stipula. cum veteres assignabãt differentiam inter stipulationem factam, cum moriar, vel prid̃ quam moriar, & stipulationem post mortem, quo casu non videbatur quod posset valere stipulatio, cum eius substantia conferebatur post mortem, vbi nõ erat subiectum, in quo obligatio fundari posset, quod tamen decidit̃ per illas nouas. ll. non obstare, & sic patet q̃ non loquitur decisio illius. l. vnicæ. in stipulatione, cum moriar: de qua in veteribus. ll. iam erat cautum. Tenementi ista: quia in causa arduissima, ita in contingentia facti iam consului cum tribus aliis dominis de regio consilio, ad regis mandatum super hoc consulentibus.

¶ *Por sus manos.* Facit. l. vnica. §. ne autem. C. de cadu. tollen.

¶ *El tiempo passado.* Adde. l. itaque. & l. eum ad præsens. ff. si cert. pet. & §. conditiones. Insti. de verbo. obliga.

¶ *Fasta que se cumpla.* Adde. l. cedere diem. ff. de verbo. signifi. spes tamẽ est in conditionali stipulatione, ipsamq; transmittimus, ti prius, quã existat conditio moriamur. vt in. §. ex conditionali. Institut. de verb. oblig. quod tamẽ limita, nisi stipulatio succedat loco alterius promissionis, vel obligationis non transmissibilis: nã tunc nõ transmitteretur. vt in l.1. §. si quis sub conditione. ff. vt in possessio. legato. & l. si id quod. ff. de constitu. pecu. item limita. vt per gloss. & ibi cõmuniter docto. in l. si decem cũ petiero. ff. de verbo. oblig. in gl. 1. & si stat traditio ex contractu conditionali ante euentũ conditionis, an transeat dominium vel vsucapiendi conditio. vi. l. 2. §. si sub conditione. ff. de vsuca. pro empto. vbi Paul. de Cast. & in l. 1. ff. prodote. sed quid si conditio existat tempore, q̃ nõ est persona vere vel ficte: in qua obligatio fundetur. vi. l. post quã fin. prin. ff. vt legat. seu fide. nomicaute.

¶ *Lex. XIII.*

Qui promisit pure sine die vel loci expressione, habebit tẽpus ad solue dũ iudicis arbitrio: sed qui certo loco promisit dare vel facere non apposita die si tantõ tẽpus post promissionem est lapsum q̃d ad illum locũ possit fire: nec fuit malitiose recusans, cogitur soluere in loco vbi inuenitur cum pœnis & interesse stipulatoris: quia in loco statuto solutum nõ fuit: sed si recepit promissum, & pœnam aut interesse non petijt: non potest postea illam petere. h. d.

¶ *Ley. XIII. Fasta quanto tiempo deue ser cumplida la promission.*

OBligandose vn ome a otro de dar o fazer alguna cosa, en la primera dela tres maneras, q̃ diximos en la ley ante desta, que es llamada promisión pura: maguer non sea puesto en ella dia cierto [d] o logar, vale tal promisión. E el juez del logar deue asmar segũ su aluedrio, fasta quã to tiẽpo seria cosa guisada, para poder cũplir lo que prometio aquel q̃ se obligo. E si entendiere que tanto tiẽpo es ya passãdo de que fizo la promisión, q̃ la pudiera [e] auer cũplida si quisiesse, de ue le apremiar, que la cumpla luego, fasta tiẽpo cierto señalando vn dia cierto, que el touiere por guisado [f], a que faga lo que assi prometio. E si por auẽtura prometiesse vn ome a otro, de dar o de fazer alguna cosa en logar cierto, non señalando dia a que lo cũpliesse, si este q̃ fiziesse la promisión and ouiesse refuyendo, maliciosamente por nõ cũplir lo que auia prometido, dezimos q̃ si tanto tiempo fuesse ya passãdo, que pudiera ya ser ydo, a aql̃ logar a cũplir lo, si quisiesse, deuele apremiar el juez del logar [g] q̃ lo cũpla alli: maguer non sea fallado en aquel logar, q̃ auia prometido de lo cũplir, e no tan solamẽte es tenudo de cũplir lo q̃ prometio de dar, o de fazer. Mas aun dezimos, que deue pechar de mas desto, todos los daños [a], e los menoscabos q̃ rescibio el otro, por razon q̃ le nõ cũplio en aql̃ logar, lo q̃ le prometio. Pero si aql̃ a quiẽ fue fecha la promisiõ, rescibiesse [b] de su voluntad del otro lo q̃ auia prometido de dar, o de fazer, e entõce nõ le demandassen los daños nin los menoscabos, nin la pena q̃ fuesse puesta, nin fiziesse enmiẽte [c] de ninguna destas cosas: dẽde adelãte, non gelas podria demãdar: maguer la paga nõ fuesse fecha en el logar do era prometida de fazer.

¶ *Ley. XIIII. Como non puede ser demandada la cosa q̃ es otorgada por promission, fasta q̃ venga el dia q̃ se cumpla la condicion sobre que fue fecha.*

ADia cierto, o so condicion prometiẽdo vn ome a otro de dar o de fazer alguna cosa, non es tenudo de cũplir la promisión, fasta que venga aquel dia, o que se cumpla aquella condicion, sobre que fue fecha. E si por auentura muriesse algũo dellos, ante que se cumpliesse la condicion, o que viniesse el dia, aquel lo deueran cũplir los sus herederos [d] de aql̃ que finasie, fincã en aquella misma manera obligados, para cũplir lo que fue prometido, maguer viniesse la condicion, o el dia despues dela muerte, de qualquier dellos.

¶ *Ley. XV. Como deue ser cõplida la promissión q es fecha en razon de dar, o de pagar en Calendas cada año cosa cierta.*

CAlendas [c] son llamadas el primer dia de cada mes. E porq̃ acaesce a las vegadas, que algun ome promete a otro, de dar o de fazer alguna cosa en Calendas, non señalando quales, en tal caso como este dezimos, que se deue complir la promisión en las primeras Calendas, que vinieren despues de aquel dia que fizo el obligamiento. Otrosi dezimos, que quando promete algun ome a otro de darle cada año [f] tantos maruedis, o de fazerle tal cosa, non señalando en que fazon del año, que tal promisión fuesse fallado en aquel logar, q̃ auia prometido de lo cũplir, e no tan solamẽte es tenudo de cũplir lo q̃ prometio de dar, o de fazer. Mas aun dezimos, que deue pechar de mas desto, todos los daños [a], e los menoscabos q̃ rescibio el otro, por razon q̃ le nõ cũplio en aql̃ logar, lo q̃ le prometio. Pero si aql̃ a quiẽ fue fecha la promisiõ, rescibiesse [b] de su voluntad del otro lo q̃ auia prometido de dar, o de fazer, e entõce nõ le demandassen los daños nin los menoscabos, nin la pena q̃ fuesse puesta, nin fiziesse enmiẽte [c] de ninguna destas cosas: dẽde adelãte, non gelas podria demãdar: maguer la paga nõ fuesse fecha en el logar do era prometida de fazer.

¶ *Ley. XIIII. Como non puede ser demandada la cosa q̃ es otorgada por promission, fasta q̃ venga el dia q̃ se cumpla la condicion sobre que fue fecha.*

ADia cierto, o so condicion prometiẽdo vn ome a otro de dar o de fazer alguna cosa, non es tenudo de cũplir la promisión, fasta que venga aquel dia, o que se cumpla aquella condicion, sobre que fue fecha. E si por auentura muriesse algũo dellos, ante que se cumpliesse la condicion, o que viniesse el dia, aquel lo deueran cũplir los sus herederos [d] de aql̃ que finasie, fincã en aquella misma manera obligados, para cũplir lo que fue prometido, maguer viniesse la condicion, o el dia despues dela muerte, de qualquier dellos.

¶ *Ley. XV. Como deue ser cõplida la promissión q es fecha en razon de dar, o de pagar en Calendas cada año cosa cierta.*

CAlendas [c] son llamadas el primer dia de cada mes. E porq̃ acaesce a las vegadas, que algun ome promete a otro, de dar o de fazer alguna cosa en Calendas, non señalando quales, en tal caso como este dezimos, que se deue complir la promisión en las primeras Calendas, que vinieren despues de aquel dia que fizo el obligamiento. Otrosi dezimos, que quando promete algun ome a otro de darle cada año [f] tantos maruedis, o de fazerle tal cosa, non señalando en que fazon del año, que tal promisión

si duo supra allegato. sed tene cõmunem opinionem. & cõsonare vi detur ista. l. partitæ, quæ inquantum dicit, el juez del lugar, semper intelligit de iudice ordinario, coram quo reus potest conueniri: & quando in certo loco fuit destinata solutio, nõ inspicitur quoad forum locus, vbi fuit facta promissio, quando in tali loco promittens nõ haberet domicilium, vt dixi in l. 32. titu. 2. par. 3. vi. tex. vbi & Bar. & Ang. notant ff. de solu. & in l. 3. ff. de bonis auctoritate iudi. posfi. sed quid si reus promisit se soluturũ Hispali, & nõ soluit, an eius fide iussor poterit conueniri in loco domicilij rei principalis: Alberic. post Guielmum in l. cẽtum Capuæ. ff. de eo quod certo loco. tener, quod non: imo quod debet cõueniri in loco sui proprij domicilij, vel alio idoneo: quia alias esset dicere, quod obligaretur in tribus locis. Cum principalis tantum esset obligatus in duobus: & sic teneretur in duriorem causam, cõtra l. græce. §. illud. ff. de fideiussor. & dicit hoc probari euidenter. in d.l. centum Capuæ. in versi. neque oportebit.

5a ¶ *Los daños.* Adde l. non vtique. §. si. cum. l. sequen. ff. de eo quod certo loco. & cap. dilecti. de foro compe.

6b ¶ *Recibiesse.* Adde. l. cẽtum Capuæ. & l. si. ff. de eo q̃ certo loco. vbi vi. Bart. col. 4. & pondera verbum, de su voluntad, positum in ista l. ex hoc probatur, quod hoc inducatur ex tacita remissione. & sic q̃d recipiendo sortem, tacite videtur interesse, & pœnam remittere. & confert hoc ad quæstionem, quam ponit Bar. in d. l. si. in fine, an per protestationẽ remaneat salua petitio interesse. vi. ibi per eum, & satis probatur hic, q̃d protestatio conseruet tale ius. & quod recipiẽs sortem sine accessionibus, debitis ex mora sibi prejudicet in accessionibus. adde Barto. in l. si cui. §. 1. ff. de verborum signifi. per l. 4. C. de po. & quid si maritus (cui ex mora propter dotẽ non soluta mi iã debebantur accessiones dotis, iuxta. c. salubriter. de vsur.) recipit dotẽ sine istis accessionibus, an sibi præiudicet, vt illas amplius nõ possit petere? vide Baldum notanter in l. sin. §. 1. col. 2. versi. aduerte. ff. de iure dotium. & cõcludere videtur post Petrũ, quod sublato principali, ista incrementa peti non possint: quia veniunt iudicis officio mercenario. super quo non potest per se fundari iudicium. l. si in iudicio. ff. de exceptio. rei iudica. & ibi subdit Bald. nota verbum, quod quando lex disponit circa accessoria, non censetur inducere obligationem: sed iudicis officium. allegat. dicta. l. 1. coniuncta. d.l. centum Capuæ. ff. de eo quod certo loco. & de recipiente dotem sine pœna, alias ex mora incurla, quod sibi prejudicet in pœna. vide Soci. cons. 18. vol. 1. col. 2. & 3. incipit, prosequendo ordinem. Item si dominus. post annum & diem, in quo vassallus tenetur petere investituram ab hærede domini recipiat vassallum ad obedientiã videtur remisisse ingratitudinem moræ, si contrarium non fuerit protestatus, vel iusto errore ignoranter faceret, secũ Bal. post. gl. in c. 1. in prin. col. 2. quo tempore miles. Adde quod notat Bal. in. §. firmiter. de prohi. feu. aliena. per Frederi. de vassallo mittente loco sui milites non acceptabilem: quod tamen si dominus eum acceptauit, fit iuri satisfactum. argum. l. sed & si fit susceperit. ff. de iudi. & l. qui satisdare. ff. qui satisdare cogan. & de recipiente rem deteriorat am, an præiudicet sibi in extimatione deteriorationis. vi. glo. in l. & elegãter, §. non solum. ff. de dolo. & per Bar. notabiliter in l. qui sibi. §. qui stichum. ff. de solutio. & per Bal. in. 4. consti. ff. vete. §. si. verficu. item nota. vbi de recipiente rem deteriorat am de nocte.

¶ *Enmiente.* Facit quia si protestaretur in cõtrarium, posset adhuc petere accessiones. vi. quæ dixi supra in gl. precedẽ.

¶ *Lex. XIIII.*

Licet promissor non teneatur ante diei euentum vel conditionis existentiam stipulatori, si tamen conditio implectur aliquo eorum mortuo tenentur hæredes: sicut & ipse si viueret. h. d.

¶ *Herederos.* Trãsmittitur stipulatio contra hæredes, & in hæredes: siue in dando siue in faciendo consistat. l. veteris. C. de contrahen. & commi. stipul. & adde §. cum quis. Instit. de inutil. stipul.

¶ *Lex. XV.*

Si promissi soluere in Calendis intelligitur de primis proximis futuris: & si promitto soluere quolibet anno, intelligitur in fine anni: sed si promitto omnibus annis: intelligitur in principio cuiuslibet anni. Item si stipulatio incipit a promissione præcedẽti fine dicẽ pœna promissa si contra fecerit: committitur pœna quando in iudicio petitur: & potui implere nec impleui: sed si stipulatio incepit a præcedenti conditione non committitur pœna nisi post mortẽ meã vel quando desinit posse dari vel fieri: vt quia res promissa perditur, moritur vel destruitur. h. d.

¶ *Calendas.* Greci Calendis carent vnde formatum fuit prouerbium ab Augusto Cæsare. ad Calendas Græcas ad significandũ, nunquã futurum. vi. per Iaso. in l. centissimis. in prin. ff. de verbo. oblig. vide Eras. in Apoh. Chil. 1. centu. 5. in Adag. 84.

¶ *Darle cada año.* Approbat opi. glo. in. §. qui hoc anno. Insti. de inutil. stipul. vbi Ioannes Faber aliter dicebat. aliter etiam dicebat Bar. & Alber. & alij in l. qui hoc anno. ff. de verborum obligationibus. vbi dicunt, quod quando sunt faciendæ plures præstationes, & temp us adijcitur causa multiplicandæ obligationis, quod est quando apponitur in tẽpore obligationis: tunc quælibet præstatio debeat fieri in principio anni, tam in contractibus, quam in vltimis voluntatibus, quando enim vna præstatio tantum est fienda, vt si promitto decem hoc anno: tunc quia tempus censetur appositum causa differendæ solutionis, & sic fauore debitoris debetur in fine anni: quãdo vero tempus apponitur causa multiplicandę obligationis, tunc videtur apponi fauore creditoris, seu stipulatoris: & sic præstari debet in principio anni, vt sic multiplicetur fauor. sed vt hic vides ista communis opinio hic reprobatur & approbatur opinio, de qua in dicta glos. vt sic distinguatur, an promittat quid annum, vel promittat quid præstandum quolibet anno. Et aduerte, quia in hoc non fuit sequuta ista. l. opinionem Azo. sed opinionem Ioan. de Bulga. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua in d.§. qui hoc anno. nam Azo. C. de contra. & commi. stipu. in summa. col. 3. vers. est differentia. nihil vult referre inter promissio nē annuam, vel singuli annis. & forte ista. l. ideo elegit opinionem Ioan. & Bulg. & Accursij in d. §. qui hoc anno. quia cum exprimit de solutione fienda in quolibet anno, videtur hoc apponi causa differendæ solutionis: & sic q̄ non possit peti ante finē anni: quando vero hoc non exprimit, quia non videtur voluisse differre solutionem, debeatur in principio anni, vt favorabilius sit pœnitum ei cui promittitur.

3 a ¶ *En cada vn año.* Qui annus incipit a die promissionis, vt hic innuit. & probatur in d. l. qui hoc anno. ff. codem. in alio vero contractu, veluti si vendidisti mihi fundū, & convenit solvere pretium vsque ad annum: tunc non computabitur annus a die traditionis fur di, vt in l. Iulianus §. offerti. ff. de actio. empt. & in l. cali vbi bonus text. ff. de ture dotium. & tenet Alberi. in d. l. qui hoc anno. & vi. quæ dixi in l. 11. & 12. tit. 11. par. 4.

4 b ¶ *En todos los años.* Aduerte hic ad vulgare huius verbi annuum, & quid si non dixerat, en todos los años de su vida, sed promitto decem quoad vivet, an tunc intelligeretur de decem præstandis quolibet anno: vel de semel præstandis decem tantum: minuatim per totum tempus vitæ illius? vide Bart. cuius distinctio in hoc communiter approbatur in l. eum qui ita. §. qui ita stipulatur. versicu. quæro promittis. ff. eo. vbi distinguit referre promittatur pauperi, vel diviti. vide ibi. & an in casu in quo semel debentur possint peti simul, vel minuatim. vide Angelum, & Ioan. de Imol. & Paul. & Rapha. Cumanenses, quod semel peti possunt per illum tex. Bar. tamen tenet quod minuatim debeantur, & cum Bartol. tenet ibi Alexan. & tenet glo. in l. legatum. ff. de annuis lega. & dictum Angel. & aliorum. videtur verius & æquius. & nota ex ista l. quod idem fit dicere promitto quod dari omnibus annis vitæ tuæ, quod promitto singulis annis vitæ tuæ: quod bene nota ad dictum Bar. in dicto. §. quinta stipulatur.

5 c ¶ *Despues.* Ortum habuit a l. ita stipulatus. ff. de verborum oblig.

6 d ¶ *La pena.* Caute dicit, la pena: nam ipsum principale promissum stare posset peti. vt in l. 13. in princ. & ibi dixi supra eo.

7 e ¶ *Demandado en juyzio.* Idem dic, si alias per interpellationem extrajudicialem constitueretur in mora secundum Bart. & docto. magis cōmuniter in l. ita stipulatus. 9. & 10. col. ff. eodem. & idem Bart. in l. si pacto quo pœnam. C. de pactis. & in l. nuda. C. de contrahen. stipul. Litis tamen contestatio secundum eum operabitur, quod impurgabiliter mora committatur. Aduerte tamen quia ista l. videtur exigere, quod lis contestetur super prima pactione, vt possit agi ex pœnali stipulatione: sed adhuc tene, quod dixi quia casus litis contestationis hic expressus per quem constituitur in mora, non excludit alios modos, per quos in mera constituatur: & pœna peti possit maxime hodie, de iure regni. d. l. parendo quæ facit cessare opiniones, quæ erant in dicta d. nuda. vbi glo. & Bart. & per Iaso. in dicta l. ita stipulatus. 13. & 14. colū. An autem ista stipulatio pœnalis nouer primam obligationem, est difficilis quæstio. in qua variæ sunt opiniones super intellectu. l. obligationum fere. §. fi. ff. de actio. & obliga. & l. prædia. ff. de actio. empti. vid. per Bartolom. in dicta lege, ita stipulatus ab 11. vsque ad 15. colum. & per Alberi. 15. & 16. colum. & per Iaso. a. 15. vsque ad finē. & opinio Bartol. ibi est magis communis, secundum Iaso. ibi. colum. 16. Et d. l. nouus recopil.

la fin dela ley ante desta, que se puede alongar, en todo el tiempo de la vida, de aquel q̄ faze el prometimiēto. Pero casos ya que non seria assi. El primero es, quando la promissiō se faze de vna cosa a dos o mes, a cada vno dellos apartadamente en vna manera: como si dixesse el vno, si non diere a fulan tal mi viña, prometo que la de a ti: e dixesse esso mismo al otro despues, que si non diere a fulan tal mi viña, prometo que la de a ti: ca si alguno dellos le demandare en juyzio aquella cosa quel prometio, deue gela dar. E maguer el otro le quisiesse mouer pleyto sobre ella non es tenudo el que la assi prometio de responder le. Mas ante dezimos, que la deue dar en todas guisas a aquel que primeramente[g] comenco el pleyto sobre ella, por demanda e por respuesta. E el segundo caso es, si vn ome entrasse fiador a otro, diziendo assi: Si fulan non vos diere tantos marauedis, prometo que vos los dare yo. Ca si aquel que rescibe promissiō demandare en juyzio al debdor quel pague a aquellos marauedis. E non gelos quiso pagar, de alli adelante, sera obligado el fiador por la promissiō que fizo, e deue los luego pagar. El tercero caso es, si alguno dize assi en su testamento[h], si mio heredero non diere a fulan tal heredad mia, o tal cosa: mando que le peche tantos marauedis, o que le de tal cosa. Ca si el heredero: despues de muerte del fazedor del testamento, puede dar aq̄lla cosa, e nō la dio, d'alli adelāte puedele el otro demandar por juyzio q̄ gela de, o quel peche la pena, q̄ fue puesta sobre ella. El quarto caso es, si alguno ome dize en su testamēto[a], si fulan mio sieruo, no fuere a tal logar, o non fiziere tal cosa, mādo q̄ sea libre, ca luego q̄ aq̄l sieruo pudiera[b] fazer aquella cosa, que le defendio, e non la quiso fazer finca libre.

¶ *Ley. XVII. Del prometimiento que es fecho so condicion e a dia señalado.*

1 c ¶ *El dar.* Ortum habet a lege in illa. ff. eo dem. & intellige, q̄n dies est adiecta conditioni validæ dependenti a facto promissoris. vt in dicta. l. in illa. in prin. si enim apponeretur facto negatiuo, & conditionali alterius tertij, tunc statim q̄d non potest fieri cedit dies. vt in l. hoc iure. ff. eod. & ista fuit opinio Ioan. relata per glo. in d. l. hoc iure. quæ cōmuniter ibi approbatur per docto. Sed aduerte quia hæc l. nisi in hoc distinguens: videtur approbare opi. Azon. de qua etiam per gl. in d. l. hoc iure. & ponit Azo. C. de cōtra. stipul. in summa. col. pe. versi. vbi etiā in stipulatione, cuius resolutio est, q̄ siue implenum conditionis dependeat a facto promissoris, siue a facto tertij, seu alias: adhuc debeat expectari dies, quādo simul fuit appositus cum conditione, seu fuit apposita conditio & dies in promissione: licet enim secundum eum deficiente cōditione statim possit agi ante diem: tamen obstabit exceptio de æquitate: quia stipulatio continebat diem, & huic opinioni adhærere videtur ista l. vt patet ex eius verbis. id o tene menti eam, & est rationabilis ista promissio: quia dies semper in dubio videtur appositus fauore promissoris, & causa differendi solutionem. vnde licet conditio existat ante diem, sperari debet dies appositus fuore promissoris. & ita videtur tenendū per istā. l. siue dies adiiciatur dispositioni siue cōditioni & siue cōditio depēdeat ex facto, promissoris, siue ex facto alterius vel ex viribus fortunę quicquid in contrariū distinguendo dixerit Bar. in l. ita stipulatus. col. antepen. versi. 4. circa prædicta. ff. de verbo. obli. ad limitationes tū huius. l. & istius materię. vi. Bar. & doct in l. insulam. ff. de verb. oblig. vbi Bar. distinguit inter pœnam legalem & conuentionalem. & allegat tex. in c. commissa. de ele. lib. 6. q̄ distinctio videtur confundi per tex. in d. l. in illa. in princi. vbi est stipulatio conuentionalis de dandis decem si intra tertium stichum non dederit. & tex. decidit quod adhuc debet expectari dies.

2 d ¶ *Si non entregares.* Cū dicitur affirmative si digito cœlum tetigeris conditio ista impossibilis vitiat contractum: & promissor non obligatur, vt in l. impossibilis. ff. de verbo. oblig. & insti. de inutil. stipu. §. si impossibilis. cum vero ponitur negatiue, vt in ista. l. quia tūc est conditio necessaria non vitiat contractum, & promissor remanet obligatus. vt in l. in illa. secundo reipon. ff. de verbo. oblig. quæ cōcordat cum ista.

¶ *Ley. XVII.*

a Die & conditione in promissione apposita existente conditione expectatur[f] dies. Item promittens sub conditione omnino extitura: vt si cœlum digito non tetigeris, vel simili: statim est obligatus. h. d.

b Ponit casus fallentiæ ad regulam de qua supra. l. proxima. de stipulatione quæ incipit a præcedenti conditione. h. d. Ortum habet a l. si Titius. ff. de verb. oblig. & a. l. adeiussor. §. fi. ff. de fideiuss. & a. l. 1. §. item si ita. ff. ad l. Falci. & a. l. ita stipulatus. versi. sabinus. ff. de verb. oblig. & a. l. libertas. §. 1. ff. de manu. test.

c *Casas.* Sumpta est hæc l. ex dictis Azo. C. de contrahen. & cōmit. stipul. in summa. col. pen. in prin. versi. sed excipitur. & a gl. in l. ita stipulatus. in verbo. spondes. ff. de verbo. oblig.

d *Primeramente.* Ortum habet a l. si Titius. ff. de verborum obligationibus. inimica est iuribus perplexitas, vt patet in iudicijs. l. per minorem. ibi notatur. ff. de iudic. Bald. in l. cum Papinianus. col. 1. C. de senten. & interlo. omni. iudicum. Item vitiat institutionem. l. si Titius. ff. de condi. instituto. eo. quia testator voluit facere perplexitatē: si tamen perplexitas contingeret præter voluntatem testatoris, tūc non vitiaret. l. qui quadringenta. in princip. & ibi Bart. & Pau. de Castr. ff. ad legem Falci.

e *En su testamento.* Speciale est in testamentis, vt hic & in l. 1. §. item si ita. ff. ad l. Falci. & in l. ita stipulatus. versicu. sabinus. col. 7. ff. de verborum obliga.

f *Dies.* Non tenet si dixerit, si digito cœlum tetigeris, quia tunc statim est obligatus. vt in l. ita stipulatus. 2. quæstio. principali. ff. de verborum oblig. & extēde & limita ista regula. quod dies expressa interpelleret, & constituat promissorem vel debitorem in mora. vt per Iaso. in l. si ex legati causa. 3. & 4. colu. ff. de verbo. obliga. sed an conditionis euentus constituat debitorem in mora. vide Bar. in dicta l. ita stipulatus. ff. eod. vbi in antepenul. col. tenet quod non.

g *Sin culpa.* Vt si occidit seruum promissum vel neglexit infirmum l. si seruum. in prin. ff. de verborum obligatio. & vid. per Bartol. ibi circa hoc quando non curauit infirmum.

h *Dixesse.* Etiam extrajudicialiter. vt notat glo. in l. qui romæ. §. cohæredes. ff. de verborum obligationibus. nisi peteretur id quod lis fit per officium iudicis est debitum: quia tunc deberet interpellari in iudicio. vt in l. cum postulasset. in prin. & ibi Bar. ff. de dam. infect. vide Iaso. in dicta l. si ex legati causa. antepen. & penul. colum. vbi etiam ponit alias tres limitationes.

i *Fazer.* Habes hic, quod difficultas excusat debitorē speciei a mora. idem habetur in lege, quod te mihi. vbi vide Bart. pen. col. ff. si cert. peta. Adde etiam l. cum seruus. & l. cum res. in princ. ff. de lega. 1. & vide etiam per Bart. in l. continuus. §. illud. col. fin. ff. de verborum obligationibus. similiter etiam difficultas excusat debitorem facit a mora. vt in l. si vehenda. §. si cum ea. versi. idem iuris. ff. ad l. Rhodiam de iactu. & tenent omnes Doctores in dicta. l. quod te mihi. Sed an excuset debitorem quantitatis? sunt diuersæ opiniones, de quibus vide per Alexand. in dicta l. quod te. & difficultas nascitur propter textum in l. ad diem. ff. de verborū obligationibus. & per textū in

4 a ¶ *En su testamento.* Speciale est in testamentis, vt hic, & in l. 1. §. item si ita. ff. ad l. Falci. & in l. ita stipulatus. ver. Sabinus. & ibi Bar. col. 7. ff. de verbo. obliga.

5 b ¶ *Pudiera.* Adde l. libertas. §. 1. ff. de manu. testa. & est speciale libertatis fauore. ad de etiam quod fauore, &c. prosequere hos libertatis fauores. vt dixi in l. 4. ti. 5. parti. 3.

¶ *Lex. XVII.*

a Die & conditione in promissione apposita existente conditione expectatur[f] dies. Item promittens sub conditione omnino extitura: vt si cœlum digito non tetigeris, vel simili: statim est obligatus. h. d.

1 c ¶ *El dar.* Ortum habet a lege in illa. ff. eo dem. & intellige, q̄n dies est adiecta conditioni validæ dependenti a facto promissoris. vt in dicta. l. in illa. in prin. si enim apponeretur facto negatiuo, & conditionali alterius tertij, tunc statim q̄d non potest fieri cedit dies. vt in l. hoc iure. ff. eod. & ista fuit opinio Ioan. relata per glo. in d. l. hoc iure. quæ cōmuniter ibi approbatur per docto. Sed aduerte quia hæc l. nisi in hoc distinguens: videtur approbare opi. Azon. de qua etiam per gl. in d. l. hoc iure. & ponit Azo. C. de cōtra. stipul. in summa. col. pe. versi. vbi etiā in stipulatione, cuius resolutio est, q̄ siue implenum conditionis dependeat a facto promissoris, siue a facto tertij, seu alias: adhuc debeat expectari dies, quādo simul fuit appositus cum conditione, seu fuit apposita conditio & dies in promissione: licet enim secundum eum deficiente cōditione statim possit agi ante diem: tamen obstabit exceptio de æquitate: quia stipulatio continebat diem, & huic opinioni adhærere videtur ista l. vt patet ex eius verbis. id o tene menti eam, & est rationabilis ista promissio: quia dies semper in dubio videtur appositus fauore promissoris, & causa differendi solutionem. vnde licet conditio existat ante diem, sperari debet dies appositus fuore promissoris. & ita videtur tenendū per istā. l. siue dies adiiciatur dispositioni siue cōditioni & siue cōditio depēdeat ex facto, promissoris, siue ex facto alterius vel ex viribus fortunę quicquid in contrariū distinguendo dixerit Bar. in l. ita stipulatus. col. antepen. versi. 4. circa prædicta. ff. de verbo. obli. ad limitationes tū huius. l. & istius materię. vi. Bar. & doct in l. insulam. ff. de verb. oblig. vbi Bar. distinguit inter pœnam legalem & conuentionalem. & allegat tex. in c. commissa. de ele. lib. 6. q̄ distinctio videtur confundi per tex. in d. l. in illa. in princi. vbi est stipulatio conuentionalis de dandis decem si intra tertium stichum non dederit. & tex. decidit quod adhuc debet expectari dies.

2 d ¶ *Si non entregares.* Cū dicitur affirmative si digito cœlum tetigeris conditio ista impossibilis vitiat contractum: & promissor non obligatur, vt in l. impossibilis. ff. de verbo. oblig. & insti. de inutil. stipu. §. si impossibilis. cum vero ponitur negatiue, vt in ista. l. quia tūc est conditio necessaria non vitiat contractum, & promissor remanet obligatus. vt in l. in illa. secundo reipon. ff. de verbo. oblig. quæ cōcordat cum ista.

¶ *Finca.* Nam qui promittit sub conditione, quæ omnimodo extitura est: pure videtur promittere. l. si pupillus. §. si sub cōditione. ff. de nouatio. l. cedere diem. ff. de verbo. signific. & d. l. in illa. 2. respon.

¶ *Lex. XVIII.*

Si res promissa ante dies euentum sine culpa promissoris moritur liberatur promissor, sed si post mortis urtenetur ad eius æstimationem si vero promissa fuit sine die & antequā stipulator eā petat moriatur, liberatur promissor, si post, tenetur ad promissionem. h. d.

F ¶ *Cosa señalada.* Hoc dicit: quia secus esset si promitteretur genus. vt in l. in ratione. §. ineertæ. ff. ad l. Falc. vel si promitteretur quāritas. vt in l. incēdiū. C. si cert. peta. si tū debeatur genus respectu certæ & determinatę speciei, tunc re perempta aī moram extinguitur obligatio generis. vt in l. in naue saupheli. ff. eo. & idem si debeatur genus sed species est in solutione. facit. l. electio. §. secūdo. & l. pen. ff. de noxa. notat gl. magna circa medium in l. 2. C. de reiscindendi. & tenet etiam Angel. in l. sed si ex stipulatione. ff. de verborum obliga.

g ¶ *A dia cierto.* Qui interpellat sine interpellatione hominis. vt in l. magnam. C. de contra. stipul. & dicam in l. 8. tit. 14. infra eod. parti. quid si dies esset incerta. vide per Barto. & Docto. in l. ita stipulatus 2. quæstio. principali. ff. de verborum oblig. & extēde & limita ista regu. quod dies expressa interpelleret, & constituat promissorem vel debitorem in mora. vt per Iaso. in l. si ex legati causa. 3. & 4. colu. ff. de verbo. obliga. sed an conditionis euentus constituat debitorem in mora. vide Bar. in dicta l. ita stipulatus. ff. eod. vbi in antepenul. col. tenet quod non.

h ¶ *Sin culpa.* Vt si occidit seruum promissum vel neglexit infirmum l. si seruum. in prin. ff. de verborum obligatio. & vid. per Bartol. ibi circa hoc quando non curauit infirmum.

i ¶ *Dixesse.* Etiam extrajudicialiter. vt notat glo. in l. qui romæ. §. cohæredes. ff. de verborum obligationibus. nisi peteretur id quod lis fit per officium iudicis est debitum: quia tunc deberet interpellari in iudicio. vt in l. cum postulasset. in prin. & ibi Bar. ff. de dam. infect. vide Iaso. in dicta l. si ex legati causa. antepen. & penul. colum. vbi etiam ponit alias tres limitationes.

k ¶ *Fazer.* Habes hic, quod difficultas excusat debitorē speciei a mora. idem habetur in lege, quod te mihi. vbi vide Bart. pen. col. ff. si cert. peta. Adde etiam l. cum seruus. & l. cum res. in princ. ff. de lega. 1. & vide etiam per Bart. in l. continuus. §. illud. col. fin. ff. de verborum obligationibus. similiter etiam difficultas excusat debitorem facit a mora. vt in l. si vehenda. §. si cum ea. versi. idem iuris. ff. ad l. Rhodiam de iactu. & tenent omnes Doctores in dicta. l. quod te mihi. Sed an excuset debitorem quantitatis? sunt diuersæ opiniones, de quibus vide per Alexand. in dicta l. quod te. & difficultas nascitur propter textum in l. ad diem. ff. de verborū obligationibus. & per textū in

Universidad de Deusto
Biblioteca

can. significante. de regno. mihi sæpe placet in hoc quod dicit Io. de Imol. in d. illud. col. si quis debitor quantitatis fecit quantum potuit. vt solueret vel expleret id quod tenebatur, quod tunc casus superueniens bene excusat. nam a mora per tex. quē ipse allegat in d. regni. intelligitur, saltim quando impedimentum esset illatum ab eo contra quē debitor non posset habere regressum. vt declarat Abb. in c. breui. de iure iurā. & in hoc videtur residere Alex. in d. l. quē vult. q. si a iustis causa, vel impedimento superuenit difficultas excusat debitorem etiam quātitatis. Et idem vult ibi Decius in fine. vid. per eos. latius ibi. Ioā etiā mentio notabile dictū Ioā. de Imol. in d. illud. qđ in casibus quo difficultas excusaret a mora debet intelligi quando difficultas est tanta, quod assimilatur casui fortuito. vt in l. quotiens. ff. in potestate. ff. de noxa. alias secundum eum non excusaret per textū in l. si seruum. in princ. ff. de verborū oblig. & adde quæ dicā infra eodem. l. 37.

6 a ¶ *Vn ante.* Adde l. si ex legati causa. ff. eodem.

¶ *Lex.* XIX.

Tenetur promissor si rem promissam insuste occidat. secus si iuste vt si seruum cum vxore vel filia coeuntem reperiat. h.d.

1 b ¶ *Mataſſe.* Adde d. l. si ex legati causa. & quid si seruum promissum mutuum mitteret. vid. l. in seruum stichum. & ibi Barto. ff. eod.

2 c ¶ *Con derecho.* Vide. l. 6. titu. 22. & quæ ibi dixi. par. 4.

¶ *Lex* XX.

Fit stipulatio de qualibet re alienabili siue exter siue non: si speratur exire: vt fructus nondum nati quos nō tenetur dare promissor antequam dari possint; & si non nascantur est liberatus nisi eius dolo natu non fuerit. h.d.

1 d ¶ *En poder.* Hoc dicit propter ea quæ habentur. Insti. de inutil. stipul. in prin. & tradit Azo. C. eo. in summa. col. 1. versi. item nulla est stipulatio ratione rerum. & infra duabus ll. proxime sequen.

2 e ¶ *Que naſcera.* Valet ergo promissio partus vel fructuum nascituro rū ex tali fundo, vt hic, & in l. interdum. in princ. & in l. inter stipulā tem. §. sacram. ff. eo. & l. debitor. §. verisimile. ff. de contrahen. empt. & quis debeat colligere fructus cum nascentur an creditor vel debitor, & sic cuius expensis colliges ex notatis per Barto. in l. fundi Tebatiani. ff. de vsufruct. lega.

3 f ¶ *Entl eſtado.* Si ergo velleret dare fructum immaturum non audiretur. arg. in l. si seruus seruum. §. si oliuam. ff. ad l. Aquiliam. nisi essent tales fructus qui vtiliores essent immaturi. vt in l. in fructu. ff. de vsufruct. lega. In hoc tamen attendenda est cōsuetudo in separandis fructibus. vt tradit Bald. in l. si pater. C. de vsufructu. quid si velle dare partum ancillæ, vel partus animalium nondū ablactatos, videtur quod sufficiat dare statim cum nascuntur. vt in dicta l. inter. tū. in prin. & d. §. sacram & l. si debitor. §. 1. ff. de cōtrahen. emp. & quia iniquum esse videtur promissorem esse procuratorem creditoris, & sic compelli pascere agnos per aliquot menses, & ablactare puerum natum ex ancilla. argumen. l. postulante. §. si. ff. ad Trebel. l. Fideicōmissa. §. si rem. ff. de lega. 3. & l. nulli militarium. C. de erog. milit. anno. lib. 12. satis tamen videtur de iure, quod hœdulus vel agniculus per aliquod tempus debeat esse apud matrē ne solutum nimis matura præstatione priuet. l. si seruus in fi. & l. si solutus. ff. de soluto. l. stipulatio ista. §. inter certam. vbi vigl. ff. de verb. oblig. hæc tradit Oldral. in materia solutionis decimæ animalium cōsil. 236. circa propositam. Debet etiam seruus ablactari a matre quousque reperiat creditor nutricem, vel saltim expensis creditoris, & satis facit ista. l. dum dicit, en el estado que se puede dar.

4 g ¶ *Non ſalieſſe.* Intellige de fructibus illius anni in quo promissio facta fuit, quia si illo anno non nascuntur debitor liberatur, neque debent dari sibi fructus alterius anni. l. neque emptio. ff. de contrahen. emptio. l. prima. in fine. ff. de condi. & demonstra. ita declarat Barto. & alij communiter in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. eodem. col. pen. & hoc quando non promittitur certa quantitas fructuum, nam si certa quantitas promitteretur aliud esset. vt in d. §. sacram. & ibi Bart. qui in hoc distinguit cuius distinctionem vide.

h ¶ *Malicioſamente.* Adde dictam. l. neque emptio. ff. de cōtrahen. empt. 5
& d. l. inter stipulantem. §. sacram.

¶ *Lex.* XXI.

Super re quæ nunquam fuit, nec erit vel super re mortua: aut super impossibili stipulatio concepta: vt si promitto tibi dare solē. inutilis est. hoc dicit.

i ¶ *Que nunca fue.* Vt hippocentaurum vel hyrcoceruum quæ esse nō possunt. vt Insti. de inutil. stipul. in prin. nunquam enim animali visum est de equa & tauro vel de taura, & equo. vt dicit Azo. C. de cōtrahen. stipula in summa. col. 1. aliter vero dicit. B. Ysidorus lib. 11. etymolog. capit. de portentis. ad finem. & refert eum Ioann. Fab. in princ. Insti. de inutil. stipu. quod certaurus est homo equo mixtus, & nunquam fuit in rerum natura, sed dictum fuit hic ex quadam imaginatione, qui. thessalorum equites currentes in bello videbantur f cere vnum corpus. & idem dicit de Syrena maris & Scylla omnia hæc fuisse conficta.

k ¶ *Monte de oro.* Vide quæ dixi in l. fina. titu. 4. parti. 4. 2

de alguna sierua, o el fruto de algunos ganados, o de otra cosa semejante destas. Ca maguer non sea nascida, aun qualquier destas cosas sobredichas, quā lo fazen la promission sobre ella, porque puede ser que nascera c vale la promission, e es tenudo de la complir el que la faze. Luego que fuere aquel fruto, o el parto de aquella sierua en el estado f que se pueda dar. Pero si fruto, nin parto, non saliesse g de aquella cosa que señalo, sobre que fizo la promisiō entonce non seria tenudo de la cūplir. Fueras ende, si el fiziesse algūa cosa maliciosamente h, porque non nasciesse. Ca entonce tenudo seria de la pechar por el engaño que fizo.

¶ *Ley.* XXI. *De quales cosas nō puede ser fecha promissiōn.*

PRomisiones fazen los omes entre si q̄ non son valederas. E esto seria como si vn ome prometiesse a otro de dar, o de fazer tal cosa, que nunca fue i nin es, nin sera. Otrosi dezimos, que si vn ome prometiesse a otro de dar, o de fazer tal cosa, que non pudiesse ser, segund natura nin segun fecho de ome, como si dixesse dar te he el sol, o la luna, o fazer te he vn monte de óro k tal promission,

3 a ¶ *Tamuerta.* Limita vt in l. inter stipulantem. §. stichum. ff. eod.

¶ *Lex.* XXII.

a Est inutilis stipulatio super re sacra vel religiosa seu libero homine dādo etiā si postea desinat esse sacra vt religiosa, aut de libero seruus efficiatur. Idē si iudeus vt Sarracenus seruus Christiani stipuletur, nec etiam pœna inhoc apposita tenet: sed e conuerso fiet a iudeo christianus seruum Christianū stipuletur. h.d.

1 b ¶ *De dar.* Cautē ponit dare nā si promitteret tradere teneret stipulatio secūdum glo. in §. 1. inst. de inutil. stipu. vbi etiā Ioan Fab. aliter dicit, scilicet, quod si talis stipulatio inter ponatur super rebus ex causa nō lucrativa q̄ stipulator ignorans potest agere ne decipiatur sed vbi ex causa lucrativa ne que sic potest agere.

2 c ¶ *A tal eſtado.* Adde. d. l. inter stipulātem. §. sacram. ff. eod. & §. 1. insti. de inuiti. stipu. & facit q̄ si tempore depositionis testis erat inhabilis non cōualescit eius dictū licet postea fiat habilis vel idoneus tenet. Bal. in l. seruos. C. de testi. sic & ea, quæ fiunt ab excommunicato non reintegrantur eo absoluto. Bal. per tex. ibi in l. ex libera. C. de suis & legit. hæred. vbi & vide an testamentū vsurarij manifesti reconualescat per cautionem ex interuallo præstitam. sic & irritum matrimonium non reconualescit, licet cesset impedimentum. Bal ibidem per dict. l. ex libera. vbi bonus casus facit etiam ad quæstionem, an si filius antequam esset hæres patris liberauit debitorem paternum & postea hæres extitit, an liberatio conualescat. de qua quæstione vide per Barto. in l. si filius. ff. de solutio. & vide in materia aliqua notabilia dicta Abb. in cap. cum ex officij. de præscriptio. colum. penult. & fin.

Ad tit. C. ne cristi. man. cip. & parti. 4. tit. 21. l. 8

3 d ¶ *Por ſierua.* Adde. l. vnicam. C. ne Christia. manci, &c. & per gl. & doct. in l. multum interest. ff. de verbo. oblig. & l. 8. tit. 21. parti. 4.

¶ *Lex.* XXIII.

Si quis promisit seruum Stichum eum duos haberet Stichos, aut promisit alternatiue ipse eliget quem illorum soluat, sed vno mortuo tenetur soluere superuenientem. h.d.

1 e ¶ *Eſcogencia.* Adde. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. & leg. qui ex pluribus. ff. eod. & glo. in. §. si de alia re. insti. de inuti. stipu. sic & in citatione equiuoca iudex potest declarare de quo sensit secūdum Bal. in l. non ignorat. in fin. C. de fruct. & litt. expen. si au. ē æquiuocatio nominis sit in imperante rescriptum, præsumitur quod sit ille qui est in possessione rescripti. cap. fi. & ibi notat Abb. 1. notabil. de rescriptis. adde etiam Bald. in additio. Ad Speculat. tit. de appellatio. colum. duodecima. versi. sed quæro. quid si generaliter. vbi dicit quod in generali citatione Titij cum duo sint Titij, ille arctatur cui est præsentata citatio si autem nō fuit præsentata alicui, qa forte facta fuit p præconē tūc dicit quod si tangit vtrumque neuter videtur citatus l. eū quē temere. ff. de iudi. si tamen vnum tantum tangeret, vt ga vnus contraxit vnus tantum deliquit ille videtur citatus cum cogitare debuit de se intellectū ex quo scit se deliquisse vel factum fecisse. nam de hoc etiam iudex sensit. vt. ff. de re iudica. l. si ex testamento. & sic in uestiga to crimine ille intelligitur poni in bāno qui merui. in bando poni. l. si qs seruū. §. si inter duos. ff. de rebus dubijs. & ita dicit Fioretiæ fuisse iudicatum adde cū dem Bal. in l. si quis seruū. §. si inter. ff. de legatis secundo. & nota bene ad ll. regni iubētes de inquē tē citari prēconē. & adde in hoc notabile. d. Bar. & declarat vt ibi per docto. in l. inter stipulantem. §. primo. in fine. ff. de verb. oblig. & ad de Bal. in l. hac consultissima. col. 2. C. qui testa. face possunt. Fe no. rec. l. 3. titu. 10. li. 4.

f ¶ *Qual quiſiere.* Adde l. stipulatus sum damam. ff. eod. & regu. in alternatiuis. de regu. iur. lib. 6. 2

g ¶ *Fincaſſe biua.* Adde. l. stichum. in principio. ff. de solutio. & ibi vide dicit in. Bart. & aduerte ad id quod dicit quod quando electio erat debitoris & ante electionē perit absq; sui culpa: quod debitor si vult potest soluere extimationem rei mortuæ, & sic non tenebitur præstare viuam per tex. an l. cum res. versi. qua ratione. ff. de legatis primo. nam ista. l. videtur velle contrarium dum dicit, tenudo seria de darle la que fincasse biua. & sic quod videatur hæc l. approbare secundam opinionem gl. positam in dict. l. stichum in principio in verb. constitutum. sed æquior videtur prima opinio cum non possit imputari culpa promissori, vt liberetur de æquitate præstando extimationem mortui. & quod sic limitetur ista lex. cætera die vt per Bartol. in dict. l. stichum. in princip.

¶ *Lex.* XXIIII.

O. & e. Vel disiunxit, & coniunxit. promittens igitur alternatiue solum vnum promittit, sed coniunctiue vtrumque. Sed si stipulatur promittis mihi equum & mulam, cum respondet promitto equum ad eum solum tenetur. h.d.

Partida. v. M

nin otra semejante della non valdria. E aun dezimos, que si vn ome prometiesse a otro de dar alguna cosa cierta, assi como cauallo, o otra cosa semejante que fuesse ya muerta a, quando fizo la promission dezimos que tal promisiō nō vale, nin es tenudo de dar aquella cosa nin otra ninguna por razon della.

¶ *Ley.* XXII. *Como las cosas sagradas e santas nō puedē ser prometidas, nin christiano puede ser prometido a ome de otra ley.*

SAgrada cosa ninsanta, nin religiosa, nin ome libre por sieruo non puede ningun ome prometer de dar b a otro. Mas la promisiō que fuesse fecha sobre alguna destas cosas, nin sobre otra semejante dellas non vale. E aun dezimos que maguer alguna destas cosas sobredichas despues que fueren prometidas, viniessen a tal estado c que pudiesse ser fecha promission della otra vez, como si fuessen fechas seglares cayendo en poder de legos, o el ome libre se tornasse sieruo por algūa ocasion, con todo esto non valdria la promisiō, pues en el tiempo que fue fecho el prometimiento sobre ellas primeramente eran de tal natura, q̄ se non podrian prometer. Otrosi dezimos que ningun Christiano non puede prometer a judio, nin a Moro nin a otro ome que non sea de nuestra ley, quel dara otro Christiano, en su poder, por sieruo d. Ca la promisiō que fuesse fecha sobre tal cosa con pena, o sin pena, non valdria, Mas si judio, o Moro prometiesse de dar a christiano otro Christiano que fuesse sieruo, o que se obligasse a pena, sobre esta razon, valdria la promisiō, e es tenudo de la cumplir.

¶ *Ley.* XXIII. *Como quando algun ome ha dos sieruos que han vn nome, e promete de dar alguno dellos, que es en su escogencia de dar qual se quisiere.*

VN nome señalado han a las vegadas dos sieruos, o mas, que son de vn señor. E acaesce que aquel cuyos son, promete a otro de dar el vno dellos, nō dādolo, e nō lo señalādo por las faciones del su cuerpo, nin por menester si lo supiesse. E quādo tal promisiō como esta fuesse fecha: dezimos, que en su escogencia e es, del que fizo la promisiō, de darle qualquier de todos aquellos, que han vn nome. E esso mismo dezimos, que seria si vn ome prometiesse a otro, diziendo assi, prometo que vos de tal cosa o tal, ca en su escogēcia es, de dar le qual quisiere f dellas, mientras que fueren biuas. Mas si muriesse la vna, estonce tenudo seria, de darle la que fincasse biua g.

¶ *Ley.* XXIIII. *De las promissiones que los omes fazen de muchas cosas ayuntadamente o con departimiento.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

l. 5 a ¶ *Do, y e, son dos letras.* Ortum habet a l. inter stipulantem. §. si stipulante. ff. eod. & a notatis per Azo. C. de inuti. stipula. in summa. & per glo. in §. præterea. insti. de inutil. stipu.

& b ¶ *Vno dellos.* Vt raque tamen res in promissione alternatiua. est in obligatione, licet vna sit in solutione. vt in l. si duo rei stipulandi. ff. eo.

3 c ¶ *Ayunta.* Et sic ad veritatẽ copulatiue requiritur quod vtrunque intercueniat. vt in l. si quis ita stipulatus fuerit. ff. de verb. obligat. & dicit Bald. in l. si. 4. notabi. C. Allenten. q̃ quando vni dispositiõi adiũguntur plura copulata requiritur concursus, sed q̃n sunt plures copulatæ dispositiones nõ requiritur cõcursus nisi mens disponentis fit in contrarium l. Generaliter. C. de instit. & substi. in princip. l. penul. C. de impube. & alijs. &c. l. Lucius §. Caio. ff. ad Trebel. & p Bart. & Bald. in l. 1. ff. de iusti. & iure. & Barto. in l. si is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub.

¶ *Ley. XXV. Si promitto tibi soluere certa die in tali ciuitate cũ sint duę eiusdẽ nominis: non intelligitur de illa ad quam nõ posset vsque ad diem præfixum ire: sed si non apponatur dies intelligitur de illa ciuitate quæ est in regno vbi promittitur. h dicit.*

1 d ¶ *Cartagena.* Ad de gl. quæ explicat in duplici Bononia in l. quotiens in stipulationibus. ff. eod.

Ey, E, son dos letras [a], que fazẽ gran departimiẽto en los pleytos, e en las promisiones que son puestas. Ca la O. departe, e desayũta las cosas que son prometidas. E esto seria como si aquel que faze la promission dixesse al otro a quien la faze, prometo de vos dar vn cauallo, o vn mulo. Ca entonce es tenudo de darle vno dellos [b] qual el quisiere e nõ mas. Esso mismo seria en todas las otras promisiones que fuessen fechas en esta manera, de qualquier cosa. E la otra letra que dizen E. ayunta [c] las cosas, que son nõbradas, en la promission. E esto seria como si dixesse vn ome a otro, prometesme de dar vn cauallo, e vna mula. Ca si el otro dixesse simplemente, prometo, vale la promisiõ en todo. Mas si el respõdiesse, que el daria la vna tan solamente, en aquello que otorga, valdria la promission, e non en la otra.

¶ *Ley. XXV. De la cosa que es prometida de dar, o de pagar en vna de las villas que ouiessen vn nome.*

Villas y ha algunas, que tal nome han las vnas como las otras E porende dezimos, que si algun ome promete de dar a otro alguna cosa, a dia cierto en lugar señalado nõbrando lo e ouiesse otra villa o lugar que fuesse assi llamado, como aquel q̃ ha nome assi como cartagena [d] en Espaũa, e otra que ha en Africa, o como carmona, que es en Espaũa, e otra que ha en Lombardia, si acaesciesse que las partes ouiesen desacuerdo entre ellos, entendiendo el vno, que la promisiõ era a cũplir en vn lugar, e el otro en el otro, si aquella villa que es mas lexos, es tan luene del lugar do fue fecha la promission, que non podria llegar [e] alla a cumplir la, el que la fizo al dia en que deuia ser cumplida. Entiende se que la deue cumplir en la otra que es mas cerca. [f] E si dia non es y señalado aque se deuiesse cumplir la promission, entiendese, que se deue cumplir en la villa, que es en el reyno, do fue fecha [g] la promisiõn.

¶ *Ley. XXVI. Como la pregunta e la respuesta que es fecha en la promission deue acordar en la cosa sobre que es fecha.*

ACordar deue la respuesta [h] cõ la pregunta, quando se faze de guisa, que aquel que promete responda en aquella manera, en q̃ es preguntado, ca de otra guisa non valdria la promisiõn. E esto seria, como si dixesse alguno, prometes me de dar, o de fazer tal cosa, e el otro respondiesse, con condicion, [i] prometo lo de fazer, si tal cosa acaesciere, ca la promisiõn, que assi fuere fecha, non valdria: fueras ende si aquel que fizo la pregunta, otorga luego [k] que le plaze, aquello que el otro respondio. E la razon, porque non valdria tal promisiõn como esta es, porq̃ en aquella manera deue responder, e sobre aquellas cosas que le pregunta: e nõ de otra guisa, nin sobre otras cosas. Mas si el que quisiere recebir la promisiõn pregunta al otro sobre cierta quantia de maruedis, como si dixesse, prometes me de dar cient maruedis, e el otro respondiesse, prometo de vos dar cincuenta, si el otro se callasse, que fizo la pregunta, que non respondiesse ninguna cosa, a lo que el otro dezia, vale la promisiõn quanto en aquellos cincuenta [l] maruedis, sobre que fizo la promisiõn. Otrosi dezimos, que si fiziesse la pregũta desta guisa, prometes me de dar cien maruedis, e el respõdiesse, prometo vos de dar ciento e cincuenta maruedis, q̃ vale la promisiõ, quãto en los cien maruedis, sobre que fizo la pregunta, e non en lo demas, si aquel que recibe la promisiõn se callo quando el otro respondio a la pregũta. Mas si respondiesse que le plazia la promisiõn, entonce vale en todo [a].

¶ *Ley. XXVII. Como vale o non la promission que es fecha sobre la cosa de que non es preguntado aquel que la fiziere.*

BEstias, e sieruos, e aues, e otras cosas semejantes, y ha, que han sus nomes señalados. E porende dezimos, que si algũ ome quisiere recebir promisiõn de otro, e dixesse assi, prometes me de dar tal sieruo, que ha nome Abdala, e el otro respondiesse, prometo, que vos de Abrahem, non vale [b] tal promisiõn como esta. Fueras ende, si aquel que faze la pregunta otorgasse luego que el otro respõdiesse a ella, quel plazia, lo q̃ respondio, ca entonce valdria la promisiõn, quanto en aquel sieruo, que nombro aquel q̃ la fizo. Esso mismo dezimos, q̃ deue ser guardado, en todas las promisiones, que fueren fechas desta guisa, sobre las otras cosas, en que non acuerda la respuesta, con la pregunta.

¶ *Ley. XXVIII. Como non vale la promission que es fecha por fuerça.*

ROr miedo, o por fuerça [c] o por engaño [d] quel fiziesse [e], prometiendo vn ome a otro, de dar o de fazer alguna cosa, maguer se obligue so cierta pena jurando [f] de cumplir, non vale la promisiõn.

¶ *Ley. XXIX. Como vale la promission que es fecha a tuerto.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea tuerto, o desaguisado, assi como si le prometiesse de matar a alguno, o de furtar, o de fazer otra cosa semejante destas, o contra natura, o contra buenas costumbres, non deue ser guardado, ante deue ser desatado, e desfecho, e el que lo fizo, deue ser apremiado, que lo desfaga, e lo desate, si pudiere. E si non pudiere, non es tenudo de lo fazer, nin de lo cumplir.

¶ *Ley. XXX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXI. Como vale la promission que es fecha a derecho, e a tuerto.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte derecho, e en parte tuerto, assi como si le prometiesse de dar cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, porque le mate a alguno, o le furte, o le faga otra cosa semejante destas, o contra natura, o contra buenas costumbres, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXIV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXVI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXVII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXVIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XXXIX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XL. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLIV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLVI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLVII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLVIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. XLIX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. L. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LIV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LVI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LVII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LVIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LIX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXIV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXVI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXVII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXVIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXIX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXIV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXVI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXVII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXVIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXIX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXIV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXV. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXVI. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXVII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXVIII. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o es de precio, non es tenudo de lo cumplir, nin de lo pagar, ca lo que es tuerto, non deue ser cumplido, nin guardado, e lo que es derecho, deue ser cumplido, e guardado.

¶ *Ley. LXXXIX. Como vale la promission que es fecha a tuerto, e a derecho.*

SI alguno faze pleyto, o juramento, o promission a otro, sobre cosa que sea en parte tuerto, e en parte derecho, assi como si le prometiesse de matar a alguno, e de darle por ello cierta quantia de maruedis, o de otra cosa, que vale, o

Universidad de Deusto
Biblioteca

de cumplir lo que promete: dezimos, q̃ non es tenudo[a], de cumplir la promissiõ, nin de pechar la pena. Pero si despues que ouiesse fecho tal promisiõn, pagasse el por si, o fiziesse lo que promete: non seyendo apremiado, dende en adelante, non podria demãdar de cabo, aquello que diesse, o que fiziesse. E esto es, porque aquel derecho, q̃ el auia por si, para non ser tenudo de fazer, nin de pechar, lo que prometio, porque la promissiõn fue fecha por miedo, o por fuerça, o por engaño, pierde lo quãdo el por si cumple de su grado[b], e sin premia, lo que prometio. Otrosi dezimos, que todo pleyto, que es fecho, contra nuestra ley[c], o contra las buenas costumbres[d], que non deue ser guardado, maguer pena, o iuramento[e] fuesse puesto en el.

¶ *Ley. XXIX. Que la promissiõn que ome fiziesse a su mayordomo, o a su despẽsero que le non demandasse el furto o el engaño que le fiziesse que non vale.*

SOndicion o prometimiento faziendo algun ome a su mayordomo, o a su despensero q̃ non le demãdasse engaño nin furto q̃ le fiziesse, dende adelante nõ valdria tal pleyto, nin tal promisiõ. Esto es porq̃ los tales pleytos, podrian dar carrera[f], a los omes de fazer mal, e non deuen ser guardados. E esto dezimos, que se fideiusso. & latissime luã. de Imol. in capitcum cõtingat. col. 18. vsq; ad fin. de iureiur. vbi prosequitur dicta Bart. in d. l. ii. quis pro eo. & intelige quod hic habetur de iuramento prestito cõtra bonos mores, q. nõtenet, vt ꝑcedat quãdo est contra bonos mores naturę, vel quasi: vt si iuretur non obedire D.o, vel Romanę Eccle siæ in spiritualibus, vel non

Ad tit. C. & ff. de pactis ll. huiusmodi.

alere filium. l. veluti. ff. de iusti. & iur. l. venia. C. de in ius vocan. l. libertas. versic. alimentorũ. ff. de operis liberto. vel si in facto esset turpe. vt in. l. iurisgentium. §. & generaliter. ff. de pactis. & in d. l. generaliter. ff. eodem, vel si iuraret aliquid cõtra imperium vel regnum, seu contra Regem. vt tradit Bal. in §. fin. colum. penul. de prohi. feu. aliena. per Frederi. Si tamen esset contra bonos mores ciuiles teneret iuramentum, vt adducit Bald. in l. pactum. colum. penul. versicu. 19. quæritur. C. de collatio. & nota quod neque statuto vel consuetudine potest firmari id quod est contra bonos mores: quia si non potest fieri per pactum neque per statutum. vide per Iasonem in l. stipulatio hoc modo concepta. §. notabili. ff. eodem.

¶ *Lex. XXIX.*

» Quietatio nõ extenditur ad ea quæ quis dolose in futurũ celauit: sed ad ea quæ in præteritum celauit duntaxat. h. d.

¶ *Buenas costumbres.* Adde. l. generaliter. cum l. sequenti. & l. stipulatio hoc modo concepta. ff. eo. & C. de inutil. stipul. l. ex eod. & instit. eo. §. quod ex turpi. & ca. fi. de pactis. & l. si stipuler. ff. de verb. obligat. 8

¶ *Pena o juramente.* Adde d. l. non dubium, & c. non est obligatorium de regu. iur. lib. 6. & vide quę late tradit Bar. in l. si quis pro eo. ff. de 9

¶ *De nunca gelos demandar.* Et sic videtur q̃ ista l. facit contra dictũ Speculatr. de accusatore. col. 7. vers. nunquid ergo clericus. vbi dicit, q̃ non tenet pactũ ne clericus prælatũ suũ de crimine cõmisso accuset: quia vt ipse dicit, turpe pactũ est, ne de crimine agatur. alleg. d. §. illud. & l. contractus. ff. de reg. iur. & c. quẽadmodũ. §. illud. autẽ, de iureiuran. potest dici q̃ dictum Specu. procedit respectu iuris publici, respectu ãt iuris priuati, seu sug ostenis teneret pactũ, vide notata in d. c. quẽ admodũ & vi. ad hoc quę notat Ang. in tra. de malefic. in verb. cõtra voluntatẽ dicti Titij.

¶ *Lex. XXX.*

» Si quãdo officialis vel negotiorum gestor dat rationẽ de gestis cõmunitati, vldo mino celat sibi aliquas res liget de sibi quiratio, nõ valet in his quę dolo se celauit quin restituat ea cũ damnis & expensis & idem in omnibus aliis rationem dare obligatis hoc dicit.

¶ *Oficio.* Ortum habet ista l. a l. tres fratres. ff. de pactis. & a l. quidam decedens. in prin. ff. de administ. tuto. & a l. Aurelio. §. Cayus. ff. de liber. lega. vbi Bart. notabiliter & a notatis per glo. in l. actione. C. de transactio.

¶ *Non vale.* Tene menti istam. l. nam. in l. tres fratres. dicitur de dolo, vtiliter replicari posse, ex ꝓbus verbis. Ang. ibi infert q̃ ginalis libe ratio. de qua i illa. l. ipso iure porrigit ad species furto subtracta. Sed quaeuetur replicationis remedio, vnde cautũ reddit aduocatũ, vt sic replicet. alias succũberet ista. l. vult, q̃ ipso iure talis liberatio nõ extendatur ad ea quę fuerunt dolo subtracta vel occultata tene menti.

¶ *En aquello que encubrio.* Non enim extenditur liberatio ad ignorata & occultata, vt hic. & in d. l. tres fratres. ff. de pactis. & in l. qui cum tutoribus. ff. de transactio. & notatur in l. Pomponius. ff. de negot. gest. & tenet Salic. in l. actione. C. de transactio.

¶ *De so vno.* Ex istis verbis & ex principio huius l. cõstat loqui legem istam quãdo fit liberatio et qui tenetur obligatiõe generali, vel vniuersali, prout etiã loquitur. d. l. tres fratres. & id. l. quidam decedens: nam si liberatio detur ei, qui tenetur actione speciali, sicuti ei qui tenetur ex aliquo cõtractu speciali, in quo venit dolus, & culpa leuis vel leuissima: tunc videtur relicta seu data omnia, ad quæ tenetur ratione doli, vel culpę, vel reliquorũ, licet teneretur adhuc actiõe reali ad restituẽdam rem, quæ erat liberantis, & penes eũ remansit, vt in l. ei cui. ff. de libera. lega. & notat Bar. in d. l. aurelio. §. Cayus. col. 2. & in l. non solũ. §. fi. eo. tit. quod intellige, nisi dolus latebat remittentem, secundũ Ang. in l. si vnus. §. illud. ff. de pactis. argum. d. l. tres fratres eo. tit. limita etiam nisi dolus cõmitteretur occasione ipsius liberationis, quia forte dixit, volo aliqua subtrahare, eo quod habeo liberationem secundum Bart. in d. §. Cayus. argu. d. l. tres fratres.

¶ *Esto otro engaño.* Bar. in d. §. Cayus. col. 2. versic. 4. quæro. intelligit hoc quando dolus fuit commissus in administrando & ipsi administrator qui dolum commisit aliquid adest. vt quia subtraxit vel reliqui reunet: vt tunc non veniat dolus in generali remissione. si vero nihil ãdest ei qui dolum commisit: tunc videtur secundum eum dolus remissus, & quod ita procedat glo. in l. actione. C. de transactio. deue entẽder, desta guisa, q̃ non vala el pleyto, nin la promisiõ en los engaños e en los furtos que pudiessen fazer despues del dia en que fue fecha la promissiõn. Mas los otros q̃ ouiessen ya fechos en ante de la promisiõ: bien se podrian quitar, por pleyto, o por postura, q̃ faga a aquel, a quié los fizo, de nũca gelos de mandar[a]. E a lo q̃ dize en esta ley, delos mayordomos, e de los despenseros, entiendese, tambien de los otros omes, q̃ tal pleyto o promisiõn fiziesen entresi, sobre qualquier fecho, que sea semejante destos.

¶ *Ley. XXX. Como la promisiõ que es fecha en razon de cuẽta que fue ꝑdada de non gela demandar otra vez que nõ vale si engaño ouiere fecho en darla.*

EFicio[b] teniẽdovn ome de señor o de cõcejo o de otro ome qualquier. Si quando le da la cuẽta, le encubre algũa cosa engañosamente, maguer el señor se faga pagado dl, por razon de aquella cuenta, e le de carta de pagamiẽto, e le prometa q̃ de alli adelante, non le demãde ningũa cosa, por razon de aquello que tuuo del, tal pleyto, ni tal promisiõn, non vale[c], quãto en aquello q̃ encubrio, [d] como quier q̃ vale en todas las otras cosas, de que dio verdadera cuẽta. Esso mismo dezimos, que deue ser guardado, en todas las otras cuẽtas, que los omes fizierẽ entresi, sobre las cosas q̃ ouiessen de so vno[e]. Ca maguer se otorgue ꝑ pagados, vnos de otros, de la cuẽta, e prometã de nunca tornar aella: si fuere sabido en verdad que el q̃ dio la cuẽta, o tuuo las cosas en guarda, encubrio algũa cosa engañosa mẽte, o fizo otro engaño[f] contra aqllos que há parte en aquella cosa: tal pleyto nin tal postura, ni promisiõn, nõ vale. Ante dezimos, que pueden demandar, que les mejore, aquel engaño q̃ les fizo cõ todos los daños e menoscabos, que vinieron por razon del. Fueras en de, si señaladamente[g] le ouiesse quitado el engaño, que ouiesse fecho.

¶ *Ley. XXXI. Como la promisiõn que es fecha de manera de vsura non vale.*

VEynte[h] marauedis, o otra quantia cierta, dando vn ome a otro, recebiendo promisiõn del, quel de treynta & idem tenet Bal. posi. la co. de Are. in l. sub prætextu. la secunda. C. de transactio. quia in primo casu adest dolus, qui habet causam permanentem, etiã tempore liberationis: vnde non videtur remissus, & idẽ vult Ange. in l. si vnus. §. illud nulla. ff. de pactis. & est tex. in l. Lucius. ff. de liber. lega. secũdo vero casu cũ nihil affuit ei q̃ dolũ cõmisit, puta quia fuit cõmissus dolus in dãnificãdo, vel deteriorando vt tũc videat dolus remissus, & ita ꝓcedit glo. cõmuniter approbata in d. l. actione. & hoc q̃n fit liberatio inter viuos, secus esset in liberatione relicta in vltima voluntate, vt ibi latius videbis per Bar. ego vero intelligo i. stud dictũ Bar. cũ loquitur de liberatiõne, seu quietatione in cõtractibus inter viuos, vt procedat, nisi de errore vel ignorantia remittentis doceretur. nã vt dixi talis liberatio ad veritatẽ liter ignorata & occultata nõ extẽdit. vt in d. l. tres fratres siue aliqd ad fit dolosũ siue non: imo & videtur ex generalitate huius l. & dum etiam infra dicit ad finem legis, seña ladamente, &c. q̃ siue ex dolo adsit doloso, siue nõ adsit, semper talis liberatio nõ porrigitur ad cõmissa per dolum, nisi expresse dolus non remittatur, & hoc siue de errore siue de ignorãtia docea tur, siue non, quod videtur æquius dictũ & verius quando aliter nõ appareret voluisse etiam talem dolum remittere. & si hoc est in vltima voluntate, vt dolus non videatur remissus, etiam quando administratori nihil adest. vt in d. l. aurelio. §. Cayus. & ibi Bart. & tenent communiter docto. in d. l. actione. C. de transactio. & in d. l. si vnus. §. illud ff. de pactis. Cur etiam nõ erit idem si liberatio fiat inter viuos quando tamen dans liberationem, non staret in meris terminis solius liberationis, sed etiam remitteret actionem sibi competentem, tunc secundum gl. in d. l. actione. in glo. fin. in fine. videretur remitti dolus de præterito, cum sine actione nemo possit experiri, & videtur probari dictũ glo. in l. si quis rationes, in fine. ff. de libera. lega. sed licet cõmuniter doctores transeant cũ illa gl. ego idem credere & si remittat actionẽ: cum nõ debeat referri ad actionem competentem ratione doli præteriti, vt satis probatur in ista. l. supra. in princi. ibi, q̃ le promete, &c. & quia tex. in d. l. si quis rationes. loquitur, quando expresse constat ex verbis q̃ voluit dolũ ꝓteritũ remittere. & dat formã quando hoc vult, quomodo debeãt concipi verba liberationis nõ vero ꝓbat. d. l. q̃ non data scientia doli, q̃ licet quis actionem remitat, q̃ ex hoc dolũ videatur remittere, imo probatur oppositũ in illa. l. si ergo non probatur, quod in remittente fuit scientia talis doli, idem erit. & ita etiam tenet Alberic. in d. l. actione. in fine.

¶ *Señaladamente.* Adde. l. si vnus. §. illud. ff. de pactis. & ibi per glos. & docto. & in l. si quis rationes. ff. de libera. lega.

¶ *Lex. XXXI.*

» Si mutuo tibi. xx. & stipulor. xxx. non valet stipulatio, nisi in. xx. qa est quodãmodo vsura. secus. si minus quã mutuau stipuler. h. d.

¶ *Veynte.* Habuit ortum a l. si tibi decem in princip. ff. de pactis. & a l. rogasti. §. si tibi. ff. si certum petatur. & a l. hactenus. §. fina. cum duobus sequent. ff. de consti pecu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 a ¶ *Manera de vsura.* Imo est recte vsura. vt in c.si. 14.q.3. quãdo eũ tatis promissio fit respectu cõtractus, vt quia, pmisit tibi plusquã mutuo fuit, recte est vsura, vt dicit Bart. in d.l.si tibi. *in princi.* ex quo inferto si in instrumẽto vẽditionis apponitur illud pactũ. & id quod plus valet de dit vel donauit, quod illa non est vera donatio, neque fit ex mera liberalitate: & habes hic, q quicq̃d pmittitur vltra sortẽ mutuanti intelligitur promissum nomine vsurarũ, vt & dicebat glo. in d.§. si tibi. qd autẽ si plus stipularetur, sub nomine interesse: seu interusurio pecuniq qua ad tẽpus caret creditor, videbatur q̃ posset, quia secũdum communẽ opinionẽ gl. & doctores etiã in mutuo, licet stipulari, & exigere iustũ: interesse eo casu & gs nõ tenet mutuare quia de suo nõ cõpellitur facere beneficiũ. c. pẽarie. 10. q̃st. 2. sed hoc debet intelligi, & limitari, quando de tali interesse stipularetur nõ ex die mutui, sed a die morę, seu post tẽpus reditti mutui appositũ: quia cum officiũ mutui sit liberale, & gratuitũ mutuãs nõ debet vẽdere vsum pecuniq: sed debet liberaliter donare saltẽ vsq; ad tẽpus: alioquin nõ esset verũ mutuũ: sed fœnus, & vsura. & in mutuo non venit interesse lucri, seu dãni: nisi post morãl. lecta. versi. non enim. ff. si certũ petat. in hac in fine. ff. de tritica. Paul. de Castr. in l. Iulianus. §. ex vendicio. ff. de actio. emp. Anto. & alij in cap. salubriter. de vsuris. Item si istud plus nomine interesse taxaretur, nõ teneret taxatio: sed probandũ est verum, & iustum interesse, quia in mutuo tanquam in materia prohibita, non statur confessionibus partium durante causa prohibitionis, & suspitionis, videlicet ante restitutionem mutui. Iiquit testamentũ. ff. de proba. l. si forte. ff. de castren si peculio. Bald. in d.l. rogasti. §. si tibi. columna secunda. Decius in cap. cum venerabilis. de excep. colum. quinta. Et aduerte q̃ per istã l. & similes potest dici, quod improbentur contractus qui fiunt per istos, qui tenent cambia stipulates, & exigẽtes interusurium de nũdinis in nundinas, & ista ratione exigentes vltra sortem, nam re vera talis contractus est mutui & nõ cambij, nec permutationis, neque ad hoc fiunt. sed tota intentio est ad lucrum vltra sortem. confert ad hoc, quod tradit Decius consi. 116. de cõtractu facto sub nomine de posita ad numerum: quia cum transferatur dominij pecuniq inde positarij. d. l. Lucius. & l. die sponsalitorũ. ff. de depo. iudicari debet, vt cõtractus mutui, cum tale deppositum efficiatur mutuum, vt in dictis iuribus. Item videtur ex ista. l. probari, quod pecunia cum consideratur formaliter, & absolute est inuendibilis, sicut enim albedo nõ potest esse alba cum sit illud quod formaliter, est albũ: ita valor seu pretium pecuniæ, nõ potest appretiari, sed est illud quo alia appretiantur, seu regula appretiãdi nõ enim cõsiderantur ista modo causa per mutationis vnius pecunię cũ alia. gratia seu ratione ipsius materiæ, & in specie archiepiscopus Flo. & Sylue. in summa. in verbo, vsura. d la. 4. d. umnant contractũ, quẽ dicũt fieri in curia romana, de clerico qui cõsequitus est beneficiũ, & habẽs soluere annatã accipit cẽtum romæ a cãpsore obligans se illa restituere in partibus vbi est beneficiatus de moneta ibi currenti, & vltra lucrũ consequens varietatem monetarũ, datur us quinque pro centenario vel sex secũdũ q̃ conueniũt plus aut minus iuxta breuitatẽ, vel prolixitatẽ tẽporis, quo est

maruedis, o quarenta por ellos: tal promission, non vale, nin es tenudo de la cumplir, el que la faze, si nõ de los veynte maruedis, que rescibio: esto es, por que es manera de vsura[a]. Mas si diesse vn ome a otro, veynte maruedis e rescibiesse promission del q̃ le diesse diez e ocho maruedis, o quãto quiera menos, de aquellos, que recibiesse, tal promission, dezimos, que vale, porque nõ ha en ella engaño de vsura: pues que rescibe menos de lo que dio.

¶ *Ley.* XXXII. *De como deue ser desatada la promission quando alguna de las partes dize que sue fecha non estando el delante.*

Maliciosamente se podriá mouer algunos omes, para desatar las promisiones que ouiessen fechas: diziendo que non eran presentes nin se acertaró en fazer las, en aquellos lugares, o dizé que fueron fechas. E porende dezimos [b], que paresciendo alguna carta, que fuesse fecha, de mano de escriuano publico, firmada con testigos, o otra carta sellada, con sello autentico: en que dixesse, que estando amas las partes presentes, prometieron el vno al otro, de dar, o de fazer, alguna cosa que sea creyda [c] tal carta, maguer el otro niegue, que non fue presente, nin fizo aquella promisi. Pero si este pudiere prouar b por tres o quatro testigos buenos e leales e verdaderos, que aquel dia que dize la carta, que fizo la promission, era a tan lueñe de aquel lugar, en que dize otrosi que fue fecha, que se non podria y acertar a fazer la en ninguna manera, deue le ser cabido. E si esto non pudiere prouar, por testigos, a bonda le, que lo prueue por otra carta, que sea fecha de mano de escriuano puplico que sea atal que se pueda aueriguar, que non fue y presente, ni se pudiera y acertar [d], en fazer aquella promission. Ca prouando vna de qualquier destas cosas, non deue ser creyda la carta, que aduzen contra el.

resituenda pecunia & fit instrumentũ de mutuo & vsura tanquã totũ sit de capitali, dicunt enim esse magnã & manifestã vsurã, & addẽ ad prædicta. c. nauiganti. in prin. de vsuris.

¶ *Lex.* XXXIII.

a Si per instrumentũ publicũ vel authenticũ ostẽdetur partes fuisse in stipulatione p̃sentes creditur ei; nec auditur, pmissor allegãs nõ fuisse p̃sentẽ ni sivel per aliud tale instrumentũ vel per tres vł quatuor bonos testes, phet die stipulatiõis in alio loco ita fuisse remotus q̃ nullo modo tunc potuit interesse. h. d.

¶ *Dezimos.* Ortũ habet a l. optimã. C. de contrahe. & comi. stipul. & §. item verborũ. Instit. de inutilistipu.

¶ *Creyda.* Statur ergo verbis enunciatiuis instrumẽti interptes cõtrahentes, vt hic in l. optimã. C. de cõtrahẽ. stipuląd lim. ta & intellige, quãdo talia verba enũciatiua sunt necessaria ad actũ, de quo agitur & eius validitatẽ, nã tunc probant, alias vero extra illũ actum etiam inter easdẽ partes nõ probãt. vt declarat Anto. in ca. illud. de præsumpt. & ibi etiã Abb. col. 3. in illa q. an per instrumentũ dotis vel donationis propter nuptias, phet, q̃ fuerit absens p totam illam diẽgl. dicit q. sic in d. l. optimã. in gl. super pte ipso die. & dicit ibi Ang. esse hoc notandũ, & le nescire alibi, qđ forte, predit q̃n non esset aliud quod repugnaret, vt veluti instrũ cantans de eius præsentia in illa ciuitate, nam tunc oporteret aliter hoc probari, si possibile esset in parte dicit p̃sentẽ fuisse, vt colligitur ex verbis huius. l.

¶ *Se pudiera acertar.* Supplex ex distãtia loci. sed an q̃ phat se fuisse absentẽ a ciuitate: tali die, an p̃sumptiue, phet, q̃ fuerit absens p totam illam diẽgl. dicit q. sic in d. l. optimã. in gl. super pte ipso die. & dicit ibi Ang. esse hoc notandũ, & le nescire alibi, qđ forte, predit q̃n non esset aliud quod repugnaret, vt veluti instrũ cantans de eius præsentia in illa ciuitate, nam tunc oporteret aliter hoc probari, si possibile esset in parte dicit p̃sentẽ fuisse, vt colligitur ex verbis huius. l.

¶ *Lex.* XXXIII.

b Non valet pactum vel cõuentio quod vnus alteri inuicem succedat: ne vnus in alterius mortem captet nisi fuerint milites bello imminẽte pacisentes: quia si vnus moriatur ibi sine filijs legitimis alter erit hæres cõuentionis vigore, & si euaserit quilibet poterit illud revocare: sed si non reuocetur succedet superuiuens iuxta conuẽtionem. hoc dicit.

¶ *Ley. XXXIII. Como la promission, o el pleyto q̃ fazen los omes entresi que hereden los vnos en los bienes de los otros non vale: saeras ende en cosas senaladas.*

a ¶ *Tod lo suyo.* Et sic secus esset si tãtum promitteretur certa pars bonorũ: post mortem quia tunc non pacisci tur: vt de futura successione: nec promittitur vt futura successio quę nõ põt deberi: nisi ex testamẽto vel ab itestatorsed iure cõtractus, ex quo statim orta est obligatio, licet exactio suspendatur ad diem mortis: hoc enim fieri potest per contractum. vt in l. si quis. argentum. §. sed si quis. C. de donatio. l. omnes. §. Lucius. ff. quę in frau. credi. l. vnica. C. vt actio ab hære. & contrahere & consuluit Oldraldus consi. 139. ad habendam aliqualem notitiam. & Io. And. in additio. ad Spec. tit. de instru. editio. §. porro. col. fi. & Alberi in l. fi. cõl. 1. versic. sed quæro pulchram. C. de pactis. & satis a contrario sensu probatur in ista. l. quæ tunc demum improbat pactum, quando fit de vniuersali successione. & tene menti. l. nouam Taurinam. l. 8. tit. 10. li. 5. fiat præsentium tãtum.

In no. rec. est

b ¶ *Non deue valer.* Quia non valet pactum futurę successionis, vt hic. & in l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. obli. & l. pactum quod dotali. C. de collatio. l. cum donationis. C. de transactio. l. hereditas. C. de pactis conuentis. l. verba gesserunt. ff. de verbo. signifi. est enim tale pactũ contra bonos mores. & ideo nõ valet l. ex eo. C. de inutil. stipul. & tale pactum non firmatur iuramento. vt notat Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta. & in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. tradit Alex. in d. l. pactum. & adde Bar. ad dictam conclusionem. consi. 208. incipit, promitto tibi & tu mihi & Alex. con. 28. vol. 3. ponderatis verbis instrumenti. & Decius con. 236. col. fi. incipit, nõ parua difficultas.

c ¶ *Ocasion.* Non ergo est sola illa ratio: quia impeditur libera testãdi facultas. & sic si daretur casus in quo ex pacto non tolleretur libera testandi facultas cum tamen militer ratio, ne detur votum captandę mortis, hac sola ratione nullum erit pactum de futura successione, vt probatur hic. & in terminis consuluit Alexan, consi. 28. vol. 3.

d ¶ *Dos.* Quid si esset vnus miles: & ita dispõeret non fauore alterius militis: sed cuiusdam paganis: dic quod adhuc procedet quod hic habetur secundum Alex. in l. pactum quod dotali. C. de pactis.

e ¶ *Caualleros.* Adde. l. licet inter priuatos. C. de pactis. an auten quod hic dispõnitur fauore militum, procederet fauore piæ causæ, vel fauore liberorum: videtur quod sic per notata per Bar. in l. tale pactũ §. fi. ff. de pactis. per c. fi. de sucesso. ab intesta. & l. hac consultissima. §. eximperfecto. C. de testa. & authẽ. ibi posita. contra Bar. tamen tenet ibi Ange. & Pau. de Cast. vi. ibi, late laso. qui defendit opi. Bar. & adde Bal. in l. fi. col. pe. C. de pactis. vbi voluit, quod pactum de succedendo fauore piæ causæ valet & interpretabitur esse testamentum. arg. d. l. licet inter priuatos. & licet Ludo. Roma. in repe. authen. simi liter. C. ad l. Falcid. col. 6. in 6. speciali pię causę inter contractus, conetur reprehendere dictum Bart. in quantum est respectu piæ causę: tamen ipse idem in eadem repetitione in vltimo speciali inter contractus. tenet opinionem Bart. quando dispositio esset inter liberos per tex. in l. fin. C. famil. hercisc. quinimo in d. 6. col. dicit quod etiam in pia causa forsasse propter auctoritatem Bar. decisio sua seruaretur in practica. & secundum istam doctri. Bart. consuluit Alex. consil 168. incipe, ponderatis. col. fi. versi. fortificantur. hanc etiam opinionem Bart. sequitur Alex. in d. l. pactum quod dotali. C. de pactis. & adde Decium in l. licet inter priuatos. eod. tit. 3. norabili.

f ¶ *En batalla.* Idem si essent in castris licet non sint in discrimine belli. secundũ Alex. in d. l. licet. in fine. Debent tn esse in actu propiquio ad beliũ, vt vult Ange. ibi & etiam Decius. & satis probatur in ista. l.

¶ *Ley.* XXXIIII. *Que pena merescen aquellos que non guardan las promissiones que fazen.*

g ¶ *Reuocar.* Valet ergo tale pactum vna vltimi iuris. ¶ *Lex.* Xxxiiii. a Si promissio ni adiecit pœna conuentionalis soluens pœnam nõ tenetur ad promissa nisi fuerit dictũ quod ad pœnam & promissa tenea tur. h. d.

h ¶ *Lo vno.* Non aperit, qđ an principale promissũ, vel pœna. & videtur q̃ pœna fit illud quod peti potest: quia promissio prima per stipulationẽ pœnalem videtur nouata, & in pœnã trãsfusa. vt in l. obligationũ fere. §. fi. ff. de actio. & obliga. l. i. in fi. ff. de pœna leg. i. §. itẽ si ita. ff. ad l. Falc. & quod, p̃ cedit q̃n promissio fuit ex causa lucratiua: tunc enim illa nouatur per stipulationẽ pœnalẽ. & ita procedit. d. l. obligationũ fere. §. fi. Si vero fuit ex causa onerosa tunc non nouatur per pœnalẽ. l. prędia. ff. de act. emp. secũm doctri. Bar. qnę vt cõiter approbata in l. ita stipulatus. col. 13. ff. de verb. obli. & sequitur ibi Alex. qui plures alios refert col. antepe. ver. item est octaua opinio. & etiam q̃n princi palis obligatio est bonæ fidei nunquã per stipulationẽ pœnalẽ videtur facta nouatio. vt in d. l. prædia. & docto. oẽs in hoc conueniũt. In d. l. ita stipulatus. & hæc intellige q̃n prima conuentio fuit obligatoria: nam si fuisset liberatoria, tunc indistincte nunquã nouatur per sequentẽ pœnalẽ. vt in l. rescriptũ. §. fi. ff. de pactis. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. super qua materia. vi. Bar. latius distinguentẽ in d. l. ita stipulatus. col. 15. & Bal. in l. 1. in duobus locis. 7. col. C. de his quæ pœnæ nomi. & tene menti, qđ in stipulatione pœnali nihil est innouatũ per l. fi. C. de noua. vt tenet Bart. in d. l. ita stipulatus. col. 14. & est cõmunis opin. Aduerte tamẽ: quia prędicta quę dixi q̃ stipulatio pœnalis nouet primã, procedunt secũm notata p̃ Bar. & Doct. in d. l. ita stipulatus. nã de iure isto partitarum ista dem stipulatio pœnalis nouat primam, si stipulator hoc eligat nam si vult potest agere actione prima, vt patet infra proxi. & ibi dicam.

i ¶ *Tan solamente.* Intellige quando pœna apponitur loco totalis interesse & totalis cessationis: secus si adponeretur loco particularis cessationis: nam tunc vtranque potest exigi, vt in l. trasecitiæ. §. de illo. ff. de actio. & obli. l. qui Romæ. §. Calimachus. ff. eo. & tenet Bart. in d. l. ita stipulatus. col. 14. in. 10. oppo. item limita & intellige nisi pœna apponatur loco contemptus: nam tunc vtrumque exigitur. vt in l. si quis rẽ. ff. de arbit. si petatur diuersis actionibus veluti res rei vẽdicatione: & pœna actione ex stipulatu: quia non paritum sententiæ arbitri, secus si agatur vno iure & actione descendente ex eadem cãputa, rẽ actione descendente ex sua arbitri & pœnam actione ex stipulatu: quia non paritũ suæ, quia tunc non posset vtranque exigere sed altero tantum debet esse cõtentus. vt in d. l. Celsus. ff. de arbi. & tenet Bar. in d. l. ita stipulatus. col. 15. in 11. oppo. & in dubio pœna vł adiecta loco interesse, & non contẽptus, secundũ Io. And. in regu. bona fides. de regu. iur. in 6. in mercuri. & Ange. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. obli. & procedit, quod hic habetur in pœna conuẽtionali: quia secus est in pœna legali. vt in l. si pignore. §. cum furti. ff. de furtis. & vide de hoc per glo in l. 4. §. fi. ff. nau. cau. sta. Plat. in l. fi. C. de loca. prædio ciui. li. 11. & Bart. in l. id q̃ pœnæ. ff. de solutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

la promisſion: ſe obligo: diziendo que fueſſe tenudo:a todo[3a]:a pechar la pena: e a cumplir la promiſsion, en todas guiſas quantas vegadas viniesſe contra el pleyto. Ca entonce bien ſe puede demandar la pena, e la coſa prometida.

¶ *Ley. XXXV. Que pena merece el que promete de dar, o de fazer alguna coſa a dia cierto e non la dio nin lo fizo.*

SO cierta pena, e a dia ſeñalado, prometiendo [b], vn ome a otro de dar, o de fazer alguna coſa. Si aquel dia no ouiere dado o fecho lo q̃ prometio tenudo es de pechar la pena, o de dar, o de fazer lo q̃ prometio qual mas quiſiere[c], aq̃l q̃ reſcibio la promiſsion. E nõ ſe puede eſcuſar q̃ lo nõ faga, maguer el otro nũca gelo ouiesſe demãdado. Otroſi dezimos q̃ ſi aquel q̃ fizo la promiſsion nõ ſeñalo dia cierto, en q̃ la deuieſſe cũplir: e deſpues deſto, el otro le demandaſſe, en tiẽpo cõuenible[d] e en logar guiſado q̃ le cũpliesſe aq̃llo, q̃ le auia prometido. E non lo quiſieſſe cumplir, podiendo lo fazer, o ſeyendo tanto tiẽpo paſſado[e] en q̃ lo pudiera fazer, ſi quiſieſſe q̃ dealli en adelante, seria tenudo de le pechar la pena[f]. Otroſi dezimos, q̃ faziẽdo algun ome promiſsiõ de dar o de fazer, a otro alguna coſa, nõ ſeñalando dia[g], cierto, a que lo deuieſſe cumplir, nin obligãdoſe a pena ninguna: que ſi tãto tiempo dexaſſe paſſar, el q̃ fizo tal prometimiento, como eſte, en que lo pudiera cũplir: ſi quiſieſſe: e finco por ſu negligencia, q̃ lo nõ quiſo fazer, q̃ dalli adelante, quel puede demandar lo que le fue prometido, con todos los daños[h], e los menoſcabos que reſcebio por razon que nõ cumplio aquello que prometio. Pero ſi el que fizo la promiſsion, quiſiere luego começar a cumplir lo que auia prometido, en ante que reſpodieſſe[i], al otro, en juyzio, deue le ſer cabido. E ſi lo cumpliere, entonce non seria tenudo de pechar los daños nin los menoſcabos que de ſuſo diximos[k].

¶ *Ley. XXXVI. De la pena que promete vn ome a otro de fazer eſtar algun ome en juyzio.*

EN latin, dizen, pena iudicialis, a la pena que es pueſta ſobre promiſsion, que es fecha en juyzio: e eſto seria, como ſi vn ome fiaſſe a otro en juyzio, ante el judgador, prometiendo, ſo cierta pena, quel ayudaria a eſtar, e a cumplir de derecho, al que ouieſſe querella del[a], al plazo q̃ puſieſſen. Ca maguer eſte quel fiaſſe, non lo aduxeſſe al plazo quel fueſſe puesto, ſi lo aduxeſſe a dos dias[b] o a tres, o a cinco, o mas, ſegund a bien vista del judgador[c], non caeria por ende en pena. Pero por eſte alongamiento, quel otorgamos, q̃ pueda auer de mas del plazo, mãdamos q̃e non pierda[d], nin ſe menoſcabe al otro ninguna coſa de ſu derecho, que ha en la demanda principal. Mas que le finque en ſaluo, para poder gelo demandar, bien aſsi como faria al primer plazo, quel fueſſe puesto. E eſto dezimos, que ha logar, en todas las otras penas, ſemejantes deſtas, que ponen los omes ſobre las promiſsiones que fazen los vnos con otros ante los judgadores[e].

¶ *Ley. XXXVII. Porque razon ſe puede eſcuſar ome en la pena que prometio maguer non traxeſſe a derecho a aquel que prometio a traer.*

EStando vn ome a otro en juyzio prometiendo e obligando ſe a traer le a derecho a cierto dia ſo cierta pena. Dezimos que ſi fuere embargado[f] de algun embargo derecho, porque lo non puede aduzir. Aſsi como por enfermedad, o por auenidas de rios, o por otro embargo ſemejante deſtos, que non es tenudo porende de pechar la pena. E deue lo aduzir a derecho luego que fuere libre[g] de aquel embargo. Eſſo miſmo dezimos que seria, ſi alguno delos judgadores de auenencia, mandaſſen a alguna de las partes que fiziesſe alguna coſa a cierto dia, e ſo cierta pena. Ca ſi a alguna delas partes auiniere embargo derecho, porque lo non pueda fazer, que non cae en la pena, queriendo lo fazer al mas ayna[h] que pudiere lo quel fue mandado. E eſto que diximos en eſta ley, e en la otra q̃e eſta ante della, ha logar en las penas que fueré pueſtas en juyzio. Mas en las penas que nõ ſon pueſtas en juyzio que ponen los omes entreſi fuera de juyzio, ſi non cumpliere cada vno lo que prometio, faſta en aquel dia que ſeñalo, para cũplir lo, tenudo es de pechar la pena: e non ſe puede eſcuſar, por embargo[i] que aya. Fueras ende, ſi la pena fuesſe pueſta, ſobre coſa cierta, que oviesſe a dar e ſe perdiesſe, o ſe muriesſe,

---

3a ¶ *A todo.* Hec eſt clauſula, rato manente pacto, adde l. qui fidem. ff. de tranſactio. & l. cum proponas. C. illo tit. & cũ apponitur iuramentũ, habet effectum huius clauſulæ imo & maiorẽ. vt in l. ſi quis maior vbi Bal. col. 2. C. de trãſactio. vide etiã glsin d. l. cũ proponas. & quæ dixi in gl. ſupra proxi. & adde q̃ in his, in quibus nõ tenet quis præciſe: ſed liberatur præſtando intereſſe (vt eſt in obligationibus ad factũ. vt in l. ſtipulationes non diuidũtur. §. Celſus. ff. de verb. obli.) licet apponatur clauſula (rato manẽte pacto) nõ tenebitur præciſe, ſed liberabitur ſoluẽdo intereſſe, ſecundũ Bald. in l. ſi de fundo. 2. lectu. C. loca. q allegat ad hoc l. ſi fundus. ff. eo. vide etiam quæ dixi in l. 3. titu. 14. §. ea. part. & aliquã do in iſta clauſula neceſſariũ eſt adijcere, qũ nonſolum pœna committatur: ſed quod etiã exigatur, vt excludatur moræ purgatio, vt notabiliter tradit Bal. vbi vide exẽplũ in l. 2. in 1. lect. C. de iure emphyt. col. 3. verſi. quæro an dominus. & ibi etiam quod pœna non poteſt ſepius exigi ex vigore huius clauſulæ. vi. per eum in verſi. ſequenti. & Spec. tit. de locato. §. nunc aliqua verſi. 38. & ibi etiã in verſ. ſequẽ. vi. per Bal. q̃ ſi ſit actũ. vt pœna totiens cõmittatur exigatur quotiens fuerit contra factum, & de quibus vicibus intelligatur. vi. quæ notat. Bal. in l. 1. col. 7. verſ. pone quod eſt clauſula. C. de his qui pœnę nomi. relin. & gl. in l. ſi finita. ī prin. ff. de dam. infect. Bar. in l. ſi duo. §. fi. ff. de arbi. & iſta clauſula ſolum operatur fauore, obſeruantis pactum: non vero fauore contra venientis. vt tradit Abb. in c. cum inter. R. ſeniorem. pen. col. de electio. & vbi eſt in clauſula. & ſi pœna applicetur alteri, quã parti, adhuc pars agit ad ſuum intereſſe ſecundũ Alex. in quodã conſil. vol. 2. & vide. in iſta materia. gl. notabi. in c. quicunque. 25. quæſt. 2.

¶ *Lex.* XXXV.

Promittens quid dare vel facere ad certam diẽ ſub pœna ſi in termino nõ implet etiã non petente ſtipulatore ſoluet pœnã vel promiſſum q̃ elegerit ſtipulator: ſed ſi dies non fuit appoſita: poſt interpellationẽ congruo loco & tẽpore factã, vel poſt tanti tẽporis lapſum q̃ potuiſſet implere, committitur pœna: ſed ſi ſine diẽ & pœna promiſit, tenetur poſt temporis lapſum quo bene facere potuiſſet: ſoluẽdo tamen promiſſa ante litis conteſt. non tenebitur ad intereſſe. h. d.

3b ¶ *Prometuntis.* Siue ex cauſa lucratiua, ſiue ex cauſa onoſa: quia indiſtincte iſta lex loquitur, & ſiue prima obligatio ſit bonæ fidei, ſiue ſtricti iuris.

2c ¶ *Qual mas quiſiere.* Approbat opinionem Iacob. de Are. & Dyn. relatam a Barto in l. ita ſtipulatus. col. 12. ad fi. ff. eo. quã etiam tenuit ibi Rapha. Cuma. & Alex. & etiam Bal. in l. ſi pacto quo pœnam. C. de pactis opinio tamen Bart. quam recitaui ſupra in l. proxi. in 1. glo. approbatur communiter per docto. tu ergo tene menti iſtam l. partitarum. contra commu. opin.

3d ¶ *En tiempo conueniblee lugar guiſado.* Adde. l. mora. ff. de vſur. gloſſ. & docto. in l. vinum. ff. ſi certum peta.

4e ¶ *Tanto tiempo paſſado.* Vide ſupra eodem. l. 13.

f ¶ *Pechar la pena.* Si hanc ſtipulator elegerit, vt ſupra in prin. l.

g ¶ *Non ſeñalando dia.* Hoc ideo dicit: quia vbi eſſet dies & pœna nõ admitteretur purgatio moræ. vt in l. traiectitiæ. §. de illo. ff. de actio. & oblig. & in l. magnam. C. de contrahẽ. & commi. ſtipul. tradit Bar. in l. ſi inſulam. col. 1. ff. de verb. obliga. & vide & limita. vt per Iaſo. ibi colum. 8. poſt Bart. in 2. col.

h ¶ *Los daños.* ad. de l. 13. ſupra eodem.

i ¶ *Que reſpodieſſe.* Ade legem ſi inſulam. & ibi. gl. & Bart. & docto. ff. eo. & procedit etiam, ſi multũ tempus trãſierit aſſi litis conteſtationem, ſecundum docti cõmuniter cõtra Bart. in d. l. ſi inſulam. vbi Iaſo. col. 5. & 6. reſpondit. ad l. ſi ita quis. §. Seya. ff. eo. per quã Bart. poſt gl. ſeſũdabat.

k ¶ *Que de ſuſo diximos.* Ex iſtis verbis & præcedentibus, videtur iſta. l. de cidere contra opinionẽ glo. quæ eſt communis in d. l. ſi inſulam. vbi glo. limitat illam. l. (quatenus admittit purgationem moræ, vſq̃ ad litis cõteſtationem) vt proce-

dat niſi actoris intereſſit, quod Bart. ibi. 1. oppo. poſt Dyn. intelligit de intereſſe creditoris excedenti extimationem facti: nam tunc dicit nõ admittendam purgationem moræ: niſi factum fiat & inſuper detur illud quod vltra intereſſe iuxta gl. in l. ſi cum dies. §. ſi. cum. l. ſequen. ff. de arbi. vt hic vides, hæc l. decidit oppoſitum: imo quod non ſoluto tali intereſſe admittatur purgatio moræ ante litem conteſtatam; & quod decidit iſta. l. videtur verius etiam attentis. ll. iuris communis. nam tex. in d. §. Seya cauit. ex quo gl. & Bar. ſe fundant loquitur, quando erat dies appoſita a partibus. Ideo nimirum, ſi admittatur purgatio moræ, infra modicum tempus hoc adiecto, vt ſoluatur intereſſe creditori: iſta vero. l. loquitur, & etiam d. l. ſi inſulam. vbi dies a partibus non fuit expreſſa: ſed in die tacita legali certificandæ arbitrio iudicis, iuxta id quod habetur ſupra eod. l. 13. & l. ſi cum dies. §. fi. ff. de arbi. Ideo propter incertitudinẽ nõ dicitur debitor eſſe in tanta mora, prout & alias conſiderat Iaſo. in d. l. ſi inſulã. in princ. col. 6. verſi. 2. modo principali. item ad tex. qui magis vrget, pro opinione gl. Bar. & cõmuni, ſcilicet ad l. ſi cũ diẽ. §. ſi. cũ. l. ſequẽ. ff. de arbi. quæ incipit vtiq̃ &c. põt reſpõderi, q̃ ibi licet nõ fuerit terminus expreſſus ab arbitro. & ſic ſuccedat terminus legalis, quatuor ſcilicet menſiũ, talis terminus eſt certus & declaratus a lege. Ideo nimirũ ſi teneatur volens purgare moꝛã ante litẽ cõteſtatã, ſoluere intereſſe: hic vero in iſta. l. terminus non erat ita declaratus, vt patet ex d. l. 13. ſupra eo. & ex his, quæ ibi dixi ideo nimirũ ſi ante acceptum iudiciũ admittatur purgatio morę: etiã non ſoluto intereſſe: & multũ eſt cõſiderandum. q̃ l. 33. ti. 4. part. 3. quę habuit ortũ a d. l. ſi cum dies. §. ſi. nihil ibi dicit de ſolutione talis intereſſe in purgatione morę: ſed dato q̃ debeat intelligi iuxta. l. iuris communis a qua habuit ortũ, eſt diuerſa ratio, prout declarauit. tene menti.

¶ *Lex.* XXXVI.

In pœnis iudicialibus in iudicis præſentia a parte parti in iudicio promiſsis: ſi poſt duos vel tres aut quinq̃ pluresve dies arbitrio iudicis impletur promiſſũ, non cõmittitur pœna: ſed per id tẽpus vltra terminũ nullũ aduerſario ſit prꝰiudiciũ in re ſuper qua contẽditur. h. d.

1a ¶ *Querella del.* De ciuili petitione intelligenam ſi in criminali loquitur l. 17. & 18. ſ. tit. proxi. vbi. vide quæ dicam.

2b ¶ *Dos dias.* Concord. cum l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cautio. & procedit quod hic habetur: ſiue in fideiuſſore qui ſiſtere reum promiſit, ſiue in ipſo reo qui ſe ſiſtere promiſit, vt hic vides. & in d. l. & ſi poſt tres.

2c ¶ *A bien vista del judgador.* Approbat opinionem glo. in d. l. & ſi poſt tres. quam etiã ibi approbat Bart. ſubdens, quod iudex hoc arbitrabitur habita cõſideratione perſonarum & locorum. vt in l. continuus. §. cum ita. & §. item qui inſulam. ff. de verbo. oblig. & in d. l. ſi ita quis §. Seya. eo. tit.

4d ¶ *Que non pierda.* Tenemenți iſtã l. aliter decident in hoc quam d. l. & ſi poſt tres. de qua habet ortum: ibi enim ſi ius actoris, erat factum deterius. ia actio. præſcripta nõ admittebatur iſta purgatio moræ: iſta vero. l. reſeruat actori ius ſuã & actionem, vt ex hac diſtinctione non præſcriberatur. & ſic ad mittatur moræ purgatio, & eſt æquitate maxima ſancitũ: ſed quid ſi ius actoris factum ſit deterius, non quia actio perijt tempore: ſed quia teſtes quos poterat producere, ſi ad diem ſtatutam veniſſet: poſt mortui ſunt? dic vt eſt de mente Alberi. in d. l. & ſi poſt tres. ad finem 3. col. poſt Iacob. de Raue. quod tunc non admittetur purgatio moræ, & qualiter hoc caſu probabitur intereſſe actoris cum in promiſſione non fuit appoſita pœna. vide per eum.

5e ¶ *Iudgadores.* Intellige in præparatoris iudiciorũ; nã ſecus eſt ī decisoris. vt l. 33. ti. 4. part. 3. & l. ſi cũ dies. §. fi. ff. de arbi. ¶ *Lex.* XXXVII.

Qui promiſit in iudicio alium ſiſtere certa die ſub pœna ſi iuſto impedimento non potuit implere promiſſum non tenetur ad pœnã: ſed impedimento ceſſante tenetur ſiſtere: idẽ de pœna ab arbitro appoſita: ſi autem extra iudicium talis promiſsio fiat: nõ excuſatur aliquo impedimento niſi res promiſſa ante diei euentum perdatur. h. d.

5f ¶ *Embargado.* Adde legem. 2. §. ſi quis in iudicio. cum ſequentibus ff. ſi quis cautio. & l. 11. tit. 7. & l. 12. tit. 3. part. 3.

5g ¶ *Luego que fuere libre.* Adde c. cum dilecti. de dolo & contuma. & ibi notat Inno. & Hoſtiẽ. quorum opinio videtur hic approbari. ex quo etiam patet, q̃ ſi citatus ad certũ terminũ non potuit propter impedimentũ comparere in termino præfixo, q̃ tenetur comparere poſt terminum, quam citius poterit etiam ſine citatione noua. tene menti, quia in hoc fuerunt variæ opiniones, quas fecitat lo. And. In d. c. cũ dilecti. vbi Abb latius. 9. & 7. col. & vide Ange. in d. l. 2. §. ſi quis in iudicio. vbi dixit opinionem iſtam Inno. eſſe falſam, imo ſit opus nouta citatione: ſed verior videtur opinio Inno. neque l. celſus. ff. de arbi. quæ Ange. innititur, probat eius dictum, ſed oppoſitum.

5h ¶ *Queriendo lo fazer almas ayna.* Concord. cũ l. celſus. ff. de arbi. & adde l. cum nauarcorum. C. de nauicula. li. xi. per quam Io. de Plat. ibi poſt Ande. de Baru. dicit quod ſi officiali mandatur a ſuperiore, vt mittat centũ modios frumenti cũ tali naui, & ſi illa nauis impediatur, debet mittere in alia naui, & illã ad hoc cõduceret: duo enim ſunt præcepta q̃ mittat & quod in illa naui mittat. Adde etiã de mãdato qualificato ſi in qualitate nõ poteſt adimpleri, q̃ debet impleri in principali impedit pœnam committi: in conuentionalibus vero non. & ſic per iſtam l. videntur deſtrui dicta Dy. Bar. & aliorum in d. §. illud. diſtinguentium, an in obligatione ſit datio ſpeciei vel factum: & tunc etiã in conuentionalibus ſtipulationibus difficultas impediat moræ & pœnæ commiſsionem. vt in l. q̃ te. ff. ſi cert. peta. & in l. cum ſeruus. & l. cum res. ff. de lega. 1. l. 41. §. ſi frater. ff. de coila. bono. an verò ſit quantitas. & tunc impedimentũ ſeu difficultas non excuſet, nec pœnæ: neque morę cõmiſsionem. vt in l. incendium. C. ſi cert. peta. l. ad diem. ff. de verbo. obli. & hoc ſecundum Ang. ibi. qñ impedimentum eſſet ex parte promiſſoris: nam ſi ex parte creditoris; etiã in obligatione generis vel quantitatis, difficultas excuſaret a pœna. vt in l. ſi. ff. de nauti. fœno. vide ibi latius per Io. de Imo. referentẽ dicta Bar. & Ang. & addentem aliqua. & ſic doctores cõſtat volũt q̃ ſit differentia inter ſtipulationes iudiciales & cõuentionales: ſed q̃ diſtinguatur vt ſupra q̃ aperte deſtruit iſta. l. in hoc faciens differentiã inter tales ſtipulationes: & q̃ etiã qñ in obligatione eſt datio ſpeciei difficultas ſeu impedimentũ ſuperueniẽs non excuſet pœnæ cõmiſsionẽ probat in l. 20. tit. 14. part. 7. ibi, porende dezimos q̃ ſi aquel cuya era la coſa fuesſe obligado de la dar a alguno, o el fruto della, ſo pena cierta, e a dia ſeñalado, ſi cayo en la pena, porq̃ no lo pudo dar por razon q̃ le era furtada. ca eſtoce el daño, o el menoſcabo q̃ le vinieſſe por tal razõ como eſta, o en otra ſemejante, tenudos ſerian los ladrones &c. Et ſic aperte probatur, q̃ nec in obligatione ſpeciei difficultas excuſet a pœnæ cõmiſsione. põt dici q̃ iſta. l. cũ dicit, por embargo q̃ aya, intelligitur de difficultate, quę ſuperuenit poſt morãm: nã illa nõ excuſat debitorẽ. vt in l. quod te mihi. ff. ſi cert. pe. l. ſi ex legati cauſa. ff. de verbo. oblig. & iſto modo nõ refragabitur dictis Dy. Bar. & doctorũ in d. §. illud. ſi vero fuit difficultas ante moram, tũc excuſetur debitor, & procedant dicta Dyn. Bar. & aliorum, quod etiã probatur in l. 18. ſupra eo. & ibi dixi. vel dic, q̃ aut eſt talis difficultas, quæ aſſimilat caſui fortuito: & iſta etiã in ſtipulationibus iudicialibus, quam in cõuentionalibus excuſet moræ & pœnę commiſsionem, quando orta fuit ante moram commiſſam: & multo fortius, ſi fuit vere & realiter

Universidad de Deusto
Biblioteca

casus fortuitus. & ita procedant dicta Dyn. & Bar. & probatur etiam in d.l. 18. & habetur etiam hic in fine huius. l. aut non fuit talis difficultas: sed alias naturaliter etiã sine casu fortuito proueniens, & tunc quod distinguatur inter stipulationes iudiciales & cõuentionales, vt in iudicialibus excuset, vt in ista. l. in princ. & in l. 2. §. si quis. in iudicio. ff. si quis cautio. In conuentionalibus vero non excuset talis difficultas, vt hic, & in d. §. illud & hoc fuit visum glo. & est de eius mente. Ad. ti. C. & in instit. de inutil. stipul. & in l. si vehenda versi. idẽ iuris. ff. ad l. Rhod. de iact. cum dicit alias difficultas vel impossibilitas talis ad incommodum pertinet promissionis. & hoc etiã vult Ioan. de Imol. in d. §. illud. & dixi in l. 18. supra eo. & sic etiam nõ obstabit dic. l. 20. tit 14. part. 7. quia ibi non erat talis difficultas, quæ prouenisset a casu fortuito, vel similitudinẽ habente cum eo. vt in. l. quotiens. §. in potestate. ff. de noxa. sed prouenie bat a furto quod committitur ex defectu custodiæ. l. cum duobus. versic. quod si a furibus ff. pro socio. & notat glo. in §. præterea. Insti. quibus mo. re contra. oblig. ideo nimirum si ibi fuerit pœna commissa.

5 a ¶ *Ante del dia.* Intellige etiam, si ante diem fuerit interpellatus. vt in l. cum filius. §. fi. ff. eo. ¶ *Lex* XXXVIII.

» Super inutili promissione pœna apposita, valet: nisi promissio sit cõtra leges vel bonos mores: vt quia promitto occidere hominem vel aliud delictum committere sub pœna. Item si tibi aliquid promitto vt illicitum facias, non teneor soluere etiam si adimpleatur: sed tenebimur ambo de delicto sic commisso. h. d.

1 b ¶ *Non sea valedera.* Quia præter legem. vt in l. stipulatio ista. §. si stipulor. & §. si quis alij. ff. eod. & Insti. eo. §. alteri. secus si est contra. l. vel continet quid turpe, vt subijcit, & ortum habet a dictis Azo. in summa. C. de inutil. stipul. col. 2. in fi. versi. si vero stipulor.

2 c ¶ *Otro yerro.* Adde. l. generaliter. cũ l. sequẽ. & l. si plagij. ff. eodem. & l. 28. supra eo. & quid si promittatur meretrici. ibi meretricium? Communior videtur opinio quod possit exigi ab ea. vide per Bar. & Iaso. in d. l. generaliter. & in l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de condi. ob tur. causam. & vide Andr. de Yser. in ca. 1. versus turpiter iuserit. col. 2. quibus mo. feu. amittatur. vbi & refert Theologos. & tradit etiam late Ioan. Lupi de Pala. Rube. in repet. c. per vestras. de dona. inter vir. & vxo. in rub 5ca. co. mihi. 172. cum sequen. in formis minoribus.

3 d ¶ *Porque mas fasse.* Idem si promittat, vt non occidat. vt in l. iurisgentiũ. §. ob maleficium. ff. de pactis. recipere pecuniam: nemaleficiũ fiat, nephas est, & Deo & mundo. secũdum Ange. in d. l. generaliter. vbi dicit, quod hoc forsitan fallit fauore castitatis conseruandæ, vt si do pecuniam mulieri, ne meretrix fiat. argu. l. imperialis. C. de nupt. & authen. scenicas. circa prin. colla. 5. licet glo. secundum eum in l. si ob turpem. ff. de condi. ob tur. caus. dicat contrarium, & simpliciter refert & sequitur Ioan. de Imol. ibi.

¶ *Non seria tenudo.* Et sic nulla est obligatio. vnde approbare videtur

4 e ista l. opinionem glo. & Bar. in l. generaliter. vt quondo id quod promittitur non est turpe: sed super re turpi promissio fit, sit ipso iure nulla, vide ibi per Bart. Angel. & Ioan. de Imol. & Iasonem respondentem ad l. pen. ff. de condi. ob tur. causam.

5 f ¶ *Sen amos tenudos.* Adde. l. non ideo minus. C. de accusatio.

¶ *Lex.* XXXIX.

» Pœnam quam promisi si quis non contraheret cũ aliqua matrimõnium, non teneor soluere licet non contrahatur: quia non metu pœnæ, sed amore & partiũ consensu est matrimonium contrahendũ. h. d.

¶ *Quieren fazer.* Sive ergo qui tale matrimonium appetunt per alios contrahi, sint parentes, siue coniuncti, vel amici contrahentium, seu illorum quos promittũt cõtrahere, siue extranei: non tenebit promissio pœnæ ex generalitate huius. l. Bartamen & communiter dict. (in l. titia. ff. eodem. a qua ista sũpta est post glo. ibi) tenent quod interomnino extrãeos tenebit hæc pœnalis promissio, ex quo cessat ratio prohibitionis: ne libertas scilicet matrimonii impediatur & idem volut docto. cano. in cap. gẽma. de sponsa. cum tali casu timor pœnæ ipsos contrahentes non comprehendat. Hostiensis vero in d. cap. gemma. dicit, quod quando

extranei inter se bona fide faciũt sponsionẽ, vt si duobus loquẽtibus de spõsalibus vnus promittit, si fiant & alter totidẽ: si nõ fiant q̃ tũc valeat inter extraneos promissio pœnalis: ex quo nullã coertionem habent inter contrahentes, neq; contrahẽtes ob hoc intimidantur: secus autẽ secundũ eũ si nomine mulieris promittant sponsalia adiecta pœna nomine suo: si nõ fiant, quia tũc non tenet promissio pœnæ ac cessoria principali, q̃ debet esse liberum, & cũ hoc dicto Hostien. Io. de Imo. transfire videtur in d. l. Titia. in prin. 2. col. & videtur approbari in ista. l. ibi. e esto fazen porq̃ aquellos por quiẽ fazen la promision. &c. & sic loquitur quando promittũt nomine illorũ, q̃ promittunt cõtracturos: sed propter hęc: ego non recederẽ ab opinione gl. & Bar. & communi. in d. l. titia. in prin. quam & cõmuniter tenere videntur cano. in d. c. gemma. quando ex tali promissione extranei orũ liberras inter contrahentes in aliquo non læderetur. ex quo vt dixi cessat ratio prohibitionis. quæ ratio & est expressa in ista. l. cũ dicit, esto es porq̃ el casamiento non deue ser hecho por miedo de pœna.

¶ *Non son de hedad.* Vide in cap. 1. §. fi. de sponsa. impube. lib. 6.

¶ *La pena.* Licet sit in parua quantitate, secundum Bart. & alios communiter in d. l. Titia. in prin. & Abba. & alios in d. c. gemma. arra tamem bene potest præstari in contractu sponsaliorum. vt in l. arris. & in l. ti. C. de sponsa. l. 1. tit. 11. part. 4. l. 84. & 18. vbi vide late, quę dixi. 3. part. & intellige de arris seu pignoribus realiter traditis, nõ promissis tantum, vt constat ex d. l. fi. & tenent Bar. Ange. Pau. de Cast. & Ioã. de Imol. & etiam Iaso. in d. l. titia. & Abb. in d. c. gemma. Socin. 3. vol. 1. & potest fieri traditio arrarum in quacunq; quantitate ex generalibus verbis. d. l. fi. & tenet Pau. de Cast. Ange. & Imo. Roma. & Iaso. in d. l. titia. licet Bar. ibi & Abb. in d. ca. gemma. velint nõ posse arras excedere quantitatẽ dotis, vel donationis propter nuptias, seu vbi dos vel donatio talis propter nuptias nõ excederet quãtitatẽ positã in l. tubemus. C. de repu. & rationem diuersitatis inter arram & pœnã, dicunt doct. cõiter esse: quia arra realiter traditur pœna vero promittitur. & nõ ita sunt faciliores homines ad realiter tradendũ, sicut sunt faciles ad promittendũ sub pœna ex quo vult Ioan. de Imol. in d. l. titia. in prin. co. pe. Versi. sed hic occurrit dubium q̃ si quis ita dicat q̃ dat centum pro pœna, si contingat matrimoniũ non contrahi, q̃ erit idem ac si diceret, quod dat nomine arræ: quia alias esset imponere l. verbis, & nõ rebus cõtra. l. 1. & 2. C. cõmu. de legat. & l. 2. ff. de consti pecu. ad finẽ. tene mẽti: quia est pulchrum dictum.

4 a ¶ *Fecho.* Quid si promittatur sub pœna quod matrimonium non dissoluetur. vt. l. si stipulatio facta fuerit. ff. eodem. & glo. & ibi Ioan. de Imo. col. 2. in d. l. Titia. in prin. ¶ *Lex.* XL.

» Pœna apposita super promissione alicuius facti committitur si nõ fiat: sed si super promissione quantitatis non committitur si stipulator aliquando vsuras exercuit: alias sic. Et pactum seu conuentio in fraudem vsurarũ facta non valet: & sit in fraudem vsurarum quãdo de vera est mutuum: sed fictitia litera vendi tionis: nam apparet q̃ hoc fit vt interim dum soluitur pretium creditor lucretur fructus. h. d.

1 b ¶ *De fazer.* Ad. de l. promissis. C. de trãsactio. & l. Lucius. ff. de actio. emp.

2 c ¶ *De dar.* Adde. l. cum allegas. C. de vsu. & l. Iulianus: §. idem Papinianus. ff. de actio. emp. quãdo enim pœna adficitur dationi quantitatis siue pecuniæ: seu alterius reis in qua consistit mutuum, censetur apposita loco vsurarum: quia in talibus cadit vsura: secus tamen est quãdo adficitur dationi cereæ speciei vel facto: quia in talibus non cadit vsura. vt declarat Paul. de Cast. in d. l. cum allegas. C. de vsur. vbi vi. per eum quid in cõpromisso, vbi arbiter iussit dari certam quantitatem sub pœna: an possit talis pœna peti. & concludit quod sic: quia videtur adiecta non solum propter dationem quantitatis, sed vt pareatur arbitrio. & ne sententia arbitri contemnatur. & sic videtur etiam adiecta facto. vi. in ista materia notabiliter Alexand. in l. stipulatio ista. §. alteri. col. 3. & 4. ff. eo. & idem quod Paul. in sententia arbitri vult Bald. in d. l. cum allegas. & tenet etiam Alexan. late vbi retulit tenentes contrariam opinionem in l. 5. §. fin. super glo. in verbo committitur. ff. de verbo. obliga. & idem dicendum in contractu transactionis, si pœna adficiatur dationi quantitatis. vt tenet Bald. in d. l. cum allegas. & in l. promissis. C. de transactio. & idem tenuit Alexan. consi. 119. colum. penũl. volu. 2. contrarium tamen in contractu transactionis. tenet idem Alexand. post Raynerium, Iacobum Butrigarium, Paulum, & Fulgosum in d. l. promissis. & in d. l. stipulationum. §. fin. ff. de verbo. obli. & idem Alexan. consi. 50. vol. 4. post consilium Antonij de Prato veteri ibi positum. & quid si factum cui pœna adfiçitur ordinatur ad exactionem quantitatis, seu eius loco surrogatur: an tunc pœna possit exigi. vi. per Bar. in l. cum seruum. ff. de condi. & demonstra. & Io. Andr. in additio. ad Spec. in tit. de obli. & solutio. §. ante omnia. versi. sequitur. est co. 3. super parte est quoque. & per Alex. d. con. 50. vbi dicit opinionem Bar. in l. cum seruus. esse communem, & quid si pœna adiecta dationi quantitatis promittatur alij, quam ei cui quantitas est danda. vi. per Bar in l. qui res. §. qui stipulatur. ff. de solutio. & opi. Bar. sequitur & defendit Alexan. in d. §. alteri, & in ista materia tene menti dictum Bal. in c. vnico. versi. pone emphyteota. & versi. sequenti. qualiter dominus pro. seu prius. vbi dicit quod si emphyteota promisit domino duos denarios nomine census in anno, sub pœna centũ librarum: q̃ valeat ad iectio eius pœnę quia videt adiecta loco expulsionis, & sic loco facti. adde ad prædicta q̃ notat Abb. in c. dilecti. ad fi. de arbitris antepe. colu.

3 ¶ *Vsura.* Habes hic expressum, q. pœna adiecta dationi quantitatis præsumitur adiecta in fraudem vsurarum, nisi qui pœnam impetratus sit, solitus fuerit fœnerari, & sic approbat ista l. opi. Innocen. in c. suam. de pœnis. & glo. in l. si pœnam. ff. de vsur. & in l. vtrum. in gl. fi. ff. de peti. hære. & glo. in cap. illo vos. de pign. in gl. fin. & Archi. in c. cum dilectissimam. 12. q. 2. Bart. in l. cum stipulari sim. ff. de verborum oblig. contrariam opinionẽ quod in hoc nõ fiat ista distinctio, sed indistincte videatur adiecta in fraudem vsurarum, tenet gl. in l. Iulianus. §. item Papinianus. ff. Ad. ti. de actio. emp. C. pio. & in d. l. cum valere allegas. Iaco. de Arena. & Butri. in l. pe. qui m cuniæ. §. 1. ff. quod de vsur. vbi & simu. sequitur Flo. la cõria. & idem tenet Io. Andre. in additio. ad Specul. tit. de obligat. & solutio. §. ante omnia. versi. sequitur idem Ang. Imo. Alex. in d. §. alteri, vbi & Iason. dicit huic opinioni esse adhærendum Abb. et. Ioa. de Imo. in d. ca. dilecti. de cõsi. Alex. vo. 4. con. 49. & sic ista videbatur de iure cõi opi. communiter. ne ie ergo mẽti ista. l. quæ approbat primã opi. quam tũ limita, nisi apponatur pœna per dinumerationẽ mensiũ vel annorũ. quia tũc esset vsura. vt dicit Bar. per illũ tex. in d. l. cũ stipulati sumus. ff. eo. peeidit gia hęc l. qñ est vna pœna tñ. Intellige ẽt, & limita, q̃ tunc pœna adiecta obligationi quãtitatis, vt adiecta in fraudẽ vsurarũ, qñ vtrunq; tam sors pricipalis, q̃ pœna peti põt, vel pœna excedit sortẽ: quia vi sit vsura requiritur q̃ aliquod accedat sorti, & ita est de mẽte Bal. in d. l. cũ allegas in 1. oppo. si vero pœna esset minor sorte & vtrunq; nõ posset peti (q̃ erit regulariter. vt in l. 34. & 35. eo. & ibi dixi) tunc non est cur dicatur, q. sit vsura: si de iustitia integræ promissionis apparet. vt etiã Bal. in d. l. cũ allegas. col. pe. verii. deinde quęro de tali quæstione. & quid si pœna adfiçiatur in vltimis volũtatibus. vide enã per Bal. in d. l. cum allegas. 9. & 10. oppo. & per Alex. in d. §. alteri. colu. 5.

c ¶ *Sorte.* Ortum habuit a l. emptione. cum ibi notatis per glo. C. plus vale. quod agitur. & a cap. ad nostram. de emptio. & vendi.

¶ *Ventos.* Facit ad illud q̃ notat Bar. in cõsi. 65. incipit Petr. Nichole. q̃ qui dicit contractũ simulatũ, siue agẽdo siue excipiẽdo, debet dicere speciẽ & causam simulationis, alias succũberet, q̃ intellige si opponatur aparte secundum Bal. & Saly. in l. ab. Anastasio. C. manda.

¶ *Prouado.* Non enim præsumitur, quod contractus sit simulatus, nisi probetur: vt hic & in l. sed si maritus. in fi. ff. qui & a quibus. & in casi. de renuntia. lib. 6. l. quamuis cum glo. C. ff. quis alte. vel sibi maxime, qñ de contractu est confectũ instrumentum. vt in l. cũ præcibus. & ibi notatur. C. de probatio. & in authẽ. de fide instru. §. fi vero moriatur, nec; præsumitur cõtractus vsurarius: nisi probetur si ãm Bal. in l. rogati. §. si tibi dece. ro. ff. fi cert. pe. & allegati cõtractũ simulatũ incũbit onus probãdi, vt in dictis iuribus. & probatur in l. patrono. ff. de probatio. & poterit probari etiã per indicia & argumẽta. c. cum in dioceli. de vsuris. tradit Iaso. in l. in illa. in fi. ff. de ver. obli & 26 præsumptiones simulationis tradit Bar. Cæpol. in suo tract. de simu. cõtrac. & vi. Alex. consi. 46. vol. 3. incipit circa prælentis cẽ si in materia

¶ *Titulus.* XII. *De fideiussoribus.*
¶ *Lex.* I.

Tit. XII. De las fiaduras que los omes fazen entresi, porque las promisiones, e los otros pleytos, e las posturas que fazen sean mejor guardadas.

Fiaduras fazen los omes entresi, porque las promisiones, e los pleytos que fazen, e las posturas sean mejor guardadas. E porende, pues que en el titulo ante deste fablamos de las promisiones, queremos aqui dezir de las fiaduras, que fazen por razon dellas. E mostraremos que quiere dezir fiadura. E a que tiene pro. E quien la puede fazer. E por quien. E sobre que cosas. E en que manera deue ser fecha la fiadura. E que fuerça ha. E como se puede desatar. E despues desto diremos de todas las otras cosas que los omes fazé vnos por otros, por su mandado, o sin el, de que nasce obligacion entre ellos, que es otra manera de fiadura.

¶ *Ley. I. Que quiere dezir fiadura, e a que tiene pro, e quien puede ser fiador, e quien non.*

Fiador [a] tanto quiere dezir como ome que da su fe [b], e promete a otro de dar, o de fazer alguna cosa, por mandado [c] o por ruego [d] de aquel que le mete en la fiadura. E tiene grand pro, a aquel que la recibe ca es porende mas seguro de aquello quel han a dar, o fazer, porque fincan amos ados obligados [e] tambien el fiador como el debdor principal. E dezimos que puede ser fiador, todo ome que puede fazer promision para fincar obligado por ella. Otrosi pueden recebir fiadores todos aquellos que pueden recebir promisiones [f] assi como dize en el titulo ante deste que fabla de las promisiones.

¶ *Ley. II. Quales non pueden ser fiadores.*

Omes señalados son q̃ maguer puedé fazer promisiones por si, que non pueden ser fiadores por otri. Assi como los caualleros [g] de la mesnada del Rey, que reciben soldada del rey, e bien fecho del. Ca estos atales, non deuen recebir los omes por fiadores, porque nõ se embargue el seruicio q̃ han de fazer al Rey. Otrosi por que los omes, nõ podrian auer derecho dellos tambien nin tanto ligeramente como delos otros. E señaladamente defiéde la ley [h] q̃ los caualleros nõ pueden ser fiadores, por aq̃llos q̃ arriendá, o tienẽ en fiel dad los almoxarifadgos, e las rentas del rey, e los otros derechos del rey. Esso misмo dezimos dlos obispos [i] e de los clerigos reglares [k], e de los religiosos [l]. Ca podria ser, que por razõ de la fiadura se embargaria el seruicio q̃ hã de fazer a Dios, e viene daño ende, a la eglesia. E aũ dezimos, q̃ ningun seruo nõ puede entrar fiador por otri. Fueras ende, si ouiesse pegujar apartado, quel ouiesse dado su señor. Ca estonce, por las cosas q̃ pertenecian al pegujar, bien podria entrar fiador por otri. Otrosi dezimos, que muger ninguna, non puede entrar por fiador por otri. Ca non seria cosa aguisada que las mugeres, andouiessen en pleyto por fiaduras que fiziessen, auiendo allegar a logares do se ayuntan muchos omes a vsar cosas que fuessen contra castidad, o contra buenas costumbres, que las mugeres deuen guardar.

¶ *Ley. III. Por quales razones pueden las mugeres ser fiadores por otri.*

Muger diximos en la ley ante desta, que non puede entrar fiador por otri. Pero razon y a porque lo podria fazer. La primera es, quando fiasse alguno por razon de litigio, o de otra cosa, que sea tenudo de pagar. Si el fiador es ome de mal recabdo, e ella sabe que es tal, e se quiere meter fiadora por el, e despues que fuere fiadora, le quisiere demandar lo que fiare, puede lo fazer. Ca pues que ella se mete a fiadora, a sabiendas que es tal, non deue auer ayuda de la ley, ni de fuero, ni de derecho, para escusarse de pagar lo que fiare. La segunda es, si fiasse a otri por razon de dote. [b] Esto seria como si alguna muger entrasse fiador, a algun ome por darle [c] la dote que deuia auer de la muger cõ quien casasse. La tercera es, quando la muger fuesse sabidora [d], e cierta, que non podia, nin deuia entrar fiador si despues [e] lo fiziesse renunciando [f] de su grado, e desamparando el derecho que la ley les otorgo, a las mugeres en esta razon. La quarta razon es, si alguna muger entra fiador por otri, e durasse en la fiadura fasta dos años: e dende adelante diesse peños aquel a quien entro fiador, o le fiziesse carta de nueuo, en que renouasse [g] otra vez la fiadura. Ca entonce deue ome asmar [h], que bertad [a]. E esto seria como si alguno quisiesse afforrar su sieruo por dineros, e le entregasse alguna muger fiador por los dineros del afforramiento. La segunda es si fiasse a otri por razon de dote. [b] Esto seria como si alguna muger entrasse fiador, a algun ome por darle [c] la dote que deuia auer de la muger cõ quien casasse. La tercera es, quando la muger fuesse sabidora [d], e cierta, que non podia, nin deuia entrar fiador si despues [e] lo fiziesse renunciando [f] de su grado, e desamparando el derecho que la ley les otorgo, a las mugeres en esta razon. La quarta razon es, si alguna muger entra fiador por otri, e durasse en la fiadura fasta dos años: e dende adelante diesse peños aquel a quien entro fiador, o le fiziesse carta de nueuo, en que renouasse [g] otra vez la fiadura. Ca entonce deue ome asmar [h], que

---

[a] Fiador. Nomen fideiussoris generale est, vt cõtineat etiam mandatorem, constitutorẽ, ex promissorem secundum Azo. C. eo. in summa. sed ista. l. diffinit, prout in specie accipitur fideiussor: & de differentia quæ est inter istos. vi. glo. in authen. de fideiusso. colla. 2. i prin. super verb. fideiussorem.

[b] ¶ *Que da su fe.* Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris dedit enim pro te animã suam Ecclesia. 29. c.

[c] ¶ *Mandador.* Nã si sine mandato vel rogatu potius dicitur sponsor quam fideiussor: licet & huic competat actio mandati. vt in l. si pro te. ff. mandat. & notat gl. in d. authen. de fideiusso. in principio super verbo. fideiussorem: sed quid si promisi fide iubere pro te, an teneat me obligare sine tec Bald. dicit quod non in l. sancimus. C. de verbo. significa. quia non teneor me constituere principalem. allegat. l. tribus. ff. de vsufruct. earum rerum quæ vsu consu. & qui habet mandatum de fideiubendo, videtur etiam habere mandatum de soluendo. l. indebitam. & ibi Bart. ff. de condi. indebi. Bald. post glo. in l. si pro ea. C. manda versi. tu dic quod mandatum. glo. & docto. in c. si. de fideiusso. & an dicatur fideiussor qui promisit soluere nomine Ticij? vide Bart. in l. si ita stipulatus. §. possum vtiliter. ff. de verbo. obligat.

[d] ¶ *Ruego.* Licite enim pecuniam pro fideiussione posset recipere. l. hoc iure. §. labeo. ff. de dona. vbi Bar. Bal. in l. antiquæ. C. ad velleya. per tex. ibi l. remunerandi. §. fi. ff. manda. l. 3. ibi la quinta infra eo. oriuntur nanque incommoda ex fideiussione.

[e] ¶ *Amos a dos obligados.* Est enim accessoria obligatio fideiussoria. vt in l. hi qui ff. eo. & idem in constitutore & mandatore. vt dicit glo. in l. alienam. C. eo. & adde ad istam l. §. fi. insti. de replica.

[f] ¶ *De las promissiones.* Vt supra tit. 1. l. 4. ¶ *Lex.* II.

Sunt quidam qui fideiubere non possunt: vt miles qui est in regis seruitio qui reditus habet a rege ne ab eius seruitio auocetur: & quia cum eo non potest ita faciliter aduersarius iustitiam consequi. Item nec episcopus vel clericus secularis aut religiosus nec seruus nisi peculium habeat: & tunc pro peculio potest: nec mulier ne cœat viro rum se immiscear. &c. h. d.

[g] ¶ *Caualleros.* Adde l. milites. C. loca. & intellige de militibus, qui sunt in expeditione, vel in seruitio regis. vt in l. 6. tit. 5. part. 3. & in l. fi. versic. iubemus. C. loca. & tenet Alberi. in l. militem. C. de procurato. & Specq. quem retuli in d. l. 6. & probat ista l. infra dum dicit que rescibẽ soldada del Rey, & ibi, por que non se embargue, &c. Et adde qæ dixi in l. 49. titu. 5. eadem part. & sic ex rationibus huius prohibitionis hac. l. expressis colligitur quod non tenebit istorum fideiussio, & si renũtient huic priuilegio cuius cõtrarium voluit, Azo. C. eo i summa. vers. fideiubere possunt.

[h] ¶ *La ley.* Sed q̃ lex: nam lex milites. C. loquitur generaliter, & nõ ponit istud in specie, forte hoc dicit propter. l. 1. C. quibus ad conductionem prædiorum fiscalium accede. non licet. lib. 11.

[i] ¶ *De los obispos.* Quod episcopi non fide iubeant habetur hic. & in ca. te quidẽ. 11. q. 1. & in l. 6. tit. 18. li. 3. foro. ll. glo. tñ in d. cap. te quidem nõ loquens specialiter in episcopo: sed in clericis generaliter dicit quod si de facto fideiusserint, tenet fideiussio. & idẽ voluit Montal. in gl. d. l. fori. loquens in episcopo. Mihi tamen videtur quod ista. l. in hoc æquiparare voluit episcopos militibus & religiosis: ideo sicut fideiussio militis in casu huius. l. non teneret, vt hic innuitur, cũ dicit non puedan. & prõ bari videtur in d. l. milites. & in l. fi. C. loca. & idem est in religiosis vt in c. quod quibusdam. de fideiusso. Et sic aperte. l. ista vult q̃ fideiusso episcopi nõ teneat: episcopi nanq; sunt in statu magnæ perfectionis: cum successerint loco apostolorũ. vt in c. in nouo. 21. distin. imo status perfectionis potius est, & esse debet in episcopis, quam in alijs religiosis. vt probare cõtendit etiã Io. Lupi Decanus Segobiẽ. in tractatu. de matrimoni. fol. 3. col. 1. 2. & 3. Credo tamẽ q̃ in practica seruaret opi. gl. in d. c. te quidẽ. & Montal. in d. l. fori. vt de bonis patrimonialibus, & reditibus episcopatus, epũs obligaret ex fideiussiõe.

[k] ¶ *Clerigos reglares.* Quasi secus velit esse in clericis secularibus. vt in c. 1. & cap. peruenit. & c. constitutus. de fideiusso. vbi vide. per Abb. & docto. & in l. 45. tit. 6. 1. part. Clerici tamen ecclesiæ collegiatæ, seu régulares non possunt fideiubere. vt hic & idem seruandum est de eis, quod de alijs religiosis: vt est de mente docto. & ibi Abb. 4. lect. in cap. 3. de fideiusso.

[l] ¶ *Religiosos.* Vide de his in c. quod quibusdam. eo. tit.

¶ *Lex.* III.

Sunt casus in quibus potest mulier fideiubere quæ in hac lege specialiter nominantur. ibi. d.

¶ *Por razon de libertad.* Adde l. penul. C. ad Velleia. & idem videtur dicendum, si mulier intercedat pro alia pia causa: cum valeat argumẽtum de libertate ad piam causam, vel econtra. Bart. in l. si vnus. C. de testa. & in l. proxime. ff. de his q̃ in testamento delentur. la son in l. eius q. versieu. placebat. ff. si certũ pet. Bald. in l. si quis in suo. C. de fideicõ. liberta. & in l. 1. C. de remissio. pign. imo a fortiori arguit potest deli bertate ad pias causam: quia libertas seruitute non est præcise causa piæ cum non respiciat animam, iuxta notata in lege. si quis Titio. ff. de lega. 1. & p Ioann. de Plat. in l. prima. columna secunda. C. de bonis vacan. libro decimo. & quia etiam dos & pia causa æquiparantur Bar. in l. si cui annum. ff. de annuis lega. Bal. in l. ficut. C. de act. & oblig. in fin. in contrarium tamen videtur tex. in auth. vt cum de appel. cog. §. causas. colla. 8. ibi in sua cũ voluntate fideiussione susceptæ. & ibi ad masculos tantũmodo liberos volumus pertinere cũ gl. ibi & l. 4. ibi, otrosi dezimos q̃ seyendo el padre preso, & ibi, ca a las mugeres deẽde el derecho q̃ non puedan fiar a otri. nam ibi opus pium erat redimere a carceribus præfertim parrem captum pro debito vel malefitio, vt notat glos. in c. sacrorum. 12. q. 2. Bal. in auth. similiter. C. ad l. Falci. & in l. illud. C. de sacrosanct. eccle. & per Abb. in c. quanuis. ff. solu. matri.

[a] ¶ *De dote.* Adde. l. fi. C. ad Velleia. & clarius probat hoc ista lex, quã illa: vt hoc perpendit ibi Paul. de Castr. dicens, quod illa. l. loquitur quando mulier promisit principaliter, gl. tamen & docto. ibi intelligunt illum rex. etiam quando accessorie ad aliam obligationẽ promittebat, & sequitur hoc ista lex.

[b] ¶ *Dote.* Idem dicendum & a fortiori, si intercedat pro dote restituenda eo casu in quo potest accedere fideiussor, secundum Bal. nouell. in tractat. de dote. parte. 6. in. 12. priuilegio: quod dicit esse notandũ & magni effectus: veluti, si mater vel alius cõiunctus mulieris promitteret de restituenda dote mulieri, quo casu non habet locum. tit. ne fideiusso. dotium dentur. nam talis mater non iuuabitur Velleia no. vt ibi per eum quem etiam vide in. 57. priuilegio eiusdem partis volentem, quod neque filius familias recipiens mutuum, pro dote mulieris iuuetur Macedoniano: quod mihi non omnino placet, cum nõ reperiam de iure cautum in Macedoniano, prout reperitur in Velleiano.

[c] ¶ *Sabidora.* Habes hic quod ex simplici renuntiatione Velleiani, non præsumitur mulierem certioratam de tali beneficio, prout requiritur ad hoc, vt valeat talis renuntiatio: & hoc tenet Azo. C. ad Velleia. in summa. col. 2. & gl. in l. fi. §. penul. ff. ad Velleia. in verbo, nõ vsuram. & in l. sciendum. ff. de verbo. obliga. nam præsumitur muller ignorare iura. l. cum de indebito. §. penul. ff. de proba. l. 2. §. fi. ff. de iure fisci. & renuntiatio non trahitur ad incogitata. l. mater. ff. de inoffi. testamen. l. cum Aquiliana. ff. de transactio. Limita & intellige, nisi interuenerit iuramentum. vt in c. ex rescripto. de iureiurand. Alex. in d. l. sciendum. col. 7. item limita in casu. l. si mulier. la. 2. C. ad Velleia. & ibi Bal. & an fretur notarij instrumento alienantis de certioratione. vide Alberi. in Lommes. C. de hæreti. & per Alexan. d. l. sciendum. colã. 8. & concluditur, quod sic quando notarius, scieret quid esset Velleianum.

[d] ¶ *Si despues.* Id est post certificationem si deiussisset renuntiando huic iuri.

[e] ¶ *Renunciando.* Approbat opinionem Azo. C. ad Velleia. in summa & dixit esse communem opinionem Iason in l. si quis in conscribendo. col. 6. In fin. C. de pactis. vbi & Decius. numero. 50. & tenet mentiquia de iure communi non erat l. quæ ita hoc dicit ratione secundũ Docto. multos, de iure communi potius erat dicendum cõtrarium, vt accepitur Alberi. & Bartol. in l. fin. §. fin. ff. ad Velleian. & Ang. in l. 1. C. eo. Bart. & Salicet. in l. fina. C. eo. ad Velleianum. Abbas in cas. fi diligenti. eo. & 5. de foro competen. Decius, vbi supra. Limita ista l. nisi mulier fideiuberet pro marito: nam tunc non sufficeret ista renũtiatio, vt in authentica. si qua mulier. C. ad Velleia. Bart. in l. si. C. eod. Bal. in l. 1. C. eo. quia tũc cum ipso iure nõ teneatur pro marito, non potest aliquid operari prædicta renuntiatio: & habetur plene in l. 61 in ordi. Taurinis. & beneficio dict. authenti. si qua mulier. & dict. l. Taurinæ non potest renuntiari, nisi fiat cum iuramento promittendo non opponere de aliquo remedio, sibi a iure dato, secundum Paul. de Castr. in dict. authen. si qua mulier. vbi vide Bald. & tangit Iason in dicta. l. sciendum. colum. 10. ff. de verborum obligationibus. Item limita, nisi intercederet corã testibus, instrumento non interueniente: nam & tunc renuntiatio nihil operaretur. vt in l. antiquæ. §. ne autem. C. ad Velleia. Bal. in dicta l. 3. cum & tunc fideiussio fit nulla. neque dict. l. potest renuntiari secundum Bald. in d. l. antiquæ in fine. nisi fiat cum iuramento vt dixi secundũ Paul. de Castr. tradit etiam Bald. in l. prima. C. ne vxor pro marito. cum tamen dispositio dict. l. antiquæ. §. fin. non reperiatur approbata isto iure partitarum, forte sufficeret renuntiatio, prout in hac. l. dicitur, licet fiat sine iuramento. tutius tamen erit, quod in instrumento fiat fideiussio & renuntietur cum iuramento modo quo dixi.

[f] ¶ *Renouasse.* Multum operatur reiteratio actus, vt hic & in l. fi mulier. la secunda. C. ad Velleianum. vbi Bal. & vide late Prepo. in suo tractatu. de verbis geminatis. vbi multa cumulat & alia quæ etiam cumulat. Paia. Rube. in repe. cap. per vestras. in rubrica mihi. colum. 74. & 75. & Iason in rubrica. ff. de verborum obliga. col. 4. & in l. triticum. in fine. eodem tit. & per Bal. in l. nec damnosa. C. de preci. imperato. offeren. Decium. consi. 33. Bal. nouell. in tract. de dote. fo. 50. columna prima. & per Felinum in capitulo. de hoc. de fimo, vbi voluit, quod ex confessione extraiudiciali geminata posit quis puniri, sicut si facta esset in iudicio: mouetur ex doctrina Bartol. in l. cum scimus. C. de agrico. & censi. libro vndecimo. Bart. tamen loquitur in ciuilibus, & prout dicit idem Felin. in capit. olim. de rescrip. colũ 4. in alio proposito non est bona æquiparatio de confessione in ciuilibus ad confessionem in criminalibus, & ibi ponit triplicem instantiam, vnde non est tutum, quod ipse dicit in dicto capitulo. de hoc. prout perpendet Ioan. Bernardus de Luco nunc episcopus Calagurritanus in suis regulis & falientijs. in parte, confessus. de crimine. regula. 86.

[g] ¶ *Renouasse.* Multum operatur reiteratio actus, vt hic & in l. fi mulier. la secunda. C. ad Velleianum. vbi Bal. & vide late Prepo. in suo tractatu. de verbis geminatis. vbi multa cumulat & alia quæ etiam cumulat. Paia. Rube. in repe. cap. per vestras. in rubrica mihi. colum. 74. & 75. & Iason in rubrica. ff. de verborum obliga. col. 4. & in l. triticum. in fine. eodem tit. & per Bal. in l. nec damnosa. C. de preci. imperato. offeren. Decium. consi. 33. Bal. nouell. in tract. de dote. fo. 50. columna prima. & per Felinum in capitulo. de hoc. de fimo, vbi voluit, quod ex confessione extraiudiciali geminata posit quis puniri, sicut si facta esset in iudicio: mouetur ex doctrina Bartol. in l. cum scimus. C. de agrico. & censi. libro vndecimo. Bart. tamen loquitur in ciuilibus, & prout dicit idem Felin. in capit. olim. de rescrip. colũ 4. in alio proposito non est bona æquiparatio de confessione in ciuilibus ad confessionem in criminalibus, & ibi ponit triplicem instantiam, vnde non est tutum, quod ipse dicit in dicto capitulo. de hoc. prout perpendet Ioan. Bernardus de Luco nunc episcopus Calagurritanus in suis regulis & falientijs. in parte, confessus. de crimine. regula. 86.

[h] ¶ *Asmar.* Et sic fundatur ista l. & dicta l. fi mulier. in ista præsumptione. Ex quo patet, quod si alias apparet aliter se habere veritatem, non staretur huic præsumptioni. & ideo si in prima intercessione actum esset de ista renouatione fienda post biennium: tũc non patrocinaretur talis recognitio seu renouatio: imo potius præsumeretur collusio, vel fraus secundum Baldum in lege. cum fidem. ad finem. C. de non numer. pecu. sed an admitteretur mulier

Universidad de Deusto
Biblioteca

probare volẽs contra iſtam præſumptionem huius l. videtur quod non: ex quo proceſſit hæc l. ſtatuendo ſuper præſumptione, vt dicit gl. notanda in c. ferrum. 50. dist.

¶ *Recibieſſe precio.* Et debet probari talis receptio pretij per teſtes, vel p confeſſionem factam in inſtrumento. vt diſponitur in lege antiquæ. C. eo. vbi hoc bene declarat Paul. de Caſtr. ſed an ſufficiat quælecunque pretium acceptum. Oldrad. quẽ refert Alber. in dicta lege antique. C. ad Velleianũ. a qua iſta ſumitur tenet quod ſit per dicta lege. & per l. ita autem. ff. de adminiſtratio. tutor. in principio. & per l. diuus. ff. de bonis damnato. Cy. tamen ibi tenet contrarium, qui vult quod vt mulier ſibi præſudicet debet recipere pretium æquiualens quantitati, pro qua fideiuſſit. quod Bald. ibi non placet: cũ iſte caſus erat deciſus de iure digeſtorum in l. ſi mulieri. ff. eo. dic ergo ſecundum eum quod requiritur, quod reciat tantum pretium & tale quod homo diſcretus pro illo præmio ſe obligaſſet: vnde ſecundum eum totum hoc ad iudicis cognitionẽ pertinet, & opinio Bal. ſatis placet, licet contra Bal. ibi teneat Salic. volens ſufficere qualecunque pretium: ſed cõmunior opin. eſt in cõtrarium.

el principal debdo ſobre que fue la fiadura fecha: mas pertenece a ella, que a aquel por quien entra fiadora. La quinta razon es, ſi la muger recibieſſe precio, [a] por la fiadura que fizieſſe. La ſeſta es, quando la muger ſe viſtieſſe veſtiduras de varon [b] engañoſamente, o fizieſſe otro engaño qualquier, porque la recibieſſe alguno por fiador, cuydando, que era varon. Ca el derecho que han las mugeres, en razon de las fiaduras, nõ les fue otorgado para ayudarſe del, en el engaño [c]: mas por la ſimplicidad, e por la flaqueza que han naturalmente. La ſetena razon ſeria, quando la muger fizieſſe fiadura, por ſu fecho miſmo [d]. Eſto ſeria como ſi entraſſe fiador por aquel que la ouieſſe fiado a ella, o en otra manera ſemejante deſta, q̃ fueſſe a ſu pro, o por razon de ſus coſas propias. La octaua razon es, quãdo la muger entra fiador por alguno, e acaeciere deſpues deſſo, que ha de heredar [e] los bienes de aquel que fio. En qualquier deſtas ocho razones [f], ſobredichas, que entraſſe la muger fiador por otri, dezimos que valdria la fiadura, e ſeria tenuda de la cumplir.

10 b ¶ *Vos duras de varon.* Hoc eſt abominabile apud Deum vt habetur Deutero. 22. c. & tradit B. Ambro. epiſtola. 15. ad bonum tamen finem veluti pro tuenda pudicitia licitum eſt mulieri, vt ſi eſt peregre profectura, vel alias, vti veſte virili. vt notat Archi. poſt Hugo. in cap. ſi qua fœmina. 30. dist. & ſumpſit hoc iſta lex a gloſſ. in l. prima. C. Ad Velleia.

11 c ¶ *De engaño.* Adde legem. ſi decipiendi. ff. eo. & l. 1. & l. fœminis. & l. ſi fine. C. ad Velleia.

12 d ¶ *Su fecho miſmo.* Adde l. aliquando. & l. ſi eum. & l. ſi vir vxori. §. fin. ff. ad Velleia. & C. eod in l. 2.

13 e ¶ *Heredar.* Adde legem. quanuis. §. ſi mulieri. verſic. plane ſi mihi. ff. ad Velleianum.

14 f ¶ *Octhe razones.* Adde alium caſum in l. ſi apud. ff. de mino. & alium in l. ſi C. ſi mater indemni. promiſſe.

¶ *Lex.* IIII.

» Datus fideiuſſor pro adulto in contractu in quo fuit doloſe deceptus non tenetur: ſed ſi doloſe non fuit deceptus: ſed alias tenetur: licet minor principalis poſsit in integrum reſtitui: & ſi ex tali fideiuſsione ſoluat, non habet contra minorem recurſum. h. d.

1 g ¶ *Engaño.* Procedit non ſolum ſi ex propoſito dolus interueniat: verum etiam ſi re ipſa. l. ſi quis cum alter. ff. de verb. oblig. & in ſpecie tradit notanter Petrus de Ancharra. conſi. 330. incipit viſis factis narrationibus, &c. verſi. deſcendo ad obligationem. Laurenti. col. antepenul. vſque ad finem. vbi & voluit hoc procedere necdum quãdo obligatio fideiuſſoris eſt fideiuſſoria & acceſſoria: verum etiã ſi ſit principalis & de per ſe, vt alĩquis tertius promitteret, quod minor obſeruabit & ratificabit contractum, quem fecit ex quo talis obligatio eſt connexa & dependens a prima, quia irritata prima ſecunda remanet ſine cauſa, & ſic in effectu inefficax. l. 2. §. circa. ff. de doli exceptio. & per alias rationes, quas ibi vide.

¶ Ley. IIII. *De los omes que fian a los moços que ſon de menor edad.*

Tiando algund ome a moço que fueſſe menor de veynte e cinco años. Si a tal menor como eſte fueſſe fecho engaño [g], ſobre lo que es fecha la fiadura: non es tenudo el menor, nin el que lo fio, en quanto montare [h] el engaño, ante dezimos: que deue ſer desfecho. Mas ſi en aquella coſa, o en aquel pleyto ſobre queera dado el fiador non fueſſe fecho engaño como quier que el moço ſe podria ayudar del derecho, que les es otorgado, por razon [i] que es de menor edad, deſatãdo la poſtura, o el pleyto, porque fuera fecha a daño del [k], cõ todo eſſo el fiador finca obligado [l] para complir la fiadura: maguer non quiera. E non ſe podria eſcuſar de lo fazer por tal razon como eſta. E demas ſi pechare alguna coſa en eſta manera, non la puede demandar al menor.

h ¶ *En quanto montare.* Nota hoc verbum: quia non ita ponitur in l. 2. C. de fideiuſſo. minor. de qua ſupra l. ſumpta eſt.

i ¶ *Por razon.* Scilicet per beneficium reſtitutionis in integrum, quid ta fideiſſimen ſi contra actus geſtus per minorem fuit nullus, vt quirem immobilem vendidit, ſine decreto c glo. in l. 1. C. de fideiuſſor. mino. in verbo, non cogeris. in fin. vult quod fideiuſſor teneatur ff l. & ſi is. C. de prædijs mino. contrarium tenet ibi Paul. de Caſt. ex eo: ga nõ ſub eſt principalis obligato, cui fideiuſſoria poſsit ad hærere. l. fi ad reſoluendam. C. de prædijs minorum. & reſpondet ad legem. & ſi is. Ad ti. C. de

quam allegat gloſ. quod ibi venditio non fuit facta a minore: ſed a tutore vel curatore: prohibitio autem eſt circa perſonam minoris. adminiſtrator vero poteſt vendere in ſui præiuditium & ſe obligare, & fideiuſſorem dare, cui adde quod hoc idem voluit Bar. in l. cũ lex. in fi. ff. de fideiuſſo. vbi dicit quod ſi minor vendens prædiũ promittat de euictione, & det fideiuſſorem, tunc fideiuſſor non tenebitur. Ex quo minor vendens ſine decreto non ſuit obligatus ciuiliter, neq; naturaliter: ſed ſi extraneus promittat de euictione & det fideiuſſorem, tunc bene tenebitur fideiuſſor. & ita intelligit d. l. & ſi is.

k ¶ *A daño del.* Si ergo minor vendat, & reſtituatur non quia vendidit: ſed quia minori pretio vendidit, iuxta l. ſi quidem. C. de prædijs mino. tenebitur fideiuſſor euictionis: quia negari non poteſt rem fuiſſe euictam. vt in l. 1. & ibi Ange. C. de fideiuſſo. minorum. vbi Alberi quis dicit, quod & ſi agatur ad ſupplendum pretium, adhuc tenebitur fideiuſſor per l. ſi ſeruus. §. 1. in fin. ff. de euicto. & intellige quando minor agit ad hoc iure ſpeciali. vt in d. l. ſi quidem. nam ſi ageret iure communi, vt quia deceptus vltra dimidiam iuſti pretij: tunc fideiuſſor de euictione non poterit conuenĩri: quia illud beneficium porrigitur ad fideiuſſorem. l. exceptiones. in princi. & §. rei cohærentes. ff. de exceptio. & eſt de mente Alberi. & Ange. in d. l. 1.

l ¶ *Finca obligado.* Adde legem. Marcellus. ff. de fideiuſſo. & d. l. 2. C. de fideiuſſo. mino.

¶ *Lex.* V.

» Poteſt quis fideiubere pro obligato naturaliter vel ciuiliter: & tenetur efficaciter ex tali fideiuſsione: & dicitur obligatus ciuiliter & naturaliter quando obligatus poteſt conuenĩri efficaciter vt ſoluat naturaliter autem dicitur, quando quis eſt obligatus, ſed nõ poteſt in iudicio efficaciter exiſti: vt in ſeruo qui contrahendo obligatur quia eſt homo: ſed quia non habet perſonam ſtandi in iudicio non poteſt ad ſoluendum compelli. h. d.

1 a ¶ *Se puede obligar.* Adde legem primam cum glo. ff. eodem. & §. in omnibus. inſti. eodem.

2 b ¶ *Dos maneras.* Imo tres nam & ciuili tantum obligationi accedit fideiuſſor. vt in §. 1. inſti. eod. & ibi gl. in parte, ciuilis. & probatur in l. ſi cui. C. de non numera. pecunia. vbi vide per Bal. poteſt dici, quod ideo iſta l. omnibus fit de ciuili tantum: quia in eſt dare naturalẽ fideiuſſorem. vel prẽ ſumptã, vt patet in chyrographo poſt bien nium; & in ſententia, vel ſi pars concedit regi decimã bonorum quã ex prouentibus percipiunt prẽlati ſeu clerici regni ſuã num certum eſt, qd prælati ſunt obligati regi ciuiliter vere & ſed non naturaliter vere: qa conſenſus eorum nõ adeſt: reputatur tamen ſeu fingitur adeſſe propter conſenſum, & autoritatem principis, qui repræſentat voluntatem prælati. hæc tradit Bal. in dicta l. ſi cui. vel dic, quod hæc lex ſuppletur p alias ll. & ſic qd tantũ ciuili obligationi poſsit accedere fideiuſſor. de quo vide Bartol. in l. prima. ff. eo. ſimiliter pro eo qui tenetur officio iudicis accedit fideiuſſor, ſiue illud ſit officium nobile ſiue mercenarium, licet officium iudicis nullam præſupponat obligationem. l. ſi per colluſionem. ff. de actio. empti. Barto. in l. marcellus. ff. eodem l. cum quis. §. ſi quis pro reo. vbi Bar. ff. de ſolutio. in autem ſidei iſſor poſsit accedere obligationi, quã quis tenetur ad factum: vide Bar. in l. ſi quis pro eo. col. 1. ff. eo. & in l. inter artifices. ff. de ſolutio. & an pro eo contra quem poteſt peti in integrũ reſtitutio: vide Bar. in l. cum quis. §. ſi quis pro eo. ff. de ſoluto.

Adti. inſtit. de 'obliga. cum a ins infra.

3 c ¶ *Como ligamiento.* vt inſtitu. de obliga. in princi.

4 d ¶ *Naturali tan ſolamente.* Et quando obligatio naturalis tantum ſit efficax ad agendum in foro eccleſiaſtico: vide Bar. notabiliter in extra uagan. ad reprimendum. in gloſſ. in parte, denuntiationem. in fin. 1. & 2. columna. & nota, quod quando actus peccat in forma, neq; oritur naturalis obligatio, vide Bar. in l. prima. columna. 2. ff. de cõdi. in debi. & quid ſi lex reſiſtat contractui: vide l. cum lex. & ibi Bartol. ff. de fideiuſſo. & vbi lex vltra procedit annullando actum ibi: neq; oritur naturalis obligatio. vide per Bald. in capit. 1. in princip. col. fin. quid ſit inueſtitura. & quod idem Bal. notat in §. ſi quis per triginta. colum. 3. ff. de ſeu. fue. controuer. inter domi. & agna. verſicu. ſed quæro nunquid ſtatutum & an in obligatione ex maleficio in fit naturalis obligatio: vide Bar. quod ſic in l. non ſolum. §. iniuria rum. ff. de iniur. & per Bal. in authen. ad hæc. colum. 4. C. de vſur. & in l. ex hoc iure. colum. fin. vbi Barto. ff. de iuſti. & iure. & ſi princeps impoñat ſubditis collectam, vtrum ex hoc inducatur obligatio naturalis: Bal. in d. l. ex hoc iure. in fine. dicit quod ſic, quando collecta reſpicit reipublicæ vtilitatem & neceſsitatem: ſed ſi ſolius principis effrænatam voluntatem: tunc non oritur obligatio naturalis, & nota quod cedi poteſt naturalis obligatio. l. ſi eius. in prin. & ibi Paul. de Caſt. ff. ad Trebellia.

e ¶ *Naturalmente.* Adde legem cum amplius. §. is natura debet. ff. de regul iur. 5

f ¶ *Tenudo es.* Regula eſt, quod in omnibus in quibus liber homo obligatur ciuiliter & naturaliter, in his ſeruus obligatur naturaliter vt dicit glo. & ibi Bar. in l. 2. ff. eodem. & in §. 1. inſtit. eod. & probatur in lege. non ſolũ. §. 1. ff. de pecul. & in lege. naturaliter. & in l. ſi id quod. ff. de condi. indebi. 6

g ¶ *Pechar.* Vide in lege. Marcellus. & in lege. fideiuſſor obligari. §. ſecundo. ff. eodem. & quare iſto caſu fideiuſſor non vtitur exceptione rei, vide Paul. de Caſt. in dict. l. Marcellus. columna. 2. quid tamen ſi fuit ignorans ſe accedere naturali tantum obligationi. vide per Ioannem Fa. in §. in omnibus. verſic. at ne, &c. inſtit. eo. qui vult. & tunc poteſt excipere per. l. ſi quis poſt quam. ff. eodem. nihil tamen dubium eſt hoc dictum Fabri: cum explorare debuit fideiuſſor conditionem illius, pro quo fideiuſsit, argum. l. qui cum alio. ff. de regu. iur. neque ignorantia eius debet eſſe in damnum creditoris, quæ ratio ceſſat in diſpoſitione dictæ legis, ſi quis poſt quam. 7

Fiadores pueden ſer dados ſobre todas aquellas coſas o pleytos, a q̃ ome ſe puede obligar [a]. E dezimos, q̃ ſon dos maneras [b] de obligaciones en que puede ſer fecha fiadura. La primera es quando el que la faze, finca obligado por ella, de guiſa q̃ maguer el non la quiera cumplir, que lo puedan apremiar por ella, e fazer ge la cũplir. E a eſta obligaciõ a tal, llamã en latin obligacion ciuil e natural: que quiere tanto dezir, como ligamiento [c] que es fecho ſegũ ley e ſegũ natura. La ſegũda manera de obligacion, es natural, tã ſolamẽte [d]. E eſta es de tal natura q̃ el ome q̃ la faze es tenudo de la cumplir naturalmẽte [e], como quier q̃ nõ le puedẽ apremiar en juyzio, q̃ la cũpla. Eſto ſeria, como ſi algun ſieruo promeſſe a otro, de dar, o de fazer algũa coſa, ca como quier q̃ non le puedẽ apremiar por juyzio q̃ lo cũpla, porq̃ nõ ha perſona para eſtar en juyzio, con todo eſſo tenudo es [f] naturalmente de cũplir por ſi, lo que prometio, por quanto es ome. E porende dezimos, q̃ todo ome q̃ puede ſer obligado en alguna de las maneras ſobredichas, puede otro entrar fiador por el, e ſera tenudo de pechar [g] por el la fiadura, maguer non quiera.

¶ Ley. VI. *En que manera deue ſer fecha la fiadura.*

Fiar puede vn ome a otro en eſta manera, diziẽdole [h] el q̃ recibe, al q̃ entra fiador, ſoes me vos fulã fiador ſobre tal coſa que me ha de dar, o de fazer fulan ome? Si el reſponde ſi, o dize, yo ſoy fiador por el, o lo otorga, reſpondiendo en tal manera, o por otras palabras ſemejantes deſtas, finca porende obligado, tambiẽ como el debdor principal. E puede [i] vn ome por otro, entrar fiador, ſi quiſiere, en ante que el debdor principal ſea obligado. Como ſi dixeſſe: ſi vos dieredes tãtos marauedis a fulan, yo vos ſo fiador por ellos. Otroſi, lo puede fazer en vno, con aquel a quiẽ fia, diziendo aſsi: por eſtos marauedis, o por eſta coſa que ſe obliga don fulã, yo ſo fiador por el. E aun puede entrar fiador deſpues que el debdor principal es ya obligado, como ſi dixeſſe: yo ſo fiador por tal coſa, que vos deue dar, o fazer fulã, ome. E en qualquier deſtas maneras ſobredichas, entrando fiador vn ome por otro, valdra la fiadura. Otroſi puede entrar fiador, a tiempo cierto [k]. eſto ſeria, como ſi dixeſſe, yo ſo fiador por fulã, faſta tal dia. Otroſi, puede entrar fiador, ſo condicion diziendo aſsi,

a ¶ *Se puede.* Adde l. pe. ff. eo. & §. fideiuſſor. inſti. eo. 1

b ¶ *Dezir.* Habes hic quod fideiuſſor non obligatur, niſi verbis & interueniente ſtipulatione. adde l. 5. §. ſatis acceptio. ff. de verb. obli. & l. blanditus. C. de fideiuſſo. ſed nunquid hodie per l. ordi. incipit. ſe pareſciendo. tit. 8. lib. 1. ordi. reg. hoc erit correctum: videtur q̃ non ex dicto Bal. in c. 1. col. ſi. verſi. ſed nunquid fideiuſſor. de pactis, vbi dicit, q̃ neque hodie de iure canonico fideiuſſor obligabitur ex pacto nudo: & q̃ illud capitulum debet intelligi in eo qui obligatur ſuo nomine: nõ vero in eo qui obligatur nomine alieno, niſi fideiubeat apud acta, vt in l. cũ oſtendimus. §. ſi. ff. de fideiuſſ. tuto. ſed crede rem contrarium eſſe verius ex generalitate illius. c. & d. l. ordin. In no. rec. eſt 12. ti bro. 5. 16. li

c ¶ *E puede.* Adde. §. fideiuſſor. inſti. eo. & l. quoniam. §. ſi. ff. de vſufruc. earum rerum quæ vſu conſumun. & l. ſtipulatus ſum. ff. eod. 2

d ¶ *A tiempo cierto.* Adde l. pe. ff. eo. & §. fideiuſſor. inſti. eo. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶*Lex.* VII.

Si quis in plus fideiussit quan principalis teneturnon valet fideiusſio in eo quod eſt plus,ſ.d in alio ſic.Et plus dicitur quatuor modis.ſ.quantitate,vt ſi maiorem,quam reus promiſit,nã tenetur ad cõ currentẽ loco.vt ſi alio loco grauiori quã reus promiſit nõ valet fideiusſio.tẽpore:vt ſi breuiori tẽpore promiſit ſoluere nã ſimiliter nõ valet. cauſa: vt ſi debitor ſub cõditione fideiuſſor pure promiſit nõ valet.h.d.Habuit ortũ a.§. fideiuſſores. inſtit. eo.tit.

a a ¶*Non vale la fiadura.* Limita,niſi fideiuſſor iuret fideiuſſionẽ:nam tũc tenebit,vt principalis,ſi nõ tenetur vt fideiuſſor:& ſic vt obligatio principalis non vt acceſſoria, vt per tex.in l.cũ pater. §. filijs matrem. ff. de lega.2.& tenet Bart. in.l.ſi qs pro eo. ff.eod. col.5.verſic.8, prohibetur & in.l.ſi a reo. §. pe.eo. tit.tenẽt etiã Ang.&Io. delmo. in l.hi qui acceſſiões, in fine.ff.eo.tit. licet contrariũ teneat Io.Fab. in. §. fideiuſſores.inſti.eo.col.2. verſ.ſed quid ſi iurauit. Secundo limita quando ſi deiuſſor non eſt obligatus in plus:ſed efficacius quam principalis: nã tunc tenebitur.vt in l.5.ſupra eo.in fi.& in l.3.ff.eo. & tenet Bar. d in.l.hi qui acceſſionis.ff.eo.& in l.ſi fideiuſſor.ff. de re iudic.& idem tenet Io.Fabr. in d.§.fideiuſſores.verſiculo.ſed pone quod principalis.Tertio limita quãdo fideiuſſor promittit pœnã ex moraſua nã tunc in hac pœna videtur vt principalis promittere,& non acceſſorie.gl.notabilis.in l.ſicut reus.ff.eo tenet.Bar.Ang.& Io.de Imol. in d.l.hi qui acceſſionis.& Bar.in l.centũ capuæ.ff.de eo quod certo loco.Quarto limita quãdo fideiuſſor idẽ promiſit, veruntamen in modo probãdi efficacius promiſit:nã tunc tenebitur,ve ſi promiſerit ſuper intereſſe promiſſo,quod ſtaret iuramento partis: quia ex hoc non videtur durior conditio.l.1.ff.de in litẽ iuran.tenet Io.Fab. in d.§.fideiuſſores.col.2.verſ.ſed quid ſi promiſerunt, &c.Sed quid ſi principalis promittat.10.corbes frumenti:fideiuſſor vero promittat extimationem eorũ,an teneat fideiuſſio? vide glo.& Barto.in l.ſi ita fideiuſſorẽ.ff.eod.quod non,licet tex. ibi videtur innuere oppoſitũ: ſi tamẽ principalis promittat factũ,fideiuſſor poteſt promittere pecuniã.l ſtipulatus eſt.& ibi Bar.ff.eo.tit.& qualiter fideiuſſor accedat obligationi facti, vide per Bar.in l.ſi quando.§.1.ff.de operis liberto.Iaſon.in l.ſi ita ſtipulatus eſsem aba te.de verb.oblig.1.& 2. col.& an diſpoſitio huius.l. procedat etiã quãdo ſcienter fideiuſſor plus promiſit,vel an procedat tantũ quãdo ignoranter fecit: Ioan. Fab.tang.it.in d.§.fideiuſſores.in ſi.primæ col.dicens,quod indiſtincte procedat hoc:quia iura indiſtincte loquuntur.& quia videntur dare certam formam,qua non ſeruata totum annihilatur.l.1.& fin. C.de fide.inſtr.& iure haſte fiſcal.lib.10.licet ſubdit,q̃ poſſit argui contrariũ ex his quæ dixit ſupra in princ.nt.& vult allegare, quod dixit in.§.at ne.verſi.quid ſi ſciat eũ non eſse obligatum. quod tamen non videtur obſtare:quia diuerſus eſt caſus & diuerſa ratio.

b ¶*Quanto en lo demas.* In eo vero,in quo principalis tenetur ſcilicet in centum,fideiuſſor tenebitur:& ſic vtile per inutile non vitiabitur. & iſta fuit opinio quorundam. vt refert gl.in l,græce.§.illud.ff.eod. Ioan, vero gloſſator vt ibi refert gl.tenuit contrariũ:imo quod in nihilũ fideiuſſor teneatur.&iſtã tenet glo.in. §. fideiuſſores. in fi.eo.& in l.peculiæ.C.de vſur. & iſta eſt communis opinio,prout dicunt Bar.& Io. de Imo. in d.§. illud. tene ergo mẽti iſtam legem partitæ quæ eſt contra dictam cõmunem opinionẽ contra quam etiam multum vrgebat text. in l.ſi vltra. & ibi notat Bal. C.de fideiuſſ.

yo ſo fiador por fulan ſi tal coſa acaeciere. E tal fiadura como eſta, o otra ſemejante della,deue valer faſta aquel tiẽpo o al dia,o en la manera que fue fecha.

¶ *Ley.* VII. *Como el fiador non ſe deue obligar a mas de lo que deue el principal.*

POr mas de quanto es el debdor principal obligado, non ſe puede obligar el fiador,e ſi lo fiziere non vale la fiadura [a], quanto en aquello,que es demas. Eſte demas ſegund derecho, puede ſer en quatro razones. La primera es,quando el que entra fiador por el otro, ſe obliga por mas de aquello que deuia aquel a quiẽ fia,e eſto ſeria,como ſi deuieſſe ciẽ marauedis,e el otro entraſſe fiador por ciẽto e veynte marauedis, o por quanto quier mas de los ciento, ca tal fiadura non valdria quanto en lo demas [b]. La ſegunda es,quando el debdor principal,es obligado a dar alguna coſa en logar cierto: e aquel que le fia entra fiador por dar aquella coſa en otro lugar mas graue[c]. Ca entõce tal fiadura non vale. La tercera es, quãdo el que deuia la coſa, era obligado a darla a tiempo cierto, e el que entra fiador[d] por el,ſe obliga a darla a mas breue tiempo. E eſto ſeria como ſi la ouieſſe a dar a dos años,e el entraſſe fiador por darla a vn año,e a tal fiadura como eſta dezimos otroſi que nõ deue valer. La quarta es, ſi el debdor principal era obligado a dar la coſa ſo alguna condicion, e el q̃ entra fiador por el,ſe obliga a dar aquella coſa puramente ſin condicion ninguna. Ca tal fiadura como eſta non valdria[e] porque ſe obliga en mas el fiador que el debdor principal.

¶ *Ley.* VIII. *Que fuerça ha la fiadura q̃ muchos omes fazen en vno.*

MVchos omes entrando fiadores en vno:e obligandoſe cada vno dellos en todo de dar, o de fazer alguna coſa por otri,ſon tenudos de lo cumplir en aquella manera que lo prometieron. De guiſa,que aquel que recibe la fiadura,puede demandar a todos,o cada vno por ſi toda la debda [f] que la fiaron. E pagando el vno[g], ſon quitos los otros, pero ſi los fiadores, non ſe obligaſſen cada vno por todo, mas dixeſſen ſimplemente, nos ſomos fiadores por fulan, de dar,o de fazer tal coſa,entonce, ſi todos ſon valioſos[a] para poder pagar la fiadura,a la ſazon que ſe demanda la debda[b],dezimos,que non puede demandar la coſa,el ſeñor de la debda, a cada vno dellos[c],mas de quanto le cupiere[d] de ſu parte. E ſi por auentura algunos de los fiadores fueſſen tan pobres[e], que non ouieſſen de que pagar aquella parte que les cabe,entonce los otros[f] que ouieſſen de q̃lo fazer,quier fueſſen vno,o muchos,ſon tenudos de pagar toda la debda principal,o de cũplir aquella coſa que fiaron.

¶ *Ley. IX. Como la debda deue ſer demandada primeramente al principal debdor que al que fio.*

EN el lugar[g] ſeyẽdo aquel que deiuſſor obligari. §. qui certo loco.ff.eo.& idem quod Faber tenet Ang. in d.l.hi qui acceſſionis.tu notaiſtam l.quæ hoc decidit.

c ¶ *El que entra por fiador.* Secus ſi ſe obligaret,vt conſtituitor. l. ſed ſi anteriori die.ff. de conſti.pecu.Bar.in l.hi qui acceſſiones.ff.eo.

e ¶ *Non valdria.* Adde.§.fideiuſſores.inſti.eo.

¶*Lex.* VIII.

Si plures fideiuſſores ſunt in ſolidum obligati poteſt creditor ab omnibus vel a quo voluerit totum petere: & vno ſoluente cæteri liberantur:ſed ſi ſimpliciter ſunt accepti: & omnes ſunt ſoluendo non poteſt petere niſi partem a quolibet:& ſi vnus non ſit ſoluendo alij tenentur etiam pro parte illius.h.d.

f ¶ *Toda la debda.* Sed an poterunt opponere iſti fideiuſſores,qui ſe in ſolidum obligarunt,de beneficio diuiſionis ex epiſtola diui Adriani,de qua fit mentio in l.inter fideiuſſores.ff.eo.& in l.ſi. C.de conſti.pecu.& in.§.ſi plures.inſti.de fideiuſo.l.dicit quod ſic vt eſt caſus in l.non recte.C.eo.ſed aduerte,quia dictum illius.l.fundatur ex eo quia & ſi fideiuſſores expreſse non ſe obligauerunt inſolidum tacite hoc a iure intelligebatur vt in d.§.ſi plures.& expreſsio eius q̃ tacite inerat non immutat iuris diſpoſitionem,vt in l.3.C.eo.& in l.3.ff.de lega.1.hodie vero per l.iſtam partitarum fideiuſſores plures ſimpliciter recipiantur,non tenetur quilibet inſolidum: ſed pro virili,vt ſtatim ſubditur in iſta.l.& ſic eſt ſublatum fundamentum d.l.non recte vnde videtur quod non poterit opponi de beneficio diuiſionis,quando inſolidum ſe fideiuſſores aſtrinxerunt ſed quilibet tenetur ad totum debitum,vt vult iſta.l.neque obſtat.l.10.infra eodem.quia illa loquitur, quando plures principaliter ſe obligant: hæc vero quando acceſſorie.

g ¶ *Pagando el vno.* Adde.l.reos.& l.ſi.C.eod.

§ a 4 b ¶ *Son valioſos.* Quid ſi de hoc dubitetur.vt.l.ſi dubitetur.ff.eodem.

¶ *Que ſe demanda la debda.* In.§.ſi plures.inſti.eodem.de tempore litis conteſtatæ dicitur:ſed quid ſi creditor negligit agere:dic quod reus medium erit,vt fideiuſſor denuntiet creditori, quod conueniat fideiuſſorem in parte,qui eſt ſoluendo cum dubitatur enim effici nõ ſoluendo & tunc creditor differat erit eius periculo.ſecũdum Paul. de Caſt.in.l.ſi fideiuſſor credi. tori.ff.eodem, licet ipſe Paul. de Caſt.in l.inter fideiuſſores.eo.tit.l.dicat non ſufficere talem denũtiationem, ſeu proteſtationẽ: ſed verius videtur quod dicit in dict.l.ſi fideiuſſor.vbi & hoc eſt de mente Bar.vide ibi per eos.

5 c ¶ *Cada vno dellos.* Approbat opinionem gloſ.in authenti. de duobus reis in verbo.cedere.colla.7.& in l.creditor.§.duobus.& in l.ſi mãdato.ff.ſ.§.Paulus ff. de manda.& reprobat opinio.glo.in l.non recte.C.eo.& in §.ſi plures.inſti.eo.quæ de iure communi eſt communis doctorum opinio. Tene ergo menti iſtam legem,ſecundum quã in d.§.ſi plures.& adde ad iſtam l.legem.2.tit.12.lib.5.ordina.regaIn no. rec.eſt l.1.ti. 16.libro.5. Vi.d. l. no. uæ re. In no. re. vi. l.1.q̃ eſt an. tit. 1. in lib. t. non eſt hodie neceſſarium beneficium epiſtolæ diui Adriani,de quo quæ neceſſario eſt intelligenda in his qui ſe obligant acceſſorie,vt ſi deiuſſores,nam de obligantibus ſe vt principales non oportebat iuri communi derogari prout in d.l.ſi cum itabulis.ff.de duobus reis.neque iſta.l. partitæ corrigitur per l.ſori.4.de qua tit.t 8.lib.3.foro legum. licet contrarium dicat ibi Montaluus & male:leges nanque fori non cõrigunt iura partitarum niſi illæ quæ ſunt vſu receptæ vt habetur in l.1.in ordi.Taurinis.& tradit Roderi. Suarez. in proœ.ll.fori.& ſic hodie iure iſto non eſt neceſſe quod renuntietur beneficio diuiſionis cum per iſtam l.hoc beneficium conſequuntur. & probatur etiam hic quod actio eſt ipſo iure diuiſa pro parte inter conſideiuſſores ſi ſunt ſoluendo & ſic non requiritur quod opponatur exceptio, licet aliud erat ex beneficio epiſtolæ,vt patet ex dicta lege inter fideiuſſores.ff eodem.vbi gl.Bar.& docto.ſed an idem quod in iſta l. diſponitur pro edat in fideiuſſoribus de iudicato ſoluendo.ſ.ex clauſula iudicatum ſolui:Bald.di it in lege finali.columna penultima.C.de vſur.rei iudi.quod etiam iſti gaudeant beneficio diuiſionis.& quid ſi ſunt plures conſtitutores:dic quod gaudent eodem beneficio vt in l.finali.C.de conſtitu. pecu. & idem in pluribus mandatoribus per dictam legem.& tenet Specula.in titu.de renuntiatione & conclu ſione.columna ſexta.ſed qualiter agat creditor contra plures fideiuſſores: nam ſi pro parte petat & aliquis eorum non ſit ſoluendo non videtur quod poſſit ab altero qui eſt ſoluẽdo aliquid vltra partem ab eo petitam conſequi.dic ergo quod conſilium eſt quod petat contra omnes & contra quemlibet eorum ſub hac proteſtatione quod vna ſolutio totius debiti ſufficiat vt alias dixit Barto.in l.2.§. 1.penultima columna in principio quarta quæſtione.ff.de duobus reis.& tradit Alexand.conſil.37.columna.2.volumine.2. quid etiã ſi aliqui ex fideiuſſoribus ſint præſentes aliqui abſent s an tunc etiã ſit ſeruanda huius legis diſpoſitio,vt quemlibet conueniat pro parte ſi omnes ſunt ſoluendo:Speculator in titu.de renun.& conclu ſionem quando omnes ſunt præſentes per tex.in d.l.ſi dubitetur. a lias incipit ſi dubitet.in principio.ibi præſtò ſint.ff.eod.& argum. auth en.hoc ita.de duobus reis & authen.præſente.de fideiuſſo. C.& facit.Infra eo.l.decima.¶Ego vero dubito de iſto dicto maxime attenta diſpoſitione huius l.ex quo fideiuſſores non accepit inſolidũ & quando ſimpliciter accepit hæc.l diuidit actionem inter eos pro parte quando omnes ſunt ſoluendo: quodita militat ſiue abſunt ſiue præſto ſint ſicut & alias imputatur creditori ſi vnum fideiuſſorẽ pure,alium ſub conditione recipit vt in l.ſi plures.in princip.ff.eodem.neque obſtat.l.decima.infra eo.quia loquitur in his qui vt principales ſe obligant,imo illa.l.facit in oppoſitum quaſi velit illud non attendendum in fideiuſſoribus,qui non vt principales ſed acceſſorie accedunt.Item ibi aſtrinxerunt ſe inſolidum vnde eſt diuerſa ratio.& l.ſi dubitetur.pro edit ſecundum iura digeſtorum. quibus & ſi nihil diceretur fideiuſſores intelligebantur inſolidum obligari:quod hodie non eſt vt conſtat ex iſta.l.partitæ.& dixi in princip.huius gloſ.Quid ſi plures fideiuſſores non fuerunt inſimul recepti,ſed vnus hodie alter ex interuallo an procedat diſpoſitio huius legis:Specula.poſt Hugo. & Azo. quod non ipſe notat vbi ſupra columna ſeptima.verſicu.quod ſi aliquis ioan, Fab. in dicto.§. ſi plures.poſt princip.tenet contrarium. al lega.dictam.li ſi Titius, quæ lex certe pro qualibet parte poteſt induci. Bartolus etiam in lege. ſi plures.in principio.ff.eodẽ.tenet cõtra Specula.poſt Dynum.& Iacobi de Arer. dicẽs eſse caſum in dicta l.ſi titius.ſed in dict.l.ſi titius in fin.aliter loquitus eſt & forte melius:dicit enim quod ille qui primo interceſsit nõ habet beneficium diuiſionis:ille vero qui intercedit ſecundo habet eodem modo quo quando ſimul intercedserat per illam legem. tu vero dic ſecundum Pau.de Caſt.in dicta lege.ſi plures.quod ſi tempore quo fuit datus primus fideiuſsor fuit actum de dando ſecundum:& primus hoc ſciuit quod tunc habebit locum iſta l.quia videtur fideiuſsiſse contemplatione ſecundi;altero autem iſtorum deficiente non habet locum ex quo non cenſetur fideiuſsiſse contemplatione ſecundi.& hoc quantum ad primum fideiuſsorem.Secundus autem habere beneficium huius l.reſpectu primi vt dicit Bart. ſi tamen ſciuit eum eſse datum vt declarat Paulus de Caſtro in dict. lege.ſi plures.& in dicta l.ſi titius.& eſt eadem ratio quia non cenſetur fideiuſsiſse contemplatione primi. Adde etiam quod inter fideiuſsores diuerſorum non habet locum iſta.lex.l.ſi a titio.ff. eodem. vide Barto.in l.inter eos.§.duo rei.ff.eod.& an fideiuſsor qui nõ poteſt effectualiter conuenirifaciat locum huic beneficio? vide per Bar.in dicta l.ſi titius.aduerte etiam quod cum vt dixi,iſta.l. diuidat abſque eo quod opponatur, quod non procedet de iure iſto diſpoſitio.l.ſi teſtamento.§.quod duo.ff.eo.& ſic ſolutum vltra debitum poterit repeti.

6 ¶ *Quanto le cupiere.* Et computabitur in ea quod antea ſoluerat. l. inter eos.§.1.ff.eod.

7 ¶ *Fueſſen tan pobres.* Adde dict.§.ſi plures.inſti.eod.non ergo requiritur quod pronuntietur per iudicem vt diuiſio fiat pro parte inter fideiuſsores vt exinde periculum ſpectet ad creditorem vt dicit Paul. de Caſt.in d.l.inter fideiuſsres.ff.eod.per tex.in l.inter eos.§.cum in ter.eodem titu.ſed ita tm poſt conuentionem periculum ſpectabit ad creditorem:ſi tamen non poteſt creditori imputari negligentia, quia ſtatim quod cœpit petere aliquis ex conſideiuſsoribus factus eſt non ſoluendo,antequam haberet commoditatem cõueniendi eũ, tunc non eſset periculo creditoris,vt eſt de mente Paul. de Caſtr.in d.l.inter eos.§.cum inter.

8 ¶ *Los otros.* Quid ſi duo fideiuſserunt diſtributiue, vnus in decem alius in reſiduo,& ille qui fideiuſsit in decem non eſt ſoluendo vtrũ alter tenebitur inſolidum:Bal.quod non in l.fina.columna penult. C.de vſur.rei iudica.quia obligatio fuit diuiſa & taxata per pactũ allegat.l.ſi deiuſsores magiſtratuum.§.pro aurelio.ff.de fideiuſso.licet alias nomine reſidui totum contineatur vt in l.ſecunda.C.de hre.infti.& quid ſi vnus fideiuſsor fuit,acceptus pure alter ſub conditione.vide.l.ſi plures.in princ.ff.eo.

¶*Lex.* IX.

Præſente reo principali non poteſt(eo non prius diſcuſso)fideiuſſores creditor conuenire:ſi autem abſens eſt,indulgetur tempus arbitrio iudicis,intra quod fideiuſsores principalem repræſentent:& ſi intra tempus datum non repræſentauerint conuenientur & ipſi ſoluent prout diſponitur ſupra.l.proxi.h.d.

h ¶ *En el lugar.* Ille ergo dicitur præſens qui eſt in ciuitate vt hic & videtur approbari opinio Iaco.de Raue.quam refert Bar.in authẽ.de fideiuſso.in princip.vnde iſta.l.habet ortum.gloſ.tamen ibi intelligit præſentem etiam eum qui eſt in territorio ciuitatis, ſi tamen de facili citari poteſt & ita tenet ibi Ang.& etiam Bar.in l.3.§.1.col.ff. de dol.ubi reis & ſatis placet & debet prius fieri rimatio an ſit præ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sens vt notat Bar.in d.l.3.§.1.in fine.& Bal.in l.cum non solū.§.necessitatem.in fin.C.de bonis quæ liberis.

2 a ¶*Primeramente*. Quid si fideiussor de hoc non opponat:dic quod renebit iudicium cum fideiussore.Bar.per glossam.ibi in l.secunda.C. communi.diui.quod Alex.ibi in additio.dicit perpetuo notandum.

& adde Bartolum in l.fin.in fin.princi. ff.si certum petat. & Alex.consi.32.col.1.volumi.4.Barto.in l.si mancipium.§.si communi.ff.de euictio.Alexand. consil.78.colūna finali.volumine primo. Intellige tamē ne erres, quod ad hoc, vt agens vincat requiritur, qđ faciat discussionem vel probet de inopia principalis,qa alias non esset sibi aperta via agendi secundum Bal.Sali. & Paul.de Cast.in dict.l.secunda.& quid si notorium sit principalē non esse soluendo:glosſ.dicit quod sufficiet,alia non facta discussione(& tenet ibi Bart.inferens ad fideiussorem tyranni)in.l.decem.ff. de verborum obligationibus.vbi etiam Ioan.de Imo.infert ad rixosum & non idoneum facilitate conueniendi.& vide circa hoc & circa istam materiam aliqua notabilia per additionatorem Abba. in c.peruenit.de fideiusso.in additione magna,& si principalis decederet sine hærede tenebitur fideiussor ad id quod principalis. vt in l.si sine hærede.& ibi Bar.ff.de administratione tutorum.& vide l.si a te.ff.vt legato.seu fideicommisso.nomi. caue.& quando fideiussor se obligat vt principalis & simul cum principali tunc nō est necessaria excussio.vt tradit Alex.consi.32.col.penul.& fina.volumine.4.ita limitans glo.in d.auth.de fideiusso.in princi.super verbo,fideiussorem.& quid si principalis habet bona alibi quam in loco domicilij vel vbi contraxit an etiam illa bona debeāt prius discuti antequam perueniatur ad fideiussorem:Bald.quod sic quando facilis esset exactio secus si difficilis quia actor nō cogetur peregrinare.vide per Bal.in l.si.§.sed si cum Scio.col.3.ff.si cer.peta. & per Alexā. consil.84.col.ti.vol.3.vide Bal.vbi supra.versi.sed pone quod scholaris de alemania,&c.

2 b ¶*Que non a los que entraron*. Houie ergo non poterit fideiussor in mora constituti ante principalem.vide per Iaso.in l.cum filiusfamilias. in principio.col.2.ff.de verb.oblig.

4 c ¶*Deuen pelo dar*. Concordat cum authē.præsente.C.eo.& in corpore vnde sumitur ex auth.de fideiuss.in princip.

5 d ¶*E pagar*. Quid si creditor habeat aliquod pignus debitoris an possit obijcere fideiussor quod vendat prius pignus.vide per glos.in d. auth.in princip.in glo.super parte summa.& ibi per Bar.& Ang.

6 e ¶*Aluedrio*. Approbat glo.in dict.authenti.de fideiusso.in princip.in glos.super parte.del tempus.

¶*Lex. X.*

»Pluribus fideiussoribus obligatis insolidum non potest creditor vnum conuenire si omnes sunt præsentes & quilibet est soluendo: sed si absunt aliqui vel sint non soluēdo exigat totum ab omnibus qui sunt præsentes & soluendo.h.d.

1 f ¶*De so vno*. Ortum habet ab authenti.de duobus reis.colla.8.& ab authen.hoc ita.C.de duo.reis.

2 g ¶*O de fazer*. Innuitur hic,quod si plures se obligent ad aliquid faciendum,ita vt quilibet teneatur in solidum dicanteur duo rei debendi, ac si promitterent aliquid dare:innuitur itiam iunctis sequen. verbis huius legis,quod etiam inter plures correos,qui promiserunt aliquod factum,habeat locum beneficium diuisionis, de quo in ista l.& in dicta authen.hoc ita.C.de duobus reis.fed contra hoc opponitur,quod regulariter omnia facta sunt indiuidua,vt dicit glos.in l.4.§.cato.ff.de verborum oblig.& ibi doctores communiter. & in l.stipulationes non diuiduntur,secundo responso.eo.tit.& sic de natura obligationis.& si non dicatur insolidum,quilibet tenetur insolidum:non tamen per hoc dicuntur duo rei debendi, vt probatur. in lege.rem hereditariam.ff. de euictio.licet ergo exprimatur,quod tacite inest nihil debet operari. l. non recte.C. de fideiusso.l.3.ff.de lega.1. Præterea nec inter eos videtur, quod habeat locum beneficium diuisionis:cum horū diuisio corrumpat stipulationem dict l.stipulationes non diuiduntur.& propter ista Bar.in l.2. versic.3.quæro.ff.de duob. reis.tenet, qđ & si dicatur in obligatione indiuidui,quod teneantur insolidum:non tamen propter hoc dicentur duo rei debēdi:nisi expresse dicatur,quod animo constituendi se duos reos,sic promittunt.& insuper adde Bar. quod dato,quod hoc exprimatur non habebunt beneficiū diuisionis,eo quia corrumperetur stipulatio.& cum dictis Bar.tenet etiam Salic. in l.prima.& in auth.hoc ita.C.de duobus reis.aduerte tamen,quia idem Bar.in l.4.§.cato,supra allega.in.6.oppo.vult,quod sufficiat dicere,quod teneantur insolidum,vt dicantur duo rei:& illud videtur verius & communiter tenetur secundū Francis.de Aret.ibi. col. 11.& hoc approbatur in ista.l.partitæ.Sed quātum ad beneficium diuisionis,non reperio doctorem contradicentem dictis Bar.in d-l. 2.de duobus reis,vnde vel dicendum est,quod ista.l.partitæ.intelligatur,quando fuit promissum factum,quod erat diuiduum quod est maxima restrictio & diuinatio.vel quod ista l.partitæ.approbet dictum glo.in reos.§.cum in tabulis.ff.de duobus reis super verbo, videbantur.volentem,quod etiam in indiuiduis. habeat locum.d. auth.hoc ita.Cogita.

h ¶*Entra fiador o deban*. Hic colligitur, quod tunc duo rei fideiubere videntur respectu creditoris,quando hoc actum est,& non alias. & sic videtur approbari opi.Petri,Iacobi.de Raue.& Cyn. quā sequitur Bar.in lege.reos.ff.de duobus reis.vbi hoc probatur.& in d.authen.de duobus reis.in corpore,ibi alterna fideiussione,&c.adde etiam alium casum,quando esset color quæsitus.vt in l.sed & Iulianus.§.1.ff.ad Macedo.Bar.in d.l.reos.

i ¶*Su parte*. Quid si duo rei sint obligati,per instrumentum habens executionem paratam,prout de iure regni habent instrumenta publica:Ange.in d.authen.hoc ita. loquens de simili statuto Florentiæ,dicit quod tunc non habebit locum dispositio dictæ auth.imo quilibet posset conueniri in solidum.& est dictum singulare, si est verum:sed non credo esse verum,& moueor ex notatis per Bar. in l.eum qui ita.§.quinta.ff.de verb.obliga.ex eo quod ista exceptio tacite inest ipsi actioni,& non producitur actio,nisi qualificata cum ista exceptione,& quia ex ipsa inspectione instrumenti,ex quo plures se obligant in solidum,apparet notorie de ista exceptione.ita videtur decidere Ioan. de Imo.in l.fin. ff. a quibus appella.non licet.versic.tertio limitat Bal.vbi dicit,quod quando statutum disponit, quod contra instrumentum non possint admitti exceptiones nisi solutionis,poterit nihilominus opponi alia exceptio,de qua apparet notorie ex inspectione instrumenti,puta:quia promissio est sine causa,& sequitur Alexand.consilio.77. visis dubitationibus.columna fina.volumi.3.& dato quod in statuto de quo loquitur Ange.suum dictum procederet secundum.ll.regni non procederet ex quo omnes legitimæ exceptiones(dum tamen infra decem dies probentur) & admittantur contra instrumeutum publicum,vt in l.fin.habetur titulo octauo.libro tertio.ordina.rega.& vide Roderic.Suarez.hoc

idem volentem.in lectu.l.post rem iudicatam.ff.de re iudica.vbi legit.d.l.regni.folio.40.columna quarta.versicu.infertur etiam.& est folio.144.illius operis totius cum repe.l.quoniam in prioribus. nota etiam,quod communis conclusio est quod remedio illius authen. ti.posit renunciari,& sic poterit renunciari huius legis remedio. nota glosſ. quæ cōmuniter approbatur in dicta authē. hoc ita in glo. fina. & vnū casum notabilem vbi non posset opponi de tali renuntiatione vide per Bartol. in l.Paulus. la segunda. ff. de re iudica.& est mirabilis determinatio. tradit Alexan.cōsilio. 37. colūna secunda. in fin.cum principio sequentis vol.2.

Ad tit. C. de duob. reis.

5 a ¶*Non fuesse valioso*. Idest quatenus non posset soluere nam ad id quod potest ab eo haberi non tenebitur alter conreus declarat Alberic. in dicta authen.hoc ita.

¶*Lex. XI.*

»Vnus ex fideiussoribus soluens creditori nomine suo, potest petere vt ei creditor cedat actiones,contra reum & fidejussores: & eis cessis agit si vult contra quemlibet fideiussorum pro parte eum contingente:vel ad totum contra reum principalem, etiam si non cedatur ei actio: & si nomine principalis soluit, non potest creditor actiones cedere: quia eius solutione fuit debitor liberatus a creditore & fideiussore: sed potest sic soluens repetere a reo principali totum: sed a consideiussoribus nihil: si autem non expresit cuius nomine soluit: si post solutionem statim petit cessionem: licet ei cessio cōtra omnes: sed si postea ex interuallo non potest ei fieri cessio: quia presumitur nomine debitoris soluisse ex quo statim cessionem non petijt potest tamen exigere quod soluit a debitore.h.d.

1 b ¶*Pagando*. Ortum habet a notatis per Azo.C.eodem.in summa.columna penultima.versi.conuentus autem fideiussor. & nota quod etiam post solutionem quam fecit fideiussor potest petere cessionē de qua hic.neque obstat. l. Modestinus. ff.de solutio.quia in his qui accessorie tenentur semper soluens videtur soluere pro obligatione sua.l.si filiusfamilias.ff.de in rem verso.l.Papinianus.ff.mandati.Barto.in l.cum his.ff.de fideiusso. quod tamen limita & intellige si statim post solutionem petit cessionem vt infra in fine.huius.l. quando vero expresse dixit quod soluit nomine suo, tunc etiam si statim nō petijt cessionem:poterit etiam ex interuallo eam petere, vt habetur in ista.l.& tenet Azo.vbi supra.

2 c ¶*Puede demandar*. Et oportet quod petat cessionem,nam sine cessione non posset agere contra consideiussores. vt in l.vt fideiussor. ff.eod. Sed quo iure agat contra creditorem vt cedat? dic quod iudicis officio vt in d. l. Modestinus.ff.de solutio. vel si creditor nolit cedere, repetet solutum tamquam indebitum vt dicit glo.notabilis. & ibi Barto.in l.cum is.ff.eodem.

3 d ¶*Contra el debdor principal*. Contra quem debet creditor cedere nec dum actiones personales:sed etiam iura pignorum & hypothecę vt in l.stichum.§.si mandato.ff.de solutio.& in l.2.vbi notat glo.C.de fideiusso.& in l.sicut.eodem titu.l.fideiussoribus.§.1.& l.si mandato meo.& l.si fideiussores.ff.eodem.& satis probatur hic cum absolute dicit quod debet cedi ius contra principalem debitorem & si non cedat obstabit sibi exceptio actionum cedendarum vt in dictis iuribus & si facto vel culpa sua non potest cedere repellitur etiam exceptione cedendarum,vt in dicta lege stichum. §. si creditor. & in l.si pupillus alterum.ff.de administratione tutorum. & quando ista exceptio obstet vel non: vide notabiliter per Barto. in l. si stipulatus.§.primo.ff.eodem. & opponitur ista exceptio etiam si fideiussor sit obligatus per instrumentum guarentigium secundum Bald. in authenti.præsente.C.de fideiusso.& etiam in ipsa executione secundum Bald.in lege fideiussor. C. eodem. & aduerte quia Cyn. & alij

c

in mo. rec. ff. l. si. 21. li. 4 b

quando el fiador fuere requerido de pagar

quando el fiador fuere requerido de pagar

quando el fiador fuere requerido de pagar

Universidad de Deusto
Biblioteca

la non pudiesse entonce pagar, deue tomar[a] del tal recabdo, que le pague cada que pueda. E puede aun demandar la parte que pago por si al debdor principal. E si esto non quisiere fazer assi, puede demandar el por si mismo[b] al principal debdor, todo el debdo: maguer el señor del debdo, no le otorgasse el poder, que auia contra el. Mas si acaeciesse que alguno de los fiadores pagasse todo el debdo en nome de aql que fio, e non enel suyo, entonce aquel que rescibe la paga del, nó puede otorgar poder, para demandar alguna cosa, a los otros fiadores. E esto es, porq todo el derecho que el auia contra los fiadores para demandarles la debda, o para otorgar poder para lo demandar a aquel que gelo pago, todo se remata porque el fiador le fizo la paga en nome del debdor principal. Empero el fiador que assi pagasse la debda como sobredicho es, en saluo finca su demanda, para poder demãdar lo que pago, a aquel por quien entro fiador. E si algũo delos fiadores pagasse todo el debdo simplemente, non diziendo que lo fazia en nome del debdor principal, ni en el suyo, si luego q̃ la paga ha fecha, demanda a aquel que la faze, que le otorgue poder de demandar lo que pago alos otros fiadores, dezimos, que le deue ser otorgado. E si entonce non lo demanda, dende adelate non gelo deue otorgar, porque semeja que fizo la paga en nome del debdor principal, e non en el suyo[c]. Pero bien puede demandar al debdor, que le de lo que pago por el.

¶ *Ley. XII. Como el debdor principal es tenudo de dar al fiador lo que pago por el.*

MAndando vn ome a otro entrar fiador por el, o entrãdo el otro fiador por el de su voluntad, delante aquel aquiẽ fia sin su mandado, e non lo contradiziendo, o entrando fiador por el, a otra parte sin su sabiduria e sin su mandado, e quando lo sabe, consiente en lo que el otro fizo e le plaze, o si entra fiador otrosi por el, sin su mandado, sobre cosa que otro deue dar, o fazer, a que sea a su pro. Maguer non lo consienta, en qualquier destas maneras q̃ entrasse fiador vn ome por otro, valdria la fiadura. E quando pagare el fiador por aquel aquien fia, tenudo es el otro[d] de gelo dar, e fazer cobrar. Fueras ende en tres casos[e]. El primero es si el q̃ entra fiador paga el debdo, e lo faze con entencion de le dar por el otro aquello q̃ fia, o de lo pagar por el para nunca gelo demandar. El segũdo es, si la fiadura es fecha por pro de si mismo de aquel q̃ entra fiador. E el tercero es, si quando entra fiador, lo fizo cõtra defendimiẽto[f] de aquel aquiẽ fio. Como si dixesse, non vos ruego q̃ entres fiador por mi, ante vos lo detiendo, o diziẽdo otras palabras semejãtes destas.

¶ *Lex. XII.*

Si fideiubeo pro debitore eius mandato vel sine mandato eo præsente & non contradicente vel eo absente & postquam scit consentiente: vel si fit eius commodum: etiam si non cõsentiat valet fideiussio: & tenetur mihi ad ea quæ soluí nisi fideiussit: quia tenebar ei ad ea q̃ soluí vel si fideiussi pro eo animo donandi: vel si fideiussi eo inuito cõtra eius prohibitionem. h. dicit.

Add. ff. & C. mã. da. & infr. l. 20. cõ similis.

¶ *Tendades el otro.* Adde legem. ex mandato. §. t. & l. qui fide. & l. si remunerandi. §. si passus. ff. manda. & sequitur ista lex dicta Azo. C. eod. in summa.

¶ *En tres casos.* Hos casus ponit etiã Azo. C. eod. in summa. & glo. in l. si remunerãdi. §. si passus. ff. mand. & adde alium casum, scilicet, quando fideiubet ex necessitate, puta, ex mandato testatoris, nam & tunc soluẽs non repetit, vt est casus singu. in l. tribus. vbi Bal. ff. de usufructu earum rerum, quæ vsu consumũtur & dicit ibi quod interrogauit de hoc quendam in priuato examine, & respondit contra casum illius legis. & vi. per Alex. consi. 58. vol. 3. ad finem.

¶ *Contra defendimiento.* Prohibitio domini tollit actionem negotiorũ gestorum, vt hic & in l. ii. C. de neg. gest. & in l. si pro te. ff. manda. limita nisi verseretur fauor publicus in soluendo, veluti pro vita hominis, vel redimendo eum a carceribus, vel curãdo ab infirmitate, vel maritanda muliere, vel si aliter sit fauor publicus, iuxta notata per Bar. in l. stichus. ff. de pecul. lega. & per gl. in c. 1. & 1. dist. Bal. & Paul. de Cast. in d. l. ii. idem Paul. in l. quãuis. ff. solu. matri. Bald. nouellus in tracta. de dote. fo. 21. col. 2. Soci. consi. 26. vol. 1. versi. ex his quæ in facto. col. pen. vbi tractat de expensis factis in defensione cuiusdã cãsari, inuito & prohibente dño. & vide notabilẽ quæstionem, quã ponit Bal. in l. si in aliquã in fine principij. ff. de offic. proconsul. si rex fortificauit locum meũ, vt habilius inde faceret guerram, & posuit ibi gentes suas quod potuit etiã me inuito. vt in l. 1. C. de nauib. non excusandis. lib. 11. & in l. ii. §. ii. ff. de pign. actio. si postea finita guerra recupero locum meum, an teneat ad sumptus? & cõcludit quod non, nisi tanquam vnus de populo. vide ibi per eum.

¶ *Por si mismo.* Adde. §. si quid. Instit. de fideiusso. & l. qui fide. & l. ex mandato. ff. manda.

¶ *No en el suyo.* Sequitur ista lex opinionem glos. in l. Papinianus. ff. manda. quæ fuit Azonis, licet glo. non alleget. C. eodem. in summa columna penultima. & aduerte: quia Doctores communiter tenent contra glosã dicentes, quod in casu dubij fideiussor videtur soluisse pro sua obligatione, & sic etiã ex interuallo potest fieri cessio. ita dicit Bart. communiter doctores tenere in l. Modestinus. columna prima. ff. de solutionibus. allegat. l. cum is. ff. de fideiussoribus, & l. si filius. ff. de in rem verso. Ioannes de Imo. in dicta lege. Modestinus. allegat etiam ad hoc. l. & magis. ff. de solutionibus. tene ergo menti istam legem quæ simpliciter sequitur dicta Azon. vbi supra & glo. in dicta lege Papinianus. quam glo. dicit Bald. esse meliorem de iure ra es si el que entra fiador fuere judgado, c a pagar toda la debda, o parte della. La segunda es, si ouiesse estado grã tiẽpo en la fiança. E este tiẽpo deue ser determinado segun aluedrio[d] del judgador. La tercera[e] es si quando el que entra fiador entiende que se cumple el plazo aque deuia pagar. E por nó caer en la pena el, nin aquel a quien fiaua, a aquel aquien entro fiador, le quiere pagar, e el otro non gelo quiere rescebir por alguna razon, o por auentura non es en el logar: e entonce pone [f] aquello que deue, en fieldad, en alguna eglesia o monesterio, o en mano de algun ome bueno, ante testigos. La quarta es si quando entro fiador, señalo dia certo[g] aquel deuiesse sacar de la fiadura, e es passado. La quinta es si aquel aquiẽ fio comiença a desgastar [h] sus bienes. Ca por qualquier destas razones sobredichas, se desata la fiadura, e puede apremiar el fiador a aquel aquien fio que le saque della.

¶ *Ley. XIII. Como el que mandasse a vno q̃ entrasse fiador por otro tercero, le deue pechar el daño que le viniere por aquella fiadura.*

POr otro q̃ non estuuiesse delãte, entrãdo algun ome fiador non lo faziendo por su mandado, mas por mandamiento de otro tercero, dezimos q̃ si tal fiador como este, pagasse algũa cosa, por aql aquien entrasse fiador, q̃ non puede demãdar lo q̃ pago, a aquel a quien fio, mas aql por cuyo mandado entro fiador. Pero si quãdo desta manera fiziesse la fiadura estuuiesse delante aql aquien fiaua, e non lo contradixesse o entrasse fiador en nome del: maguer nõ estuuiesse delante, si se torna en pro, de aql, porquiẽ fizo la fiadura, entõce, en su escogẽcia[a] es, de aquel q̃ entro fiador, de demãdar lo q̃ pago, a aquel aquien fio, o al otro tercero, por cuyo mandado fizo la fiadura. E ellos son tenudos delo pagar.

¶ *Ley. XIIII. Porque razones se desata la fiadura, e puede el fiador salir della.*

QVexar non se deuen los fiadores, a ningun juez para apremiar a aquellos que los metieron en la fiadura, q̃ les saquen dela fiadura, fasta que paguen alguna cosa del debdo, porque entraron fiadores. Fueras ende por cinco razones[b]. La prime

¶ *Lex. XIII.*

Si mandato tertij pro alio absente fideiussi, tenetur mihi mãdator & nõ debitor, ad ea quæ soluí nisi in debitoris vtilitatem fideiussio conuertatur: quia tunc & quando debitor erat præsens nec contradixit agam cõtra eũ vel mandantem prout elegero. hoc dicit.

¶ *En su escogencia.* Adde ad istam. l. l. qui fidem. & ibi gl. primam. ff. mãdati.

¶ *Lex XIIII.*

Non potest fideiussor reũ compellere vt ante solutionem liberet eũ a fideiussione fallit in casibꝰ in hac l. expressis. h. d.

¶ *Por cinco razones.* Ortum habuit a lege. Lucius. ff. manda. & a l. fideiussor pro venditore & l. fideiussor qui minori. ff. de fideiusso. & a lege. si pro ea. C. mandati & cap. fin. de fideiusso. & adde, quod quando fideiussor mediante sua obligatione liberaret debitorem, potest fiatim agere contra eum. vt notat Bart. in l. si is cui. ff. de soluto. & quid in fideiubente sine mandato, an agat antequam soluat? Bal. in d. l. si pro ea. dicit quod non. Alexan. tamen ibi in additio. dicit idem esse dicendum in fideiussore sine mandato, quod in negotiorum gestore, qui potest etiam agere antequam soluat iuxta notata per glo. in lege. 2. & in lege. si quis mandato. ff. de neg. gest. quod satis placet. sed quid si fideiussor vult peregrinari, vel ire in studium, an possit agere vt liberetur? Specu. in titu. de iudicijs. §. specialia. versi. quid si fideiussor, videtur velle, quod sic per l. aut longe. ff. de procu. & per l. licet. in fine. ff. de arb. Albericus tamen tenet contrarium, ex q̃ iste casus non reperitur expressus: & magis placet. & ibidem tenet Alberi. quod etiam si capitales inimicitiæ succedant inter fideiussorem & principalem debitorem, licet sint culpa debitoris, non possit agere vt liberetur, licet contrarium tenuit Guliel. vide ibi per Alber. cuius fundamentum est, quod iste casus non reperitur lege expressus. Io. And. tamen in additio. ad Specu. in d. §. specialia. in additione super verbo, si pro ea. post Odofr. & dominum suum tenet qd possit agere quando interuenit inimicitia capitalis culpa debitoris, & satis æqua videtur ista opinio.

¶ *Fuere judgado.* Quid si propter inopiam fideiussor sit incarceratus, an statim possit agere, & ad quid agat? vi. per Bal. in l. si. col. ii. C. de vsur. rei. iudica. qui vult, quod possit agere propter maceriem carceris. & sic fi ex instrumento guarentigio fideiussor caperetur, statim agere posset alias non, licet sit obligatus per publicum instrumentum, licet contrarium voluit Barto. in l. fideiussor pro venditore. ff. eodem. contra quem tenent ibi Ange. & Paul. de Cast. per bonas rationes, quod mihi placet. & idem tenet Salyc. in dicta lege. si pro ea. col. 2. versicu. sed dubitari potest, qui dicit quod possit agere post petitam executionem contra eum, vigore instrumenti guarentigij, & videtur æquum dictum. & idem tenet Rodericus Suarez. in repeti. l. post rẽ. ff. de re iu. sub ver. visum est supra fo. 148. & ex isto verbo, judgado &c. posito in ista lege colligitur, quod nõ sufficeret, si esset lis contesta contra fideiussorem: si nõ esset condemnatus, cuius cõtrarium voluit Paul. de Cast. in dicta lege. si pro ea. C. manda. per l. si socius. ff. commu. diuidundo. quæ lex loquitur in socio cõmuni non in fideiussore, in quo est diuersa ratio.

¶ *Alvedrjo.* Approbatur opinio glo. in lege Lucius. ff. mandati. & in lege. si pro ea. C. eodem. & glo. in dicto capitulo fina. & reprobatur opinio Guillelmi, qui dicebat de bienio & aliorum qui dicebant de decennio. vt refert Albericus in d. l. supra ea. & hoc est tenẽdum: nam. l. fori quæ dicit de anno non est lex nisi probetur eius vsus.

Quæ lex nõ est in noua recõ.

¶ *La tercera.* Vide l. qui mutuam. §. fideiussor. ff. mandati.

¶ *Pone.* Innuit ista l. quod absque depositione, non posset isto casu agere contra debitorem. Bal. tamen in dicta leg. si pro ea. quinta quæstione. C. mand. vult quod etiam sine solutione, vel tali depositione posset isto casu agere, & nihil allegat, vnde tenendum est quod hic deciditur contra Bald.

¶ *Dia cierto.* Idem si dixit, quod quandocunque ad eius petitionem liberaret eum. vt in d. l. si pro ea. & qualiter consulatur fideiussori in isto casu si creditor nolit desistere ab eius obligatione, licet debitor det alium fideiussorem, vel pignora. vi. Bal. in l. si pater. C. de collatio.

¶ *Desgastar.* Quid si aliquis est fideiussor duorum correorum, & vnus dilapidat, an possit agere contra vtrumq; Albericus d. l. si pro ea. tenet quod sic, allegat. l. vbi adhuc. C. de iure dotium. & quod ibi habetur in glo. 1. quando socer & vir tenentur ad dotem soluendam.

¶ *Lex XV.*

Si fideiusor conuentus scienter omisit exceptionem peremptoriam, reo vel ei competentem, vt pacti de non petendo: eo vel ei facti, non habet recursum contra reum principalem. nisi talis erat exceptio quæ solum personæ fideiussoris competebat: vt exceptio Velleiani mulieri fideiubenti: vel competebat personæ rei principalis tantum. hoc dicit.

¶ *Sabe.* Nam si ignoraret posset repetere a debitore. de quo die, vt in l. si fideiusor. in princ. ff. mandati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a a ¶*Rematara.* Nam si esset declinatoria iudicij, non noceret fideiussori, si eam omitteret. l. si fideiussor, §. quædam. ff. manda. & dicetur dilatoria (secundum Azo. C. manda. in summa column. antepenulti.) si non opposuit, quod procurator non poterat esse procurator, vt quia erat miles vel alias: secus si in veritate non erat procurator: quia non habebat mandatū: nam de hoc tenetur opponere fideiussor, secundum eundem Azon. vt in lege. inter causas. §. mandato. ff. manda. & tenet gl. in dicto. §. quædam. & ibi Alberic. post Iacobum Butricar. & istud videtur verius, quam illud quod dixit Bal. post Iacobum de Bello viso. in dicta lege. si fideiussor. §. quidam. scilicet, quod ille. §. intelligatur indistincte. & ibi respondit. ad §. mandato. dicetur etiam dilatoria, si omisit exceptionē excommunicationis, vel banni secundum Alberi. in d. §. quædam.

b b ¶*Engañosamente.* Adde dictam legem. si fideiussor. in princip. ff. manda. ibi videtur dolo versari &c. si tamen exceptio non solebat admitti in illo loco, vel alias propter recuperanda pignora fideiussor soluisset, posset repetere. vide Ioannem de Imola. in capit. peruenit. columna quinta & sexta. de fideiusso. Alexand. consilio. 220. columna secunda. volumine secundo.

c c ¶*Esso mismo.* Id est predicta procedunt non solum in exceptionibus rei cohærentibus, vt doli mali, vel metus causa, vel non numeratæ pecuniæ: sed etiam si talis exceptio fit acquisita ex facto debitoris, vel fideiussoris, seu alias: vt hic & in lege. exceptiones. C. de exceptio. vnde si exceptio iurisiurandi. delata fideiussori non opponatur ab eo, non aget contra debitorem: quia iuramentum habet vim solutionis. lege. duobus. §. primo. & lex finalis in fine. ff. de iureiurand. non tamen idem erit si fideiussor sit absolutus per sententiam: quia tunc non prodest principali debitori, vt est magis communis conclusio Bartol. & aliorum in dicta lege. duobus. §. primo. & in dicta lege fina. ff. de iureiuran. vide ibi per eos & per Socin. in dicta lege. exceptiones. columna penultima. & fina. si tamen sententia sit lata pro principali proficiet fideiussori, si fideiussor habiturus erat regressum contra eum, vt in dicta lege fina. vbi Barto. & in d. l. exceptiones.

d c ¶*Tambien a el.* Et nota, quod etiam si reus nolit vti, vel non fuit vsus tali exceptione: tamen fideiussor poterit ea vti vt notat glos. & ibi Bald. in lege finali. C. de fideiussor. mino. & gaudet fideiussor tali exceptione. & si obtulerit se ad fideiusslonem non rogatus, vt est casus notabilis in lege. si mulier contra senatusconsultum. §. fina. ff. ad Velleia. & tenet Bald. in lege prima. C. ad Velleia. & potest fideiussor opponere exceptionem, etiam reo inuito vt in lege. si stipulatus esses. ff. de fideiusso. & notat glos. vbi vide per Bald. in l. tam mandatori. C. de non numera. pecu. columna finali. vbi tradit an si reus fateatur numeratam fuisse pecuniam, possit fideiussor excipere de non numera. pecunia. & multa notabilia ad materiam huius legis videbis per Bald. per totam lecturam illius legis. Nota etiam

tro fiador a alguna defensiõn por si, a tal que se remataria [a] la demanda, si fuesse puesta, e non la quisiere poner, e fuesse dada sentencia contra el, quanto quier que pagasse de la debda por esta razon, non lo podria demandar despues, a aquel por quien fizo la fiadura, porque semeja que lo fizo engañosamente [b], por fazer perder al otro su derecho. Esso mismo [c] dezimos que seria, si el fiador ouiesse alguna defensiõn a tal, que si fuesse puesta que valdria tambien a el [d] como a aquel, por quien entro fiador, e non la quiso poner. E esto seria si el señor dela debda ouiesse fecho pleyto al principal debdor, o al fiador [e] que non le demandasse el debdo nunca: o otro pleyto semejante deste, porque pudiesse ser rematada la demanda, e sabiendolo el fiador, non quisiesse poner tal defensiõn contra aquel que le demandaua. E como quier que diximos, que si el fiador ouiese por si alguna defensiõn, e non la quisiesse poner, quando le demandasen la debda, que por esta razon, nõ podria despues demandar al que le metio en la fiadura, lo que el pagasse por el, casos y ha en que non seria assi. E esto seria, como si la defensiõn pertenesciese a la persona del fiador [f] tan solamente, e non al que la metio enla fiadura, como si fuesse muger el fiador, maguer que cõ derecho podria poner defensiõn quando fiziese la demanda q̃ non era tenuda de respõder a ella, por que las fiaduras, que las mugeres fazen non deuen valer si nõ es en cosas señaladas. Por todo esso, maguer non la quisiesse poner tenudo seria aquel por quien entro fiador, de darle lo q̃ pagasse por el. Esso mismo dezimos, q̃ seria, si la defensiõn pertenesciese tan solamente a la persona del principal [g] debdor, e non al que fizo la fiadura. Ca maguer que el fiador pudiera auer rematada la demanda por ella, si la ouiese puesta [h], con todo esso tenudo es [i], de

quod teneatur reus dare fideiussori probationes ad huiusmodi exceptiones, vt in lege. si creditor. ff. de actio. empti. & notat Bartol. in lege. exceptione. ff. de fideiusso. & potest petere fideiussor a reo etiã pendente lite: vt det sibi expensas ad litem, seu pecuniam pro expensis: quia eius negotium gerit secundum Bartol. ibidem. & quid si exceptio quæ semel cõpetit tam debitori, quam fideiussori, postea cesset in debitore? vide textũ notabilem, & quod ibi notat Bartol. in l. fin. ff. de pactis.

e e ¶*O al fiador.* Intelligequando pactum de nõ petendo factũ fideiussori, fuit etiam, quod neque peteretur a reo vt in lege. idem. in fine. cum lege sequenti. ff. de pactis: secus si fuit personale tantum in personam fideiussoris, licet si fieret principali debitori, in fideiussorẽ porrigeretur, vt hic & in lege. & hæredi. §. si. ff. de pactis.

f f ¶*Del fiador.* Ad de legem. idem que. §. & generaliter. & l. si fideiussor. §. fina. ff. mandati. & l. pen. & fi. §. si mulier. ff. ad Velleianũ. & intellige etiam si scienter non opponat, vt hic habetur & tenet Azo. in summa. C. mandati. col. pen.

g g ¶*A la persona del principal.* Exempla habes in l. exceptiones. in princ. ff. de exceptio. & in l. & si fideiussor. ff. de re iudica. & in. l. nisi hoc actum. ff. de pactis.

h h ¶*Si la ouiesse puesta.* In nuit ista lex, quod fideiussor potest opponere de exceptione personali competenti personæ debitoris tantum: & sic videtur sibi contrariari cum supra dixit, e non al que fizo la fiadura. & quia tam Azo. C. manda. in summa colum. antepenulti. quam glo. in lege. si fideiussor. §. quædam. ff. mandati. & C. eodem. lege. si pro ea. dicunt quod neque si fideiussor velit, potest opponere de tali exceptione. potest dici quod est dabilis casus, in quo licet in fideiussorem non tranfeat talis exceptio personalis: tamen per indirectum potest de ea opponere, & esset elidere intentionem creditoris agentis, vt in casu. l. nisi hoc actum. ff. de pactis. Nam licet directo nõ possit fideiussor opponere de pacto taxatiue facto in persona debitoris potest tamen per obliquum vti volens beneficio nouæ constitutionis, vel cedendarum actionum: & sic in effectu excluderetur actor: cum non possit cedere neque conuenire principalem debitorem, vt vult ibi glos. & Alberi. & Barto. declarãt, & sic vult singulariter ista lex quod licet in casu isto istis remedijs poterat fideiussor repellere creditorem agentem: si tamen noluit his remedijs vti, & soluat nihilominus poterit agere contra principalem debitorem, pro quo fideiusit quod est singulare.

i i ¶*Tenudo es.* Limita & intellige, nisi habuit facultatem certiorandi & conueniendi reum, vt sua vteretur personali exceptione, & non fecit: nam tunc non posset agere contra principalem, vt in l. idemque §. & generaliter. ff. manda. glo. in d. §. quædam. & in d. l. si pro ea. & Azo. vbi supra.

¶ *Lex. XVI.*

a a ¶*Herederos.* Ad de. l. fideiussoris. C. eo. & ad instit. de fideiusso. vbi vide per glossam, quid si facta fuit fideiussio in causa criminali vide etiã per Angel. in tractatu maleficio. in parte, pro quibus Antonius fideiusit. & simiter mortuo principali etiã si moriatur sine hærede durat obligatio fideiussoris. l. si ne hærede. in princi. ff. de admi. tuto. l. 1. §. idem Pomponius. vbi vide Barto. ff. depositi.

b b ¶*Ante del plazo.* Adde legem. si mandauero tibi vt in diem in princip. & in. §. 1. ff. manda.

¶ *Lex XVII.*

c c ¶*Acusado.* Ex isto verbo & ex verbo statim sequenti, sobre alguna mal fecho, colligitur, quod ista l. loquitur de fideiussore promittente reum sistere in causa criminali, & sic aperte vult quod lex sancimus. de qua sumpta est, intelligatur sic, & sic approbat opinionem glo. ibi dum tenet, quod locum habet. l. Sancimus. in causa criminali, & licet illa opinio non approbetur ibi per docto. imo alia opinio glo. super verbo, pecuniariam, scilicet, quod lex. & si post tres. ff. si quis cautio. loquatur in principali promittente se sisteret: lex vero. sancimus. in fideiussore promittente alium sistere, & ista sit communis opinio in dicta lege. & si post tres. & in dicta lege. sancimus. tamen vt hic vides, & etiam habetur in lege. trigesimasexta. supra titulo proxim. intelligitur. dict. l. & si post tres. & procedit etiam in fideiussore promittente alium sisti in causa ciuili: si vero causa sit criminalis, procedit quod hic habetur. & in dicta lege. Sancimus. tenet ergo menti istam legem. & eiam dicta l. trigesimamisextam. nam doctores communiter intelligunt dictam legem. sancimus. quod loquatur tam in fideiussore in causa ciuili, quam in causa criminali, vel dic, quod dicta lex. & si post tres & l. trigesima sexta. supra titulo proximo. procedant quando tam principalis, quam fideiussor promiserunt de iudicio sisti ad certum diem, quod & colligitur ex verbis dictę l. trigesimæsextæ. cum dicit, que le ayudaria &c. & ibi, fialle a otro &c. & sic quod tunc tam principalis, quam fideiussor teneantur æqualiter: hæc vero lex & lex. sancimus. procedant, quando aliquis promittit aliquem absentem præsentare potestati ex causa ciuili, vel criminali: iste enim taliter promittens, non dicitur fideiussor proprie: sed improprie, quasi in fide sua eum recipiens. & isto modo dicebat concordari dictas leges Ricardus Malumbre Doctor antiquus, quem refert & sequitur Albericus in dicta lege. Sancimus. Primus tamen intellectus, vt distinguatur de causa ciuili ad criminalem magis videtur consonare verbis huius legis supra ponderatis. & propter verba dictæ legis trigesimæ sextæ. quæ etiam cõprehendere videntur casum, quando fine principali fideiussor promitteret: & ratio diuersitatis potest esse: quia facilius est fideiussori representare reum in causa ciuili, quam in criminali, cum communiter rei criminum fugiãt iudicium, vt in capitulo. nullus. de præsumptio. Vel dic, quod quando reus & fideiussor infimul se insserunt, seu fideiussor accessit obligationi principalis, nulla sit differentia, an sit in causa ciuili, vel criminali: & procedat quod habetur in dicta lege. trigesimasexta. si vero fideiussor principaliter se obligat & promittat de perse de representando reum in iudicio, in causa criminali: tunc procedat quod hic in ista lege habetur: si vero faciat in causa ciuili, procedat quod habetur in dicta lege. trigesimasexta. & iste intellectus colligitur ex multis verbis huius legis. ibi, obligandose so pena cierta a traerle, & cætę. & ex leg. sequenti. in principio. ibi, en la manera que diximos en la ley ante desta. vide quæ dico infra in lege sequenti.

d d ¶*Otro tanto de plazo.* Concordat cum dicta lege sancimus. C. de fideiuss. & procedit hoc etiam, si fideiussor iurauerit secundum Baldum in lege. qui crimen. in vndecima quæstione. C. qui accusare non possunt. & vide Iason. in lege. si insulam. decimaoctaua columna. versiculo. in quinta quæstione Bartol. ff. de verborum obligationib.

e e ¶*El año cumplido.* Quando primus terminus fuit sex mensium: nam si fuit minor illo & alio tantundem elapsis committetur pœna, vt hic & habetur in dicta lege. Sancimus. versiculo. sin autem & secunda.

¶ *Lex. XVIII.*

f f Si fideiussor primo termino elapso, vult pro reo suscipere defensionem: audiatur nec potest eam postea termino veniente dimittere. & si reus inuenitur sine culpa, absoluetur fideiussor: alias soluet pœnam promissam & interesse: sed si reus ad aliquid dandum vel faciendum tenebatur illud soluendo liberatur a pœna fideiussor ex quo eum defendit vsque ad sententiam inclusiue. hoc dicit.

¶ Ley. XVI. Como la fiadura non se desata por muerte del fiador.

MVriendo el fiador tambien fincan obligados sus herederos [a] para cumplir la fiadura, como lo era el mismo quando era biuo, e todas las defensiones: e todos los derechos que diximos en las leyes ante desta, que ha el fiador por si, todos fincan otrosi a sus herederos, en la manera que el mismo las deuia, o podia auer. Otrosi dezimos, que si el fiador, o sus herederos pagassen la debda, que eran tenudos de pagar de su voluntad sin juyzio, e sin premia ninguna, que tambien es tenudo aquel, por quien entro fiador de darles lo que assi pagaron, como si lo ouiessen pagado por premia que les ouiessen fecho por juyzio. Pero si acaeciesse, que lo pagassen ante del plazo [b] non lo pueden demãdar fasta el dia que señalaron para pagarlo.

¶ Ley. XVII. Quanto a plazos deue auer aquel que fio a alguno ome de fazerle estar a derecho para aduzirlo.

ACusado [c] seyendo algun ome sobre algun mal fecho si entrasse otro fiador por el delante del rey, o de alguno delos otros que judgan por su mandado, obligandose so pena cierta, a traerle a derecho a dia señalado, deuelo aduzir aquel dia, que cumpla de derecho, a aquel que le acusa. E si por auentura acaeciesse, que lo non pudiesse fallar, deue auer otro tanto de plazo [d], para buscarle e aduzirle ante del judgador quanto fue el plazo primero, a que lo ouo de aduzir, si fue menor de seys meses. E si por auentura fue el plazo de seys meses, deue auer otro tanto para buscarle. E si no le pudiere fallar, o no le traxere a derecho, fasta el año cumplido [e], entonce es tenudo de pechar la pena a que se obligo.

¶ Ley. XVIII. Como el fiador puede defender en juyzio a aquel que fio para aduzirlo a derecho.

Si quis sub pœna fideiusit reum criminis iudicio sisti ad certam diem: si ad illam illum non potuit inuenire, habet aliud tantum tẽpus ad quærendum eum sicut in termino primo fuit appositum, si fuit minus sex mensibus & fuerunt sex menses habebit alios sex: & si isto anno completo eum ad iudicium non duxerit: soluet pœnam promissam. h. d.

Dat quod habetur in dicta lege. trigesimasexta. si vero fideiussor principaliter se obligat & promittat de perse de representando reum in iudicio, in causa criminali: tunc procedat quod hic in ista lege habetur: si vero faciat in causa ciuili, procedat quod habetur in dicta lege. trigesimasexta. & iste intellectus colligitur ex multis verbis huius legis. ibi, obligandose so pena cierta a traerle, & cætę. & ex leg. sequenti. in principio. ibi, en la manera que diximos en la ley ante desta. vide quæ dico infra in lege sequenti.

d d ¶*Otro tanto de plazo.* Concordat cum dicta lege sancimus. C. de fideiuss. & procedit hoc etiam, si fideiussor iurauerit secundum Baldum in lege. qui crimen. in vndecima quæstione. C. qui accusare non possunt. & vide Iason. in lege. si insulam. decimaoctaua columna. versiculo. in quinta quæstione Bartol. ff. de verborum obligationib.

e e ¶*El año cumplido.* Quando primus terminus fuit sex mensium: nam si fuit minor illo & alio tantundem elapsis committetur pœna, vt hic & habetur in dicta lege. Sancimus. versiculo. sin autem & secunda.

¶ *Lex. XVIII.*

f f Si fideiussor primo termino elapso, vult pro reo suscipere defensionem: audiatur nec potest eam postea termino veniente dimittere. & si reus inuenitur sine culpa, absoluetur fideiussor: alias soluet pœnam promissam & interesse: sed si reus ad aliquid dandum vel faciendum tenebatur illud soluendo liberatur a pœna fideiussor ex quo eum defendit vsque ad sententiam inclusiue. hoc dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EL que entra fiador por otro en la manera que diximos en la ley ante desta, desque passare el plazo primero, a que lo ouiere a aduzir a derecho, bien puede, si quisiere defender le[a] en juyzio, sobre aquella cosa, de que fue acusado, o emplazado. E esto puede fazer fasta que sea acabado el segundo plazo. E despues que comẽçare a defender en juyzio, nõ se puede dexar ende, fasta q̃ el pleyto sea acabado: maguer muriesse entre tãto, aql̃ por quien fiziesse la fiança. E si por auẽtura[b] fallaren en verdad, q̃ non era en culpa, aquel q̃ fio, es por ende quito de la fiadura. E si fuere fallado que era en culpa, entonce deue el fiador pechar a la otra parte la pena[c] a que se obligo, cõ todos los daños, e los menoscabos, que le vinieron por esta razon[d]. Mas si aql̃ por quié fue fecha la fiadura, deue[e] alguña cosa dar, o fazer, sobre q̃ era emplazado, deue la pechar, o fazer el fiador: con los daños, e los menoscabos, que le vinieron ala otra parte, por esta razon. E pechando esto, non es tenudo dela pena, a que se auia obligado, pues que lo defendio en juyzio, fasta que la sentencia fue dada.

a ¶ *Defenderle.* Cuma ista l. no distinguat, in procedet etiam si causa criminalis sit grauis, in qua veniat imponenda pœna mortis vel mutilationis membri, vel relegationis perpetuæ, iuxta l. 12. ti. 5. parti. 3. videtur, quod sic ex generalitate huius l. de mente tamen glos. in l. penulti. C. in glos. super parte, procurator est contrarium. & hoc vide etiam Ioan. de Imo. ibid. cõsil. 12. forte posset dici, q̃ vt fideiussor releuetur a pœna, possit reddefendere in quocunque crimine & quod ita sit de mente huius legis quia potius videtur se defendere quam reum.

b ¶ *E si por auentura.* Nota hæc verba vsque ad finem. l. nã per ea supplentur & declarantur dicta lex sanctimus. ver. si si quidem. vel ista nõ habentur.

c ¶ *A la otra parte la pena.* Et sic pœna applicatur parti, vt hic vides: sed intellige. vt per Bart. in lege. si quis reum versicu. item quæro. ff. de custod. reorum.

d ¶ *Por esta razon.* Scilicet propter maleficiũ, & sic consequitur accusator vltra pœnam damna, quæ habuit ex maleficio. seu propter delictum.

e ¶ *Deue.* Ex his verbis videtur innui quod. l. præcedens & etiam ista locum habeant, & si fideiussor fuit assumptus in causa ciuili: & quod verba posita in principio legis supra proximæ non requirant de necessitate, quod causa sit criminalis, sed quod gratia exempli sunt posita. & ideo forte intellectus secundus quem ibi dedi super glo. 1. videtur verior. & comprobatur hoc quia. l. supra proxima. cum dixit, accusado e sobre algun mal fecho non voluit excludere, quod eius dispositio etiam non habeat locum in causa ciuili: sed posuit dicta verba ad tollendum dubium de quo per glo. in l. penul. §. 1. ff. de publi. iudi. videlicet an lex sanctimus. procedat etiam in causa criminali. & per Specu. titu. de accusatione. §. fin. col. 4. versic. sed quid si fideiussor.

¶ *Lex.* XIX.

» Si reus in primo termino moriatur non tenetur fideiussor ad pœnam promissam: si vero post primum vel minum moriatur tenetur ad pœnam: sed si pœna non fuit promissa & die præfixa reum non duxerit condemnatur in quanticate certa arbitrio iudicis: sit autem nec dies nec scriptura interuenit: tunc si ere fideiussor non potest fideiussori quod reum exhibeat vsque ad duos menses liberatur a fideiussione: nisi fideiussor intercedat super re vel pacto Regis vel communitatis: quia tunc vsque ad tres annos fideiussor tenetur non vltra. hoc dicit.

EFinandose aquel aquiẽ ouiesse alguno fiado de aduzir a derecho, ante q̃ se cumpliesse el primero plazo, aque lo deuiera aduzir en juyzio, non es tenudo el fiador de la pena, a que se obligo. Mas si muriesse despues del primer plazo[f], tenudo es de pechar la pena. E si por auentura, al gũo entrasse fiador por otro, nõ se obligando a cierta pena, mas para traerlo a juyzio tan solamẽte[g] a dia señalado, si aql̃ dia non lo aduziesse a juyzio puede el juez cõdenarle, en algua pena cierta, de dineros, por pena q̃ peche segun su alue drio. E si pudiere saber por verdad q̃ el fiador engañosamẽte lo fizo q̃[h] lo pudiera traer a juyzio e non quiso: entonce le deue poner mayor pena[h] q̃ si de otra guisa lo fiziesse. Otrosi dezimos, q̃ si alguno entrasse fiador por otro[i] para traerlo a derecho nõseñalado fasta qual dia, nin seyẽdo fecha escritura, entonce si aql̃ que recibio la fiadura non demanda al fiador, q̃ aduzga aql̃ q̃ fio fasta dos meses[k] dende adelante, es quito el fiador: fueras ende si la fiadura fuesse fecha, sobre pleyto q̃ pertenesciesse al rey, o al comun de algun cõcejo, o si fuesse ende fecha escritura publica. E si la fiadura fuesse fecha en qualquier destas razões, dura fasta tres años[l], e si fasta los tres años nõ demãdã al fiador q̃ aduzga a juyzio a aquel q̃ fio, dende en adelante es quito de la fiadura, e nõ

f ¶ *Despues del primer plazo.* Et sic probatur hic & in l. sanctimus. C. eodẽ a qua ista sumpta est, quod impedimentum supernieniens tempore moræ purgandæ non excuser a pœna iam commissa, quod tamen intellige vt eleganter per Bar. in l. si insulam. col. penul. in. 7. q. ff. de verbo. oblig. & ibidem per Iaso. 19. col.

g ¶ *Tan solamente.* Ortum habet ista l. a l. si quis reum. ff. de custo. reorum. & a notatis per Specu. titu. de accusatione. §. fi. colum. 3. an princ. ver sicu. sed si dedit fideiussorem, & est ista. l. loquatur simpliciter, videtur quod sic intelligenda etiam si sic fideiussor in causa ciuili & sic extendatur dispositio. dictæ l. si quis reum.

h ¶ *Mayor pena.* Arbitrio iudicis. vt in d. l. si quis reum. & tradit glos. in c. cum homo. 23. q. 5.

i ¶ *Por otro.* quid si pro se quis promittat de iudicio sisti, vide per glos. & doct. in l. si seruus. ff. de diuersis & tempor. præscript.

k ¶ *Dos meses.* Intellige si fuit negligens in inchoando. Item infra isto duos menses nam si lis fuit inchoata tenebitur fideiussor vsque ad sententiam. vt in l. græce. §. & post litem. ff. eod. non data negligentia in prosecutione litis. ita declarat Bart. & Alberi. in l. si fideiussor. C. eod. de qua lex ista sumpta est, & si talis fideiussio facta fuit respectu certæ litis motæ vel mouendæ procedit hoc plane. Quid autem si fiat simpliciter & non erat lis cuius occasione fuerit facta promissio sed facta fuit ex alia causa: dic ex mente doctorum in d. l. si fideiussor. quod est idem: nã si in causa priuata non inchoet litem vsque ad duos menses, non tenebitur fideiussor. in causa vero publica vel quando fideiussio fuit facta in scriptis tenebitur vsque ad triennium. vt hic declaratur: & lite mota infra triennium tenebitur vsque ad sententiam vt in dicta lege. græce.

l ¶ *Tres años.* Approbat opi. secundum Azo. C. eod. in summa circa finem. & reprobat opinionem quod perpetuo posset conueniri in his casibus fideiussor, quæ erat communis: sed cum hodie de iure canonico, & etiam de consuetudine non seruetur istud de triennio, q̃ ex ipso expirabat instantia iuxta. l. properandum. C. de iudic. l. 9. titu. 6. partit. 6. videtur dicendum, q̃ adhuc habeat locum ista lex, cũ in hoc neque de iure neque de consuetudine reperiatur abrogata & sic licet non expiret instantia respectu partium, expirabit respectu huius cautionis de iudicio sisti, ex quo actor fuit negligens rapto tempore inconueniendo fideiussorem. Si tamen his moneretur intra triennium & non detur negligentia in recipiente cautionem, tunc cum duret cautio vsque ad sententiã vt dixi in glo. proxi. non expirabit

In no. rec. est l. 11. tit. 16. lib. 5.

cautio per lapsum trienij ex quo non petijt instantia. & aduerte q̃ id quod hic habetur est diuersum ab eo quod habetur in l. 3. titu. 10. libro quinto. ordin. rega. nam ista lex designat tempus infra quod liberatur fideiussor a promissione de iudicio sisti ita vt non cadat ipœnam, lex vero prædicta ordinamentorum, loquitur si pœna sit commissa contra fideiussorẽ quod debet peti pœna infra annũ & postea peti non potest.

¶ *Lex.* XX.

» Quãdo mãdatum fit ad commodũ mãdantis tãtum, mãdatarius illud acceptans, tenetur implere & de dolo & culpa tenetur mandanti. & si in executione mandati expẽdit recuperata mandante. h. dicit.

a ¶ *Aquel otro que lo manda.* Contra hũc datur actio mandati quæ dicitur contrarsa. vt in lege. si vero non remunerandi. §. contrario. ff. mandat. & habetur institu. de pœna temere litigan. §. item tutelæ. & in l. etiam. C. mandat.

b ¶ *Cinco maneras.* Ortum habet a lege secunda. ff. mandat. & institu. eodem. in principio.

c ¶ *Recibe el mandamento.* Adde. l. si mandauero. §. finali. ff. manda. & institu. eod. §. mandatum. vbi habetur quod re integra potest renuntiari etiam sine causa. & ita intelligit Ioan. Fab. l. si quis. §. primo. ff. eodem. Alberic. tamen. post Iacob. Butrica. in dict. §. fin. vult contrarium, imo quod neque re integra sit in libero arbitrio mandatarij renuntiare, & ita intelligit dictam. l. si quis alicui. §. primo. ff. eodem & istud plus placet. & videtur probari hic, & in clementina prima. de procurato.

d ¶ *Despendiere.* Adde. l. si vero non remunerande. §. si mihi mandauerit. ff. manda.

e ¶ *Por su culpa.* De omni culpa intellige etiam leuissima quando mandatum requirit exactissimam industriam. l. a procuratore. C. mandat. vbi Cin. Alberic. & cæteri, & tradit Alexan. consil. 41. colum. tertia. volum. tertio.

¶ *Lex.* XXI.

» Quando mandatum fit ad commodum tertij tantum, illud acceptans tenetur legaliter adimplere & expensas in eius executione factas tenetur ei mandans facere recuperari, & dãnum quod tertius habuit dolo mandatarij recuperat tertius a mandante, & ipse a mandatario. si tamen mandatum fit ad commodum mandantis & alterius tertij, est per mandatarium recipientem fideliter adimplendum, & recuperat expensas ibi factas a mandante, & tertius tenetur ad earum partem si conuersæ fuerunt in eius vtilitatẽ; & de damno dato eius culpa vel dolo tenetur mandanti. hoc dicit.

Le pueden despues apremiar por ella.

¶ *Ley. XX. De la cosa que vno mando fazer a otro a pro de si mismo.*

MAzen algunos omes por mãdo de otros algunas cosas, a las vegadas, porq̃ sinca cada vno dllos obligado, tãbien aql̃ qlo faze como aquel otro q̃ lo manda[a], q̃ es otra manera de obligacion, q̃ es semejante de la fiadura. E esto puede ser en cinco maneras. La primera es, quando el mandamiẽto, es a pro tan solamẽte de aql̃ q̃ mãda fazer la cosa. E esto seria, como si vnome mãdasse a otro, q̃ le recabdasse todas las cosas q̃ ouiesse en algũ lugar, o le mãdasse cõprar, o fazer alguna cosa señaladamente, o q̃ entrasse fiador por el, o le mandasse fazer alguna otra cosa semejãte destas. Ca si aquel a quié mãda fazer la cosa, recibe el mãdamiento[c] tenudo es de cũplirlo. E si algũa cosa pechare, o pagare, o despendiere[d] en cũplir el mandamiento, tenudo es otro si de gelo pechar, aquel por cuyo mãdado lo fizo. Otrosi dezimos, que si aquel que recibe el mandamiento faze algun engaño en non cumplir lo, o por su culpa[e] viene daño al otro, q̃ es tenudo de pechar le todo el daño, q̃ le viniere por razõ del, ca tal mãdamiento como este reciben los omes vnos de otros por fazer les amor, e non por fazer les daño.

¶ *Ley. XXI. De la cosa que mando fazer al guno a pro de otro tercero tan solamente. o a pro de si o de otro.*

MAndando vn ome a otro, fazer alguna cosa que non fuesse a pro de aquel que lo mando, nin de ci que recibio el mandado, mas de otro tercero, esta es la segunda manera de que fablamos en la ley ante desta. E esto seria como si dixesse, mandote que recibas las cosas que ha fulan en tal lugar, o que le cõpres, o que le fagas tal cosa, diziendo la señaladamẽte, o que entre fiador por el: o le mandasse fazer otra cosa semejãte destas. Ca si aql̃ a quien mandan fazer esto, recibiesse el mãdado, por fazer grazia, e amor a aql̃ q̃ gelo manda. deue se trabajar de cumplir lo quãto pudiere bien e lealmente. E si algũa cosa pagare, o pechare, o despẽdiere en razõ deste mãdado, tenudo es de gelo fazer todo cobrar, aql̃[f] q̃ gelo mẽdo fazer. E si algun daño recibio este tercero por cuyo pro se faze el mãdado, o por engaño, o por culpa de aql̃ q̃ recibio el mandado, puede lo demãdar a aquel[g] que lo mando fazer: e es tenudo de gelo pechar. Pero quãto pechare por esta razõ, aquel que fizo ol mandamiẽto bien lo puede demandar, a aql̃ q̃ recibio el mãdamiẽto, e el es tenudo de lo cumplir bien e lealmẽte. E si alguna cosa pechare, o despẽdiere, aquel q̃ recibio tal mandamiento por razõ del, tenudo es de gelo pechar todo, aquel q̃ gelo mãdo fazer. Otrosi el otro a quien nõbro en el mandado deue y dar su parte, si lo que assi pecho entro en pro del[l]. E si aql̃ que recibio el mãdado: fizo algun engaño, en aquello que ouo de fazer, o de recabdar, o por su culpa auiene daño, o menoscabo en ello: tenudo es de lo pechar, a aql̃ de quié recibio el mandado.

f ¶ *Aquel.* Et debent cedi per mandatarium mandatori, actiones contra illum tertium, vt in l. si quis alicui. §. finali. ff. mandati. sed an teneatur sibi actione negotiorum gestorum ille in cuius vtilitatem mandatarius negotia gessit: videtur quod sic vt in fra. l. proxima. & ibi notaui.

g ¶ *Aquel.* Actione negotiorum gestorum, quasi iste mandans negotia gesserit istius tertij. vt in lege. si mandauero. §. si curator. ff. mandat.

h ¶ *Por su culpa.* Et actione mandati aget. vt supra. l. proxima. & C. de nego. gest. l. si mandatum.

i ¶ *En pro del.* Approbat opinio. Azo. C. de nego. gest. in summa. circa principium. versic. item oportet. & vide per Albericum. & Paul. de Castro. in l. si mandatum. C. de nego. gest. & per glos. in l. tertia. §. fi. ff. de nego. gest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Lex.* XXII

Quando mandatum sit gratia mandantis & mandatarij: vt si mando quod mutues procuratori meo pecuniam sub certo lucro, tũc tenetur mandans pecuniã cum lucro fœneratori tertio soluere & quot quot recipit procurator tidẽ est ac si dominus reciperet. Cum vero mandatum sit gratia mandatarij & alterius tertij, vt si mando quod Titio mutues sub lucro vel alio modo, tunc si pecuniã nõ poteris recuperare tenebor ego tibi actiõe mãdati. hoc dicit Habuit ortum a §. tua. instit. manda. & a l. 2. §. tua & mea ff. eo titu.

¶ Ley. XXII. *De la cosa que manda fazer vn ome a otro a pro de amos a dos.*

POr gracia e a pro de aquel que manda e de aquel que recibio el mandamiento puede ser mãdada fazer alguna cosa, e esta es la quarta manera de que fezimos emiente de suso. E esto seria, como si alguno ouiesse menester marauedis, e rogasse, o mandasse, a algun judio, [a] que le diesse o le empresta sse estos marauedis, a ganancia, a el, o a su mayordomo, o a su personero, de aquel que lo mãdo fazer Tal mãdado como este, es a pro del q̃lo manda fazer, porq̃ se aprouecha de los marauedis en aquellas cosas, q̃ mãdasa zer a su mayordomo, o a su personero. Otrosi, es a pro del que recibe el mãdado porque le den ganancia, delos marauedis que presto. E porende dezimos, q̃ aq̃l q̃ mãda esto fazer: es tenudo de pagar los marauedis, con la ganãcia, a aq̃l que recebio, el mãdado del. Ca pues su mayordomo, o su personero, los recibe por mandado del. tenudo es, como si el mismo los recibiesse. La quinta manera de mãdamiento es, quãdo vn ome a otro mãda q̃ faga, o de algũa cosa a pro tan solamente de aq̃l que recibe el mandado, e de otro tercero. E esto seria, como si alguno mandasse a otro: q̃ diesse sus marauedis, a ganancia, a otro tercero nombrandolo. En tal caso como este dezimos que si este que dio los marauedis, nõ los pudiesse cobrar de aquel que los recebio, que los puede demãdar despues, a aquel que gelos mãdo dar. Esso mismo seria, si alguno mandasse a otro que prestasse cierta quantia de marauedis, a otro tercero sin ganancia, [b] o otro pro que esperasse auer del prestamo.

¶ Ley. XXIII. *De la cosa que manda fazer vn ome a otro a pro de aquel que recibe el mandado.*

APro tan solamente de aquel q̃ recibe el mandado, acaesce a las vegadas q̃ mãda a otro fazer algua cosa. E esto seria, como si le dixesse, cõsejo vos, o mãdovos, que delos marauedis, q̃ tenes, que cõpres viñas, o heredades, o otra cosa algua semejante destas q̃ le mandasse cõprar o mejorar. Ca si esto fiziesse por consejo, o por mãdado de otri, maguer le viniesse daño d̃ tal consejo, o mandamiento, nõ seria tenudo, [c] de gelo pechar el que lo mãdo fazer. E esto es, porque tal mandamiento como este, mas es consejo que mãdamiento. E aquel a quien es fecho, deue catar si es a su pro, o nõ ante q̃ lo faga. Ca ninguno nõ es tenudo por premia de tomar consejo que otro le da, si non quisiere. Porende, non le empece aquel que lo mando fazer. Fueras ende, si fuesse fallado en verdad, que tal mãdamiẽto, o consejo, auia dado, maliciosamente [d], o con engaño. Ca entonce, quanto daño le viniesse, por razon del engaño, seria tenudo de lo pechar.

¶ Lex. XXIII.

Si mandatũ fit gratia mandatarij tantum vt si consulo vel mãdo tibi vt de pecunijs tuis aliquid pro te emas: quanuis ex hoc damnum tibi veniat non teneor nisi fraudulenter mandaui aut consului. h.d.

¶ *Non seria tenudo.* Adde l. secundam in fine. ff. mandat. & institu. eodem. §. primo. 1

¶ *Maliciosamente.* Idem dic si alias non erat facturus si iste non consuluisset. vt in lege. si remunerandi. §. si tibi versicul. plane. ff. mandati. vbi gloss. & Docto. Bartol. etiam in legeinõ solum. §. si mandato. colum. fina. versicul. prædicta vera. ff. de injur. & quid in dubio verum præsumatur quod non erat alias facturus: dicendum videtur quando consilium datur circa contractum, non præsumitur quod alias non erat facturus: si vero datur consilium circa delictum, tunc in dubio præsumatur quod non erat alias facturus. & ita voluit Dinus in regul. in obscuris. de regulis iuris. libro sexto. & Baldus in lege ob hæc verba. columna secunda. versic. quid in dubio. ff. de his qui not. infami. & idem Bal. in. l. data epera. colum. 13. C. qui accusa. non possunt. imo in consilio adhibito circa delicta non adhibetur illa distinctio, erat alias facturus vel non secundum gl. & Bar. ad dicto. §. si mandato. Dicit tamen Angel. in tractatu. maleficio. in parte Sempronium mandatorem. columna. fina. quod isto casu quando mandatarius erat alias facturus cõsulens punietur leuius. & est notabile verbum. & aduerte quod licet simpliciter dotes: voluit in contractu consulentem obligari ex consilio quando mandatarius alias facturus non esset. per dict. §. plana. ista l. parti tarum videtur velle contrarium cum indistincte vult siue consulens vtatur verbo mando siue verbo consulo, quando actus habet meram naturam consilij, quod consulens vel mandans non obligetur, & hoc est de mente glo. in §. primo. institut. mandatum super parte ex consilio. in fine. dum tamen excipit casum. l. secunde ff. de proxene. & quando consilium fuit fraudulentum, & quod alias non teneatur. neque obstat. dict. §. plane. quia loquitur in mandatore & non in consulente & mandatum obligat: vbi nõ habet merenaturã consilij, quia non erat alias facturus, & ita etiã intelligit dict. §. plane. Ioan. Fab. in dicto §. primo. ad finem. Instit. de mandato pro quo facit quia consulens non habet intentionem se obligandi quod requiritur in mãdato. vt infra l. proxima. fine ergo alias sit facturus vel non, consulens non obligabitur.

¶ Lex. XXIIII.

Mandatũ cõtrahitur inter præsentes, vel per epistolam aut nuntium. inter absentes. vel ad diem, vel sub conditione aut pure, & per verba rogo, mando, volo vel similia: ex quibus perpendi posset, quod mandans fecit cum intentione se obligandi quod in dubio præsumitur nisi mandans contrarium per eos: qui interfuerunt probaret quod est difficile ad probandum, hoc dicit. Habuit ortum a l. prima. ff. manda.

¶ *Ruego.* Adde l. primam. ff. mandat. & capitulum rogo. vndecima. quæst. tertia. 3

¶ *Semejantes.* Adde l. cuscunque. §. sed & cum fullo. ff. de instito. actio. & l. si vero non remunerandi. §. si quid mandauerit. ff. mandat. & in l. prima. in verbo periculo meo. ff. quod iussu. & vide gloss. in dicta l. prima. 4

¶ *Grane.* Quia statur verborum significationi. vt in l. non aliter. ff. de legatis tertio. & l. prima §. si seruus. ff. de exercito. 5

¶ Lex. XXV.

Licet teneatur mandans ad ea quæ soluit mandatarius mandati ratione: tamẽ si mandatũ fuit illicitum, vt furtum facere vel aliud male ficium, non erit inter eos mandati actio, licet ambo teneantur damnificato: idem est si adolescentis mandato fidẽ fubeo aliquid eius meretrici dari, quia cum in damnum minoris redunder, & sic inhonestum vel malum: non tenetur mihi dare quod soluí. h. dicit.

¶ *Furto.* Adde. l. 1 secundam. titulo decimo. & l. 38. titulo vndecimo. supra eadem partita. & in mandato generali non veniunt turpia, & inhonesta. l. lucius. §. idem respondit. ff. ad municip. l. si procurator. ff. de cõ- Adde ff. & C. de nego. gest. & ea quæ sequũtur supra & infra.

¶ Ley XXIIII. *En que manera deue ser fecho el mandado.*

LOs mandamiẽtos q̃ los omes fazen vnos a otros, de q̃ fablamos en las leyes ante desta, pueden ser fechos en muchas maneras Ca pueden se fazer [a] estando delantelos que mandan fazer la cosa, e los que reciben el mãdado. E aun se pueden fazer por cartas, o por mensajeros ciertos maguer non esten delante los q̃ mandã fazer la cosa, nin los que reciben el mandamiẽto. E puedẽ se fazer a dia cierto, o so condicion. E a dia cierto se podria fazer como si mãdasse vn ome a otro por palabra, o por carta, o por mensajero, q̃ diesse a comer e a vestir algun ome fasta algun dia señalado. E so condicion se faria como si l mandasse, si tal cosa acaesciere da a fulan tantos marauedis, o tal cosa. E estos mandamientos sobredichos de que fablamos fasta aqui, se puedẽ fazer por tales palabras [b]: diziendo vn ome a otro: ruego [c], o mando, o quiero q̃ des tãtos marauedis, o q̃ fagades tal cosa, o que me fiedes. Por qualquier de tales palabras como estas, o por otras semejantes [d] dellas, por que se puede entẽder que el q̃ faze el mandamiento lo faze con intencion de se obligar, vale el mandamiento, e finca por ello obligado el mãdador, a aquel, q̃ recibe el mandado. E si por auctura, alguno despues que ouiesse fecho el mandamiento por tales palabras como estas, que de suso diximos quisiere dezir que lo non fizera, con entencion de obligarse, non deue ser oydo. Fueras ende si pudiere prouar, por aquellos, ante quiẽ fue fecho q̃ assi es, como el dize, que lo non fizo, cõ [e] entencion de obligarse, mas de otra manera, lo que seria grauec de prouar.

¶ Ley XXV. *Quales despensas puede cobrar aquel que las fizo por mandado de otro, e quales non.*

REcibiendo vn ome de otro mãdado para fazer algũa cosa guisada, si acaesciere, q̃ pechare algo porende, es tenudo el que gelo mando fazer, de gelo pagar. Mas si le mandasse fazer furto, [f] o robo, o omicidio, o le mandasse encender algunas casas, o miesses, o le mandasse fazer otro mal alguno a otro a tuerto, maguer pagasse porende, alguna cosa, el q̃ recibe el mandado, non seria tenudo de fazer ende emienda. a aq̃l q̃ gelo mãdo fazer, como quier q̃ tãbie el vno, [g] como el otro, deuẽ pechar al tercero q̃l daño, o el mal recibiesse, todo quanto menoscabasse, o perdiesse por razon de tal mãdado. Otrosi dezimos, q̃ si alguno q̃ fuesse menor [h] de veynte e cinco años, mãdasse a otro, qualquier q̃ fuesse, q̃ entrasse fiador a alguna barragana, o a otra algũa mala muger, cõ q̃ ouiesse q̃ ver q̃ le diesse de vestir, o otras joyas algũas, o otra cosa q̃lquier, maguer este a quiẽ lo mãdasse fazer, despẽdiesse por tal mãdado alguna cosa, nõ seria el otro tenudo de gelo fazer cobra, si nõ quisiere, porq̃ tal despensa es fecha a daño del menor e sobre cosa desaguisada, e mala.

¶ Ley. XXVI. *De las cosas agenas que recabda vn omo por otro.*

VAnse [i] los omes a las vegadas de sus tierras, e de sus lugares, a otras partes, por desacuerdit. inde. l. 1. si pater. ff. quæ in fraud. credito. alie.

¶ *El vno como el otro.* Adde l. 38. supra titulo primo. & l. liber homo. ff. ad legem aquil. & legem. non solum. §. si mandato. ff. de injurijs. g

¶ *Menor.* Adde. l. si vero non remunerandi. §. si adolescens. ff. mandat. h

¶ *Puede se fazer.* Ortum habet a l. 1. ff. mandat. & a notatis per Azonem. C. eodem in summa. columna secunda. versicul. contrahitur mandatum. 1 a

¶ *Palabras.* Sed an fine verbis sola voluntas inducat mandatum. c. l. prima. ff. eodem. ibi siue volo, &c. vult quod sic: sed intellige, vt declarat Bartol. in l. post dotem. columna. secunda. versicul. oppono & videtur. ff. soluto matrimon. & quod idem Bartolus notat. in l. 2. §. secundo. ff. de noui. oper. nuntia. & an per ostensionem figilli præsumatur mandatum. c vide Bal. quod non in l. prima. columna. fin. C. de procurato. 2 b

¶ *Vanse.* Innuit quod ista. l. non procederet si sint præsentes illi quorum negotia geruntur, sed contrariũ tenet gloss. in l. prima ff. de Partida. v. i

Universidad de Deusto
Biblioteca

nego.gest.quando dominus non esset præsens & sciens.vid.ibiper Bart.& Alberic.

a ¶ *Dezimos.* Adde.l.2.ff.de nego.gest.& in §. primo. insti. de obliga. quæ ex quasi contractu nascuntur.

b ¶ *Cuenta verdadera.* Adde.l.secundam.& ibi Bartol.ff.de nego.gestis. §.1. instit. de obliga. que ex quasi cõtract. nascuntur. & facit ista l. & probat quod frater qui stetit in communione cum fratribus tenetur reddere rationem fratribus administrationis gestæ cum venerint ad diuisionem,vt in terminis decidit & consulit Bal.cons.418. parte.3. in sexto dubio secũdum nouã impressionem,asserens qde omnibus tenetur reddere rationem qualiter reddi posset: na non de omnibus testes haberi possunt, sed in modicis suo statur sacramento,& etiam in nõ modicis si persõæ ẽjlitas,veri similitudo & iudicis motus, cum hoc concurrant. argu. l.si quis pro redemptione.C. de donatio.& eius q. notatur in.l.sumptus. & in l. in fundo ff.de reivẽdic.& procedit secundum Soci.cõs.46 vol. primo. incipit cã in præsenti consultatio col. 1. quando administrauit iure fraternitatis,nam sic vt tutor vel curator:diligentem tenetur reddere rationem.vt in l.prima.in principio.& §.de rationibus ff.de tutel.& ratio.distra.l.aduersus.& l.rationes.C.de administra. tuto. & ibi etiam adducit consi.notabile Abb.quod filius qui viuente patre administrauit tenetur reddere rationem de his quæ administrauit, licet pater in vita rationem non petierit. vide ibi.& per Abb. consi.12.incipit magnificus comes.in 6.dubio.

¶ *Ley.* XXVII. *De las cosas de los Reyes, e de los huerfanos, e del comun de algun concejo, que recabdan, o fazen algunos omes sin su mandado.*

GVardador de huerfano, o procurador, o mayordomo del rey,o de otro ome: o dl comũ de algun concejo, q̃ tuuiesse en guarda o q̃ouiesse de auer, o de recabdarlas cosas de alguno destos sobredichos,si acaeciesse q̃ fuessẽ algũa parte,e nõ dexasse aq̃llas cosas, q̃auia de recabdar, o de auer encomiẽda de algũo, o fincãdo en el lugar,fuesse negligente, en recabdar las,e algun su amigo,o pariente,querie do,o por oluidança, non encomiendã sus casas, nin sus heredades, aquien las recabde, nin las labre. E acaesce,que algunos de los que fincan en aquellos lugares,por parentesco,o por amistad, q̃ han con aquellos que seruan, estos de su voluntad,sin mãdado de otro, trabajã se de recabdar,e de endereçar, aquellas heredades,e las otras cosas q̃ assi fincan como desamparadas,e despienden yde lo suyo a las vegadas,e a las vezes esquilman de las heredades,e aprouechãse dellas.E porende dezimos,[a] que quãto despẽdiere alguno desta manera en pro,o en mejoria de la heredad,o de las cosas de otro en nome del, que tambiẽ es tenudo de gelo fazer cobrar el señor de la heredad, como si lo ouiesse fecho por su mandado mismo. Otrosi,el otro es tenudo de dar al señor de la heredad lo que ende esquilmare, de mas de las despensas,que y ouiere fechas,dandole ende cuenta verdadera,[b] e derecha.

¶ *Ley.* XXVII. *De las cosas de los Reyes, e de los huerfanos, e del comun de algun concejo, que recabdan, o fazen algunos omes sin su mandado.*

GVardador de huerfano, o procurador, o mayordomo del rey,o de otro ome: o dl comũ de algun concejo, q̃ tuuiesse en guarda o q̃ouiesse de auer, o de recabdarlas cosas de alguno destos sobredichos,si acaeciesse q̃ fuessẽ algũa parte,e nõ dexasse aq̃llas cosas, q̃auia de recabdar, o de auer encomiẽda de algũo, o fincãdo en el lugar,fuesse negligente, en recabdar las,e algun su amigo,o pariente,querie dolo guardar[c] de daño,se trabasse,de aliñar aquellas cosas, si este atal, alguna cosa espendiesse, a pro[d] de los Señores sobredichos,en recabdandolas,tenudo es[e] aquel que las auia en guarda, o aql cuyas son las cosas,a dẽ gelo fazer todo cobrar.Otrosi dezimos, que este q̃ se trabajasse de recabdar, o de aliñar, las cosas sobredichas, que es tenudo de dar cuenta ende,a aquellos que las tienẽ en guarda,o al señor dellas,tornando todo lo que esquilmo ende, demas de las despensas. Assi como de suso diximos en la ley ante desta.

¶ Ley. XXVIII. *Que departimiento ha en las despensas que los omes fazen en las cosas agenas sin mandado de aquellos cuyas son.*

DEpartimiento ha, en las despensas, que los omes fazen, recabdando las cosas agenas, sin mandado de otro. Ca tales despensas y ha, que quando las comiençan a fazer,semeja[f] que son a pro de las cosas e acaesce[g] despues, que non es assi. E otras y ha que son a pro enel comiẽço: e despues,que son fechas.[h] E aun y ha otras que son necessarias[i], que cõuiene en todas guisas que las fagan, e si non perder seyan, o menoscabar seyan las cosas. E porende dezimos, que las despensas que alguno fiziere a buena fe, en recabdando cosas agenas de otro ome, que non fuesse huerfano, menor de catorze[k] años,en qual manera quier q̃ las faga,destas sobredichas, q̃ las deue cobrar[l] de aquel cuyas son,las cosas. Mas si las despensas fuessen fechas, a pro e guarda del huerfano, q̃ son necessarias, [a] o que son a pro enel comiẽço, e despues[b], en la manera q̃ de suso es dicha, deue lascobrar del huerfano, aquel que las fizo.E si fuesse sobre cosas que semejassen a pro quando las començassen, e despues non paresciesse aquella pro, o non durasse,assi como dize enel comiẽço desta ley entonce non seria el huerfano[c] tenudo de dar tales despensas, mas aquel q̃ tiene[d] sus cosas, en guarda las deue pagar de lo suyo.

¶ *Ley.* XXIX. *Como los que recabdan cosas agenas a mala entencion, non deuen cobrar las despensas que y fizieron.*

COn buena entencion se deuẽ mouer los omes a recabdar las cosas agenas, con volũtad de fazer plazer a aquellos cuyas son, e non por cobdicia de ganar, nin de robar ninguna cosa,en aquello que recabdaren. E porende dezimos, q̃ si pudiere ser sabido en verdadad, que alguno se mueue con mala entencion[e] a fazer esto, e en aqllas cosas que recabdo, non paresce que aliño, nin mejoro nin guna cosa,donde,puedan sacar las despensas que fizo en recabdarlas,que entonce las deue perder, e non es tenudo el señor de las cosas, de gelas pechar. Pero fallaren,que en recabdandolas fizo tanta ganancia,onde se puedan pagar las despensas, e que finque[f] al señor de las cosas otrosi parte de las ganãcias entonce bien las podria retener. Otrosi dezimos,que si algun daño, o menoscabo, auiniesse en las cosas que recabdasse este atal, que lo deue todo pechar[g] quanto se perdiesse, o se menoscabasse por qual manera quier que acaesciesse. Esto es,porque se mouio a recabdar estas cosas,a mala fe,con entẽcion de robar,o fazer algun engaño.

¶ *Ley* XXX. *Coma el daño e el menoscabo que viene en las cosas agenas por culpa dequel que las recabda lo deue pechar.*

ABuena fe e lealmente deue todo ome recabdar e aliñar las cosas agenas, queriẽdo se trabajar ende. E esto deue fazer, de manera que por su culpa, nin por engaño que el faga, non se pierda, nin se menoscabe ninguna cosa dellas. E si alguna cosa se perdiesse, o se menoscabasse por su culpa,[i] e por su engaño, tenudo es de lo pechar. Pero si se mouiesse a recabdar las cosas sobredichas, porq̃ las fallo tan desamparadas, que ome del mundo[k] non metia mientes en ellas, e por desuiar el daño al señor dellas, o de aquellos q̃ las tienẽ en guarda, se trabajo dẽ lo fazer, entonce non seria tenudo de pechar, lo que por su culpa se perdiese. Fueras en pter animum deprædandi, quo negotia gessit, tenemẽti.

¶ *Retener.* Et actionem etiam habebit.vt in dict. §. sed & si quis. vbi gl. & doct.

¶ *Todo pechar.* Et sic claudicat hic contractus seu actio, vt & notat Bal. in dict. §. sed & si quis.

¶ *Lex.* XXIX.

Negotiorum gestor debet moueri ad rés alienas procurandas bona intentione vt domino prosit:nam si gerit solum vt sibi posit aliquid extorquere nõ recuperat expensas nisi tantũ de fructibus quos collegit,quibus in partem a domino receptis de eo quod supererit habebit retentionem gestor:tenetur tamen de damnis vel deteriorationerum,qualitercunque contingente:quia mala fide negotia gerere fuit motus cum intentione fraudulenta.h.d.

¶ *Con mala entencion.* Qualiter de hac constabit:vid.gl.singul in l.fulcinius.§.quid sit autem in parte.in fin.ff.ex quibus caus. in possess. datur.Bartol. in l. si pupilli. §. sed & si quis.vnde ista.l.fuit sumpta. ff.de negot.gestis dicit,quod constabit de hoc si tempore reddendæ rationis aliqua celat & suprimit, nam præsumitur ab initio talẽ animum habuisse.argument.l.sed & Iulianus.§.proinde.ff. ad macedo. potest etiam apparere ex alijs coniecturis. secũdum Albericum ibi.& ex ista.l. & dict. §.sed & si quis. nota quod dicitur prædo ille qui studet vtilitati propriæ & non domini.ita illum textum allegat Bald.in capitulo primo.de feudo marchiæ.& adde l. qui feudum. §. si tutor.ff.pro emptore.

¶ *Necessarias.* Que sunt iste.vid.ff. de verbo.significa.l. impẽsæ.& due quas superius posui, scilicet, curare seruum ægrotũ si erat vtilis & reficere & fulcire domum expensæ sunt necessariæ. vt declarat gloss. in dict. l. sed an vltro.

¶ *Despues.* De tempore litis contestatæ intelligequando vtiliter gesta sunt: nam quãdo necessario, nõ inspicitur sit locupletior vel nõ.vt in.l. litis cõtestatæ ff.de nego.gestis.in princip. declarat Azo. C.eod.in sum. colum.secũda. versic.sunt autem,& gloss. in dict.l.si pupillus.respons.

¶ *El huerfano.* Idem. dicin ecclesia. vt dicit glo.in cap.sine exceptione.12 quæst.2. in verbo.profuturũ. & ibi declarat Archi.post.Ioan. de Fantu. quod idẽ per omnia sit in ecclesia sicut in pupillo.& adde ad istam legem.l.secundam.C.de nego.gest.

¶ *Que tiene.* De gestore voluntario intelligetnam si esset necessarius vt tutor vel curator:tunc indistincte repeteret a pupillo si expensa fuit vtilis,licet non necessaria & licet vtilitas non duret, vt in l.tertia.§ sufficit.ff.de contra.iudi.tutel.& notat Angel.in dict.l. si pupilli.primo respon.Si tamen accesserit tutor ad negotia animo deprædandi non repeteret,nisi quatenus pupillus est factus locupletior.l. si pupilli.§.sed & si quis.ff.de nego.gest.& ibi Bart.in fine.

¶ *Lex.* XXIX.

Negotiorum gestor debet moueri ad rés alienas procurandas bona intentione vt domino prosit:nam si gerit solum vt sibi posit aliquid extorquere nõ recuperat expensas nisi tantũ de fructibus quos collegit,quibus in partem a domino receptis de eo quod supererit habebit retentionem gestor:tenetur tamen de damnis vel deteriorationerum,qualitercunque contingente:quia mala fide negotia gerere fuit motus cum intentione fraudulenta.h.d.

¶ *Con mala entencion.* Qualiter de hac constabit:vid.gl.singul in l.fulcinius.§.quid sit autem in parte.in fin.ff.ex quibus caus. in possess. datur.Bartol. in l. si pupilli. §. sed & si quis.vnde ista.l.fuit sumpta. ff.de negot.gestis dicit,quod constabit de hoc si tempore reddendæ rationis aliqua celat & suprimit, nam præsumitur ab initio talẽ animum habuisse.argument.l.sed & Iulianus.§.proinde.ff. ad macedo. potest etiam apparere ex alijs coniecturis. secũdum Albericum ibi.& ex ista.l. & dict. §.sed & si quis. nota quod dicitur prædo ille qui studet vtilitati propriæ & non domini.ita illum textum allegat Bald.in capitulo primo.de feudo marchiæ.& adde l. qui feudum. §. si tutor.ff.pro emptore.

¶ *Lex.* XXX.

Si quis bona fide ceperit alia negotia gerere nõ tenetur,nisi de dolo & culpa,sed si motus fuit ex eo quod res perdebantur totaliter, nec eas aliquis administrabat,nec administrare curabat, vt dominũ a damno eximeret,non tenetur de culpa,sed de dolo.h.d.

¶ *Por su culpa.* De dolo,lata,& leui culpa tenetur gestor regulariter vt hic.& in l.tutori.C.de nego.gest.& in l. si negotia.ff.eod.titu.& aliquando de leuissima, vt quando aliusdiligentissimus volebat administrare.vt in §.1.versi. sicut.institut. de obligatio quæ ex quasi contract. nascuntur. vel ipse dominus negotiorum erat diligentissimus qui esset administraturus.secundum Paul.de Cast.in d.l. negotia.de casu vero fortuito regulariter gestor negotiorum nõ tenetur, vt in l.negotium.C.eo.tit. licet in aliquibus casibus teneatur etiam de casu forteuito quos ponit gl.in l.si negotia ff.eo.

¶ *Que ome del mundo.* Idẽ si aliquis homo reperiretur sed esset minus diligens vel idoneus secundum Albericum post Iacobum de Raue. in l.3.§.interdum.ff.de nege.gest.de qua ista.l.sumpta est.per l.1. §. quibus.ff.quod cuiusq. vniuersi.nomi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Por engaño.* Vel lata culpa quæ dolo comparatur. l. quod nerua. ff. depoſi. 3 a

¶ *Lex.* XXXI.

» Si negotiorũ geſtor cre didit rem quam adminiſtrabat eſſe alicuius ſui amici cũ eſſet alterius: tenetur ſibi dominus rei: ſicut ſi ſuo nomini feciſſet, & eõuerſo ipſe tenetur domino. hoc dicit. Habuit ortum a l. item ſi cum putauit. in fin. ff. de negot. geſt.

de, ſi le prouaſſen, que ſe perdiera por engaño, [a] que ouieſſe el y fecho.

¶ *Cuydando.* Hic habes quod plus valet veritas quã opinio. & idẽ habetur in. l. ſi cum putauit. §. 1. ff. de negot. geſtis. ex qua iſta. l. ſumpta eſt. & ibi vide. p doct. de iſto Brocardo. & adde. l. 2. & ibi Bald. C. de ingenuis. & l. ſi pater. §. 1. ff. de manumiſ. vindict. & l. 2. §. ſi ſub conditiõe. & ita Bar. ff. pro empto. vide etiã Bald. in. l. barbarij. 2. iectu. colũpeu. ff. de offi. præto. & Speculato. titu. de emptio. & vendi. §. nunc dicẽdum eſt. colũ. ſi. & quod tradit Decius conſ. 364. & Ordralcõſil. 76. & qd in delictis vid. per Bart. in l. ſi aduiterium cum inceſtu. ff. de adulter. glo. in c. illud. 15. q. 1. & inter conſi. Alex. cõſ. 129. vol. 4. & vid. in materia p laſ. in l. ſeruo manumiſſo. ff. de condi. in debi. & in l. 1. col. 2. verſic. & adde quarto. C. de teſta.

¶ *Lex.* XXXII.

» Si dominus ratificat ſolutionem eius nomine factam ſuo negotiorum geſtori, tenetur ipſe recepta tradere & dominus ei tenetur ad expenſas habendi cauſa factas & debitor tali ratihabitione liberatur. Item ſoluens debitum ſine debitoris mandato, liberat eum: repetit que ab eo quod eius nomine ſoluit ſicut ſi eius mandato ſoluiſſet. hoc dicit.

¶ *Lex.* XXXI. *De las coſas que recabdan los omes cuydando que ſon de algun ſu amigo, eſon de otro.*

CVydando [b] algun ome recabdar las coſas de algũ ſu amigo, e non ſucſſe aſsi, e recabdaſse las coſas de otro alguno, nõ lo ſabiẽdo, tenudo es aq̃l, cuyas fueren, de darle en de todo lo que deſpẽdiere en recabdarlas, tambien como ſi en ſu nome, o por ſu amor del, ſe ouieſſe trabajado de lo fazer. Otroſi dezimos, que eſte q̃ ſe trabajaſſe en recabdar coſas agenãs, aſsi como ſobredicho es, que este tenudo de dar cuẽta dellas, a aquel cuyas ſon e de reſpõderle con lo q̃ eſquilmare dellas, ſacadas las deſpenſas, tãbien como ſi el miſmo gelas ouieſſe encomendadas.

¶ *Ley.* XXXII. *De la paga que recibe, o faze alguno en nome de otro.*

EN nome de otro recibiendo alguno maruedis, o otra coſa qualquier: quier ſea debdo q̃ deuan, a aquel en cuyo nome le recibe quier non [c], ſi eſte en cuyo nome lo recibe, lo ha por firme deſpues que lo ſabe, tenudo es el otro, de darle aquello que en ſu nome recibio. E ſi algunas deſpenſas fizo, en recabdandolo, o en leuandolo, deue las cobrar de aquel en cuyo nome recibio la coſa. E ſi era de uida la coſa que aſsi recibio luego quel otro lo ouo por firme, aſsi como de ſuſo es dicho, finca quito, de toda la debda, el que la deuia. Otroſi dezimos, que ſi vn ome pagaſſe debda verdadera, q̃ otro ome deuieſſe, que luego que la ha pagada, que finca el que la deuia, libre e quito [d], maguer le pagaſſe ſin ſu mãdado. Pero aquel por quien es fecha eſta paga: es tenudo de dar al otro, aquello que por el pago [e], tambien como ſi lo ouieſſe pagado por ſu mandado.

¶ *Ley.* XXXIII. *Como aquel que recabda las coſas agenas non deue cobrar nin fazer coſas que non aya acoſtumbrado el ſeñor dellas.*

ACucioſamente [f], e a buena fe, el q̃ ſe quiere trabajar de recabdar las coſas agenas, lo deue fazer. E mayormente, quãdo faze eſto ſin mandado de los dueños dellas, guardãdoſe de non cõprar nin de fazer otras coſas que non ouieſſe vſado [g], a comprar, nin a fazer, aquel cuyo es lo que recabda. Ca ſi contra eſto fizieſſe, e deaquello, [h] que compraſſe, o fizieſſe, vinieſſe algun daño, o menoſcabo quier vinieſſe por occaſion, o en otra manera qualquier, a el perteneſce todo, e non al ſeñor de las coſas. Otroſi dezimos, q̃ ſi ganãcia auinieſſe, q̃ deue ſer dl ſeñor de las coſas: pero entonce, las deſpenſas, [i] que ouieſſe fecho en recabdar las, deue las cobrar.

¶ *Ley.* XXXIIII. *Como aquel que recabda las coſas agenas que otri queria recabdar (que lo dexo de fazer por el) deue ſer acucioſo en aliñar las.*

QVeriendo recabdar algund ome todas las coſas de algund ſu amigo por amor de amiſtad, o de parenteſco que ouieſſe con el, e auiendo voluntad deſto biẽ e acucioſamẽte, vinieſſe otro que dixeſſe, yo quiero recabdar eſtas coſas [k], ſi eſte que las quiere recabdar primero parte mano dellas, por tal razon

¶ *Diligẽter & bona fide debet quis in negotiorum geſtione verſari, maxime quando mandato geſtit, & non exerceat quæ dominus exercere non conſueuit alias tenetur ſi res cauſa deterioretur, vel damnũ veniret in eo quod fecit vel emet, & ſi res melioret, erit domini lucrũ tamen tenebitur ſibi ad expenſas factas. hoc dicit.*

¶ *Acucioſamente.* Id eſt acute & diligenter, vt etiam habes. in. §. primo. inſtitu. de obligat. quæ ex quaſi contractu naſcuntur. & de qua culpa teneãtur habes ſupra eod. l. 30.

¶ *Que non ouieſſe vſado.* Culpa eſt aggredi inſolita, vt hic. & in d. l. ſi negotia. ff. eodem. vbi ponit glo. exemplum ſi vaſa vitrea emerentur. & Angel. etiam ponit ſi vinũ emeretur cauſa mercantiæ, nam faciliter alteratur & acetum fit, vel ſi emerentur ex qui cauſa mercantiæ: quia faciliter ægrotantur, & vitia ſumunt, & poſtea reuendi non poſſunt.

¶ *En aquello.* Quid ſi in quibuſdam ſit lucrum. & in alijs ſit dãnum vide dictam l. ſi negotia. & ibi gl. & Doctos.

¶ *Las deſpenſas.* Hoc ſumptum eſt ex dictis Azo. C. de negot. geſt. in ſumma. colum. 5. ad medium verſicul. idemque eſt.

¶ Lex. XXXIIII.

» Si aliquo vel ente adminiſtrare diligenter res abſentis & alius eas recipiat adminiſtrandas, tenetur adhibere diligentiam quam prior adhibere volebat, alias ſi eius culpa, negligentia vel dolo quid perdatur tenetur domino. hoc dicit. Habuit ortum a l. ſi pupilli. ff. de nego. geſt. & a l. 2. C. eod. tit.

¶ *Eſtas coſas, &c.* Et ſic acceſsit omnia geſturus ſicut primus gerebat. Doctores tamen in l. ſi pupilli. §. videamus. de qua iſta l. ſumpta eſt, intelligunt. d. §. videamus. quando acceſsit quædam geſturus cum alius æque diligens erat geſturus omnia, nam ſecundum eos, quando quis accedit, vt omnia geſturus, non eſt neceſſe q̃ alius eſſet geſturus, ſed ex eo ſolo, teneretur de neglectis quæ non geſsit. per l. Pomponius in negotijs. ff. de nego. geſt. & eſt communis concluſio docto rum in d. §. videamus. & in l. tutori. C. eo. vbi Alex. vnde conſidera an ſit dicendũ quod iſta l. voluit approbare opinionem Ioan. gloſſatoris, de qua in d. l. tutori. quã etiam ibi tenet & defendit Salycet. vt tunc demum negotiorum geſtor (licet accedat, vt omnia geſturus) teneatur de neglectis, quando alius erat geſturus: ſi vero alius non erat geſturus, non teneatur, ſed quia fundamẽta iuris cõmunis multũ vrgent pro communi opinione: non videtur ab ea recedendum & ad iſtam l. reſponderi q̃ intelligatur ſiue acceſſerit vt geſturus omnia: ſiue quædam ex his, quia vtrunque poteſt comprehẽdi ſub verba. eſtas coſas. & intellige & limita quãdo acceſsit, vt quædam geſturus: quod debent concurrere tria vel quatuor, ſecundum Bart. & Paul. in d. §. videamus, quæ probantur in iſta l. Primũ, quod alius erat geſturus omnia. Secundum quod ille alius erat diligens. Tertium quod propter illum qui gerebat quædã ille omiſit. Quartum, quod iſte qui gerebat quædam, hoc ſciebat ſcilicet quod alius eſſet geſturus omnia, & aliquo eorum deficiente nõ procedit, ſed procedit quod habetur in d. l. tutori. Sed quid ſi moriatur ille cuius contemplatione gerebantur negotiæ vi. l. nam & ſeruus. §. ſi viuo. & ibi Bart. ff. eo. vbi vi. Alberi. qui vult quod in caſu in quo ille ad cuius omnia gerenda negotia acceſsit non moriatur, ſed viuat quod teneat gerere etiam illa negotia, quæ quando acceſsi non imminebant, ſed de nouo ſuperuenerunt, cuius contrarium tenet Azo. C. eo. in ſum ma. 5. col. verſi. venitint autem. ibi cum dicit item gerenda ſi acceſſerit quaſi omnia geſturus, & tunc vna eſt ratio vel quaſi contractus pro omnibus negotijs quæ imminebant tunc quando acceſſit ad gerendum, noua enim vel ſuperuenientia inchoare neceſſe non eſt, & dictum Azo. credo verius, & æquius. neque obſtat. §. ſi viuo. in quo ſe fundat Alberic. quia cum dixit ibi noua, non intellexit conſultus de ſuperuenientibus, ſed de his quæ erant tempore quo acceſsit nondum tamen illa inchoauerat: & tunc in caſu in quo moritur ille cuius contemplatione gerebat ad illa non tenebitur, ad quæ tamen ſi viuus fuerat tenebatur, & ſic ſemper remanet diuerſitas, an viuat vel mortuus ſit.

¶ *Lex.* XXXV.

» Si quis pietate motus recipiat orphanum derelictum, & in eum res ſuas expendat: niſi ab eo conſequetur, quia Dei amore feciſſe videturi tamen propter tale beneficium debet ei orphanus omnibus diebus vitæ ſuæ reuerentiam exhibere. h. d.

¶ *Piedad.* Pietas amica Deo, parentibus grata, dominum conciliat, ne ceſſitudines ſouet. Dei cultura eſt, merces parentum, filiorum ſtipendium: pietas inquam, iuſtorum tribunal, egenorum portus, miſerorum ſuffragiũ. &c. vi. B. Ambr. ſuper pſal. 118. ſermo. 18. ad finẽ.

¶ *Por razon de piedad.* Quod factum ſit pietatis cauſa in dubio non præſumitur, cum nemo iactare ſuum præſumatur. l. cum de indebito. ff. de proba. not. Albe. in l. & ſi quis. §. ſed interdum. ff. de reli. & ſumpti. fune. glo. & in l. vtrum. ff. de dol. inter virũ & vxo. Conſtare ergo debet ex coniecturis vel alias q̃ motus fuit cauſa pietatis, & vt dicit Azo. C. de nego. geſt. in ſumma. col. pe. verſi. eſſ. autem hæc actio. & probatur in dicto. §. ſed interdum. diſtinguendus eſt pietatis motus: ſi fuerit de eo tantũ q̃ geſsit, & an etiam in eo q̃d repetere voleat, & in quibuſdam perſonis gerentibus ipſa natura, ſecũdum eum euidẽter denotat cauſam pietatis, puta matre & auia & conſimilibus, vt. §. eo. l. proxi. & in l. ex duobus in fine. vbi vide quid de conſanguineis. ff. eo. & C. eo. l. 1. vbi de amicis, & in l. is qui ff. eo. attendẽdus etiam eſt modus & genus expenſæ. vide d. l. virũ. & in d. l. ex duobus in fine. & ſi alimenta præſtẽtur extraneis, vide. l. eo. l. ſi. in fine. & adde ad prædicta gl. notabilem in l. ſi paterno. C. eo. de negot. geſt.

¶ *O de miſericordia.* Vide. §. 1. ſi. & limita. vt in l. 35. ti. 14. 7. ea partiti

¶ *Lex.* XXXVI.

» Mater vel auia alens & tenens filios vel nepotes & eorum bona poſt obitum patris eorum, recuperat alimenta de bonis eorum: ſi bona habebant, ex quibus illa ſoluere & viuere bene poſſent: alias non. Si vero bona eorum mater vel auia non tenebat: licet ipſi eſſent diuites: quos educabat: non recuperat alimenta, niſi quando erogauit: fuit prætextata: quod de bonis eorum deducẽretur: tunc enim recuperabit. niſi ipſi eſſent pauperes. h. d.

¶ *Suos ſiljos.* De fratre vi. Deciũ cõſi. 21. & Bal. in l. nenſenius. ff. de negot. geſt. qui dicit idẽ in fratre, patruo & auunculo q̃ in matre & auia.

¶ *Muerte de ſu padre.* Nam ſi patre viuente poſſet repetere a patre. vt in d. l. nenſenius. ff. eo. vbi Bar. & Paul. de Caſt. & cæteri doct. ſed quod ſi mortuo patre onus alimentandi trãſiret in filium maſculum, vt fit in maioris per notata in c. licet. De voto. an tunc ſimiliter mater repetere poſsit a tali filio vel Cy. & Paul. de Ca. in l. alimenta. C. de negot. geſt. vbi & vi. Alex. nã in hoc fuerunt opiniones & forte opinio Cy. & ſequacium procederet in maioria noua per l. ſi quis a liberi. §. nec reſcriptum. ff. de liber. agnoſ. & ſito caſu mater repeteret a filio ſuccedente in bonis maioriæ nouæ, ſi vero eſſet maioritatus antiquus tũc procederet opinio Ioan. Andr. Bar. & Alex. in d. l. alimenta.

¶ *Bienes dellos.* Idẽ dic, ſi eſſet debitrix nã videretur data alimẽta animo cõpẽſandi cũ debito. vt in l. vxorẽ. §. pr naturalis. ff. de leg. 1. qa vbi pot eapr alia coiectura quã donationis nõ præſumitur donatio. Bal. in l. neſſenius. ff. de nego. geſt. Adde Alex. cõſi. 6. vo. 2. & q̃ ſi eſſent bona immobilia quę ſaluauit, an in eis habeat retentionẽ pro alimentis quę de ſuo præſtitit Albe. in d. l. alimẽta. tenet q̃ ſic & cõtra pro eis habebit actionẽ. l. ſi ſtipulata. ff. de donationi. inter vi. & vxo. & idem ibi dicit ſi mater erat tutrix filij. & quod ſi mutuo accepit vinum & bladũ cũ ipſi nõ haberet, neque de bonis ſuis, neq; de bonis filij, vel nepotis, vt dẽ cum aleret. vid. Alberi in l. nenſenius. ff. de nego. geſt. qui dicit quod tunc non videtur cauſa pietatis feciſſe & q̃ repetet.

¶ *Otras coſas.* D concernentibus alimenta intelligę quid tñ ſi expẽdat extra alimẽta, in rebus filiorũ vel nepotũ vi. per gl. in l. 1. C. de. negot. geſt. in verb. immere. & ibi doctores. & in l. al. menta. C. eo. ti. u.

como eſta, tenudo eſeſte poſtrimero de las recabdar, en la manera que el otro lo queria fazer. De guiſa que por ſu culpa nin por ſu engaño, nin por ſu negligencia, non ſe pierda, nin ſe menoſcabe ninguna de aquellas coſas. E ſi contra eſto fiziere, tenudo ſeria de pechar quanto ſe perdieſſe, o ſe menoſcabaſſe, por qual quier deſtas tres maneras ſobredichas.

¶ *Ley.* XXXV. *Como el que ſe mueue a criar algund huerfano por piedad, e a recabdar ſus bienes non puede deſpues demandar las deſpenſas que fiziere ſobre eſta razon.*

PIedad mueue a las vegadas al ome a reſcebir algun huerfano deſamparado en ſu caſa, e darle por ende las coſas que le ſon meneſter, deſpendiendo de lo ſuyo; en recabdar le ſus coſas mientra que lo tienen en ſu caſa, e acaeſce deſpues que eſte quiere cobrar lo que aſsi deſpendio, de los bienes del moço: e dezimos que lo non puede fazer. Ca pues el ſe mouio a criar el moço, por razon de piedad [b] e de miſericordia [c], entiende ſe, que lo fizo por auer gualardon de Dios, e por ende non es tenudo el moço de dar le ninguna coſa, por el bien fecho que le fizo, nin por las deſpenſas que fizo en recabdando ſus coſas, como quier que el moço en todo tiẽpo de ſu vida le deue fazer honra, e bie, e reuerencia, en todas las coſas que pudiere.

¶ *Ley.* XXXVI. *Como deue cobrar las deſpenſas la madre, o el abuela que fizieſſen en criar ſus fijos, o ſus nietos, o en aliñar ſus coſas.*

MAdre o abuela, teniendo ſus fijos [d] o ſus nietos en ſu poder, deſpues de muerte de ſu padre [e], de los moços: e teniendo otroſi en ſu poder los bienes dellos [f], e dandoles a comer, e a beuer, e a veſtir, e a calçar, e las otras coſas [g] que les fueſſen meneſter, e auiẽdo ellos tanto de lo ſuyo, que podrian bien guareſcer las deſpenſas q̃ la madre, o el abuela fizieren en tales fijos, o nietos, bien las pueden cobrar de ſus bienes dellos. Mas ſi nõ ouieſſen los moços de lo ſuyo, de q̃ pudieſſen guarecer, que lo fizo por auer gualardon de Dios, e por ende non es tenudo el moço de dar le ninguna coſa, por el bien fecho que le fizo, nin por las deſpenſas que fizo en recabdando ſus coſas, como quier que el moço en todo tiẽpo de ſu vida le deue fazer honra, e bie, e reuerencia, en todas las coſas que pudiere.

¶ *Ley.* XXXVI. *Como deue cobrar las deſpenſas la madre, o el abuela que fiziẽſſen en criar ſus fijos, o ſus nietos, o en aliñar ſus coſas.*

MAdre o abuela, teniendo ſus fijos [d] o ſus nietos en ſu poder, deſpues de muerte de ſu padre [e], de los moços: e teniendo otroſi en ſu poder los bienes dellos [f], e dandoles a comer, e a beuer, e a veſtir, e a calçar, e las otras coſas [g] que les fueſſen meneſter, e auiẽdo ellos tanto de lo ſuyo, que podrian bien guareſcer las deſpenſas q̃ la madre, o el abuela fizieren en tales fijos, o nietos, bien las pueden cobrar de ſus bienes dellos. Mas ſi nõ ouieſſen los moços de lo ſuyo, de q̃ pudieſſen guarecer, que lo fizo por auer gualardon de Dios, e por ende non es tenudo el moço de dar le ninguna coſa, por el bien fecho que le fizo, nin por las deſpenſas que fizo en recabdando ſus coſas, como quier que el moço en todo tiẽpo de ſu vida le deue fazer honra, e bie, e reuerencia, en todas las coſas que pudiere.

¶ *Ley.* XXXVI. *Como deue cobrar las deſpenſas la madre, o el abuela que fiziẽſſen en criar ſus fijos, o ſus nietos, o en aliñar ſus coſas.*

MAdre o abuela, teniendo ſus fijos [d] o ſus nietos en ſu poder, deſpues de muerte de ſu padre [e], de los moços: e teniendo otroſi en ſu poder los bienes dellos [f], e dandoles a comer, e a beuer, e a veſtir, e a calçar, e las otras coſas [g] que les fueſſen meneſter, e auiẽdo ellos tanto de lo ſuyo, que podrian bien guareſcer las deſpenſas q̃ la madre, o el abuela fizieren en tales fijos, o nietos, bien las pueden cobrar de ſus bienes dellos. Mas ſi nõ ouieſſen los moços de lo ſuyo, de q̃ pudieſſen guarecer, que lo fizo por auer gualardon de Dios, e por ende non es tenudo el moço de dar le ninguna coſa, por el bien fecho que le fizo, nin por las deſpenſas que fizo en recabdando ſus coſas, como quier que el moço en todo tiẽpo de ſu vida le deue fazer honra, e bie, e reuerencia, en todas las coſas que pudiere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 a ¶ *Vel abuela.* Adde l. 4. titu. 19. partita. 4.

6 b ¶ *Querian.* Idem si fine protestatione de animo repetendi constaret vt probatur & est de mente doctorum in d. l. nerseniius. ff. de nego. gest.

¶ *Lex final.*

❧ Vitricus priuignum in domo sua alimentans: si non protestatur recuperare ab eo alimenta, non recuperabit: si tamen protestatur recuperabit: nisi talis ætatis sit alimentatus cp seruiat vitrico: illa tamen quę in rebus illius ad eius vtilitatem expendit recuperabit: & idem de detinente pueros extraneos & eorum bona. hoc dicit.

3 c ¶ *Fazièdo afrenen.* Idem si alio modo constet q animo repetendi expendit vt in l. si pater no. vbi Bar. & alij. C. de nego. gest. vnde ista. l. est sumpta & aduerte quia in dubio hæc. l. vult qđ vitricus alens priuignum, vi deatur eũ alere affectu paterno & sic nõ animo repetendi. quę fuit opinio quorundã recitata per gl. in d. l. si pater. no. quę approbatur hic glo. tamen & docto. ibi non tenebant istam opinionẽ imo cp probatio cp paterno affectu fecerit incumbit priuigno, nisi ex cõiecturis aliter appareat. tenet ergo mẽti istã l. & adde quod si expensæ essent magnæ, & vitricus non multũ diues etiã sine protestatiõe posset eas repetere a priuigno. secũm Paul. de Ca. in d. l. si paterno. 9 nor.

2 d ¶ *Que se seruiesse del.* Idem dicit gl. in d. l. si paterno. sed nõ ita distincte & clare vt ista. l. quæ dicit procedere hoc non obstãte protestatione.

3 e ¶ *Escabdando sus cosas.* Adde. d. l. alimenta. C. de nego. gest. & quæ dixi supra eo. l. proxima.

4 f ¶ *Tedos los otros omes.* Multum generale verbum est hoc, vt idem sit in quocunque extraneo alente quod in vitrico. & si ita generaliter intelligatur videtur absurdum, quia in vitrico militat pietas, & paternus affectus qui cessat in extraneo alente: solent enim priuigni diligi a vitricis propter eorum matres, quod in extraneo non est: vnde limita, & intellige istam. l. in extraneis, in quibus militaret similis affectio, vt si erant amici parentum vel pupillorum. vt in l. is qui. ff. de neg. gest. & dixi supra eo. l. 35. & ita videtur de mẽte Azo. C. de neg. gest. in summa. col. pe. ver. si cessat autem hæc actio. ibi item si paterna affectione, & ibi item si quis extraneus Alberi. in d. l. nerseniius ff. de nego. gest. versic. item quid in extraneis. refert cp Guilli. in alimentis præstitis extraneis sic dicebat cp si quis extraneo præstat alimenta extra domũ suam, videtur fecisse causa pietatis, si vero in domo aut vtebatur eius operis & compensantur. allegat. l. in rebus. §. post. ff. comoda. Si vero nõ vtebatur operis illius, debeat attendi consuetudo eius qui alimẽta præstabat vtrum consueuerit gratis præstare, vel non. allegat. l. vel vniuersorum. ff. de pignor. actio. cum concordãtijs. ego in ista materia totum referã ad arbitrium iudicis an motus fuerit causa pietatis, vel ne vt ex coniecturis debeat arbitrari: in dubio autem tene quod dixi supra eo. l. 35.

Titul. XIII. De los peños que toman los omes muchas vegadas por ser mas seguros que les sea mas guardado, o pagado lo que les prometen de fazer o de dar.

¶ *Titulus.* XIII. *De pignoribus.*

¶ *Lex. I.*

EÑos toman los omes muchas vegadas, por ser mas guardado, o pagadolo que les prometen de dar, o de fazer. Onde pues que en el titulo ante deste fablamos de las fiaduras, que son fechas en esta razon, queremos aqui dezir de los peños. E mostrar que cosas es peño. E quãtas maneras son del. E que cosas pueden ser dadas en peños. E en q̃ manera. E quien las puede empeñar. E quales pleytos pueden ser puestos en esta razon de los peños. E quales non. E que derecho gana ome en las cosas que rescibe en peños. E quando las deue tornar a aquel cuyas fueren. E porque razones se desata la obligacion del peño. E otrosi diremos, como, e quando pueden ser vendidas, o enagenadas.

¶ *Ley. I. Que cosa es peño e quantas maneras son del.*

PEño es propriamente [g] aquella cosa que vn ome empeña a otro apoderandole della [h] e mayormente quando es mueble. Mas segund el largo entendimiento de la ley. Toda cosa quier sea mueble, o rayz, que sea empeñada a otri, puede ser dicha peño: maguer non fuesse entregado della a aquel a quien la empeñassen. E son tres maneras de peños. La primera es la que fazen los omes entre si de su voluntad, empeñando de sus bienes vnos a otros por razon de alguna cosa, que deuan dar o fazer. La segũda es, quando los judgadores mandan entregar [a] a alguna de las partes en los bienes de su contendor por mengua de respuesta, o por razõ de rebeldia, o por juyzio [b] que es dado entre ellos, o por cumplir el mandamiento del Rey. Ca tales peños, o prendas como estas se fazen por premia. E destas dos maneras de peños sobredichos, se fazẽ por palabra. La tercera manera, es de peños, la que se faze calladamente: maguer non es y dicha ninguna cosa, assi como se muestra adelante, de los bienes del marido, como son obligados a la muger como por peños, por razon de la dote, e de los otros que son obligados al Rey, por razon de rentas: e de los derechos que cogen por el, e de todas las otras razones semejantes destas que fablan las leyes deste titulo.

3 a ¶ *Entregar.* Istud pignus prætorium non constituitur, nisi quis in possessionem mittatur, vt in l. non est mirum. ff. de pign. actio. limita tamen hoc in casu. l. quamuis. ff. de bonis auct. iudi. possi. & cap. contingit. de dolo & contu.

4 b ¶ *Por juyzio.* Istud dicitur pignus iudiciale. glo. in l. 2. C. qui potio. in pig. habean. & per Bart. in l. si & iure. C. qui potio. in pign. habean.

¶ *Lex. II.*

❧ Pignorari possunt res corporales, & incorporales, tã natæ, quã nascituræ, vt fructus, vel partus ancillarũ, vel pecorũ, & fructus debent in sortem computari, vel reddi pignorantí. hoc dicit.

5 c ¶ *Empeñar.* Ocium habet a traditis per Azonem. C. eo. in summa. ver. obligari.

6 d ¶ *Natura.* Ex hoc verbo & sequẽtibus colligitur quod etiam iurisdictio, & ius patronatus, ius pedagij, & quęcunque iura incorporalia possunt pignori dari & obligari. Bart. tamen in l. si is qui §. fin. ff. eo. de qua ista lex sumpta est, dicit quod quædam sunt iura quę consistunt in hominibus, vt iurisdictio quam habet dominus in vassallum, & ius quod habet patronus in libertum, & his similia. & ista nõ possunt obligari, nisi in causa maximæ necessitatis: vt in l. 1. C. de ope. liber. & alijs per eum allegatis. quædam verò sunt iura in re: vt ius patronatus ecclesiæ, & ius percipiendi pedagia, & similia. & ista si iuncta sint aliis ex quibus non percipitur aliquod commodum pecuniarium non possunt obligari. vt in cap. cum Bertoldus. de re iudi. Si vero aliquod commodum percipitur possunt obligari per ea. in d. §. fi. & per alias leges, ex quo infertur, quod si aliqua pensio deberetur patrono ratione iuris patronatus illa bene transiret cum pignore in creditorem. vt notat Abb. in cap. cum bertoldus. col. pe. & fin. & inquantum Bart. dicit de iurisdictione forte non procederet imo indistincte potest pignorari propter generalitatem huius. l. & quia hodie de consuetudine iurisdictiones venduntur tanquam si essent vnum pecus hæreditarium, vel quilet vt tradit Bald. de feudo marchiæ. col. 1. & in §. ex eadẽ. de lege Conradi. & facit bonus tex. in l. eleganter. §. fi. ff. de pigno. act. per quem tex. Romanus in quodã suo singulari incipienti quæritur a me. fol. 15. col. 4. dicit quod creditor potest vti iurisdictione in castro sibi pignorato. & quod dictum est de iure patronatus ecclesiæ extẽde etiã si vniuersitas pignoretur: vt non transeat sub pignore vniuersali, vt volunt glo. & ibi Abb. & Feli. col. pen. in dicto cap. cum bertoldus. & tradit Rochus in suo tractatu iuris patronatus super verbo ipse vel eis. quæstione. 27. licet contrarium in hoc dixerit Bal. in d. l. si is qui. §. fi. & additum tex. qui videtur obstare cum dicit, de qualquier natura, responderur quod procedit si tales fructus percepti a creditore, sint talis naturæ, quod possint debitori restitui, vel eum debito compensari: quod non cadit in fructu præsentationis in iure patronatus ecclesiæ. vt glo. dicit & notatur in dicto ca. cum bertoldus. & facit quod statim in ista lege sub. dit. pero qualquier que esquilme, o desfrute, &c. Quid autem de seruitutibus rusticis, vel vrbanis an possint hypothecari. vi. in d. l. si is qui. §. fi. & in l. sed an vig. ff. eo. & per Francis. de Ripa in l. obligatione generali. ff. eod. qui fuit in noua opinione quod neque seruitutes rusticæ neque vrbanæ possint in abstracto hypothecari seu pignori obligari. & ibi respondet ad l. sed an vig. ff. eo. & quod

lo quatur de commodis tate vtendi ipsis seruitutibus, non vero de pignore & hypotheca ipsius seruitutis. ad quod bene facit quod de vsufructu pignori obligando tradit Bart. & alij in d. l. si is qui. §. vsufructus. Quid de re emphiteotica an veniat in generali obligatione. vi de in l. ii. C. de iur. emphyteoti. per Doct. & de pignorante rem communem, an pignoris obligatio contrahatur pro parte sociorum. & quid facta diuisione postea a socijs an ius pignoris restringatur ad partem quæ ex diuisione postea adiudicatur illi ex socijs qui obligauit vel remaneat etiam respectu partium aliorum. vide. l. tertiam §. fi. ff. qui potio. in pigno. habe. per Bar. in l. vnus de seruitu. titulo generali.

Ad. tit. C. q̃ res pigno. obli. poss. vl nõ, & l. ff. & l. in l. 14. cũ sequẽt.

¶ *Esquilme, o desfrute.* De fructibus quos creditor percepit loquitur ista lex. & sic videtur quod non teneatur creditor de fructibus percipiendis, seu qui percipi potuerunt. de iure tamẽ communi caurum est quod teneatur tam de perceptis quam percipiendis. vt in l. 2. C. de pign. act. in l. 2. C. de partu. pigno. vnde considera an forte voluit hæc lex approbare opinionem Hostie. in summa. titu. de pigno. in 9. quando efficaciter. versi. Sed nunquid creditor. vbi vult creditorem non teneri de percipiendis ex eo quia nullus tenetur de percipiendis nisi male fidei possessor iuxta notata in ca. grauis de resti. spo. & qua secundum hoc haberet necesse creditor coiere fundum velit nolit, quod non est dicendum quia neque debitor libenter ei redderet boues si amitteret, ergo non debet ab eo exigere quod colae suo periculo & fructus reddat. argum. l. pen. C. de solut. quod tamen limitat, nisi amitteret in fraudem, & præsumitur fraus si colebat proprias possessiones, & dimittebat pignoratas, vel si nõ locauit cum potuerit locare & erat res solita locari, argumento. l. 3. C. de distract. pigno. & idem si non consueuit locari: tamen paratus erat conductor volens colere & cauere. Doctores tamen communiter in cap. cum contra. de pigno. vbi Abbas Anto. Cardin. & Ioan. de Imola simpliciter volunt quod creditor teneatur de percipiendis per dictas leges, & idem voluit in glo. in dicto capit. cum contra. ego vero attentis verbis huius. l. particularum adhærerem opinioni Hostien. & respondeo ad dictam legem secũdam. C. de pigno. act. quod ibi dicitur quod creditor teneatur de fructibus quod percepit vel percipere debuit, & sic per eam fundatur opinio Hostiensi quæ & voluit quod quando omisit percipere in fraudem vel si non locauit cum potuit locare tenebitur de percipiendis: quia ibi casibus percipere debuit non. alias ad dict. l. vero secundam. C. de partu pigno. quod dicit, quod & tenebitur de fructibus quos percipere potuit, & sic si ex sola negligentia non percipit, vult quod teneatur, respondeo quod illa lex loquitur in debito fœneratitio & vsurario: quod casu nimirum si de hoc teneatur ex quo habet vsuras: in simplici vero debito non procedet neque loquitur illa lex, sed dicta lex secunda. C. de pignor. actio. tu vero cogita, quia hæc est noua consideratio ad intellectum illarum legum, & doctores non tangunt.

¶ *Tenudo es de lo descontar.* Adde l. primam. C. de distract. pigno. & l. primam, secundam, & fin. C. de pign. act. cap. 1, & 2. de vsur. & cap. de partu pigno. l. secunda. & capitulum cum contra. de pigno. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

colligę hic,quod potest creditor vti fructibus rei pignoratæ,& conuertere eos in vsum suum, vel vendere ita vt compenset in sortem, quod & notat Albericus in d.l.4.C.de pign.act.fructus nanque censentur res quæ communiter seruando seruari non possunt, saltem diu.vt notat glo.in l.11.C.si aduer.vsucapio.ideo nimirum si permittatur creditori eos distrahere, secundum Io. de Imol.in d. lege cum contra.in prine.& vide per Bare. in l. diuortio. §. ob donationes.ff.solu.matrimo.Si tamē essent tales fructus qui possunt durare in tempus quo deberet res restitui debitori, vt si esset frumentum,oleū, & similia,tunc creditor neque cogeretur imo nequeposset illos distrahere sed hos fructus soluto debito restituere tenetur debitori.argu. l. is cui.§. quæri potest.ff.vt in possess.legato. & tenet Petrus de Ancha. & sequitur Ioan. de Ana.commendans hoc dictum in cap.1.de vsur.col.2.& quid si erat domus,quę data fuit pignori,& creditor eam inhabitauit.vide infra eo.l.21.& quod notat Abb.post Specu.in dicto.c.cum contra colu.fi.& per Alexand.consi.141.5.volu.in 2. dubio. & per Paul. de Castro.in d.l.2.ad finem. C. de pign. act. & limita quod in ista lege hic dicitur de fructibus pignoris computandis in sortem in casu.c.1. de pigno.& c.1.de vsur. & c.salubriter.eo.titu.

5 a ¶ *Puedan las demandar.* Adde l.si conuenerit,in prin.ff.de pign.act.

lo dar al señor de la cosa. Otrosi dezimos,que todas las debdas,que deuan a vn ome que las puede empeñar a otro, con todos los derechos que hā en ellas. E aquel que las rescibe en peños,puede las demādar [a] en juyzio e fuera de juyzio bien assi como faria aquel a quien las deuen,que gelas empeño.

¶ *Ley. III. Quales cosas non deuen ni pueden ser dadas en peños.*

SAntas [b] cosas, e sagradas,e religiosas,assi como las eglesias e los monumentos e las otras cosas semejantes,non las pueden los omes rescebir a peños, nin se pueden obligar. Fueras ende,por cosas señaladas,segund dize en el titulo [c] que fabla de las cosas de santa eglesia, en la primera partida deste nuestro libro. Otrosi dezimos: que vn ome libre [d] non se puede empeñar. Ante dezimos,que qualquier que lo rescibiesse en peños, que deue perder [e] todo lo que diesse sobre el. E deue pechar mas otro tanto de lo suyo,acl,e a sus parientes,si por auentura el non fuesse biuo. Pero dos casos son en que podria ome libre ser recebido en peños,e fincaria obligado. El primero es,si alguno yoguiesse catiuo,e el mismo se empeñasse [f] a otro por quitar se de catiuo. E el segundo es, si alguno empeñasse sus fijos [g] por cuyta de fambre. Otrosi dezimos, que ome libre puede ser dado en rehenes,por razon de paz [h], que firmassen algunos entresi, o por treuga,o por otra segurança, [i] o por otra cosa semejante destas. E maguer el pleyto sobre que fuesse alguno empeñado, en esta manera, non fuesse guardado,con todo esso,non deuen a el matar, nin ferir, nin dar le pena ninguna nin fazer le mal ninguno [k]. Mas pueden le guardar quanto tiempo touieren por guisado, o fasta que el tiempo se cumpla,assi como fue puesto.

b ¶ *Santas.* Ortum habet a notatis per Azo.C.quæ res pig.oblig.pos. in summa.in principio.sed quid de decima an potest pignorari? vide per Specul.tit.de pigno.§.1.circa finem vbi concludit, quod ius decimæ non potest pignori obligari, eum sit res spiritualis, neque possit per laicum possideri:fructus autem decimæ obligari,& vendi possunt.vt in cap.vestra.de locato,& argumento.l.si vsufructus ff.de iure dot.& videtur de mente Speculat.quod alteri ecclesiæ vel ecclesiasticæ personæ ius etiam decimę possit obligari. Et comprobatur quia ex quo in alteram ecclesiam vel ecclesiasticas personas sunt ista iura decimalia alienabilia,& etiam prescriptibilia, vt in capitu.ex multiplici.de deci.& in cap.ad aures.de præscripti.per consequens tali casu erunt obligabilia.vt in l.sed quod.versi.quod emptionem.ff.de pigno.

2 c ¶ *Titulo.* 14. per totum,& vide quod habetur in l.8.titu.11. eadem partita.& cap.de pigno.

3 d ¶ *Hombre libre.* Adde.cap.2.de pigno.

4 e ¶ *Deue perder.* Adde text.in authenti.vt nulli iudicum. §. quia vero. colla.9.vnde sumpta est authentica,imo. C. de actio.& obliga. hodie autem an liber homo possit capi,vt seruiat creditori pro debito.

¶ *Lex. III.*

Res sanctæ sacræ vel religiosæ non possunt pignori obligari: nec liber homo: & eum recipiens perdit creditum: & tantundem ei vel eius consanguineis si non viuit restituet, nisi in casibus quando se obligat pro redemptione suæ captiuitatis,vel pater filium in necessitate famis constitutus: vel quando pro pace,treuga,vel securitate datur obses. Et tunc licet promissum non impleatur, tamen obses non occidetur sed seruabitur quanto tempore videbitur tenenti, vel donec promissum ad impleatur.h.d.

& qualiter hoc fiat: vide l.2.tit.8.lib.3.foro legum.& l.5.titu.2.lib. 4.eodem foro.& l.5.tit.penul.lib.5.ordinarega.cum.l.sequenti.& in volu.pragmaticarum.fol.mihi. 65.& 66.

¶ *Se empeñasse.* Ista.l.videtur addere.ad l.liber captus.& ad l.fi. C. de capti.& ad l.penul.titul.29.& l.3.titul.30.2.partita.

Nam illæ loquuntur quando aliquis redemit captum etiam sine pacto,quo idem redemptus se pignoret pro pretio. hic vero fuit pactum de hoc expressum. vtrobique,tamen mi litabit dispositio dictarum legum siue sit pignus legale siue conuentionale.& septem casus in quibus hic nexus pignoris dissoluitur. vide per Salice.in l.ab hostibus la primera.C.de capti. & forte in vno casu posset esse diuersitas in hoc inter pignus conuentionale & legale, quia si redemptus expresse se pignori dederit pro pretio quousque soluatur & renunciet remedio dictæ.l. fina.& d.l.penul.titul.29.2.partita. non liberaretur seruiendo per quinquennium si æstimatio talis seruitij non esset sufficiens ad pretium,potuit enim huic iuri renuntiare.vt in l.si quis in conscribendo.C.de pactis.

6 g ¶ *Subjo.* Vide l.8.& 9.titu.17.4.part.

7 h ¶ *De paz.* Adde cap.vt pridem.23.quæstio.8.& gloss.in capit. ex rescripto.de iure iur.& l.diuus.ff. de iure fisc. & l.obsides.ff. de testacum glo.

8 i ¶ *Per otra seguranca.* Adde cap.exposita.de arbi.& glo.ibi cuius opinio approbatur hic.& eorum quæ tradit Bal.in l.2.col.fi.C. de patri.qui fil.dis. & reprobatur opinio gl. ibi dicentis hoc de facto fuisse vsurpatum. & etiam Azo.ibi in summa.& Abb.in cap. ex rescripto.de iureiuran.& Ioan.de Imol.in l.obsides.In segunda.ff.de testa. & sic hodie de iure partitarum poterit homo liberdari obses pro satisfactione debiti,seu pro quacunque alia conuentione,vt hic videtur nec nouum hoc,cum & legamus.Gene.42. securitatis ratione, & si dei tacite promissæ ad implemento Simeon in obsidem retentum a fratre suo Ioseph, præposito AEgypti, & si homo liber esset. & de materia istorum obsidum.vide late in dicto cap.ex rescripto.de iure iuran.vbi Abb.quod ille obses vocatur qui iurat quod non recedet de certo loco quousque fuerit de debito:pro quo obsidem se dat satisfactum.& quid si sit coniunctus, sed inops qui in obsidem datur.vi.Bal.& Alex.in l.1.ff.vt in ius vocati eant.&c.& quod teneat promissio obsidis de non recedendo certo loco,& si videatur sua arctare libertatem.vi.Spec.in tit.de renun.& conclu.versi.item est beneficium.vide etiam Inno.& doct.in d.c.ex rescrip.de iure iuran. an tantum pro causa publica. & non priuata possit obses dari. & videtur tenere quod tantum pro publica, ista tamen lex partitarum, vt dixi In nostentit etiam pro priuata, cuius decisio per pragmaticas permittētes rec.est creditoribus,vt accipiāt debitoris personam,vsque ad satisfactionē l.4.& debiti confirmatur:& aniti imiti aliquādo dari possint:colliges ex l.7.ti. ibi notatis per doct.& quādo isti dantur a rege videtur q̄ teneantur 16.li.5 obedire.vt in l.16.ti.13.2.part.& vult Bal.in d.l.2.ad finē quē vide.

k ¶ *Mal ninguno.* Neque poterit cogi ad aliqua seruitia.vt notat Ioan. de Imol.in d.capit. ex rescripto, vbi approbat opinionem illorum qui dicunt, quod ipse obses debet se pascere suis expensis. & adde Bald.in d.l.2.co.fi.C.de patri.qui fil.dis.

¶ *Lex. IIII.*

Animalia aratoria & instrumenta pro cultura vel seruos pro cultura rustici prædij positos pignori,recipiens, vel iudex vel alius in eis executionem faciens:tenetur domino ad interesse:& damna quæ huiusmodi prætextu sustinuit.h.d.

1 a ¶ *A peños.* Reprobatur hic glos.legis pe. C. quæ res pigno. ob. post quæ dicebat dictam legem intelligi in pignore prætorio vel iudiciali, & quod secus esset in cōuentionali, & cum ea transiebant ibi Bald. & Ange.& approbatur opinio Petri & Cyn. & Odofre.& Alberic. Bart.& Salice. quod nec̄ ex conuentione possunt ista pignorari, & est demente Azo. C. eo. in summa.

2 b ¶ *Entregada dellas.* Adde.l.3. tit.27.3.partit. & l.7.tit.11.li. 5.

¶ *Ley. IIII. Como las cosas que son puestas señaladamente para labrar las heredades non deuen ser dadas en peños.*

BVeyes,nin vacas,nin otras bestias de arada, nin los arados nin las ferramientas,nin las otras cosas que son menester para labrar las heredades, nin los seruos que son puestos en ellas señaladamente para labrar las,defendemos, que ninguno nō lo tome a peños [a]: nin otrosi ningund judgador, nin otro ome non sea osado de las prendar,nin de fazer entrega dellas. [b] E qualquier que lo fiziesse, seria tenudo de pechar al señor dellas todo el daño, e el menoscabo, que le viniesse por esta razon.

¶ *Ley. V. Que cosas son aquellas que non son obligadas,maguer el señor dellas obligue todos sus bienes a peños.*

APeños obligando [c] alguno todos sus bienes, cosas y ha señaladas que non serian porende [g] obligadas. E son estas barragana que tenga manifiestamente en su casa, e los fijos que ouiere della: e los criados, e sieruo, o sierua que touiere señaladamente para seruir le e guardar le,e criar le sus fijos, e las otras cosas de su casa que ha menester cada dia, para seruicio de su cuerpo, o de su compaña. Assi como su lecho del,e de su muger: e la ropa,e las otras cosas todas, de su cozina, que ha menester para seruicio de su comer,e las armas, [d] e el cauallo de su cuerpo. E todas las otras cosas [f] que ouiere entonce. E aun las que atiende auer [g], despues fincan obligadas por razon de tal empeñamiento. Fuetas ende estas sobredichas,o otras algunas, si las ouiere:que sean semejantes [a] destas.

nem cadere,licet aliquę alienari exercendo mercantiam possint, non obstante obligatione, acquisitæ tamen loco earum subrogantur in obligatione,quia obligando bona sua mercator mercantiam omnē suam videtur obligasse, est enim mercantia quoddam corpus vniuersale,secundū eum vbi vna res sub rogatur loco alterius.vi.etiam per Bar.in l.generali. §. vxori.ff.de vsufruc. lega.

¶ *Las que atiende auer.* Adde l.1. in prine.ff. eo. & l.fin.C.quæ res pigno. obl. possi.l.tutor. §. fi.ff. de pigno. act.l.lex vectigali.ff. de pig. vbi Bald. extendit ad bona emphyteotica, etiam ecclesię. Ripa.in l.1.ff. eo.col.3.& facit ad quę fr. an si quis dicat quod bona sua dat, vel relinquit in maiorem seu iure maioriga.intelligatur etiā de bonis futuris, & non solum de præsentibus ad cuius quæstionis decisionem videnda sunt quę notat Bar.in l.si ita.ff. de auro.& ar.legat. an autem censeantur hypothecate in obligatione generali, res cuius dominium competit obliganti sure singulari. vi.Bal.in l.hac edictali. §.4.fin.col.C.de secundis nup.& an extendatur ad nomina debitorum: vide eundem Bal.in l.hæredē.C.de hæreditat.act.& quod vtile dominium non repellat hypothecarij, vi.gl.& Bal.in authenticę resti.& ea.quę parit.§.10.mensem.colla.8.& eundem Bal.in l.in rebus C.de iure doti.& nota quod necdum in generali hypotheca bonorū veniunt etiam quę renda,quando fuit expressa hypotheca,vt hic,sed etiam veniunt in tacita hypotheca.l.si quis prioris.§.fi.& ibi Bald.& l.hac edictali.§.omnibus.C.de secund.nup.& notat glo in d.l.si.pro cederet etiam quod hic habetur, & si obligans generaliter bona sua dicat, quæ bona constituit nomine creditoris le possidere. licet in contrariam sententiam inclinauerit Bart.in d.l.fin. motus ex notatis per glo.in l.quamuis.§.1.ff.de acquiren. possess.idem tenet Iaco.Buri.& ibi Salicet.in d.l.sina.in fi.& verificabitur secundum eum constitutum in futuris,quando cœperit debitor ea possidere, & sic cessat motiuum Barto. & idem tenet Alexan. vbi multos refert,in l.3. §.incertam.ff. de acqui.possess.non tamen comprehenderet hæc generalis. obligatio ea bona futura, quæ acquiruntur per hæredem debitoris.vt in l.Paulus.in princip.ff. de pigno. quod procedit secundum Angel. ibi etiam si essent quæstæ ex bonis defuncti:vt notat glo.in l.assiduis.C.qui potio.in pign.ha.Si tamen essent fructus naturales habiti ex re per defunctum obligatā bene venirent in hypotheca.vt in dicta.l.Paulus.§.fi mancipia.& l.tertia. C. in quibus casibus pignus vel hypotheca tacite contrahatur.& infra.eo.l.16.& tenet Angel. vbi supra.limita etiam istam l.& similes in casu.l.sina. C. de remissio. pigno. qui est casus singularis. limita etiam si quis obligaret omnia bona sua quæ habet vel habere sperat, quia intelligitur de spe causata de præterito non de causanda de futuro. secundum Bald.notabiliter in l.fin.colu.2.C. de pactis.qui & allegat notata per Bart.in l.qui Romæ.§.duo fratres.in quæstione.6.ff.de verbo. obliga. Dubito tamen an sit verum hoc dictum Bald. & potius inclinarem in oppositum propter generalitatem huius.l. & similium. & quia agitur de paruo præiudicio quod non est in casu in quo loquitur Bart.in dicto.§.duo fratres.vbi in dicta quæstione. & tractat de amissione iuris fidei commissi:quod est maximi præiudicij: & quia Bald. nihil aliud allegat ex quo recte posset fundari eius dictum,& quia in specie ista lex partitarum,videtur destruere dictū Bal.eum dicit,e las que atiende de auer, nisi dicas quod intelligatur iuxta limitationem Bal.& referantur hæc verba ad ips in causa de

3 c ¶ *Las armas.* Nota bene, quia de his non dicebatur in l. obligatione generali.ff.eo.de qua ista sumpta est,licet ex mente dictæ.l.& sequētium bene comprehenditur.adde.l.3.tit.27.3.part.& de libris.vid. Ange.Aret.in §.item seruiana.insti.de actio col.2.vbi sub dubio sorte dicit quod libri sine quibus scholaris sine dedecore, vel maximo damno viuere non potest,non veniunt in generali obligatione.

4 f ¶ *Todas las otras cosas.* Non intelligas de prohibitis alienari, nam illa non veniunt in generali obligatione vel alienatione bonorum, vt in cap.in generali.fi de seu.feu.contro. inter domi. & agna. & notat Bart.in l.codicillis.6.instituto.ff.de lega.2.Specul.tit.de pigno.§.1. ad finem Bal.in l.C. quæ res pign.ob.pos.& in l.voluntas.C.de fideicom.& in cap.imperialem.de prohi.feu.alie.per Frede. Ang.in authen. de restitu. & ea quæ parit in princ. an autem in generali hypotheca veniant venalia,vide per Bal.in l.vbi adhuc.4.& 5.col.C. de iure dot.& in l.cum tabernam.ff. de pigno.vbi dicit in obligatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

præterito vel de præsenti & non de futuro, q̃ non potest dici cũ hæc lex extendãt comprehẽdere sub hoc verbo omnia futura, quia obligatio fuit generalis sub qua includuntur habita & habenda. da o quod tunc ex aliqua causa de præterito non sit spes de eis habendis, vt & patet in legibus de qua ista sumpta est, & ex dictis Azo. C. quæ res pigno. ob. post. in summa versic. aliæ ergo res omnes.

a ¶ *Semejantes.* Adde. l. denique. ff. eo.

¶ *Lex.* VI.

Contrahitur pignoris obligatio inter absentes, per nuntium vel epistolam, & sine scriptura vel cum ea, siue res sit præsens siue non, & debet res designari nomine, signo, vel mensura, vel aliter, vt cognoscatur. h. d. Habuit ortum a l. contrahitur. & a l. creditor. ff. de pigno.

b ¶ *La deue señalar.* Hoc expedit etiam debitori, ne si alius fundus huic per eum adiceretur veniret sub hyppotheca, ex quo de finibus non constaret expedit etiam creditori ne ex vno fundo facti duo possit in vno ius pignoris perdi, & vi. l. forma. ff. de censi.

¶ *Lex.* VII.

Potest pignorare habẽs potestatem alienandi: & etiam si non sit dominus si speratur tãmẽ esse tenebit obligatio, quando fuerit dominium assecutus. Item si scienti pignorauit rem alienam & tradidit: & postea dominium acquisiuit: contrahitur tunc pignoris obligatio: & si non tradidi non contrahitur: si autem ignoranti: indistincte a me quæsito dominio contrahitur. Item qui habet ius in re potest illud pignorare. h. d.

c ¶ *Los que han.* Ortum habet a notatis per Azo. C. eo in summa. col. 1. versic. potest quis pignorare, & a glo. in l. 1. in prin. super parte difficilius. ff. eo. & ibi vide Bart. quid autem si defunctus obligauit bona hæredis, an teneat obligatio sequuta aditione hæreditatis. vi. quæ dixi in l. 10. situ. 9. 6. part.

d ¶ *El señorio dellas.* Et ante acquisitionem dominij illud ius erit obligatum acquisito vero dominio ex illo iure quod ei competebat cũ obligauit, ipsa res erit obligata, l. 3. 5. cum ex causa. ff. qui potio. in pigno. ha. secus si dominium superueniat ex alia causa, vt declarat Bart. in l. 1. §. in specie. ff. eo. in distinctione.

¶ *Ley. VI. En que manera deuen ser dadas las cosas a peños.*

EMpeñadas pueden ser las cosas, estando presentes los dueños dellas: e los otros que las resciben a peños, quier sean las cosas en aquel lugar, o en otro. E aun lo pueden fazer por mensajeros, o por cartas maguer alguno dellos non fuesse delante, con escritura: o sin ella. Otrosi dezimos que quando alguno empeñare alguna cosa, que la deue señalar: [b] o por su nome, o por señales, o por medida, o por otra manera qualquier, porque sea sabida ciertamente, qual es la cosa, que es dada a peños.

¶ *Ley. VII. Quien puede empeñar las cosas.*

LOs que han [c] poderio de enagenar las cosas, porque son señores dellas: estos mismos las pueden empeñar a otri. E aun dezimos que si algunos han derecho en las cosas, que las pueden empeñar: maguer non ouiessen el señorio dellas [d]. Otrosi dezimos que si alguno esperando [e] de auer el señorio de alguna cosa la empeñasse, ante que ouiesse el señorio della, si despues que la ouiesse empeñada, assi ganasse el señorio, tambiẽ finca obligada, como si ouiesse el señorio, e la tenencia della, quando la empeño. E aun dezimos, que si algund ome empeñasse a otro cosa agena, non le apoderando de lla, e aquel a quiẽ fuesse empeñada fuesse sabidor que fuesse agena: maguer despues desso ganasse el que la empeño, el señorio, con todo esso, non ha derecho en ella, para demandar la [f] a este que la rescibio a peños. Pero si acaescieisse, que aquel a quien fuesse empeñada, fuesse tenedor de aquella cosa. Entonce y quando la ganasse, bien la podria tener en peños, fasta que cobrasse lo que auia dado sobre ella. Mas quando resciblo la cosa a peños, si creyya que era de aquel que gela daua a peños, si despues desso ganasse el otro el señorio della, quando assi acaescieisse, tambien la podria demandar, a quien quier que la touiesse, como si ouiesse el otro el señorio, e la tenencia della, quando la empeño.

¶ *Ley. VIII. Como el personero o el mayordomo o guardador de algun huerfano pueden empeñar los bienes dellos.*

PErsonero, o mayordomo, de algund o me empeñando alguna cosa, de aquel cuyo personero, o mayordomo es, sin sabiduria [g] e sin su mandado [h], si los marauedis que resciblo sobre los peños, entraron en pro del señor, e la cosa empeñada, passo a poder de aquel que la resciblo a peños, entonce bien la puede retener, fasta que cobre los marauedis: que dio sobre ella. Mas si la cosa non fuesse passada a su poder, como quier que pue de demandar los marauedis al señor de la cosa empeñada, si entraron en su pro, assi como sobredicho es: con todo esso non le puede demandar, que le de la cosa que tenga por peños. Otrosi dezimos, que aquel que tiene en guarda los bienes de algun huerfano, si ouiere menester de empeñar alguna cosa dellos por pro de aquel q̃ tiene en guarda que lo puede fazer d̃ las cosas muebles [i]

¶ *Esperando.* Vt si erat sibi ex aliqua causa debita, vt in l. 3. §. 1. qui potuo. in pig. ha.

¶ *Para demandar la.* Ex generalibus verbis huius. l. videtur reprobari dictum glo. in d. l. 1. in princip. super parte difficilius. ff. eo. in fine gl. cum dicit, quod procedat hoc, scilicet, vt non detur ei hypothecaria, contra tertium bene tamen dabitur contra ipsum debitorem obligãtem. cum quo dicta glo. tenet etiam ibi Angel. dicens quod non potest hoc casu referri per debitorem quæstio dominij, quia esset allegare turpitudinem suam cõtra quam glo. in hoc. tenet ibi Bartol. imo quod nec contra debitorem detur hypotecaria, quia cum agatur hyppothecariam rem potest referri quæstio dominij, vt notatur in l. ita vt si gnofur. ff. commo dãdi. & ista opinio videtur approbata hic, neque obstabit quod habetur in l. si inter. §. 1. ff. eo. quia illa. l. loquitur in creditore ignorante rem esse alienam.

creditor retentionem: sed si non tradiderit non potest pignus petere licet pretium fuerit in domini vtilitatem conuersum. Item tutor vel curator potest rem mobilem minoris pignorare si pretium in eius vtilitatem conuertit sed immobilem non potest sine iudicis auctoritate, sed si res tutoris vel curatoris pro minore pignoretur, contrahitur pignus contra tutorem vel curatorem licet pecunia in minoris vtilitatem non conuertatur. h. d.

¶ *Sin su sabiduria.* Nam secus si eo sciente. vt in l. si fine. C. ad velleya. & l. 2. C. si alie. res pign. data fit. & infra eo. l. proxima. ibi, e se callasse.

¶ *Mandado.* Sufficeret quod raptum postea haberet. l. res aliena. in prin. ff. de pig. act. & l. eo. l. proxima.

¶ *De las cosas muebles.* Glo. in l. curator. C. si res alie. pign. da. fit. & in l. tutor in prin. ff. de pig. act. intelligit nisi res sint mobilia quę seruãdo seruari possunt, nam tunc non poterunt obligari sine decreto iudicis. vt in l. lex quæ tutores. C. de admi. tuto. & cum illa gl. transeunt.

ibi Bal. & Salic. adẽ volentes. Tu aduerte, quia ista lex loquitur indistincte, & cautũ excipit immobiliatneq; ad præsens meminit de legeparticulũ, quæ disponat id quod habetur in d. l. lex quę tutores. nihil dicere hoc esse prouisum per l. 4. tit. 5. ead. par. & in l. 18. tit. 16. 6. par. quæ tamẽ non ita prohibent alienationẽ omnium mobiliũ quæ seruando seruari possẽt, sicut probibet l. lex quę tutores. & ideo sorte de isto iure partitarum, tutor posset obligare bona mobilia etiã quæ seruando seruari possunt, erita fine iudicis decreto: nihil est ẽt serut, de quibus habetur in d. l. 18. & in d. l. lex quæ tutores. cogita tamen.

a ¶ *Ista en pro.* Ista lex facit quod etiam in aliis cõtractibus, vtra mutuũ, debeat probari pecuniam esse versam in vtilitatem minoris, & ita in terminis huius. l. tenet Bart. in l. curator. C. si res alie. pigno. data sit. vide quæ dixi. in l. 3. tit. 1. ead. par tita. in gl. 2. & in gl. fina.

b ¶ *De las cuyas.* Adde l. 8. & li. C. de pred. mino.

¶ *Lex.* IX.

Non potest res aliena pignori obligari nisi domino mandante vel præsente & nõ contradicente: vel postquam scit ratificante. h. d.

c ¶ *El señor lo consintiesse.* Induci potest ad quæstionem ista. l. si maritus deconsensu vxoris fecit maioriam de re vxoris ipsa consent. ẽte, ita & taliter quod maritus disponeret vt de re sua ipsius mariti, quod si postea maritus reuocet maioriam quod talis res manebit apud maritum & non reddet ad vxorem. ad quam quæstionem poteris inducere notabile dictum Bald. quod magis facit in l. 1. C. si vnus ex pluribus appella. versi. item quæro pone minor. quem vide. forte tamen si maioria ex tali re fieret in filium communem, videretur dicendum quod res deberet manere filio ex defectu causæ finalis, vel quod reuerti debeat ad matrem, tu cogita.

d ¶ *Por firme.* Ad de l. res aliena. in princ. ff. de pigno. actio. ex quo infertur secundum Ripam in l. 1. ff. eod. colli. 4. quod si dominus qui habet electionem rem suam vendicandi a creditore vel agendi cõtra debitorem, vt pignus reddat iuxta gl. communiter approbatam in cap. ex præsentium. isto tit. si eligat agere contra d. bitorem censentur approbare pignus nisi contrarium protestetur.

e ¶ *E se callasse.* Nota hoc quia aliud vult Bal. in l. si fine. C. ad Velleia. vbi vult non sufficere taciturnitatem tantum sine alio actu indicati uo consensus per l. si fideiussor. §. pater. ff. de pigno. Salice. tamen & Paul. ibi tenent, post gl. ibi. quod hic in ista l. habetur.

¶ *Lex.* X.

Cũ quis duobus diuersis tẽporibus rem obligat, nil agit sine mã dato creditoris primi: teneturque secundo aliud pignus dare & pro commissa fraude punietur iudicis arbitrio, idem de eo qui pignorat rem alienam ignorante creditore, sed si pignus tantum valet sicut vtrique debetur, valet & tenet pignoris obligatio. h. d.

f ¶ *Su casa.* Et sic loquitur de pignore speciali: vnde ista lex non procederet in obligatione generali bonorum, quia si ita intelligeretur esset interdicere hominibus cõtrahendi potestãs secundum Angelum in l. prima. C. de crim. stellio.

¶ *Sin sabiduria.* Adde l. tutor. §. primo. ff. de pigno. actio. & l. & quæ nondum. §. fina. ff. de pigno.

¶ *Valiesse tanto.* Adde l. si quis in pignore. §. ff. de pigno. actio.

¶ *Estando.* Ap probat secundam opinionẽ gloss. potiram in l. cum debitore. ff. de pigno. act. licet dõo. ibi teneant primam.

¶ *Pena.* Adde d. l. tutor. §. 1. & l. si qs in pigno re. §. si. ff. de pigno. act. & li. C. de crim. stellio. vbi habet q̃ liberabitur ab hoc crimine, si creditoribus debitũ offerat. & vi. ibi doctrinam notabilem Salic. quando in delictis sit locus pœnitentiæ. &

metiendo toda via en pro[a] del moço, los marauedis que tomare sobre los peños. Mas las otras cosas q̃ son rayz, nõ las puede empeñar sin otorgamiento del judgador. Pero si el guardador empeñasse alguna cosa de las suyas, [b] para pagar debda q̃ deuiesse el huerfano, o por alguna otra cosa valdria el empeñamiento, contra el guardador, maguer el moço, non fuesse tenudo de pagar la debda, porque non ouiesse entrado en su pro.

¶ *Ley. IX. Como puede ser empeñada o nõ la cosa agena.*

COsa agena non puede ser empeñada sin mãdado de aquel cuya es. Pero si alguno la empeñasse, e despues que lo supiesse el señor, lo consintiesse, [c] o lo ouiesse por firme [d], o estando delante quando la empeñaua, e se callasse, e non lo contradixesse, estonce valdria el empeñamiento, tambien como si el lo ouiesse fecho, o otro por su mandado.

¶ *Ley. X. Como puede ome empeñar o non la cosa que dio a otro en peños.*

EMpeñando algun ome su cosa [a] a otro, si despues desso qui siesse empeñar aquella cosa misma otra vez, no lo podria fazer, sin fabiduria [f], e sin mandado de aquel a quien la auia empeñado primeramente. Fueras ende, si la cosa valiesse tãto q̃ cumpliesse a pagar, amos los debdos. Ca entonce bien la podria empeñar sin su fabiduria, por tãto quãto valiesse de mas de aquello q̃ el auia sobre ella. Otrosi dezimos, que si algun ome ouiesse empeñado alguna cosa a algun ome por tanto quanto valia, e despues desso empeñasse aquella cosa misma a otro sin fabiduria, e sin mandado de aquel que la tiene en peños, que es tenudo [b] de dar otro peño alguno, al segundo ome a quien la auia empeñada, que vala tanto quanto auia recebido del. E aũ demas desto, puede le poner pena [e] el judgador del lugar, segũ su aluedrio por este engaño que fizo de empeñar vna cosa a dos omes por mas que non valia. Esso mismo dezimos que deue ser guardado quando alguno empeña cosa agena [k], non lo sabiendo aquel q̃ la recibe en peños.

¶ *Ley. XI. Como non deue ninguno prendar a otro sin mandado del judgador.*

PRendar [l] non deue ninguno las cosas de otro [m], sin mandado del judgador, o del mismo dela tierra [n]. Fueras ende, si ouiesse pueblo pleyto, cõ su debdor que lo pudiesse [o] el fazer por si sin mandado del alcalde. E si alguno contra esto fiziesse, tenemos por bien, e mandamos, que tórne la prenda a su dueño, e que peche la valia de la debda al rey, e de mas q̃ pier de la demanda [p], que auia cõtra aquel que assi prendo.

¶ *Sin sabiduria.* Adde l. tutor. §. primo. ff. de pigno. actio. & l. & quæ nondum. §. fina. ff. de pigno.

¶ *Valiesse tanto.* Adde l. si quis in pignore. §. ff. de pigno. actio.

¶ *Estando.* Approbat secundam opinionẽ gloss. potiram in l. cum debitore. ff. de pigno. act. licet dõo. ibi teneant primam.

¶ *Pena.* Adde d. l. tutor. §. 1. & Ad. l. si qs in pigno extat re. §. si. ff. de pigno. act. & li. C. de crim. stellio. vbi habet q̃ liberabitur ab hoc crimine, si creditoribus debitũ offerat. & vi. ibi doctrinam notabilem Salic. quando in delictis sit locus pœnitentiæ. &

a ¶ *Cosa agena.* Adde l. tutor. §. 1. & l. si quis in pignore. §. fi. ff. de pigno. act.

¶ *Lex.* XI.

Non potest creditor sua autoritate pignora debitoris capere sine iudicis nisi ex pacto ei liceat, & si fecerit restituere pignus & perdet de bitum soluetque regi valorem debiti. h. d.

b ¶ *Prendar.* Adde l. pen. C. de pig. act. & l. 3. C. vi bono. ragto. & l. extat. ff. quod met. caus. & l. si quis in tantam. C. vnde vi. & l. 11. tit. 9. 7. par. quæ lex est valde notabilis. & l. 5. tit. 14. lib. 3. ordin. rega. & l. 14. tit. 10. 7. part. & l. 1. & 6. tit. 11. lib. 5. ordina. rega. & l. creditores. & ibi Bar. ff. ad l. Iul. de vi priua.

c ¶ *Cosas de otro.* Sufficit, quod boni fide possideat illas. vt in l. nõ tantum. ff. de peti. hære.

d ¶ *Mesmo de la tierra.* Non ergo sufficeret iussus iudicis incompetentis, vt hic: sed debet esse iudex sub cuius territorio est res, quæ capitur qui & diceretur competens ad excutiendum a pœna huius legis. licet ex aliqua causa eius iurisdictio, quoad illam causam poterat declinari. secundum Alberic. post Guiliel. in d. l. extat. col. 2.

e ¶ *Lo pudiesse.* Adde l. pen. C. de pig. act. & l. creditores. C. de pigno.

f ¶ *Perda la demanda.* Et sic habes hic iunctis verbis præcedentibus huius l. q̃ si quis occupat vnã rem debitoris, non solum amittit ius q̃d habebat in illa re. sed etiam ius totius debiti. vnde reprobari videtur opin. Ioan. posita in gl. extat. ff. quod met. cau. quæ erat commu

Universidad de Deusto
Biblioteca

n iter approbata,& tenetur aliorũ opinio.in princ.dictæ glossæ rela ta,quę & fuit Azo.vt patet ex eius dictis.C.vnde vi.in summa.col. a 5.versꝰ est & constitutio dni Marci.nisi velis dicere,quod ista lex nõ dicit de iure totius debiti:sed de iure pignoris.vt apertius vult in l.14.in fine.tit.14.ead.par.vide tamen quæ ibi dixi.Et nota,ꝙ neꝙ debitorẽ fugiẽ tẽ cum re vel pecunia mihi debita possum capere propria autoritate,quãdo copia iudicis haberi potest.vt habetur in l.si alius §. bellissime. ff. ꝙ vi aut clã. tradit Ioan. de Pla.in l.nemo carcerem. col. 7.C. de exact. tribu.libr. 10. nota etiam qđ & si quis debeat mihi annuũ reditũ non possum eũ detinere,vt soluat: si cer dicatur,qđ ego sum in possessione, qua ipse me vult spoliare, vt in e.quęr. lam.de elect.nam nulla est possessio pignoratiũ obligationũ l. fin. ff.quorum bonorũ. & notat Cinus in .l. si certis annis.C. de pactis. nisi præstatio esset realis,vt notatur in l.si ediderit.ff.qui satisdare cogan.& sic ita desinẽs, vel res eius capiens caderet a iure suo,secundũ Bald.in l.1. in.1.secũdum 8. in fine.

¶ *Ley. XII. Quales pleytos pueden ser puestos por razon de los peños, e quales non.*

TOdo pleyto q̃ non sea contra drecho,ni cõtra buenas costũbres, puede ser puesto sobre las cosas q̃ dan los omes a peños. Mas los otros nõ deuẽ valer.E porẽde dezimos,q̃ si algun ome empeñasse su cosa a otro,a tal pleyto,diziendo assi,si vos nõ quitare este peño fasta tal dia, otorgo q̃ sea vuestro dẽde adeláte, por esto q̃ me prestaes,o q̃ sea [a] vuestro comprado,q̃a tal pleyto como este nõ deue valer.Ca si a tal postura valiesse,nõ querrian los omes recebir de otra guisa los peños,evernia porende muy gran daño a la tierra. porque quãdo algunos estuuiessen muy cuytados, empeñariã las cosas,por quãto quier q̃ les diessen, sobre ellas,e perder las yan, por tal postura como esta.Pero si el pleyto fuesse puesto de guisa,q̃ si el peño non le quitasse fasta dia cierto,el q̃ lo empeño, q̃ fuesse suyo,vẽdido,e del otro cõprado, por tãto precio,quãto le apreciassen omes buenos,tal pleyto dezimos q̃ valdria,assi como diximos enel titulo [b] de las promissiones de los pleytos,e delas posturas,en la ley q̃ fabla en esta razõ.

¶ *Ley. XIIII. Que departimiento ha entre los peños que dan los judgadores, e los otros que se dan unos omes a otros de su voluntad:e que derecho ganan en ellos.*

ENtre los peños que dan los omes vnos a otros, auiniẽdo se entre si mismos,por razon de alguna cosa que auien a dar,o a fazer,e entre los otros peños,que mandan entregar los judgadores en razõ de fazer cumplir sus juyzios, ha departimiẽto. Ca las cosas que mandan dar los judgadores por peños,non son obligados,fasta que entreguen [c] dellas a aquellos a quien las mãdaren dar. Mas los peños que obligan los omes vnos a otros,assi como sobre dicho es luego q̃ son otorgados:maguer que non ayan [d] la tenẽcia dellos,aquellos que los reciben a peños fincan a ellos obligados . E si acaeciesse que los peños que mandassen dar los judgadores,assi como de suso es dicho,los empeñasse el señor dellos a otri, en ante que el judgador [e] entregasse dellos,a aquel a quien los auia mãdado dar:dezimos,que entonce mayor derecho ha en los peños,este a quien fuerẽ obligados apostremas,q̃ el otro a quiẽ los mando dar el judgador, e non los entrego.

¶ *Ley. XIIII. Que derecho gana ome en la cosa que es obligada a peños.*

EMpeñando algun ome la carta de donadio , o de compra de alguna su heredad, o casa, entiende se que se empeña la heredad, o la casa,sobre que fue fecha la carta tãbien,como si fuesse apoderado [f], de la

do valet conuensio.hoc dicit.

¶ *Lo que sea.* Per istum tex.impugnare videtur illud quod de doctrin. Bar.dixi in l.41.tit.5.5.par.in gl.1.nisi dicas,quod ista lex procedat quando constaret ex mente contrahentium,quod res maneret creditori pro debito,non referendo se ad pretium iustum hoc enim est reprobatum,si tamen constaret,& retulerũt se in pretio ad arbitrium boni viri in æstimatione rei,vt probabiliter ex qualitate ꝑsonarũ contrahentiũ, vel ex aliis circunstãtijs,ita præsumi deberet, & tunc procedat doctrina Bart. de qua dixi in d.gl.tu cogita.

¶ *En el titulo.* vide l.41.titu.5. ead.par.& quę ibi dixi.

¶ *Lex.* XIII.

Pignus iudiciale in causa iudicati nõ est obligatum dõ nec creditori tradatur : sed pignus conuẽtionale etiam citra traditionem sola conuentione obligatur:& si antequã iudiciale creditori tradatur alij illud debitor obliget, potior est vltimus.h.d.

¶ *Entregue.* Realiter,neque sufficeret si nutibus ostendens sibi ad oculũ possessionem,diceret:immitto te in possessionẽ illius rei : imo oporteret,vt ingrediatur eam.vt declarat Bar.in l.1.in princ.in 4.q. principali.ff.de acquir.possi.licet secus sit in possidente , qui potest in alium transferre possessionem per aspectum.l.quod meo.§. si per venditorem.ff.de acqui.poss.l.6.tit.30.3.par.& decla.Paul.in.l.nõ est mirum.ff.de pig.act.vide quæ dixi in d.l.6.

¶ *Non ayan.* Adde l.1.in prin.ff.de pig.act.& l.res hypothecę.§.inter pignus.ff.de pign.& §.item seruiana.instit.de actio.

¶ *Judgador.* Secus esset si obligasset post:ta quam ex causa iudicati captum esset pignus.vt in l.si & iure.ff.qui potio.in pigno.ha.vbi & gl.& l.si postquam.ff.vt in posse legato.

¶ *Lex.* XIIII.

Pignorando quis instrumentum emptionis vel donationis rei in telligitur rem pignorare sicut si possessionem rei creditori tradidisset,& iste creditor potest a debitore vel eius hæredibus petere, vt pignus ei tradatur , sed si ante traditionem pignus alij pignoretur vel alienetur & tradatur,prius ad debitum contra debitorem agere: & si eum consequi non potest,tunc agere contra rei pignoratæ possessorem,nisi antequam alienetur vel pignoretur vel tradatur secũdo prius super pignore cum debitore litigabat,quia est in eius electione contra quem velit agere.h.d.

¶ *Como si fuere apoderado.* Istud verbum non est in l.secunda.C.quę res pigno.obliga.poss.de qua ista sumpta est,non tamen intelligas qđ ex hoc videtur tradere rem cuius instrumentum tradidit , sed tantum ius pignoris constituere,seu rem pignori obligare.vt declarat Azo.C.quæ res pigno.obliga.poss.in summa.& gl.in fict.l.secunda.neque obstat quod habetur in l.8.titu.3.tertia partita.& in l.prima.C.de donat.quia ibi præcesserat contractus donationis : & sic nimirum si traditio instrumentorum operetur possessionis traditionem : hic vero nulla alia conuentio præcessit, & satis est quod traditio instrumẽti operetur constitutionem pignoris, ne duæ improprietates concurrãt. contra.l.1.C. de dotis promi.& hoc nota : quia seruit ad effectum,de quo per gloss.in.§.item seruiana.instit.de actio.super parte,nihil interest.& quod dixi proba tur ex hac lege cum dicit,entiende se que se empeña la heredad, &c. vel.40.anno.

¶ *Que le entreguen.* Hypothecaria nanque nudam possessionem aduocat.vt in l.si cum venditor.ff.de euictio.& nota hic colligi qualiter sit formandus libellus in hypothecaria:debet enim concludere ad traditionem possessionis,vel retinendum in causam pignoris,vt & notat Bar.in l.fina.C.si vnus ex pluribus.libro.8.C.vbi & dicit quod non vitiatur libellus,si alternatiue concludat,quod soluat debitum.vel tradat possessionem pignoris.& idem notat Abb.in capit ex literis.de pigno.3.notabili.& vide Bartol.in l.si fundus.§. in vẽdicatione.ff.de pigno.& in l.rem alienam.ff.de pigno.actio.& in libello hypothecariæ petam etiam fructus.vt in l.quanuis.& ibi vide per Salice.C.in quibus caus.pigno.vel hypotheca. ta. contrahi. non tamen poterit peti vigore conuentionalis,vel legalis hypothecæ inter esse causatum ex mora vigore obligationis contractæ pro principali debito:vel sorte:nisi expresse de hoc cautum esset , vt in l.lucius.ff.qui potio.in pigno.ha.tenet Bar.in l.lucius.ff.de alimen. & ciba.lega.& tradit Bal.no uellus.in tract.de dote.folio nono. col. quarta.quem vide.

¶ *Entregade.* Nota hæc verba ad ea quæ postea dico in gl.super verbo primeramente.

¶ *Primeramente.* Concordat authentica.hoc si debitor.C.de pigno.& limita primo istam.l.nisi debitor qui bona hypothecauit,constituerit se ea nomine creditoris possidere, nam si tunc aliquid alienaret, & sic alienando creditori possessionem interuenerit,tũc creditor potest(nulla etiam excussione debitoris facta)agere condictione ex l. fi.C.de acqui.possꝰ.ad recuperandum possessionem cõtra eum, in quem alienatio facta est,secundum Iacob.Butr.quem refert , & sequitur Bal.& Ang.in d.l.si.in princ.& dicit per tetuo menti tenendum.& hoc dictum satis probatur in ista lege partitarum: cum superius dicit ante que ouiesse entregado la possession della a quien la empeño.& vide quod notat Bal.in l.1.versꝰ.quæro quid si debitor.C.de reuo.his quæ in frau.alie.sunt.& adde Angel.in l.2.§.hac actione.ff.vi bon.rapto.& ibi quod Bononienses multum vtuntur isto præcario & quod fuit intentio seu intientio Vber.de bobio.

¶ Secundo limit., vt etiam ex ista l.probatur ibi,cum superiꝰ dicit entregando le della,quando fuit tradita possessio ei in quem fit alienatio:si tamen qui possidet,possideret nomine debitoris:tunc bene daretur hypothecaria contra eum,quemadmodum contra debitorem secundum Bald.in authenti.sed hodie.in princip.C.de actio & obligatio.

¶ Tertio limita,si ageretur contra nomen debitoris mei mihi obligatum:nam possum nulla facta discussione contra debitorem secundum Cinum, Albericum,& Bartolum in l.nomen.C.quæ res pign. obli.poss.& per Bartol.in l.si conuenerit.la segunda.in principio.ff. de pigno,actio.contrarium tamen tenet Baldus in l.hæredem.C.de hæred.actio.& est quæstio satis dubia,vt ex rationibus doctorum poteris videres:& per Salic.in d.l.nomen.qui tenet opinionem Bal. mihi satis placet opinio Bartoli,Alberici,& aliorum cum eo tenentium quam dicit esse magis communem Angę.de Are.in.§.item seruiana.instit.de actio.& tenet Alexand.consil.150.volu.viso & considerato themate.colum.fina.

¶ Quarto limita,nisi agatur contra vnum ex reis qui est cum alio principaliter obligatus,vt in l.mulier.vbi gloss. & Barto.ff.qui potio.in pigno,ha.Baldus in dicta authentica.sed hodie.& vide in materia per Rodericum Suarez,in repetitione.l.post rem iudicatam.ff. de re iudica.folio.130.columna secunda.sup. r quadam.l.fori.vbi

Titul. XIII. De los peños. 86

exemplificat hoc in pluribus hæreditibus & idem tenet Albericus in dicta authen.hoc si debitor.

¶ Quinto limita dumodo opponatur ista exceptio præpostorationis ante litem contestatam,vt tradit Baldus in l.2.C.commu. diui.ibi tamen dicit.quod debet pendente processu doceri de inopia, cum alias,si non sit aperta via agendi.

¶ Sexto limitanisi fiscus agat hypothecaria ob tributa nõ soluta. vt in l. eum possessor. §.fi.ff.de censi. Ioã.de Platea. in l.prima,columna secunda.C.de conuen.fisc.debi.libro decimo.

¶ Septimo limita,& intellige quod hic habetur , quando quis agit hypothecaria contra tertium possessorem:& sic per viã agendi,quia prius debet fieri discussio in bonis principalis debitoris:secus tamẽ esset si contra tertium possessorem excuteretur de potiori iure suæ hypothecæ comparando ad impediendum executionem per eũ petitam in re hypothecata:nam tunc non esset necessaria talis discussio vt probatur in l.a diuo Pio.§.sed & illud.ff.de re iudica. ista etenim iura,vt exorbitantia & correctoria iuris antiqui,non sunt extendenda extra suos terminos,& quia non est tanta ratio quãdo per viam excipiendi prosequitur quis ius suæ hypothecæ ; sicut quando per viam agendi:quia facilius paratur exceptio,quam actio.l.iurisgentium.§.igitur nuda.ff.de pactis.l.etiam.ff.de compensa.& da maiori nititur æquitate exceptio quam actio.l.qui æquitate. ff. de doli except.ita tenet Bal.nouellus.in suo tract.de dote.folio.33 ,columna.1.versꝰ.vicesimumquartum priuilegium.vbi vide.

¶ Octauo limita,quando lite iam contestata super hypothecaria, & facta legitima discussione,superuenerunt de nouo aliqua bona debitori,nam tunc procedet iudicium,& non poterit reus excipere qꝰ fiat prius excussio in bonis quæ superuenerunt.ita tenuerũt Petrus & Cin.in auth.præsente.C.de fideiuss. Bal.in l.peremptorias.columpenul.C.senten.rescin.non posse.versꝰ.quæro facta fuit executio. & Paul.de Cast.in l.fi.in princ.ff.si cer.peta.per tex.singularem ibi in versꝰ.sed si cum seio.& Salic.in d.auth.hoc si debitor.in fi,contrarium tamen tenet Ray.de Forli.in d.auth.præsente.& Iaco.de bello viso in auth.de fideiuss.in.§.sed neque Ludo.Ro.in.l.stipulatio ista.in princ.ff.de nouꝰ ope.enun.& in hanc partem inclinat Alex.in addit. ad Bal.in d.l.peremptorias.& consil.100.col.penul.5.volumi.incip. discussis his omnibus.vbi tradit responsiones ad fundamenta Petri,& Cini,& Pau.de Cast.& ad d.l.fina.& idem tenet Alex.in dicta l.fi.in princ.vbi & Iason.& ista vltima opinio mihi placet tanquam æquior & iustior.& bene facit quod habetur in capit.insinuante.de offic.deleg.

¶ Nono limita,quando debitor cessit bonis , nam tunc nulla facta excussione poterit agi hypothecaria contra tertios possessores secundum Bar.post alios quos ibi refert in authen.de fideiuss.§.sed neque.

¶ Decimo limita in pignore prætorio in quo non requiritur excussio,si forte missus cecidit a possessione secundum Bal.in d.l.1.C.de reuo.his quæ in frau.alie.sunt.versꝰ.sed ego quæro.& per Iason.in l. creditor.la.2.ff.si cer.peta.

¶ Vndecimo limita,nisi ageretur saluiano interdicto,nam posset agi nulla excussione facta,vt vult Socin.consilio.8.col.2.volumi.3. incipit.in quæstione quæ vertitur inter illustrissimum . allegat notata in.§.item seruiana.instit.de actio.& in l.rem alienam.ff.de pignorio.act.quod ego non credo verum in casu huius.l.& dictæ authen. hoc si debitor.& aperte videtur confundi hoc dictum per istam legem.Neque in hoc reperio differentiam inter hypothecariam,& saluianum interdictum,& Soci.non probat dictum suum.

¶ Duodecimo limita,nisi pendente processu super hypothecaria cõstaret de inopia debitoris,& sic fieret discussio,quia sufficeret acsi antea litem contestatam facta esset.Bal.per tex.ibi in l.cum testamento. C.de testa. manu.

¶ Decimotertio limita,nisi debitor sit absens glo.in dicta authenti. hoc debitor.& idem dic in præsentibus,si tamen conueniri nõ possent,secundum Cin.& Alberic.ibi.

¶ Decimoquarto limita si notorium sit debitorem non esse soluendo.glo.in l.ii.ff.si cer.per.

¶ Decimoquinto limita,quando debitor alienauit rem hypothecatam lite pendente,vt hic habes.& tenet glo. Ange.& alij in dicta au-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hen.hoc si debitor & firmat Ange.Aret.in.§.item si quis in fraudē. in fi.4.col.vers.vnum tamen tenementi iusti,de actio.

¶Decimosexto limita,vt per Soci.consil.118.primo aspectu.2.volumi duplicato.in consi.75.volu.4.

¶Decimoseptimo limita,vt colliges ex Philippo Corneo,consi.55. volum.3.litera.S.

¶Decimooctauo limita,si dissensio esset impossibilis.vt quia fuit præscriptum actioni personali,& superfit sola hypothecaria.iuxta notata p.gl.Bal.& Sali.in l.2.C.de lui.pig.ita colligitur ex notatis per Barto. post Decium in l.Marcellus.col.fi.ff.de fideiusso.& in l.cū quis.§.si quis pro reo.ff.de solu.Bal.in authen.sed hodie fi.q.C.de act.& obli.vbi & Salice.

6 a ¶*Cobrar.* Et qd si bona sint in diuersis territoriis,an ad omnia debeat prius agere:vide ꝙ dixi in l.9.titu.12.ead.par.& Alex.consi.84 col.fi.3.volu.

7 b ¶*Estar en paz.* Procedit hoc etiam in tacita hypotheca legali.l.moschis.ff.de iure fisci.Bal.in l.3.col.3.C.commu.de legat.& in l.3.C.de hære.acti.& etiam in dote,vnde si mulier velit agere hypothecaria contra tertios possessores,nō potest nisi prius facta ista discussione in bonis mariti.glo.notabilis in l.vbi adhuc.C.de iure dot.& ibi Cinus.vndecima.q.& Bal.col.6.& Bar.in l.si constante.in.2.parte.3.partis.ff.solu.matr.& est communis opinio.vt fatetur Bald.nouellus in tractatu de dote.fol.46.col.2.versi.37. priuilegium.licet ipse in hoc conetur probare,quod imo mulier in dote habeat in hoc priuilegium.

8 c ¶*Despues quel mouio el pleyto.* Approbat opinionem Ioannis,quam ponit gl.in auth.hoc si debitor.C.eod.quæ est communiter approbata.& intelligi nisi mota lite vendat,vt satisfiat creditoribus & reuera pretium soluatur:quia tunc liberaretur pignus. vt declarat ibi Salicetus.

¶*Lex.* XV.

Additio vel detractio qualitatis circa rem, non extinguit hypothecam.& bonæ fidei possessor qui rem hypothecatam meliorauit, non aliter cogendus est meliorationes restituere: nisi recipiat sumptus erogatos,quatenus pretiosior res facta est.Item si creditor,cui res est pignorata:rem melioret suo sumptu, vel crescat alluuione, habet ius pignoris:etiam in tali melioratione:satisfacto tamen ei de hoc,& expensis meliorationum,quas fecit,restituetur res cum incremento debitori.h.d.

1 d ¶*Cambiando.* Ortum habet a notatis per Azo.C.eod,in summa. col.2.versi.intenditur hypothecaria,& a lege.si fundus.§.si res.& l.Paulus.§.domus.ff.eod.

2 e ¶*Semejante.* Secus si esset dissimilis,vt si materia transiret in materiatum.l.si conuenerit.§.si quis caueri.& ibi Bar.& Bald.ff.de pigno.act.in d.§.res.& facit ad quæstionem,an creditor possit prohibere debitorem ne cedat syluam sibi obligatam.de qua per Bal.in d.§.si quis.vbi & Alberic.in fine.

¶ *A buena fe.* Adde.d.l.Paulus.§.domus.ff.eodē.& nota quod si non vellet reddere rem:sed soluere æstimationem eius:habito respectu ad valorem,qui erat tempore,quo ipse rem habuit,liberaretur soluendo talem æstimationem.vt dixit notab.Barto.per tex.ibi in l.2.C.de prædi.& rebus nauicu.lib.11.& ibi etiam Ioan.de Plat.& idē Platea in.l.fin.C.de censi.& censito.lib.11. Pau.de Castr.in l.si conuenerit.§.si fundus.ff.de pig.acti.& vid.Socinū consi.224.volum.2.incipit elegāter & subtiliter.col.fin.

¶ *Las despensas.* Tenetur tamē in eis compensare fructus,qs percipit,vid.l.40.tit.28.par.3.& quæ ibi dixi.

¶ *Aquel que tiene.* Idem dic si debitor faciat, vt sup.in princip.huius.l.Si tamen istas meliorationes faceret alius, ad quem res peruenit,non venirent in hypotheca tales meliorationes factę a tertio possessore,ad quē ex titulo emptionis, similis res peruenit. vt dixi supra in glos.super verbo.en buena fe.& notat etiam Iason in l.si creditor.la.1.ff.si certum petatur.

¶ *Ose acrescer.* Adde l.si fundus,in princ.ff.eod.vbi.& Bal.quod procedit hoc,etiam si ipse debitor adiiciat fundo pignorato limitato ꝙ confinia,alium fundum.vt in l.cum fundus.ff.de lega.2.quod forte potest limitari:nisi sub mensura iugerum seu alias,fundus fuerit pignoratus.vt in l.6.supra eod.& ibi tetigi.& faciunt notata per Paul.de Cast.in l.si seruum.§.si modus.ff.de acti.empt.& ad ie ad istam l.si conuenerit.§.si nuda.ff.de pign.acti.vbi Bar.inducit ad quæstionem de regno augmentato quibus legibus regi debet.& Angel.in dict.l.si fundus,in princ.inducit ad quæstionem de immunitate præstita alicui a collectis,an extendatur ad nouas collectas,quæ imponuntur ratione guerræ:de qua per Bal.& docto.in l.ex toto.ff.de legat.1.& ad prædicta,quæ in principio huius glo.dixi de fundo,adiecto,aduersari videntur quædam dicta commentatoris consuetudinum Parisiensium.fol.16.col.2.& 3.volentis hæc augmentata solū prodesse proprietario,quando veniunt ex causa voluntaria,& accidentali,& non ab existenti causa.Sed pro dicto Bal.multum militat d.l.cum fundus.

¶ *Auenidas.* l.si fundus.in princ.ff.eod.de qua ista.l.sumpta est.loquitur in alluuione quod est incrementum latens:ista tamen l.vult ꝙ procedat etiam si impetu fluminis sit adiectū,iuxta id etiam quod habetur in.§.præterea.insti.de rerum diui.& in l.25.tit.28.par.3.& quæ ibi dixi.

¶*Lex.* XVI.

Fructus per debitorem rem tenentem seminati vel apud eum cōceptiad quēcunq,quocunque titulo res vadat,remanent sicut res ipsa pignori obligati,sed si apud eum cui res fuit alienata seminentur vel concipiantur non sunt creditori pignori obligati.h.d.

¶ *Si aquel.* Prosequitur dicta Azo.C.eodem,in summa.versicul.item intendetur.

a 2 ¶ *Los frutos.* Intellige etiam si ab emptore percipiantur, nam si extant agetur hypothecaria pro eis.vt in l.1.§.cū prædium.& ibi glosſ.in parte consumptos.ff.eod.& in glo.fi.& ibi notat Bal.vid.Salicet.in l.quanuis.C.in quibus casi pign.vel hypo.taci.contra.

3 b ¶ *Enagenada la cosa.* Si ergo debitor nō trāstulit dominiū prædij mihi obligati in altū punctū tē prædiū ad bonæ fidei possessorē, & ille seuit fructus & eos percipit,dabitur mihi hypothecaria pro fructibus:niū cōsumpti sunt vt in l.1.§.cū prædiū.ff.eod.& l.in prg dns.ff.in quibus casi pig.vt hypo.taci.cōt.& tenet Azo vbi supra.& satis. probatur hic.

4 c ¶ *Los frutos.* De iā perceptis intelligi licet extēsiū vero pendentes venient in hypothecaria si cue & res de qua percipiuntur.vt in l.si fundus.§.in vendicatione.versic. interdum.ff.de pig.& ibi gl.fi. per.l.fructus.ff.de rei vēdic.

¶ *Contrahens cum debitore quod det sibi aliquam rem in pignus vsque ad certam diem vel sub aliqua conditione,non potest petere vt ante diem vel conditionem adimpleat quod promisit donec veniat dies vel exteat conditio:sed si creditor timeat de fuga vel recessu debitoris potest petere vt det aut securitatē sibi præstet.h.d.*

1 d ¶ *Tropando.* Prosequitur dicta.Azo.C.eod.in summa col.3.versi.intenditur hypothecaria efficaciter,&adde.l.grege.§.qui sub conditione.& l.quæsitum.ff.eod.cum glo.ibi.

2 e ¶ *Se remiere del.* Intellige si causa suspitionis superuenit de nouo talis, quæ non erat tempore contractus, vel si eam creditor ignorabat, secundum Bar.in d.l.quæsitum.per tex.in l.si.versicu.quoque.C.de sponsa.& rene menti situd dict.Bar.in hoc quod dicit,si tempore cō tractus creditori ignoranti causam suspitionis.& vid.dicta Alex.cōsil.19.volu.3.ad fi.incip.viso processu capturæ.

3 f ¶ *Que se yra.* Qui forte rem asportaret pignoratam,& idem si iam recessit & est tutor asportationis.

4 g ¶ *Demandar.* Adde.l.quæsitum.iuncta glo.ff.de pigno.& est ad decisionem quæstionis quam per istas leges decidit Rode i.Suarez.in repe.cuiusdam l.ordinamenti quam legit sub repetitione. l. post rem iudicatam.ff.de re iudica.fol.136.col.3.& 4.quam vide.nam est decisio notabilis.

¶*Lex.* XVII.

Si creditor petat pignus a tertio:& ipse tenēs negat:si ipse probat pignoris constitutionē & debitoris dominiū: vel habuisse potestatē pignorādi recuperabit illud:si tamen tenens offerat ei debitū tenetur recipere,& actiones quas contra debitorem habet,ei cedere.h.d.

1 h ¶ *Item.* Adde.l.ante omnia.ff.de probat.& l.si separatur.& l.& quę nō dū.§.qđ dicitur.ff.de pig.& l.cū res.vbi gl.C.quæ res pig.ob.po.& siue,pbetur de dñio directo,vel vtili sufficiet.vt in l.tutor.§.fin.ff.de pig.act.l.lex vectigali.ff.de pig.imo & sufficeret probare ipsum fuisse quasi dñm,hoc est cū titulo,& bona fide possedisse,ita ꝙ habebat se quasi dñm,hoc est cū titulo,& bona fide possedisse,ita ꝙ habebat publicianā.vt in l.si ab eo.ff.de pig.gl.in l.si rē alienā.& in l.rē alienā.vbi p Bar.ff.de pig.act.vbi Bart.dicit,debere intelligi ꝙ in ista l.& similibus habetur qñ creditor egit hypothecaria vtili vel directa.Si tñ ageret interdicto saluiano,tūc sufficeret pbare possessionē & debitoris.vt in l.i.& ibi notatis.C.de saluia.interdi.& ff.eo.l.1.vbi Barto.& Ange.Aret.in.§.in seruiana.col.5.insti.de act.& aduerte ꝙ ista pcedit qñ agitur cōtra tertiū possessorē, & isto casu loquitur ita.l.partitarū.nā si ageretur hypothecaria cōtra principalē debitorē,sufficeret,pbari ꝙ debitor bona fide possidebat tēpore obligationis.vt notat gl.& ibi Bar.in d.l.cū res.nō enim tūc pōt debitor referre quæstionē dñi vel alicuius iuris.& attende ꝙ in casu quo agitur cōtra tertiū possessorē,Bar.indistincte vult in d.l.rē alienā.col.ante pen.in medio ꝙ siue iste tertius possessor habeat titulū a debitore siue nō habeat,& siue habeat titulo lucratiuo vel oneroso necesse habeat creditor probare dominiū,vel quasi dñium vt dictū est.Idē tñ Bar.in d.l.cum res,ad finē.fuit in hoc sibi contrarius & distinguit ꝙ aut extraneus possessor habet causam a debitore lucratiuam,& tūc idē sit dicēdū ac si ageretur cōtra debitorē principalē:secus tamen esset si haberet causam onerosam a debitore,quia tūc ꝓbandū esset de dominio, vt dictū est argumēto.l.apud celsum.§.de autoris.ff.de dolo except.si vero extraneus possessor nō habet causā ab ipso debitore, tūc oportebit pbari ꝙ creditorē debitorē fuisse dñm: vel tēpore obligationis bona fide & titulo possedisse:& nō solū Bar.fuit in hoc pūcto varius,imo & gl.variarūt.vt patet ex gl.in.§.itē seruiana.insti.de act.& in l.vsucapio.C.de pig.in gl.magna,& in auth.de triēte & semi.§.illud quoq;colla.4.in gl.quę incip.rei vēdi.& in l.si superatus.ff.de pig.vbi indistincte voluerunt necesse esse ꝓbari de dñio debitoris,alibi vero gl.voluit sufficere si ꝓbetur ꝙ tēpore obligatiōis debitor possidebat bona fide.vt dicit gl.in d.l.rē alienā prout in aliquibus libris deficit,ibi verbū cū titulo,qa ea quæ bona fide possidemus in bonis nostris esse videtur.l.bonorū.ff.de verb.sig,& idem voluit gl.in d.l.cū res.& istā opi.firmat Ang.Aret.in.§.itē seruiana.subdēs,ꝙ ista opi.seruatur in practica.& istā cōrarietatē perpēdit collector decisionū cōsilij Neapo.decis.383.vbi subdit qđ in d.cōsil.hactenus obseruatū sit in practica.Spec.etiā tit.de obli.& solu.§.1.col.10.vers.sed qū dicitur esse in bonis.& vers.quid si probo.disputat ista quæstionē:& tādē cōcludit ꝙ si tertius possessor vtitur iure debitoris,vt qa prętēdit causam ab eo,sufficiat ꝓbarē debitorē re obligatā possedisse tēpore obligationis:qa sicut hoc sufficeret cōtra debitorē sic & cōtra habētē causam ab eo & suo iure vtētem.Si vero nō vtatur iure debitoris nō sufficiet ꝓbatio solius possessionis debitoris & sic tertius possessor erit absoluēdus.& in ista sententia Spec.in clinare videtur Bar.in.§.illud quoq;dū se remittit ad d.Spec.in loco allegato.Idē tñ Spec.tit.de pig.§.1.col.5.versic.sed quæritur aliter dicit,asserēs nulla.l.caueri ꝙ qñ habēs simplicē rei possessionē eā obligat nascatur hypothecaria,qa vix etiā hoc in publiciana conceditur.vt in d.l.si ab eo.& tādē dicit attendēda esse quę notat in loco superius allegato.Io.An.in addi.ad Specul.in d.vers.sed quæritur posset etiā varias opi.& in tit.de oblig.& solu.col.10.versi.tē pone in addi.super parte obligata ponit ad literam dicta Iac.de Are.in quę stione sua quę incipit titius accepit.in fin.& ibi plene disputat hanc quæstionē arguēs ad partes,& soluit ꝙ si debitor possessionē quęsiuit cū titulo sufficiat creditori agēti hypothecaria.p.d.l.si ab eo.& l.si inter.§.1.ff.de pig.si vero sine titulo tūc si agat hypothecaria,maleagit nō aliter ꝓbās de dñio debitoris:si tñ agit ad possessionē,& rūc si debitor poterat talē possessionē adiuocare.vt dicitur in l.2.ff.de cōdi.tritic.& C.vnde vi.vi.l.fi.vel alio simili iudicio,& ꝙ tunc nō videtur ꝓdita possessio,sed apud aliū est eadē quæ fuit debitoris,poterit agere sicut & posset cōtra debitorē,debitorisue debitor nūc sit creditor possidētis.vt.ff.de verb.sig.l.creditores.Si aūt possessionē aduocare nō poterat,tūc creditor de possessione debitoris quæ extincta est agere nō poterit.vt.ff.de acq.pos.l.Pōponius.§.fi. & l.cū hæredes.Alberi.in d.l.cū res.post varias opiniones relatas di

qualquier de aq̃llos q̃ concibē, e parē, maguer despues desto la vēdiesse, o la empeñasse a otro,o la enagenasse de otra manera qualquier,dezimos q̃ tābié fincā obligados los frutos [3] d̃ qualquier destas cosas sobredichas a aq̃l q̃ las tenia a peños,como la cosa misma que le fue ēpeñada.Mas si aq̃l a quiē es enagenada [b] la cosa q̃ es puesta en peños seyē [4] lo tenedor della la sembrasse,o diesse otro fruto de si,dzimos q̃ entōce los frutos [c] nō fincā obligados a aq̃l a quiē era primeramente obligada la cosa en peños.

¶ *Ley. XVII. Que derecho ha ome en la cosa que es empeñada so condicion, o a tiempo cierto.*

Omād[d] vn ome de otro alguna cosa en peños so codicio, o a dia cierto, nō puede demā dar q̃ gela dē por peño, fasta q̃ se cūpla la codicio, o q̃ vēga el dia q̃ señalaron. Pero si aquel q̃ tomo la cosa en peños se temiere [e] del q̃ gela empeño q̃ se yra [f] de aquella tierra a otra, bié le puede demandar [g] que gela dé, o que le de tal segurança, de que sea seguro, que a la sazon que se cumpliere la condicion, o viniere el dia cierto que gela de.

¶ *Ley. XVIII. Que cosas ha de prouar aquel q dize que fue alguna cosa obligada a peños, si aquel que la tiene la niega.*

Emādando vn ome a otro alguna cosa en juyzio, diziēdo, q̃ aquella cosa, q̃ el tiene q̃ fuera a el empeñada nō brando aquel q̃ ge la empeñara. Si aquel a quiē faze la demanda niega el empeñamiento, o dize q̃ aquel que nombro, q̃ gela empeñara q̃ non auia poder de lo fazer. Entonce, este demādador tenudo es, de prouar dos cosas. La vna, q̃ gela empeñarō. La otra, q̃ a la sazon del empeñamiento, q̃ era aquella cosa suya, [h] de aquel q̃ dize q̃ gela empeño. O q̃ auia poder de gela

¶ *Lex.* XVII.

Contrahens cum debitore quod det sibi aliquam rem in pignus vsque ad certam diem vel sub aliqua conditione,non potest petere vt ante diem vel conditionem adimpleat quod promisit donec veniat dies vel exteat conditio:sed si creditor timeat de fuga vel recessu debitoris potest petere vt det aut securitatē sibi præstet.h.d.

1 d ¶ *Tropando.* Prosequitur dicta.Azo.C.eod.in summa col.3.versi.intenditur hypothecaria efficaciter,&adde.l.grege.§.qui sub conditione.& l.quæsitum.ff.eod.cum glo.ibi.

2 e ¶ *Se remiere del.* Intellige si causa suspitionis superuenit de nouo talis, quæ non erat tempore contractus, vel si eam creditor ignorabat, secundum Bar.in d.l.quæsitum.per tex.in l.si.versicu.quoque.C.de sponsa.& rene menti situd dict.Bar.in hoc quod dicit,si tempore cō tractus creditori ignoranti causam suspitionis.& vid.dicta Alex.cōsil.19.volu.3.ad fi.incip.viso processu capturæ.

3 f ¶ *Que se yra.* Qui forte rem asportaret pignoratam,& idem si iam recessit & est tutor asportationis.

4 g ¶ *Demandar.* Adde.l.quæsitum.iuncta glo.ff.de pigno.& est ad decisionem quæstionis quam per istas leges decidit Rode i.Suarez.in repe.cuiusdam l.ordinamenti quam legit sub repetitione. l. post rem iudicatam.ff.de re iudica.fol.136.col.3.& 4.quam vide.nam est decisio notabilis.

¶ *Lex.* XVIII.

Si creditor petat pignus a tertio:& ipse tenēs negat:si ipse probat pignoris constitutionē & debitoris dominiū: vel habuisse potestatē pignorādi recuperabit illud:si tamen tenens offerat ei debitū tenetur recipere,& actiones quas contra debitorem habet,ei cedere.h.d.

1 h ¶ *Item.* Adde.l.ante omnia.ff.de probat.& l.si separatur.& l.& quę nō dū.§.qđ dicitur.ff.de pig.& l.cū res.vbi gl.C.quæ res pig.ob.po.& siue,pbetur de dñio directo,vel vtili sufficiet.vt in l.tutor.§.fin.ff.de pig.act.l.lex vectigali.ff.de pig.imo & sufficeret probare ipsum fuisse quasi dñm,hoc est cū titulo,& bona fide possedisse,ita ꝙ habebat publicianā.vt in l.si ab eo.ff.de pig.gl.in l.si rē alienā.& in l.rē alienā.vbi p Bar.ff.de pig.act.vbi Bart.dicit,debere intelligi ꝙ in ista l.& similibus habetur qñ creditor egit hypothecaria vtili vel directa.Si tñ ageret interdicto saluiano,tūc sufficeret pbare possessionē & debitoris.vt in l.i.& ibi notatis.C.de saluia.interdi.& ff.eo.l.1.vbi Barto.& Ange.Aret.in.§.in seruiana.col.5.insti.de act.& aduerte ꝙ ista pcedit qñ agitur cōtra tertiū possessorē, & isto casu loquitur ita.l.partitarū.nā si ageretur hypothecaria cōtra principalē debitorē,sufficeret,pbari ꝙ debitor bona fide possidebat tēpore obligationis.vt notat gl.& ibi Bar.in d.l.cū res.nō enim tūc pōt debitor referre quæstionē dñi vel alicuius iuris.& attende ꝙ in casu quo agitur cōtra tertiū possessorē,Bar.indistincte vult in d.l.rē alienā.col.ante pen.in medio ꝙ siue iste tertius possessor habeat titulū a debitore siue nō habeat,& siue habeat titulo lucratiuo vel oneroso necesse habeat creditor probare dominiū,vel quasi dñium vt dictū est.Idē tñ Bar.in d.l.cum res,ad finē.fuit in hoc sibi contrarius & distinguit ꝙ aut extraneus possessor habet causam a debitore lucratiuam,& tūc idē sit dicēdū ac si ageretur cōtra debitorē principalē:secus tamen esset si haberet causam onerosam a debitore,quia tūc ꝓbandū esset de dominio, vt dictū est argumēto.l.apud celsum.§.de autoris.ff.de dolo except.si vero extraneus possessor nō habet causā ab ipso debitore, tūc oportebit pbari ꝙ creditorē debitorē fuisse dñm: vel tēpore obligationis bona fide & titulo possedisse:& nō solū Bar.fuit in hoc pūcto varius,imo & gl.variarūt.vt patet ex gl.in.§.itē seruiana.insti.de act.& in l.vsucapio.C.de pig.in gl.magna,& in auth.de triēte & semi.§.illud quoq;colla.4.in gl.quę incip.rei vēdi.& in l.si superatus.ff.de pig.vbi indistincte voluerunt necesse esse ꝓbari de dñio debitoris,alibi vero gl.voluit sufficere si ꝓbetur ꝙ tēpore obligatiōis debitor possidebat bona fide.vt dicit gl.in d.l.rē alienā prout in aliquibus libris deficit,ibi verbū cū titulo,qa ea quæ bona fide possidemus in bonis nostris esse videtur.l.bonorū.ff.de verb.sig,& idem voluit gl.in d.l.cū res.& istā opi.firmat Ang.Aret.in.§.itē seruiana.subdēs,ꝙ ista opi.seruatur in practica.& istā cōrarietatē perpēdit collector decisionū cōsilij Neapo.decis.383.vbi subdit qđ in d.cōsil.hactenus obseruatū sit in practica.Spec.etiā tit.de obli.& solu.§.1.col.10.vers.sed qū dicitur esse in bonis.& vers.quid si probo.disputat ista quæstionē:& tādē cōcludit ꝙ si tertius possessor vtitur iure debitoris,vt qa prętēdit causam ab eo,sufficiat ꝓbarē debitorē re obligatā possedisse tēpore obligationis:qa sicut hoc sufficeret cōtra debitorē sic & cōtra habētē causam ab eo & suo iure vtētem.Si vero nō vtatur iure debitoris nō sufficiet ꝓbatio solius possessionis debitoris & sic tertius possessor erit absoluēdus.& in ista sententia Spec.in clinare videtur Bar.in.§.illud quoq;dū se remittit ad d.Spec.in loco allegato.Idē tñ Spec.tit.de pig.§.1.col.5.versic.sed quæritur aliter dicit,asserēs nulla.l.caueri ꝙ qñ habēs simplicē rei possessionē eā obligat nascatur hypothecaria,qa vix etiā hoc in publiciana conceditur.vt in d.l.si ab eo.& tādē dicit attendēda esse quę notat in loco superius allegato.Io.An.in addi.ad Specul.in d.vers.sed quæritur posset etiā varias opi.& in tit.de oblig.& solu.col.10.versi.tē pone in addi.super parte obligata ponit ad literam dicta Iac.de Are.in quę stione sua quę incipit titius accepit.in fin.& ibi plene disputat hanc quæstionē arguēs ad partes,& soluit ꝙ si debitor possessionē quęsiuit cū titulo sufficiat creditori agēti hypothecaria.p.d.l.si ab eo.& l.si inter.§.1.ff.de pig.si vero sine titulo tūc si agat hypothecaria,maleagit nō aliter ꝓbās de dñio debitoris:si tñ agit ad possessionē,& rūc si debitor poterat talē possessionē adiuocare.vt dicitur in l.2.ff.de cōdi.tritic.& C.vnde vi.vi.l.fi.vel alio simili iudicio,& ꝙ tunc nō videtur ꝓdita possessio,sed apud aliū est eadē quæ fuit debitoris,poterit agere sicut & posset cōtra debitorē,debitorisue debitor nūc sit creditor possidētis.vt.ff.de verb.sig.l.creditores.Si aūt possessionē aduocare nō poterat,tūc creditor de possessione debitoris quæ extincta est agere nō poterit.vt.ff.de acq.pos.l.Pōponius.§.fi. & l.cū hæredes.Alberi.in d.l.cū res.post varias opiniones relatas di

Universidad de Deusto
Biblioteca

cit, q̃ semper vidit in iudicio seruari q̃ si agatur cõtra debitorẽ, vel eius hæredem habeat locũ gl.d.l.cũ res volẽs q̃ sufficiat probare de possessione. Si vero agatur cõtra extraneũ seruetur gl. posita in d.l. rẽ alienã prout est ibi verbũ cũ titulo, vt ego habeo: & sic requiratur q̃ possessio sit titulo & bona fide acquisita teneas ergo mẽ istã l. partitarũ quę decidit altercationes istas. & vult q̃ nõ sufficiat probari de sola possessione debitoris qñ agitur cõtra extraneũ possessorẽ, sed oportet probari de dñio ipsius debitoris, vel saltẽ q̃ habuerit portestatẽ & ius dãdi in pignus talẽ rẽ, veluti si res sibi erat debita. vt in l. 7. §. ec. & q̃ ibi dixi, vt habeatur publiciana vel hypothecaria actionẽ, vel vtilẽ rei vendicationẽ. l. si res. §. fi. & l. si ab eo. & l. si inter. & l. grege. §. 2. &. §. in superficiarijs ff. de pign. & supra eo. l. 7. in re aute aliena, in qua nullũ ius habebat, licet ipse possidet et nõ poterit ius pignoris cõstituere, vt in l. q̃ prędiũ. C si res alien. pign data sit & habet in d.l. rẽ alienã. 1. respõsi. ff. de pign. act. & in l. 1. ff. de pigno. & l. 9. supra eo. & tradit Azo. C. eod. in summa a. col. 1. vers. potest quis pignori obligare & procedet quod in hac l. dicitur siue agatur hypothecaria siue vtili saluiano interdicto, licet in saluiano interdicto Bar. vbi supra & docto. post gl. in d. §. itẽ seruiana. volunt contrariũ excepto Iasone, ibi qui meo iudicio melius hoc intellexit, & qui a saluiana interdictũ siue directã siue vtile tantũ cõpetit pro rebus illatis in fundũ rusticũ vel vrbanũ nõ alias, & sic nec̃ de iure cõmuni, In aliis rebus nõ cõpetet, & quia in istis legibus partitarũ non reperitur aliquid de hoc interdicto saluiano vltra ea quæ habetur in l. 5. tit. 8. ead. par. & hæc plane procedũ quãdo fuit specialis hypotheca, nã si fuisset generalis omniũ bonorũ, in qua etiã includuntur iura & actiones tunc si debitori cõpetebat aliquod interdictũ ad aduocandã possessionẽ, poterit dari creditori vtile interdictũ ad aduocandã possessionem, & tali casu nõ oporteret amplius quã de possessione probari. & ita procedet qd supra traditũ fuit de dictis Iacob. de Aret, & Io. An. & tenet Bar. in d.l. rẽ alienã. col. penul. Salic. posit Cinũ in d.l.cũ res. Iaf. in d. §. itẽ seruiana. col. 14. & adde q̃ procedit quod habetur in ista l. & si mulier agat hypothecaria pro dote sua iuxta l. vbi adhuc. C. de iure dot. secundũ Bal. ibi. col. 1. nã & tenebitur probare quod hic habetur. in casu tamẽ authenticæ, cõtra rogatus. C. ad Trebel. licet agatur hypothecaria ista nõ requireretur, sed tantũ id quod in petitione hæreditatis requiritur. vt dicit ibi Bal. col. fi. vide etiam in ista materia notabilem quæstionem quam ponit Specu. tit. de obligatio. & solutio. §. 1. col. penul. vers. sed quid si. T. debitor meus. vbi quærit de debitore qui aliquam rẽ possidebat sine titulo & obligauit creditori omnia bona quæ habebat & habiturus erat, & antequam compleret in illa repræscriptionem decessit, & hæres eius continuato tẽpore defunctĩ complecuit præscriptionem, an conualescat pignus quo ad vtilem hypothecariam in illa rẽ & concludit quod sic. vide ibi.

empeñar[a]. E prouãdo esto, deue ser entregada la cosa que demanda por peño. Otrosi dezimos, q̃ estando vn ome en tenencia de alguna cosa, e demandãdo gela otro alguno, diziendo que a el fuera empeñada. Si este que es tenedor della quisiere luego pagar lo que deuia auer aquel, q̃ hizo la demanda, deue lo el otro recebir, maguer non quiera. Ca pues q̃ le pagan aquella debda, que auia sobre la cosa, nõ le finca[b] otro derecho ningũo. Ante dezimos, q̃ aquel derecho que el auia sobre ella, por razõ de aquella debda, ante que fuesse pagada que lo deue otorgar[c] al otro, que ge lo pago, si gelo demandare.

¶ *Ley. XIX. De la cosa que fue dada a peños, si despues que fue demãdada en juyzio fue traspuesta, o perdida, o empeorada, como se deue tornar a pechar.*

SEyendo[d] vn ome tenedor de vna cosa diziendo otro alguno, que aquella cosa, que gela empeñara aquel cuya era. Si despues q̃ gelo ouiesse prouado, aquel que fuesse tenedor della engañosamente[e] la trasfustud ius offerendi quousque suscipiat iudicium super actione iudicati. vi. Spec. ti. de oblig. & solu. §. 1. col. 11. vers. quid si. T. mihi contẽnatus. vbi tenet quod sic alleg. l. item veniunt. §. idem recte. ff. de peti. hæred. & limita ista am. l. in casu in quo mulier agat hypothecaria contra tertium possessorem pro sua dote constante matrimonio, vt se alat ex ea iusta sortem. l. vbi adhuc. C. de iur. dot. tũc enim non esset cogenda talis mulier recipere pecuniã dotalem sibi oblatam a possessore, sed poterit tenere bona sic hypothecata, vt ex fructibꝰ eorum se & familiam alat. vt in d.l. vbi adhuc. ita tenet elegãter Cin. in l. cũ tibi. C. qui pot. in pig. ha. vbi Albe. & Sali. & idem tenet Pau. de Cast. in l. 2. in princ. ff. solut. matri. & Bald. nouell. in tracta. de dote. fol. 39. colũ. 1. vers. 47. priuilegiũ. vbi istã doctrinã duplici ter limitat, vt delicet nisi talia bona hypothecata essent mercantiæ, vel nomina debitorũ vel talia. ex quibus mulier nõ posset se sustentare nisi dicta bona redigerẽtur ad pecuniã penes se tenendã, vel qñ fructus, bonorũ hypothecatorum valde super excederẽt expensas onerũ matrimonij. vide ibi per eũ.

pusiesse diziendo q̃ la non podia auer. Estõce el judgador deue mandar al q̃ la demanda, q̃ jure quanto daño, e menoscabo le viene, porq̃ no le entrego aquella cosa. E por quanto jurare deue mandar al otro, q̃ gelo peche[f], con la debda q̃ le deuia. Pero el alcalde, deue primeramẽte tassar la estimaciõ del tal daño, o menoscabo, ante q̃ otorgue la jura a la otra parte. Mas si acaeciesse, q̃ la cosa empeñada se perdiesse, por culpa de aq̃l q̃ era tenedor della, e nõ por engaño q̃ el fiziesse, entonce nõ le deue mãdar pechar, mas de aquello[g] q̃ auia sobre ella. E si por auẽtura nõ fuesse la cosa traspuesta engañosamẽte, nin perdida por culpa del q̃ la tenia, mas seyẽdo tenedor nõ la quisiesse ẽtregar. Estõce en su escogencia es del q̃ la demanda de jurar por ella, segun que es sobredicho: e pechar gela ha con los daños, e los menoscabos, o d̃ pedir al judgador q̃ gela tuelga por fuerça[h], e q̃ le entregue della. Mas si la cosa fuesse en tal lugar, q̃ auiẽdo volũtad de la dar, non lo pudiesse fazer. Entõce non lo deue cõ-

¶ *Ley. XX. Como si algunos de aq̃llos que tienen las cosas a peños las pierden, o se empeoran por su culpa las deue pechar.*

GRan semẽcia[c] deue poner en guardar la cosa, todo ome q̃ la rescibe en peños, de guisa, q̃ por su culpa, nin por su negligencia non se pierda, nin se empeore. E para esto ser bien guardado, ha menester q̃ non vse[d] los peños, nin se sirua dellos el q̃ los tiene. Fueras ende si lo fiziere en buena manera[e] de guisa q̃ nõ valan porende menos. E aun esto q̃ lo fagan cõ plazer e cõ mãdado de aq̃llos cuyos son. Ca los peños principalmente son dados, por auer segurança delo q̃ dan sobre ellos aq̃llos q̃ los resciben por peños, e nõ por vsar dellos. E porende dezimos q̃ si algũo cõtra esto fiziere, e la cosa empeñada se perdiesse[f] o se empeorasse, vsando della contra voluntad del señor della: o si de otra manera le viniesse este daño, por culpa[g], o por negligencia, de aquel q̃ la tiene en peños q̃ es tenudo dela pechar. Mas si acaeciesse la perdida, o el empeoramiento, en la cosa empeñada, por ocasion: e nõ por culpa, ni por engaño q̃ fiziesse aq̃l q̃ la tenia a peños, non seria tenudo de la pechar. Ante dezimos q̃ aquel cuya era, es tenudo de dar al otro la debda[h] q̃ ouiesse sobre ella. Pero este q̃ tomo la cosa a peños: deue prouar la ocasion: porq̃ dize q̃ se perdio la cosa. E prouandola, es quito[i] de la demanda, e deue cobrar lo q̃ dio assi como desuso es dicho. Fueras ende, si el otro cuya era la cosa, prouasse q̃ la ocasiõ auiniera por culpa de aq̃l q̃ tenia la cosa a peños. Ca entõce como quier q̃ deue cobrar su debda, tenudo es d̃ pechar la cosa pues q̃ se perdio por ocasiõ q̃ auino por su culpa

dẽnar en ningũa de las maneras sobre dichas, pues que por su engaño nõ fue traspuesta. Mas deue tomar tal recabdo[a] del q̃ la aduzga a algũ dia señalado, e la entregue a aq̃l q̃ la tenia en peños, o q̃ pague la debda aq̃l el otro auia sobre ella. Esto mismo dezimos q̃ deue ser guardado en todas las cosas[b] sobre dichas en esta ley si alguna dellas fiziesse aquel mismo, que ouiesse empeñado la cosa.

¶ *Ley. XXI. Quando deuen tornar las cosas que los omes tienen a peños a aquellos que gelas empeñaron.*

VEriẽdo alguno cobrar la cosa q̃ ouiesse empeñada, deue primeramente pagar[k] la debda q̃ rescibio quando la empeño. E nõ tan solamẽte deue pagar la debda: mas todas las despensas guisadas q̃ fueren fechas por pro[l] de la cosa empeñada, para mantenerla que non se perdiesse, o se empeorasse. O para mejorarla assi como si fuesse bestiaq̃ le deuiesse dar ceuada: e las despensas que fizo dandole a comer, e las que fizo en ferrarla, o en las otras cosas semejantes destas, q̃ le eran menester, e si era casa que le deué otrosi dar las despensas que fizo en refazerla para mejorarla, o en repararla porque se non empeorasse: o si fuesse heredad, e la labrasse que le deue dar otrosi las despẽsas, que fiziere en qualquier dstas maneras, o en otras semejãtes dellas: descontãdo en la debda los frutos[m] que ouiesse ende cogido, aq̃l q̃ la tenia en peños, o el alquile dela casa si moro en ella, [n] aquel q̃ la tenia a peños

6 a ¶ *Tal recabdo.* Adde l. si fundus. §. in vendicatione. ff. eod.
7 b ¶ *En todas las cosas.* Et sic quando debitor dolo nõ restitueret pignus iuratur in litẽ contra eũ, & tenebitur ad id in quo taxatione iudicis præmissa iurauit fuerit, q̃ de stricto iure plane procedit. vt dicit Azo. e C. eod. in summa circa finẽ. de æquitate tñ non tenetur, nisi ad debitũ, vt in d. l. si fundus. §. si pluris. & in d. l. ũ interes. §. fi. ff. eod. sed aduerte tu, quia ista lex partitarũ æquitatẽ hanc non admisit: neque in hoc voluit q̃ esset differentia inter debitorẽ & aliũ possessorem extraneum quemadmodũ voluit dictus. §. si pluris. & d. §. in. & glo. & Doctores qui ita intelligunt credẽ tamet, attento etiam isto in re partitarum dicẽdum quod auctid qđ vltra debitũ creditor isto casu consequeretur a debitore teneretur restituere ipsi debitori, quẽadmodum teneretur quãdo exigeret ab extraneo, tunc in tali casu nõ debeat exigi a debitore. vt in d. §. si pluris. & ibi Bart. Si vero esset aliquid quod non esset restituendũ debitori, sed proprię vtilitati creditoris cedere deberet, vt dixi supra in glo. 3. & tunc plane procedit ista lex. Item esset de iure cõmuni. vt est de mente Bart. in d. l. si inter. §. fi. dum loquitur de creditore, q̃ ob chirographi pharam pecuniam poterat pignus retinere.

¶ *Lex XX.*

Creditor non debet vti pignore sine licentia debitoris: & si contrarium fecerit: vel si culpa seu negligentia creditor pignus deterioratum fecerit, debet damnum resarcire: sed si casu non culpa vel dolo creditoris pignus perdatur seu deterioretur, non tenetur: imo etiam si tale contingat, tenetur debitor creditori soluere debitum: tenetur tamẽ creditor probare casum: si tamen debitor probauerit casum prouenisse culpa creditoris: tenetur creditor satisfacere debitori: & ipse debitum soluere creditori. h. d.

1 c ¶ *Gran diligencia.* Idest exactam diligentiam. vt hic. & in. §. fi. instit. quibus mo re con. obli. & l. si cum venderet. §. 1. ff. de pig. act.
2 d ¶ *Non se.* Adde l. 1. tit. 14. 7. pti. & q̃ ibi dicã. posset tñ creditor vti re pignorata ad vsum destinatũ, & per dñm consuetum. vt probatur in l. 1. & ibi notat Ioã. Fabri. C. de pig. act. & põt cẽdere sylua. s. ibi dicã cedi vt tradit Bar. in l. si cõuenerit. §. si quis. ff. de pig. act. & an possit perficere ędificiũ cęptũ per dñm. vid. Bar. in l. si seruus. ff. eo.

a ¶ *Tal recabdo.* Vt bonus paterfamilias. l. ea igitur. ff. de pig. act.
b ¶ *Se perdiesse.* Etiã sine dolo & culpa vtẽtis alio modo quã deberet. vt in l. qui seruum ff. de condi. furtiua. & latis, probatur in ista l. cũ incasu sequẽti dicat de culpa in isto non.
c ¶ *Por culpa.* Vt in hac actione pignoratitia dolus, lata & leuis culpa, nõ leuissima. vt in d. §. fi. instit. quibus mo. re cõ. ob. & in l. si cũ venderet. §. fin. cum. l. sequen. ff. de pign. act. & hic. & in l. si creditor. & l. quę fortuitis. C. de pig. act.
d ¶ *La debda.* Ad. de. l. quæ fortuitis. & l. pignus. C. de pig. act. & d. §. fi. in fi. quib. mo. re con. ob.
e ¶ *Enquire.* Ap. probat opinionem Azon. C. de pign. act. in summa. co. pe. vers. Sed nunquid probabit creditor. & Accursij in l. si creditor. C. de pign. act. & vide quæ dixi. in l. 10. titu. 14. 3. parti. & in l. 15 titu. 8. ista parti.
f ¶ *Lex XXI.*
Si debitor soluat creditori debitum & expensas per creditorem vt pignus melioretur & non deterioretur factas: tenetur tunc creditor restituere debitori pignus cũ increm̃tis: & nisi creditor hoc faciat & restituere recuset: iurabit in litẽ debitor super interesse, & pignoris valore prætia iudicis taxatione ne inmoderate habeat occasionẽ iurãdi. h. d.
g ¶ *Pagar.* Adde l. si rem alienam. §. omnis. ff. de pig. act.
h ¶ *Por pro.* Adde glo. in l. si seruos. ff. de pig. act. & ibi Bal. illam notat. & hic est text. pro dicta gloss. & sic debent petere necdum expensas necessarias: sed etiam vtiles, vt hic habetur ibi, o para mejorarla.
i ¶ *Las frutos.* Addel. 2. supra eod. & quæ ibi dixi.
k ¶ *Si moro en ella.* Vult ergo ista l. quod si creditor inhabitauit domũ pignoratam teneatur ad pensionem. q. Paulus de Castr. limitat in l. prima. ad finem. C. de pignoratitia actione. quando creditor esset aliam domum conducturus si hanc non habuisset, tunc enim debet præstare illam pensionem quæ ex domo illa consueuit per-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipi, secus vero si non fuisset domum aliam conducturus, si hanc nō habuisset; nam tunc potius videtur inhabitare pro vtilitate domus, vt melius sit habitata quam inhabitata, & est singularis limitatio. & vide quæ dixi supra eodem tit. l. 2. & in casu quo creditor facta diligenti inquisitione, non reperiret conductorē cui domum locaret iatis plane procedit dictū Paul. de Cast. si tamen poterat eā locare Ab. in c. cum cōtra de pigno. ad finem vult qd teneretur ad pensionē quæ percipi potuit. qđ dictū Abb. an sit verū pēdet ex decisione eorum quæ dixi supr. eo. in l. 2. in gl. sup verb. que esquilme, & tradit Alex. cons. 141. vol. 5. incipit visothemate. in secundo dubio. col. pen.

5 a ¶ *Vel que tenia.* Sed cōtra aliū possessorē non datur pignoratitia cum sit personalis, & non scripta in rem, nisi fœnus intercederet. vt in capit. cum constet, de pigno. Bal. in l. 1. C. de pign. act. & in cap. 1. in fi. de feudo dato in vicem. l. commisso.

6 b ¶ *Por su jura.* Est enim hæc pignoratitia actio bonæ fidei. vt in. §. actio num. inst. de actio. & sic iuratur in litē. vt in l. in actionibus. ff. de in litem iur. & nota q. creditor cui debitum est solutum tenetur pignoratitia, vt restituat rem, non solū qñ res ei tradita fuit a debitore: sed etiā quando res pignorata peruenit ad eum alias. vt notat Bar. in l. inquilinos. ff. de damno infe. & Bald. in rubrica. C. de pigno. act. & satis probatur in ista. l. cum supra dixit, tenudo es el que tiene la cosa a peños, &c. & procedit etiam in pignore prætorio. vt in l. is cui. §. quærri potest. ff. vt in posse. legato. tenet Bal. in d. rubrica. & Bart in d. l. inquilino.

¶ *Lex XXII.*

Potest creditor retinere pignus quod recipit a debitore pro alio credito, quod sine pignore eidē mutuauit debitori, donec verūque creditum sibi soluatur. quod est inter contrahentes: & eorū heredes obseruandū. Si tamen debitor cuius est pignus, alteri illud pignoret vel vendat: potest iste secundus creditor petere a primo credito re pignus soluendo ei suum creditum, nec potest excusari prætextu alterius debiti quod sibi debetur. hoc dicit.

1 c ¶ *Sobre peños.* Etiā si sit pignus prætorium vel iudiciale procedit ista. l. secundū gl. in l. 1 in gl. fi. C. etiā ob chirographa. pecu. pignus reti pot.

2 d ¶ *Recibiendo del marauedis.* Idem si ex alia causa sit debitum, dum tamē debitum sit exigibile. vt voluit glo. & docto. in d. l. 1. C. etiā ob chirographa, pecuniam. de qua ista sumpta est licet si debeatur species, Sali. ibi dubitet.

3 e ¶ *Contrarta.* Idem dic si debitum sit sine chirographo, vt dicit gl. in rubrica. C. etiā ob chirogra. pec. qui hoc dictū sumpsit a dictis Azon. C. eo. in summa. & approbatur communiter per doct. ibi cum eadē sit ratio, & ponitur hoc causa exempli.

f ¶ *Retener.* Non tñ poterit pro tali debito vendere pignus. gl. fi. in d. l. 1. & approbatur communiter. Sitñ creditor vendat pignus pro debito sub pignore, poterit residuum in isto debito cōputare. vt in l. 1. & 2. ff. de cōpensa. Cynus & doct. in d. l. 1. & quod habetur in ista l. procedit, etiā si creditor accepit vnum pignus valde idoneum pro vno debito, & pro alio accepit pignus minus idoneū, nā & pro vtroque debito poterit retinere pignus magis idoneū. sēdm Iac. de Are. Alberi. & Salic. ibidē. Procedit etiā ista lex in tacita hypotheca, secūdū Alberi. ibidē. col. 2. cū sit eadē ratio. adde Bar. in l. solutum. §. solutū. ff. de pig. act. procedit etiā sēdm eundem Alberi. ibidē & si creditor fecerit remissionē debiti, q. erat sub pignore, quia per hoc non videtur renunciasse huic iuri retentionis. procedit etiam sēdm eundem & si quis commodauit pignus alicui: vt pignori daret pro decem, nā & poterit retineri per creditorē pro alio debito, sine pignore sibi dato a debitore, qui tacite videtur cōmodans consentire retentioni, sicut cōsentit obligationi. ar. l. si qs pro eo. §. si numerus. ff. de fideiusso. & l. 2. ff. ad municipa. Itē procedit siue tale debitum sit ante datione pignoris vel post, secundū eundē Alber. ibi post Vber. de bobio. similiter procedit pro debito heredis, cū eadē persona censeatur cū defuncto. facit l. si non sortē. §. si filius fami. ff. de cōdi. inde. sēdm eundem Alber. & Vber. & satis probatur in ista l. infra. ibi. e a suis heredero, procederetiā & si creditor fuit ab condēnatus a iudice, vt pignus restituat quia debitum fuit solutū, qa iudex in condēnatione hoc beneficiū nō abstulit, nec; auferre potuisset. argu. l. adulter cum simi. C. de adul. Si tamen ante sententiā de ista retentione fuisset oppositū & ea non obstante condēnatus fuit ad restitutionem, tunc vti non posset retentione. vt in l. siue autē. §. fin. cum simi. ff. de nego. gest. tenet idē Albe. posi Vber. licet huic dicto contrariari videtur, §. notat Bald. in l. per hanc. col. 4. ver. dubitari potest. C. de tempo. appe. vide ibi per eum, nā eius dictum nō credo esse verū, quia etiā si creditor recipiat solutionē debiti sub pignore potest adhuc vti & opponere de retentione, vt hic probatur & volunt dicto in d. l. 1. Cuius contrariū prēsupponit Bal. pro fundamēto dicti sui. Limita nunc istā. l. vt procedat in pignore rei corporalis, illa enim vere possidetur, secus esset in nomine obligato vel alio iure incorporali cū ista non vere sed quasi possideantur. Alberi. ibidē col. 2. qui refert Vber. q. etiā in istis habeat locū ista l. & d. l. 1. quia & in his habet creditor vtilē hypothecariam. vt in l. nomen. C. qui res pign. obli. pos. Albericus ibi refert alios tenere contrariū, quia ista vere nō possidentur. ff. de acq. rerū domi. l. seruus. §. incorporalia & istud vt tutius, quia cū ista. l. aliquid statuat contra ius cōmune non vt posse extendi ad impropria. l. ius singulare. & qđ vero. ff. de legi. Secundo limita istā. l. si creditor concesserit pignus debitori precario, nā si creditor volens reuocare precarium debitor offerat debitū, liberatur pignus. l. si a debitore. ff. de precario. & tenet Albericus post Dinū. vbi supra. Tertio limita, si creditor cadat a pignore quia non pōt petere, vt vtatur retentione cū isti leges retentionem non petitionē inducant, ita videtur velle. gl. in d. l. 1 in verbo. persecutionē. & tenet ibi Albericus post Vber. Ang. tñ ibi tenet cōtrarū & intelligit gl. procedere qū creditor nō cecidit a pignore, & sic quādo creditor nunquā pignori incumbit, sed si incumberet pignori, & restituit pignus debitori, & non retinuit illud pro pecunia chirographaria, per conditionem incerti repetet factū restitutionis, eo ip restituit plus debito cum retinere posit, & non retinuit & hoc modo recuperabit possessionē pignoris. & imcūbet ei pro debito simplici. & refert hoc tenere Iaco Butri. & bene. vt in l. qui exceptionē. §. si pars domus. ff. de condi. inde. & l. sed & si me pute. §. eū inter cetitu. & econuerso sēdm eum si debitor incumbens suæ rei pignorate dissoluto pignore, reddidit rē creditori pro pecunia chirographaria repetet factū traditionis indebite factæ, per conditionē prædictā. & idē tenet ibi Bal. si lectura illa Bal. & non Ang. est. mihi plus placet opinio Vberti. & Albe. per tex. in l. si in area. vers. sed & si is. ff. de cōdi. inde. & ad l. qui exceptionē. §. si pars. respōdetur q. ibi hæres tradidit dominū quod erat apud eum rei traditæ, ideo nimirū si repetat in casu illo, sed in casu nostro restituit rem alienā, in qua nihil iuris nisi retentionē poterat habere similiter in. §. cum inter. restituit fundū liberum ad q. non teneb atur, & sic poterat condicere: cū rem pinguius quā deberet reddiderit: hic vero nō reddidit rem pinguius quam deberet. Itē in virtute 3 lege tractatur de iure cohærenti & inhærenti ipsi rei tradiţ, hic vero de iure prorsus ab ipsa re separato, vel saltem ipsi rei non inhærenti. Quarto limita, quando pater obligaret filium in casu l. 2. C. de patri. qui fili. dis. & l. 8. tit. 17 par.

tica, nam ille casus singularis non est trahendus ad consequentiam. Albericus vbi sup. col. 2. Sexto neq; procedet sēdm eum in casu. l. 5. lim. fi. C. de capti. & postli. reuer. quia similiter est casus specialis, neq; in casu. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. Itē non procedet sēdm Alberi. & Vbe. ibidem in tutore obligante rem pupilli, si pupillus petat super hoc in integrum restitutionem, quod ego concederē quando minor fuit ipsius in obligatione pignoris, nam si in hoc non fuit ipsius cum retentio pro alio debito veniat in consequētiam nō est ad quid posit restitui. l. fin. C. de in integ. resti. Item

6. limita. limitā si expresse fuit conuentum quod non posset retineri pro tali debito secundum eundem & alios in d. l. 1. & an contra fideiussorē soluctem & pertentem cessionem pignoris creditor vtatur remedio huius l. vide gloss. & doctores in l. 2. C. de fideiusso. Item non procederet si aliquis ex cessione alterius acquireret sibi ius pignoris, & velit retinere pro alio debito. secundum Cinum & Salice. ibidem: licet Albericus dubitet. & adde Bald. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. columna quinta. vbi tenet quod beneficium huius. l. non potest cedi. limita etiam quia in pœnis non procederet ista lex odio pœnarum. secundum Bald. in l. pignoribus. C. de vsur. neque etiam procederet vbi quis ob vnam causam se obligaret ad carceres, nam nō poterit ob aliam causam detineri, pro qua captus non est. secundum Ioann. de Plate. in l. nemo carcerem. columna. 7. C. de exacto. tribu. lib. 10.

7. li. 5 a ¶ *Dadme el peño.* Ex istis verbis clare apparet, quod procedat quod hic dicitur de emptore, & etiam dicebat glo. & doct. in d. l. 1. etiam si emptor non possideat rem emptam, sed petat a creditore possidente, & ita tenebant ibi Iacobus de Arena, Cynus & Albericus, licet Salicetus ibi vult contrarium in quæstione sexta.

¶ *Lex XXIII.*

Contrahitur pignus tacite, vt si quis promittat dotem viro: vel vir vxori ad restituendam dotem: idem de bonis tutoris vel curatoris minorum a die qua incipit vti administratione bonorum donec satisfaciat, idem procurantis regis iura sunt tacite (licet nihil conueniat) obligata. h. d.

1 b ¶ *Obligados.* Non tamen in hac tacita hypotheca vir habebit priuilegium prælationis aduersus cæteros creditores, sicut habet mulier: cum hoc non reperiatur iure cautum. vt notat Azo. C. de rei vxo. actio. in summa. in fi. & glo. in l. vnica. §. sed vt plenius. C. eod. vbi & Salice. per quem vide quid si secundus maritus stipuletur dotem ab hæredibus primi.

2 c ¶ *Vencan obligados.* Adde dictum. §. sed vt plenius. & l. 17. tit. 11 4. par. tita. & vide per Alberic. in d. §. quid de bonis soceri si pater & filius simul dotem receperunt, vel si solus filius accepit in præsentia, & de consensu patris: & vult quod tunc etiam bona soceri sint obligata, & dicit ita vidisse seruari in practica. & quod tenet Speculator. titu. de dote post diuor. resti. §. fina. versicu. quid si filius familias. & sentit glos. in l. assiduis. in glos. magna. C. qui potio. in pign. ha. & procedit, quando est filius familias, qui recepit dotem, non si est emancipatus. vt in l. 1. C. de filio fami. mino. libro. 10. & tradit idem Speculator, quem vi. in d. §. fina. colum. 2. versū. sed pone fil. us emancipatus. vnde cum secundum iura regni per contractum matrimonij filius liberatur a potestate patris, non tenebitur pater, si filius post matrimonium recipiat etiam de consensu patris, & procedit ista. l. etiam si bona sint minoris. glo. & ibi Bald. in l. fina. C. de legi. tute. Bald. in l. 1. col. 2. C. de priui. dotis. & vid. per Bal. noue. in tracta. de dote chart. 22. col. 4 neque cō tra dispositionem huius l. valeret pactū factum tempore, quo maritus recepit dotem, quod eius bona non sint obhoc obligata. vt tradit Bald. in l. etiam. C. ad velleya. per quem vi. quid si pactum sit iuratum. vi. eundem Bal. in l. 1 col. 2. C. de priui. dotis. & per Bald. nouel. in tracta. de dote. fol. 24. colū. 2. & an virtute huius tacitæ hypotheceæ agatur contra debitorem maritum. vid. Bald. in l. fi pro te. in fi. C. de dotis promi. Alberic. & Bald. in l. hæredem. C. de hære. actio. & licet pro securitate dotis aliquares sit specialiter hypothecata: nihilominus habet locum ista tacita in alijs bonis. vi. per Bal. in l. vbi adhuc. col. 4. C. de iure dot. per quem etiam vi. an bona hæredis acceptantis hæreditatem viri sint etiam vxori obligata. vide in. §. column. & an possit agere mulier per hypothecam, vel alias, contra pannos vel merces, quas maritus mercator vendidit. vide per eundem Bald. ibidem. & per docto. de Pala. Rube. in repe. capit. per vestras super tex. col. m. 138 nota etiam quod propter accessiones dotis bona mariti sunt hypothecata. vide per Bal. in authenti. ei qui iurat. C. de bo. auc. iudi. possi. col. 15. & a quo tempore incipiat ista hypotheca, an a tempore promissionis & contracti matrimonij, vel a tempore solutionis. vide per Bald. in l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habe. & per Bal. noue. in tracta. de dote. charta. 51. col. 2. & charta. 14. & 45. col. 1. Et nota quod si extraneus dotans pactiscatur sibi dotem restitui, tunc non habebit hanc tacitam hypothecam, quæ datur pro dote. vt in §. fuerat. inst. de actio. & tenet Bal. in l. auia. col. 2. C. de iure dot. & Salice. in d. §. sed vt plenius. & an in donatione propter nuptias locum habeat tacita hypotheca: vide per Bal. & eius additio. in l. 2. C. de bonis quæ libe. & gl. in l. vbi adhuc. in parte suppositas. C. de iure dot. quæ dicit, quod sic. & etiam Albericus in dicta l. vnica. col. 3. C. de rei vxo. actio. glo. in l. assiduis. ad finem. in verbo. suo tempore. C. qui potio. in pign. ha. vbi glos. dicit quod licet habeat tacitam hypothecam non tamen ita priuilegiatam, vt habet dos. & idem dicit glo. in d. l. vbi adhuc.

Ad tit. C. de admi. tuto. & in l. 11. tit. 16 pt. 6.

d ¶ *Los bienes.* Tam præsentia, quam futura: cum sit obligatio generalis l. fina. C. quæ res pigno. ob. pos. Albericus in l. pro officio. C. de admi. tuto. ad finem. & idem dic de bonis fideiussorum vel hæredum. vt in l. 5. tit. 16. 6. part. 3

e ¶ *Delos guardadores.* Idem in gerentibus pro tutore, vel curatore. vt notat glo. in d. l. pro officio. C. de admi. tut. de qua ista l. sumpta est. & adde l. 5. tit. 16. 6. partita. & cum istæ leges loquantur generaliter procedent etiā in bonis dotalibus matris, vel aliæ nutricis. vt & late comprobat Soci. cōsi. 126. 1. vol. incip. diligenter puncti narratione cōsiderata. & Decius cons. 349. co. fi. & adde idē esse in bonis administratoris reipu. vt not. glo. in l. 5. C. de bonis debito. ciui. lib. 11. & lo. de Pla. in l. 2. C. de iure reipu. li. 11. vnde & bona magistratuū erūt obligata prō eorū administrationibus. vt & tenet Albe. in d. l. p of ficio. & an bona patris q administrauit aliqua bona filij, relicta pro

Ad tit. C. de rei vxo. act. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

dote per auum maternum sint tacite obligata filiꝫ pro mala administratione. vide per Bal. nouellum in suo tractatu de dote. fo. 47. col. 2. versi. octauum speciale. qui tenet qđ non: ex quo in talibus bonis pater non est legitimus administrator: & quia administrauit vt pater: non vt legitimus administrator. si tamen secundum eum pater crederet se etiam in his bonis legitimum administratorē & vt tales administret: tunc eius bona essent obligata per id quod dixi in principio huius glo. Nota etiam quod bona tutoris & curatoris dati ad litem sunt tacite obligata minoribus, vt est bonus tex. neque alibi secundum Bal. ibi expresior inuenit in l. properandum. §. fi. C. de iudi. & idem Bal. in l. 2. C. qui dari tuto. pos. bona tamen procuratorum, vel actorū non sunt tacite hypothecata. vt in d. §. fi. & ibi etiam notat Bal. bona etiã fideiussorum & hæredum tutoris sunt obligata minori: vel eius hęredi. vid. l. fi. titu. 16. 6. part. & quæ ibi dixi. Sed qđ de bonis curatoris furiosi, vel prodigi, an sint tacite hypothecata? videtur q̃ non per tex. in l. de creationibus. C. de epis. audi. vbi lex vult, q̃ talis curator expresse obligetur bona tua, & sic innuit qđ non sunt tacite obligata facit etiam. l. & mulieri. §. 1. ff. de curato. furio. & l. 2. ff. de eo qui pro tuto. & l. fi. §. sed cum anti quitas. C. de curato. furio. facit etiã pro hoc ista. l. partitarum, cũ dicit guardadores delos huerfanos. & sic qđ noluit idẽ esse in aliis curatoribus: sed in contrariũ facit, quia etiam contra curatorem adulti est hoc priuilegium tacitę hypothecæ, vt hic & in d. l. pro officio. & cũ idem priuilegium extẽdatur cõtra pro tutorẽ, eadem ratione videtur extendi contra eum, qui vt curator gerit: cũ sit eadem ratio. argu. l. fi libellum. C. de diũer. rescrip. & in hanc sententiã inclinat Dinus relatus ibi ab Alberico. in l. idẽ priuilegium. ff. de priu. credito. vbi & subdit, quod eadẽ ratione, videtur idem in omnibus aliis, qui per alios reguntur & gubernantur: cũ plenam administrationem dicantur habere. vt in l. inter bonorũ. ff. de admi. tuto. Ad hoc etiam glo. notabilis in l. 2. C. de curato. furio. q̃ omnia priuilegia concessa minoribus extẽduntur etiam ad furiosos. & mente captos. & ad dictam. l. de creationibus potest dic q̃ sic speciale in illa cura, vt fine expressa obligatione bonorum curator non possit administrare, licet in aliis curis tacita hypotheca fuit iciebat: in illa tamen non sufficeret. Ita respõdetur ex mẽte Bal. in l. non aliter. col. 2. ff. de ado. & istam partem velut æquiorem & iustiorem sequor: nequ: obstabit ista. l. quia cum furiosi equiparẽtur minoribus, quod hic statuitur in minoribus procedit etiam in furiosis & aliis huiusmodi. Bona etiã prelati sunt tacite obligata pro administratione rerum ecclesiæ. vt in cap. illud. 12. quæstione. 2. & ca. lator. 2. q. 8. notat glo. & ibi Abb. in c. ex literis. de pigno. Bal. in l. si quis presbyter. C. de epis. & cleri. in principio. bona tamẽ magistratus, qui dedit tutorem pupilli non sunt obligata ex quasi delicto, vel negligentia text. est non alibi secundum Bal. in l. 3. versicu. priuilegium. ff. de magis. conue. & glo. allegat ad hoc illum text. in l. fi tu. & collega. C. de magis. conue. aduerte etiam quod priuilegium, quod habet pupillus in actione tutelæ non trasmittit ad hæredem etiam ex se descendentem. Bart. per tex. ibi in l. non solum. §. fi. ff. de ritu nup. & adde, l. ex plutibus, & ibi not. ff. de admi. tuto. & l. dabimus. ff. de priu. credito. & Alber. in d. l. pro officio. in principio. & an econtrario bona minoris sint tacite obligata tutori, vel curatori pro alimentis, vel aliis necessariis expensis? vide per Alberic. in d. l. pro officio. concludentem, quod non: cum hoc iure non reperiatur expressum: si tamen debitum sit liquidum: habebit tutor retentionem bonorum, secundum eum.

Adti. C. de bonis lib. & C. debe. mater

los tienen en guarda, desde el dia que comẽçaron [a] a vsar del oficio dela guarda, fasta que les den cuenta e recabdo, de las cosas que touieren dellos. Esso mismo dezimos que deue ser guardado delos bienes de los omes que resciben el derecho del rey [b].

¶ *Ley. XXIIII. Como los bienes del padre son obligados en peños al fijo, fasta en aquello que le mal metio delo suyo, maguer nõ fuessen obligados por palabra.*

Bienes han apartados los fijos que son suyos [c] propriamẽte que los hã de parte de su madre [d]. E como quier q̃ tales bienes como estos, deuẽ ser en poder del padre [e] e puede esquilmar los frutos [f] dellos, con todo esso, no lo deue enagenar en ninguna manera [g]; e si por auẽtura los enagenasse, fincaria porẽde obligados e empeñados al fijo [h] los bienes del padre despues de su muerte [i], fasta q̃ rescibiesse entrega dellos, de aq̃llo q̃l padre le ouiesse enagenado, o mal metido. E si por auẽtura, en los bienes del padre, no se pudiesse entregar, porq̃ fuesse tã pocos [k] q̃ non cõpliessen, o q̃ los ouiesse el padre embargados o mal parados, en alguna manera, entõce [l] pueden de mandar sus bienes a quiẽquier q̃ los fallen, e deuenlos cobrar. E esto se entiẽde quãdo nõ q̃sieren heredar, nin auer parte en los bienes dl padre. Ca si q̃siessen heredar en ellos, entõce [m] nõ podriã demãdar los sus bienes, pprios a aq̃llos aquiẽ los ouiesse el padre enagenado, segũ que es dicho, porq̃ todos los pleytos que contra los tales bienes fuessen mouidos, deuen ser librados por juyzio, e sentencia del juez.

¶ *Lex. XXIIII.*

Licet pater in bonis filij adultitijs habeat administrationẽ & vsumfructũ si tñea alienet, remanent post eius obitum sua bona tacite obligata quibus nõ sufficientibus agetur filius contra quemlibet detentorem bonorum patris: nisi fuerit pater heres: quia tunc tenetur quæ pater fecerit seruare. hoc dicit.

a ¶ *Suyos.* Adde l. 1. C. de bonis mater. & l. cum oportet. C. de bonis quæ libe. & l. 5. titu. 17. 4. part.

b ¶ *De parte de su madre.* Vel de extranei liberalitate, vel laboribus suis. vt in d. l. 5. tit. 17. 4. parti. Dicitur etiam aduentitium id quod pater promisit filio benemerito, & obligatur pater ex tali promissione. vide per Bar. in l. si tibi decem. §. si pactus. ff. de pactis. & hæreditas prouieniens nepoti ex filio emancipato, dicitur aduentitia: quo ad auum etiam paternum. glo. in l. si putas. C. de peti. hære. & quod immediate aduocarur a matre, & transit in filios, licet medlante contractu paterno, dicitur etiam aduentitium. vid. per Bal. in l. 1. col. 2. C. de inoffi. doti.

c ¶ *En poder del padre.* Vide in d. l. 5. tit. 17. 4. part.

d ¶ *Los frutos.* Vide in d. l. 5. & quæ ibi dixi.

e ¶ *En ninguna manera.* Limita nisi alienet propter solutionem æris alieni pro solutione legatorum, vel quando res sunt damnosæ & onerosæ hæreditati. vt in l. fi. §. sin autem æs alienum. & in. §. ipsum autem filium. C. de bonis quæ libe. & in casibus sic permissis, poterit pater vendere res filij, sine decreto iudicis, seu alias alienare, licet in tutore requiratur decretum iudicis: neque enim absurdũ est, si patria potestas, quæ naturalis est & primitiua plus possit, quã tutoris potestas. ita tenet Azo. C. de bonis quæ libe. in summa. col. fi. versic. & pro conseruatione.

f ¶ *Empeñados al fijo.* Vt rem a patre alienatam vel eius pretium consequatur, vt notat Azo. C. de bonis quæ libe. in summa. & glo. 1. in l. cum oportet. §. non autem. eo. titu. & nota quod in casu illicitæ alienationis, bona patris sunt obligata, etiam a principio gerẽdę administrationis & sic pater antea quam alienaret bona aduentitia filij contraxit debita, cum hypotheca, filius erit potior & prẽferetur creditoribus: ita declarant Bal. & Paul. per tex. ibi in l. cum oportet. §. fi. C. de bonis quæ libe.

g ¶ *Despues de su muerte.* Non intelligas hypothecam istam nasci post mortem: quia nascetur a principio, vt dixi in glo. precedenti, & habetur in dicta. l. cum oportet. §. fina. sed quoad eius exercitium datur post mortem patris: quia antea filius erat impeditus agere. vnde idem esset si filius per emancipationem, vel alias liberaretur a patris potestate.

h ¶ *Tan pocos.* Licet ergo aliqua remaneant bona patris, si non sufficiãt, poterit agi actione reali.

i ¶ *Entonce.* Sentit ista lex, quod si essent bona patris, ex quibus solui posset filio pretium rei suæ, quam pater alienauit, quod non possit agere actione reali contra eos, qui a patre titulo emptionis, seu alio habuerunt. quod videtur durum & contra. l. primã. C. de bonis matẽ. & l. fi. §. ipsum autem filium. C. de bonis quę libe. vnde videtur dicendum, quod hęc l. non corrigat iura antiqua, neque velit filio (cuius res est illicite alienata per patrem) tollere rei vendicationẽ cõtra possessores: imo quod ista l. debeat intelligi & limitari, quando filius elegerit viam agendi ad pretium rei suę, vt sic agat contra hęredes patris, & etiam hypothecario, contra possessores bonorum patris. Si tamen filius hãc viam nolit eligere: sed velit agere actione realí contra possessores bonorum suorum, quæ pater alienauit: qđ nihilominus possit, dato quod ex bonis patris posset consequi pretium rerum alienatarum. vel dic: quod in casibus in quibus pater potest alienare vt dixi superiꝰ valet alienatio & tuti erũt tũc possessores, si tamen pater nõ conuertit pretium in cõmodum filij, tunc prius debet agere filius cõtra bona patris: & si ista non sufficiant, tunc agere posset contra possessores bonorum: & quod ita intelligatur ista lex. sed huic positioni obstat, quia lex ista, vt patet ex eius verbis, loquitur in casu in quo nõ fuit licita alienatio. Item quia tali casu non videtur agi posse actione reali contra possessores bonorum, ex eo quod pretium per patrem nõ fuit conuersum in vtilitatem filij: hoc enim non debet esse periculo neque damno emptorum, qui in casu licito emerunt. argumento. l. a fin. ff. de exercito. & l. sicut. §. illud videamus. ff. quibus mo. pignus vel hypo. sol. & ex notatis per Bar. in l. alio. col. fina. versicu. quæro quid si dicitur. ff. de ali. & cibaria. lega. & eius etiam, quod notat Bar. in authen. hoc ius porrectum. versicu. quæro dicitur hic. C. de sacro sanct. eccle. Licet in contrarium facit quod notat Alberi. in l. fina. §. & si præfatam. C. de iure deli. vbi dicit, quod si hæres qui vendidit res hæreditarias pro soluendis legatis vel debitis pretium in vsus suos conuertit quod non erunt tuti emptores per tex. ibi in versicu. si vero ibi quarum pretia, &c. Et idem ibi per Bal. post Oldral. col fina. quem vide. & videas bonum tex. & ibi Alberi. & Bal. in l. magis puto. §. non passim. versi. ne tamen. ff. de rebus eo. quæ conferunt ad licentias regias quæ dantur ad alienandum bona maiorìæ cum subrogatione aliorũ bonorum, vel potest dici, quod ista. l. intelligatur quando res alienatæ per patrem constiebant in pondere numero, vel mensura: ita quod in suo genere recipiẽbãt functionẽ, vt tunc patre existente solutio non posit filius agere aduersus emptores, & possessores talium rerum a patre alienatarũ: si vero res alienatæ sint tales quæ in suo genere non recipiant functionem: tunc quia sequeretur absurditas & inconueniens quod vnum pro alio cõtra voluntatem filij cuius res erant solueretur, filius posset agere actione realí contra possessores bonorũ, nulla facta discutione in bonis patris. & comprobatur iste intellectus, seu istud dictum, ex notatis per Ange. authen. de restitutio. in versi. ex illo suppleri. colla. 8 cuius verba, quia non ita ad manus habebis librum illum Angeli, hic inferui quæ sunt talia. nota diligenter istum tex. q̃ ille qui rogatus est de restituendo, quidquid ex hereditate supererit, quod si alienat tres partes, & aliquid tangit de quarta, vel etiam alienat totam quartam, quod ita demum fideicõmissarius põt agere cõtra possessores illius quartę, si rogatus de restituendo non habet de patrimonio suo tantũ, qđ fideicommissario ex patrimonio hæredis satisfieri possit. & iste tex. videtur singulariter limitare. l. fi. §. sed quia. C. communia delega. quæ dicit: quod res quę subiacent restitutioni ex voluntate defuncti, in conditionis euentum: si alienantur per hęredem possunt vendicari existente conditione per fideicõmissarium: nam illud est verum, quando rogatus de restituendo non habet de patrimonio suo tãtum, quod satisfacere possit fideicommissario pro his quę alienauit: per hanc literam. quod an sit verum cogitabis: quia videtur debere dici contrarium, siue habebat siue non. ratio quia si diceremus quod posset hęres satisfacere de suo patrimonio, iã posset fideicommissario qui est creditor solui aliud pro alio, cum fideicommissario debeatur species per testatorem relicta in conditionis euentum, & secundum hoc posset hęres dare aliam speciem in recompensationem illius, vel æstimationem, quod videtur absurdum. vt in l. 2. ff. si cer. pe. & ad istũ. §. posset responderi q̃ res alienatę per hęredẽ consistebant in pondere vel mensura: ita quod in suo genere recipiebant functionem, & ideo deuenitur ad determinationem istius. §. sed vbi non recipiunt functionem in suo genere, tunc non sequitur absurditas predicta, & fideicommissarius res alienatas vendicare potest etiã si hęres habeat vnde satisfacere possit. hęc Angelus. vel dic quod quando pater recepit res matris dotales æstimatas procedat q̃ in ista l. dicitur, quod non admittatur filius ad res vendicandas, si alienatæ fuerunt per patrem: nisi in subsidium patre non existente soluendo, vt in l. in rebus. in principio. & ibi glo. in verbo æstimatę. C. de iure dot. & quod in isto casu procedat quod hic dicitur. Secus tamen esset quando res dotalis nõ fuit æstimata. & vt reducatur ista l. ad iura communia, ita qđ non corrigantur, & vt cuilibet absurditas tenendi videntur isti primus & tertius & quartus intellectus. li-

m ¶ *Ni quisieren heredar.* Videtur quod non possit agi contra possessores bonorum patris, antequã agat cõtra possessores rerum alienatarum. vt quod in simili dicit Paulus de Cast. in l. fi. in principio. ff. de eo per quẽ factũ erit. super tex. in verbo soluendo non fuerit. vbi dicit qđ vbi a lege non datur forma contra quẽ ex his prius teneatur agere qđ tunc sufficiat agenti scire illum non esse soluendo narrãdo id in libello, & fidem facere, quod ille non est soluendo, & sufficiet.

¶ *Enonce.* Adde l. cum matre, cum glo. ibi. C. de rei vendica. & quid si filij faciant inuentarium? vid. glo. in l. fi. §. in computatione. C. de iure deli. & ibi eleganter per Albe. Bal. & Alex. & intellige istam. l. & similes, quãdo factum patris defuncti esset obligatorium, ex quo contra defunctum posset competere actio vel exceptio, nam alias posset hæres contrauenire, vt dicit glo. notabilis. & ibi Bar. in l. Lucius. ff. solu. ma. & quid si pater alienaret bona subiecta restitutioni, veluti bona maioriæ, vel feudalia, an filius hæres patris possit cõtrauenire, & illa petere? Ang. in l. filius familias. §. cum pater. ff. de lega, 1. dicit quod res subiacens restitutioni, ex eo q̃ est alienari prohibita, si alienetur contra prohibitionem testatoris, non poterit reuocari per hæredẽ. quod tũ limitat & intelligit, nisi hæres fuerit institutus solũ in sua legitima quia tunc secundum eum reuocat rẽ alienatam, cum debeat habere legitimã sine omni grauamine. l. qñ in prioribus. C. de inoffi. test. coniuncta. d. l. cum a matre. de quo tamẽ vltimo dic vt plenius per glo. in d. l. cum a matre. & Alberi. & Alex. in d. §. in computatione. & contra id quod primo loco dicit Ang. facit. l. 1. & 2. C. si quid infra. patro. per quas. ll. Bar. in l. 2. C. de inoffi. dona. dicit, quod quando hæres non habet a defuncto illud quod necesse sibi habet relinquere, potest tunc venire contra factũ defuncti. facit etiam gl. notabilis in c. 1. §. hoc quoque. super verbo inueniri. de successio. feudi. quod in feudo paterno, quod filius non habet a patre: sed a genitoribus non tenetur stare facto defuncti, cuius hæres est. & ibi videas per Andr. de Iser. & in ca. 1. ad fi. qui successo. teneantur. & in c. 1. an agnatus vel filius. & vide etiam quæ tradit Iason. in consi. 56. 3. vol. Sed nihilominus tenendũ videtur, quod filius qui adiuit hæreditatẽ patris, non possit reuocare rem a patre alienatam de bonis feudalibus, vel maioriæ, vel alias restitutioni subiectis, relevabitur tñ conficiendo inuentarium, vt non obligetur vltra vires hæreditarias ad standum facto defuncti, vt in d. §. in cõputatione. & tenet Bal. in l. qui se patris. col. 6. C. vnde libe. Si vero non fecit inuentarium excludetur filius hæres vniuersalis in totum, ac si pater vendidisset bonum filij non prohibitum alienari a principe, vel testatore: neque alias subiectum restitutioni. secũdum Bal. ibidem in principio. col. 7. Si vero filius esset pro parte hæres, pro ea parte repellitur a vendicando. vt in d. l. cum a matre. non tenebitur tamen si fecit inuentarium vltra vires hæreditarias, vt plene declarant Bal. & alij in d. §. in cõputatione. vide ibi per eos & adde ad prędicta Decii consi. 185. col. 3. versi. ad abũdantẽ tamen cautelam. & poteris in ista materia inducere bonum tex. cũ glo. ibi in l. si patronus. in princ. ff. si quid in frau. patro. quod pro parte hæres si non fecit inuentarium repellatur etiam pro ea parte qua non est hæres: sed tutius est dicere quod tunc a vendicando tantum repellatur pro parte & si facto inuentario hæreditas in nullo sit soluendo, in nullo excludetur a vendicando. & tenendum est menti vnum, quod pulchre dicit Albericus in dicto. §. in computatione. columna pen. versi. si autẽ emptor, quod si interest filij habere fundum venditum a patre, propter interesse affectionis, vt quia fuit progenitorum. vt in l. si in emptionem. ff. de mino. quod tunc facto inuentario non debet repelli filius hæres a vendicando: quia non debet sentire damnum propter inuentarium: sed tenebitur emptori de euictione. licet habeat solum debitum bonorum subsidium, vel minus: sed non tenebitur vltra vires hæreditarias. Tenendum est semper menti hoc dictum, propter auctoritatem Albertici: & quia multotiens veniet in practica in bonis antiquæ maioriꝫ, adquę habetur affectio. forte tamen in practica non posset obtineri. Quid autem si pater non alienauit sed consensit alienatiꝰ vid. Bal. in §. hoc quoque. columna. fina. de succe. feu. & ff. de regu. iur. l. aliud.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Pleytos derechos.* Adde.l. quæ a patre C.de rescis.milit. & l.vendentici. C.de rebus alie.non alie.& l.si ab eo.C.de lit.& e.causa.& quādo successor teneatur stare facto prædecessoris. vide per Albericum in l. digna vox. C.de legi.

¶ *Lex* XXV.

a Res ex pecunia pupilli.cōparata est ei tacite donec pecunia sibi solvatur obligata idem de bonis tributarij, seu collectoris aut arrendatoris iuriumRegis:bona tamen dotalia aut propria vxoris eius nō sunt ob hoc obligata Regi.h.d.

1 b Ad tit. C.ne gratis cau.pign.tacit.cōt. & ad tit.C.de privil. & inst.l.ij & ff.de reb.eorum. ¶ *Finca obligada.* Adde.l.idē.que ff.qui potio.in pign.ha.& gl. in l.quanuis C. de pigno. & l. cum prime.ff.de rebus eorum. vbi quod & hoc procedit etiam si ex pecunia vnius pupilli ematur pro altero pupillo. & adde quæ dixi in l. 49.titu.5.eadem partita.

2 c ¶ *Tributo.* Adde.l.1.C.si propter publi.pēsita.& l.1.C.in quibus causis pignus vel hypo.tacit.contrahi.& approbatur hic opinio Iacob. de Raue.dicentis omnia bona,& non tantum predium tributarium esse obligata.& reprobatur opinio Petri intelligentis de solo predio tributario,prout refert Albericus in d.l.1.& aduerte,quia Albericus in l.2.eiusdem tituli videturi intelligere hoc,quando tributa debentur ratione rei: secus dicit de collectis & oneribus,quæ imponūtur personæ pro rebus. Sed cum ista lex partitarum indistincte loquatur,videtur in ista de intelligenda, qualitercunque tributum debeatur regi.& facit pro hoc,quia vt dicit Ioā.de Pla.in l.1.C.de anno.& tribu.in rubrica. Tributum dictū est, quantea per singulas tribus exigebatur,sicut nunc per singula territoria.& antiqui sumptus quos dabant populi tributū nominauerunt. pro dicto tū Alberici facit quod notat glo.in l.1.§.1.in verbo. pendant. ff.de publi.& vectig.quæ assignans differentiam inter vectigal, & tributum, dicit: quod tributum prestitur ratione soli proprij a possidentibus: & dicitur etiā census & quotiens lex tractat de tributis ponit de possessoribus,& possidentibus, qui coguntur ea prestare. quam glo.dicit valde notabile Bal.in c.1.in fi.de mili.vasa.qui contu.est. & istud idē q. Albericus voluit in d.l.1.cum exponit censentur idest censum,hoc est tributū prestant. Sed renendū videtur q dixi: cum istud nomen(tributum)sit generale ad omnia tributa. vt in ca.2.de censi.& in c.magnū.1.1.q.1.& an fiscus propter tributa præferatur cuicunq; creditori.vi gl.& Bal.in d.l.1.C.si propter pu.pensita.

3 d ¶ *Obligados al Rey.* Idem dic de decimis respectu ecclesiæ, cui debētur secundum Albe.post Iaco.de Raue.in l.1.C.in quibus casi.pign.vel hy.taci.con.qui allegat glo.in c.si quis laicus. 16.q.1.quæ non loquitur de omnibus bonis Abb.etiam in c.tua nobis.co.2.in gl.1.de deci.tantum intelligit quod possessio sit obligata pro decimis.

4 e ¶ *Aquinō pleyteo.* Adde l.2.C.de priui.fisci.& l.2.C.in quibus casi. pign.tacit.con.

5 f ¶ *Deuenor.* Supra eo.l.23.in fi.

6 g ¶ *Obligados.* In delictis tñ fiscus non habet tacitā hypothecam nisi lata sententia, vel nisi delinquatur circa administrationem fiscalem secundū Bar.& ibi Ioan.de Pla.in fin.l.1.C.de pœnis fisci. credito. præsentibus. Bar.in l.authentum.§.fiscus.ff.de iure fisci.& in l.post contractū. ff.de dona.moderni.in l.resc riptum. in princ.ff.de pactis. vbi late per Alc.& an bona contrahētis cum ecclesia sint ei tacite hypotheca tota.vide Albericū quod non in d.l.2.C.in quibus casi.pig, vel hypotaci.& dicens nullibi hoc esse expressum.q bene facit ad ea, quæ dixi in l.19.tit.8.supra eadem partita.idem tenet Bal.in l.fi.co.3. C.de sacro.eccle.dicens q hoc fallit in casu.§.fcire in auth.de non alie.aut permu.colla.2.scilicet quando emphyteota ecclesiæ prædium emphyteuticum deteriorauit.

h ¶ *Los bienes de la muger.* Hoc etiā de iure communi, etiam in casu primipilari erat statutum. vt lege.1.C.de priui.fisci. excepta dote mulieris quæ propter administrationem primipilarem erat obligata, vt in l.sane notum. C.in quibus ea fi.pign.vel hypo.taci.con.& etiam bona filiorum vt in l. fina.C.de primipilo.lib.12 & dicitur primipilarius,qui primum vexillū in acie portat. vt dicit Io. de Pla.in rubri ca.C.de primipillo lib.12.& ita etiā declaratur in l.16.titu.9.2.part. vbi ille hodie dicitur Alferez. & rationem, quare isto casu dos vxoris & bona filiorum sunt obligata.vid. per Abb.in c.ex parte de consue. vbi dicit q primipilarij dicuntur, qui deferebant primipila,idest primatela in bello: propter magnū periculum.q in eis verebatur,cum erāt primi in bello,fuit inducta ista specialitas. vt ille condemnādo eo.q. prave se gesserunt in officio) nō habeant vbi solum,possit manus extendi ad dotem vxoris,& bona filiorum. secundum Nico.de Matare.fuit statutum, ne propter gen[illegible] uxoris & filiorū male gererent officium. ex quo infert ibi Abbas [illegible] statutorum Florentiæ, vt bona vxorum & etiam filiorum [illegible] filij possent capi, quando patres fallunt, quod vulgo dicimus al[illegible]. vide ibi per eum.

¶ *Lex.* XXVI.

a Mulier secundo nubens restituet filijs prioris mariti arras & dotationes quas ei prior maritus dedit,ad quod sunt eius bona tacite obligata pignoris & filij & eorum bona erant sub tutela eius etiam bona secundi viri sunt eis tacite obligata. Item bona testatoris sunt legatarijs obligata. Item domus,nauis & alia res refecta vel factade creditoris pecunia sunt mutuanti obligata. h.d.

b ¶ *Marido.* Idem quod hic disponitur erga bona mulieris obligata, habet locum in bonis viri si vxor prædecedat.vt in l.si quis prioris§.in illo.C.de secun.nup.

c ¶ *Si casasse.* Si vero non transeat ad secūda vota,nō habet locū ista lex vt in l.generaliter§.fi.C.de secūd.nup.& in l.hac edictali.§.fi. ad fi. In vide mō q habetur in l.1.tit.2.lib.3.fori.ll.& l,51.in ordi.Taurinis. recent.

d ¶ *Las arras e las donaciones.* Adde l.hac edictali.§.illud.ver.omnibus.C. l.j. ti. de secun.nup.& idē dic generaliter de omnibus quæ titulo lucrativo,siue in vita siue in morte a marito consequuta est. vt in l.fœminæ.in princ.C.de secun.nup. & in l.cum alijs.& l.generaliter.eo.tit & quid in his quæ lucratur vir vel vxor ex forma statuti municipalis? dic idem esse secundum Bal.in auth.vxore.C.de secūd.nup. & in authen.ex testamento.col.fi.ver.sed statim.eo.titu. Idem tamē Bal.tenet contrariū in l.fi.in fi. C.de bonis mater. per illum tex. dicens,q non consequitur hoc vir ab vxore,vel vxor a viro: sed ex legis prouidentia. vide additio. Bal.in auth.ex testamēto. & in puncto iuris crederem verum esse dictum Bald.in d.l.fina. licet aliud sit æquum & fauorabile filijs.

e ¶ *Finca a sus fijos.* Et habent ea filij, vt aduertarij matris, non vt eius hæredes: vnde nō imputant sibi in legitimam,quæ eis debetur

de bonis matris.gl.in authenti.de nuptijs.§.oprime.colla.4. Bald.in l.3.in princ.C.de bonis quę libe.& an.ista l.& alię.ll.loquētes super ilłis iuris referendis per matrem, vel patrem transeuntem ad secundas nuptias, procedant etiam in auo vel auia seu cæteris ascendentibus:tex.videtur quod sic in l.generaliter.in princ. & in authē. si tamen. & ibi Bald.C. de secund. nupt. & idem tenet Matheus.Ias in suo tractatude successio ab intestato, fol. 6. colum.prima. cuius dicta etiā reassumit Angel. Aretinus in §. præferuntur. Instit. de senatusconsul.Tertul.colū.pen. vbi loquitur in eo quod habet pter vel mater ex successione vnius ex filijs,an procedat in auo vel auia,seu cæteris ascendentibus:& concludit q sic per tex.in dicta.l.generaliter.in prin.& ibi glo.prima. & in dicta authent.si tamen.& quia in isto casu secundum eum est maior ratio,cum magis sit debita hæreditas filij patri vel matri, quā auo & auiæ,vt in authen.defuncto.C.ad Tertul.vnde si pœna priuationis imponitur matri transeunti ad secunda vota,multo fortius credē dum est eam impositam fuisse auo & auiæ:& ibi hæc intelligit & declarat,vt procedant respectu bonorum quæ auus vel auia habuit a nepote procedentium a suo marito, vel vxore si est masculus auus, qui transit ad secunda vota:quia huic facta fuit iniuria per talē translationem tamen erit priuata,vel priuatus respectu proprietatis bonorum,quæ filius suus pater nepotis acquisiuit aliunde quā ex substantia sui patris,mariti dictę auię,vel matris vxoris dicti aui,quod satis dicit probari in dicta lege.generaliter,a cōtrario sensu ad quod etiam adducit, quia si mater transiens ad secunda vota priuatur solum nuda proprietate substantiæ paternæ, quæ peruenit ad filium, cui ab intestato successit,non autem priuatur nuda proprietate substantiæ auitæ.vt notat Bartol.in dict. authenti. ex testamento. ita & eodem modo auia materna transiens ad secunda vota priuari debet solum nuda proprietate bonorum substantiæ aut paterni mariti ipsius auię,quę ad nepotes peruenerunt:non autem priuari debet proprietate bonorum patris ipsius nepotis,quæ ad eam peruenerūt pro cedentium aliunde,quam ab auo paterno.Quæ dicta tene menti.gratis sunt vtilia & practicabilia,& commēdat ea Ludo. Boloninus in addito.ad Matheūllia.& adde ad prædicta.d.l.fin.vers.quam obseruationem.C. de secund. nupt.& an mater, vel pater transiens ad secūda vota debeat filijs cauere de his lucris restituendis.vide per glo.& ibi Barto.in authen.de nuptijs.§.si vero expectet.colla.4.in gloss.super verbo,conjecta vbi conclu[illegible]ditur quod sic.

5a ¶ *Empeñados.* Vt hic,& in dicta.l.hac edictali.§.1.ver.omnibus. C.de secund.nupt.vbi & est expressum tam de præsentibus bonis, quam de futuris. & ex illa.l.nota,quod in hypotheca tacita veniunt etiam bona futura.

6b ¶ *Fincan entonce.* Addel.si mater.C.in quibus casi.pig.vel hypotheci.contra.

7c ¶ *Las de aquel.* Vide etiam in d.l.si mater.vbi doctores cauendum esse dicunt marito contrahenti cum vidua.

8d ¶ *Obligades.* Adde.l.1.C.commu.de lega.& l.creditoribus.ff. de separa.bono.per quam dicebat Dinus istam tacitam hypothecam etiam de iure digestorum,inductam fuisse.vt tradit Bal.in l.3.C.vt in possess.legato.vbi & vide an legatarij ratione hypothecę præferant creditoribus chirographarijs. & intantum datur actio hypothecaria pro legatis,in quantū datur personalis.& nō vltra distin.l.1.vers.in omnibus.& notat Bart.in l.tertia.ff.de ali. & cibā. lega. & hinc potest fundari bene dixisse Bal.in l.1.col.fi.vers.& idē dico.C.si omissa causa testamenti.vbi dixit.quod in locis in quibus est statutum, quod legata debeantur etiā,non adita hereditate,prout est lege cautum in istis regnis,quod eo casu bona non sunt tacite obligata pro legatis.quia statutum hoc non dicitur & a iure communi exorbitat. & quia hypotheca accedit personali obligationi, & sine personali, quæ est proprium subiectum obligationis esse non potest,quod dictum si verum est,notandum est valde ad legem regni.1.tit.2.lib.5. ordi.rega.crederem tamen,quod ex quo per legem regiam tenet testamentum & legata debentur, quod etiam competeret hypotheca

In no. rec.est l.1.ti. 4.li.5.

fincan les porēde obligados,e empeñados[a] calladamente todos los bienes de la madre. Esso mismo dezimos q̄ searia si muriesse el marido d̄ algūa mugér de quiē ouiesse fijos, e teniē do ella en guarda a ellos, e a sus bienes se casasse otra vez,q̄ fincan entonce[b] todos los bienes de la madre obligados a sus fijos, e aun los de aquel[c] con quiē casa, fasta q̄ ayan guardador,e q̄ les dē cuenta, e recabdo de lo suyo. Otrosi dezimos,q̄ los bienes de cada vn ome q̄ fiziesse mandas en su testamēto,q̄ fincan obligados[d] a aquellos a quiē fizo las mādas, fasta que sean pagados dellas. E aun dezimos, q̄ si algun ome rescibiesse de otro marauedis prestados, para guarnir alguna naue, o para refazer la,o para fazer[e] algūa casa, o otro edificio,o para refazerlo, q̄ qualquier destas cosas en q̄ fuesse metidos[f], pro legatis pris secundum magis communē opinionē hæreditate nō adita non competit officium iudicis, & ideo Alexan.in d.l.1.colum.10.tenet opinionē Bald. & aliquibus alleguatis eam comprobat, sed vt Socinus, sibi confidere at tale statutum,vel lex regni,nō poterat aliter practicari:nisi quod nullo existente hærede legatarij,petent dari curatorem bonis,qui datur ad instantiam eius cuius interest.vt in lege secunda.ff.de curato.bon.dan. vbi prætor contra curatorem concedit vtilem,cui contra hęredem dabatur directa:vnde virtute talis,statuti seu legis regni dicetur vtilis concessa,& consequenter accedere potest hypotheca: nā ex quo lex vel statutum voluit legata deberi,voluit & antecedens remedū scilicet quo possent consequi legata.argumen.l.2.ff. de iurisd. omniū iudicum.cum similibus.An autem testator possit prohibere, ne cōperat hypotheca pro legatis ab eo relictis.glos. quod sic in lege secunda.C.vt in possess.legato.Bal.in l.prima. columna quinta.C. de his quæ pœnæ nomi.& hoc videtur tenēdum quicquid dixerint Petrus,& Cynus in dicta lege secunda.& an in rebus specialiter aljs legatis habeat quis hypothecam pro suo legato. vide Baldū in dicta lege prima.colū.4.C.communia delega.in duobus locis.vbi vult q non vide etiam Ange.& Paul.in l.quærebatur.ff.ad legem Falcidā. qui hoc intelligit,quando hæreditas est soluendo, quando vero nō est soluendo hoc non procedit secundum Angelum,qui tunc ambo legatarij tam legatarius speciei,quam legatarius quantitatis concurrent & pro rata esset fieda diuiso inter eos per textum, quem ad hoc inducit Angel.in dicta lege. quærebatur. de quo vide per Paulum de Castro. in lege.si quis testamento. §. primo. ff.de lega. primo. & Alexand. in l. si post missionem. & in l. si seruus. §. si incertum.ff. ad legem Falcid.& an filij habeant bona patris hypothecata pro sua legitima, vel pro supplemento legitimæ. vide notabi. per Decium consil. 235. in casu magnifici domini generalis. colum.fina. in 4.dubio.

a ¶ *Para fazer.* Reprobat opinionem in gloss.in lege.interdum.in gl.si. na.in fine.ff.qui potio.in pign.habea.quam ibi tenet Bartolus, & tenet etiam Angel.in l.quod quis.ff.de priui. credi. & videtur de iure communi opinio communis, scilicet quod is qui credidit ad fabricandam domum, vel nauim, seu rem aliam, non habeat in tali re tacitam hypothecam, licet habeat actionem personalem priuilegiatam.ista lex partitarum decidit,quod imo habeat tacitam hypothecam,quod & gl.tenere voluit in authen.de æqualita.dotis.§.his cōsequens.in prin.super parte agrum. Tene ergo menti legē istam:nā per.ll.iuris communis potius videbatur probari opinio glos. in dicta lege.interdum.nam ad l.quod quis.ff. de priui. credi.& ad. d. §. his consequens.in princip. potest responderi , quod non loquantur de tacita hypotheca:sed de priuilegio personalis actionis qui tenus loquitur de his,qui crediderunt ad domum, vel nauim fabricandam de nouo,cum ille.§.se referat ad.ll.antiquas quæ de creditore refectionem loquuntur:sed certe eadem est ratio & ex mente antiquarum legum voluit imperator.in dicto.§. his consequens. idem esse, & sic contra opinionem gloss. multum faciebat dictus. §. his consequens.qui & loquitur expresse quo ad hypothecā. & ita. Angel.ibi contrarius dictum.§.intelligit ibi.vt dixi,ista lex partitarum tollit opiniones tene menti.

b ¶ *Meridos.* Nota hæc verba,nam debet constare de conuersione pecuniæ in istam causam in quam fuit creditor.& idem probatur in lege huius.ff.qui potio.in pigno habea.argumen.tamen contra.in l. fin. ff.de exercito.& que tetigi.supra eodem.l.24.in glo.incipi.sentit ista lex.sed loquuntur in diuerso casu.& vbi de aliorum creditorum præiudicio non tractabatur,quibus res & bona debitoris erant obligata,sicut est in casu huius.l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Lex. XXVII.

Primus creditor præfertur in pignore secundo: misi secundus primo pecuniam numerault debitori, tunc enim præfertur secundus, quia fuit in potestate debitoris a primo pecuniã non recipere postea dum numerationem h.d.

¶a *Primeramente.* Siue generaliter siue specialiter, vt in l. si fundum. & in l. si generaliter C. qui potior. in pigno. habea. & ff. eo: l. qui generaliter. & l. si pignus. & l. vnica. C. rem alie. gerẽ. quæ vult etiã priorem tacitam præferri expresse & tenet Barto. in l. si is qui. ff. de iure fisci. l. Ioann. de Plare. in l. 1. C. pœnus fiscal. credito. præfe. lib. 10. & antiam in bonis postea acquisitis præfertur prior ex generali hypotheca bonorum: vide per Barto. in dicta lege, si is qui. & late per Salyce. in l. licet. C. qui potio. in pignor. hab. tex. & ibi Bal. in l. hac edictali. §. his illud. ver. in omnibus. C. de secun. nup. & communiter videtur optinio Bart. post Iaco. de Are. & Oldra. quod præferatur prior etiam in postea quæsitis: & quid si res hypothecata sit perempta, ita q̃ primus creditor non potest agere hypothecaria cõtra possessorem, an ager ad pretium redactum ex illa re venditae? vide gl. & ibi Bart. notabiliter in l. 1. ff. de distr. pig. & ibi concluditur, quod sic quando pretium habitum fuit ex causa lucrativa. vide ibi & si creditor secundus distrahit rem sciente primo, & non contradicente: primus perdit iusfum. h. si hypothecas. C. de remissio. pig. alias vero agere prior hypothecaria. dicta lege prima. ff. de distra. pig. vide per gl. in l. cum vnus. ff. de bonis auto. iudi. posi. in glo. 1. & per Ioannem de Plate. in l. quotiens. C. de exacto tributo. lib. 10. vbi allegat quod habetur in l. deferre. §. fin. ff. de iure fisci. vbi glo. quod fiscus qui ex priuilegio præfertur alii creditori auocat ab eo pecuniã solutam per hypothecariam si extat, vel condictione ex l. si est consumpta. vt & dicit glo. in l. pecuniam. C. de iure fisci. & vide in ista materia decisio. Neapoli. 190. in decisionibus Matthæi de Afflicto. & vide quod notat Paulus de Cast. in l. pecuniam. C. de priui. fisci & nota, quod ista regula de qua in ista lege nõ habet locum in pignore prætorio. l. fin. & ibi Bald. C. de bonis auto. iudi. posi. de quo tamen vide ibi per Bar. & per Angelum in lege. diuersis. C. qui potio. in pignor. habean. & ad limitationem huius legis & sequentiũ. vide textum cum glos. in dicta lege. diuersis. & signanter nota vnum, quod ibi voluit glo. in verbo, data. & notant ibi Bald. & Angel. quod non sufficeret si pecunia a primo creditore non esset realiter data: sed tantum confessa, vt ipse præferatur ratione prioris hypothecæ secundo etiam hypothecam habenti, imo oporteat, quod realiter fuerit data: quod est menti tenendum. & ideo consulunt ibi Bald. & Angel. quod faciat creditor apponi in instrumento, quod debitor fuit confessus recepisse pecuniam: & quod habuit & recepit in præsentia notarij & testium, & sic præfertur alijs habentibus nudam confessionem tantum. & ad istam limitationem adde glo. in authenti. vt exactio. dotis instan. colla. 7. in parte publica.

¶*A aquel que fue despues empeñada.* Concordat cum l. potior. in princi. ff. qui potio. in pigno. hab.

¶*En su mano era.* Sine aliquo eius incommodo: secus si poterat non recipere, sed erat cum suo incommodo, vt in lege prima. vbi casus notabilis. ff. qui potio. in pigno. habea. & notat Azo. C. eo. in summa. colum. 1. post medium. glos. & Barto. in d. l. 1. & ad illam legem vide quod notat Speculat. ti. de obligatio. & solu. §. 1. colũpen. & vide l. 33. infra. eodẽ. & l. 29. ad finem. adde etiã ad istam l. tex. notabilem. in l. penu. ff. quæ res pign. obtepse. vbi bonus casus. & ex hac lege. & dicta lege. potior. in princi. habes, quod quando actio consistit ex duabus causis simul. iũctis a postremo actu, in quo est perfectio formæ, fit exordium l. q̃ Bald. inducit in quæstione illa notabili de muliere fideiubente iterum post biẽnium, an retrotrahatur ista obligatio ad primam intercessionẽ: vide per eum in authentic. qua mulier. C. ad Velleya. in fine. vbi concludit quod non.

¶Lex. XXVIII.

Præfertur secundus creditor si mutuauit in domus, vel nauis refectione: vel armaturæ eius: vel marinariorum cibaria si in hoc opus conuertitur mutuum: licet priori creditori fuerit ipsa res obligata expresse. hoc dicit.

¶*El segundo.* Limita nisi esset dos mulieris. vt in authentico. de æqualitate dotis. §. his consequens. collatio. octaua. & in authen. quo iure. C. qui potio. in pignore habean. & infra. eodem. lege proxima. glos. ista lege. interdum. ff. eodem. de qua ista sumpta est. & an mulier in dote præferatur non solum ei cuius pecunia res refecta est: verum etiam ei cuius pecunia res est empta & ex pacto sibi pro precio specialiter obligata: die quod sic, si mulier præcedit in dote: non alias. vt notat glos. in dicta authentica. de æqualitate. §. his consequens. super parte, posterior. & vide per Specul. titul. de obligatio. & solutio. §. primo. columna antepenultima. versicul. quid si vendidi. Bartol. in dicta lege interdum. ad finem. ff. qui potio. in pignore habean. & cautelam quomodo fiat. vt venditor rei pro precio præferatur vxori agenti hypothecaria pro dote, colligę ex. l. cum manu sata. §. fina. ff. de contrahen. emptio. & ex notatis per Bald. in rubrica. C. de contrahenda emptione. quæstione decimatertia. scilicet, quod venditor reseruet sibi dominium, donec pretium sibi integraliter. soluatur: alias enim præferetur mulier, & si in venditione ex pacto obligetur sibi illa res. vt & dixit Speculator in dicto. §. quid si vendidi. & vide quę dico infra. l. proxima. in glos. quarta.

¶*Por palabras.* Vide supra. eodem. l. 26. in fine.

¶Lex. XXIX.

Prefertur creditor mutuãs ad solutionẽ portationis mercium vel cõductionis domus vbi reponũtur: licet priori fuerint expresse merces obligatę: nõ tamen præfertur contra dotem arras aut debitã regis: quia ita antiquiora præferuntur. h.d.

¶a *Primeramente.* Concordat cũ l. huius. ff. qui potio. in pign. hab.

¶b *Dode arras.* Int. l lige de arris, q̃ fiunt in augmẽtum dotis: non vero de simplici donatione propter nuptias. vt in authẽ. de æqualitate dotis. §. his cõsequens. coll. 8. & ibi gl. & in l. fi. in fin. C. qui potio in pig. hab.

¶c *Camara del rey.* Nota hoc, qa nõ memini ita bene expressum de iure communi, vt fiscus anterior tempore præferatur his, qui in refectionem crediderũt: bene tamen facit, quia in tacita hypotheca fiscus & mulier pari passu ambulant. l. 2. C. de priui. fisci. & ex ista lege etiam nota, quod id quod habetur in l. 33. infra eo dẽ. in fine. procederet etiam in fisco. & sic etiam in fisco hic limitatur. l. 27. supra eodem.

¶d *Que el segundo.* Ex hoc nota, quod si is, qui credidit in refectionem domus, vel nauis esset tempore anterior, quam mulier, vel fiscus in obligatione, quod præferetur mulieri vel fisco. & ita intelligebat Cynus authen. quo iure. C. qui potio. in pig. hab. contrarium tamen tenet ibi Salyc. & ad hoc inducit aliqua verba dicti. §. his cõsequẽs. authen. de æquali. dotis. inducit etiam alia commendans ea tanquã noua & inaudita.

¶Lex. XXX.

Quandoq; posterius creditũ præfertur primo, nam licet quis obligret alicui omnia sua bona præsentia & futura: & postea per debitorẽ de orphani pecunia cõparata est aliqua res, ei potius quã primo est obligata & tradenda: vel pars si de dictis pecuniis non fuit tota empta vel est ei prius soluenda pecunia. idem si quis postea mutuet ad alicuius rei emptionem vt ei remaneret res illa obligata. & idem de expensis funeris in quibus posterior creditor præfertur. h.d.

¶*Compralle por si.* Sequitur ista lex intellectum Azonis. C. qui potio. in pig. ha. in summa. col. 1. quem & approbat Bar. in l. idemq;. ff. eo. reprobans istum intellectum ad illam. l. qui colligitur. x. glos. ii. super verbo, comparata.

¶*Huerfano.* De pupillo intelligendum videtur, vt habetur in d. l. idẽque & pupillus est, qui cũ impubes, est desijt in patris potestate esse, aut morte aut emancipatione. d. pupillus. in prin. ff. eo verb. sig. adde tamen: quia filius nomen orphani magis latius tenet, quam pupillus. vt ena. in l. 4. col. 183. part. tita. & in forte pecedit ista lex etiã in maiore quatuordecim annorum. quia minoritate in viginti quinq; patet orbato & bene facit: quia si res emitur per curatorem de pecunia minoris nomine curatoris, minor põt eam vendicare. vt in l. curator. C. arbi. tutel. l. 43. it. §. e. de part. & si minor non vult rem vendicare, sed eam euincere, g̃ hypothecariam, vt habeat suã pecuniam pos fert, vt est de mente glos. in d. l. ide, q̃ cũ allegat d. l. curator. præterea aduitus habens curatorẽ similis est pupillo. vt in l. fi curatorem. & glos. ibi. C. de in integ. restit. mino. vñ forte, quod habetur in hac lege procederet in minore viginti quinque annorum patre carente, de cuius pecunia res emitur, saltem si talis minor habeat curatorem, & maxime si curator emat pro se de minoris pecunia.

¶*Odos sus bienes.* Ad de legem. quamuis. la. 2. C. de pigno.

¶*El postrimero.* Vt in l. licet. C. qui potio. in pig. ha. de qua ista sumpta est. limita, nisi fit mulier in dote, vel eius augmento prior in obligatione: nam tunc ipsa præfertur. vt in auten. de æquali. dotis. §. his cõsequẽs. coll. 8. & dixi supra. eo. l. 28. & tenet Bar. in l. interdũ. ff. qui potio in pig. ha. sed cum ista lex non excipiat istum casum, prout excepit supra in l. proxima. in fin. videtur ex hoc q̃ noluit dare priuilegium mulieri, nec̃ videtur eadem ratio sicut in aliis, de quibus in d. l. supra. pxima. quia in l. 27. quodãmodo erat necessarium viro recipere dotem promissam: vnde nimirum si quod ibi habetur nõ procedat in dotem. l. vero 28. & 29. erant hypothecæ tacitæ & a lege inductæ: & ideo nimirum si in dote lex suum deneget et auxilium. Item in dictis legibus res refecta, seu pro qua conseruanda, fuit impẽsum erat iam sub hypotheca mulieris a principio: hic vero nõ: sed superuenit & tunc cum pacto hypothecæ ipsi credenti facto: in casu vero huius. l. fuit hypotheca conuentionalis bonorum præsentium & futurorum patre carente, de cuius pecunia res emitur, saltem si talis minor habeat curatorem, & maxime si curator emat pro se de minoris pecunia.

¶*Haziendo le pleyto.* Ad de legem. quamuis. la. 2. C. de pigno.

¶*El postrimero.* Vt in l. licet. C. qui potio. in pig. ha. de qua ista sumpta est. limita, nisi fit mulier in dote, vel eius augmento prior in obligatione: nam tunc ipsa præfertur. vt in auten. de æquali. dotis. §. his cõsequẽs. coll. 8. & dixi supra. eo. l. 28. & tenet Bar. in l. interdũ. ff. qui potio in pig. ha. sed cum ista lex non excipiat istum casum, prout excepit supra in l. proxima. in fin. videtur ex hoc q̃ noluit dare priuilegium mulieri, nec̃ videtur eadem ratio sicut in aliis, de quibus in d. l. supra. pxima. quia in l. 27. quodãmodo erat necessarium viro recipere dotem promissam: vnde nimirum si quod ibi habetur nõ procedat in dotem. l. vero 28. & 29. erant hypothecæ tacitæ & a lege inductæ: & ideo nimirum si in dote lex suum deneget et auxilium. Item in dictis legibus res refecta, seu pro qua conseruanda, fuit impẽsum erat iam sub hypotheca mulieris a principio: hic vero nõ: sed superuenit & tunc cum pacto hypothecæ ipsi credenti facto: in casu vero huius. l. fuit hypotheca conuentionalis bonorum præsentium & futurorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

turarum, vnde in bonis postea quæsitis emptis cum pecunia alicuius, cum pacto hypothecæ, videtur iustum, vt qui sic credidit, omnibus creditoribus anterioribus, & etiam mulieri & fisco in istis præferatur per istam legem. & lege. licet. C. qui potio. in. pign. ha. & huius sententiæ est Bal. nouellus in tractatu. de dote in principio decimæ partis. colum. secunda. & secundum hoc forte idem videtur dicendū in primo casu huius legis orphanorum fauore.

marauedis en soterramiento [a] de algund muerto, maguer este tal debdo fuesse postrimero: ante deue ser pagado que otro debdo [b] que ouiesse fecho el muerto en su vida.

5a ¶ *En soterramiento.* Quid comprehēdatur in expensa funeris vide leyē. funeris sumptus. ff. de relig. & sumpt. funer. & l. 12. tit. 13. prima partita. quæ est lex nobilis. & in. l. 30. in ordina. Taurinis. & vide. quæ dicam in d. l. 12.

¶ *Ley. XXXI. Como aquel que muestra carta de escriuano publico, en que empeña algũa cosa ha mayor derecho en ella que otro que mostrasse otra escritura, o prueua de testigos.*

In no. rec. est l. 13. ti tul. 6. libr. 5.

ESCriuiendo algun ome carta de su mano misma, en que dixesse que conoscia q̃ auia rescebido marauedis prestados [c] de otro alguno, e que obligaua alguna cosa por ellos, o faziendo tal pleyto como este, ante dos testigos [d] a aquel a quien fuesse obligada la cosa, en alguna destas dos maneras, bien la podria demandar, a aquel que gela ouiesse empeñada, o a otro qualquier [e], a quien la fallasse. Fueras ende, si este que la tenia, dixesse que le era obligado por carta, que fuesse fecha de mano de escriuano publico [f]. Ca entonce este postrimero si tal carta mostrasse, auria mayor derecho en la cosa empeñada, que el otro primero, que ouiesse carta escrita, de mano de su debdor, o prueua de dos testigos, assi como sobredicho es [g]. Pero si tal carta d̃ la debda dl empeñamiẽto, fuesse fecha por mano del debdor [h], e firmada con-

6b ¶ *Que otro debdo.* Esi sit sub pignore vel hypotheca, dum tamen nõ sit hypotheca expressa secundum Azonem. C. qui potio. in pigno. hab. in summa sub dubio forte & gloss. etiam in lege penult. ff. de reli. & sumpti. funer. & nota, quod impensa funeris præfertur etiam do ti vxoris, vt est de mente Bart. in l. prima. col. sexta. ff. de solu. matrimo. super ver. quarto oppono ad secundam partem. & tenet Ange. Aretinus in. §. fina. Instit. ad legem Falcidiam. dicens esse singulare & menti tenendum, licet secundum eum de hoc glo. dubitauerit in dicta. l. penulti. sed vt patet ex illa glo. non de hoc dubitauit, neque loquuta est in hoc. quod aut ista impensa funeris præferatur etiam habentibus expressas hypothecas, probari videtur in dicta lege penult. cum dicit omne creditum & sic nihil excludit. argumen. capit. si Romanorum. 19. distinctio. & quia etiam in isto casu militat ratio Bartol. de qua in dicta lege prima. quod isto casu publica vtilitas, quæ vertitur in impensa funeraria præferatur cuicunque priuatæ. pro hoc etiam fecit ista lex cum absolute dicit de alio quocunque debitore. & non excipit casum dotis, neque alium. & certe in impensa funeris necessaria satis mihi videtur, vt præferatur cuicunque credito. etiam sub expressa hypotheca.

¶ *Lex.* XXXI.

Probans per scripturam debitoris priuatam vel per duos testes pignoris obligationem posse pignus a quocunque tenente auocare: nisi tenens probet per scripturam manu publici tabellionis confectam obligationem licet sit posterior: sed si primi scriptura priuata tribus testibus est subscripta præfertur secundo, hoc dicit.

1c ¶ *Prestados.* Gratia exempli ponitur: quia idem de alio credito. vt in l. scripturas. C. qui potio. in pigno. hab.

2d ¶ *Ante dos testigos.* Deponentes coram eis factam fuisse scripturam priuatam, & confessionem debitoris de contentis in ea. vt infra eadem. l. ibi prueua de dos testigos.

3e ¶ *O a otro qualquier.* Siue sit hæres debitoris, siue alius possessor, seu creditor, qui non nitatur ex instrumento publico. procedit enim ista lex siue agatur personali, siue hypothecaria contra debitorē vel eius hæredem, vel hypothecaria contra alium creditorem non nitentem ex instrumento publico, vt hic patet. & approbatur hic in tellectus Azo. C. qui potio. in pig. ha. in summa. colū. 2. & Accursij in dicta. l. scripturas. & licet talis secundus creditor fateatur scripturam istam factam fuisse per debitorem, licet neget contenta in ea asserens debitorem non pignorasse, neque præiudicium causari posse ex tali confessione debitoris, nihilominus vincet creditor primus ex quo secundus non nititur ex instrumento publico, licet contrarium in hoc tenuerit Ia. Baldo. dicens se mirari de prædicto intellectu Azonis quem sequuntur. Cynus & Albericus in dicta. l. scripturas. dicentes non stare vim in eo, q̃ secundus creditor qui possidet prætendat publicum instrumentum, vel non: quia semper licet ei negare debitorem pignorasse, & dicere dictam scripturam contra eum non probare, dummodo talis scripura non habeat trium testium subscriptionem: & ita intelligebat dictam legem. scripturas. sed iste intellectus non applaudit literæ: illius legis, neque huic nostræ, imo aperte confunditur per eas, cum tradant vim in publico instrumento. & ratio diuersitatis est, prout colligitur ex dictis Azo. quia licet contra debitorem, qui tenetur stare suæ confessioni, vel eius hæredem præiudicet talis scriptura priuata, quando contra eum agatur, non tamen præiudicare potest creditori, licet posteriori habenti publicum instrumentum super pignore: quia pleniorem probationem ostendit de iure suo quam primus. & licet, vt dixi, iste intellectus Azonis, & Accursij approbetur in ista lege: tamen resultat quid absurdum: quia ex quo talis scriptura priuata probaret tam contra alios, quam contra debitorem confitentem, de facili debitor posset præponere posteriorem creditorem priori, & quod tale instrumentum priuatum præiudicaret alij quam confitenti, & eius hæredi: & istud erat quod mouit Iacob. Baldo. Cynum, & Albericum contra intellectum Azo. & gloss. sed potest responderi, quod ex quo secundus creditor vel alius, qui possidet de suo iure non ostendit per probationem ampliorem, quam primus creditor: cum vtrique nitantur ex confessione, debitoris, non est de quo conqueratur: & cõtra istam fraudē quæ poterat fieri, poterat sibi cauere per instrumentū publicum: & si non fecit sibi imputet. vnde crederem, quod si secundus creditor vltra probationem suæ hypothecæ, quam ostendit per scripturam priuatam debitoris confitentis: ostenderet per testes de iure suo, qui interfuerunt ipsi hypothecæ, quando facta fuit eam fieri viderunt: quod tunc limitaretur quod hic & in dicta lege. scripturas. habetur ex quo plenior est probatio ex parte eius, quam ex parte primi creditoris, qui tantum ostendit confessionē debitoris, quæ est elegans limitatio ad istam legem & est de mente Azonis, Bartol. & doctorum in dicta lege. scripturas. & sic quod isto casu procedat opinio Iacob. Balbo. Cyni. & Alberici in dicta. l. scripturas.

4 ¶ *De escriuano publico.* Idem dic si ostenderet cautionem priuatam trino teste notatam, quæ æquiualet publico instrumento, vt hic in fine. & in dicta lege. scripturas. & ibi vult Salycetus & bene.

5 ¶ *Como sobredicho es.* s. deponentes tantum de confessione debitoris, vt dixi supra in gloss. secun. si enim testes deponerent de ipsa veritate rei, de debito, scilicet & hypotheca pro eo facta sufficerent duo testes, de veritate rei deponentes. lege. vbi numerus. ff. de testibus. & præferreretur primus creditor secundo etiam publicum instrumentum habenti. vt volunt Bartol. Angel. & alij in dicta lege. scripturas. per legem in exercendis. C. de fide instrument. & hoc satis voluit ista lex in hoc verbo, cum dicit, o prueua de dos testigos como sobredicho es.

6 ¶ *Formado del debdor.* Vel manu alterius si sit a debitore subscripta. vt in dicta lege. scripturas. qui enim se subscribit, perinde est ac si totū instrumentum scripsisset. lege. cum antiquitas. §. fina. C. de testa. & notat Baldus in authentica. contra qui propriam. C. de non numerata pecunia. Imo & pariā sunt se subscribere quem, vel alium vice eius. lege. vice donatricis. C. de donatio. & ibi notat Baldus. quod plane procedit in eo qui non scit, vel nō potest scribere, vt faciebat quod subscribat per alium, prout & vult lex de Alcala circa subscriptionem in publicis instrumentis.

7a ¶ *Con sus manos mismas.* Hic non sufficeret subscribere per alium, ex quo lex ista exigit, vtpsi testes proprijs manibus se subscribant.

8b ¶ *Entonce.* Hoc est ex eo: quia talis scriptura trino teste subscripta habet vim publici instrumenti. & dicit Salycet. in dict. lege. scripturas, quod isto modo scripturarum vtuntur Veneti & ita seruant ac si sint publica instrumenta.

¶ *Lex.* XXXII.

Si vni prius sub conditione: & alij ea pendente rem debitor pignorauit: adueniente conditione, præfertur creditor prior. Item si vni vnus: alij alius eandē rem pignorauit. si vnus eorum erat dominus: alter vero non habebat potestatem rem obligandi præfertur is cui dominus obligat licet sit posterior. Si vero neuter erat dominus præfertur vltimus qui rem possidet. hoc dicit.

¶ *Ley.* XXXII. *Quien ha mayor derecho en la cosa que es empeñada a dos omes.*

RVesta seyendo condició sobre la cosa empeñada: si ante que se cogliesse la empeñasse otra vez a otro el que la ouiesse obligada al primero. Si despues desto se cumpliesse la condició, mayor derecho ha en la cosa el primero a quien fue obligada, que el segundo que la tomo a peños, pues q̃ la condicion es cumplida [c]. Otrosi dezimos, que si vna cosa fuesse empeñada a dos omes, de otros dos apartadamēte: e ninguno dellos nō fuesse señor della, si acaesciesse que aquel a quien fue empeñada a postremas, fuesse tenedor [d] de la cosa entōce mayor derecho auria en la cosa que el primero. Mas si por auentura la cosa agena ouiesse empeñado tal ome, que non lo pudiesse fazer, e despues desto la empeñasse a otro el señor della, entonce mayor derecho auria en la cosa, el que la recibiesse a peños, de aquel cuya fuesse [e] que el otro, quando quier que la recibiesse primeramente, o apostremas.

¶ *Ley.* XXXIII. *De la mayoria que ha el rey en los bienes de su debdor, e la muger por la dote en los bienes de su marido.*

AL priuilejo ha el debdo de la camara del Rey [f], e otrosi lo lo q̃ deue el marido a la muger por dote, maguer estos debdores [g] sean postrimeros, primeramente deuen ser entregados, la camara del Rey, en los bienes de su debdor, que otro ninguno, a quien deuiesen algo. Otrosi la muger, en bienes de su marido, fueras ende en vn caso, si el debdo primero es sobre peño: que ouiesse empeñado, a alguno señaladamente, o si ouiesse obligado por palabras [h], todos sus bienes.

8c ¶ *La conducion es complida.* Intellige de conditione casuali, vel mixta: non de potestatiua. vt in lege. qui balneum. in principio. versū amplius. & lege potior. §. videamus. & lege creditor. §. si primus. ff. qui potio. in pigno. habea. & l. penulti. ff. quæ res pigno. ob poss. & quod habetur supra eodem. l. 27. in fine. & ex ista. l. & similibus habes, quod conditio casualis vel mixta trahatur retro. adde legem. si filiusfamilias. in princip. ff. de verborum obligationib. quæ conclusio non procedit in legatis per textum in lege prima. §. primo. ff. ad Syllanianum. & est bonus textus, qui & loquitur de feudibus perceptis pendente conditione. in lege penultim. ff. de optio. lega. & notat gloss. & docto. communiter. in dicta lege. si filius familias. in principio. vbi doctores laborant in ratione diuersitatis, inter contractus & legata: & istam conclusionem tenuit vbique Barto. in repeti. legis. si is qui proemptore. ff. de vsucapi. & in lege. & p̃ iusurandū. §. qui ita ff. de acceptilia. & in lege si quis vxori. §. si statu liberum. ff. de furtis. huic tamen conclusioni fortiter obstat dicta lex potior. in principio. versic. sed & si hæres. cui respondet Ang. in dict. lege. qui Balneum. in principio. quod imo dicta lex loquitur in contractibus, cum pignus ibi datum fuit per contractum ab hærede: & q̃ si non obstet, licet contra istam responsionem insurgit ibidem Angel. per textum. in lege. si hæres testamento. ff. de actio. empti. quod quando contractus ordinetur ad vltimam voluntatem exequēdam, inspicere debemus causam originalē, scilicet vltimam voluntatē. potest responderi, quod illud procedit, quando id quod fit in implementū, fit ex necessitate ad complendam vltimam voluntatem defuncti, prout fuit in dicta lege. si hæres: secus quando id quod fit ab hærede, caret tali necessitate: nam tunc est quid abstractum ab vltima voluntate: & sic vt contractus debet iudicari. & hoc nota, quia Iason in dicta lege. si filius familias, posuit dictam solutionem ad dictā legem. si hæres tacito Angelo, & non respondit obiectioni Ange. vel dic, quod in legatis conditio nō trahitur retro, quoad dominiū: secus quoad obligationem personalem & hypothecariam. vt in dicto. §. sed & si hæres. secundum Imolam & Ludoui. Roma. in dicta lege. si is qui pro empore, tradit Socinus consilio ducentesimo sexagesimonono. secundi voluti. Neque procedit etiam dicta conclusio, quando tempore existentis conditionis reperitur extremum inhabile ex parte rei vel personæ. vt in lege. quotiens. ff. de nouatio. & ibi Bartol. in fine. neque si actus medius impediat retrotrahi: quia actus medius obuiat cōfunctioni extremorum gloss. notabilis & ibi Bartol. in lege. si indebitum. §. primo. ff. rem ratā hab. Bal. in lege finali. C. ad Macedonia. bonus text. in capitul. si pro te. de rescript. libro. 6. & tradit Iason in. l. eum qui ita. §. si hominem. in. §. notabili. ff. de verborum obligationi. ali quas etiam alias limitationes. vide per Modernos in dicta lege. si filiosfamilias. in principio. & vi. in ista materia Bartol in dicta lege. si is qui pro empore. colum. decimasexta.

9d ¶ *Tenedor.* Concordat cum l. si non dominus. & vide ibi per gloss.

10e ¶ *Cuya fuesse.* Adde legem. si ea res. ff. de act. empt. & gloss. in l. siue autem. §. si duobus. in verbo, petenti. ad finem. ff. de publicia.

¶ *Lex.* XXXIII.

Debitum & tributum regis & dotis debet prius solui licet sit posterius, nisi antiquior creditor habeat expressam hypothecam specialem, vel generalem: nisi sint duæ dotes: tunc enim præfertur prima nisi in bonis reperiantur bona secundæ dotis. Et si maritus obliget bona pro dotis restitutione: & antequam ei dos soluatur: alij ea pignoret recepta dotis quantitate: postea præfertur dos quanuis posterius soluta, hoc dicit.

¶ *Camara del rey.* Nota cameram regiam idem esse quod fiscum vide Ange. in lege. si pignus. ff. qui potio. in pigno. habe.

¶ *Los debdores.* Mulier & fiscus æquiparantur in hypotheca, vt hic & supra eodem. l. vigesimanona. ad finem. & etiam inter se pari passu ambulant. vt in lege secunda. C. de priui. fisci. & in l. dotis. C. de iure dotium. sumitur enim inter fiscum & mulierem prælatio ex tempore, vt ibi & si eadem die facta fuit vtriusque obligatio, & non apparet quæ prior & quæ posterior causa dotis præfertur. l. in ambiguis ff. de regu. iur. Balin dicta lege. dotis. vide tamen de hoc dicto Bald. & de aliis notanter per Baldum nouel. in tracta. de dote. parte nona. in primo priuilegio.

11h ¶ *Obligado por palabras.* Et sic habentibus tacitas hypothecas etiam anteriores præfertur mulier, & fiscus, quod notat in fisco: nam de iure communi secus videbatur. vt notat Ioannes de Platea in. l. vna. C. pœnis fisca. credito. præfe. lib. decimo. mouetur per legem primā. C. rem alie. geren. qui tamen non plene hoc probat imo & de iure communi glossæ in hoc erant contrariæ: nam gloss. in lege. final. in gloss. megna. C. qui potio. in pignor. habe. tenuit, quod fiscus non præferatur habenti tacitam anteriorem. in lege. vero si pignus. ff. eodem. tenet contrarium & in lege. eos. C. eodem. & hæc vltima fuit opinio Azo. quæ approbatur hic. Et tene menti: quia communis opinio erat in contrarium. vt notat Bartolus in lege. si is qui. ff. de iure

Universidad de Deusto
Biblioteca

fisci quid autem in bonis postea quæsitis: vide dictam legem. si is. & ibi per Bartol. & nota, quod in casu, in quo alius creditor in hypotheca est priuilegiosior fisco, potest fiscus vendere hypothecam, & satisfacere primis & residuum sibi retinere. vide per Ioannem de Platea in dicta lege. vna.

4 a ¶ *Entonce.* Approbatur hic opinio Bulg. de qua per gl. in l. assiduis. C. qui potio. in pign. ha. & ista fuit semp communis opinio: & sic dicit eam vulgarē. Azo. C. co. in summa ad ū. secūdū colum. vel. ticē suetudine approbatam. & hic nota quod maioris effectus est hypotheca expressa, quam tacita, vide quod notat Bartol. in lege. si quis sub conditione. colum. 5. ff. de testa. tute. vers. quid si in tutela. limita men, quod in ista. habetur in casu. l. in rebus, in princip. & ibi glos. in verbo, anteriores. C. de iure dotiū. item limita in bonis postea quæsitis: quia & mulier in dote præferetur in taliter quæsitis: cum & fisc. habeat hoc priuilegiū, vt in dicta. l. si is qui. ita tenet Cyn. Bal. & Salyceto in d. l. assiduis. Bal. nouel. in tracta. de dote. in 10. parte. in princip. & colum. 2. & satis probatur in ista lege volente idem per omnia esse in muliere, quod in fisco circa hypothecam. & istud videtur tenendum licet glos. dubitauerit in dicta. l. assiduis. & licet Barto. voluerit cōtrarium in dicta. l. si is qui. quod & sublimitat & bene dictus Bald. nouel lus. nisi in re postea empta & specialiter obligata pro pretio venditori, vt dixi supra eo dem in l. 30. in glos. quarta. & alia circa istam materiam vide late in dicta lege. assiduis. per glos. & docto. vbi & vide, an istud priuilegium detur in dote confessata, de qua quæstione etiam plene videre poteris per Baldum Nouel in dicto suo tracta. de dote folio quadragesimo octauo. columna quarta. cum folio sequent & vide. l. in contractibus. § sed quoniam. & ibi Paul. de Castr. C. de non numerata pecunia. & quæ dicit Andr. de Iser. de statutis & consue. contra liber. eccle. in 2. parte, diffidamus. & Decius consil. 96. in fine. & per Baldum in l. pecuniæ. C. de solu.

5 b ¶ *La dote.* Sumpta est ex auth. vt exactio. dotis instante. § 1. colla. 7. & in authen. si quid tamen. C. qui potio. in pigno. habe.

6 c ¶ *A sus fijos.* Quid de extraneis hæredibus? vide glos. in dicta. l. assiduis. quæ dicit, quod istis non datur hoc priuilegium. vt in lege. etiam. ff. soluto matrimonio. vide ibi per Doctores. & per Baldū. in lege prima colum. secunda. C. de priuileg. dotis. hypotheca tamen non priuilegiata bene transit in quēcunque hæredem. vt notat Bar tol. in lege prima. columna prima. ff. soluto matrimonio. & quid si mulier cedat actionem de dote? vide per Bald. in d. lege prima. colū. quarta. C. de priui. dotis. an autem transeant priuilegia in creditores mulieris. vide text. & ibi Bart. in authen. vt exactio. dotis instan. colla. septima. & adde late in materia Bald. nouel. in tracta. de dote. charta. 66. cum sequenti.

obligado por palabras[h], todos sus bienes. Ca entōce[a], tal debdo como este, q̄ fuesse primero, ante deue ser pagado, que el otro de la camara del Rey, nin el dote de la muger. Pero si vn ome ouiesse auido dos mugeres, e fuessen amas muertas, entonce, la dote, [b] que deuiesse a dar a la primera muger, deue ser pagada primeramente a sus fijos[c], que la deuen auer. E despues a la segunda muger: porque estos debdos son de vna natura. Mas si en los bienes del marido fuessen falladas algunas cosas, que fuessen primeramente[d] de la segunda muger, estas atales, en saluo deuen fincar a ella, e a sus herederos. Otrosi dezimos, que casando alguna muger, con su marido, e prometiendol ella, o otro por ella, de dar algūa cosa cierta en dote, si el marido por razon de aquella dote, que esperaua auer, le obligasse señaladamēte sus bienes. E despues desto los empeñasse a otra parte, en ante que la muger ouiesse pagado a su marido lo quel auia prometido por dote o otri, pagādo ella despues la dote o otri por su nome, entōce mayor derecho[e] auria ella en los bienes del marido, que otro ninguno, a quien los ouiesse obligado.

yor derecho en ella que el primero.

d ¶ *Que fuessen primeramente.* Ergo aliam procedet hæc lex & si res datæ fuerunt æstimatæ ea æstimatione, quæ faceret emptionem; quod & voluit glos. & tenent Cynus & Salyce. in dicta authentic. si quid quod intellige secundum eos quando bona mariti nō essent soluendo vtrāque dotem: nā tunc in rebus extimatis præfertur secunda dos, ac si res non fuissent datę extimatę

e ¶ *Mayor derecho.* Vide quæ dixi supra eodem in l. 17. in glos. final.

7 Ad tit. C. de hiis q̄ in priorem credi. lo. suc. & C. si tertius offerendi. & inf. in l. 46.

8

Ley. XXXIIII.

¶ *Ley.* XXXIIII. *Porque razones el que toma la cosa a postremas a peños ha mayor derecho en ella que el primero.*

A Dos omes podria ser empeñada vna cosa, al vno primeramēte, e al otro despues. E si acaesciesse que despues desto, el señor de la cosa, la empeñasse aun a otro tercero, en tal manera podria ser fecha la obligacion, que este tercero auria el derecho en la cosa empeñada, que auia el primero. E esto seria si en la obligacion fuessen guardadas estas tres cosas[f]. La primera es, que este tercero rescibiesse la cosa a peños, con entencion que los dineros que diesse sobre ella, fuessen dados a aquel a quié fue obligada primeramente. La segunda, que fiziesse tal pleyto, con aquel que gela empeño, que el derecho, que el otro auia sobre la cosa empeñada quel ouiesse el. La tercera, que los dineros le fuessen dados assi en todas guisas al primero. Mas si el segundo aquien fuesse otrosi empeñada la cosa, pagasse los dineros al tercero, maguer non fiziesse otro pleyto[g] ninguno con el: entonce el derecho que auia el tercero en la cosa tornaria al segundo. Otrosi dezimos, que si otro estraño, a quien non fuesse obligado el peño sobredicho, nin ouiesse derecho ninguno en el lo quitasse del primero, aquien fuera empeñado sobre tal

a Tribus creditoribus diuersi temporis erit tertius secundo potior scilicet si tertius in hoc mutuet vt pecunia priori creditori soluatur & conuenerit cum debitore vt loco primi in pignore succedat: & sic pecunia ad primum peruenerit si vero secundus creditor fine conuentione etiam primo debitum soluat ius eius quæritur secundo. Item extraneo soluente debitum priori creditori sub pacto vt cedat in ius pignoris quod ipse habet, quæritur eius. h. d.

Tres casos. Ortum habet a dictis Azo. C. de his qui in prior. credi. lo. fauce. in summa. & a gloss. in l. prima. eodem titulo. & in l. Aristo. ff. quæ res pigno. ob. posi. vbi gl. addit quartum requisitum scilicet, quod tertius creditor cōueniat, quod pignus sit ei obligatum, quod & similiter voluit hæc lex cum superius dixit, la empeñalle assi a otro tercero, & ibi, rescibiesse la cosa a peños. glo. tamen in dicta lege prima voluit sufficere tria, & etiam Azo. vbi supra. & quod istud quartum ineludatur sub secundo hic posito. quod & videtur verū cum ex hoc videatur conuenire de hypotheca.

g ¶ *Otro pleyto.* Adde. l. 1. C. qui potio. in pign. ha. & l. fina. C. de his qui in priorum credi. locum succe. & l. potior. § fina. ff. qui potio. in pigno. hab. & l. 1. C. si anti. credi. pign. ven. & istud i. offerendi competit secundo, vel tertio creditori, contra primum: & etiam contra vxorem soluto matrimonio offerendo eidotem, vt in l. cum tibi. C. qui potio. in pigno. habea. & tenent Bal. Ange. Ioan. de Imol. Paulus de Cast. & Alexan. in l. si constante. in princip. ff. solu. matrimo. si tamen constante matrimonio propter vergentiam viri ad inopiam, vxor ageret ad dotem iuxta. l. vbi adhuc. C. de iure dot. tunc creditoribus non competit istud ius offerendi, secundum Io. And. in additio. ad Spec. ti. de dona. inter virum & vxo. § fi. ver. sed cum mulier Bal. in d. l. vbi adhuc. in prin. 2. col. & tradit late Socin. multa allegans, & ita concludens consi. 111. vol. 3. inci. visa confignatione dotis. quod tamē videtur limitandum, vt dixi supra eod. l. 18. post Bald. not. in tracta. de dote. charta. 39. col. 1. in ver. 47. priuilegium. & quāto tēpore præscribatur huiusmodi iuri offerendi. Ad ti. C. si vi. l. cum notissimi. § eod. iure. C. de præscripto. 30. vel 40. anno. & intellige & limita. vt per Bal. in l. pignori. ff. de vsuca. & tradit Decius cōsil. 364. in fi. & vide quod notat Bal. per illum text. in §. licet. in prin. si de feu. fue. con tto. inter do. & agn.

3 a ¶ *Sobre el pleyto.* Adde legē cum pecuniā. C. de priui. fis. & l. 1. C. de his qui in prior. credi. lo. suc. *Lex.* XXXV.

h Si creditori qui pignus pignori dedit debitor satisfaciat restituetur ei a creditore creditoris: tenetur tamen primus creditor aliud pignus secundo creditori dare, vel debitum ei soluere. d. h.

7 b ¶ *A su poder.* Adde l. 1. C. si pignus pig. dat. fit. & l. grege. § cum pignori. ff. de pigno. & vide Specul. de pigno. § 1. ver. sed cum pignus. di-centem, quod nō potest pignorari vltra tertiam vicem, vt in fin. tas euitetur. cum quo dicto transit ibi Io. Andr. in additio. nihil addendo. & sequitur Abb. in c. cum contra. col. 2. de pign. & certe videtur dictum satis æquū, ne pignus ambulet per quā plures manus: & sic non ita de facili recuperari posset. Bal. tamen in d. l. 1. tenet q. imo & milies poterit pignorari, & forte procederet quando esset facilis recuperatio, vt si in eadem ciuitate pignorarētur. & vide etiā per Spec. & Abb. vbi supra an liberet primus a petitione pignoris soluto debito. si fiat actionem contra secundum, vel tertium, qui dedit pignori: & tenet q. sic, & an creditor possit vendere pignus, quando posset sibi soluere dando pignus pignoris Bal. post Pet. & Cynum tenet q. sic in. l. si cessante. C. de distract. pigno. & notat Alberic. in l. quanditeo. tur. & vasallus poterit alteri infeudare sub pacto incrementi, sicut ipse habebat. vt. in c. 1. § fi. & ibi Bald. de contro. inuestī. vbi & vide per eum. col. 2. quid remaneat vasallo taliter concedenti. adde etiam c. 1. ver. sed etiam eos per quos fiat inuest. & c. 1. qui aliter feu. alie. po. & vtrobique Bal. & c. 1. § beneficium. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. & in §. similiter. de lege corra. & gl. notan. c. 1. de alie. feu. pa. & limita vt per Bal. in ca. 1. de capi. corra. & quid si vltimus alienet ad quem reuertatur feudum an ad dominum vel ad proximam infeudantem vide Bald. in §. illud. de prohi. feu. alle. per Frede. & ibi vide cuius consensus requiratur ad alienationem.

¶ *Ad.* Idem vult gl. in l. grege. § cū pignori. in verbo, soluerit. ff. de pign. si soluatur secundo creditori nīnā ei soluendo liberat a suo. & ita etiā vult ibi Bar. in ver. ité quēro qñ pignus. & adde ad istam l. l. debitor. § fi. ff. de pigno. act.

¶ *Otro tan buen peño.* Adde. l. cum debitore. & ibi glo. ff. de pigno. act.

¶ *Lex.* XXXVI. Deterioratio pignoris, culpa vel negligētia creditoris prouenientis deducitur de sorte: si minor est ꝗ sors & super fluum soluet ei: sed si tantū vel plus quā debitū a secūdo soluitur ius pignoris: & ꝗ plus est restituet creditor debitori. Item soluitur si creditor ancillam pignori datā Ad. ti. prostituit, vel C. de contra debito. seruet. si voluntatem pignaliq̄ ei turpe dato fieri fecit. h. d. manu.

Ley. XXXVI.

¶ *Ley.* XXXVI. *Si la cosa empeñada se pierde o se empeora, como se deue defēder de la debda del daño que y aueniere.*

E Mpeorando se[f] la cosa empeñada por culpa, o por negligencia de aquel que la tiene a peños, si tanto fuere el empeoramiento quanto es el debdo que auia sobre ella pierde porende el derecho que auia en el peño: si fuere menos, deue ser descōtado del debdo quanto fuer el empeoramiento. E si la peoria fuer mayor que el debdo deue perder aquello que auia sobre la cosa empeñada. E pechar sobre esto al señor de la cosa el daño que y aca esciere por razon del empeoramiento. E aun dezimos, que si la cosa empeñada fuer fierua, e vsare mal della aquel que la rescibe a peños, faziendo le ganar algo por su cuerpo, metiendola en la puteria, que deue perder otrosi el derecho, que auia en tal peño[g]. Esso mismo seria si la apremiasse, faziendole fazer alguna cosa otra desaguisada[h] contra voluntad del señor della.

d ¶ *Aduenir.* Idem vult gl. in l. grege. § cū pignori. in verbo, soluerit. ff. de pign. si soluatur secundo creditori nīnā ei soluendo liberat a suo. & ita etiā vult ibi Bar. in ver. ité quēro qñ pignus. & adde ad istam l. l. debitor. § fi. ff. de pigno. act.

¶ *Otro tan buen peño.* Adde. l. cum debitore. & ibi glo. ff. de pigno. act.

¶ *Lex.* XXXVI. Deterioratio pignoris, culpa vel negligētia creditoris prouenientis deducitur de sorte: si minor est ꝗ sors & super fluum soluet ei: sed si tantū vel plus quā debitū a secūdo soluitur ius pignoris: & ꝗ plus est restituet creditor debitori. Item soluitur si creditor ancillam pignori datā Ad. ti. prostituit, vel C. de contra debito. seruet. si voluntatem pignaliq̄ ei turpe dato fieri fecit. h. d. manu.

Ley. XXXVII.

¶ *Ley.* XXXVII. *Como non deue ninguno franquear su sieruo, mientra que esto uiere en peños.*

E Ranqueat' non puede ningun ome el sieruo nin la sierua, que ouiesse empeñado a otro, a daño[k] nin a menoscabo de aquel que la tenia a peños, de mientra que fuere assi empeñado. Mas si acaesciesse que lo a forrasse estando delante[l] aquel que lo tenia a peños, e non lo contradize, valdria el aforramiento: pero bien podria cobrar su debdo[m] de aquel que gelo ouiesse empeñado. Otrosi dezimos, que si acaesciesse que el señor aforrasse su sieruo, o su sierua, que ouiesse empeñado a otri, non lo sabiendo aquel que lo tenia a peños, que luego que el sieruo pagasse[n] el debdo por si, o otri por el, valdria el aforramiento. Pero si algun

¶ *Empeorandose.* Concordat cū l. creditor. la. 1. & la. 2. C. de pig. act.

f ¶ *Por culpa.* Nā fecē si fiue culpa vel l. si nulla. C. de pign. act. & l. 20. § e.

g ¶ *En tal peño.* Non dicit, qp perdat ius creditoris ergo illud petes secundi Alberi. post Guiliel. & Raynu. in l. si cum venderet. § fi. ff. de pign. act. agat tamen debitor ad interesse secundum gl. ibi.

¶ *Desaguisada.* Adde l. 2. ubi. e aun dixeron. & quę ibi dixi. ti. 2. 3. part.

¶ *Lex.* XXXVII.

h Non potest debitor seruum speciāliter pignoratum manumittere: & si hoc facit creditore ignorante, sed si eo presente & non contradicente, tenet manumissio: saluo creditori iure debiti contra debitorem. Si vero obligauit debitor generaliter bona sua tenet manumissio: si alia bona sufficiunt creditori h. d.

¶ *Franquear.* Concordat cum l. 1. C. de seruo pign. da. ma. & l. ab eo. cum concor. ibi allegatis in glo.

i ¶ *A daño.* Ipse nanque manumissor non potest reuocare libertatem quam præstitit. l. si creditoribus. C. de seruo. pign. da. manu.

¶ *Estando delante.* Ad. l. si vt proponis. C. de seruo pig. da. ma. & in isto casu præsentia habetur pro cōsensu: ex quo talis actus nō poterat fieri sine cōsensu creditoris, tuxta notata p. gl. in l. Cayus. ff. de pig. act. vi. Io. de Imo. in c. si quis presbyterorū. de rebus eccl. nō alie. col. 3. & procedit & si creditor sit minor: nā tenet eius cōsensus in hoc. vt in l. si pater. § fi. ff. de ma. vind. & adde etiā ad istā l. l. 3. C. de remit. pig.

k ¶ *Cobrar su debdo.* Quia non debitum sed pignus remittit vt in l. post. quam ff. de pactis. & vide l. 40. infra eod.

l ¶ *Pagasse.* Adde l. pign. ff. de hæred. instit. & l. si a creditoribus. C. de seruo. pigno. dato manu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 a ¶ *Generalmente.* Adde l. secundam, & l. fi ab eod. C. de seruo pig. da. manu. & habes hic vnam differentiam inter generalem & specialem hypothecam. vide alias in l. 2. C. de pign. & per gl. in l. in actione. §. fi. ff. de furtis. vbi tex. & Ange. & per Paul. de Cast. in l. cum sit. C. de vsucapionib. pro empto. in fine. & Bal. in l. si generaliter. C. qui potio. in pign. hab. & Alexā. consil. 118. 5. volumine. columna penultima. aliam vide per Bartol. in l. rem legatam circa finem. ff. de adimen. lega. & per Iason. in l. qui post testamentum. colum. 2. versic. secundo notabiliter limita. C. de lega.

¶ *Lex.* XXXVIII.

» Debitor soluere vel creditore recipere solutionem recusante consignante debitore debitam pecuniam: & eam deponente soluitur pignoris obligatio. Item pro debito tertij non inuentis alijs bonis debitoris executur sententiam iudex in re pignori alij data: de cuius pretio satisfiet prius creditori eam tenenti: & superfluum ei soluitur pro quo est lata sententia. hoc dicit.

ome obligasse todos sus bienes generalmente [a], por debdo que deuiesse, si despues aforrasse algund sieruo, bien lo podria fazer, si de los otros bienes, que fincan pudiere ser pagado el debdo.

¶ *Ley.* XXXVIII. *Porque razones se desata la obligacion del peño.*

DEsata se la obligacion quees fecha sobre los peños, luego que aquel que los empeño paga lo que deue, a aquel que los ha empeñado. Otrosi dezimos, que seria esto mismo, si el debdor quisiesse pagar el debdo, e el otro non lo quisiesse recebir [c]. E fiziesse afruenta desto ante omes buenos, e sellasse con su sello los dineros [d], e los pusiesse [e] en guarda de algun logar religioso, o de algun ome bueno. Otrosi dezimos, que auiendo algun ome empeñado su cosa a otro, si despues el judgador condemnare por alguna razon, a aquel que la empeño, mandando le q̄ pague, o faga alguna cosa, e el juez queriendo cumplir su juyzio, non falla otra cosa [f] de los bienes del condemnado, de que faga la entrega, a aquel porq̄ dio la sentencia, que bien lo puede entregar, en aq̄lla cosa misma q̄ auia empeñada, si valiere mas [g] de aquello que el otro auia sobre ella, maguer nō quiera aquel aquien era obligada primero e deue se vender [h] este peño en almoneda, e del precio del, ha de ser pagado el que primero la rescebio en peños, e lo de mas, deue dar a aquel por quien es dada la sentencia.

¶ *Ley.* XXXIX. *Por quanto tiempo pierde ome el derecho que ha en la cosa que tiene a peños, si la non demanda al tiempo, que el derecho manda.*

OBligan a las vegadas los omes vnos a otros algunas cosas en peños, e non los entregan dellas e despues acaesce que las enagenan a otri. En tal razon como esta dezimos, que si aquel aquien fue tal cosa como esta empeñada non la demandasse a los tenedores della, fasta diez años seyendo en la tierra, o non seyendo en ella, fasta veynte años, q̄ dende adelante nō la podria demandar [i]. Fueras ende, si aquel a quien fuesse dada o vēdida la cosa, la rescibiesse sabiēdo q̄ era empeñada a otro, ca entōce bien la podria demandar aq̄l a quien fue obligada primeramente fasta treynta años. [k] Otrosi dezimos, que si aquel aquiē fue empeñada la cosa, nō le seyēdo entregada, assi como sobredicho es, nō la demādasse el, o sus herederos a aquel aquien gela empeño, o a sus herederos fasta quarēta años, [l] q̄ dende adelante, nō la podria demādar q̄ gela entregassen por razō de peño: maguer que el q̄ la empeño sea tenedor della.

¶ *Ley.* XL. *En que manera se desata el derecho que el ome ha en el peño por palabra o callando.*

» Soluitur pignoris obligatio si res specialiter pignorata ante traditionem per debitorem alienetur, & creditor a possidente intra decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes non petierit eam, nam obstat tunc præscriptio. nisi is cui fuit alienata sciebat pignoratam, quia tunc peteretur intra triginta annos, & non vltra. si vero creditor & eius hæredes a debitore vel eius hæredibus rem pignoratam intra quadraginta annos non petierint postea non possunt hā.

¶ *Non la podria demandar.* Concord. cum l. 1. & 2. C. si aduer. credito. & cum l. 27. tit. 29. part. 3. vbi vide quæ dixi. neque leges in hoc disponentes sunt correctæ per id quod habetur in authen. malefidei. C. de præscript. longi. tempo. & in l. 19. tit. 29. part. 3. vt notat Spec. & ibi Io. And. in additio. in rubr. de præscrip. col. penul. & fi. & requiritur tempus, de quo hic etiam in re mobili, vt præscribi possit contra creditorem glo. & ibi vide Barto. in l. 1. §. cura prædium pignori. ff. de pigno. & vide glo. in l. fi. C. si aduer. credi.

¶ *Treynta años.* Adde dictam. l. 27. & quæ ibi dixi.

¶ *Quarenta años.* Adde dictam l. 27. & quæ ibi dixi.

¶ *Lex.* XL.

» Soluitur pignus si per creditorem remittatur expresse: sed remittendo ius pignoris non videtur debitum remissille. secus e contra. Item & remittitur tacite pignus: & etiam debitum, cancellando. s. literam obligationis: pignoris nisi hoc fiat dolo vi vel metu. h. d.

1 a ¶ *Paladinamente.* Ortum habet a notatis per Azo. C. de remissio. pigno. in summa. versic. voluntate autem. & ibi ponit illum versum. cautio si fuerit cui reddita. liberat ipsum, si tibi reddantur pignora, secus erit.

2 b ¶ *Quel tornaua el peño.* Ex hoc videtur decidi quod redditio pignorum per creditorem debitori, inducit remissionem iuris, quod creditor habebat in pignore: & sic quod approbetur hic opinio, quam tenent Rayneri. & Albert. in l. postquam. ff. de pact. per text. in l. 1. ff. de libe. lega. contrarium tamen tenet ibi Iason column. pen. mouetur ex dictis gl. & docto. ibi ex eo, quia redditio pignoris Potest inducere aliam vtilitatē, quam remissionem pignoris, scilicet quod debitor vtatur pignore, & dicit hoc tenere Bart. in dicta lege. 1. & glo. ibi in verbo fuit. si tamen bene inspicias, neque gl. neque Bar. hoc dicunt, & tantum dicūt, quod ex redditione pignoris non videtur remissum ius debiti: & sic ista. l. partitarum & d. l. 1. ff. de libe. lega. probare videntur opinionem Alberpost Rayne. neque referre videtur, quod hæc lex loquitur, quando creditor verbis expresis dicit, quod reddit pignus. & etiam quod in d. l. 1. interueniant verba testatoris legando pignus: quia nihil interest, an aliquid demonstretur facto vel verbo, vt in cap. dilecti. & ibi per gloss. de appel. forte posset dici, quod aut redditio pignoris facta fuit simpliciter, sin: aliqua præfinitione ad certum vsum: & tunc colli videtur ius pignoris, si vero reddatur ad certum vsum, tunc non. ar. l. si cum præfinitione. ff. quando dies lega. cedit. & eius quod notat glo. de priuilegio seu concessione limitata. in cap. cum ordinem. de rescrip. & l. 2. & quod ibi Bald. ff. de seruis expor. & in dubio potius præsumetur redditum causa certi & limitati vsus, quā simpliciter, & ita procedet dictum Iaso. per notata per glo. in dict. l. Postquam. neque obstabit hæc lex. & dict. l. 1. quia loquuntur quando per verba simpliciter prolata redditum fuit pignus, seu legatum & si verba fuissent limitata ad certum vsum, non videretur ius pignoris remissum per prædicta.

Adi. C. de remiss. pign.

Adi. C. si aduer. credi.

3 c ¶ *El debdo.* Adde l. postquam. ff. de pactis. supra eod. l. 17.

4 d ¶ *El debdo principal.* Adde l. labeo. ff. de pactis. glo. & Bart. in l. 1. ff. de libe. lega. & l. creditricem. C. de remissio. pig.

5 e ¶ *La cancellasse, &c.* Vide quæ dixi in l. 11. titul. 19. 3. partit. & l. 9. 7. titu. proximo.

6 f ¶ *Tornandola.* Quid si non constat, quod creditor reddiderit cautionem: reperitur tamen penes debitorem. vide dictam legem. 11. titu. 19. 3. part. & ibi late dixi.

¶ *Lex.* XLI.

» Creditor ex pacto potest vendere pignus post diem certam elapsa diei: & debet hoc debitori si est in loco illo: vel si est absens existentibus in domo eius denunciare si potest: & postea poterit vendere publice & bona fide: & si pignus plus valet quam debitum restituet superfluum debitori: & si minus recuperabit ab eo quod deest. hoc dicit.

g ¶ *En aquella manera.* Concordat cum. l. fina. in princi. C. de fure dotal. impe. & l. si conuenerit. la. 1. ff. de pig. act.

le fuesse fecho en esta razon.

¶ *Ley.* XLI. *Como e quando puede vender la cosa empeñada el que la tiene a peños si lo pudiere fazer por postura.*

PAladinamente [a] por palabras o callando puede el ome quitar el derecho que ha sobre el peño. E por palabras seria como si dixesse aquel aquien ouiesse obligado el peño al que gelo ouiesse empeñado, o a su personero quel tornaua el peño, [b] o que le quitaua el derecho que auia sobre el peño. E maguer diesse, e quitasse desta guisa el derecho que auia sobre el peño, con todo esso non se entiende que le quita el debdo [c] que auia sobre el. Fueras ende si manifiestamēte dixesse quel quitaua tambien el debdo como el derecho que auia sobre el peño. Pero si le quitasse el debdo principal [d], entiende se otrosi, quel quita el peño. E calladamēte quitaria ome el derecho que auia sobre el peño como si la obligacion de la cosa empeñada fuesse fecha por carta. E el señor del debdo que tuuiesse la carta la cacellasse, [e] o la rompiesse, o la diesse a aquel que gela empeñara. Ca tornandole [f] la carta de la debda principal, o cancelandola entiendese quel quita el debdo, e el derecho que auia sobre el peño. Fueras ende si esto fiziesse por miedo, o por fuerça, o por engaño que

POnen pleytos a las vegadas los omes vnos con otros, quando reciben la cosa a peños que si aquellos que los empeñan, non los quitaren fasta el tiepo, o dia cierto, que despues los puedan vender. E porende dezimos que si tal pleyto es puesto quando obligo la cosa a peños, e aquel que la empeña non la quita fasta el dia que señalaron, que dende adelante bien la puede vender el que la tiene a peños, o su heredero en aquella manera [g] que fuesse puesto el pleyto quando gela empeñaron. Empero ante que la venda, lo deue fazer saber [h] al que gelo empeño, si fuere en el lugar de como la quiere vender [i]. E si el non y fuere, deue lo dezir a aquellos que fallare en su casa. E si este que la tiene a peños lo fiziesse assi, o non lo pudiere fazer por alguna razon, [k] entonce puede vender [l] publicamente la cosa quel fue assi empeñada. E tal vēdi-

¶ *Saber.* Habes hic expressum, quod etiam vbi ex pacto licet creditori vendere pignus, debet prius denunciare venditori, antequam vendat; cuius contrarium docebat glo. in l. creditor. in verbo testato. C. de distract. pigno. & Bal. in l. si conuenerit. la prima ff. de pign. act. in lectu. antiqua & in l. prædia in fi. C. de inditi com. Albericus etiam ibidem allegans glo. dicta lege creditor. & lege final. C. de iure dom. impe. & Salycet. in dicta lege creditor. lex ista dicit aperte contrarium: nota eam & tene menti.

Adi. C. de distra. pig. & 7. l. 47. ju do. impe. & isti quib9 alie. lic. vel non.

quam limita nisi etiam ex pacto conueniat quod sine aliqua denunciatione vendat secundum Baldum. in dicta lege creditor. ita intelligens glo. ibi punctuando gloss. vbi dicit, vbi actum est: vt possit vendere sine denunciatione. gloss. tamen ibi potius voluit quod punctus fieret in verbo vendere, sicut illam intellexit Salycetus. ibi & Albericus in dicta lege. si conuenerit. & subdit Baldus in dicta lege. creditor. quod etiam vbi hoc actum est ex pacto, melius faciet creditor, si denuntiet propter conseruandam opinionem boni viri: & ne possit pignoratitia conueniri. pro quo adde quod notat Bartol. in lege allo versicul. quæro an hæres. ff. de alimen. & cibaria lega. & quod valeat pactum de vendendo pignus, sine aliqua monitione, tenet Bartolus per textum ibi in lege. Titio. §. Titius ff. ad municipa.

¶ *Como la quiere vender.* Habes hic, quod non sufficit denuntiare debitori, quod soluat nisi & addat quod alias vendet pignus, ita etiam dicebant Iaco. de Aren. & Albericus in d. l. si conuenerit. allegantes dictam. l. creditor.

¶ *Por alguna razon.* Forte: quia debitor absens est: & nullum domi reliquit, vel facto debitoris impediretur, vt quia se subtrahebat ne sibi denuntiaretur.

¶ *Entonce puede vender.* Videtur probari quod sine ista denunciatione de qua hic creditor non habeat potestatem vendendi rem, licet ex pacto conuenerit, vt possit vendere: & sic quod omissa tali denunciatione non teneat venditio. contrarium tamen isto casu tenent Iacob. de Aren. & Cynus & Albericus in dicta lege. creditor. vbi & Baldus. mouentur quia etiam inter cætera quæ requiruntur est bona fides, quæ tamen si absit valet venditio. vt in lege prima. C. si vendit. pigno. aga. licet secus sit in fisco, vt in lege. si quos. C. de rescindenda venditio. ergo & si denunciatio omittatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

non faciet nullum contractum: sed agetur contra vendentem, vt in l. cum contra. C. si vendi. pigno. aga. & quia quando creditor habet facultatem vendendi a pacto vel a lege, ista denunciatio requiritur ad executionem potestatis iam datæ, & non acquiritur per eam potestas de nouo, si tamen ex denunciatione acquireretur potestas vendendi, prout est in casu legis sequentis: tunc non teneret venditio omissa denuntiatione, & sic in casu istius l. concludunt, quod tenebit venditio: sed tenebitur venditor pignoratitia ad interesse propter denunciationem omissam: sed obstat ista lex & istud verbum quod ponitur ad potestatem vendendi. vide infra. eodem. l. 48. & quæ ibi dixi vbi apertius hoc probatur.

6 a ¶ *En el almoneda.* Non ergo creditor debet vendere pignus in occulto sed in publicis locis cõsuetis banniri, vt hic, & tenet Bald. in d. l. creditor. vbi & gloss. dixit de ista subhastatione,

7 b ¶ *Lo de mas.* Vide. l. quanuis. §. 1. cum l. seq. ff. de pignor. actio.

¶ *Lex.* XLII.

Si dies non apponitur vẽditioni pignoris, debet creditor requirere debitorem quod luat pignus alias quod vendet illud: & tunc elapsis. 12. diebus si res est mobilis: vel 30. si res est immobilis potest pignus vendi: & si conueniat quod non vendatur: debet eum requirere ter: & ex tunc elapsis duobus annis potest vendere bona fide publice licitando. Venditio autem pignoris in causam iudicati venditur per modum traditum supra. 3. part. tit. 27 l. 3. h. d.

1 c ¶ *Nin faziendo enmiente.* Concordat cum l. si. §. 1. C. de iure domi. impe. & cum. l. si conuenerit. la prima. ff. de pigno. act. & l. creditor. C. de distract. pigno.

2 d ¶ *Asfontare.* Semel sufficit isto casu: vt in dicta l. si. §. 1. & in dictis legibus & hic colligitur.

3 e Non ¶ *Otreynta.* Non reperies istos terminos de iure communi: nam l. si ueni §. 1. C. de iure domi. impe. assignat biennium. sequuta est hæc lex eam i partitarum forũ castellæ, de quo in l. 1. titu. 19. li. 3. foro. Il. quibus no. re. legibus fori eatenus est standum, quatenus istis legibus partitarum, In no. vel ordinamentorum, seu consuetudine constet approbari: non alias rec. vi. vt late tradit Rodericus Suarez in prœmio fori. li. 1. 1. in ordin. Tau. l. 1. ãre rinunis. vnde ego in opere isto, legesillas fori non allego, nisi eas ti. 1. ibi quæ sint de prædictis. & licet vt dixi de iure communi daretur biennium. 1. nihilominus tamen si creditor nolit tantum tempus expectare: poterit adire iudicem, & condemnare facere debitorem, & sic caperetur pignus in causam iudicati; bene enim potest concurrere pignus prætorium cum conuentionali. ita declarat Albericus. in d. l. fin. & ibi dicit Bald. in l. si. ad fine. C. de bo. auto. iudi. possess. si quis intelligeret dictam. l. si. de adiudicatione prætoria illa. l. de consuetudine non seruatur, tu tenementi istam l. partitarum, di sponentem, vt hic vides.

da se deue fazer en el almoneda[a] a buena fe, e sin engaño. E si por auẽtura mas valiere de aquello, porque el la tiene a peños: lo de mas[b] deue lo pagar al que gela empeño. Otrosi dezimos que si menos valiere, lo de menos, que gelo deue tornar aquel que empeño la cosa.

¶ *Ley. XLII. Como e quando se pueden vender los peños: maguer non fue dicho a la sazon que los empeñaron que lo pudiesse fazer.*

En plazo obligan los omes a las vegadas los peños simple mẽte non señalando dia aque los quiten nin faziendo enmiente[c] de los vender. E porende dezimos que seyendo la obligacion del peño fecha desta guisa, si aquel que tiene la cosa a peños afrontare[d] al q̃ gela empeño ante omes buenos que la quite: si la non quisiere quitar, e la cosa empeñada es mueble, e passaren despues quel dixo que la quitasse doze dias: o treyta[e] si fuere rayz que dẽde en adelante que la puede vender. Otrosi dezimos que si el pleyto fuesse puesto quãdo empeñasse la cosa, que el que la rescibe por peño non la pudiesse vender. Maguer tal pleyto[f] fuesse puesto, si aquel a quien fue empeñada afrontasse al que gela empeño tres vezes[g] ante omes buenos que la quitasse. E passassen dos años despues[h] que lo ouiesse afrontado que la quitasse dende adelante biẽ la podria vender. Pero la vendida del peño quando quier que la faga deue ser fecha a buena fe en almoneda segun dize en la ley ante desta. Otrosi dezimos q̃ las vendidas de las entregas, e las prendas que son fechas por mandado de los judgadores, se deuen fazer a aquel plazo[i], e en aquella manera que es puesto en las leyes que son puestas en el titulo de los juyzios de como se deuen cumplir en la tercera partida deste nuestro libro que fablan en esta razon.

¶ *Ley.* XLIII. *Porque razones aquel que tiene la cosa empeñada: maguer sea paga da la vna partida de la debda la puede vender el, o sus herederos.*

Por va debdo rescibiendo algun ome muchas cosas a peños puede las vender si quisiere, o alguna dellas en alguna de las mameras que dize en las leyes ante desta. E non tan solamente las puede vender por todo el debdo, mas avn por vna partida de lo que fincasse por pagar de la debda. E si por auentura se muriesse el que tenia la cosa a peños, ante que fuesse pagada la debda, pueden esso mismo fazer sus herederos. Otrosi dezimos q̃ la cosa empeñada que fue vendida, assi como sobredicho es, que tambien passa el Señorio[k] della al que la compra, como si la comprasse del Señor mismo cuya ere. E este Señorio se entiẽde que gana el que la compra desque es passada a su poder[l], e paga el precio[m] por ella.

4 f ¶ *Tal pleyto.* Ad. 4 de. l. fin. §. 2. C. de iure domi. impe. & idem dic si pactum fuit factum, quod pignus venderetur certa quantitate, sub certa conditione, vel in certo loco: & non aliter vt in l. idemque. ff. de pigno. act. & notat Bald. in l. si conuenerit. la prima. ff. eod.

5 g ¶ *Tres vezes.* Nõ simul facti, sed inter vnam & aliam denũtiationem interueniente saltem vna diei secundum gl. & ibi Barto. in l. 4. ff. de pign. act. & est hic speciale: quia alias sufficeret vna denuntiatio. l. titia. §. vsuras. ff. de lega. 2. & illa gl. est singularis secundum laso. in l. qui bis. col. 2. ff. de verbo. obliga. & allegatur sepe per doctores, & signanter per Bal. in rubrica. C. de no uo codi. compo. & in l. 2. C. quod metus causa. per Bart. in tracta. de quæstio. per Alexan. in additio. ad Barto. in lege 1. §. diuus seuerus. ff. de quæstio.

6 h ¶ *Despues.* Habes hic a quo tempore currat istud biennium, de quo per glo. in d. l. 4. ff. de pign. act.

7 ¶ *Aquel plazo.* Vide in l. si. & ibi addita tit. 27. 3. part.

¶ *Lex.* XLIII.

Creditor vel eius heres potest vendere pignora vel vnum eorum pro debito vel parte debiti: & ex tali venditione transit dominium in emptorem sicut si ipse dominus rei venderet: dum tamen pretium soluatur, & res emptori tradatur. h. d.

¶ *El señorio.* Adde. §. 1. instit. quibus alie. licet vel non. & l. 4. ff. de pig act. & l. quæ a creditore. C. de distra. pign.

¶ *Passada a su poder.* Adde. l. quandiu. C. de distract. pigno. & l. penul. §. fin. ff. eod.

¶ *Paga el precio.* Innuit, quod non potuit creditor habere fidem de pretio. contrarium tamen probatur in lege. eleganter. §. si vendiderit. ff. de pigno. act. & ibi quod tenebitur debitor habere ratum, etiam in eo quod est vltra debitum: quod Paul. de Castro ibi limitat. & intelligit quando non poterat aliter creditor vendere, vel quia ita erat consuetudo, vt in l. si pignore. §. fi. ff. eo. alias si potuisset vendere præsenti pecunia non potest facere gratiam de alieno, arg. l. qui Romæ. §. Calsimachus. ff. de verbo. obliga.

¶ *Lex.* XLIIII.

¶ *Ley.* XLIIII. *Como aquel a quien es empeñada la cosa non la puede el mismo comprar nin otro por el.*

El que tiene a peños alguna cosa de otri non le puede el comprar[a], si la quisiere el vender. Fueras ende si la comprasse el con otorgamiento, e con plazer de su Señor della. E si de otra guisa la comprasse non valdria la vendida. Ca quando quier q̃ el Señor de la cosa le diesse su debda: tenudo seria de gela desamparar. Mas si por auentura metiendo la cosa en el almoneda el que la touiesse a peños nõ fallasse comprador porque non gela quisiesse ninguno comprar, onõ osasse por miedo del Señor della, o porque les ouiesse el rogado que la nõ comprassen. Entonce puede demãdar al juez del logar[b] que le otorgue aquella cosa por suya. E el juez deue lo fazer. Catãdo toda via quanto es el debdo, e quanto podria valer la cosa. E si entẽdiere que mas vale[c] la cosa que el debdo, deue mandar segun su aluedrio al que tiene la cosa por peño quel torne lo de mas al Señor della. E si fallare que non vale tanto, deue otorgar otrosi al otro quel finque en saluo su derecho, para poder demãdar al que le empeño la cosa, aquello que entendiere que vale de menos.

1 a ¶ *El comprar.* Concordat cã l. & qui sub imagine. C. de distractio. pig. & lege. 2. C. si in caus. iudic. & quid si creditor vendat pignus fideiussori? vide. l. 1. C. de dolo. & l. 2. ff. de distract. pign. & infra eo. l. proxima. & idem si secundus creditor emat a priore. ff. eo. l. cum secundus. §. 1. & l. sequen. & l. 1. C. si antiquior creditor pign. vendit. & vide infra eo. l. 46.

2 b ¶ *Al juez.* Adde. l. fi. titu. 27. 3. part. & quæ ibi dixi.

¶ *Lex.* XLV.

Si debitor suo creditori det pignus & fideiussorem: & post, debitor illud pignus det secundo creditori; & primus creditor a fideiussore debitum consequatur: fideiussor quæ per iudicem illud pignus pro suo concedatur: nihilominus debitore vel secundo creditore soluente quod ipse primus creditor soluit tenetur fideiussor pignus restituere. hoc dicit.

3 d ¶ *Tenudo seria el fiador.* Adde l. 1. C. de dolo. & ibi per docto.

3 e ¶ *Ello mismo.* Adde l. 2. C. de distract. pigno.

¶ *Lex.* XLVI.

Eodem pignore duobus diuersis temporibus obligato tenetur creditor prior cui datum est in solutum secundo debitum soluere & pignus dimittere: & si primo creditore vendente secundus emat debitore quandocunque secundo vtrunque debitum soluente, rescinditur venditio: restituetur quæ pignus debitori: fructus tamen post emptionem percepti sunt emptoris. h. d.

f ¶ *En pagamiento.* Idem si vendat, vt in l. 1. & ibi Salyc. C. si anti. credi. pig. ven. & idẽ si in solutum a iudice accipiat quia factum iudicis, reputatur factum partis. l. si ob causam. C. de euictio.

Creditor nõ potest pignus emere sine voluntate debitoris: & si emat nil agit: Ad. est. imo soluenti C. si debitori restituet pignus quandocunq. judic. Si tamen emptorem non inueniat, iudex ei potestati concedat pignus pro iusto pretio & quod supererit restituat debitori: & si non sufficiat, aget creditor pro restanti contra debitorem. h. dicit.

¶ Vn peño obligando vn ome a dos apartadamente en dos tiempos departidos, si despues desto lo diesse en pagamiento[f] al primero[g] por aquella debda que auia sobre el: con todo esso, si el segundo debdor a quien fue empeñado apostremas pagare al primero aquello que auia el primero sobre el peño, tenudo es de gelo desamparar. [h] Otrosi dezimos que si acaesciesse que el segundo[i] debdor cumpliesse despues desto el Señor empeñasse otra vez aquel peño a otro ante que lo entregasse al primero. E este a quien lo empeño primeramente, demãdasse el debdo al fiador, e lo cobrasse del: e el fiador demandasse despues el empeño a aquel que lo tenia, si el juez gelo otorgasse por suyo por razon del debdo que ouiesse assi pagado, dezimos q̃ maguer el judgador gelo otorgasse, con todo esso quando quier que el Señor del peño le diesse lo que pago por el, tenudo seria el fiador[d] de gelo desamparar. Esso mismo[e] dezimos que deue fazer el fiador si aquel a quien despues obligo el señor la cosa a peños gela demandare, pagando al fiador aquello que dio por precio del peño a aquel a quien era primeramente obligado. Ca entonce deue gela desamparar.

¶ *Ley. XLVI. Como quando la cosa es empeñada a dos omes a cada vno por si la puede cobrar el q̃ la recibio a postremas pagando al primero el debdo que auia sobre ella.*

¶ *Ley.* XLV. *De la debda que es dada sobre peños, e fiador que derecho deue ser guardado si los peños fuessen vendidos.*

Ladores e peños en vno dando algund ome a otro por alguna cosa quel deue fazer o dar. Si

1 f ¶ *Al primero.* Secus si ipse prior creditor vẽderet alicui extraneo: nam tunc secundus creditor non posset agere hypothecaria, neque competere sibi ius offerendi tali emptori, vt in l. 1. & 2. C. si anti. credi. pig. vende ista lex sumpta est. & de ratione diuersitatis inter hunc casum & aliumi. s. quando ipse prior creditor emit a debitore. vide per Cynum Alberi. & Salyc. ibi. & quid si iste primus creditor qui rem in solutũ accepit, vendat rem postea alij, an secundus creditor possit venire hypothecaria contra istum secũdum emptorẽ? dic quod poterit, ex quo primus creditor non venditur creditoris, sed vt suam per emptionẽ, vel dationem in solutum. & sic vendit ex dominio iam affecto per secundam obligationem: quando vero vendit iure creditoris transfert dominium non affectum ex secunda obligatione, & sic non poterit creditor secundus agere. ita declarant Iacob. de Aretin. & post eum Cynus, Albericus & Salycet. in d. l. 1. quod nota. vnde consulunt ibi Cynus, Albericus, & Salycet. quod ille qui vult emere abeo qui habet multos creditores emat a priore creditore vendente iure creditoris: quia tunc omnia sunt plana. vt in l. qui a creditore. C. de distract. pigno. & d. l. 1. C. si anti. creditor.

2 g ¶ *De gele desamparar.* Sed an fructus etiam cuincet? dic vt in l. 16. supra eodem, quia perinde est acsi alius extraneus emisset a debitore, vt in dicta l. 1. verfic. cum autem. C. si anti. creditor. & vide quæ tradit Salycet. post Iacob. de Are. & Cynum. in l. quanuis. C. in quibus casi. pign. tacite cõ.

3 h ¶ *El segundo.* Concordat cum leg. cum secundus. §. primo. ff. de distractio. pign. & ratio ponitur in l. secunda. eodem titul. quia huiusmodi venditio, transferendi pignoris causa, necessitate iuris fieri soler.

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 a ¶ *La otra debda.* Quid si vltra debitum plus dedit creditor, primo ratione venditionis, quia plus valebat res? videtur quod hoc non teneatur offerre, quia debitoris erat tale residuum, vt supra eo. l. 41. & vide. infra. eod. l. 48.

6 b ¶ *Los frutos.* Indistincte intellige de omnibus fructibus, non attenta distinctione, de qua in l. 16. supra eod.

¶ *Lex.* XLVII.

Restituitur minor aduersus pignoris emptorem si in emptione probet se læsum: sed tenetur dare emptori usque ad quantitatem pro qua pignus datum est: idem de maioribus quorum pignora vendūtur aut creditores eis in Romiperagio vel Regis aut communis vel studij aut captiuitatis causa absentibus: dū tamen post regressum intra quatuor annos in petendo nō fuerint negligentes. hoc dicit.

3 c ¶ *Menor.* Ortum habet a l. creditor. §. illud inspiciendum. ff. de distra. gig.

2 d ¶ *Esta da cierto.* Procedit ergo hæc lex. etiam si ex pacto fuit data facultas vendendi pignus: vt hic vides. quia & minor potest restitui contra contractum. & hoc pondero, ob id quod glo. notat & ibi Salyce. in l. si cum militaribus. C. de resti. mili. in glo. 2.

3 e ¶ *A si da daño.* Non aperit quantum debet esse damnum. communiter tenetur, quod sufficeret paruum damnum, non vero minimum. l. 1. C. de præd. mino. & l. scio. ff. de in integ. restit. glos. & docto. in l. 2. C. si aduer. venditio. pig.

4 f ¶ *Esso mismo.* Ex hoc verbo iunctis quæ sequuntur & precedunt, patet, quod & si absens causa reipublicæ ex pacto conuenerit, vt creditor elapso termino possit vendere pignus: adhuc poterit se restituere contra venditionem. & eius contrarium dicit glo. in l. si cum militaribus. C. de restit. milit. in glo. 2. quam. ibi dicit mirabilem Bart. & Bald. tenentes cum ea, ex eo quia miles vel alius absens rei publicæ causa, non potest petere se restitui aduersum suum contractum, & idem tenet ibi Paulus de Castro. Iacob. Butrica. tamen tenet contrarium, imo quod & tunc daretur etiam absenti restitutio, quia occupatus propter militiam, vel iustam absentiā, non fecit ad diem quod debuit, quod veri similiter fecisset si occupatus militia, vel alias non fuisset: & sic absens est lesus & ideo restituendus. & pro hoc. l. 1. & 2. C. de restitu. milit. & istam opinionem dicit tutiorem Salyce. & vult Albericus in d. l. si cum militaribus. nam & forte si præsens fuisset, maiori pretio res vendita fuerat, & idem voluit Raphael ibi relatus a Paul. de Castro. & ista opinio approbatur hic.

¶ *Quatro años.* Adde l. fin. C. de tempo. in integ. restitu. 5

¶ *Lex.* XLVIII.

Como se puede desfatar la vendida que non es fecha segun la ley.

Vender queriendo la cosa el que la tuuiesse empeñada, e podiendo lo fazer segun dicho es en las leyes ante desta, non le puede embargar que la non venda[h] aquel que ge la empeño. Fueras ende en vna manera, si quisiere pagar luego lo que auia sobre ella, o le quisiesse fazer cumplir aquello porque gela auia obligada sin alongamiento, e sin rebuelta ninguna. Otrosi dezimos que si el que tiene la cosa a peños la vendiesse non auiendo poder[i] de la vender, o auiendo poder[h] de la vender la enagenasse contra la forma[k] e la manera que dize en las leyes deste titulo, que fablan como deuen ser vēdidas las cosas empeñadas. Que estō ce el Señor de la cosa empeñada la puede demādar aquien quier q̄ la falle[l] q̄ la aya assi comprada. E la deue assi cobrar pagādo[m] a este que la assi auia comprado, lo que auia dado por ella, fasta en aquella quātia que la el auia empeñada si por tato fuesse vēdida. E si menos de ue el dar tāto por ella quanto le costo, [a] e lo demas guarde lo para aquel que la auia empeñada. E si por auentura por mas la ouiesse vendida de aquello porq̄ la tenia a peños, lo demas es tenudo de lo pagar el que la vendio, [b] e non el señor de la cosa. Mas si este que cōpro la cosa la ouiesse ganada por tiempo[c], entonce deue fincar por señor della. Pero aquel que gela vēdio, finca obligado[d] al señor de la cosa de pecharle todos los daños e menoscabos, quel viniero por razon de aquella vendida, porque non fue fecha como deuia.

Non potest debitor impedire creditorē ne vendat pignus nisi statim soluat debitum, si tamen creditor potestatem nō habet vendendi: potest debitor agere contra emptorem pignus tenentem soluetque ei debiti quantitatem: & si minus sit debitum quam emptionis præium recuperabit emptor superfluum a Adri. venditore: sed C. si emptor rem vend. tempore præ- pign. scripsit non ter aga- netur debito- & ad ri: imo effici- tur. C. dominus debitrei: tenetur ta- vendē- men vendens pign. ad damna & &c. interesse quæ venditionis p̄textu debitor sustinuit. hoc dicit.

¶ *Que la non venda.* Concordat cum l. 1. & 2. C. debitor. vendi. pigno. impe. non possel.

¶ *Non auiendo poder.* Adde l. secundam. C. si vendi. pigaga.

¶ *Contra la forma.* Vide supra. eod. l. 41. & 42.

¶ *A quien quier que la falle.* Ista lex destruere videtur illam opinionem communem, de qua dixi in l. 41. supra eod. in gloss. super verbo entonce puede vender. & sic quod etiam si ex pacto competat creditori facultas vendendi pignus: si non seruauerit denuntiationem ibi requisitam, quę fieri debet debitori: venditio non teneat; licet in contrarium faciat, quod vnum de requisitis in dicta lege. 41. est quod venditio fiat bona fide: quæ tamen si absit, non annullatur venditio: vt ibi dixi, & habetur ſ. l. proxima. potest dici quod quidquid docto. dicant de iure communi per istas leges partitarum, requiritur ad potestatem vendendi: & si data fuerit facultas ex pacto, quod denuntietur debitori, & nisi hoc procedat, non est potestas vendendi, vt hic: & in dicta lege quadragesima prima. patet, & sic quod sit de forma, quod prius denunciet, & quod vendat publice. quod vero ponitur in dicta lege. quadragesima prima. de bona fide, quod interueniat in venditione, non sit de forma substantiali, & quod ita procedat, quod habetur infra eodem, lege proxima. & facit dicta lex. quadragesima prima. quæ quando loquuta est de bona fide dixit. deue.

¶ *Pagando.* Adde l. emptor. ff. de rei vendica.

6 a ¶ *Quanto le costo.* Adde l. si cum militaribus. C. de reiu. milli.

7 b ¶ *Vendo.* Hoc ideo est quia tale residuum in vtilitatem domini nō venit, vt in dicta. l. emptor.

8 c ¶ *Por tiempo.* Concordat cum l. 2. C. si vendito. pign. agatur.

9 d ¶ *Obligada.* Tenebitur enim actione pignorantia, vt hic. & in. l. si cum venderet. §. fi. cum. l. sequenti. ff. de pigno. acti. & in l. creditor. C. de distract. pign. & vid. gl. primā in fi. in l. 1. C. creditor. euict. pigno. nō debe. Sein subsidium re vsu capta agere potest ad pretium vt in l. 2. & ibi glo. C. si vendi. pign. agatur.

¶ *Lex.* XLIX.

Vendēte creditore raudulenter pignus minori pretio petet ab eo debitor damna & interesse licet habuerat vendendi potestatem: si tamen sit creditor non soluendo, petat rem cum fructibus ab emptore fraudis participe, soluetq̄ ei debitā, nec audietur emptor volens pretium iustū supplere; nisi debitor cōsentiat: sed si emptor particeps fraudis nō fuit non superest contra eum actio debitori: sed solum contra venditorē. hoc dicit.

¶ *Del engaño.* Quid si dolus interuenit tantum ex parte emptoris? gl. in d. l. 1. C. si vendi. pigno. aga. dicit quod teneatur emptor in subsidium, & sic supponit, quod creditor qui iure vendidit & dolum nō adhibuit, prius cōueniatur: quod non videtur verum: quia dolus nō debet egredi personam committentis. l. fulcinius. §. quod si aduersus ex quibus causis in pos. ea. & in l. si cessante. C. de distract. pigno. ex quo videtur, & ita tenet Salic. in d. l. 1. in fi. quod solus emptor teneatur non creditor, nisi in eo quod pluris vendiderit: quam habere debuit. vt in l. fin. C. de distra. pigno. & dicit ibi Salic. quod licet in illo superfluo, creditor reperitur non soluendo: poterit cōuenirī emptor propter eius dolum. argumen. l. si. de eo per quem factum erit, & q̄ isto casu saluetur glos. quod tamen vltimum relinquit cogitandum & merito, quia hoc vltimum nullo iure fulcitur: neque æquitas, de qua in d. l. si. vers. plane. militat in isto casu, sicut in casu d. ver. plane neque glos. voluit id quod Salic. dicit: imo deber intelligi secundum concordantias, quas allegat, quæ loquuntur quando emptor participauit de fraude cum creditore.

¶ *Ser cabido.* Approbat dictum Azo. C. si vendi. pigno. aga. in summa & glo. in l. si. C. eodem.

¶ *Lex finalis.*

10 ¶ Si pignus per creditorem licet venditum euincatur, non teneatur creditor, sed debitor de euictione, nisi creditor de ea se obligaret, aut sciens rem alienam pignori recepit, aut tanquam suam non tanquam pignoratam vendidit. h. d.

¶ *Obligada.* Quinque debent concurrere, vt creditor vendens pignus, non teneatur de euictione. Primum, quod pignus sit sibi obligatū: vt patet in hoc verbo. Secundum quod creditor vendens sit potior alio creditore ex tempore, vel priuilegio. vt in lege secunda. C. creditor. euictio. pigno non debe. Tertium, quod credatur esse debitoris, vt probatur hic. & in d. l. secunda. Quartū, quod sibi licet auctoritate vendere ex pacto, vel ex lege. vt probatur, hic, ibi que la pueda vender, vel quod saltem credat sibi licere: cum inter dū iuste posset errare. vt dicit glos. notabilis in l. 1. C. creditor euictio. pigno debe. in gl. fin. Quintum, quod ipse creditor de euictione non promittat, vt hic. & l. 1. C. eo.

Adri. C. credi. euictio pignoris debe.

¶ *A tal pleyto.* Idem si competat ex lege, vt supra eod. l. 42. & dixi in glossi. precedenti.

¶ *Empeñada.* Id

¶ *No seria tenudo.* Tenebitur tamen cedere emptori contrariam pignoratitiam actionem. vt in l. creditore. ff. de euictio. & notat glo. tertia. in d. l. 1. non enim ex venditione transeunt iura personalia in emptorem, nisi cedantur. vt in d. l. in creditore. & l. si res quam. ff. eo. & ideo cautela est secundum Angelum in d. l. 1 quod notarii apponat in instrumentis venditionum illa verba, cedens & concedens eidem emptori omnia iura, tam personalia quam realia & mixta, quæ creditori competere possunt.

¶ *Que empeño.* Habes hic expressum q̄ debitor de euictione tenetur, si pignus venditum a creditore euincatur. adde l. rescripti. §. 1. ff. de distract. pigno. & l. si plures. §. primo. ff. de euictio. & C. eod. l. si ob causam. & hoc est planum, quando creditor habuit ius vēdendi, vel fuste putauit habere, vt hic. & dixi in gl. 1. sed quid si non habuit neque iuste credit se habere tale ius, an tunc emptor agere possit contra debitorē, qui sua pecunia fuit liberatus? Salic. in d. l. 1. dicit quod si cet isto casu creditor teneatur de euictione, licet vendiderit sine creditoris, vt patet ex dictis supra in gl. prima. tamē adhuc poterit agere

Universidad de Deusto
Biblioteca

emptor cõtra debitorẽ, vtili ex empto nõ ad interesse, sed ad pretiũ, vt dicit gl. in d. l. rescriptum. §. 1. & hoc ex ratione illius. l. ne debitor locupletetur cũ aliena iactura, & hoc quãdo creditor q̃ vẽdidit, non esset solũdo. & bene facit. l. 1. versꝰ. plane. ff. de eo per quẽ factũ est. cõpelleretur etiã creditor cedere actionem pignoratitiã. vt in. d. l. in creditore. ff. de euictio.

6 a *Se obligasse.* Simpliciter vendens nunquã intelligitur se ad hoc obligare: imo tacite videtur agi, ne de euictione teneatur: vt notat glo. in. d. l. rescriptum. §. 1. & intellige concurrentibꝰ illis quatuor, de quibus in glo. 1. & adde ad istã. l. 1. C. credito. euict. pig. nõ deb. & l. ii fundũ. C. de euict. & gl. si creditor vendens promisit duplum nomine euictionis, an euictã repetere possit, contraria pignoratitia ad istã duplam, contra debitorem? vide. l. si pignore. §. fin. ff. de pign. act. vbi habes, q̃ potest si erat cõsuetudo, p̃mitti istam duplam, vel secus vt maiori pretio venderet. vid. ibi. nota etiã, q̃ quãdo creditor de euictione promisit, debet ei caueri de indẽnitate, p̃ debitorem, vt in l. si necessarias. §. 1. ff. de pign. act.

Ad ti. ff. & C. & in decreta. desolutio. & instit. quibus modis tollitur obligat.

7 b ¶ *Que era agena* Concordat cũ l. 2. C. credito. euictio. pigno. non debe.

8 c ¶ *La vendio.* Sufficeret scientia tempore, quo vendidit: licet quando pignora sibi tuit non sciret, vt habetur in dicta. l. 2.

9 d ¶ *Como suya.* Adde. l. non dubitatur. C. de euictio.

¶ *Titulus.* XIIII. *De solutionibus.*

¶ *Lex prima.*

» Solutio est illud quod datur ei cui aliquid debetur, quietatio autem dicitur, quãdo habens potestatem liberandi: promittit debitũ nunquam petere. d. d.

1 e ¶ *De nunca demandar.* Hoc est pactum de non petendo, quod etiam de iure antiquo tollit ipso iure naturalem obligationem, & elidit ciuilem gi. & doctores ibi. si vous. §. pactus ne peteret. ff. de pactis.

2 f ¶ *Le qua el debdo.* Siue per acceptilationem siue per aliam formam liberationis, nam & liberatio habetur pro solutione, etiã quoad cõditionem implendam. vt in l. si fundum. §. titio fundum. ff. de lega. 1.

3 g ¶ *E justadores.* Tollitur enim omnis obligatio tam principalis, quam accessoria. vt in prin. instit. quibus mo. toll. oblig. & l. cũ principalis. ff. de regu. iuris. & in regula. accessorium. de reg. iuris. lib. sexto. & quod notat gl. in l. si patronus. §. patronum. ff. si quid in fraudem patro. l. 38. supra titu. 10. & l. 1. ff. de solut. & l. stichum. §. naturaliter. eo. tit ¶ *Lex. II.*

» Quot sunt modi debitorũ, tot sun modi solutionum: tollitur autem obligatio debiti solutione: acceptilatione: in quauis nouatione: vel compẽsatione. & aliis modis de quibus infra dicetur. h. d.

h ¶ *Es libre.* Dixi supra. l. proxima. si tamen res non efficiãtur ꝓfecte creditoris, debitor non liberatur. l. si rem. ff. de solutio. & vide quod habetur in l. qui sic. vbi Bar. ff. eodem. & recõciliatur solutio vsucapione. l. is qui. ff. eod. Item & si fiat falso procuratori recõciliatur ratihabitione. l. cum decem. §. primo. eod. tit. & si soluatur negotiorũ gestori. vide. l. hitæ. & ibi Bart. ff. eod & quid si quod debeo vni creditori soluam de mãdato pœnali reipublicę, vel alij de reipublicę mãdato? vide Bart. in l. creditor. eo. titul. neque interest vtrum post solutionem. casu vel alias: res soluta pereat. l. prohis. & ibi Ioã. de Pla. C. de naufra. lib. 11. & quid si solutum possit repeti? vide l. si testamento. in principio. ff. de fideiussor. aliquando tamen ex solutione nõ tollitur totaliter obligatio. de quo vide per Bartolum in l. sed & si possessori. ff. de iureiuran.

i ¶ *Dela por quitamento.* Adde. §. item per acceptilationẽ. Institu. quibus. 2
mod. tolli. obli.

k ¶ *Renouar pleyto.* Adde. §. præterea. in fti. quib. mod. toll. obli. 3

l ¶ *Dar de mano.* id est delegatione. 4

¶ *Lex. III.*

» Debet fieri solutio habenti potestatem eam recipiendi, & debet fieri de promissis non autem de aliꝭ inito creditore. si autem de illis non potest solui, vel promissum fieri arbitrio iudicis, soluatur aliud pro alio cum damno & interesse creditoris. & non solum debitor soluendo liberatur, sed & alius quicunque etiam debitore ignorante soluendo pro eo liberat eum quanuis contradicat. hoc dicit.

Titulo. XIIII. De las pagas, e de los quitamientos a que dizẽ en latin compensacion, e de las debdas que se pagan a aq̃llos a quien las non deuen? ?

PAgas e quitamientos son dos cosas que por cada vna dellas se desatan las promissiones, e los pleytos, e las posturas: e los obligamientos de las fiaduras, e de los peños. Onde pues que en los titulos ante deste, fablamos de todas las cosas, porque se puedẽ obligar los omes vnos a otros por palabras. Queremos dezir en este, en que manera se puede desatar tal obligamiento. E mostraremos que quiere dezir paga e quitamiento. E aque tiene pro, E quantas maneras son de paga, e de quitamiento, e como se deue fazer, e a quien: e de que cosas, e quando. E que deue fazer el debdor, quando paga lo q̃ deue, e aquel a quien ha de fazer la paga non la quier tomar. E de si diremos: de todas las maneras de quitamientos, e de renouamientos, e de descontamiẽtos de debdas, e de pleytos. E porque razones se puede reuocar la paga, o el quitamiento, despues que es fecho.

¶ Ley. I. *Que quiere dezir paga, e quitamiento, e a que tiene pro.*

PAga tanto quiere dezir como pagamiento q̃ es fecho a aquel que deue recebir alguna cosa, de manera q̃ finque pagado della, o de lo q̃l deuen fazer. E quitamiẽto es, quãdo fazen pleyto al debdor de nunca demandar, [c] lo q̃l deuia, e le quitan el debdo, [f] aquellos q̃ lo pueden fazer. E tiene esto grãd pro al debdor, porque quãdo paga la debda, o le quitã della fincan libres el, e sus fiadores: [g] e los peños, e sus herederos de la obligacion en que eran obligados porque lo deuiã dar o fazer.

¶ *Ley. II. Quantas maneras son de pagas, e de quitamientos.*

DE pagas son tantas maneras quantas son naturas de debdas en quevn ome se puede obligar a otro. Ca segun dizen los sabios antiguos pagando ome lo que deue es libre [h] de la obligacion, en q̃ era por lo q̃ deuia dar, o fazer. E aũ puede ome ser libre della por quitamiẽto [i], o por renouar pleyto, [k] otra vez, o por dar de mano, [l] quien cumpla el pleyto o faga la paga, o por compensacion: que quier tanto dezir, como descontar vn debdo por otro, o por muerte de la cosa que deue ser dada, e en otras maneras muchas que se muestran por las leyes deste titulo.

¶ Ley. III. *Como deuen fazer la paga o el quitamiento, e a quien, e de que cosas.*

1 a ¶ *Non de otras.* Adde. l. secundam. §. 1. vbi per gl. Bar. & Doct. ff. si certum pet. & l. cum a quo. C. de solu. & l. 1. & ibi Ioan. de Plat. C. de fabricem. lib. 11. idem dic in debitore, quia non potest cogi, vt soluat vnum pro alio: nisi aliud esset de consuetudine. vt in l. domini. & ibi Ioan. de Pla. C. de agrico. & censi. lib. 11.

2 b ¶ *Entrega de otras.* Hoc est vnꝰ casus in quo pot̃ solui aliud pro alio. alios enumerat glo. in d. l. eum. C. eo. & glo. in d. l. 2. §. 1. vbi Bar. col. ii. ff. si certum pet. qui in omnibus eius dictis, ibi approbatur per doctos. ibi præterquã in eo. qd in fine dicit vide ibi per Alexand. & Iaso. qui acumulat vigiuti fallentias ad dictam regulam. & an pro pecunia informata, posit solui massa argenti, vel auri vide per Ioan. de Plat. in l. 5. C. de susceptor. & archa. lib. 10. & in l. vnica. C. de colla. æris. & in l. 1. C. de argen. pretio quod thesauris infer. eodem lib. & per Decium in l. 13. titu. 10. li. 3. folio. 1. & resolutio videtur quod sic, quando ex hoc creditor nullum dãnum pateretur. Quod nota ad legem regni circa retractum rei venditæ quæ fuit progenitorum. & nota bene quod etiam in ea vbi potest vnum solui pro alio: veluti si hoc caueretur statuto vel consuetudine. sit tamen interuenit iuramentum seruandum est in forma specifica. vt tradit late Alex. consi. 37. vol. 2. in secundo dubio. & potest tempus pro tẽpore solui, quando non mutatur res substantia, vel qualitas secundum Bal. in l. secunda. circa. fi. C. locati. & faculras eligendi vnum pro alio transit ad singularem successorem. l. si quando. §. hæres. vbi vi. Bar. ff. de lega. 1. & ibi etiã vi per Barto. quando per litis contestationem perimatur facultas: quando vnum erat in obligatione aliud in solutione, & quando vnum solui tur pro alio, si illud euincatur, qua actione agatur. vide per Bart. distinguentem. in l. fi. versicu. aliam. ff. de solu. & quanto tempore duret facultas soluendi vnum pro alio? vide per Bart. in l. si quis stipulatus. ff. eo. & in casu huius. l. dic quod procedit etiam si fiat executio sententiæ contra debitorem contumacem. vt notat Ioan. And. in addit. no. ad Specul. tit. de execu. sententiæ. §. sequitur. in prima additio. Bald. & Salice. in. l. ordo. C. de execu. rei iudi.

3 c ¶ *Del judgador.* Non ergo tenebitur debitor dare meliorem rem, quã habet: prout dicitur communiter in authentica. hoc nisi. C. de solutio. sed sufficit, quod sit mediocris, & sufficiens arbitrio iudicis, prout hic habetur, quod tene menti, & videtur approbari hic opinio, quam tenebat Cynus in authẽ hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccle. qui intelligebat quod habetur in dicta authentica. hoc nisi. de re mediocri, vel dato quod procedat in meliori, intelligatur dumtaxat nõ grauetur magnum præiudicium debitori. vt declarat etiã Salice. in dicta authentica. hoc ius porrectum. col. fina. qui & vult quod hoc resideat in iudicis arbitrio. & nota quod huic remedio de quo in ista l. non posset renunciari per debitorem: sicut neque possent remuntiare cessioni bonorum. vt tradit Alberic. in dicta authent. hoc nisi. & in rubric. C. qui bo. cede. pos. & Bar. in corpore vnde sumitur. dicta authen. hoc nisi.

4 d ¶ *Pudies fazer.* Innuit quod si posset facere cogitur præcise facere, & non liberaretur soluendo interesse. & idem videtur probari in l. 13. & in l. 35. supra titul. vndecimo. eadem partita. & sic de iure isto partitarum, non procedet communis opinio Barto. & aliorum dicentiũ, quod in obligationibus factis regulariter succedat obligatio ad interesse, licet fiat in aliquibus casibus: vt tradit Bartol. in l. stipulationes non diuidantur. in principio. colum. penultim. & fin. ff. de verborum obligat. vbi & Iason. 20. & 21. colum. & approbatur de isto iure partitarum opinio Martini de Fano. doctoris antiqui concludentis, quod quis posset compelli ad factũ indistincte, nisi quando tam non potest facere ille qui tenebatur ad factũ: vel quando actoris non interest quod fiat: quia istis casibus tenebitur ad interesse, & ita intelligit leges quæ in contrarium allegantur, licet Bart vbi supra fol. penultim. col. 4. reprobet istam opinionem. tene ergo menti istam. l. contra opinionem communem, & quod hic & dictis legibus 13. & 25 habetur corroboratur, quia de equitate canonica obligatus ad factum si adimplere potest præcise, potest compelli vt faciat per capit. qualiter de pactis. tenet Abbas in capit. per tuas. de arbit. & in ca. veniens. colũ. penul. & fin. de iureiurand. Iaso. in d. l. stipulationes non diuiduntur. in prine. col. fina.

5 e ¶ *Magüer.* Adde l. solutionẽ. & l. si pro me. ff. eo. & in l. soluere. & Inst. quibus mod. tolli. obli. in prine.

6 ¶ *Contradixesse.* Sed an tunc repetat soluens per actionem negotiorum gestorum? vide Bartol. in l. stichum. §. fina. ff. de noua, posit glo. ibi.

¶ Agamiento de las debdas deue ser fecho a aquellos que las han de recebir, e deue se fazer de tales cosas como fueron puestas e prometidas en el pleyto quando lo fizieron, e non de otras [a], si non quisiere aquel aquien fazen la paga. Pero si acaesciesse que el debdor no pudiesse pagar aquellas cosas que prometiera, bié pudo dar le entrega de otras, [b] a bien vista del judgador [c]. Otrosi dezimos que si el que ouiesse fecho pleyto de fazer alguna cosa, e nõ lo pudiesse fazer [d] en la manera que auia prometido, que deue cũplir de otra guisa el pleyto, segun su albedrio del judgador del lugar. E deue pecharle el dano e el menoscabo que le vino por razon que non fizo aquella cosa, assi como prometio. E non tan solamente es quito ome de lo q̃ deue fazien do paga dello por si mismo, mas fazien do la aũ otro qualquier por el en su nome. E maguer aquel que deue aq̃l debdo no supuesse q̃ otro fazia la paga por el con todo esso seria quito. E aque lo supiesse e lo contradixesse. [f]

¶ *Ley. IIII. De que manera deue ser fecha la paga al menor de deynte e cinco años, porque el que la faze sea seguro que gela non demanden otra vez.*

APercebido deue ser todo ome que ouiere de fazer la paga al menor deveynte e cinco años para fazer la de manera [g] que la non aya de pagar otra vez. E para ser seguro desto deue pagar lo que deue a el, o a su guardador [h] con otorgamiento [i] o mandamiento [k] del juez del lugar. Ca si e

5 ¶ *Magüer.* Adde l. solutionẽ. & l. si pro me. ff. eo. & in l. soluere. & Inst. quibus mod. tolli. obli. in prine.

6 ¶ *Contradixesse.* Sed an tunc repetat soluens per actionem negotiorum gestorum? vide Bartol. in l. stichum. §. fina. ff. de noua, posit glo. ibi.

¶ *Lex.* IIII.

» Minori viginti quinque annis aut fatuo vel prodigo cui est datus curator debet solui cum autoritate tamen iudicis, aut eius curatori, alias soluens solutum perderet, & teneretur debitor debitum iterum soluere. h. d.

¶ *De manera.* Id est, vt consequatur plenissimam liberationem, adde. l. sanctimus. C. de administra. tuto. & l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino.

¶ *Guardador.* Idem esset si solueret curatori pupilli. vt in. l. vero procuratori. ff. eod. in §. penultimo. 2

¶ *Con otorgamiento.* Ex hoc verbo patet, quod sufficeret approbatio iudicis vnde si facta solutione minori: nihilominus agit contra debitorem: quia tamen debitor probauit eum habere pecuniam saltuam: fuit absolutus: licet post sententiam pecuniam amittat, non poterit minor restitui: quod & tenuit Vbertus relatus ab Alberico in l. 1. C. si aduer. solu. licet ipse in contrarium arguat. quia ex amissione minor de nouo lædetur. 3

¶ *Mandamiento.* Neque tenebitur appellare debitor contra hunc iussum vt in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. quod intelligit. Ange. in l. secunda. in fi. ff. de appel. reci. quod procedat, quando soluẽs erat talis, qui neque scit, neque scire debet ætatem minoris: tũc enim licitum est soluenti parere iussui iudicis citra appellationem; & credere eum maiorem, vt iudex innuit, absq̃ alia inuestigatione. si vero sciret vel scire deberet iuxta. l. octaui. ff. vnde cogna. & l. de tutela. C. de in integ. resti. mino. tunc cõtra iussum iudicis præcipientis solui minori sine tutore vel curatore appellare deberet, & imputaretur ei si non appellauit. sta intelligit dictum. §. permittitur Angel. vbi supra. & certe videtur singularis intellectus ad illũ text. & ad limitationem huius. l. partitarum. Nota etiam quod ad hoc, vt soluens pupillo consequatur pleniorem, vel plenissimam liberationẽ, secundum notata per glo. in l. 1. & 2. si aduersolu. requiritur, quod interueniat scriptura. gl. nota. l. 1. C. de solu. & libera. debi. ciui. li. 11. & tenet Guil. in. d. §. permittitur. & Ioan. de Imo. in l. vero procuratori. cum l. seq. in. §. ii. ff. de solu. aduerte tamen quia secundum Alberi. post Cyn. in. d. §. permittitur. quod ad debitorem soluentem non est necessaria scriptura, vt in d. l. 1. & l. pactũ. C. de pact. & ff. de pignor. l. contrahitur. quod ad tutorẽ tamen erit necessaria scriptura, & ita procedat. l. fin. C. arbi. tute. & l. chirographis. ff. de admi. tuto. & an sol-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uens falso procuratori coactus per iudicem liberetur. vid. Bal. nota. distinguentem in l. falsus. col. pen. C. de furt. & Ioan. Andr. in addit. ad Specul. tiul. de oblig. & solu. col. 2. & Paul. de Castr. in l. qui hominem. §. si nullo. ff. de solu.

a ¶ *Despues.* Durante minori ætate intellige, nã secus si postea licet infra quadriennĩ quod dat ad petendã restitutionẽ, secundũ Alberi. in l. 1. C. si aduer. solu.

de otra guisa lo fiziesse, e despues [2] jugasse los dineros quel fuessen pagados, o los malmetiesse: o los perdiesse en alguna manera [b] nõ seria quito [c] porẽde del debdo. Ante dezimos q̃ lo auia a pagar otra vez. Mas faziẽdo la paga cõ otorgamiẽto del judgador, assi como sobredicho es, como quier q̃ fiziesse despues su daño de los dineros el menor de. xxv. años, non seria tenudo el otro de gelos pagar. Antedezimos que seria quito en todas guisas del debdo. E esso mismo dezimos que deue ser guardado en la paga que ouiesse a fazer al loco, o al desmemoriado [d], o al desgastador de sus bienes aquien fuesse dado guardador [e].

6 b ¶ *Manera.* Intellige qñ. fragilitate vel culpa minoris perderetur sec' si casu fortuito, nã tunc quãdo solutum fuit minori cũ autoritate curatoris non cõpeteret restitutio. l. verum. §. sciendũ ff. de mino. & tenet Paul. de Cast. in l. 1. C. si aduer. solut.

7 c ¶ *Quito.* Nam quando minori solvitur cũ autoritate tutoris, vel curatoris, vel ipsi tutori cõpeteret restitutio integrũ minori: si pecunia culpa perderetur & in eius vtilitatẽ nõ cederet, nisi in casibus notaris per glo. in d. l. tancim' & nõ dicit debitor securus si petit esse in integrũ restitutio. l. nemo. ff. de integr. resti. gl. magna. in l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. Alexand. in l. 3. §. labeo. in fi. ff. de acqui. possess.

8 d ¶ *Desmemoriado.* Isti æquiparantur minoribus & eorum gaudent beneficijs, vt hic. & in l. 60. titu. 18. 3. parti. vbi dixi. & vide glos. in l. C. de curato. furioso.

9 e ¶ *Guardador.* Non requirit hæc lex quod expresse sit interdicta prodigo bonorum administratio: sed tantum quod datus sit sibi curator, quod nota ad ea quæ dixi in l. 5. tit. 11. ead. partita.

¶ *Lex. V.*

Procuratori generali omnium bonorũ vel speciali, vt habẽti plenam & liberam potestatẽ petendi & administrandi, vel alia quæ dominus facere possit faciendo: potest solui, & si negotiorũ gestori fiat & dominus ratum habeat cõtingit liberatio. Item si mihi aut Titio promisisti soluere quod mihi debes, Titio adiecto soluendo es liberatus: nisi postquam contra te egi. & in iudicio vetui tibi ne ei solueres, vel ipse mutauit statum, vt quia seruus vel religiosus factus est, aut exultauit, vel cum sui iuris esset factus est sub alterius potestate. tũc enim teneris iterum soluere, sed poteris ab eo repetere solutum, idem si solui creditori accusato de maleficio sum liberatus, nisi sit tale maleficium ex quo corpus perdere debeat & bona. h. d.

k ¶ *Procuratori.* Ad l. 50. pcuratori. in princip. & ĩ §. 1. & fi. alia causa. ff. eo. & d isto adiũcto, vide quæ dixi in l. 7. titu. eadẽ. partitin glo. magna. & aduerte, q licet solui possit adiecto & solutũ nõ possit ab eo repeti: si tamen detur pignus adiectio p securitate debiti, põt pignus repeti. ex. notabilis in l. si is q ff. de pig. & ti seru' est adiectus nõ põt solui eius dño l. si stipulatus. ff. de sol. & non põt adiectus alio modo liberare debitorem, nisi recipiẽdo solutionẽ. l. quod stipulatus. ff. eo. & an possit nouare: vide per Iaso. in l. eum q §. qui sibi aut filio. colũ. 4. ff. de verb. obli. & facultas soluendi adiecto non tollitur per confitutũ. l. si ita stipulatus. ff. eo. & vi. l. sed. & fi. §. sed & si mihi. ff. de cõstit. pecu. & hæres adiecti, nõ potest recipere solutionẽ. l. si stipulatus. ff. de solu. & l. cũ quis. §. sibi aut Titio. ff. de verb. oblig. & vide ibi per Iaso. an fi. aliud pro alio volente creditore soluatur adiecto liberetur soluens, & non debet alibi soluiadiecto, quam in loco destinato. l. non vtique. §. idem Iulianus. ff. de eo quod certo loco.

l ¶ *Defendimiento.* Innuit hic, q̃ etiã vltra litis cõtestationẽ requirat expressa, phibitio, ne soluatur adiecto in l. cũ si qs stipulatus. versi. fi. & qua ista sumpta est, hoc nõ dicit sed q̃ per simplicẽ litis cõtestationẽ tollit facultas soluẽdi adiecto, & sic notãr ibi docto casu, in q̃ plus operet tacitũ. s. litis cõtesta. quã expressa cõtradictio. Et sic de mente docto. est q̃ nulla alia prohibitio, quã litis cõtesta. exigatur põt dici q̃ ista lex sequuta fuit opinionẽ gl. in l. eũ. q̃ certarũ, in gl. magna. ff. d ver. obli. & allegãdo. d. l. si qs stipulatus intelligitẽ, intercuniente etiã, phibitione, & sic cessabit obiectio cur maioris efficaciæ sit tacitũ q̃ expressum, & erit hic casus, q̃ tũc nõ põt solui adiecto, q̃n vltra ex pressum prohibitionẽ intercuniat ante, litis contestatio, tenemenți.

m ¶ *Su estado.* Ortum habet a lege. cum quis. in prin. ff. eo. quam vide.

n ¶ *Tirano.* Quid econtra si ex seruo fit liber an possit ei solui? opiniones sunt in hoc, de quibus per Alexan. in l. ei qui ita. §. qui sibi. ff. de verb. oblig. & ipse tenet quod non possit ei solui. per textum, & ibi Bartol. in l. si quis seruo. ff. de solutio. & l. si is qui rem. §. Iulianus ret, licet dubitaretur de mandato, non posset ei solui. gl. in l. non solum. §. qui alieno. ff. de procurato. vbi vid. Bart. & Ioan. de Imol. in l. vero, pcuratori. ff. de solu. de qua. l. ista sumpta est. & qd si solui, p curatori habenti mandatũ ad recipiendũ solutionem, tamẽ quando ei solui erat infirmo, & statim decessit: & pecunia perdita fuit, an sim liberatus? Ioã. An. in addi. ad Spec. tit. de obli. & solut. disputat ad vtrã que pr̃: & cõcludit q̃ liberer. qd aũt si sol uã reuocato iã pcuratoris mãdato. vi. l. cum qs. §. 1. ff. de solu. & quod notat Bar. in l. si p curatori falsocol. 2. ff. de cõdi. ob cau.

Paga al otro. Ad de. l. 50. pcuratori. in princip. ff. eo. & ita Bal. ibi intelligit.

Por juyzio. Adde. l. si quis stipulatus fuerit decem in melle. & ibi Bar. ff. eod. & in l. penul. eod. tit. per Barto. est in l. aliud.

¶ *Lex. VI.*

Si mandauit tibi vt quod mihi debes alij soluas: soluendo ei antequam de mea contraria prohibitione certificeris eris liberatus: secus si soluisti post certificationem. h. d. Habuit ortum a l. ver. procurator. §. sed & si quis. a l. eum quis. §. si debitorem. ff. de solu.

g ¶ *A su debder.* Idem si præcipiat alicui, vt ex debitore recipiat, nam per consequens videtur mandare debitori, vt ea soluat. l. qui hominem. versic. si tu Titium. ff. eod. & ibi notat Bart.

f ¶ *Non saluiendo.* An sufficiat proponere edictum, vel proclama superuocatione procuratoris? vide Bart. in l. qui hominem. §. si tu Titium. ff. eod. & l. sed si pupillus. §. de quo palam & ibi Bart. ff. de in-

ff. de furtis. & placet mihi, quia respectu creditoris non mutatur status in melius: sed in deterius, quando seruus adiectus, erat seruus domini. quia facilior erat exactio domino ab eius seruo, quam cum iã fit liber, si tamen adiectus non esset seruus domini, sed alterius extranei, tunc videtur quod possit ei solui, nec tunc obstabunt leges in contrarium al legate: quæ loquuntur cum seruus erat domini. tenemenți, quia doctores non ita bene declarant.

9 a ¶ *Religioso.* Dictum fuit hoc Rayne & Iaco. de Are. in l. cũ quis. ff. eo dem & approbatur hic.

10 b ¶ *Desterrassen.* De relegatione loquitur, vt in d. l. cum quis. in princip.

11 c *En poderio.* Hoc dixit propter. l. eum qui. §. qui sibi a tutio. ff. de verb. oblig. nam si filius efficiatur sui iuris, bene potest ei solui, licet mutet status: vt ibi: & vide ibi per Alexan. ponẽtẽ alios casus, in quibus potest solui licet mutet status.

12 d ¶ *El cuerpo.* Nota bene, quia vult q̃ & si bona veniãt cõfiscanda, nõ tamẽ infligatur pœna mortis, q̃ possit sibi solui, & istud verbum nõ habetur in l. reo. ff. eodẽ. sed forte ista lex voluit hoc intelligere in crimine læsæ maiestatis, vbi mors infligitur, & bona confiscãtur, & interdicitur administratio. vt in l. fi. C. ad l. Iul. maiesta. in alijs vero casibus vbi pœna mortis non infligitur, licet bona ipso iure confiscentur, vult hæc lex quod possit accusato solui: nisi bona sint annotata. vt in d. l. reo. cum gl. ff. eo. & ita Bal. ibi intelligit.

13 e ¶ *Pagar.* Limitat Salicet. in dicta. l. fina. ad l. Iul. maiesta. quando scivit debitor, vel scire debuit facultatem soluendi sibi sublatam, alias liberaretur ad instar illius, qui solvit procuratori reuocato, vel filiofamilias, cui peculium erat a deemptum. d. cum quis. ff. de solu. & l. si non sortem. §. qui filio. ff. de condict. indebi.

que seria si despues que le ouiesse mandado pagar el debdo, le embiasse dezir por carta, o por mandado cierto, que lo non pagasse. Ca si acaeciesse que nõ diesen la carta, nin el mãdadero, non gelo dixesse, e pagasse el debdo, non sabiẽdo s̃ que lo auia defendido el que gelo mandara pagar, entonce seria quito del debdo, el debdor tambien como si lo ouiesse pagado a el mismo.

h ¶ *Non gela deue a el pagar.* Concor. tat cum. l. h. e ture. ff. eo. & l. sed si tantũ ff. de pactis. sed qd econuerso, an qui nõ põt solutionẽ recipere. vid. Bart. in l. non solum in prince. ff. solu. mat. vbi & vide an possit filiusfamilias solui sine patre in aduentitijs, in quibus patrinõ acquiritur vsusfructus. & tradit etiam Alber. in l. vero pcuratori. ff. de solut. & cõcludunt, q̃ possit solui filiofamilias in his.

i ¶ *Para recebir.* Quid si detur potestas ad exigendũ an possit solutionẽ recipere? Bar. tenet q̃ si in d. l. hoc iure. ff. eo. & in l. non solum. vbi communiter docto. ff. solut. matri. idem dic si sit constitutus procurator ad agendum, & exigendum. secundum Bartũ in dict. l. hoc iure. vbi idem tenet Ioan. de Imol. licet Ange. teneat ibi contrarium.

k ¶ *Al señor.* Ex hoc vero Bar. Imo. & Paul. de Cast. in d. l. hoc iure. ff. eo. colligunt formationẽ libelli, quando procurator tantum constitutus est ad agendum, vt concludat condẽnari sibi & solui domino.

l ¶ *Libre e llenero.* Adde. l. procurator cui generaliter libera. ff. de procurato. ibi tamẽ non habetur, q̃ possit procurator habens liberã facere quitationẽ debiti. Azo sub dubio forte. C. de acceptila. in summa dicit, quod potest fieri acceptilatio per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum, vel generale: tũ libera vt stipuletur nouandi animo. gl. etiam in l. non absimilit. C. de noua. tenet quod procurator cum libera possit facere liberationem, & quitationem: & approbatur hic: & intellige ita, quod non fiat donando. l. contra iuris. ff. de pactis. l. filius familias. ff. de donat. & per Bal. in d. l. non absimilit, & Alexand. consil. 44. volumi. 2.

m ¶ *Que el señor.* innuitur hic, quod requiritur hoc casu necdum quod detur potestas cum libera, verũ quod dicatur quod & possit ea omnia facere, quæ dominus posset. sed vt dixi in. l. 19. tit. 5. 1. parti. per hæc verba quod possit facere quod dominus posset, videtur concedi, libera, licet expresse dẽ libera dicatur. vide ibi. & certe de mente istius. l. & etiam dict. l. 19. est quod semper in concessione istius li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

here potestatis, addatur, vt possit ea facere, quæ dominus posset: & ideo cõsulo, q̃ semper in instrumentis procurationũ facias apponi.

6 a ¶ *El debdo.* intellige, vt dixi supra in glos. super parte, libre.

¶ *Ley. VIII.*

Solutio est faciẽda in termino a partibus præfixo etiam si creditor non interpellet debitorem: & si creditor solutionẽ recipere recuset, debet eũ debitor requirere loco, & tẽpore cõgruo: ostẽdẽdo & offerẽdo pecuniã & demũ eã debet sigilare & apud bonum hominem vel ecclesiam deponere: & sic faciendo liberatur, nec tenetur si postea perdatur sine culpa sua p̃ ecunia. hoc dicit.

debdo [a] tambien como el señor que lo fizo su personero.

¶ *Ley. VIII. Como deue ser fecha la paga que deue fazer el debdor si non gela quisiere recebir el que la deue auer.*

RAzos e dias ciertos [b] ponen los omes entre sí, a que prometen de dar, o de fazer algunas cosas, vnos a otros. E porende dezimos que cada vno es tenudo de dar o de fazer lo quel prometio, al plazo quel fue puesto para ello. E non se puede escusar que lo non faga maguer el otro, non gelo demande [c]. Otrosí dezimos que si el debdor quisiesse pagar el debdo al que lo deuiesse recebir, e el otro nongelo quisiesse tomar, deue fazer afrenta [d], ante omes buenos en logar e en tiempo guisado, mostrando los maruedis de como quiere fazer la paga. E deue poner [e] aquellos maruedis señalados en fieldad de algun ome bueno, o en la sacristania de alguia eglesia. E dende adelante es quito [a], del debdo, e non ha el otro demanda ninguna contra el. E aun dezimos que si los maruedis se perdiessen sin culpa del debdor, despues que fuessen puestos en fieldad, assi como sobre dicho es, que el daño pertenece al señor del debdo tan solamente, porque fue en culpa que lo nõ quiso recebir quãdo gelo quiso pagar.

¶ Ley. IX. *Como por muerte de la cosa señalada sobre que es fecho el obligamiento es quito el debdor.*

BEstia o otra cosa cierta deuiẽdo vn ome a otro: si aquella cosa se perdiesse, o se muriesse ante del plazo a que la deuia dar: o si el plazo nõ fuesse puesto ante q̃ el otro gela demandasse por juyzio, si la perdida o la muerte nõ auino por culpa, nin por engaño del debdor: quito es [b] de tal debdo. Mas si se perdiesse, o se muriesse por su culpa o por el engaño q̃ el debdor fiziesse, entonce tenudo seria de pechar la estimacion della. Otrosí dezimos que demandãdo vn ome a otro alguna debda que dixesse que le deuiesse, e negasse el otro el debdo, diziendo que nol deuia nada: que si el que demanda le da la jura [c] de su voluntad: e el otro la recibe del e jura que non le deue lo quel demanda, que es quito [d] del debdo, tambiẽ como si lo ouiesse pagado. E fuesse ende quito por sentencia del judgador. Esso mismo seria si vn ome diesse a otro la carta [e] que auia sobre el, del debdo q̃ le deuiesse o la rompiesse [f] a sabiendas con entencio de quitarle el debdo, q̃ tambiẽ seria quito, porẽde como si lo ouiesse pagado. Pero si aquel q̃ auia d̃ auer el debdo, pudiere prouar con omes buenos, q̃ dio la carta en fieldad al debdor, e nõ con voluntad de quitarle el debdo, o q̃ gela furtaro o forçaro, o gela ropieron [g] cõtra su voluntad, entonce en saluo le fincaria su derecho contra aquel que deuia la debda.

¶ *Ley. X. Como quando vn ome deue debdas de muchas maneras a otri, e faze paga de alguna dellas de qual se entiende que fue fecha la paga.*

DEbdas de muchas maneras deuiendo vn ome a otro, si le fiziesse paga alguna: e señalasse por quales debdas le fazia aq̃lla paga, deue ser contada en aquella q̃ señalo, [a] e non en otra. E si por auẽtura el q̃ fiziesse la paga, nõ dixesse por qual debdo la fazia: e el q̃ la rescibe señalasse luego vno delos debdos principales, diziendo q̃ la rescibe por el, e se callasse el q̃ fazia la paga: entonce deue ser cõtada en el debdo q̃ señalo e nõ en otro. Mas si lo contradixesse [1] luego ante que se partiesse del logar deuel ser tornado [k], lo que le pago, o contado en aquel debdo que señalare el que faze la paga. E si acaescesse que el que fiziesse la paga, nin el que la rescibe, non señalaron por qual debdo la fazian, entõce si las debdas fueren eguales que non aya agrauiamiento ninguno de pena nin de vsura, nin de otra manera, mas en el vno que en el otro: deue ser partida la paga en todos los

quo non requiritur depositio: & consignatio: vt est regulariter quãdo tractatur de effectu non incurrendi moram, vel pœnam, vel cursum vsurarum necdum inceptarum, nam tunc si est cui offeratur debet offerri, & sufficit sola oblatio l. si per te. C. de vsur. & notatur in dict. l. acceptam. sed si non erat cui offerreretur, tunc non potest fieri quæ oblatione securus est debitor. vt in d. l. si fundus. §. fi. cum alijs allegatis per Alex. vbi supra quod tene mẽti. & prædictis adde. l. si prædio. in prin. ff. de in diem adiect. & quod notat Bald. in l. 2. in fin. C. de iure emphy.

2 ¶ *Es quito.* Ipso iure, vt hic innuitur: & tenet gl. in l. ob signatione. C. eo. & est communis opini.

¶ *Ley.* IX.

Rei perditione vel interitu, sine debitoris culpa antequam res pro solutionis vel si non fuit certum tempus apposità antequam in iudicio petatur liberatur debitor: sed si dolo, vel culpa, eius perijt tenetur ad æstimationem. Itẽ si voluntate deferente creditore uret debitor non debere; liberatur sicut solutione vel iudiciõ absolutione. Idẽ si creditor donet vel rumpat instrumentum cum intentione remittendi debitum: sed si probet non causa remittendi: sed alia dedisse vel rupisse, aut ei fuisse suratum aut per metum vel vim ablatum remanet ei ius debiti saluum. h. d.

1 b ¶ *Quito es.* Ad. l. pe. ff. eo. & l. 18. tit. 1 1. ead. part. vbi & vide quæ dixi.

2 c ¶ *La jura.* Concordat cum. l. fi ichum. §. naturalis. ff. eo. & l. 2. & l. iusiurandum etiam. ff. de iureiur.

3 d ¶ *Que es quito.* Ipso iure, vt in dicto. §. naturalis. & hic multum tamẽ obstat. §. æque. Instit. de excep. vbi habetur, quod per iusiurandum delatum a creditore debitori, nõ liberatur debitor ipso iure: sed opponitur exceptionis, & de isto contrario opposuit Ludo. Ro. in l. 2. ff. de iureiurand. & reliquit cogitandum super solutione. Alex. & etiam Iaso. ibi soluunt quod per iuramentũ voluntariũ, vel iudiciale tollatur obligatio naturalis ipso iure: sed nõ ciuilis ipso iure tollatur: sed ope exceptionis, quod colligunt ex illa dictione æque, iuncto. §. præcedẽti, vbi actum fuit de pacto de non petẽdo. licet tamẽ ista solutio posset esse bona quoad dictum. §. æque. ad istam. l. partitarũ non posset hoc dici, quæ vult q̃ ex hoc iuramento volũtario delato a parte, licet in iudicio (quetiam vocatur iuramentũ iudiciale) debitor iurãs liberei, perinde ac si solueret: ex quo habet consensum partis iuramentum deferentis: & quod liberatur ipso iure: vnde non indiget ope exceptionis, nisi velis dicere: q̃ etiã hæc lex requirat, quod opponatur exceptio quod & potest probari ex eo quod subijcit (e fuesse ende quito por sentencia del judgador) vbi patet opus esse exceptione: vt in §. fin. in iudicio. Instit. de excep. & istud videtur tutius ne iuris communis inducatur correctio: cum hic talis correctio nõ exprimatur.

e ¶ *La carta.* Ad. 4. de. l. si chirographum. ff. de proba. & l. 2. labeo. ff. de pactis. & l. 40. supra tit. proxi. & quæ late dixi in l. 1 1 titu. 19 part. 3.

5 ¶ *Rompiesse a sabiendas.* Secus si ex iracundia, vel alias sine animo liberandi debitorem: vt hic colligitur. vide Bald. in l. ad finem. C. de fide instru. dicentem, quod si ex iracundia conciperet animum instrumẽtum debitum non amittit ideo ius tuum: sed teneberis clarius probare per testes, & tali casu non deferetur tibi iuramẽtum in supplemẽtum probationis: quia culpa tua circa probationem suffisciatur: præsertim in facto antiquo, vbi aliqd posset esse in instrumento, de quo non recordaretur testes: vt ff. de probatio. l. census. & ibi dictum dicit ibi mentem tenendũ Paul. de Castro.

f ¶ *O gela rompiesse.* Innuit ista Pon.

g ¶ *En aquello que señalo.* Quid si non sufficiat quantitas soluta ad solvẽdum totum debitum per debitorem designatum, an procedat hec lex? glossella finalis. l. 1. ff. eo. vult quod sic? & idem tenet Io. de Imol. in d. l. 1. in prin. per. l. vbi fideiussor. ff. eo. ex quo enim creditor tacuit, & recepit non debet obstare partis crastina solutio.

h ¶ *Lo contra dexesse.* Adde. l. 1. & 2. ff. eodem.

i ¶ *Tornado.* Et si creditor nolit, debitor offerat & consignet. vt in l. obsignatione. C. eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debdos principales[a], en aquellos q̃ conociere el debdor sobre q̃ non ouiesse cõtienda ninguna. E si por auẽtura debda y ouiere alguna, q̃ fuesse mas agraviada que las otras por razon de pena q̃ fuesse puesta enella, o por otro agraviamẽto semejante[b], estonce deue ser contada la paga tan solamente en tal debda como esta[c], que es mas graue.

¶ *Ley. XI. Aquien deue ser fecha la paga primeramente en los bienes del debdor, quando las debdas que demandan son de vna natura, e sin peños.*

SAcan debdas algunas vegadas los omes vnos de otros, no obligádo sus bienes[d] nin parte dellos, mas conosciendo la debda tan solamente por carta, o ante testigos, o en juyzio. E tal debdo como este es llamado en latin (debitum personale) que quiere tanto dezir como debda que es obligada la persona, del que la faze, e nõ sus bienes en todo ni en parte. E por ende dezimos, que si alguno ouiesse a dar a muchos debdos que fuessen desta natura, que qualquier dellos que demãdasse su debdo por juyzio, e por quiẽ fuesse dada sentencia primeramente[e] contra el debdor, aquel deue ante ser pagado, q̃ ninguno de los otros, maguer el su debdo fuesse el postrimero. E los otros a quien deuia algo este debdor sobre dicho, non han demanda[f] ninguna contra aquel que vence su debda[g]. Mas si todos los otros o parte dellos demandassen su debdo, otrosi por juyzio, e fuesse dada sentẽcia[a] contra el debdor en vn tiempo por todos o por alguna partida dellos. Entonce si delos bienes del debdor non pudiessẽ ser pagadas las debdas: deue los cõpartir entre aquellos por quiẽ fue dada la sentẽcia, dãdo, a cada vno dellos mas o menos segũd la quãtia q̃ deue auer. Pero si entre los bienes de tal debdor como este fuesse fallada algũa cosa agena, quel ouiesse dado algũo en guarda: en saluo dezimos quel finque a su señor, [b] e q̃los debdores non gelo pueden embargar.

¶ *Ley. XII. Como deue ser fecha la paga de las cosas que son dadas en guarda.*

MEjoria muy grande han los debdos de las cosas que son dadas en encomienda. Ca maguer deua otras debdas aquel q̃ rescibe la cosa en guarda si gela demandaren ante la deue pagar que otro debdo que deua. E esto seria como si acaescisse que este q̃ ouiesse dado la cosa en encomienda la demandasse en juyzio a aquel aquien la auia dado en guarda, e en aquella sazon mis ma le demandassẽ otros debdos porque non fuessẽ obligados los bienes del deldor: e que non fuessen de tal natura como esta. Ca entõce el judgador ante deue apremiar a tal debdor como este que pague lo que le fue dado en encomienda[c], que otro debdo[d], ninguno que ouiesse a dar: maguer los otros debdos fuessen más antiguos.

¶ *Ley. XIII. Como deue ser fecha la paga de las malfetrias e daños que los omes fazen vnos a otros en sus cosas.*

MAlfetrias e daños fazen los ómes muchas vegadas en las cosas agenas, cortando arboles, e arrancando viñas, e matando, e firiẽdo sieruos, e ganados, e en otras maneras semejantes destas. E porende dezimos, que si alguno ouiesse demanda contra otro, por daño o menoscabo, q̃l ouiesse fecho en algunas destas cosas: q̃ finca obligado el malfechor[e], al que rescibio el daño, tambien como por otra debda que le ouiesse a dar. E qualquier, vno o muchos quel demãdassen la malfetria en juyzio, por quiẽ fuesse dada la sentẽcia primeramẽte, contra el malfechor, deue ser entregado primeramẽte, [f] cada vno dellos, en los bienes del malfechor en la manera q̃ de suso diximos en la ley que comiença sacan debdos[g].

¶ *Ley. XIIII. Como los omes deuen demandar llanamente sus debdas por juyzio, e non por premia prendar a los que gelas deuen por si mismo.*

LAnamente, e sin braueza[h] nin guna deuen los omes vnos a otros demandar las debdas que les deuieren, e por poder nin por riqueza, [i] que aya aquel aquien deuen el debdo, non deue el por si[k] sin mandado de seruis fugiti. ex qualibet enim iniuria alicui illata duplex oritur actio, vna reipublicæ, altera parti. l. quotiens, & l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publica. Baldus in l. prima, columna quarta. C. si a non compe. iudice.

¶ *Primeramente.* Limita nisi daretur damnum in re fiscali, vt dixi supra eadẽ partita titulo tertio. l. penulti. in glossa magna.

¶ *Sacan debdos.* Supra eodem l. 11.

¶ *Lex.* XIIII.

Non potest quis sua auctoritate debitorem in bonis vel in personam pignorare: nisi ex pacto ei liceat, & contrafaciens si ex tali pignoratione recipit debitum, restituat illud: & perdat ius creditor: & si non fuit ei solutum, restituat pignus & non respondebitur ei super debito donec pignus restituatur. h. d.

¶ *Sin braueza.* Habes hic, qd quod geritur inter partes etiam in iudicio debet heri sine contumelia, & iracundia simpliciter petendo vel excipiendo: vide. i. 3. & l. si quidem. C. de iniur. & Specul. titulo de accusatore versic. sed pone. colum. 14. & ibi Ioan. Andr. in additio. vbi vide an agatur actione iniuriarum, contra eum, qui per viam iudicij aliquid criminis vel infamię aduersario obiecit, & adde Ange. Aret. in suo tract. maleficio. in parte pequę non ad querelam. colum. secunda, & in parte verba contumeliosa, colum. secunda, & Socinum. consi. 118. & consi. 146. 1. volu. Philip. Corneum, consi. 80. 3. volu. & per Oldral. consi. 53.

¶ *E por poder, ni por riqueza.* Hoc in specie dicit: quia potentibus vicina solet esse superbia, & pene semper rebus affluentibus elatio sociatur. Gregorius. 26. Moralium. cap. 23. in fine.

¶ *Non deue el por si.* Adde l. extat. ff. quod metus causa. & l. 1. 1. titlo. 13. eadem partita & l. nullus. C. de iudæis. & §. primo. de pace iurat. fir. & hoc est regulare ne quis ius sibi dicat. fallit tamen in casibus legum sequentium. l. primæ, & secundæ. C. quando liceat vnicuique sine iudice se vindi. & infra in casu huius l. & l. primæ. §. 1. ff. quorum legato. & l. vt vim. ff. de iusti. & iure. & l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquiliam. & l. quemadmodum. §. primo. eodem titulo. l. prima. C. vnde vi. & l. primæ. C. de iure emphyteutico. & l. deuotum. C. de metatis & epidemiticis. lib. 12. & l. ait prætor. §. fi. debitorem. ff. quæ in fraudem creditorum. & l. generali. C. de decurionibus lib. 10. & l. primæ. C. vbi quis de curiali vel contra alias cond. conue. & l. si adulterium cum incestu. §. idem polloni. ff. de adulte. & in capitulo, olim. de restituto. spolia. & si delictum tenè

---

a ¶ *En todos los debdos principales.* De isse communi tunc hoc procedit, quando nullum debitum ex istis erat antiquius altero: nam si esset tunc in causam antiquioris cedit solutio: vt in l. in his. in prin. & l. vbi fideiussor. & l. si en pluribus. §. fi. & l. creditor. §. Valerianus. ff. eo. & tenet Bart. in l. cum ex pluribus. eodem tit. & dicitur causa antiquior inspecto tẽpore solutionis: & nõ tempore contractus, vt in d. l. si ex pluribꝰ. §. fi. & Bar. vbi supra. vñ videcur, q̃ista lex sic sit restringenda, & limitanda. Aduerte tñ quod Azo. C. eo. in summa. cum tetigit istam materiam, nullam mentionẽ facit de debito antiquiori: sed quod simpliciter Ad. ti. ter vbi causæ C. de sunt pares de priui. omnibus decedẽtibꝰ pro rata, & ita simpliciter sequendo dicta Azonis, fuit facta ista lex: sed per hoc non recederem a iure communi, & opinione communi, cum hoc lex non exprimat correctionem dictorum iurium, & possit intelligi & restringi iuxta terminos iuris communis.

b ¶ *Agrauiamento semejante.* Vide per Bart. in l. cum ex pluribus. ff. eo. vbi ponit sex modos, quibus dicitur causa grauior, & vide etiam per Ioan. de Imol. in d. l. 1. eo. 6. ibi & potest dici causa grauior.

c ¶ *Tal debda como esta.* Sed an prius in vsuram quam in sortem. l. 1. C. eo. dicit quod prius in vsuras, & quæ sit ratio. glo. & docto. laborãt in hoc in d. l. 1. & nulla videtur sufficiens ratio. & lex ista partitarum decidere videtur, quod & si debitum sit cum pœna, vel vsuris (nulla facta electione) solutio cedat in illud debitum: non tamen declarat, an prius in vsuras vel in sortem, vnde non videretur recedendum a iure communi, in casu quo tanquam interesse vsuræ licite peterentur, & possent de iure isto, & canonico exigi, alia circa huius. l. materia, vide per Bar. in l. cum ex pluribus. ff. eo. & per Ioan. de Imol. multum late in d. l. 1. eo. titu. vbi. vide per eum vnam notabilem determinationem ad istam materiam. eo. fi. de libris mercatorum, quicõmuniter his temporibus scribuntur, in quibus scribitur, quid debeant habere, & quid debent dare, & nunquam in his quæ recipiunt dicunt quod sibi soluitur: quia poterit isto casu debitor per compensationem eligere in quo debito compensetur. vide ibi & per Aiex. consi. 83. volu. 3. & Decium consil. 308. in fi.

¶ *Lex. 11.*

Si sunt plures creditores & bona debitoris non sufficiunt, si debitum est personale, vt quando non sunt bona debitoris obligata: tũc ex pluribus personalibus creditoribus primo satisfit ei qui prio pro sententiam reportauit licet in tempore fuit posterior: sed si plures g vno tempore sententiam reportauerunt, diuiditur inter eos consideratione cuiuslibet quantitate: nec tenetur alijs licet prioribus communicare: sed in specie certa extante præfertur is cuius est species. h. d.

d ¶ *Non obligando sus bienes.* Quando enim est hypotheca bonorũ procedit quod habetur in l. 2. & l. cum rem publicam. & l. eos. C. qui po tio. in pigno. ha. Nota ergo q̃ inter creditores hypothecarios habẽtes consimilia instrumẽta vel sentẽtias, nõ prodesset, prius quẽ eorũ reportasse sententiã, & petisse executionẽ, nã si ante dationẽ possessionis alt r peteret executionẽ pro suo debito differenda esset traditio possessionis, rerũ in quibus facta fuit executio, & solutio debiti prio ris petẽtis: si secũdus in sua hypotheca esset prior seu priuilegiatior, & hoc videtur probari ex ista. l. in hoc verbo a contrario sensu, neq; obstabit ad hoc. l. is a quo. ff. de rei vendi. & l. pe. ff. de peti. hære. quia illud q̃ fuit actum actione reali, & sic de iure rei fuit cognitũ, secus quãdo ageretur personali, & fieret executio in bonis debitoris, quia tunc attendens de iure suo in re in qua fit executio, impedit executionem, secundum Bart in l. a diuo pio. §. si super reibus. ff. de re iudi. & sic secundus creditor docens de iure suo, & priori hypotheca in re in qua fit executio impediet executionem, quia de isto iure rei nunquã fuit cognitum. & facit. l. 3. tit. 27. tibi (o que auian derecho en ellas) 3. part. & adde quod notat Bald. in l. fi. ibi modo reuoco in dubium. C. de bo. aucto. iud. possi. & ibi Salic. vel dic & melius quod tertius se opponens quãdo solum prætendit ius pignoris & prioris hypothecæ non impedit executionem factam ad petitionem alterius creditoris licet sit posterior in hypotheca, neq; rei captę in causã iudicatã vendi tionem, sed ex pretio prius tradi tum priori creditori, & residuum conuertetur. in solutionem secũdi qui petijt executionem, vt est casus in. d. l. a diuo pio. §. sed & illud. ff. de re iudi.

¶ *E por quien fuesse dada sentencia primeramente.* Concordat cum. l. inter eos. in prin. ff. de re iudi. cum glo. 2. ibi in verbo, occupantis: quæ declarat, quod isto casu, illæ dicatur præoccupare qui prius peruenit ad sententiam, & per illam legẽ hoc tenuit pro regula Iaco. de Arelatus ab Alberic. in l. qui autem. §. apud labeonem. ff. quæ in fraudẽ credito. Sed quid si diuersi inquisitores diuersorum locorum procedunt contra quendam, vt hæreticum, & vnus eorum prius incepit processum quam alius, ille tamen qui secundo incepit prius de lata sententiam contra hæreticum? vide in ista quæstione per Bal. & docto. in l. si pluribus. ff. de lega. 1. vbi Alex. tenet opin. Dyni. Rayne. Cyn. & Bald. quæ fuit quod prævaleat sententia iudicis, qui primo cœpit inquirere ibique respondet ad. c. per hoc. de hæreti. lib. 6.

f ¶ *Non han demanda.* Intellige quando iste creditor qui habuit pro sententiam, petit executionem prius, quam alij creditores: nam eodem tempore concurrerent in petenda executione, habentes plures sententias super diuersis debitis non priuilegiatis, vel pariter priuilegiatis, licet diuersis temporibus latas, omnes concurrerent in bonis debitoris: quando bona non essent omnibus soluendo, & pro rata cuiuscunque debiti bona diuiderentur inter eos: & si habens posteriorem sententiam prius peteret executionem, ille præfertur per tex. in l. in iudicati actione. ff. de re iudi. & tenet gl. & docto. communiter in d. l. inter eos. in verbo occupantis. & ibi per Alexan. & vide l. 9. titu. 5. eadem part. Et nota quod habens actionem personalem priuilegiatam potest aduocare pecuniam solutam alij creditori nõ priuilegiato, & si prius haberet sententiam pro se, & peteret executionem, vt in d. l. inter eos. & in l. 3. ff. quod cum eo. & in l. fi. §. licentia. vbi vide Ange. C. de iure. delibe.

g ¶ *Que vence su debda.* Quid si non per sententiam iudicis, sed de manu debitoris haberet suum debitum, antequam alij creditores venirent: & bona omnibus non essent soluendo? dic vt in l. 9. titu. 5. eadem part. & vide Barto. in l. pupillus. ff. quæ in fraudem credito: & notabilem decisionem Neapolita. 190. in decisionibus Matthæi de Afflicto. & quid si vnus debitor habet plures negotiationes diuersas, seu diuersarum rerum pannorum vnam, aliam olei, vel alterius negotiationis: an erit conditio præoccupantis melior, ita quod alij creditores eiusdem negotiationis non poterunt ab eo auocare? dic quod non: imo cum sibi prius venienti soluitur debet cauere se restiturum pro rata si appareant alij creditores eiusdem negotiationis, quia in istis negotiationibus non est melior conditio occupantium, sicut est regulariter in alijs actionibus, quæ non dantur occasione negotiationis: quia debet satisfieri primo venientibus etiam nulla præstita cautione, quia melior est conditio occupantium nisi fuissent missi in possessionem, vel nisi essent magis privilegiati, quia tunc retractaretur solutio facta, non priuilegiatis: vt in l. ex facto. in fin. ff. de pecu. tradit Bartol. in dicta l. pupillus. ff.

---

quæ in fraudem credito. & nota quod quando sunt diuersæ negotiationes, non veniunt omnes creditores communiter ad omnia: sed quilibet ad suam negotiationem, vt in l. 1. §. si plures versic. sed si duas tabernas. ff. de tributo. quod non est in alijs creditoribus, qui non contraxerunt occasione negotiationis, nam illi possunt ire ad f quæcunq; bona, vt declarat hæc Paulus de Castr. in d. §. si plures. & tenet ista menti.

5 a ¶ *Sentencia.* Ec petita fuerit executio eodem tempore vt dixi supra in glo. 3. & vide l. 7. & 9. titi proximo.

¶ *A su señor.* Adde l. procuratoris. §. plane. versi. sed si dedi. ff. de tributo. & l. filius & l. cum fundum. §. seruũ tuum. ff. si certa. & text. in auct. si quid tamen. C. qui potio. in pigno. ha.

¶ *Lex.* XII.

Debitum ex causa depositi prius debet solui quam alia personalia: licet anteriora, quamuis in petendo concurrant. h. d.

1 c ¶ *En encomienda.* Adde l. peti. 3. eadem partita. & l. si ventri. §. in bonis. ff. de priui. credito. & procedit, vt gl. dicit in dicto. §. in bonis. siue ex tet res siue nõ & habetur in d. l. penul. vbi dixi.

2 d ¶ *Que otro debdo.* Si res deposita extat plane procedit: si vero non extat debet intelligi de alio debito non priuilegiato; nam si sunt pariter priuilegiata concurrunt, nisi quatenus lege cauetur: quod vnum priuilegium alteri præferatur secundum Azo. C. de bonis aucto. iudi. possi. in summa. col. 3. & dixi supra in l. proxima. & vi. l. priuilegia. & ibi glo. & Docto. ff. de priuile. credito.

¶ *Lex.* XIII.

Debitum ex causa maleficij vel damni dati in re aliena: est prius soluendum ei: qui prius egit & qui sententiam meruit, quam alijs quibus ex tali causa debebatur. h. d.

k ¶ *Obligado el malfechor.* Nam & ex maleficijs proditæ sunt actiones, vt in. §. ex maleficijs. in fi. de actio. & ex omni delicto oritur ciuilis: seu prosecutoria actio, vt notat glo. in l. fi. ff. de priua. deli. & in l. neque prætermittendum. ff. pro socio. & tradit Bal. in l. sub prætex. la. 1. C. de transact. in fi. & in l. 1. colu. 2. ad fi. ff. de condi. inde. Dixit idem Bald. quod in quocunque crimine, ex quo oritur accusatio criminalis, ex eodem oritur actio in factum, vel de dolo, vt. ff. de falsis. l. qui nomine. alibi etiam dixit Bal. quod ex delicto oritur obligatio, non officium iudicis: nisi quando non subest materia sufficiens, ex parte actoris: tamen æquitas suadet remedium dari, vt notatur in l. & ideo. ff. de condi. furti. in. §. Neratius. ita Bal. in l. cum seruum. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit in iniuriam reipublicæ, cuilibet est licitum illam propulsare, sicut iniuriam patris vel matris. l. veluti. ff. de iusti. & iure. Bal. in d. §. 1. de pace iura. firma. vide eundem in c. 1. de inuesti. in mari facta. & vide per Abb. de ista matē in c. cum venissent. col. 2. & seq. de iudi. & an consuetudo possit dare iurisdictionem in propria causa? vide per Bald in l. 1. in fi. §. 8. co. in 2. lectu. C. vnde vi. & vide ca. inter querelas. 23. quæst. 4. & quod habetur in c. dilectio. de sentent. ex cō. libr. 6. & per Andr. de Yser. in 8. pe. in additio. de prohi. feu. alie. per Frede.

dado del juez del lugar, apremiar ni prender al debdor, que pague el debdo. Fueras ende si quando la debda fue fecha otorgo, e fizo pleyto sobre si el que la deuia, que el otro ouiesse poder [a] de prendar le, e de apremiar le [b] por si mismo sin mādado del judgador. E si alguno contra esto fiziesse, apremiādo el por si mismo a su debdor, non auiendo derecho de lo fazer, assi como sobre dicho es: si por la premia que le faze o uiere de pagar el debdo, deue lo tornar, e perder el derecho que auia contra el, por razō de aquella debda, e si el debdo non rescibiesse del, e le prendasse por fuerça deuel tornar la prenda dobladа: e el otro que non le responda sobre la debda falta que torne la préda. [c]

4 a ¶ *Que el otro oviesse poder.* Add. dictam. l. 11. tit. 13. eadem partitar. & an sicut de hoc valet pactum, valeat etiam cōsuetudo? vide per Io. Andre. in c. cū tāto. de consue. Alber. in l. creditores. C. de pigno. vbi dicit q. quicquid fit de iure modernus vsus iuris & dictorum ap. probat talem consuetudinē, vbi viget, & quid si ille qui potest capere pignus virtute pacti vadat ad iudicem? vide late & eleganter per eundem Albericum post Iaco. de Bello Viso in d. l. creditores. cuius resolutio est, quod si creditor cum instrumento pacti accedit, & iudex aduersario non vocato mittit eum in possessionem pignoris, tunc missus debeat in suo iure tueri de plano: si tamen iudex fecit debitorem citari, quod secundum eum prudentius est, & rationabilius, & tunc si debitor confiteatur, planum est: & non est opus libello: si vero contradicat debet libellus offerri & ordine iudiciario procedi. & ibi etiam concludit post multa quod si missus sit per iudicem aduersario non vocato, missio non debet ex hoc reuocari quasi non solemniter facta. quod tene menti, quia Lucas de Penna in l. fi. col. 2. ver. sed pone creditor. C. de agrico. & censi. li. 11. contrarium voluit motus ex dicto Spec. tit. de pign. §. 1. versi. quid si iudex. & alijs quæ ibi videas. dicit tamen quod tali casu non solennis ordo iudiciarius seruari debet, sed de plano procedendum est mihi videtur, quod possit procedere dictum Alberici, non tamen talis missio licet fiat de mandato iudicis dicetur iudicialis sed conuentionalis, vt & vult Spec. vbi supra facit. l. si conuenerit. ff. de reiudi. & sic videmus nullā præmissa p. rtis citatione instru-nenta guarentigia & executioni mandari, iuxta. ll. regni, tutius tamen erit vt opinio nes euitentur quo l in pacto facias apponi: quod ad simplicem creditoris petitionem absque alia causæ cognitione & partis citatione posit & debeat iudex creditorem inducere in possessionem, protut etiam tradit Lucas de Penna. vbi supra. versi 2. ex præmissis quæritur. An autem istud ius sit vendibile, & cessibile. glo. quod sic. in l. cum fundus. ff. de vt. & vi. ar. & tenet Bald. in. §. 1. de pace iura. firdummodo ciuili modo & sine atrocitate facti ingrediatur. l. non est singulis. ff. de reg iur. & vide per doct. in d. l. creditores. & quod istud pactum transeat etiam ad hæredem creditoris Bal. ibidem quod sic, cum istud pactum non sit priuilegium, sed ius commune.

5 b ¶ *E de apremiarle.* Facit ad id quod notat Bald. in l. legis iuliæ. C. qui bo. cede. post. quo l valet pactū de ingrediendo, & soluendo sibi propria auctoritate, quæ licentia secundum eum, potest etiam in testamento cōcedi. tutius cum. §. 1. ff. de lega. 2. an autem requiratur quod in pacto exprimatur, nec dum quod creditor possit ingredi possessionem pignoris, sed etiā q. possit pignus retinere ista lex fa. ir q. sic, & hoc tenet Bar. & sequitur cōiter doct. moderni. in d. l. creditor s.

¶ *Fasta que torne la prenda.* Restituto ergo pignore vult lex ista, quod audiatur super debito contrario tñ aperte vult d. l. ii n. supra proximo. & ibi dixi & videtur illa intelligenda secundum istam. dictamen melius vt dixi in l. 14. ti. 10. 7. part. hodie de iure ordinem̄ torum. Innovide. l. 5. & 6. rec. tit. 14. li. 3 ordi. l. 5. Orega. & l. 1. & 6. tit. 6. tit. 11. lib. 5. 13. li. ejusd. n: ordi. 4. namenti. Inno.

¶ *Lex. XV. Como se puede desatar la obligacion principal, por otra que fazen de nueuo sobre ella.*

RE nouamiento es otra manera de quitamiento, que desata la obligacion principal de la debda, bien assi como la paga. E esto

Ad. ti. ff. & C. de nouat.

feria, como si vn ome vendiesse a otro alguna cosa: e despues el comprador renouasse [d] el pleyto en otra manera con el vendedor, obligando se a pagar el precio, como en razon de empres tido. Ca estonce non seria tenudo el debdor de pagar le lo que deuia, como en razon de vendida, mas como si ouiesse los marauedis del precio tomados empres tados del otro. E aun dezimos, q̄ se podria renouar en otra manera el pleyto que fuesse fecho primeramente: assi como si el debdor q̄ deuiesse alguna cosa a otro, renouasle el pleyto otra vez, dando otro debdor, o manero [e] en su lugar [f] a aquel a quiē deuiesse la debda a plazer del, diziēdo abiertamēte el debdor, q̄ lo fazia con voluntad, q̄ el primero fuesse desatado. E este debdor, o manero q̄ metieré en su logar de nueuo, que fincasse obligado por la debda, e el otro quito. Ca estōce valdria el segundo pleyto, e seria desatado el primero. E maguer este segundo que renouo el pleyto, sobre si viniesse a pos-

lutione liberantur ambo. Item si debitor pure alium sui loco animo nouandi deleget: sub conditione sit nouatio adueniente conditione: sed si conditio non impletur, vel ea pendēte mittet delegatus statum taliter quod desinat stādi in iudicio potest atē: habere remanet prior & non secundus efficaciter obligatus. h. d.

d ¶ *Renouasse.* Vide ad istud exemplum de quo hic. l. si ex pretio. C. si cer. pe. & ibi glo. & l. aduersus. C. de non nume. pen. & satis videtur expressum hic de animo nouandi: cum vna obligatio in aliam trās feratur, vt & dicit Salice. in l. fi. C. de nouatio.

e ¶ *O manero.* Habes hic q̄ dicitur delegatio, licet qui delegatur non sit debitor. vide. Paul. de Cast. in l. quanuis. §. si mulier. alias incipit. l. si mulier. ff. ad velleya. & sic dicit Azo. C. eo. in summa q̄ tam debitorem, quā non debitorem delego, & ideo ista lex dixit etiā de manero.

f ¶ *En su lugar.* Per hoc verbum destruitur quoddam dictum Bal. in l. 2. C. de execu. rei iudi. volentis quod per hæc verba promitto loco Titi, titius sit liber. is, licet non dicatur de animo nouandi. & idem tenuit Alex. in l. qui vsum fructum. ff. de verbo. oblig.

g ¶ *Abiertamente.* Approbat opinionem glo. in l. 2. in verb. euanuit. C. de nouatio. volentis, per delegationem non fieri nouationem, nisi expresse agatur: communis tamen opinio videtur in contrarium loquens, secundum ius commune secundum Bar. Ange. Io. de Imol. & Paul. de Castr. in l. delegare. la primera. ff. de nouatio. & hoc etiam vult glo. in l. 3. C. eo. in gl. 1. & tenet etiam Alex in l. qui vsum fructum. ff. de verb. obli. vbi tenet, quod si interuenit delegatio, etiam si vltra non exprimatur delegans est liberatus: qui & subdit quod ad hoc vt sit delegatio, quod fiat per stipulationem quę secundum iura ordinamentorum in regno non requiritur, & sufficeret simplex cōuentio. & quod qui delegatur sit debitor delegantis: & tanquam talis debitor delegetur, alias non est proprie delegatio, vt i. l. quanuis §. si mulier apud. ff. ad velleya. & ibi gl. magna ad fi. subdit etiam q̄ idem esset si delegatus absq̄ delegatione promisisse. per hæc verba, promitto Ioā Titij, quia titius erit liberatus: quia qui elegit vnū debitorem pro alio, nouare videtur, exceptis autē his casibus, scil. m̄ eū non fit delegatio, neq; delegās liberatur, nisi hoc expresse agatur, & quod ita procedit q̄ habetur in d. l. fi. vt latius poteris ibi videre per

eum, & sic quatenus ista. l. loquitur de manero, ideſt delegato qui nō erat debitor concurrit cum communi opinione: quatenus vero loquitur de delegato qui non erat debitor destruit dictā cōmunem opinionem, quā dixit cōmunem Iason in l. singularia. co. 15. ff. si cert. petā. & vide. l. Paulus. ff. de nouatio.

5 a ¶ *A pobreza.* Vel decoqueret seu falleret, vt notat Bart. in d. l. singularia. ff. si cert. petā. & vide. l. Paulus. ff. de nouatio.

6 b ¶ *Por manero.* Ex hoc habes quod non inducitur nouatio interuentu noue personę, nisi expresse dicatur. concordat l. fin. C. de nouatio. sed in saltem in castibus in quibus secundum iura antiqua tacite fiebat nouatio, fiat hodie ope exceptionis? diuersę sunt opiniones, de quibus per glo. & doctō. in d. l. fi. & illa est verior & communior opinio quod hodie non fit nouatio ipso iure, neque ope exceptionis, nisi a partibus agatur. vt tradit Alex. in l. qui vsum fructum. ff. de verbo. oblig. Iaſ. in l. eum qui. §. fi. 1. notabili. & in l. ita stipulatus. ad finem. ff. de verbo. obli. Socinotanter cons. 21. 1. vol. Decius cons. 400. col. 1. fatentur tamen doctores communiter nouationē fieri, quando euidentēr ex cōiecturis manifestis apparet, partes nouationem facere voluisse: vt in terminis glo in l. fi. C. de nouatio. & in l. pe. ff. de præto. stipu. & per Alex. cons. 13. 2. vol. & satis probatur in principio istius. l. an autem si quis promisit mulieri certam dotem soluere. & si non soluerit intra certum tempus, assignauit talia, & talia bona insolutum, an videatur ex hoc facta nouatio? vide notabile cons. Decij. cons. 12. vbi concludit quod adhuc possit mulier petere quantitatem dotis, neque ex assignatione insolutum, videatur facta nouatio: vide ibi per eum. vnum tamen singulariter nota, quod in casu quo secunda stipulatio interponitur animo nouandi: non tamen per hoc tollitur mora precedentis obligationis. secundum Ang. & Paul. de Castr. in l. si seruum. §. fi. ff. de verbo. oblig. vbi vide Iaſo. & vide omnino in l. si stichum. ff. de noua. & Bal. in l. subtracto. C. de furt.

7 c ¶ *Como el otro.* Intellige quando delegatus acceptauit, vt supra in ista lnam si non acceptasset cum remaneret tantum simplex mandatum creditor posset reuocare, & sic iste non teneretur. l. hoc iure. §. si quis dederit. ff. de dona. & l. si cum Cornel. ff. de solu. & tenet Bar. in l. singularia. ff. si cer. pe. & Io. And. in additio. ad Spec. vbi & loquitur in forti oribus terminis: quam Bart. in rubrica de deposito, cuius dictū est singulare, & pro tali semper allegatur quod sola acceptatio impediat reuocationem mandati.

breza [a]: de guisa que non ouiesse de que pagar la debda, con todo esso, el que la deuia auer, non ha demanda ninguna, en esta razon, cōtra el primero debdor. Mas si las palabras sobredichas non dixesse el debdor, quando renouasse el pleyto segundo, mas simplemente dixesse, que daua por debdor, o por manero [b], de aquella debda, a fulan, estonce por este renouamiento del pleyto, non se desataria el primero: ante dezimos que se afirmaria, e fincarian obligados por la debda, tambien el vno como el otro [c], como quier que pagando el vno [d] dellos serian quitos de la obligaciō principal. Otrosi dezimos, que si el renouamiento del pleyto, que diximos en el comiēço de la ley fuesse fecho so condicion, e se complisse la condicion despues, desatar seya porende el primero pleyto, e valdria el segundo: e seria tenudo este que assi lo tomasse sobresi, de pagar el deddo que renouasse, e el otro que lo deuia seria quito porende. Mas si la condicion non se complisse, estonce fincaria firme el primer pleyto: e seria tenudo de lo cumplir el debdor que lo auia fecho: e non valdria el renouamiēto del segundo pleyto. Esso mismo dezimos, que seria, si este que renouasse el segundo pleyto, mudasse su estado [e], ante o en el tiempo que se cumpliesse la condicion: de manera, que non ouiesse poder de estar en juyzio. Ca estonce maguer se cumpliesse la cōdicion: non valdria el segundo: ante dezimos, que deue valer el primero.

¶ *Ley. XVI. Como si lo que se deue fazer simplemente se renueua so condicion, ha de valer.*

OBligar se podria algun ome faziendo pleyto so condicion [f] para pagar alguna debda, o para fazer alguna cosa. E despues desto podria acaescer, que otro alguno renouaria tal pleyto, de aquella misma debda, obligando se puramente: sin condicion, a pagar por el. E en tal pleyto como este dezimos, que non deue valer el segundo pleyto, si la condicion que fuesse puesta con el primero, non se cumpliesse. Ca pues sobre aquella debda misma renueua el pleyto, non puede ser si la condicion non viniesse con el, assi como fue puesta en el primero. Fueras ende, si quando la renouasse assi dixesse paladinamente, que maguer non cumpliesse la condicion, que era puesta en el primero pleyto, que se obligaua a pagar la debda, este que de nueuo la prometio. Ca entonce quier se cumpliesse la condicion o non, valdria el segundo pleyto: e seria tenudo de pagar la debda, el que lo fiziesse: e seria desfatado el primero.

¶ *Ley. XVII. Como la debda, que deue ome libre non puede renouar sobre si ome que fuesse siervo.*

RE nouando algun siervo pleyto sobre debda que otro deuiesse, obligando se a pagar la: tal renouamiento de pleyto non valdria, nin desataria porende el pleyto principal, que fue fecho primeramente sobre la debda del ome que fuere libre: por que el siervo, non se puede el por si mismo obligar, en ninguna manera. Fueras ende si tal renouamiento fuesse fecho por razon de algund pegujar que el señor le ouiesse otorgado, de vē-

& l. 8. & l. 10. titu. 2. 3. partita.

¶ *Lex. XVI.*

Si debitum sub conditione alius pure nouando promittat non valet nouatio nisi conditio existat, nisi expresse conueniat secūdus: quod siue existat siue non: non teneatur quia tunc non prior debitor tenetur sed secundus. h. d.

f ¶ *So condicion.* Quid si erat in diem & postea promittatur pure animo nouandi? distingue vt per lo. de Imol. in l. in diem. ff. de nouatio. qui plenius loquitur quam Bart. in l. si stichum. §. 1. ff. eo.

¶ *Lex. XVII.*

Seruus animo nouandi promittens nisi agit quia non potest efficaciter obligari: si tamen habet periculum potest nouare. Item nec potest mulier obligatio. vt in d. §. sed & si id. si ergo fieret seruus, vel monachus, vel deportaretur, vel furiosus procederet quod hic habetur. vt in l. seruus. C. de iudi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

der o de mercar en alguna tienda,[a] que el sieruo touiesse. Otrosi dezimos, que si alguna muger renouasse pleyto de debda que algun ome deuiesse, entrando manera para pagar la: maguer que la ouiesse assi renouado, poder lo ya reuocar[b]. E si lo reuocasse[c], non valdria tal renouamiento de pleyto, nin se desataria el primero, por el E esto es por que es como manera de fiadura, a que non se puede la muger obligar.

¶ Ley. XVIII. *Como la debda, que algund ome deuiesse e la renouasse el huerfano sobre si non la puede despues demandar al menor, nin al otro.*

DE nueuo tomando sobre si algun pleyto, el que fuesse mayor de siete años, e fuesse menor de catorze[d] obligando se a pagar debda de otri, sin otorgamiento de su guardador: por tal renouamiento desatar seya[e] el primero pleyto, e seria quito el q̃ lo ouiesse fecho, de manera que despues nō le es tenudo de pagar la debda nin otrosi el menor, sinō quisiere: E por ende a su culpa, se deue tornar, el que con tal menor renouo el pleyto, q̃ non auia poder de lo fazer a daño de si.

¶ Ley. XIX. *Como si alguno cuydando ser debdor de otro que non lo fuesse, entrasse despues manero por el debdo a otro tercero, si es tenudo de lo pagar.*

VIdando[f] algun ome, que era debdor de otro, e por esta razon se mouiesse, a entrar manero a otro tercero, para pagar le alguna debda, quel ouiesse a dar a aquel cuyo debdor cuydaua que era, renouādo el pleyto de aquella debda: e obligando se a pagar la, por tal renouamiento como este desata se[g] el primero pleyto, e vale el renouamiento del segūdo. E es tenudo de pagar la debda el que la fizo, maguer sopiesse ciertamente despues, que lo ouiesse assi renouado, q̃ non auia a dar[h] ninguna cosa, a aquel cuyo debdor cuydaua q̃ era. Pero en saluo finca, a este q̃ renouo el pleyto, de poder demandar a aquel cuyo debdor cuydaua que era, ante q̃ el pague la debda, q̃ le saque de aquella obligacion en q̃ entro por el. E si por auentura nō lo quisiere fazer, e apremiassen al otro: de manera q̃ la ouiesse de lo suyo a pagar: estonce tenudo es el otro, por cuyo nome fue prometida la debda de nueuo, de pagar le en todas guisas aquello q̃ por el pago: e nō se puede escusar que lo nō faga, maguer diga q̃ non le mando entrar manero, nin pagador de aquella debda, pues q̃ en nome del pago aquello q̃ el deuia, cuydando, q̃ lo deuia fazer. Mas si algun ome[k] que fuesse debdor de otro, cuydando q̃ este cuyo debdor era, auia a dar alguna cosa a otro tercero, e non fuesse assi: si renouasse pleyto con el, e se obligasse a pagar le, aquello que cuydaua, q̃ le deuia aquel cuyo debdor era el. Maguer tal pleyto aya fecho cō el, puede dezir ante que le faga la paga que le non dara ninguna cosa poniendo defension[l] ante si, que non gela deue dar, pues que el otro por quien entro manero nō le deue nada. E si por auentura acaescisse que le pagasse aquello, porque entro manero, e fiziesse la paga, por mandado[m] del otro cuyo debdor el era estonce finca desobligado dela debda: pero en saluo finca a este a quien deuia la debda, poder contra el otro, q̃ le torne lo que recibio de mano de su debdor, pues que el non le deuia ninguna cosa, e el q̃ rescibio la paga como nō deuia, es tenudo de gela tornar. E si la paga fiziesse el por si mismo, sin mādado de aquel cuyo debdor era: estōce non finca desobligado de la debda q̃ le deuia, e dezimos q̃ es tenudo de gela pagar. E ha demanda contra el otro, que le torne lo que le pago, e deue dello tornar maguer non quiera.

¶ Ley. XX. *Como se puede desatar vna debda por otra en manera de compensacion.*

¶ Lex. XVIII.

» Per nouationem factā per pupillum minorem. xiij. annorum sine tutoris auctoritate liberatur prior debitor & pupillus non tenetur: imputetur enim contrahenti cum eo qui non potest efficaciter obligari ad sui damnum. h.d.

¶ Lex. XIX.

» Si credens me falso alicui debere eius creditori animo nouandi pro creditore meo putatiuo liberando promisi, tenebor ex tali promissione: & antequam soluam possum contra meum putatiuum creditorem agere, vt liberet me ab illa obligatione: & si nollet, recuperabo ab eo quod eius creditori solui. Sed si econtra creditori putatiuo mei veri creditoris animo nouandi promisi, opponam ei exceptionem: quia promisi ei indebitum: & si de facto ei solui si quidem mandato creditoris mei sum liberatus & ipse ager contra recipientem solutionem ad soluta recuperanda: sed si sine mandato solui agam ad soluti restitutionem contra eum cui solui. h.d.

¶ Lex. XX.

» Compensatione apposita & probata per confessionem partis: vel in tra. x. dies tollitur debitum. h.d.

¶ De pagamiento. Qui ergo compensat videtur soluere vt hic. & vide per Bar. in l. Iulianus. ff. de condi. & demonstra. & licet condictio de beat impleri in forma specifica: tamen impletur conditio soluendi compēsatio. l. si peculium. ff. de statu liber. & vide quod notat Bar. in l. amplius non peti. col. fi. ff. rem ratam ha. vbi concludit quod & qui sub iuramento promittit soluere, si cōpensat: implere videtur promissionē, & liberatur a periurio. sed contra istā determinationē Bar. tenent gl. & docto. communiter per illum tex. in ca. ad nostram. el 1. de iureiurā. vbi per Ioan. de Imol. & tradit Alex. consil. 91. 2. volu. & tutior opinio videtur ista, quod soluat quādo solu ere posset alias equum est vt cōpensans liberetur a periurio, & quod cōpensatio nō dicatur vera solutio: vide per Bald. in l. 3. in fine. C. de compensa.

¶ Diceresse. Vult ista lex, quod & si debitor cō fiteatur debitum, tunc tamem admittatur exceptio compensationis, quando id quod opponit est de cito liquidabile. vt dicit in fine. & idem voluit Azo. C. de compensa. in summa. & Alberic. in l. fina. C. de compensat. vbi etiam Bald. & Paul. de Cast. in fine.

¶ Que fuessen quitos. Nota hic modum abiciendæ compensationis, q̃ opponatur per modum exceptionis: nam si peteret per modum reconuentionis, non procederet compensatio. vide Bal. in l. cū Papinianus. col. 3. C. de senten. vbi, & vide per eum, quod opponens ex ceptionem compensationis videtur fateri debitum.

¶ El judgador. Etiam coram iudice delegato potest obijci exceptio cōpensationis. secundum Bal. in l. pen. ad finem. C. si a non compe. iudice. licet in arbitrio secus esset secundum eum quando compensatio esset ex causa extrinseca. secus si ex causa intrinseca. & idem Bal. in l. eum Papinianus. ad finem. C. de sent. & idem Bal. in l. prima circa medium. C. de arbi.

¶ Fazer assi. Neque admitteretur actor si & apponeret compensationem alterius debiti: nam compensatio compensationis admitti non debet. vt dicit Bal. in auth. & consequenter. col. 1. C. de sent.

¶ Fasta diez dias. Habes hic, quod illa exceptio dicitur cito liquidabilis, quæ potest liquidari intra decem dies. doctores aliter dicebant in l. fi. C. de compensat. volentes hoc esse arbitrarium, & Bart. in l. si is a quo. ff. vt in possess. legato. Ange. in l. ille a quo. §. fi de testamento. ff. ad Trebel. Innoc. & alij in cap. veniens. el segundo. de testi. & aduerte quod per istam legem iuncta etiam lege ordinamenti, quæ præcipit instrumenta publica mandari executioni, & etiam sententiam quæ transiuit in rem iudicatam, non obstante quacunque exceptione, quæ tamen infra decem dies non probetur, videtur quod non possit hodie de iure regni practicari illa notabilis doctrina Bart. in l. aufertur. §. qui compensationem. ff. de iure fisci. vbi dicit, quod q̃ condemnatus nullum habet tempus datum ad soluendum, potest opponere compensationem, etiam si se offerat statim liquidaturum. quam doctrinam etiam refert Bal. in l. 3. C. de compensatio. adducēs illam ad instrumenta habentia paratam executionem, & iubentia, vt statim viso instrumento reus ponatur in carcere, donec satisfaciat. & licet Bal. ibi teneat contra Bar. tamen opinio Bar. est communis. vt tradit Alex. consi. 93. 4. volu. & cons. 94. & 95. nam cum hodie de iure regni detur decem dies ad probādum exceptionem oppositam, poterit obijci & probari exceptio compensationis infra decem dies. q. & videtur voluisse Rodericus Suarez, licet non in isto proposito, in lectura dictæ l. ordina. posita sub repetitione. I. posti rē iudicatam. folio. 139. versic. venio ad secundam partē. Et nota quod licet exceptio cōpēsationis possit opponi, etiā in executione sententiæ, vt dixi tamen non poterit opponi in causa appellationis, secundum Bald. in. l. per hanc. col. 5. C. de tēpo. appe. moueturque, quia habet vim reconuentionis: & sicut in causa appellationis non habet locum reconuentio, sic neque compensatio. & quia ista exceptio non impugnat sententiam. vid ibi per eum, & forte in practica non admitteretur hoc dictum Bal.

¶ Lex. XXI.

» Potest compensari illud quod pondere, numero, vel mensura cōtinetur cum altero eiusdem generis. Item compensatur debitū equi vel alterius rei in genere cū simili debito generis: sed res specialis vt seruus vel fundus, non potest compensari cum re quæ numero: pōdere vel mensura continetur. h.d.

¶ Que se pueden contar. Adde l. quæcunque. ff. de compensa. & l. si constat. C. eod. & an fiat de quantitate pecuniæ ad quantitatem frumēti. vide Bar. & gl. in l. diuortio. §. ob donationes. ff. solut. matr. & vide gl. in l. neque scripturæ. C. de compensa.

¶ Que non fuesse señalada. Id est in genere, vt homo vel equus. & adde glo. in l. fi. C. de compensat. quæ allegat leges ad hoc, quas & allegat Azo. C. eod. in summa. col. 1. & nota quod etiam de quota ad quotam potest fieri compensatio. l. 1. §. penul. ff. si pars hære. pe. & l. deducta. §. nummis. ff. ad Trebel. & intelligē istam legem quādo a qualibet parte deberur, idem in eodem genere secus si diuersum genus esset, vt si vnus deberet equum alter bouem. secundum Cinum & Bald. in l. si. C. de compensa.

¶ Estonce. Adde. l. si conuenerit vt nomen. in prin. ff. de pig. act. & l. si ex ea. C. de rei vendi. si tamen esset debitum alternatiuum quantitatis vel speciei opponi posset compensatio ad debitū simplicis quantitatis. secundum Bal. per tex. ibi in l. 1. C. si maior factus alie. sine de cre. ra. ha. limita etiam vt in casu. l. 1. §. iubet autem prætor. verſic. sed & si tantum. ff. de colla. bo. limita etiam quando non extaret species & sic deueniendum esset ad æstimationem. vt in l. fi. C. de compen. per gl. & doct. limita etiam nisi quantitas pecuniæ data esset in sacculo, vt species: nam tunc bene admittatur ob aliam quantitatem numeratam compensatio. secundum Cin. & Alber. in d. l. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶*Lex.* XXII.

»Potest cõpensari inter socios quod ex vtroq; cuiuslibet negligentia deterior ita̅ est: si ex vtraq; parte æqualia sunt damna, si autẽ in æqualia vsq; ad concurrentẽ quantitatem. Itẽ admittitur compensatio dãni per socium facti cum lucro per eũ facto vsque ad currentẽ quantitatẽ vel eius qđ vnus de communi recepit cum dãno, quod alius in communi fecit. h. d.

¶ *Lex .xxij. Como los compañeros pueden descontar entre si los daños, e los menoscabos que ouieren por razon de compañia por culpa dellos.*

DOs o mas auiendo compañia de so vno, si el vno dellos demandasse al otro emienda de lo que auia menoscabado de las cosas dela cõpañia por su negligencia, o por su culpa. E el otro le respondiesse, que el otrosi auia perdido, o menoscabado otro tanto de lo de la compañia por otra tal razon, el menoscabo, que desta manera auiniesse enlas cosas de la cõpañia bié puede ser descontado el vno por el otro, si fueren eguales, e si non falta aquella quãtia, q̃ montare el menoscabo q̃ fizo cada vno dellos. Esso mismo dezimos que seria, si acaeciesse, q̃ el vno de los cõpañeros ouiesse fecho daño en alguna partida đ las cosas de la compañia, e en otra pro. Ca el pro e el daño que fiziesse, deue ser egualado lo vno por lo al, [a] e descõtado segun la quantia que fallarẽ que monta el daño, o la pro. Otro tal seria si el vno de los cõpañeros tomasse algo por si de la cõpañia, e el otro le demandasse quel diesse su parte de aquello q̃ tomara. E este que lo toma le dixesse q̃ non gelo daria, porq̃ el le prouaria que auia fecho daño en las cosas de la compañia, que montaua tanto o mas de lo que el tomo. Ca si esto prouare, deue ser esquitado lo vno por lo al.

¶ *Ley .xxiij. Como deue ser descontado el daño que alguno de los compañeros fiziere en la compañia por engaño.*

ENgaño faziẽdo alguno de los compañeros en las cosas de la compañia, porque auiniesse en ellas perdida, o menoscabo, si el otro compañero, le demanasse emienda de aquello que se perdiera, o menoscabara por su engaño, si este a quien fazẽ tal demanda, le respõdiesse, que el queria prouar que se perdiera, o se menoscabara, otro tãto de lo de la compañia, otrosi por engaño que el otro auia fecho prouandolo assi, dezimos, que de ue ser desquitado, [b] el vn daño por el otro. Otrosi dezimos, que si se perdiesse, o se menoscabasse alguna cosa de las de la compañia, por negligencia, o por culpa de un compañero, e se perdiesse otra, e se menoscabasse, que valiesse otro tanto, por engaño que fiziesse el otro compañero, que estonce bien pueden desquitar la vna por la otra. Mas si vna cosa tan solamente se perdiesse, o se menoscabasse, por culpa del vn compañero, e por engaño del otro: estonce nõ se podria desquitar el engaño por la culpa, ante dezimos que el que fizo engaño, que es tenudo de pechar el daño, e el menoscabo, que auino por el, e non ha demanda contra el otro, por razon de la culpa, porque en la balança del derecho, pesa mas el engaño [c] del vno q̃ la culpa del otro, quando auienẽ amos sobre vna cosa misma. E lo q̃ diximos en estas dos leyes de los compañeros, entiende se tambien en los pleytos, q̃ auienen entre los otros omes, sobre tales cosas como estas, que ouiessen comunales [d] en vno por otra razon.

¶ *Ley. xxiiij. Como los fiadores e los personeros pueden descontar las debdas de aquellos que los fiaren, si les fuere demandado en juyzio.*

NOn tan solamente los debdores principales, pueden descõtar vn debdo por otro, mas aũ sus fiadores lo pueden fazer tambien de la debda, que deuiessen a aquel a quien fiaron, como de la que deuiessen a el mismo. Esso mismo dezimos, q̃ podria fazer el personero del debdor principal, o del fiador dãdo fiadores, [a] q̃ lo aya por firme aquel cuyo personero es. Pero debdo q̃ deuiesse el personero, [b] a aquel, a quien faze la demanda en nome de otro non le podria descontar en nome de aquel cuyo personero es, en manera de compẽsacion, sin plazer de aquel cuyo personero es.

¶ *Ley. XXV. Como el fijo puede descontar en juyzio las debdas q̃ demãda a su padre.*

EMplazado seyendo algun ome ante el judgador por debda que deuiesse, si el nõ pudiesse venir a responder al plazo que le fue puesto, e viniesse alguno de sus fijos [c] a responder, en su lugar, e dixesse ante el judgador que aquel que le auia emplazado deuia otro tanto a su padre como aquello q̃ le demandaua. E q̃ pedia al judgador q̃ mandasse descontar el vn debdo por el otro, tal desquitamiento non deue ser cabido: fueras ende, si el fijo diere fiador q̃ aya por firme el padre lo quel fiziere en aquel pleyto. Ca estõce dádo assi fiador, e prouando la debda que dize que deuia el demandador a su padre, o conosciendo la el otro, bié puede mandar el judgador, q̃ sea desquitado [d] el vn debdo por el otro. Esso mismo dezimos que deue ser guardado, en todos pleytos que quisierẽ amparar [e] los omes los vnos por los otros, maguer non sean fijos nin parientes, nin auiendo carta de personeria.

¶ *Ley. XXVI. Porque razon a los que deuen marauedis al rey, o a algun concejo, non les pueden descontar por manera de compensacion.*

DIximos en las leyes ante desta que todas las cosas q̃ deuẽ los omes vnos a otros, q̃ son de tal natura que se pueden pesar y medir, e contar, que puede ser fecho [f] desquitamiento sobre ellas. Pero razones y ha, en q̃ non seria assi. E esto seria como si el rey, o el comun de algun concejo ouiessen auer q̃ fuesse establecido apartadamente para labrar, o refazer los muros, [g] o las fuentes, o los puẽtes de sus concejos, o para fazer engeños, o galeas, o para comprar armas, o vianda para en hueste, o para dar raciones a los q̃ está en seruicio del rey, o del comun del concejo, o para otras cosas semejantes destas. Ca qualquier q̃ ouiesse a dar marauedis, q̃ fuessen establecidos para esto, maguer el rey, o el comũ de algun concejo ouiessen a dar a el otro debdo: nõ se podria descõtar el vn debdo por el otro. Otrosi dezimos, q̃ auiendo algun ome a dar pecho, o censo a la camara del rey, o al comun de algun concejo, maguer el rey, o el comũ de aquel lugar deuan a el otro debdo, non puede ser fecho desquitamiento del vn debdo por el otro. Esso mismo dezimos q̃ seria en los portadgos q̃ los omes han a dar por las cosas que lleuã de vnos lugares a otros. E aũ dezimos, q̃ si algun ome estableciesse a otro por su heredero, so tal condiciõ, q̃ despues đ sus dias aquel heredamiento fincasse a la camara del rey, o al comun del concejo, o le diesse marauedis en fieldad, [h] o otra cosa cierta q̃ diesse a la camara đl rey, o al comun: maguer el rey, o el comũ le ouiesse a dar a el algũa debda, nõ puede ser esquitado lo vno por lo otro,

¶ *Ley. xxvij. Que aquello que vn ome fuesse cõdenado en juyzio por razon de fuerça q̃ ouiesse fecho lo q̃ fuesse dado en con desijo non puede ser descontado por otro debdo.*

DAda seyendo sentencia contra alguno, que pechasse cierta quantia de marauedis a otro, por razon de fuerça, o de tuerto [i] que ouiesse fecho, maguer este que recibio el tuerto deuiesse algũa cosa al otro e le fuesse demãdado q̃ descõtasse aq̃lla debda por la otra sobre q̃ fue dado el

¶*Lex.* XXIII.

»Compensare possunt socij adinuicem damna doli vnius cum dolo alterius & culpa vnius cum culpa alterius in diuersis rebus vsque ad concurrentem quantitatem: sed si in eadem re vnus dolũs alter culpam commisit, non compensatur: imo tenetur dolosus ad dãna & interesse, nec habet ob culpam contra alium actionem: quia in libramine iuris, dolus præponderat culpæ. hoc dicit.

¶*Lex.* XXIIII.

»Debitum quod pro muris, pontibus, galeis, armis, victualibus exercitui regis vel cõmunis debetur, non compensatur cum alio debito, idẽ de debito census regis vel cõis & de pedagijs vt vectigalibus, vel de eo q̃ est regi vel cõmuni restituere rogatus siue per testamentũ siue alias. h. d.

¶*Lex.* XXV.

»Pilius defendẽs in iudicio patrẽ non potest opponere aduersus actorem compensationem debiti, quod petitur nisi de fide iussorem de rato, & idem de quolibet fine mandato aliũ defendẽte. h. d.

¶*Lex.* XXVI.

»Debitum quod pro muris, pontibus, galeis, armis, victualibus exercitui regis vel cõmunis debetur, non compensatur cum alio debito, idẽ de debito census regis vel cõis & de pedagijs vt vectigalibus, vel de eo q̃ est regi vel cõmuni restituere rogatus siue per testamentũ siue alias. h. d.

¶*Lex.* XXVII.

»Condemnato propter delictum vim vel aliud facinus, vt aliquid soluat læso, non licet compensationem opponere: idem dicendum est de depositario qui compensatione non iuuatur. h. d.

Item procurator compẽsat debitum principalis, vel fideiussoris: dũ tamen procurator de fideiussorem de ratione non tamen procurator compensat suum debitum cum debito domini nisi de voluntate domini. hoc dicit.

¶ *Dando fiadores.* Facit l. si cum filiofamilias. ad fin. ff. de compen.

¶ *El personero.* ni si esset procurator in rem suam. vt in l. in rem. ff. de compen. & an possit obijci compensatio procuratori in rẽ suam de eo q̃ debet cedens. vide Bar. in l. seruum quoq; §. fin. ff. de procurato. & vide quod notat Bald. in l. eius. C. de compens. Nota etiã quod id quod debetur societati non compensatur cum eo, quod debet vnus ex socijs. vid. l. actione. §. si communis ff. pro socio.

¶ *Lex.* XXV.

»Pilius defendẽs in iudicio patrẽ non potest opponere aduersus actorem compensationem debiti, quod petitur nisi de fide iussorem de rato, & idem de quolibet fine mandato aliũ defendẽte. h. d.

¶ *Sus fijos.* Al. de l. exigendi. C. de procurato. & l. si cum filio. §. 1. ff. de compensa.

¶ *Desquitado.* Licet ergo filius non possit reciperе id quod patri debetur ex alio contractu, quam suo etiam præstita cautione de rato, vt in l. si vnus. circa prin. ff. de pactis. & in l. non solum. & quod ibi notatur. ff. sol. matr. fictã tamen solutionem potest recipere compensando id quod debetur patri, vt hic. & in d. l. si cum filio. vbi hoc notat. Paul. de Cast.

¶ *Amparar.* Id est in quolibet defensore seu negociorum gestore, & sequitur dicta Azo. C. de compensa. in summa. col. 2. & adde. l. exigendi. C. de procurato. & l. solutionem. ff. de solut. & l. 10. titu. 5. 3.

¶ *Desquitado.* Ortum habet a notatis per Azo. C. de cõpensa. in summa. columna secunda, verſicu. item dolus cum dolo. & gloſſ. secunda. in l. si ambo. ff. de compensat. vbi habentur quæ hic in ista lege dicuntur.

¶ *Lengaño.* Dolus præponderat culpæ vt hic. & in l. ite si obsteterix. §. & l. item mella. & l. si ex plagis. §. fi. ff. ad legem aquil. si tamen ex vna parte esset dolus: ex alia lata culpa, compensaretur dolus cum lata culpa. vt adducit Abb. in cap. penul. ad fin. de his quæ vi. metusve causa.

¶ *Comunales.* Non ergo est specialitas aliqua in contractu societatis circa contenta in ista leg. & l. supra proxima. prout alias dicebat gl. in l. si negotia. ff. de negot. gest. sed procedit in quacunque re ex quacunque causa communi.

¶*Lex.* xxiiij.

Fideiussor cõpẽsare sibi vel principali debitori debet a creditore.

¶ *Lex .xxvi. Como los fiadores e los personeros pueden descontar las debdas de aquellos que los fiaren, si les fuere demandado en juyzio.*

¶ *Sus fijos.* Ad l. exigendi. C. de procurato. & l. si cum filio. §. 1. ff. de compensa.

¶ *Desquitado.* Licet ergo filius non possit recipere id quod patri debetur ex alio contractu, quam suo etiam præstita cautione de rato, vt in l. si vnus. circa prin. ff. de pactis. & in l. non solum. & quod ibi notatur. ff. sol. matr. fictã tamen solutionem potest recipere compensando id quod debetur patri, vt hic. & in d. l. si cum filio. vbi hoc notat. Paul. de Cast.

¶ *Amparar.* Id est in quolibet defensore seu negociorum gestore, & sequitur dicta Azo. C. de compensa. in summa. col. 2. & adde. l. exigendi. C. de procurato. & l. solutionem. ff. de solut. & l. 10. titu. 5. 3.

¶ *Ser fecho.* Si opponitur, vt habetur supra eo. l. 20. & sic non fit ipso iure compẽsatio sed requiritur quod opponatur ab homine & insuper desiderat sententiã iudicis, vt in d. l. 20. & tradit Alber. in l. si quid. ff. de cõpens. vbi vide de glo. & gl. & Bald. in l. si cõstat. C. eo. vbi vide casus in quibus fit ipso iure.

¶ *Los muros.* Nota hæc exẽplа hic posita & add. de l. in ea. C. de cõpẽsa. & l. au fertur. §. q cõpensatione. ff. de iure fisci. & adde gloſ. in l. ob negociũ. ff. de compen. & hoc exẽplũ de murorum constructione & refectione, sumptum fuit ab Azone. C. de compensa. in summa. ad fin. 2. col. & adde alium casum in l. si ex vẽditione. C. eod.

¶ *En fieldad.* Nota bene hoc exemplum nã extendit dispositionẽ. l. in ea. C. de cõpensa. in fine. vndæ ista supra est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ba 3. vid. per Bal. in dict. l. fina.

1 a ¶ *Non le puede.* Habes hic verum priuilegiū depositi. vid. alia per gl. super verb. data. in auth. depo. & denum. colla. 7. ¶ *Lex* XXVIII. »Si credens me debere cum iam procurator meus soluisset, vel si creditor meus in suo testamento me ignorante liberasset, si soluam probato errore tali, vel simili restituetur mihi solutum. h. d.

2 b ¶ *Esto podria ser.* vide hic duos modos, quib⁹ probatur solutum indebitū per errorem. Idem esset si debita per patrem meum soluta cui successi: iterū solui, vt in regula. q in alterius. ff. de reg. iur. Idē si solui auctoritate fals⁹ instrumenti, qđ putabam verū l. qui agnitis. ff. de excep. vt si errauí in nomine. l. si in nomine. C. de testamen. &c. significante. de reserti. similiter & hoc probabitur si solui prætextu alicuius, scripturæ veluti testamenti, in quo putabam legatum, tibi fuisse prędium: nam probabitur error: si producē testamentum, vbi nihil de hoc cōtinetur: ex quo habita fuit relatio ad talem scripturam testamenti vel probabitur indebitum solutum etiā per antecedentia verba, vt si dicas, te tali die procuratori meo numerasse probabo eum illa die alibi fuisse, vt in. §. præterea. insti. de inuti. stip. l. si defensor. ff. de interro. acti. & tradit Alex. consi. 83. in princip. 1. volum.

Ad ti ff. & C. de cond. inde. & de iuris. & facto. &. ff.

2 c ¶ *Por yerro.* Facti vt in exemplis hic positis secus si iuris. vt in l. cum quis. C. de iuris. & facti igno. vbi vide. & vide latius per glos. & ibi Bar. in l. 1. ff. de condi. indeb. & per glo. in l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. & in c. fi. de solutio. nam distinguitur an soluatur indebitum omni iure ciuili, scilicet, & naturali & repetitur indistincte quantūcunque iuris vel facti ignoranti. soluatur: an sit indebitū ciuiliter: sed naturaliter debitū. & tunc procedit dicta distinctio. vide ibi late. & aduerte quod si probat indebitū se soluisse satis probatur ex hoc, quod per errorem soluit secundum gl. & ibi Bar. & Bal. in l. eum indebito. ff. de probatio. & tene menti illā glos. ad hoc quæ est cōmuniter approbata quantūcūque error ille versetur in facto proprio, vt etiā notant docto. in l. non fatetur. ff. de confe. & tradit Alexan. consi. 164. col. 2. 5. volu. & vide quæ dico infra eod. l. 30.

g ¶ *De lo dar.* Et ideo non repetit, vt hic. & in l. indebitum. C. de condi. indeb. & limita, & intellige istā legem nouē modis quibus per laso. in l. 1. ff. de cond. inde. col. 2. & 3 & signanter tene menti primam limitationem, secundum Paul. de Cast. & Alexā. ibidem. vt procedat quando vterque tam soluens quam recipiens sciant indebitum solui alias dissensus impediret donationem. l. si ego. vbi Paulus de Ca. & alij moderni notant. ff. si cert. pet. & adde quod hoc procederet, etiā si soluí in debitū ꝓcuratori alicuius: nā vt impediatur repetitio indebiti requiritur, quod is cuius nomine procurator recipit sciat & recipiat: non enim prius donatus videtur donare voluisse, quam illi notificatum fuerit, vt est de mente Dec. in dict. l. si ego. ita intelligēs. l. mihi donatū. ff. de donat. Quarta etiā limitatio, ibi posita p laſ. post Bal. ibi, in fine. ſ. q. limitetur, qñ poteſt capi. alia præſumptio quā donationis. per l. ſi cū aurū. & ibi Bar. ff. de ſolut. ſatis proba tur in iſta l. cū dicit. entiende ſe q̄ lo haze, &c. & ſic extante alia præſumptione præſumptio donationis excuderetur, & quid ſi quis ſoluat debitū procuratori, quē ſciebat reuocatū, an videatur donare procuratori: vi. per gl. & ibi Bart. in l. ſi procuratori falſo. ff. de cond. ob cauſ. & per Bar. in l. diſpēſatorem. ff. de ſol. vbi cōcludūt, qd ſic, niſi ſoluat hoc acto, ꝙ faceret eū liberari. & vi. p Bal. in l. falſus. col. 8. verſ. 4. quę. ritur. C. de fur & quid ſi habēs priuilegiū ſuper ſportulis nō ſoluēdis ſciēter ſoluat, an repetat. vi. Bal. in l. ſi. pe. co. verſ. ied qd ſi iſte & verſic. modo vento. C. de fruſtr. & lit. expen. vbi cōcludit, ꝙ nō poſſit repetere neq; ab eo cui ſoluit neque a victo. vide ibi per eum. & in dubio an videatur ſoluiſſe ſciēter vel per errorem? vide nota. per Paul. de Caſt. in l. ſi hęres. §. ſi totam. ff. ad Trebel. cuius reſolutio eſt, quod qñ ſoluit omnino indebitū, vel indebitū naturaliter, licet ciuiliter debi-tū: tūc præſumitur per errorē ſolutū, potius quā ex certa ſciētia: ſed qñ ſoluitur naturaliter debitū, licet ciuiliter indebitū: tūc præſumitur ꝙ ſoluit ex certa ſciētia, vel per errorē iuris: & ſic non repetit niſi oſtēdat errorē facti. per tex. in d. §. ſi totā. ſi vero debitū ſit vtroq; iure ſed indebitū ope exceptionis: tunc ſi exceptio eſt fauorabilis, videtur ſoluiſſe per errorem, ſaltem iuris & non ex certa ſcientia, & ſic poterit repetere. ſi vero exceptio ſit odioſa, tunc nō repetit, vt in ſecundo caſu niſi probaret errorē facti. quæ dicit Paulus merito tenēda & ligan da ad digitū, & extende huius noſtræ legis diſpoſitionem per text. nobilē in l. eum qui. §. 1. ff. de inoſū. teſta. & ibi Pau. de Caſt.

3 a ¶ *Peynte e cinco años.* Adde glo. in l. 1. in verb. ceſſat. ff. de cond. indeb.

3 b ¶ *Dadando.* Concor. cum l. ſi. C. de condi. indeb. & ſic dubitans æqui paratur ignoranti. vide laſo. in l. 1. ad ſi. ff. de condi. indeb.

¶ *Lex.* XXXI.

» Soluens legatum in teſtamento inualido relictū, repetere non poteſt, etiam ſi prætendat iuris ignorantiam, dicens quod credebat tale teſtamentū de iure valere. miles tamen quia arma magis quam iura ſcire debet. & mulier aut minor xxv. an. vel ſimplex agricultor

1 e error iuris ſoluentes poſſunt repetere. h. d.

¶ *Acabadamente.* Id eſt ſolenniter: non enim loquitur hic de imperfectione voluntatis, de qua loquitur. l. ſi is qui. ff. de teſtamen ſed de imperfectione ſolennitatis, iuxta ea quę notat Ioan. de Imol. in dict. l. ſi is qui. & approbat iſta lex opin. Azo. C. de condi. indeb. in ſum. & gloſſ. in l. 1. ff. eo. & in l. cū quis. C. de iur. & fact. igno. ꝙ legata in minus ſolēni volūtate debētur naturaliter, licet nō ciuiliter: q̄ fuit cōis opi. Bar. & cirramontanorū. in d. l. 1. & d. l. cū quis. licet Petrus de Bella pertica. & alij vltramōtani tenuerunt contrarium. & vide in iſta materia notabilia verba Bald. in l. ſi veritas. ad fin. C. de fideic. & quod idem notat in l. 1. §. ſolent ff. de offi. præſ. verb. poſt prin. vbi dicit qđ excuſatur mater pupilli, quę perlas ſibi relictas a teſtatore in minus ſolenni volun tate nō poſuit in inuentario pupilli, & an quod ſoluitur ex minus ſolēni volūtate dicatur haberi ex teſtamēto ? vide per Ioan. An. referētem diſputatiōem Oldra. & Iaco. Butri. in addi. ad Spe. titu. de rerū permu. in rubric. col. fin. verſi. eſt etiam ſciendū. & concludunt haberi ex teſtamentos. nota etiam quod ſuccedens ab inteſtato eo quia teſtamentū non fuit ſolēne, nō tenetur naturaliter hæreditibus inſtitutis in eo, vt ꝓbatur in l. ſi poſt diuiſionem. & ibi Bar. Bal. & alij. C. de iur. & fact. igno. & tradit Alex. conſi. 70. col. ſi. 2. volu. & ibi etiam vide quod ex teſtamento nō ſolenni non cōpetit ius retinēdi. vi. per Bal. in repe. l. 1. C. de ſacroſan. eccle. col. 16. & vide ꝙ notat idē Alex. cōſi. 219. col. 2. verſi. & ſubdit Ioan. Cald. & vide late Petr. de Anch. in c. poſſeſſor malæ fidei. col. 13. 14. & 15. de reg. iur. lib. 6.

¶ *Lex.* XXIX.

» Debitore contendente se indebite solutionem feciſſe ſi creditor ſolutionem negat, incūbit ei probatio ſolutionis debitæ debitore pro bante ſolutionem factam: ſi tamen creditor ſolutionem fateatur: negat tamen indebite ſolutum incumbit debitori indebiti probatio: niſi ſoluens ſit minor. 25. annorū, aut mulier: ſimplex agricultor vel miles cum armis & equo in ſeruitio regis vel patriæ occupatus: tunc enim creditor probet debitū alias reſtituet ſolutum. h. d.

1 d ¶ *Dubda.* Concord. cum iſta lege, lex. 6. tit. 14. 3. par.

2 ¶ *Prouaſſe.* Per teſtes, vel inſtrumenta intelligē: nam ſi per confeſsionem aduerſarij delato ſibi iuramento, de hoc conſtaret: tunc non patet retur pœnam, de qua hic ex quo per ſuam confeſsionem releuauit aduerſarium ab onere probandi. argumento l. eum qui. ff. de iureiurā. & ſic habetur ꝓ inde ac ſi nulla tenus ſolutionē negaſſet ſecūdū Io. de Imo. in cap. ſi. de ſolutio. & ante eōs renuit gl. in d. l. cum de indebito. ff. de probatio.

3 f ¶ *Con cauallo e armas en ſeruicio.* Not. iſtam legem ad ea quę dixi in l. 49. titulo. 5. ea. par.

¶ *Lex.* XXX.

» Soluens ſcienter indebitum donare videtur: nec poteſt repetere niſi ſit minor vigintiquinque annorum: dubitans tamen an aliquam pecuniam debet: ſi eam ſoluat, probato indebito ſoluto recuperat. hoc dicit.

¶ *Ley.* XXVIII. *Como deue ſer reuocada la paga quando es fecha como non deue.*

CVydan e creen a las vedadas los omes, que ſon tenudos de dar, o de fazer pagas dar coſas que nō deué. E eſto podria ſer[b], como ſi algūo q̄ fueſſe debdor de otro pagaſſe aquella debda ſu perſonero, o ſu mayordomo, e deſpues deſſo el non lo ſabiédo pagaſſe otra vez aq̄lla debda miſma. O como ſi acaeſci eſſe, q̄ ſeyédo vn ome debdor de otro, le quitaſſe aq̄lla debda en ſu teſtaméto aq̄l a quiē la deuia, e el nō ſabiédo q̄ gela auia quitado la pagaſſe a ſus herederos. E porēde dezimos que en qualquier deſtas coſas ſo bredichas, o en otras ſemejātes deſtas. que alguno fizieſſe paga por yerro [c] q̄ prouandolo quel deue ſer tornado en todas guiſas, lo q̄ aſsi ouieſſe pagado.

¶ *Ley.* XXIX. *Quādo aquel q̄ faze la paga la reuoca, diziendo q̄ lo fizo por yerro, e el otro niega qual deue prouar.*

EVbda [d] podria auenir ſobre la demāda q̄ alguno fizieſſe a otro, diziendole q̄ pagara por yerro lo q̄ non deuia, ſi el otro dixeſſe, que non era aſsi, qual de las partes deue prouar lo que dize el demāda dor o el demādado. E porēde dezimos q̄ ſi aquel a quié faze la demāda: conoce la paga diziendo quel fue fecha verdaderamente, e non por yerro, q̄eſton ce el demādador deue prouar el yerro, e ſi lo prouare, deue le ſer tornado lo q̄ pago. Mas ſi el demandado negaſſe la paga, e el demandador prouaſſe [e] tā ſolamēte q̄ la auia fecho, maguer nō prouaſſe el yerro, tenudo es el demādado de tornarle aquello quel pago. Fueras ende, ſi quiſieſſe luego prouar q̄ la paga le fuera fecha verdaderamente. E eſte departimiento, que fazemos en eſta ley, ha logar entre todos omes. Fueras ende en el menor de veynte e cinco años: e en la muger, e en el labrador ſimple, en el cauallero, que biue cō cauallo, e armas, [f] en ſeruicio del rey, o de la tierra, ca qualquier deſtos q̄ demandaſſe a otro en juyzio, que auia fecho paga, como nō deuia, e el otro otorgaſſe la paga: eſtonce tenudo ſeria el que la paga recibiere de prouar q̄ fue verdadera, e que la deue auer por derecho. E ſi eſto nō prouaſſe, tenudo ſeria de tornar lo que aſsi ouieſſe recebido.

¶ *Ley. xxx. Como aq̄l q̄ paga a ſabiendas lo q̄ non deue, nō lo puede deſpues demādar.*

PAgando algun ome a ſabiendas debda que non deuieſſe: dezimos, que eſte a tal non la puede deſpues demandar, porque aquel que pago lo q̄ ſabia que nō deuia, entiēde ſe que lo faze con entencion de lo dar. [g] E porende, nō puede fazer demāda que gelo torne: fueras ende, ſi el que fizieſſe tal paga, fueſſe menor de veynte e cinco años. [1] Ca eſte a tal bien podria cobrar lo q̄ aſsi ouieſſe pagado por razō de la menor edad. E otroſi dezimos, q̄ ſi alguno pagaſſe debda, q̄ nō fueſſe cierto ſi la deuia o nō, maguer la pagaſſe, aſsi dudādo [b] q̄ ſi deſpues deſſo prouaſſe q̄ la nō deuia, tenudo ſeria de gela tornar, el q̄ la ouieſſe recebida.

¶ *Ley. xxxj. Como las mandas que ſon puestas en teſtamento imperfecto, ſi fueren pagadas non ſe pueden reuocar.*

ACabadamēte, [e] a las vegadas non fazen los omes ſus teſtamentos, pero dexan mandas en ellos. E como quier q̄ ſegū ſotile za de derecho, nō podriā apremiar por juyzio a aquel en cuya mano fueſſe tal teſtaméto como eſte, q̄ pagaſſe las mandas q̄ fueſſen fechas en el, cō todo eſſo, ſi el, o los herederos de ſu voluntad las pagaſſen, nō puedē deſpues demādar q̄ gelas tornaſsē, maguer dixeſsē, q̄ ſe pudierā amparar por derechođ nō pagar tales mādas, porq̄ erā dexadas en teſtaméto q̄ nō fue fecho como deuia. E aū dezimos, q̄ como quier q̄ eſte q̄ ouieſſe pagado las mādas, dixeſſe, q̄ quādo las pago, nō ſabia q̄ auia eſte derecho por ſi de non pagar tal manda, e q̄ por eſta razō las deuia cobrar, que tal eſcuſança non deue valer. [d] Ca tenemos, q̄ todos los de nueſtro ſeñorio deuē ſaber [e] eſtas nueſtras leyes. E ſi alguno por non ſaber las fizere contra ellas, algunas coſas, q̄ ſean a ſu daño, torne porēde a ſu culpa. Fueras ende, ſi el q̄ ouieſſe fecho tal paga como eſta, fueſſe cauallero de nueſtra corte. Ca los nueſtros caualleros mas ſe deuen trabajar en vſo de armas que en aprender leyes. O ſi fueſſe muger o menor de veynte e cinco años, o labrador ſimple, ca eſtos a tales [f] bié ſe puedē eſcuſar en tales razones como eſtas diziendo, que non ſabian eſtas leyes.

¶ *Ley. xxxij. Como ſe puede reuocar la paga que fizieſſen de debda que fueſſe fecha ſo condicion.*

DE tal natura ſeyēdo la condicion q̄ puſiſſen en algū pleyto, q̄ fueſſe en dubda, ſi ſe cūpliria o non, como ſi dixeſſe, prometo de pagar tātos marauedis: ſi tal naue viniere a Seuilla, ſi pagaſſe [g] los marauedis, en ante q̄ ſe cupliſſe la condiciō, bié podria demandar q̄ gelos tornaſſen. E eſto es porq̄ podria acaecer por auentura, q̄ ſe non cōpliria la cōdiciō: mas ſi la cōdicion fueſſe de tal natura, que en todas guiſas ſe cumpliria, como ſi dixeſſe, prometo de vos dar tātos marauedis, ſi me muriere, [h] o en otra manera ſemejāte deſtas, ſi los marauedis pagaſſe en ſu vida, non los podria deſpues demandar q̄ la paga fueſſe fecha, porq̄ cierta coſa es, que la condicion [i] ſe cumpliria en todas guiſas.

¶ *Lex.* XXXII.

Soluēs cōditionale debitū añ cōditionis euētū: pōt repetere, ſi talis eſt cōditio q̄ pōt exiſtere vel nō. Si aūt de neceſsitate extitura eſt: vt promitto ſi moriar, nō pōt repetere licet ante exiſtentiā ſoluat. h. d.

g ¶ *Si pagaſſe.* Ignorāter intelligē: nā ſi ſciēter ſoluerет nō poſſet repetere per cōditionē indebiti. vt not. gl. in l. qui ſe debere. verſ. ſin autē. ff. de condi. ob cauſ. niſi cōditio deficeret. vt tradit Iaſ. in l. ſub conditione. ff. de condi. indeb. & Ange. in l. ſtipulatio iſta. §. inter certā. ad fin. ff. de verb. oblig. per l. ſub conditione. ff. de ſolut.

h ¶ *Muriere.* Vide quæ dixi in l. 12. tit. 11. eād. par.

i ¶ *Condicion.* Quid ſi debeatur in diem certam. vide. l. in diem. ff. de cōdi indeb. ſi vero dies ſit incertus, idem eſt, quod in conditione. l. dies incertus. ff. de condi. & demonſt. niſi cum eſſet omnino extitura, vt dies mortis, vt hic, & in l. nā & ſi cū moriar. ff. de cōdi. indebi. & vi. ꝙ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bal. in l. ambiguitatem, C. de vsufructu. ¶ *Lex* XXXIII.

❧ Soluēs indebitū per sententiā non repetit propter authoritatē rei indebitæ nisi probet falsis instrumentis vel allegationibus fuisse latā, sed & soluens debitū de quo fuerat sententialiter absolutus nō repetit, quia licet nō posset cōpelli soluere, tamen quia remansit naturaliter obligatus impeditur repetitio. Itē transigens super eo qđ indebite petitur tenetur ad promissa nisi probet aduersariū scientē nil deberi, malicioseque litigasse. h. d.

1 a ¶ *Fue fecho.* Si tamē non impugnaret sententiā, sed prætenderet, qđ causa ex qua lata fuit sententia, deuenit ad nō causam: tūc bene admitteretur. vt in l. si fullo. ff. de condi. sine causa. & l. in cōmodato. §. fi. & l. rem mihi. ff. cōmoda. Bart. & docto. in l. 1. C. de cōdi. inde. de qua l. ista sūpta est. & idē Bar. in l. fi sine. in princ. ff. rem rat. ha.

2 b ¶ *Razonadores.* Ex hoc videtur qđ si nō potuit imputari culpa, sed exceptio non potuit examinari in illo iudicio poterit postea repetere, vt no tat Bar. in l. 1. §. & parui. ad fin. ff. quod vi aut clam. & in l. si sine in princip. ff. rem rat. habe. vnde si pars, quæ non petit restitui aduersus sentētiam, nequiuit probationem debitam & necessariam producere, forte: quia testes sui erant in captiuitate, vel peregrinatione, vel furore detinebantur, & pars petit a principio, vt differreretur diffinitio causæ, & non potuit obtinere, tunc caute cognitione rpæmissa, poterit sententia per beneficium restitutionis rescindi superueniente probationū copia. ita voluit Innoc. in c. vltra tertiam. de testi. & tenet Abba. post eum in cap. suborta. col. fi. ad fi. de re iudi.

3 c ¶ *Por necedad.* Quid si dolo actoris qui petijt quod sibi non erat debitum, scienter & dolose, vel quod sibi iam erat solutū? vide tex. notabilem in l. si fideiussor. §. in omnibus. ff. manda. & Ang. in l. 1. C. de cōdi. inde. & infra in ista. l. ad si.

4 d ¶ *Alegassones.* Adde. l. si prætor. §. marcellus. ff. de iudi. & l. diuus. ff. de re iudi. & in l. 1. & 2. titul. 26. par. 3. vbi vide quæ dixi. & idem vult Abb. in c. suborta. col. fi. de re iudi. si notorietate facti constaret sententiam fuisse iniustam, etiam ex causa superuenienti. vide ibi per eum. & an detur aliquod remedium ei qui post sententiam reperit instrumentū solutionis. vide per Bal. in l. 3. C. de condi. inde. & Abb. in d.

¶ *Ley. xxxiij. Como aquel que faze la paga por razon de juyzio que es dado cōtra el, non la puede despues demandar.*

SOndenado seyendo alguno en juyzio para pagar alguna debda, non se alçado de la sentēcia, como quier q̄ la debda non fuesse verdadera, tenudo es de la pagar, e despues q̄ la ouiere pagado non puede demādar q̄ gela torne, maguer diga que quier prouar q̄ nō fue fecho [a] como deuia, e esto es, por la fuerça q̄ ha el juyzio. Ca maguer acaeciesse que el judgador diesse la sentēcia cōtra verdad, por culpa de los razonadores, [b] q̄ nō pusiessen sus razones como deuiā, o por necedad [c] del judgador, pues q̄ dada es, guardada deue ser, si nō se alça della. Fueras ende, si pudiere prouar aquel contra quiē fue dada la sentencia, q̄ la dio por falsas alegaciones, [d] o testigos, o cartas. Ca esto nce, prouādo lo, bien puede cobrar lo q̄ ouiesse pagado, en razon de tal sentencia. Otrosi dezimos, q̄ demādando vn ome a otro en juyzio cosa quel deuiesse dar o fazer, si el judgador le diesse por quito de aquella demāda, e despues desto de su voluntad, este por quien era dado este juyzio, pagasse o fiziesse aquello q̄ le demādauan, non podria despues [e] demandar q̄ gelo tornassen, ca maguer q̄ los judgadores quitā a las vegadas de las demandas a algunos a quien nō deuian quitar, e despues que las quitan segun sotileza de derecho: non los puede apremiar q̄ paguen, con todo esso natu ralmente [f] finean obligados a aquellos por quien es dada la sentencia: e poren de pagando, o faziendo q̄ lo les demādan, non lo pueden despues demādar. Pero si estos a quien fazē demādas tortizeras, aborreciendo de yr ante los judgadores, fazē pleyto de les dar alguna cosa, porq̄ los quitē delas demādas. Dezimos, que como quier que segū derecho se podriā dellos amparar, pues de su voluntad, prometen, e se obligan, a darles alguna cosa: tenudos son de lo cūplir. E pagando aquello q̄ prometieron, non lo podriā demādar despues. Fueras ende, si pudiesse alguno prouar que aquel que le mouio el pleyto lo fizo maliciosamēte [g] sabiendo q̄ le non deuia nada. Ca prouando esto, bien podria demandar [h], e cobrar lo que ouiesse pagado por esta razon.

¶ *Ley.* XXXIIII *Como lo que ome quita a su contendor, por enojo de non seguir pleyto, non lo puede despues demandar.*

VErdaderos pleytos mueuē los omes a las vegadas vnos contra otros, e aquellos, aquiē fazen las demandas, amparan se escatimosamente dellos, de manera que por el enojo que reciben del alongemiēto del pleyto, e por miedo que han los demandadores de perder sus demandas, auienen se cō los demandados, e quitā les alguna partida del debdo, q̄ les demādauan, o fazē otras posturas de nueuo, q̄ non son a su pro. E porende dezimos que la auenēcia, e el pleyto, q̄ assi fuesse fecho, q̄ deue ser guardado [i] tambiē por la vna parte, como por la otra, e quanto quier [k] que montasse aquella parte, que quitasse el demandador, nō la podria despues demādar, e maguer se quisiesse defender diziendo, q̄ se mouiera a fazer pleyto, o el quitamiento por las escatimas, que le paraua delāte el demandado. non deue valer. Fueras ende si el demādador pudiere prouar, q̄ el demandado le fizo engaño, en fazerle perder las cartas, [a] o embargarle los testigos, cō q̄ pudiera prouar su demanda. E que por esta razō fizo el quitamiento dela debda, o alguna partida della: ca si lo prouasse, estonce bien podria demādar, e cobrar aquella parte que ouiesse assi quita.

¶ *Ley.* XXXV. *Como lo que ome da en casamiento, o en obra de piedad, nō lo puede despues demandar.*

POr parēteſco o por otro debdo que alguno cuydasse auer algun ome a alguna muger, si diesse de lo suyo en dote, o en arras por ella, maguer sopiesse en verdad despues que la ouiesse casada, que nō auia razō delo fazer assi como cuydaua: cō todo esso non podria demādar, nin cobrar aquello que ouiesse dado por tal razon. E esto es, porq̄ este donadio [b] es obra de piedad: e porende non lo puede despues demādar. Otrosi dezimos, que las despensas que ome fiziesse en criança de alguno que criasse en su casa por Dios, q̄ non las puede despues demandar. [c] Fueras ende, si la criança fuesse fecha en muger, e quisiesse despues casar cō ella, o alguno de sus fijos e su padre de la criada o ella misma lo contradixesse. Ca estonce, qualquier destos q̄ embargassen el casamiento, q̄ se nō fiziesse, seria tenudo [d] de pecharle las despensas q̄ ouiesse fecho en su criança. E lo q̄ diximos en esta ley, ha logar nō tā solamēte en las cosas sobredichas mas en todas las otras semejātes [e] della.

b ¶ *Este donadio.* Adde. l. cū is. §. pe. & ibi Bar. ff de condi. inde. & Bal. noue. in tractatu. de dote. fo. 20. col. 4. & l. 16. tit. 11. 3. parti. vbi vid. quæ dixi.

¶ *Ley. XXXVI. Como si el que cuyda ser heredero de otro pagaße algūas debdas las deue cobrar de los bienes del finado.*

ENtrando [f] algū ome heredad de otro q̄ fuesse finado, cuydādo a buena se, q̄ le auia estable scido por heredero, o que auia de otra guisa derecho de heredarlo, e seyendo tenedor della pagasse algunas debdas de las q̄ deuia el señor de la heredad en nome del finado [g], e nō en el suyo, si acaesciesse q̄ el ouiesse a tornar la heredad, viniēdo otro heredero q̄ la demādasse, q̄ fallassen en verdad, q̄ auia mayor derecho de heredar lo q̄ el deuese entregar [h] dla heredad, ante q̄ la desampare delos debdos, que mostrare q̄ pago delo suyo, verdaderamente, en nome del finado, e non a demāda ninguna cōtra aq̄llos a quiē los pago. E si acaesciere q̄ la aya a desamparar, ante q̄ gelos paguen, puedelos demandar e cobrar del otro [i] q̄ hereda el heredamiento. Mas si por auēntura non pagasse las

c ¶ *Demandar* Ad de. §. fi. insti. de obliga. quæ ex quasi contra. nasc. & l. 1. C. de neg. ges.

d ¶ *Stria tenudo.* Adde. l. patrē. C. de nup. & l. fi. tit. 20. 4. par. & aduerte quia dicta. l. patrem loquitur, quando pater expo fuerat istā mulierē eius filiā, & ista lex partē tarum nō facit in hoc fundamentum: sed solū in eo quod nutritor eā alluerit causa pietatis. & aduer. quia prout est hic litera. o al-

gl. & Bal. in d. l. 2. & probatur in l. Lucius. §. fi. ff. ad Trebellia. & plerique doctores ita tenuerunt prout late adducunt Alexan. & Iaso. in l. si quis cum aliter. ff. de verborum obligationibus. & Decius cōsi. 203. vt vera resolutio. col. 2. vbi & referunt contrariam opinionē Bar. in d. l. si quis cum aliter. & quamplurimos illam sequentes. ita quod Decius ibi dicat istam opinionē Bar. esse magis communem. & idē Decius consil. 216. incipit vi satransactione cōcludit istum articulum esse disputabilem. Tene ergo mēti istam legem partitarū quæ tollit dictas opiniones. imo & vult ista lex quod etiam si sit enormissima lesio intransactione, nō rescindatur. cum dicit quæcūq; seu quantacunque sit pars, & sic nihil excipit. c. solitæ ad fin. de maio. & obe. & quæ tradit Iason in l. quodcūque. in prin. ff. de verborum oblig. cuius contrarium consuluit Pe. Phi. Corneus. consi. 66. pri. volum. & sequitur Decius in dictis consi. 203. & 216. in mulierē tamen vel rusticō, enormissime læso in transactione, forte procederet quod dicti Doctores dicunt propter eorum simplicitatem, & dolum re ipsa, qui committitur cum eis in tali trāsactione, vel si transigens erat minor, ad quod confert quod notat Bal. in l. 2. col. 5. versi. 4. quæro. C. de resein. vend. & l. cum de indebito. ff. de proba. & l. 6. tit. 14. 3. par. Aduerte etiam quia ista. l. loquitur qñ transactio facta fuit lite iam mota, ita quod trāsigens intellexit quæ le esset tus suum, sed timens cauillationes aduersarij venit ad transactionem, vnde forte in lite non ita mota & transigente non habente scientiam iuris sui procederet forte dicta communis opinio saltem in læsione enormissima.

3 a ¶ *Escryple perder las cartas.* Vide glo. secundam in. l. sub prætexto. C. de transact. quæ etiam singulariter hoc dicit procedere, etiam si celet instrumenta: nam videtur per dolum extorquere transactionem ille qui subtrahit aduersario probationem, siue subtrahat testes siue instrumenta, secundum Baldū. & Docto. ibi confirmatur, quia si testes a me producendi studiose se subtrahunt, vt non examinentur propter quod ego succubuit, tenentur ad interesse. vt notat Bal. Ang. & Paulus de Castro per tex. ibi in l. argentarius. §. 1. ff. de eden. quanto magis in parte celante apud quam remanet commodū, & interesse tenebitur ad restitutionem? & qui studiose tacet in alterius deceptionem, perdit ius suum authen. ad hoc. & ibi Bal. C. de lati. liber. toll. & vide quæ dicit Ambrosius. tertio libro officiorum. cap. 10. & gl. in l. rescissime. ff. de libe. causa. & l. 1. & ibi gl. ff. de dolo. inest enim transactioni iste dolus, ideo non purgatur per eam Bal. in l. sub prætextu. la. 2. C. de transact. in fin.

¶ *Lex* XXXV.

❧ Non potest repeti datum in dotem vel arras pro cōsanguineo putatiuo, licet postea appareat non fuisse consanguineum. idem de alimentis factis amore Dei, nisi alimentata sit mulier in domo alimentantis nutrita, & nutriens velit eam in proprij filij matrimonio collocare, & illa vel pater nolit: gratiā impediens matrimonium soluit nutrienti alimentorū expensas, & idem in aliis similibus. h. d.

¶ *Ley. XXXVI. Como si el que cuyda ser heredero de otro pagaße algūas debdas las deue cobrar de los bienes del finado.*

ENtrando [f] algū ome heredad de otro q̄ fuesse finado, cuydādo a buena se, q̄ le auia estable scido por heredero, o que auia de otra guisa derecho de heredarlo, e seyendo tenedor della pagasse algunas debdas de las q̄ deuia el señor de la heredad en nome del finado [g], e nō en el suyo, si acaesciesse q̄ el ouiesse a tornar la heredad, viniēdo otro heredero q̄ la demādasse, q̄ fallassen en verdad, q̄ auia mayor derecho de heredar lo q̄ el deuese entregar [h] dla heredad, ante q̄ la desampare delos debdos, que mostrare q̄ pago delo suyo, verdaderamente, en nome del finado, e non a demāda ninguna cōtra aq̄llos a quiē los pago. E si acaesciere q̄ la aya a desamparar, ante q̄ gelos paguen, puedelos demandar e cobrar del otro [i] q̄ hereda el heredamiento. Mas si por auēntura non pagasse las

¶ *Semejantes.* Scilicet quando esset causa pietatis. vt in d. §. fi.

¶ *Lex.* XXXVI.

❧ Hereditatis bonę & dei possessor hereditate euicta retinet de bonis heredis debita hereditaria q̄ de suo ia soluit noie defuncti. nō tñ repetit a recipiēti. sed si noie suo credēs se debere soluat repetit a creditore: & si ab eo recuperare nequit: repetit ab euictę hereditatę: quia qui habet cōmoda hereditatis æquum est q̄ teneatur ad onera. h. d.

¶ *Entrando.* Ortum habet a lege si pene causa. §. 1. & ibi gl. ff. de condi. ind. & a l. quæ a patre. C. eod. & a notatis per Azo. C. eod. in summa. col. 4. versi. Item impedit hanc actionem.

g ¶ *Finado.* Hoc præsumitur in dubio. sic dm Bar. in d. l. si pene. §. 1. & idē tenent ibi Albe. Ang. & alij licet Iason tenet ibi contrariū imo opinio videat soluere suo noie, & sic posset repetere: sed opinio cōis est melior. & phat ex dictis Azo. vbi. s. cū dicit. hoc adiectio, qa credebat se obligatum. quod & voluit ista lex, cū inferius dicit. cuydādo que el deue la debda. vel vt dicā infra. in glo. super illo verbo.

h ¶ *Entregar.* Adde l. de hæreditate. C. de peti. hęre.

i ¶ *Del otro.* Actione negotiorum gestorum. l. qui vtiliter. ff. de nego. gest. Salice. in d. l. si pene. §. quamuis. ff. de condi. indeb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

debdas en nome del finado mas del su yo, cuydando[a] q̃ el deue la debda, estõce puede las demandar si quisiere a aquellos a quien las pago. Esi dellos nõ las pudiesse cobrar deue gelas pagar a aquel a quien passò el heredamiẽto. Ca guisado es e derecho, q̃ aquel aya la carga de pagar las debdas, que ha el bien e el prouecho de la herencia.

5 a ¶ *Cuydando.* Hoc dicit propter notata per glo. in l. si quid possessor. in prin. in verbo suo nomine. ff. de peti. hære. nam si soluit ante motã cõtrouersiam super hæreditate; tunc quia credebat se hæredẽ videtur soluere nomine suo, credens se obligarũ. si vero erat sibi mota controuersia, tunc videtur soluisse nomine hæreditario. & ita etiam declarat Paul. Casin d. l. si pene. §. 1. ff. de cõdi. indeb. & tradit etiam Decius. cõsi. 348. 1. & 2. col.

¶ *Lex. XXXVI.*

» Indebite solutum restituẽ cum fructibus per recipientẽ perceptis: & si recipiẽs habuit semper bonam fidẽ nõ tenetur de perditione vel interitu rei casu contingentis: & si eã vendidit non tenetur nisi de precio q̃ recepit, sed si q̃ recepit vel post habuit malã fidẽ tenetur ad verã æstimationẽ rei perditæ aut venditę. h. d.

¶ Ley. XXXVII. *Si alguno pagasse a otro debda que non deuiesse, la puede cobrar con sus frutos.*

SI la cosa q̃ pagasse alguno como non deuia, fuesse de tal natura, q̃ diesse fruto de si, deuel ser tornada con los frutos[b], que lleuo della, aquel a quien la pago. Otrosi dezimos, que si aquel a quien fizieron la paga vendiesse aq̃lla cosa o la perdiesse si quando gela pagaron, e aũ despues, ouo buena fe en recebirla, cuydando q̃ la deuia auer si la vendio, deue tornar el precio que recibio della al que gela pago: mas si la perdiesse por muerte o por ocasion, non seria tenudo[c] dela pechar. E si quando la recibio en paga, o despues ouo mala fe[d] en recebirla seyẽdo sabidor, que la non deuia auer, estõce quier la perdiesse o la vendiesse, tenudo es de pechar por ella el derecho precio que pudiera valer a bien vista del judgador.

1 b ¶ *Con los frutos.* Intellige etiam si sint cõsumpti dũmodo ex eis locupletior factus sit: nã licet alias ratione culturæ & curæ, bonæ fidei possessor faciat fructus suos. vt in. §. siquis a nõ domino. insti. de rerum diui. l. 4. §. post litẽ ff. fini. regun. l. 38. ti. 28. t. par. tamen isto casu tenebitur etiã si sint consumpti, dummodo sit factus locupletior. ita declarat Ange. in l. idem est. & in l. indebiti. in prin. ff. de condi. ind.

2 c ¶ *No seria tenudo* Vide glo. in l. quod indebitum. ff. de condi. inde.

3 d ¶ *Ouo mala fe.* Adde. l. in summa. §. sed si seruum. ff. de condi. inde.

¶ *Lex. xxxvij.*

» Si recipiens seruum indebite & credens suum manumittat non tenetur nisi ad cedendum soluenti iura patronatus: sed si tempore solutionis, vel post habuit malam fidem: tenetur ad æstimationem, valet tamen manumissio. h. d. Habuit ortum a l. in summa. §. si seruum. ff. de condi. inde.

¶ *Lex.* XXXIX.

¶ Ley. XXXIX. *Si aquel que deue de dos cosas, la vna, las pagare ambas a dos qual dellas puede cobrar o no.*

DEpartidamẽte prometiendo vn ome a otro de darle de dos cosas la vna, diziendo en esta manera, prometo de vos dar vn cauallo, o mulo, o señalãdo otras cosas qualesquier en esta manera: si acaesciesse despues desso que pagasse por yerro a quellas cosas que nombrasse, cuydãdo que amas las deuia, bien puede demandar, q̃ le torne la vna dellas[e] qual mas quisiere si amas fueren biuas. E si por auentura alguna dellas fuesse muerta, non le podrian demandar que diesse la otra que finco biua[f].

» Debitor alternatiuus vtrum que per errorẽ soluens repetit vnũ quod malit si vtrunque solutorum vixit: sed si vnũ est mortuum non potest q̃d superuiuit repetere. h. d. Habuit ortum a l. cum is qui. ff. de condi. inde.

e ¶ *La vna dellas.* Adde. l. penul. C. de condi. inde.

f ¶ *Biua.* Adde l. 2. si is cui. ff. de lega. 2. & l. cum is. in prin. ff. de condi. inde.

¶ Ley. XL. *Como aquel que fize algunas obras, a otro cuydando de ser tenudo de las fazer, e non lo fuesse, puede demãdar el precio dellas.*

QVydan a las vegadas algunos omes ser tenudos de fazer algunas obras, e nõ lo son. E por ende dezimos, que si algun menestral fiziesse alguna obra a otro, cuydando q̃ gela deue fazer, assi como casa o naue, o otra cosa semejante q̃ fuesse deste menester, o de otro qualquer, e despues que la ouiesse fecho, fallare en verdad q̃ nõ era tenudo dela fazer, deue le dar por ella a aquel que la fizo tãto precio, quanto le pudiera costar[g] el fazer de aquella cosa, si otro menestral tan bueno como aquel gela ouiesse fecho.

¶ *Lex.* XL.

» Si credens teneri aliquod opus facere illud fecerit, & postea scit non teneri repetit ab eo cui opus fecit quantum eidem constitisset si alius q̃ peritus in arte illa id opꝰ fecisset. hoc dicit.

g ¶ *Quanto le pudiera costar.* & sic non quanti artifex alias esset locaturus. vt in l. si non sortem. §. libertus. & ibi gloss. ff. de condi. inde.

¶ Ley. XLI. *Como si vn ome quitasse a otro el pleyto q̃ le ouiesse fecho por otra cosa q̃ le ouieße de dar, o de fazer, e si non gela diesse o compließe qual dellas puede demandar.*

QVitãdo vn ome a otro el pleyto q̃ ouiesse puesto cõ el por razon de alguna cosa q̃ le ouiesse de dar o de fazer en tal manera, que por el quitamiẽto se obligasse el otro de nueuo, a darle, o fazerle alguna cosa, si este a quien quito el primer pleyto: non le cumple aquello que prometio en el segundo en su escogencia[h], es del otro de fazerle cumplir, lo que prometio a postremas, o de demãdar quel cũpla el primer pleyto, [a] en la manera q̃ era tenudo de lo cũplir ante que gelo quitasse. E non se puede escusar el otro q̃ lo non cũpla assi, por dezir que del primer pleyto ya fuera quito, pues que el fizo contra aquello[b] que deuiera dar, o fazer por el segundo pleyto por razon del quitamiento.

h ¶ *En su escogencia.* Adde. l. si qs. ac cepto tulerit. & ibi gl. & Bar. & l. si mulier. ff. de condi. ob caus. & l. ob eã ff. de præscrip. verbis.

2 a ¶ *El primero pleyto.* Limita nisi prima actio, quæ fuit extincta, esset talis naturæ, quæ non possit pacto seu consensu partiũ suscitari, vt querela inofficiosi, vel actio iniuriarũ, secundum Bar. in d. l. si quis acceptos tulerit. vbi & vide.

3 b ¶ *Pues que el fizo contra aquello.* Adde. l. pen. titu. 11. 3. par. & quæ ibi dixi, & quod notat Bal. in l. debitori. col. 2. & in l. pacto successorum. & in l. petens. 10. & 11. co. C. de pactis. & l. vt responsum. & ibi Bal. & l. 5 maior annis. vbi & Bald. C. de transact. & l. si cũ patruo. C. cõmu. vtriusq; iudi. & l. si instituta. in prin. ff. de inofficio. test. & vide quod notat Bald. C. de contrahen. emp. in rubric. col. 5. vers. 2 o quæro. adde Decium consi. 265. col. pe. & consili. 380. & Alex. consi. 32. co. si 2. vol.

¶ *Lex.* XLII.

» Quod solutũ est perexecutorẽ testamenti legatarius, repetit qui successit defuncto si appareat postea testamentũ & legata nõ valere. h. d. Habuit originem a l. 2. §. si quid ff. de condi. indebi.

3 c ¶ *Por testamentaria.* Sista lex esset de cõd melius situata obeau ante præcedentem. ff. & tem, & illa post C. & istam. sup. in ¶ *Falso.* Adde l. l. 41. 2. §. si quid. cũ cum a tribus legibus sequentibus. ff.

2 d de condi. indebi.

¶ Ley. XLII. *Quales mandas despues q̃ fueßen pagadas se pueden reuocar.*

SOr testamentario [c] seyendo establecido alguno en testamento de otri, para pagarlas mandas que fuessen escritas en el, si las pagasse, aquellas que fallasse y escritas, e acaesciesse despues que el testamento fuesse reuocado por alguna razon derecha, assi como si fuesse falso[d], o porq̃ aquel que lo fizo, non pudiera con derecho fazer testamento: nin mandas, o q̃ era quebrantado, por otro testamento que fizo despues. Dezimos, q̃ aquel que ouiesse derecho de heredar los bienes del fazedor del testamento, bien puede demandar las mandas, a aq̃llos a quien fueran pagadas, e son tenudos de gelas tornar.

¶ *Lex.* XLIII.

» Recipiens pecuniam vt aliquid faciat tenetur ad faciendũ: quod si non fecerit restituit receptum cum damnis & interesse. h. d.

1 e ¶ *Que es tenudo.* Adde. l. naturalis. §. at cum do. ff. de præscrip. verbis. & l. dedi. §. idem erit. ff. de condict. ob causam. & l. si liber. C. eo.

2 ¶ *O de tornar.* Ergo potest repetere datũ, & agere ad interesse propter non implementũ, vt hic vides: & probatur etiam in l. si tibi decẽ. ff. de præscrip. verbis. licet in contrarium faciat. l. naturalis. §. at cũ dolo. in altera parte, quã ponit ibi: condictio ei potest vel præscriptis verbis agi. & ibi hoc tenuit Paul. de Cast. & altero tantũ debet esse contentus. cum: contrariũ hic decidit. & vide Bar. in d. l. naturalis. & si ff. de præscrip. verbis. Lex tamen finalis tit. 6. supra eadem parti. expresse disponit idem, quod notabat Paul. de Cast. in d. §. at cũ dolo. ibi cũ dicit (en su escogencia es del otro de demandarle la cosa que le dio por esta razon, o peche los daños e los menoscabos que porende recibio.) Potest dici q̃ vbi nullũ aliud interesse est quam q̃ reddatur data, tunc cõpetit condictio ob causam ad reperendũ data. Si vero etiã vltra id q̃ dedit prætendat aliud interesse: tunc actio cõpetet ad vtrũq; vt hic & in d. l. si tibi decem. vel potest dici, quod in electione actoris sit quid de istis duobus eligat. vt in d. l. 6. & etiã dixit Paulus de Cast. vbi supra. ff. tamen elegerit viã agendi ad interesse: tũc in hoc interesse etiam venietur sibi reddatur quod ob istam causam dedit, & ita procedat quod hic dicitur. Sed videtur quod ista solutio stare nõ possit: nã actio præscriptis verbis, quæ in cõtractibus innominatis datur ad interesse propter defectum implementi, non datur ad repetendum id quod fuit datũ, vt aliquid fieret. vt in d. l. naturalis. in princ. versicu. in qua actione. & ibi not. Paul. de Cas. vel dic quod hæc lex dirigat verba ad reũ, innuens esse obligatum ad reddendum data & ad interesse ad vnus. ex istis quos elegerit actor. l. vero finalis tit. 6. supra allegata dirigat verba ad actorem & sic istæ ll. non sunt cõtrariæ.

¶ *Lex.* XLIIII.

» Si do tibi pecuniã expensis vel alicubi vadas & ire nolis, restitues quod recepisti siue sit expensa pecunia siue non: sed si ire aliter impediris vel mea pœnitentia non restitues quatenus sit iam consumpta. h. d.

g ¶ *Hombres algunos.* Intellige, quod non sint soliti operas suas locare: quia si essent soliti, non esset contractus innominatus: sed nominatus locationis. & non esset locus pœnitentiæ, etiam re omnino integra, vt in l. qui operas. in prin. & §. 1. ff. locati. & tenet glo. in l. si pecuniam. in prin. in verbo. repetetur. ff. de condict. ob caus.

¶ *Por se arrepentir.* Habet ergo locũ pœnitẽtia in cõtractibus innominatis, vt hic & in l. si pecuniã in prin. vbi vi. p. gl. & doct. vbi latipo nit. 13. limitationes. ff. de cõdi. ob caus. & p. Bal. in l. ex placito. co. 5. C de rerũ pmu. & q̃ not. in l. mãdatũ. co. 4. C. mãdati. vbi gd in pia caus.

¶ *Ninguna cosa.* De pecunia data intellige nã res emptas ex pecunia, q̃ extent petere põt, qui dedit pecuniã, vt notat glo. in d. l. si pecuniã. in prin. verb. feci si. & ibi Bar. ad finem. & Paul. de Cast. col. 3.

¶ *Deue los tornar.* Hoc si actor eligeret agere condictione ob causam ad repetendum: quod dedit: nam & posset agere præscriptis verbis, ad interesse propter non implementum. vt in l. naturalis. per totam. l. ff. de præscrip. verbis, & dixi supra. l. proxima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Lex.* XLV.

Si mihi aliquid promisisti, vt seruum manumitterem: & manumisi tenet manumissio: sed si tu promissum soluere nolis, teneris mihi ad seruiæstimationem & interesse super quibus (iudice prætaxante) stabitur meo iuramento. h.d.

t a ¶ *La estimacion del sieruo.* Adde l.fi.tit.6.eadem parti. & l. naturalis. §. q; si faciam. &. §. fi. ff. de præscri. verbis. & l. cũ prõponas C. de dolo. & loquitur ista. l. partitarũ & etiam d. l. fi. clarius quã leges iuris cõmunis. §. quod vbi non potest dari condictio ob causam, quia factum non est repetibile, qđ tũc detur actio de dolo non solum ad valorẽ serui manumissi sed etiam ad aliud interesse quod prætendat: quia non impleuisti tenementi. & vide Bart. in l. fi. §. fi. ff. de præscrip. verbis.

¶ *Lex.* XLVI.

Quod alicui datur vt certũ quid faciat: si tempore dationis causam ex presit: tenetur recipiens restituere si causam nõ impleat: sed si causa non fuit expressa sed in dantis mente retenta non restituetur quia videtur simpliciter datum. h.d.

t b ¶ *Su abogado.* Quid si episcopus, vel alius dominus scholari redeũti ab studio, qué crebat peritum, cum esset imperitus, dedit præbendam vel feudum, qui postea nesciuit defendere causam episcopi, vel domini, an possit ab eo reuocare? istam quæstionem ponit Ioan. And. in additio. ad Specu. titu. de prœben. in rubrica. & concludit quod non posset reuocare: ex quo causa quæ eum mouit vel fuit mente concepta, non fuit expressa in collatione prœbendæ, vel feudi, & quia a principio id examinare debuit Ecclesia tũ posset iuuari beneficio restitutionis vide latius de ista quæstione, per Bar. & Alex. in l. cũ quid. ff. si cert. pe. & per Nico. de Neap. in l. nesennius. ff. de excu. tuto.

2 c ¶ *Señaladamente.* Expressis. f. verbis idem dic si ex præfationibus vel aliis coniecturis id tacite appareat actum. secundum Bar. & Alex. in d. l. cum quid. ff. si cert. pe.

3 d ¶ *Podria demandar.* Adde l. 1. & fere per totum. ff. de condi. ob caus. & C. eo. dictam legem.

¶ *Ley.* XLV. *Como el que aforra algũ siervo por algo quel prometio, le deue ser pagado.*

SI alguno q̃ ouiesse sieruo lo aforrasse por marauedís, o por otra cosa ciertaque otro le prometiesse de dar valdria el aforramiẽto: e si despues desso el otro non quisiesse cũplir el pleyto, q̃ ouiesse puesto conel, deuenlo apremiar de manera q̃ pague la estimacion del sieruo a e los daños, e los menoscabos q̃ el otro recibio, porq̃ non le dio aquello que le auia a dar. E tãbien sobre la estimaciõ del sieruo como sobre los daños e los menoscabos deue ser creydo por su jura el q̃ aforro el sieruo, estimandolo primeramente el judgador del logar. E lo q̃ diximos enla ley en razõ del sieruo, ha logar en todos los otros pleytos que los omes fazẽ entresi, en que ha el vno a fazer alguna cosa, e el otro a dar o pagar otra.

¶ *Ley.* XLVI. *Como aquel que paga o da algo a otri por algũa cosa que le faga, lo puede demandar o non, si non fiziesse lo que prometio.*

DAndo vn ome a otro maraue dis, o dineros, o otra cosa, diziendo señaladamẽte q̃ gelos daua por algũa cosa q̃ le fiziesse: como si gelos diesse, porq̃ fuesse su abogado b oq̃ fuesse cõel a algũ logar, opor otraco sa semejãte destas: si quando gelos dio dixo señaladamẽte c la razõporq̃ gelos daua: e el otro nõ cũpliesse, o no fiziesse aquello, porq̃ los recibio, biẽ le podria demãdar d lo quel ouiesse dado, e seria tenudo el otro de gelo tornar. Mas si quãdo gelo diesse lo fiziesse con entencion e, porq̃ le fiziesse alguna cosa, cuydãdo en su volũtad q̃ por aq̃llo que le daua, q̃ yria cõel en algũ camino o q̃ le faria otra cosa alguna, o q̃ seria mas su amigo f nõ diziẽdo señaladamẽte la razon porq̃ gelos daua, maguer el otro nõ le fiziesse aq̃llo q̃ el cuydo en su coraçon q̃ le faria, nõ le puede demãdar lo q̃ le dio, ni es tenudo el otro de gelo tornar. Ca pues q̃ nõ señalo, nin dixo razõ ninguã porq̃ gelo daua, entiende se q̃ lo fizo cõ entẽcion de dar gelo frãcamẽte. E porende nõ le puede demãdar despues, maguer diga q̃ por esto se mouio a darle, o a prometerle aq̃lla cosa, porq̃ cuydaua que le faria algun seruicio, oque le daria otra cosa porende.

¶ *Ley.* XLVII. *Como aquel que rescibe en paga cosa torpemente la deue tornar.*

PAgas e pleytos fazẽ los omes a las vegadas vnos con otros sobre razones, o cosas q̃ sõ torpes e desaguisadas, e contra derecho, e porque esta torpedad auiene alas vegadas de parte de aquel q̃ da la cosa solamente a las vegadas de aq̃l q̃ la rescibe, e a las vegadas tãbie del vno como del otro g queremos mostrar q̃ departimiẽto ha entre ellos. E dezimos q̃ la torpedad auiene tã solamẽte de parte de aq̃l q̃ recibe la paga o la promisiõ, quãdo le promete de pagar alguna cosa, porq̃ nõ furte h, o no mate ome, o nõ faga sacrilejo, o adulterio, o otra cosa semejante destas, de aquellas que segun natura, e segun derecho todo ome es tenudo de guardarse de las fazer, q̃ deue tornar en todas guisas aquello que recibio por aq̃lla razõ. E si nõ gelo ouiesen pagado, deuen quitar la promisiõ que ouiessen fechopara pagar gelo. Ca

c ¶ *Con entencion.* Quæ in mẽte retenta nihil operatur, vt hic & in l. si repetẽdi. C. de cõdi. ob caus. & in l. dedi. §. si quis quasi. in fi. ff. eo. & ex hoc infert Bal. in l. dos a pẽ profecta. C. solu. ma. an pater retinens dotem vxoris, ea mortua videatur adire hereditatẽ nomine filiorũ & cõcludit q; non allegat etiã. l. si preteritus. ff. de bono. posse. cõtra talem. & quia nihil agere est non ens & ideo non includitur adtitionem hæreditatis. & nota q; id quod contẽplatione alicuius personæ fieri præsumit per inde habet ac si talis persona nominatim exprimeretur. Bal. per tex. ibi in. §. fi. si de feu. fue. contro. inter domin. & agna. & facit l. seruo legato. §. si testator. ff. de lega. 1. l. fideicommissa. §. interdum. ff. de lega. 3. & quod notat Bar. in l. 2. §. fi. ff. ad ter Adri. tul. & in l. 2. §. C. & si duo. ff. de col la. bono. & qđ condi. hic habetur de obtur intentione in pẽ mente retenta, caus. q̃ nihil operet. & infra Limita quantũ l. 52. ad cõmodũ ipsius qui in mẽte retinuit: nã cum seq. quo ad suum incommodum aliquid posset operari. vt notat Bart. in l. si ego. la primera in. 2. oppos. ff. si cer. pet.

d. §. si quis quasi.

¶ *Lex.* XLVII.

Si quid soluitur vel promittitur ob turpem causam si turpi tudo est ex parte recipientis tantum: vt quia do vel promitto tibi ne adulterium vel homicidium, vel similia quæ facere non licet facias, vel vt rem quam apud te deposui restituas cum restituere nolis; aut quod mihi surripuisti restituas, etiam si ad impleas teneris mihi solutum restituere, vel a promissione facta liberare. h.d.

g ¶ *Como del otro.* Quid si interueniat turpitudo tm̃ ex parte, p̃mittentis vide Paul. de Cas. in l. si obrupẽ. ff. de cõdi. ob tur. cau. & in l. 4 ver. sed q; datur. ff. eo. & l. ea quæ. C. de dona. añ nup. Bal. & doct. in l. 1. C. de condi. ob tur. cau. & quid si turpitudo sit tantũ ex parte dãtis vi. l. 50. infra eo. & qñ ex parte vtriusque, vi. l. 51. & 52. cũ seq.

h ¶ *Non furte.* Omnia ista exẽpla respiciunt causam de futuro, qd ergo si daret ob cãm turpẽ preteritã, vt quia cõmisit furtũ: glo. in rubri. ff. & C. de condi. ob tur. cau. vult, quod possit repetere. & ita tenet Bar. in l. si plagii. ff. de verb. obli. quod intelligo quando in datione exprimitur causa turpis: nam si non exprimatur videtur esse donatio. vide per Iaso. in rubri. ff. de condi. ob tur. caus.

3 a ¶ *Su fijo.* Adde l. si plagii. ff. de verb. ob.

¶ *Lex.* XLVIII.

Quod tibi dedi vel promisi vt a captiuitate inimicorum vel latronum me liberares non repetã si promissum impleuisti nisi tu particeps fuisti illius casus idemsi prorebus ablatis recuperandis quid dederim vel promiserim. h. d.

1 b ¶ *Delo guardar.* Adde quod habetur in l. nam & seruius. ff. de nego. ges. & l. liber captus. & l. fi. C. de capti. & l. pen. tit. 29. & l. fi. tit. 30. 3. par.

a c ¶ *Compañero.* Adde. l. idẽ est versi. fi. de condi. ob tur. caus. cum concordãtijs. vi. per glo. ibi sic & taleæ latrũculorũ nõ debẽtur. vt dicit Ang. in d. l. nã & seruius. ff. de nego. ges. adde. l. qui in carcerem. ff. quemetus causa.

3 d ¶ *Por cobrar.* Ad de dicta. l. Idẽ est. §. si tibi. ff. de condi. ob turp. caus. & l. fin. C. eod.

¶ *Lex.* XLIX.

Qui scienter soluit quod turpiter promisserat cum sciret se non teneri non repetit. Itẽ solutio sponta nea purgat vi, dolũ, vel metũ præcedentem. h. d. Habuit origi-

nẽ a l. si ob turpem. ff. de condi. ob turp. causam.

1 e ¶ *Sabidor.* Concordat cum l. pen. ff. de condi. ob turp. caus. & intellige & limita istam. l. quando tempore solutionis, vel per ipsam solutionem purgatur turpitudo præcedens. vi. Bart. & per Pau. de Cast. & Iaso. in d. l. pe.

2 f ¶ *De su grado.* Adde. l. 28. ti. 11. ea. par. & l. 2. C. quod metus causa. & procedit hoc, quia solutio spontanea quæ sequitur, tendit ad excusationẽ actus precedentis: nec; ad aliud põt ordinari. nõ ergo procederet in alio actu sequẽti, qui non ordinaretur ad excusationẽ actus precedentis: vt si post spoliationem beneficii quis beneficio renunciaret, vt declarat Abb. post Inn. inc. 2. de resti. spo. co. 4. ver. contra huuc intellectũ. & vide per Bal. in l. si per vim. C. q; metus causa. & dicit notabiliter Bal. in l. fi. C. de condi. ob tur. caus. quod ciuitates quæ inuadunt castra aliena, quæ nolunt restituere, nisi recepta pecunia, quod cum tunc non sit turpitudo, nisi tantum ex parte recipientis, tenentur ciuitates restituere quicquid acceperunt neque talis cõtractus iuuabitur secundum eum per capitula pacis: quia est turpis & impresaluus. quod nota valde & vide per Iaso. in l. iuris gentium §. si ob maleficium. ff. de pactis. & not. etiã, quod quando actus cõsequtiui procedunt ex eademfragilitate, non confirmant actum principaliter celebratũ. l. si mulier. la. 2. & ibi Bald. C. ad velleya. & vide eundẽ Bal. in tractatu scismatis sub rubrica. C. si quis alii. tes. prohi. col. 11. & 12. & in l. directas C. de testam. manu. & in l. 1. 6. sed & qui dñi. C. de lati. libe. to. & quod dicit. in cap. 1. in parte marchi. co. 2. de hisqui feud. da. po. & adde ad istã. l. quod habetur in c. 1. 27. q. 1. & aliavide per Bart. in d. l. pe. ff. de condi. ob turp. caus. & per Alexan. consi. 99. & cõsi. 100. 3. vol.

¶ *Lex.* L.

Mulier sciẽter contrahens matrimonium illicitum & dotem tradens viro hoc ignoranti nõ repetit eã: quia fuit turpitudo ex parte dantis tantum: idem in aliis casibus vbi soli ex parte dantis turpitudo versatur. hoc dicit.

g ¶ *Su pariente.* Et nota quod in regnis infidelium non habet locum titulus de incestis nuptiis. secundum Bald. in l. fœminæ. ff. de senato.

h ¶ *Tendo.* Sed an isto casu dos applicabitur fisco, vel cedet commodo mariti? ista lex non satis aperit sed tuncta dispositione. l. sequen. videtur velle quod isto casu cedat lucro mariti, & non applicetur fisco. & istam quæstionem mouit glo. in l. qui contra. super verbo vẽdicari. C. de incest. nupt. & posuit duas opiniones. primam, quod isto casu dos maneat apud virum. per l. fin. ff. de lega. 1. & per l. eum hic status. §. fi. ff. de do. inter vi. & vxo. & secundam q; applicetur fisco: & quod dictæ leges procedãt in legato, vel donatione nõ vero in dote: & istam vltimam tenent Iaco. de Are. Cinus & Salicetus. primam vẽ opinionẽ tenet ibi Albericus, quã & tenet Azo. C. de cõdi. ob caus. in summa circa finem. ver. itẽ versatur turpitudo. & d. l. hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

verba. Item versatur turpitudo ex parte dantis tantum vbi mulier quæ dat dotem scit matrimoniū nullū esse de iure: vir autē credit tenere, & ideo mulieri denegatur repetitio, vt dixi supra titu. proximo, & si mulier non soluisset: sed promisisset teneretur soluere, arg̃mento eius quod legitur. ff. de condi. inde. l. fideicommissum, & sic vt vides aperte Azon. tenet istam partem quam videtur sequi lex ista partitarum. & ita etiam intellexit hanc legē Rodericus Suarez in repeti. l. 1. titu. de las ganancias. lib. 3. foro legum. fo. 10. versi. sed reperio quandā legem partitæ dicentem multum esse notandam, ad limitationem authē. incestas. C. de incest. nupti.

¶ *Lex. LI.*

Si vterque vir & mulier scienter contrahunt matrimonium illicitū: dos aut arræ non repetuntur: sed erunt regis: quia ex parte dantis & recipientis est turpitudō: nisi sit qui dederit minor. xxv. anno. cui prætextu ætatis subueniturvt repetat: sed si ambo maiores impedimentū ignorauerint, & errore reperto diuertunt erit locus petitioni. h. d.

1 a ¶ *Casando*. De matrimonio de præsenti intellige, secundum Bar. & docto. communiter in l. fi. ff. de condi. sine causa. sed an sufficiat matrimonium per verba de præsenti, & si non fit carnali copula consummatum: Bart. ibidem vult quod sic: contrarium tamen tenet Anto. in c. & si necesse. de dona. inter virum & vxo. cuius opinionem dicit ibi Abb. posse teneri: cum simus in materia pœnali. & istam partem tenet Bal. nouellus in tracta. de dote. fo. 52. col. 2. & fol. 54. col. 4. in 11. parte tractatus. & satis probabilis videtur hæc opinio, ex quo leges incestum punire voluerunt, qui sine copula committi non potest vere: & huic etiam opinioni adhæret Bald. consulendo consi. 118. incip. verba matrimonij. primo volu.

2 b ¶ *Seyendo sabidores*. Istud verbū satis probat quod dixi in l. supra proxima. Si ergo ignoranter contraxerunt, non habebunt locum istæ pœnæ. l. fina. ff. de condi. sine causa. Intellige tamen si matrimoniū fuit contractum palam: secus si clam. vt in l. fina. ff. de ritu. nup. glo. in l. qui contra. C. de incest. nup. Albericus in l. si adulterium cum incestu. §. 1. ff. de adul.

3 c ¶ *De la camara del rey*. Adde. l. qui contra & authenticam incestas. C. pe incest. nup. sed an vir a quo dos petitur, possit excipere de iure fisci: vide Bald. in l. auunculo. in fin. ff. de condi. sine causa. qui licet dubius vult quod isto casu ipso iure dos acquiratur fisco. & sic, qđ non procedat quod habetur per glo. in l. his consequenter. ff. famil. her. potius tamen videtur tenendum, quod mulieri repetenti non possit hoc casu vir opponere de iure fisci. & ita tenet Card. in c. & si necesse. de dona. inter virum & vxo. Francis. de Ripa. in l. 2. ff. soluma. & quid de fructibus dotis, vel donationis propter nuptias. vid. Bal. noue. in tracta. de dote. fol. 57. col. 3.

dad en trabajarse, a sabiendas de casar cō tal ome cō quien non podria casar cō derecho, e porende non puede demā dar de aq̃llo q̃ le dio. E estoes vn caso en que viene la torpedad tā solamente de parte de aquel q̃ da la cosa. E lo que dezimos en esta ley en razon de casamiento, entiendese tābien en todas las otras cosas semejantes desta, en que viniesse la torpedad de parte dl que da la cosa tan solamente, e non dela otra.

¶ *Ley. LI. Como si el varon o la muger casan en vno sabiendo ambos q̃ non lo podrian fazer deue ser lo que dieron el vno al otro dela camara del rey.*

A Sabiedas casando [a] algunos de so vno, seyendo sabidores [b] tābien el varon como la muger q̃ auia entre ellos embargo a tal q̃ segun derecho nō podriā casar: si cada vno dellos diesse al otro algūa cosa por dote, o por arras, e se partiesse el casamiento por razon q̃ era fecho cōtra derecho: dezimos q̃ estōce nō puede ninguno dellos demādar al otro lo que le dio por tal razō como esta, nin lo deue cobrar porq̃ viene la torpedad d̃ amas las partes, ante dezimos q̃ deue ser de la camara del rey [c]. Fueras ende si fuessen amos menores de veynte e cinco años [d]. Ca estonce como quier que nō vala el casamiento, han escusa por razō dela menor edad para poder cobrar cada vno dellos, lo q̃ le dio al otro en dote, o en arras. Esso mismo dezimos q̃ se ria si tal casamiēto como este sobredicho fiziessen algunos por yerro. [e] E nō a sabiendas, maguer fuessen mayores dexxv. años. Ca si se partiesse el casamiēto despues q̃ sopiessen [f] el yerro, bie podria cada vno dllos cobrar lo q̃ ouiesse dado al otro por razō del casamiēto.

d *Menores de xxv. años.* Adde. d. l. qui cōtra. nō ergo in hoc attenditur ætas, 17. annorū, vt alias in crimin. bus considerat. l. 8. titu. 31 7. part.

e *Por yerro.* De errore facti est planum. vt in dicta l. qui contra. & in dict. l. fi. l. si cum dotem. §. fi. ff. solu. ma. in errore iuris sunt variæ opiniones: nam Ioan. And. in d. c. & si necesse. tenet non excusare ab ista pœna talē errorem. Bart. & Paul. de Ca. in l. si. ff. de condi. sine causa tenent contrariū & contra glo. ibi & etiam Abb. in d. cap. & si necesse quam opinionem asserit esse communem Bald. noue. in tracta. de dote. parte. 11. col. 8. fol. 53. colu. 3. Limita tamē si contraheretur clam vel erraretur ignorantia crassa contra ius gentium. vt in l. si. ff. de ritu nup. & vide p. Bar. in d. l. si adulterium cum incestu. col. pē.

Add. C. de pœna iudic.

¶ Lex. LII.

Como si alguna parte diesse algo al judgador porque diesse juyzio por el, deue ser dela camara del rey.

MArauedis o otra cosa qualq̃er dando alguna de las partes al judgador a pleyto q̃ de la sentencia por el quier aya mayor derecho enel pleyto, o enla demāda aquel q̃ los da [g] quier el otro, nō puede despues de mādar aq̃llo q̃ dio, nin deue fincar en el judgador que lo rescibio. Ante dezimos que deue ser dela camara del rey, en esta manera, que si la demanda es sobre cosa que sea de dineros, o de otra cosa qualquier mueble o rayz, que nō tanga a justicia de muerte de ome, o de lision, deuepechar el judgador tres doblo [h] de aquello que rescibio. E perder la honrra, e el logar que tiene, e fincar enfamado para siepre. E aquel que lo dio maguer ouiesse derecho en aq̃llo q̃ demanda, deuelo perder porende, e de uen auer amos esta pena, porque la torpedad auino tābien del vno como del otro. Ca el judgador a menos de recebir aquello, era tenudo de judgar derecho. E el otro a menos d lo dar podria alcançar su derecho. Mas si la demanda fuesse sobre cosa en que pudiesse venir muerte de ome, o de perdimiento de algū miembro: deue el judgador perder todo lo que ouiere tambie mueble como rayz, e ser de la camara del rey. E demas desto deue ser desterrado en alguna ysla para siempre: assi como dixi mos en el titulo de los juyzios: en las leyes que fablan en esta razon.

f *Sopiessen.* Adde d. l. qui contra. C. de incest. nup. & si errore comperto durassent in matrimonio punientur hac pœna, vt hic innuitur. & vide per Bal. noue. in tracta. de dote. fo. 57. col. 2. versi. quid autem.

¶ *Lex. LII.*

Datum a litigante iudici, vt pro eo ferat sententiam, & sic habeat ius non repetitur: & dans perdit causam habebitq; rex datum cum triſpli pœna a iudice persoluenda perditque honorem iudicaturæ, & perpetuo infamatur, & si causa erat capitalis vel membri perditionis: perdit iudex omnia bona regi applicanda, & perpetuo in insulam deportaretur. h. d.

g ¶ *Aquel que los da*. Nota bene, quod etiam habens bonam causam, si dat pecuniam iudici, patitur pœnas huius. l. quid tamen si expresse dixerit: cum dedit pecuniam, quod dat vt iuste iudicet, seu vt sibi non faciat iniustitiam. vid. rex. nōt. & quæ ibi dixi in l. fi. titu. 22. 3. parti. Et nota quod procedēt hoc etiam si dans pecuniam det eam iudici, vt citō causam expediat. glo. notabilis. in l. 2. super verbo. sed & si dedi. ff. de condi. ob tur. caus. quam commendant Bart. & Ang. in l. 1. C. de pœna iudi. qui male iudi.

h ¶ *Tres doblo*. Adde authenticam nouo iure. C. de pœna iudi. qui male iudi. & l. 24. titu. 22. 3. partita.

¶ *Lex. LIII.*

Quod mulieri bonæ famæ libidinis causa datur: licet ipsa vt promisit nō immisceatur: repeti non potest quia cū ex vtraq; parte verſetur turpitudo: potior est conditio possidentis. Itē datū meretrici cum non sit turpitudo ex parte recipientis quia meretrix non turpiter recipit licet turpiter faciat coeundo: repeti non potest. hoc dicit.

1 a ¶ *De buena fama* Concordat cū l. 2. C. de condi. ob tur. caus. secundum qđ glo. ibi intelligit illam. l. in donato nō meretrici.

3 b ¶ *Si nō quisiere*. Nota hoc verbum: nā nullibi vidi: hoc ita bene explicatum. quod ergo si ipsa fecit turpitudinem prout promisit, an tūc possit ab ea repeti: videtur lex ista innuere, q̃ sic: cōtrarium tamen tenent doct. in d. l. 2. C. de condict. ob tur caus. & Alex. post Bartol. & alios in l. 1. ff. de condict. ob turpē caus. & Paul. de Castr. in l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de condict. ob turpē caus. vbi & subdit, quod licet dans isto casu non repetat: reperit tamē & aufert fiscus per tex. in l. Lucius. ff. de iure fisci. l. in hæredem. in p. inc. ff. de calumnia. & idem tenet Ang. in d. l. 2. post Cynum dicens hoc esse multum notandum cōtra mulieres habētes amasios, a quibus extorquent iocalia in auro & argento: q̃ fiscus poterit ab eis auocare. & idē tenet doctor de Pala. Rube. in repe. c. per vestras. in rubr. col. um. 178. in formis minoribus. necq; talis mulier poterit secundum eos de tali lucro testari & disponere. & idem tenet Jas. in d. §. sed quod meretrici. sed an in casu huius. l. cū mulier noluit facere turpitudinem, posset ab ea fiscus hoc turpe lucrum vendicare: videtur quod sic. ex quo hæc lex dicit hoc esse turpiter acquisitū, & sic fiscus petet. vt in d. l. Lucius. ff. de iure fisci. in fo. to tamen animæ in isto casu recipiēti in præcedenti casu restitutio nō esse facienda fisco: sed pauperibus & hoc de consilio: quia non est de necessitate salutis, vnde si nollet restituere, non esset damnanda. vt tra dit Sylues. in summa in parte, restitutio. la. 2. in prin. col. 2. & 3. & limita, vt ibi per eum & aliquid etiam tradit doctor de Pala. Rube. vbi 3. col. 179. & 180. Abb. etiā in c. quia plerique. col. 5. de immu. eccle.

3 c ¶ *Mala muger*. Pro meretrice accipitur. vt in d. l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de condict. ob tur. caus. & illa dicitur meretrix, quæ palam sibi dinem exercens, quæsium facit cuiusque turpitudo publice venalis est l. palam. ff. de ritu nup. c. meretrices. 32. q. 4. vel illa quæ multorū libidini patet. c. vidua. 34. dist. etiam sine quæstu, vt constat ex dicta. l. palam. & ex ista lege partitarum, quæ nō se fundat in quæstu. & nihil refert, an sit in lupanari, caupona locove alio, aut taberna Prostituta. vt in dicta l. palam. ex qua etiam patet, quod nō dicatur meretrix illa, quæ duos tantum causa quæstus ad coitum admisisset, licet cōtrarium dixerit Abb. in c. cum decorem. de vita & honest. cleri. & tradit dictus doctor de Pala. Rube. in d. repe. c. per vestras. col. 171. in formis minoribus.

da fuesse sobre cosa en que pudiesse venir muerte de ome, o de perdimiento de algū miēbro: deue el judgador perder todo lo que ouiere tambie mueble como rayz, e ser de la camara del rey. E demas desto deue ser desterrado en alguna ysla para siempre: assi como dixi mos en el titulo de los juyzios: en las leyes que fablan en esta razon.

¶ *Ley. LIII. Como lo que alguno diesse a muger, porq̃ fiziesse maldad de su cuerpo, non lo puede demādar maguer la muger non cumpliesse lo prometido.*

DIneros, o otras donas dando algun ome a alguna muger, que fuesse de buena fama [a], con entencion que fiziesse maldad de su cuerpo: maguer ella prometa de fazer lo que demanda, e recibe los dineros, o las donas sobre esta razon, cō todo esso si non quisiere [b] fazer lo q̃ prometio, non le puede el otro demandar lo que le auia dado, nin ella es tenuda de gelo tornar. E esto es porque la torpedad auino tambie a el por dar aquellas donas como a ella en recebirlas. E porende pues que la torpedad auino de ambas partes, mayor derecho ha en la cosa que es dada sobre tal razon, el q̃ es tenedor, que el otro que la dio. Esso mismo seria si alguno diesse dineros a alguna mala muger [c], porque yoguiesse con ella. Ca despues que gelos ouiesse dado [d] non gelos podria demandar, porque la torpedad vino de la su parte tan solamente, porende non los deue cobrar. Ca como quier que la mala muger faze gran yerro en yazer con los omes, nō faze mal en tomar lo quel dā. E porende en recebirlo nō viene la torpedad de parte della.

¶ *Ley. LIIII. Como el que diesse algo por non ser descubierto, lo puede despues demandar.*

EN yerro de adulterio, o de homicidio, o de furto, o de pecado semejante destos cayendo algun ome: si por miedo de ser descubierto, diesse alguna cosa a otro porq̃ non le descubriesse: como quier q̃ el fecho es malo e desaguisado, e fue muy torpe en fazer lo: con todo esso non faze torpedad [e] en dar aquello q̃ da, por estorcer el peligro en que podria caer, si fuesse descubierto. E porende dezimos que lo puede demandar, [f] Ca sabida cosa es, que todo ome deue puñar quāto pudiere para estorcer q̃ nō caya

d ¶ *Que gelos ouiesse dado*. Idem dic si dedit sibi pignus pro securitate solutionis, secundum Cynū post glo. ibi in l. 2. C. de condict. ob turp. caus. dictus doctor de Pala. Rube. vbi supra, col. 172. non enim solū poterit pignus retinere: verum agere poterit contra donatē, vt pignus redimat, vt ibi per eos. in promisso vero meretrici an possit exigi ab ea variæ sunt opiniones: nam glos. in dicto. §. sed quod meretrici. & in l. 1. C. eo. tenet quod non & in hoc videtur inclinare Bar. in l. 1. ff. eo. & Paul. de Cast. in d. §. sed quod meretrici. Ioann. de Imo. in l. affectionis. ff. de donat. & in l. generaliter. ff. de verb. obli. præcipue per tex. in l. fin. ad fi. ff. de acti. & oblig. & tenet etiam Jas. in d. §. sed quod meretrici contrariam opinionē imo quod & possit promissum repetere. tenet Cynus in l. 2. C. de condi. ob tur. caus. & ibi Ange. & Saly. Bar. in l. affectionis. ff. de dona. Abbin c. quia plerique. col. 5. de immu. eccle. & ista videtur cōmunior opinio. vt tradit dictus doctor de Pala. Rube. in d. sua repetitione. col. 182. & 183. cum sequenti. & quod habetur in d. l. fina. ad finem. ff. de actio. & obliga. procedet, quādo mulier promittit viro. & vide notabi. per And. de Iser. in cap. 11. quibus modis feu. amit. in versi. turpiter luserit.

¶ *Lex.* LIIII.

Cum quis dat vel promittit alteri ne maleficium quod fecit detegatur, repetere potest: quia non turpiter dedit: vt a periculo liberaretur, sed alter turpiter recepit: ideo quia non pretio, sed naturali amore quem homo debet erga hominem habere: debuisset ad eum liberandum moueri: & quia turpe fecit celando iustitiam ne compleatur. h. d.

1 a ¶ *Non faze torpedad*. Contrarium dicit tex. in l. 4. versi. Item si dederit furtum. ff. de condi. ob tur. caus. vbi habetur, quod si fur dat nē prodatur vt riusque turpitudo versatur, potest dici quod in dando ne prodatur non versatur turpitudo, vt hic: sed in delicto fuit turpitudo, vt ibi & etiam hic dicitur: vel dic, quod illa lex loquitur, quando pecunia ne quis prodatur, datur iudici vel officiali, qui tenetur ad inquisitionem criminis: quo casu etiam fit turpitudo ex parte dātis: quia videtur corrumpere iudicem. vt in l. vbi autem. eo. tit. ista vero. l. intelligatur quando datur parti vel alij qui non sit iudex vel officialis publicus.

2 b ¶ *Que lo puede demandar*. Adde l. neque timorem. cum princi. l. seq. ff. quod metus causa. & l. fi. §. fi fœnerator. eo. tit. & dicit gl. in l. 4. veri Item si dederit fur. ff. de condi. ob tur. caus. quod reperitur per actionem, quod metus causa: vel per officium iudicis. vt in d. §. fi fœnerator. vbi Bar. vel forte poterit repeti isto casu per condictionem ob turpem causam. vt tetigit in glo. supra proxima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

en peligro d̄ muerte,o de mala fama.[a] Mas aquel que recibe la cosa sobre tal razon faze gran torpedad.E esto se da a entéder por dos razones.La vna, por que si le queria librar de muerte, deue lo fazer por el natural amor q̄ vn ome deue auer con otro,e non por precio[b] ninguno.La otra es,que encubre la justicia,e la vende:porque se non cumpla pues que recibio precio por encobrir el malfechor.Porende dezimos[c], q̄ deue tornar lo que assi recibio al que gelo dio[c]. E si promision ouiesse fecho para dar alguna cosa sobre tal razon como esta, non es tenudo de la guardar.

Titulo. XV. Como

han los debdores a desamparar sus bienes,quando non se atreuen a pagar, lo que deuen:e como deue ser reuocado el enagenamiento que los debdores fazen maliciosamente de sus bienes.

DEsamparā los debdores a las vegadas sus bienes, veyēdo que non puedē pagar lo que deuen por aquello que hā. Onde pues que en el titulo ante deste,fablamos de como deuén ser fechas las pagas, por aquellos que las han poder de fazer: queremos aqui dezir de los otros que desamparan sus bienes, quando non han poderio de fazer la paga. E diremos quales son los debdores, q̄ por tal razon como esta pueden desamparar lo suyo.E ante quien lo deuen fazer. E en que manera.E a quien. E que fuerça ha tal desamparamiento como este. E que pena deue auer el que non quiere pagar lo que deue,nin desamparar sus bienes.E de si diremos de todas las otras cosas que pertenecen a esta razō. E señaladamente de aquellos,que ena genan lo suyo con malicia queriendo fazer perder las debdas, a aquellos a quien las deuen.

¶ *Ley.I.Que los debdores pueden desamparar sus bienes, quando non se atreuen a pagar lo que deuen,e ante quien ,e en que manera.*

DEsamparar puede sus bienes todo ome[d] que es libre,e estuuiere en poder de si mismo, o,de otri,non auiendo de que pagar lo que deue.E deue los desamparar ante el judgador[e].E este desamparamiento puede fazer el debdor por si , o por su personero,o por su carta, conosciendo las debdas que deue,o quando fuere la sentencia dada contra el, e non ante[f]. E si de otra guisa los desamparare,non valdria el desamparamiēto.E deue los desamparar a aquellos a quien deue algo,diziendo[g] como non ha de que faga pagamiento.E estonce el judgador deue tomar todos los bienes del debdor,que desampara lo suyo,por esta razō:si non los paños de lino[h] que vistiere:e non le deue otra cosa ningune dexar.Fueras ende,si tal debdor como este,fuesse padre,o abuelo[i],o alguno de los otros ascendientes,q̄ ouiessen algo

[a] ¶ *o de mala fama.* Facit.l.iſti quidem.ff.quod metus causa.& l. transigere.C.de transact.

[b] ¶ *non per precio.* Nota pulchrum verbum hoc:& allegata fuit hæc lex in contingentia facti:cum quidam recepisset pecuniam a quodā carcerato condemnato ad mortem:vt instaret precibus seu fauore suo, vt liberaretur . & adde ad istam.l. pulchra verba B. Ambro.1.lib. de officijs.cap. 2 8.ibi ergo secundum Dei voluntatem , vel naturæ copulam.& Beatum Bernardū tertio sermone aduentus.colūna.2.

[c] ¶ *Al que gelo dio* Non ergo dabitur fisco ex quo non fuit turpitudo, ex parte dantis: vt & alias dicit gloss. in l.in heredē.in princip.in verbo, extorquebitur ff.de calumnia.to.si tamen ex vtraque parte esset turpitudo , licet melior esset conditio possidentis fiscus ab eo posset repetere l.Lucius.ff. de iure fisci. & facit dict.l.in hæredem.in princip.& ibi Angel. dixi etiam in gloss secunda.l.præcedentis.

Ad ti. C. & ff. de cessio. bono. &.C. q̄ bonis ce de.pos fit.

¶ *Titulus.* XV.

¶ *Lex.* I.

Debitor liber sui iuris vel alieno iuri subiectus non habens vnde soluat potest bonis cedere:& hoc debet facere coram iudice creditoribus hoc petentibus,& hoc faciat per se aut per procuratorem aut per literam cognoscendo debitum,aut si sit de eo condemnatus & non ante:& tunc cessione facta iudex aufert omnia bona cedenti præter indumenta lini:& hoc nisi sit debitor patris aut aui:aut de ascendentibus: & creditor de descendentibus:vel si sit patronus vel socius bonorum: aut donatarius debitor:istis enim dimittitur vnde viuāt & residuū publice venditur & de pretio satisfit creditoribus.h.d.

[d] ¶ *Todo ome.* Quid de collegio: vniuersitate vel societate,puta mercatorum:dic quod potest cedere cum sit eadem ratio. & videtur text. in auth.vt detent.hit.nume.clerico.§.inuestigantes.circa fin. & tenet Alberi.in rub.C.de cessio.bono.col.fin.& quid de minore an cedat bonis:Bal.dicit quod sic si est adultus.in l.1.col.ū.C. eodem. & ibi ponit bonum verbum,quod minor non potest carcerari pro debito.& quod debet fieri cessio cum iudicis decreto:cum sit alienatio vniuersorum.& idem dic & si sit debitor fisci ibidem Bal. colum.2. & per Alberi.in rubri.eodem titulo.columna prima.quitamen studiose dilapidauit bona sua,non gaudet isto beneficio l.ſi.ff.quæ in fraud.credito. & l.penu.ff.de iure dot.& de hærede qui non facit inuentarium. vide per Bal.in dict. lege prima.& ibi vide quid ſiſit debitor ex instrumento guarentigio.& vide per Socinum consi.204. volumine secundo.& qui potest plenarie satisfacere nō admittitur ad beneficium cessionis, vide Baldum ibidem,colū.2. & vide latius in ista materia per Ias.in.§. fin. institu. de actio.

[e] ¶ *Ante el judgador.* Potest etiā fieri cessio extra iudicium. vt in l.fina.ff. eo. & per Bal. in l.1.col.2.C. eo.& in l.fina col.ſi.eodem titu.vbi q̄ non requiritur responsum aliq̄d iudicis neque creditorū, ista tamen lex partitarū videtur exigere, quod cessio fiat in iudicio seu corā iudice : potest dici quod fieri potest etiā extra iudicium, vt in dicta l.fina.sed est producendum cessionis instrumentum corā iudice, vt hic-hodie de iure regni vide q̄ habetur in lex 5.& 6.titu. 12. libro quinto ordina.rega.& in volumine pragmaticarū folio.nu.95.96. & 97.

In nouis rec.est l.5.& 6.tit. 6.li.

[f] ¶ *E non ante.* Inuito creditore intellige. vt in l.penul. & ibi glos.ff.eod. & per Azo.C.eodem. in summa.

[g] ¶ *Diziendo .* In forma cessionis seruanda sunt statuta loco rum,secundum Baldum in lege prima.colum.secunda.C. eodem. non tamen debet permitti modus vituperabilis,secundum Bald. in l.ſi.in princip.C.eo.& tradit Alberi.C.eo.in rubrica.col.2.versicu. Item quæritur. de iure nulla solennitas requiritur:sed sufficit fieri verbo,vt ibi per eum.

[h] ¶ *Si non los paños de lino.* Nota hoc,quia de iure communi non erat ita expressum.vide per Bar.in l.diuus.ff.de bonis damna. & Bal.in l.ſi. C.qui bo.cede.poſ.& Io.de Pla.in l.cum supra virentes.C. de re mil.lib.12.Bar.in l.pe.ad ſi.ff.de cessio.bono.vbi Ange.dicit quod cedēs bonis retinebit suos pannos contexaientes,quos habet in dorso.

[i] ¶ *Padre, o abuelo.* Nota casus collectos,in quibus non tenetur quis nisi inquantū facere potest.& adde l.ſunt qui cū ll.ſeq.ff.de re iudicata. de clerico. vide in c.Odoardus.de solu.gl.in c.studeat.50. distin. de milite vide quod habetur in l.miles.ff.de re iudicata.& aduerte,q̄ ista lex vult quod etiam ſi isti priuilegiati cessissent bonis , debeant gaudere isto priuilegio,& sic facit contra ea quæ notat Ioannes de Imo.posi Petrum in capitulo.Odoardus.de solutio.colū.2.vltimo nota. vel dic,quod etiā fiue cessione competet istis priuilegiatis hoc

beneficium,prout vult ibi Io de Imo.& non essent compellendi inuiti ad cessionem,ex quo gaudent hoc beneficio:nam vt dicit ibi Imola ad finem per cessionem aggrauatur potius cedentis,& secūdum Card.Flo.ibi dato quod sit faciendā cessio,debet fieri tali modo:vt consolatur famæ cedentis,quando est clericus vel similis. & vide ibi an cogantur clerici cedere fructibus beneficiorum.Abb.etiā ibi tenet idem in clerico , vt non teneatur cedere bonis: & eadem ratio militat in alijs quibus competit hoc beneficium.

¶ *Fijo.* Nota qā clarius hic explicatur , quā in dicta lege. sunt qui. cum seq.ff. de re iudica.

[a] ¶ *Donadio.* Adde l.4.titulo.4. eadem partit.

[b] ¶ *Guisadamente.* Adde l.in ſi condemnatione. ff. de regul.iuris. & per Alexan.in dicta l. sunt qui.

¶ *Lex.* II.

Si plures sint ex eadem causa creditores omnes concurrant in solutione insolidum ex bonis cedē. tis tenda.ſi autem vni sunt prius bona obligata ista forfertur.& ſi ante venditionē bonorum debitor velit eā reuocare & bona recuperare vt creditoribus satisfactat aut ſe defendat:bene potest.hoc dicit.

[c] ¶ *Partir entre ellos.* Adde l.qui autem.§.apud Iabeonem.ff.quę in fraud. credito.& vide l.11.supra tit.1.

[d] ¶ *Mejorra.* Siue ratione hypothecæ,vt subiicit vel priuilegij inter personales actiones,vt ff.de priuil.credito.per totum.& in l.30.ti.13.& l.12.tit.34.ead.par.& l.penul.tit.3.ead.par.& ad istum effectū credo positas in tit ff.de cessio.bono.l.1.& 2.

[e] ¶ *Todo.* Adde l.quem pœniter.ff.de cessio.bono.& l.2.C.eo.&.ff.eo. l.qui bonis.vbi Bar.& nota istam.l.quæ loquitur indistincte siue cedens cessit temere & inconsulte,siue non temere:sed consulte,vt addens bonis retinebit suos pannos contexaientes,quos habet in dorso.hinc posit pœnitere.addē gloſ.ff.eo.l.penul.& Alberic.C.eo in rubrica,qui post Cynum intelligit.l.2.illius tit.cum dicit temere maxime:quia idem ſi solenniter & non temere cessit.

¶ *Lex.* III.

Pacta cessione non potest amplius cedens conueniri nisi forte adpinguiorem fortunam deueneri :tunc enim exigitur inquantum facere potest deducto tamen vnde viuat:sed fideiuſſor cedentis tenetur ad id quod bonis debitoris deest ad satisfaciendum creditoribus.hoc dicit.

[f] ¶ *Tal fuerça.* Sed an profit cessio,etiam quo ad creditores conditionales. vide nota.per Baldum in l.ex contractu.C.de bonis autori. iudic.poſ.& ibi etiam vide, an profit quo ad nouum debitorem succedentem in obligatione.

[g] ¶ *Responder.* Opposita exceptione cessionis intellige, quia per cessionem non tollitur naturalis neque ciuilis obligatio, sed competit exceptio secūdum Cynum , Baldum. & alios in l.prima. C. qui bon. cedē. poſſ.Ias.in.§. fina.colum.prima.ibi.ſiitu. de actio.& ſi habes hic, quod cessio bonorū impedit litis contestationē, adde. l. is qui. §. Sabinus : & ibi Bartol. ff. de cessio. bono.

[h] ¶ *Tā gran ganancia.* Adde legem . qui bonis.& legem.ſi debitoris.ff.eodem. & nota, quod ſi cessio bonorum facta fuit cum vituperio , non tenebitur post ea debitor etiam ſi peruenerit ad pinguiorem fortunam.ista vt luit glos.notabilis in capitulo. sicut dignum . super verbo , ſi habent.de homicid.& glos. prima in regu.peccatum.de regu.iur.lib.6.& istas glosſas ad hoc allegauit Paris de Puteo.in tract.syndicatus.verſi.octuagesimo tertio. columna quarta.

[i] ¶ *De que pdiesse viure.* Et sic in bonis quæsitis post cessionem non tenetur vitra quam facere potest deducto,scilicet ne egeat, vt hic & in dicta l.qui bonis.& in.§.fina.institu.de actio.non ergo scholari, qui cessit bonis possunt auferri libri,quos postea emit. Bald. C.eodem.in rubrica.sicut neque militia arma.neque clerico breuiarium qui allegat glos.singularem in l.nepos proculo.ff.de verborum signifie.in verbo,dignitate.

[k] ¶ *Fiadores.* Concordat cum.§.ſi.instit.de replica.& l.hæres a debitore.§.quod ſi stipulator.& ibi notat Bar.ff.de fideiusſio.

¶ *Lex.* IIII.

Debitor condemnatus,vt soluat creditoribus ipse non vult solvere nec cedere:mittitur in carcerem ad instantiam creditorū . item ſi dum est in carcere dissipat bona vel partem,perdit beneficiū cessionis.hoc dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 a ¶ *En prision.* Sed an prius debet fieri discussio bonorũ debitoris? glo. dicit, quod sic in lege tertia. §. tutores. ff. de suspec. tut. & tenent Bartol. & Baldus. in l. prima. C. qui bonis cede. poss. idem vult Bal. licet ibi referat contrariam opinionẽ in lege prima in fine. C. de iuris & facti ignoran. debet ergo prius fieri executio in bonis & si non sufficiant tunc deuenitur ad capturam: nisi debitor esset suspectus de fuga, qa tunc statim capi posset ita Abb. in capi. secundo. ad finem. de pignori. vel nisi sit debitor fiscalis. licet eo. ff. ad legem Iuliam pecula. & vide per Ioan. de Platea. in l. nemo carcerẽt. C. de exactoribus. libro decimo. & istam opinionem dicit communẽ Alexand. de Imol. in l. a divo pio. §. fin vẽ editione. col. 3. ff. de re iudicata. hodie in isto regno. practicatur quod requiratur debitor, vt assignet bona, in quibus fiat executio, & det fide iussorẽ, quod erunt bona valoris debiti: & sua sine periculo quistionis tempore eorum distractionis, & quod si ita non fecerit detrudatur in carcerem, & est bona practica. & pro debito vniuersitatis an capiatur rectores populi, vel abbatissa pro debito monasterij. vide per Bal. in l. etiam. colum. 4. C. de executo. iudica.

2 b ¶ *A la demanda.* Nota hoc verbum: approbatur enim hic assertio dicentium, cessionem bonorum non fieri creditoribus non instantibus, vt carcer etur cum per cessionem fraudentur creditores in acquirendis. vt supra l. proxima. vt voluit Cynus. C. eod. l. 1. & tradit Ioan. And. in additio. ad Spec. tit. de executio. senten. §. fi. in additio. incipient. lex prima. &c. tradit etiam Bal. in d. l. 1. col. 2. versic. quæro. si creditores.

¶ *Fasta que pague.* Hodie dic vt in pragmatica regum catholicorum. folio nam. 96. & 97.

3 c ¶ *Malmetiesse.* Hoc dicit, quia ex hoc constat de fraude. quid ergo si arte capturam alienasset: dic esse idem si studiose. & in fraudem creditorum alienasset, ita quod bona non possent recuperari. vt est textus singularis in l. fi. in fi. ff. quæ in frau. credito. & ibi Bar. & Angel. Bal. in l. 1. col. 2. C. qui bo. cede. poss. & sic habes casum, in quo non gaudet quis beneficio cessionis. vndecim alios casus vide per Iasonem in §. fi. in fi. de actio. & quatenus ibi in quarto casu ponit, quod quando quis conuenitur ex delicto vel quasi, non admittitur beneficium cessionis, sed pœna pecuniaria conuertitur in corporalem per l. penu. ff. de in ius vocan. & l. quicunque. C. de seruis fugi. intellige, & limita, nisi agatur pro puro interesse: nam tunc cessio admittitur siue conueniatur ex contractu vel ex maleficio secundum Innoc. & Ioan. And. Abb. & Ioan. de Imo. in c. Odoardus. de solutio. vide ibi per eos.

5 d ¶ *Dando recabdo.* Nota hoc: quia non ita declaratur in l. fin. in §. fin. ff. quæ in frau. credito. de qua ista sumpta est, licet ibi possit hoc sumi in argumentum & ibi Albericus idem volens post Dynum.

¶ *Lex. V.*

» Si en pluribus creditoribus maior pars secundum debiti quantitatem velit debitori tempus ad soluendum indulgere petẽdo, vt non cedat, habebit ab omnibus tempus illud. Si autem in personarũ numero & in debiti quantitate sint æquales, & vna pars indulget tempus: & alia cessionem desiderat, præfertur pars tempus indulgens: quia magis pietate mouetur. Sed si in debito sunt æquales in pensionis vero inæquales sit abitur voluntati plurium personarum. h. d.

¶ *En vno.* Idem habetur in l. fina. C. qui bonis cede. poss. de qua ista sumpta est: est ergo necessaria conuocatio, & omnium coadunatio creditorũ in vnum, vt ibi ponderant doctores maxime Bald. in principio illius legis. est enim hoc de substãtia vbicunque in his, quæ sunt communia pluribus vt singulis & maior pars potest præiudicare minori, quod debeant in vnum locũ omnes conuenire, & de ipsa re discutere. vt notat Bartol. in repet. l. omnes populi in. 3. q. 2. quæstioni principalis. ff. de iusti. & iure. & in his terminis tradit Alex. consilio 205. visis his quæ narrantur in themate. 2. volu. sed an si aliqui essẽt absentes, sufficiat quod citentur & si non veniãt, fieri possit sine eis? videtur quod sic ex notatis in l. rescriptum. ff. de pactis.

g ¶ *Les pidiesse.* Et sic hoc fit ad petitionem debitoris, non vero fauore creditorũ: vnde si debitor velit cedere: creditores vero velint, vt non cedat, dare dilationem: non sunt audiendi, vt communiter tenent docto. in dicta l. fin. ita concordantes glos. in verbo, detur, & in verbo inducias.

h ¶ *En plaza señalado.* l. finalis de qua ista sumitur, loquitur de dilatione quinquennij, quasi velit quod in maiori dilatione non haberet locum, quod ibi disponitur. doctores ibi non tangunt: sed simpliciter loquuntur de dilatione quinquennali, vel lex ipsa loquitur. ista vero l. partitarum simpliciter loquitur sine adiectione quinquennij: quam nota: nam per hoc infertur quod habebit locum ista dispositio, etiam si detur alia maior dilatio a creditoribus, vt hic patet & cum inferius dicit, aquel plazo deue auer, &c.

i ¶ *La mayor parte.* Et concessa ista dilatione excluditur debitor: ne post ea possit cedere bonis. gl. & communiter docto. in d. l. fi. Ang. & moderni in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. elapsa ergo dilatione incarcerabitur debitor: quia alias deciperentur creditores, sed an tenebitur satisdare de soluendo intra tempus dilationis, prout alias habetur in l. vniuersa. C. de preci. impe. offe. Albericus in dicta lege finatenet quod non. Paul. de Castr. ibi tenet contrarium & potest satisdare: alias tenebitur ad iuratoriam cautionem cũ sit pluralione pœnaliquod non placet, quia neque ista lex neque alia exigit istam satisfactionem. Tene ergo dictum Alberici quod & est de mente Alex. in d. consi. 205. volu. 2.

¶ *Lex. VI.*

» Si debitor ante cessionem a creditoribus remissionem partis debiti petat, vt superfluum soluat: & vt hoc faciant discordent ipsi creditores: valet quod maior pars vel æqualis fecerit habita consideratione legis supra proximæ etiam absente aliquo creditore: nisi absentis quantitas esset totius debiti maior pars: vel absens pignoris habeat obligationem. h. d.

¶ *Ley. VI. Como quando alguno es debdor de muchos, e les ruega que le esquiten algo, e los vnos lo otorgan, e los otros non: qual razon deue ser cabida.*

Debdor seyẽdo vn ome de muchos, si ante que desamparasse sus bienes, los juntasse en vno, e les pidiesse[g], que le diesẽ vna parte del plazo señalado[h], a que les pagasse. si todos non se acordassen en vno a otorgarselo, aquel plazo deue auer que otorgare la mayor parte[i] dellos, maguer los otros non gelo quisiessen otorgar. E aquellos, dezimos que se deue entender, que son mayor parte, que hã mayor quantia en los debdos. E si fuesse desacuerdo entre los vnos, queriendo otorgarle el plazo: e los otros, diziendo que gelo non otorgarian, mas que pagasse, o desamparasse los bienes: estõce si fueren eguales en los debdos, e en quantidad de personas, deue valer lo q̃ quieren aquellos quel otorgan el plazo, porque semeja que se mueuen a fazerlo, por piedad que han del. E si, por auẽtura fuessen eguales en los debdos, e desiguales en las personas aquello q̃ quisiere la parte, do fueren mas personas, esso deue valer.

¶ *Ley. VI. Como quando alguno es debdor de muchos, e les ruega que le esquiten algo, e los vnos lo otorgan, e los otros non: qual razon deue ser cabida.*

Debdor seyẽdo vn ome de muchos, si ante que desamparasse sus bienes, los juntasse en vno[f], e les pidiesse[g], que le diesẽ vna parte del plazo señalado[h], a que les pagasse. si todos non se acordassen en vno a otorgarselo, aquel plazo deue auer que otorgare la mayor parte[i] dellos, maguer los otros non gelo quisiessen otorgar. E aquellos, dezimos que se deue entender, que son mayor parte, que hã mayor quantia en los debdos. E si fuesse desacuerdo entre los vnos, queriendo otorgarle el plazo: e los otros, diziendo que gelo non otorgarian, mas que pagasse, o desamparasse los bienes: estõce si fueren eguales en los debdos, e en quantidad de personas, deue valer lo q̃ quieren aquellos quel otorgan el plazo, porque semeja que se mueuen a fazerlo, por piedad que han del. E si, por auẽtura fuessen eguales en los debdos, e desiguales en las personas aquello q̃ quisiere la parte, do fueren mas personas, esso deue valer.

1 a ¶ *Debdor.* Per istam legem tollitur illa communis opinio doctorum in l. & suum hæredem. §. fi. ff. de pactis, quod illa lex non procederet in debitore viuo sed in debitore mortuo, vt haberent creditores hæredem quem conuenian. Fulgosius tamen tenebat id quod in hac lege disponitur, vt videbis per Iaso. in d. §. fin quem legit sub l. iuris gentium.

2 b ¶ *Aquello deue valer.* Limita, nisi illi quirenuntiarunt & fauẽt maiorem partem essent consanguinei debitoris, vel suspecti alias: secũdum Bal. post Guisel. in d. l. & suum hæredem. §. fin. ff. de pactis. vbi vide Iaso. in 7. limitatione.

3 c ¶ *Quitamento.* Limita dum tamen non remittatur totum de bitum secundum docto. id. d. l. & suum. §. fi. ff. de pactis.

4 d ¶ *Non obstante que diesse delante.* Sed an requiratur, qũ citentur absentes? communis opin. Bart. & aliorum est. q̃ sic in lege reciprocum. ff. de pact. licet Angel. & Fulgo. & Paulus de Castr. & Iason ibi tenent contrarium.

5 e ¶ *Mayor.* Adde glos. in l. rescriptum in verbo creditorum. ff. de pactis.

6 f ¶ *Presente.* Quid si debitor qui habebat hypothecam, esset præsens cum aliis non habentibus, an sibi præiudicabitur per cõsensum maioris partis ipso contradicente? videtur hic a contrario sensu, q̃ sic: sed die contrarium per text. in l. fin. C. qui bo. cede. poss. & ibi glo. & quia ratio quæ datur, quare non præiudicabitur creditoribus hypothecariis absentibus, militat etiam si sint præsentes: probatur hoc etiam in l. rescriptum. in ver. hæc omnia & ibi Bald. ff. de pactis.

7 g ¶ *Alguna partida.* Idem si omnia bona vt in l. rescriptum. ff. de pact.

8 h ¶ *No empeñados.* Quid si non haberet pignus vel hypothecam: haberet tamen fideiussorem? vide l. si præcedente. §. fin. ff. mandat. & Paul. de Castr. in d. l. rescriptum. & per Iaso. in l. & suum hæredem. §. hodie, in 6. limitatione. ff. de pactis.

¶ *Lex. VII.*

» Si debitor personalis obligationis in cuius bonis mandauit iudex fieri executionem antequam fiat, omnia bona vt nõ inueniatur vnde soluat alienet, reuocant creditores alienata a die scientiæ intra annum: quia præsumitur in fraudem alienasse: idem si quid donauit aut in vltima voluntate reliquit: & bona alia non sufficiant creditoribus: sed si debitor vẽdidit permutauit seu in dotem dedit vel pignori non reuocatur nisi probetur & recipientem participem fraudis fuisse, tunc enim intra dictum tempus reuocatur: nisi recipiens erat minor. xxv. annis: licet participes fraudis fuit: restituitur ei pretium quod pro illa rede dit. h. d.

i ¶ *Persona del debdor.* Ista lex cum sequentibus vsque in finem tituli, tractat materiam alienationis in fraudem creditorum: & quia in ista materia Bal. in rubri. C. de reuo. his quę in frau. alie. fiunt posuit multa & valde notabilia: vide ibi per eum. videe tiam late per Ioã. Fab. Ange. & Iaso. in. 6. item si quis in fraudem. ff. de actio. & inter cætera nota illud quod alienatio vera facta in fraudem futurorum creditorum, quorum pecunia priores dimissi non sunt, non reuocatur. l. nisi priores & l. ait prætor. §. ita demum. & ibi Bart. ff. quæ in fraudem credito. l. si debitor. C. de priu. leg fisci. & l. fi. quis post hanc. C. de bonis proscripto. nisi tẽpore alienationis, excogitauerit fraudem contra futuros creditores, vt in auth. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. & tradit Iaso. de Plat. in l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. colũ. 2. & vide per Bald. vbi sup. versi. quæro pone cũ con cepissem, adde etiam quod pe tere possunt creditores qũ alienator de trudatur in carcerem, quousq; reueler eos, in quos alienauit, vt per Iaso. Andr. in addit. ad Specu. ti. de rebus eccle. non alie. super parte alienatæ.

¶ *En los bienes.* Adde l. ii. ti. 14 ea. part.

¶ *Que despues.* Hoc ponit, vt euidẽtius dicatur constare de fraude: nã idẽ esset si antea omnia bona alienaret, cum creditores haberet: ad reuocationem tamen non admittuntur creditores: nisi præcesserit sententia iudicis, & creditores mittantur in possessionem bonorum: quæ si non reperiantur, vel si non sint sufficientia: tunc inuentant reuocatoriam, vt in §. item si quis in fraudem. in fi. de actio.

¶ *Todos.* Adde l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. credito. & cum dicit enagena, vult & si alienet titulo onoroso, vt & voluit glo. & ibi Bartolus in l. patronum. ff. de probatio. in glossa prima ad finem. & in l. qui testamentum. in verbo, modum. eod. titu. & ibi Bart. & in dicto §. Lucius. & intelligei quando vendutio omnium bonorum esset facta pro valde minori pretio, quam valent bona: alias secus esset, vt tradit Ioan. de Imo. in l. post contractum. ff. de dona. colum. prima. Iason in. §. item si quis in fraudem. col. 5. insti. de actio. & idem die si alienetur maior pars bonorum. glo. singularis in 1 nomen. §. filio. in verbo omnis substantia. ff. de lega. 2. per tex. in lege prima. & ibi Baldum in tertia. q. C. si quid in fraudem patro. & cum ista lex generaliter loquatur, intellige siue alienet omnia bona, vel maiorem partem simul, siue minutatim seu vicibus inter pollatis secundum Bal. in l. 1. col. ii. C. qui bonis cede. poss. Bart. post glo. ibi in dicto. §. filio Iason in dicto. §. item si quis in fraudem col. & addẽ Bal. & Iason. in l. 2. C. de repu. hære.

¶ *Non puedan fallar.* Hoc etiam alio non probato constaret ex ratione alienatione omnium vel maioris partis bonorum, vt hic inuitur & clarius in dicto §. Lucius. & infra ista lege ibi, porque se da a entender.

¶ *Fasta vn año.* Adde l. primam. ff. eodem. & C. eodem. l. penultimã. & etiam post annum de eo quod peruenit ad eum, vt in l. ait prætor. §. finali. ff. eodem. vel dolo fecit quo minus peruenirẽt. & exemplifica, vt ibi per Bartol. est autem iste annus vtilis: vnde non currit nisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

a tempore. cientiæ alienationis, vt hic dicitur & subaudi etiam a tẽpore excussionis factæ in bonis debitoris, vt declarat Albericus in l. ait prætor. §. annus. ff. eo. Ioan. Fabri & Angelus in d. §. item si quis in fraudem. & quod iste annus intelligatur de vtili patet in l. 1. ff. eo. tenet Azo. C. eo. in summa. col. 1.

a ¶ *Diese en su vida.* Si intelligas de donatione causa mortis, plane procedit: quia tã in donationibus causa mortis, quam in legatis reuocandis, solus spectatur euentus: cum non debeantur nisi deducto ære alieno. l. scimus. §. si vero creditores. C. de iure delib. l. qui autem. §. pen. ff. quæ in fraudẽ credito. si tamen intelligas de donatione inter viuos, tunc licet non exigatur fraus ex parte donatarij: tamẽ exigitur ex parte debitoris donantis, secundum Azo. C. eodem. in summa column. 2. & glo. in d. §. item si quis in fraudem. insti. de actio. allegant. l. pen. C. eodem. & l. qui autem. §. similique modo. ff. eod. & melius probatur in. §. in fraudem. insti. qui & ex quibus caus. manu. non pos. & assignant doctores rationem differentiæ: quia inter viuos cum alienatur vel donatur, subest spes lucri quærendi: quod cessat in vltimis voluntatibus. Sed aduerte: quia ista lex partitarum in donatione inter viuos, videtur loqui, & vult idem esse quod in vltima voluntate, vt solus consideretur euentus, quo creditores fraudantur, licet de fit consilium, seu & si non probetur de consilio fraudandi: imo illeuit lex præsumit fraudem subesse. cum alienantur omnia bona: sic & ista lex præsumit fraudem in eo qui habet creditores, & donat inter viuos quicquid sit illud quod donet, vel saltem hæc lex vult solum euentum in hoc considerari, & idem videtur de iure communi dicendum: nam l. pen. C. eo. quæ in contrarium allegatur, nihil exigit de fraude donantis: sed tantum euentum considerat, si recte inspiciatur & similiter idẽ vult dictus. §. similiq; modo. & ad. §. in fraudem. potest dici, quod procedat fauore libertatis. hoc etiam patet ex l. 17. tit. 13. sup. ea. part. vbi si seruus pignoridatus sub generali obligatione bonorum manumittatur, non tenet manumissio, si bona nõ sunt soluendo, & sic tantum ibi exigit euentum, & ita etiam videtur intelligenda. l. 2. C. de seruo. pigno. da manu. licet illã. l. Azo. in summa. C. de reuo. his quæ in fraud. alie. sunt. alleget ad id quod in his, quæ alienantur titulo lucratiuo requiratur euentus, & etiam fraudis consilium ex parte alienantis.

¶ *En dote.* Ergo dos est titulus onerosus, vt hic. quod intellige ex parte viri: nam ex parte mulieris dicitur lucratiuus. & adde l. fin. §. si a socero. & l. ait prætor. §. si cum mulier. ff. eodem. & l. 1. C. eod. & per Sali. quem vide in l. ignoti. C. eo. & per Iaso. in dicto §. item si quis in fraudem. col. 4.

b ¶ *Sabia.* In alienatis titulo oneroso tria requiruntur. s. fraus ex parte alienantis: & scientia ex parte recipientis: & euentus fraudis in damnum. s. creditorum, vt hic & in l. penult. C. eod. & per glo. in dicto §. Item si quis in fraudem. neque sufficeret quod emens sciret vendentem habere creditores, vt in l. ait prætor. §. quod ait. ff. eodẽ. & quid si debitor ciuitatis alienet titulo oneroso, an requiratur quod emptor sciat fraudem. vide l. 2. & ibi Barto. C. de debito. ciui. lib. vnde cimo. & per Iaso. in dicto §. item si quis in fraud. colum. quinta. & ibi habetur quod nõ requiratur. & sit speciale fauore ciuitatis.

c ¶ *Con engaño.* Et videtur esse in fraudem, ex quo scit se habere creditores & bona sua nõ esse soluendo. l. si quis cum haberet. & ibi Bartol. ff. quæ in fraudem credito. & per Iaso. in §. item si quis in fraudem. institu. de actio. columna septima.

d ¶ *Sinon le dussen.* Non enim tenetur nisi in quantum est locupletior vt in lege ait prætor. §. ait prætor. & l. qui autem. §. si quid. ff. eodem. & procedit hoc, etiam si sit adolescẽs ipse minor, si ipse ignorauit fraudem, licet eius curator sciret, vt in dicto §. ait prætor. & forte etiam ex mente huius l. procedet hoc, & si ipse adolescens sciret: & est hic speciale: nam in aliis reuocatur etiam non restituto pretio, vt in l. si debitor. & l. ex his. ff. eod. n. vbi vide.

po que desuso diximos, non lo podria despues demandar que se quitasse por esta razon.

¶ Ley. VIII. *Como la compra que es fecha delos bienes del debdor contra el defendimiento de aquel cuyo debdor es se puede reuocar.*

ATreuense algunos omes a cõprar las cosas de aquellos q̃ son debdores de otri, maguer que lo defiendan aquellos q̃ han a recebir las debdas, o sus personeros, o sus mayordomos. E porende dezimos que en tal razon como esta f, o en otra semejante della, si los otros bienes que fincan del debdor, non cumplen a pagar la debda, que se puede reuocar tal enagenamiẽto: fasta el tiempo que diximos en la ley ante desta.

¶ Ley. IX. *Como el que es debdor de muchos si fazela paga al vno non se puede reuocar.*

AMa a las vegadas el que es debdor de muchos: mas el prodel vno que delos otros: e porende acaesce que ante que fagan entrega g en los bienes del que paga su debdo a aquel aquiẽ bien queria a. E en tal razon como esta dezimos que maguer los otros bienes que le fincan nõ cumplan a pagar las debdas delos otros q̃ non le pueden apremiar, que torne b aquello que recibio en paga de mano desu debdor. Esso mismo dezimos que seria si la paga fiziesse otrosi ante que desamparasse los bienes. Mas si la paga fiziesse despues que fuesse fecha la entrega, o q̃ desamparasse sus bienes, c quier lo fiziesse de su voluntad, quier por premia d del judgador, estonce bié la podrian demandar los otros debdores al que la ouiesse recebido: e deue ser tornada e ayuntada con los otros bienes que desamparo: e de si deuen lo partir todo entre los debdores en la manera que diximos. e

¶ Ley. X. *Del debdor que se fuye dela tierra porque non se atreue a pagar lo que deue.*

FVyendose algun ome de la tierra, porque nõ pudiesse pagar las debdas que deuia: si alguno de aquellos aquien deuia algo sabiendo que se yua assi, fuesse en pos el con entencion de recabdarle, e de tomarle lo que lleuaua, si se fallassen como en yermo, o en logar que nõ ouiesse merino, o juez: estonce bien lo podria el por si mismo f recabdar a el, con todo quanto lleuasse g consigo. Mas si lo fallasse en logar do ouiesse juez o merino, estonce non lo deue recabdar el por si, mas deuelo dezir al juez del logar, que gelo recabde, e el deuelo fazer. E todo aquello que le fallaren, puedelo retener para si, por razon de la debda que le deuia, fasta en aquella quantia, que montaua lo que le auia a dar. E nõ es tenudo de recodir cõ ello h a los otros debdores. Mas si fallasse mas, de quanto montasse su debdo, estõce lo demas, deue lo dar a los otros, cuyo debdor era.

¶ Ley. XI. *Como la cosa del debdor que es enagenada engañosamente deue ser tornada con los frutos della.*

primus fuit immissus in omnia bona: quia erat sic necesse iuxta mẽsuram debiti per eum petiti: nam si essent alia bona, tunc missio vsus non prodesset alij. An autem sit idem, quando bona caperẽtur in causam iudicati, vt creditor possideat loco pignoris res a iudice capras pro executione sententiæ, de quo loquitur titulus. C. si in causam iudica. an ista immissio ex causa iudicati prosit alijs creditoribus, velut in pignore prætorio: fuerunt variæ opiniones: nã Bartol. in lege cum vnus. in princip. colũ. fin. ff. de bonis auto. iud. poss. tenet quod nõ, imo in isto pignore in causam iudicati, qui prior tempore, potior est in iure. & idem dicit ibi Bar. si pignora caperentur vigore instrumẽti habentis paratam executionem tenet etiam Ange. in dicta lege fina. & in l. 2. & 3. C. qui potio. in pig habe. Bal. vero in dicta l. fina vbi etiam Salyc. et. tenuerunt contrariũ in casu quo alij creditores haberent similes sentencias vel similia instrumẽta executiua, & circa veritatem huius puncti late discutit Rodericus Suarez, in repetitio. l. post rem iudicatam. folio. 158. versicu. vlterius nota. & licet ipse non eligat inter istas opiniones, mihi satis placet opinio Baldi in dicta lege fina. quia præcipuum fundamentum, quod adducitur in fauorem opinionis Barto. per Angelum, & Roderi. cura est, quod missus in possessionem ex causa iudicati, possideat, & ista possessio per eum alteri quæri nõ potest: nam illa opinio, quod missus in possessionem ex causa iudicati, possideat: quæ fuit opinio Bartoli in lege. a diuo pio. §. si su, per rebus. ff. de re iudicata. communiter reprobatur, vt adducit ibi Alexan. columna octaua. & Decius consilio. 400. columna quarta. & sic restat idem dicendum, quod in pignore prætorio: & quia istud pignus in causam iudicati etiam dicitur prætorium lege prima & secunda. C. de præto. pigno. si tamen is qui habet sententiam vel instrumentum guarentitium, petat prius executionem quam alius habens similem sententiam vel instrumentum publicum, tunc ille præferretur, iuxta id quod habetur in l. 11. titu. 14. ead. part. & ibi dixi.

a ¶ *Aquel que queria bien.* Et sic locus est gratificationi: in contrarium tamen videtur. l. pupillus. ff. quæ in fraudem credito. Sed intellige prout glosa ibi intelligit: quando vterque creditor instabat pro suo debito: non enim tunc est locus gratificationi debitoris, vt in l. si non expedierit. §. primo. ff. de bonis autorita. iudic. possid. secus quando vnus tantum instabat, vel nullus instaret. vt hic vel si instabat debitor vni soluit per compulsionem iudicis. l. qui autem. §. apud Labeonem. ff. eodem. adde quæ dixi. in l. 7. tit. 6. parti. 6. in glo. super verbo, que deudas.

b ¶ *Que torne.* Limita & intellige nisi alij creditores essent magis priuilegiati, vt in l. ex facto. ff. de peculio. & vide per Bartol. in l. pupillus. ff. quæ in fraudem credito. procedit ergo ista. l. inter creditores habentes æqualitatem. vide per Bart. ibi & per Paul. in lege prima. §. si plures. ad finem. ff. de tributo. & Angelus in dicta lege pupillus. & in decisionibus Neapoli. Matthæ. de affictis numero. 190. in

c ¶ *Quier por premia.* Nota hoc verbum: nam ante cessionem vel bonorum possessionem aliud esset, vt in l. qui autem. §. apud Labeonem. ff. eodem.

d ¶ *Diximos.* supr. eo. l. 2.

¶ Lex X.

» Si debitor fugientem creditor insequatur: potest eum & quæ portae vbi non est iudicis copia capere: sed si potest iudicem inuenire debet hæc cum iudice facere: & de bonis sic captis sibi satisfacere: nec tenetur cæteris creditoribus: licet alia bona non sufficiant, contribuere. h. dicit.

e ¶ *Per si mismo.* Adde. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. eod. & in authenti. vt iudices sine quoquo suffra. §. necessitatem. colla. 2. & ibi per Bartol. & in dicto §. si debitorem. & debitor fugitiuus potest capi etiam ante diem. vide per Bald. in lege prima. C. de condi. ex l. & vide eum in authen. sino. C. de actio. & obliga. & quid si debitorem fugientem vulnerauit. & ista copia vide per Baldum in authenti. sed omnino. columna 3. C. ne vxor pro mari. & columna quinta. & quid si fuga sit in promptu sed non in actu vide Bald. in l. pignoris. C. de pigno. act. Ioann. de Plate. in l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. libr. 10. vbi ponit quæ tuor necessaria ad capiendum debitorem fugitiuum: vel de fuga sus pectum: & ibi ponit de astricto alicui collegio, an possit capi a quocunque de collegio, & per eundem in l. qui derelicta. C. de decurio. libr. 10. & an quilibet de populo possit capere debitorem publicum fugientem, vide Ioan. de Plat. in l. generali. C. de decurio. libro decimo. & de colono vel ascriptitio fugiente, vide per eundem in l. si coloni. C. de agrico. & censi. libro vndecimo. & in l. vna. C. de colo. palest. eodem lib. & de debitore fugiente se defendente, adde Bald. in l. si de vi. C. ad legem Cornel. de Sica. vide etiam in ista mate. per Felin. in capit. primo. columna octaua. de iudi. & de clerico fugiente vide per eundem Felin. c. cum non ab homine. de iudi. 1. 2. & 3. colum. & vide in materia ista nota. consi. Alex. 3. vol. consi. 64. & ibi vide an procedat ista lex in debitore large prout est ille, qui conuenti potest actione reali. & ibi de aliis in ista materia, vide etiam late per Iaso. in l. vinum. col. 2. 3. & 4. ff. si cer. pet. & not. per Andr. de Iser. in. §. si quis vero. el. 1. de pace iura. sir.

f ¶ *Con todo quanto lleuasse.* Debet tamen res captas iudici præsentare: vide Bald. in authen. sed omnino. C. ne vxor pro mari. Andr. de Iser. in d. §. si quis vero. de pace iura. sir. vbi & Bal. post gl. ipse etiam captus debet duci ad iudicem. l. cap. 5. in prin. ff. de adulte.

g ¶ *De recodir con ello.* Limita & intellige, quando debitorem fugientem cepit ante bona possessa per creditores, vt sup. l. proxi. & declaratur etiam in d. §. si debitorem. l. ait prætor. de qua ista sumpta est.

¶ Lex. XI.

» Res in fraudem creditorum alienata restituenda est cum fructibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

pendentibus tempore alienationis: & cum perceptis a tempore perceptionis vsque ad diem sententiæ deductis expẽsis fructuum & melioratiõnis rei: fructus autem medio tempore ante petitionem percepti, sunt possessoris rei. h. d.

1 a ¶ *Enclestado.* Adde l. 1. §. 1. & §. per hanc. & l. fi. §. non solum. ff. quę in fraud. credi. & facit. l. quod si minor. §. restituitio. ff. de mino.

2 b ¶ *Frutos.* Vide etiam in dictis iuribus & l. fructus pendẽtes. ff. de rei vendica. & l. Iuliang. §. si fructibus. ff. de act. emp. text. not. & ibi glo. & Paul. de Cast. in l. in lege falcidia placuit. ff. ad l. falci. & de fructibus pendentibus in rebus subiectis restitutioni vi. Paul. de Cast. in l. in fideicommissaria. ff. ad Trebellia.

3 c ¶ *Que salieren della.* Et etiam de his qui percipi potuerunt vt in d. §. per hanc. vel a petitore vel a fraudatore prout actori fuerit vtilius. l. domũ. C. de rei vendi & l. 1. C. de peti hære. Ange. in d. §. per hanc. vbi hoc exemplificat in milite & rustico. & ibi dicit Ange. quod cautus sit aduocatus, qđ m vbi agitur ad fructus perceptos nisi de tali perceptione probetur nõ est condemnãdus reus licet probatum sit, quod tot fructus verisimiliter percipi potuerunt. allegat. Iacob. de Aret. in l. si fundũ. C. de rei vendi. sed bene sufficit talis probatio secundum eũ respectu fructuũ qui non peruntur vt percepti sed ex eo quod percipi potuerunt.

4 d ¶ *Demandada en juyzio.* Idest a lite contestata: sic exponit Albericus post Dynum in l. fi. §. non solùm supra allegata.

5 e ¶ *Dada sentencia.* Et etiam vsque ad restitutionem rei. l. certum. C. de rei vendica. l. 19. tit. 28. 3. part.

6 f ¶ *En razon delos frutos.* Nullus casus contingere potest qui hoc genus deductionis impediat quantuncunq; possessor sit malę fidei: vel prędo. l. fundus qui. in prin. ff. fami. her. & si sine custodia fortalitij non potuerunt fructus percipi, forte quia fundi erant siti in loco guerrarum, etiam sumptus facti causa custodiæ dicuntur facti gratia fructuum quæ rendorum secundum Ang. in d. l. 1. §. per hanc. ff. eod.

7 g ¶ *Mejoramento.* Adde d. §. per hanc cum glo. ibi & l. 43. tit. 28. 3. part.

¶ *Lex. XII.*

Liberatio seu quitatio in fraudem creditoris facta reuocatur: si liberatus particeps fraudis fuit: & si fideiussor fuit liberatus & particeps fraudis: sed debitor fraudem ignorauit tenetur fideiussor: & in n eo in quo bona eius sufficiunt recurritur contra principalem: sed si debitor fraudem participauit: sed fideiussor non, tenetur principalis: & fideiussor erit liberatus. h. d.

1 h ¶ *Dezimos.* Ortum habet a l. fin. 1. responso. ff. quæ in fraudem credito.

TOrnada deue ser la cosa que algun debdor enagenasse maliciosamente, faziendo engaño a aquel cuyo debdor era enel estado [a] q̃ estaua ante que fuesse enagenada, con los frutos [b] q̃ auia sobre si a la sazon, q̃ la enageno, e con los otros que saliere della, [c] desde el dia que fue demãdada en juyzio [d] fasta que sea dada sentẽtia [c] contra el que fuesse tenedor della. Sacadas ende las despensas, q̃ fuessen fechas en razon delos frutos, [f] o por mejoramiento [g] que fuesse fecho en la cosa enagenada. Más los frutos que saliessen della, desde el dia que fuesse enagenada, fasta el dia que la començaron a demandar en juyzio, deuen fincar al q̃ compro la cosa.

¶ *Ley. XII. Como deuen ser reuocados los quitamientos, que fazen los omes a sus debdores maliciosamente.*

MAliciosamẽte quitan a las vegadas omes y ha las debdas q̃ les deuen, por fazer engaño, a aquellos cũyos debdores son ellos. E porende dezimos, [h] que ningun quitamiento que estos atales fiziessen a sus debdores, non deue valer, si fueren sabidores del engaño, [i] aquellos aquien quitan el debdo. E si por auentura este que fiziesse el quitamiento engañosamente sobre aquel debdo que quiere quitar al debdor principal, e tiene otro por fiador de aquella debda misma, si quita el debdo al fiador, seyendo sabidor [k] deste engaño: e el debdor principal non es sabidor [l] dello: estonce non i vale el quitamiento quãto es en la persona del fiador, ante dezimos, que es tenudo de pagar todo el debdo, si le fallaren de que lo puede pagar: e sinon estõce puede demandar al debdor [m] principal, aquello q̃ non pudiere ser pagado delos bienes del fiador. Otrosi dezimos q̃ si quitassen el debdo al debdor principal, seyendo sabidor del engaño e el fiador non lo sopiesse: estonce finca el fiador quito dela debda: [n] e es tenudo el debdor dela pagar, tambien como si non gela ouiesse quitada.

& a notatis per Azo. C. eo. in summa. col. fi. ver si. Item datur contra eum ex acceptilatione. & præmitte ad euidentiam huius l. quod acceptilatio facta reo prodest fideiussori, vt supra. tit. proxi. l. 1. & etiã acceptilatio facta fideiussori prodest reo quia tam erat obligatus, vt in l. & per iusiurãdum. §. & si fideiussoris. & §. qui ita. & ibi per Bar. ff. de acceptil. & l. si quis reũ. ff. de libe. lega. & per Bart. ibi & in l. si cum exceptione. §. labeo. ff. quod metus causa. Item intellige hanc l. ibi, e si por auentura, quando acceptilatio fuit ex causa onerosa, & tunc plane procedit e. sus huius l.

i ¶ *Sabidores del engaño.* Intellige quando acceptilatio facta fuit ex causa onerosa: nam si ex lucrativa ibi la sciẽtia inesse non esi necessaria vt supra eo. l. 7.

k ¶ *Seyendo sabidor.* Intellige quando fuit acceptilatum ex causa onerosa, vt dixi. & sta declarat Ange. in d. l. si. in princ.

l ¶ *Non es sabidor.* Et causa erat onerosa: nam si lucrativa supplenda in esset hic maxime.

m ¶ *Demandar al debdor.* Quia ex donatione capit, dicit consultus in l. fina. 1. responso. ff. eod. nam licet respectu fideiussoris acceptum fuerit ex causa onerosa respectu debitoris, cui talis acceptilatio prodest: capit ex causa lucrativa: & sic tenetur cum sit factus locupleto fideiussor non potest habere recursum contra debitorem, per actionem mandati: vt quia fideiusserit animo donandi: nam si posset habere recursum pro eo quod soluisset, requireretur in debitore scientia fraudis, seu quod esset particeps fraudis, vt declarat Angelus in dicta lege fina. mouetur quia tunc non capit ex donatione. sed certe aut ego non capio intentum Ang. aut eius dictum in hoc non potest procedere: nam quomodo poterit fideiussor a debitore repetere id quod ipse non soluit, cum enim hic disponatur, vt debitor id soluat quod non potest haberi a fideiussore, procederet & si nunquam fuerit particeps fraudis: & hoc licet acceptilatio facta fuerit fideiussori ex causa onerosa, vt dixi intelligendam fore hanc legem: nam si ex causa lucrativa non esset dubium, quin debitor caperet ex causa lucrativa id quod non potest haberi a fideiussore, iuxta id quod habetur in l. si non remunerandi. in princip. iuncto. §. fin. l. ideque. ff. mandati.

n ¶ *Quito dela debda.* Quia licet detrimentum non patiatur non tamen lucratur, vt dicit textus in dicta lege finali primo responso. & ex mente huius legis. & etiam primi responsi. l. fina. procedit & si debitor principalis soluendo non fuerit. & iste casus est singularis. & tene menti.

Fin dela Quinta partida.

Universidad de Deusto
Biblioteca